87312

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÂRİH ANABİLİM DALI
ATATÜRK İLKELERİ VE İNKILÂP TÂRİHİ BİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS

TÜRK SİYASÎ TARİHİNDE "MİLLİYETÇİ HAREKET PARTİSİ" SİYASÎ GELİŞİMİ, FİKRÎ KAYNAKLARI, TEŞKİLATLANMA MODELİ (1965-1980)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman:
Doç. Dr. Ümit ÖZDAĞ

Hazırlayan :
Feridun YILDIZ
83055

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

KONYA – 1999

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ 2

1 BÖLÜM : TEMEL KAVRAMLAR 3

1.1 SOSYOLOJİK BİR KURUM OLARAK SİYASET 3

1.1.1 Siyasetin Anlam 3

1.1.2 Siyaset Biliminin Tarihi Kökenleri 3

1.1.3 Siyaset Biliminde Metot 6

1.1.4 Siyaset Bilimi Ve Devlet Kavramı 6

1.1.5 Siyasetin Ana Unsuru : Siyasal İktidar 7

1.1.6 Siyasetin Dinamiği : İdeoloji 7

1.2 SİYASÎ PARTİLER 14

1.1.7 Siyasî Parti Tanımı 14

1.1.8 Siyasî Partilerin Kökenleri 15

1.1.9 Siyasî Parti Tipleri 16

1.1.10 Parti Sistemleri 17

1.1.11 Parti Teşkilatları 20

1.1.12 Siyasî Partilerin Fonksiyonları 24

2 BÖLÜM : TÜRK SİYASÎ HAYATINDA MHP'NİN TARİHİ GELİŞİMİ 27

2.1 CKMP'DEN MHP'YE GEÇİŞ 32

2.1.1 1960'lardaki Siyasî Ortam 33

2.1.1.1 27 Mayıs Hareketinin Hazırlık Safhasında Alparslan Türkeş'in Yeri Ve Rolü 33

2.1.1.2 27 Mayıs Hareketi 39

2.1.1.3 13 Kasım Tasfiyesi Ve Alparslan Türkeş'in Sürgüne Gönderilişi 51

2.1.1.4 Menderes ve Arkadaşlarının İdamı: 61

2.1.1.5 Kurucu Meclis Ve 1961 Anayasası 66

2.1.1.6 Alparslan Türkeş'in Sürgündeki Faaliyetleri 67

2.1.1.7 Demokrasiye Geçiş Ve Koalisyonlar Dönemi 70

2.1.2 CKMP'nin Alparslan Türkeş'e gelinceye kadar Türk Siyasî Hayatındaki Rolü 79

2.1.3 MHP'nin Ortaya Çıktığı Yıllarda Dünyanın Siyasî ve Sosyal Durumu 84

2.1.4 MHP'nin Ortaya Çıktığı Yıllarda Türkiye'nin Siyasî ve Sosyal Durumu 85

2.1.5 Türkeş'in CKMP'ye Geçiş Süreci 87

2.1.5.1 Türkiye'ye Dönüş 88

2.1.5.2 21 Mayıs 1963 Olayı 93

2.1.5.3 Türkeş'in Sürgünden Döndüğü Yıllarda Türkiye'nin Siyasî Yapısı 95

2.1.5.4 Türkeş'in CKMP'ye Girişi 98

2.1.6 Türkeş'li CKMP'nin İdeolojisi ve Teşkilatlanması 115

2.1.7 Gençlik Teşkilatlarının Kurulması ve Gelişimi 125

2.1.8 1965 Genel Seçimleri 129

2.1.9 Alparslan Türkeş'in Cumhurbaşkanı Adaylığı 136

2.1.10 5 Haziran 1966 Kısmî Senato Seçimleri 139

2.1.11 CKMP 8. Büyük Kurultayı Öncesi ve Sonrasında Yaşanan Olaylar 142

2.1.12 2 Haziran 1968 Mahallî ve Kısmî Senato Seçimleri 154

2.1.13 CKMP'nin MHP'ye dönüşümü 159

2.2 12 MART MUHTIRASI'NA KADAR OLAN DÖNEMDE MHP 160

1.1.1 1969 Seçimleri 160

2.2.2 Öğrenci Olaylarının Başlaması ve MHP'nin Takındığı Siyasî Tavır 162

2.2.3 12 Mart 1971 Muhtırası 164

2.2.4 12 Mart Muhtırasının MHP'ye Etkileri 173

2.3 12 MART'TAN 12 EYLÜL'E KADAR OLAN DÖNEMDE MHP 173

2.3.1 1973 Genel Seçimleri 173

2.3.2 Birinci MC Hükümeti 175

2.3.3 1977 Genel Seçimleri 177

2.3.4 İkinci MC Hükümeti 180

2.3.5 Ülkücü Hareketin Kitle Hareketi Haline Dönüşmesi 181

2.3.6 12 Eylül 1980 Askerî Müdahalesi ve MHP'nin Kapatılması 181

2.3.7 MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası ve Davanın Seyri ... 181

3 BÖLÜM : MHP'NİN İDEOLOJİSİ VE FİKRÎ KAYNAKLARI ... 182

3.1 TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ ... 182
3.1.1 Türk Milliyetçiliği Kavramının İlk Ortaya Çıkışı ... 183
3.1.2 Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında ve Millî Mücadele Dönemlerinde Milliyetçi Akımlar ... 184
3.1.2.1 Türkiye Dışındaki Türk Topraklarında Türk Milliyetçiliği Cereyanları ... 189
3.1.2.2 İttihat ve Terakki Partisi Döneminde Türk Milliyetçiliği Cereyanları ... 193
3.1.2.3 Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliği ... 198
3.1.3 Osmanlı'nın Son Dönemlerindeki Türkçü Dernekler ... 202
3.1.3.1 Türk Derneği ... 202
3.1.3.2 Türk Yurdu Derneği ... 203
3.1.3.3 Türk Bilgi Derneği ... 205
3.1.3.4 Türk Ocağı ... 205
3.2 CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ ... 209
1.1.1 Atatürk ve Türk Milliyetçiliği ... 212
3.2.2 Tek Parti Döneminde Türkçü - Milliyetçi Akım ... 220
3.2.3 1944 Milliyetçilik Olayı ... 223
3.2.4 Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Milliyetçi Türkçü Akım ... 241
3.2.5 DP Döneminde Türk Milliyetçiliği ... 243
3.3 TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ'NİN MHP VERSİYONU : DOKUZ IŞIK DOKTRİNİ ... 248
3.3.1 Alparslan Türkeş'ten Sonra CKMP'nin İdeolojisi ... 248
3.3.2 Atsız Çizgisindeki Türkçülük İdeolojisinden İlk Sapmalar: 1969 Adana Kongresi ... 262
3.3.2.1 Atsız ve Türkçülük Kavramları ... 262
3.3.2.2 1969 Adana Kongresi ve Alparslan Türkeş Çizgisindeki Türkçülük Kavramı ... 262
3.3.3 9 Işık Doktrini ... 267
3.3.4 Esir Türkler Dâvâsı (Turancılık) ... 287
3.3.5 Faşizm-Nazizm, Irkçılık ve Anti-Komünistlik İddiaları ... 287
3.3.5.1 Faşizm-Nazizm : ... 287
3.3.5.2 Irkçılık : ... 289
3.3.5.3 Anti-Komünistlik : ... 289
3.3.6 Partideki İslâmlaşma Sürecinin Başlaması ... 290
3.3.7 12 Eylül Öncesi MHP ve Ülkücü Hareketin Fikrî Tabanının Temelleri ... 290

4 BÖLÜM : 1965-1980 ARASI MHP'NİN TEŞKİLAT YAPISI ... 292

4.1 MHP'NİN TEŞKİLAT YAPISININ ANA HATLARI ... 292
4.1.1 MHP Parti Tüzüğü ... 292
4.1.2 MHP'de Üyelik Sıfatını Kazanma ... 293
4.1.3 MHP'nin Malî Kaynakları ve İdaresi ... 294
4.1.4 Ülkü Ocaklarının MHP Teşkilatlarındaki Belirleyici Rolü ... 295
4.1.5 Lider-Teşkilat-Doktrin Prensibi ... 300
4.2 MHP'DE LİDERLERİN VE PARTİ ORGANLARININ SEÇİMİ ... 302
4.2.1 Liderlerin Seçimi ... 302
4.2.2 Merkez Karar Organlarının Seçimi ... 302
4.2.3 Yan Kuruluşların Seçimi ... 305
4.2.4 Meclis Gruplarının Seçimi ... 305
4.2.5 Yerel Organların Seçimi ... 305
4.3 MHP'DE PARTİ İÇİ DEMOKRASİ ... 305
4.3.1 Liderlerin Oligarşik Yapısı ... 305
4.3.2 Aday Belirleme Sistemi ... 305
4.3.3 Parti İçi Disiplin ... 305
4.4 MHP'NİN SOSYO-EKONOMİK TABANI ... 306
4.4.1 Taşradaki Kitle Tabanı ... 308
4.4.2 Kentlerdeki Kitle Tabanı ... 309

5 BÖLÜM : SONUÇ ... 312

6 EKLER ... II

6.1 EK 1 – MHP OYLARININ YILLARA VE İLLERE GÖRE DAĞILIMI ... II
6.2 EK 2 – MHP ADAYLARININ YILLARA VE MESLEKLERİNE GÖRE DAĞILIMI ... III

6.3 EK 3 – KURULTAYLARA GÖRE SEÇİLEN MHP GENEL İDARE KURULU ÜYELERİ XVI
7.4. EK 4 – ATSIZ'IN BAŞVEKİL Ş. SARAÇOĞLU'NA MEKTUPLARI XIX

7 BİBLİYOGRAFYA XXXIII

7.1 KİTAPLAR XXXIII
7.2 MAKALELER XXXVI
7.3 CD VE INTERNET KAYNAKLARI XXXVII
7.4 SÜRELİ YAYINLAR XXXVII
7.5 BAŞVURU KAYNAKLARI XXXVIII

ÖNSÖZ

Siyâsî partiler demokrasinin vazgeçilmez unsurlarıdır. Siyâsî partiler olmaksızın temsilî demokrasinin uygulanabilme imkânı yoktur. Bu yüzden siyasî parti araştırmaları demokrasi tarihinin temel metotlarından birisini teşkil eder.

Milliyetçilik kavramı Türk siyasî tarihine İttihat ve Terakki Partisi ile birlikte girmiş, Millî Mücadele döneminde aksiyon haline dönüşmüş, Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda ise kurumlaşmıştır. 75 yıllık cumhuriyetimizin kuruluşundaki maya Türk Milliyetçiliği fikridir. İttihat ve Terakki'den Cumhuriyet Halk Fırkası'na geçen bu zihniyet daha sonra CHP'sini terk etmiş, 1944'de Türkçüler CHP'nin hükûmeti tarafından yargılanır hale gelmişlerdir.

DP döneminde muhafazakârlar nisbeten iktidara geçmiş görünse de 1960'lara yaklaşıldığında Türk Milliyetçileri yeniden takibata uğrar hale gelmişlerdir. Alparslan Türkeş'in 1965'te CKMP'nin lideri olmasıyla Türk Milliyetçileri siyasî sığınaklarını bulmuşlar. daha sonra Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) adını alan bu parti o tarihlerden bugüne kadar Türk Milliyetçilerin siyasî teşkilatı haline gelmiştir.

1965'te bugüne kadar TBMM'nde Türk Milliyetçilerinin temsilciliğini yürüten MHP inişli çıkışlı siyasî geçmişinde bir okul gibi pek çok bürokrat, öğretmen, akademisyen gibi kadrolar yetiştirmiş, zaman içerisinde fikirleriyle diğer siyasî partilere de etki etmiştir. Çoğu zaman kendisi iktidara gelemese de fikri ve kadroları iktidara gelmiş TC.'nin siyasî tarihinde önemli roller oynamıştır.

1970 – 1980 arası terör ve anarşinin hüküm sürdüğü yıllarda sokak hadiselerinde taraf olarak gösterilen MHP son yıllarda da devlet içerisindeki bazı teşkilatlanmalarda taraf olarak gösterilmek istenmektedir. Yakın tarihimize pek çok siyası partiden daha çok etki etmiş olan MHP bu tez çalışması ile üç ana başlık çerçevesinde incelenecek, demokrasi tarihimizin bu hareketli yıllarına ışık tutulmaya çalışılacaktır.

Bu çalışmamda bana engin bilgi ve tecrübeleri ile yön gösteren hocam Doç. Dr. Ümit Özdağ ile fedakâr eşim F. Ülkü Yıldız'a teşekkürlerimi borç bilirim.

1 BÖLÜM : TEMEL KAVRAMLAR

1.1 SOSYOLOJİK BİR KURUM OLARAK SİYASET

1.1.1 Siyasetin Anlamı

Siyaset kelimesi Arapça kökenlidir. Çağımızda her toplumun bireyleri birbirleriyle yurttaş olarak ilişki içinde bulunmaktadırlar(Hatta bu toplumun bireyleri bir başka toplumun bireyleriyle de bu tür ilişkiye girebilmektedir.). Bu ilişkinin doğal ürünü siyasettir.[1] Politikanın en iyi tanımını Amerikalı siyaset bilimci Harold Laswell yapmıştır: "Politika, kimin neyi, ne zaman, nasıl elde ettiğini belirleyen bir faaliyettir." [2]

1.1.2 Siyaset Biliminin Tarihî Kökenleri

İnsanlar toplum halinde yaşamaya başladıklarından itibaren adını koymasalar bile siyasetle ilgilenmişlerdir. Hammurabi kanunlarını ortaya koyarken kendine göre belli bir siyasî mantıkla hareket ediyordu. Mısır firavunları, Mezopotamya ve Anadolu'nun eski kralları ülkelerini idare ederken belli bir siyasi mantıkla hareket ediyorlardı.

Politika bilimi bugün sosyal bilimlerin en yenisi sayılmaktadır. Bir bakıma, politika bilimi toplum bilimlerin en eskisi de sayılabilir. Politikayı geniş ve genel anlamıyla insanların ve toplumun yönetimi olarak kabul edecek olursak, daha ilk çağlardan itibaren birçok seçkin düşünürlerin bu konu üzerinde düşünmeye ve yazmaya başladıklarını görürüz. Batı kültüründe politika biliminin tarihî temeli Eski Yunanlı filozoflar Aristo ve Platon tarafından atılmıştır.[3]

---

[1] Rahmi KUMAŞ- **Parlamentonun Boyutu**, İstanbul 1985, s.9

[2] Münci KAPANİ- **Politika Bilimine Giriş**, Ankara 1978, s. 2

Bu şekilde kamu hayatını ilgilendiren her faaliyet ve alanda kullanılan politika deyimi, bazen kamu hayatı dışındaki kurumlarda yine yardımcı ve tamamlayıcı bir deyim olarak kullanılabilmektedir. Mesela, bir fabrikanın **"stok politikası"** ham maddeler veya üretilmiş madde stoklarının oluşumu veya eritilmesi konusundaki yönetim ilkeleri ve uygulamasını, bir ticari işletmenin **"kredi politikası"** borçlanma veya kredili satış yapma konusundaki tutumunu veya **"personel politikası"** ne nitelikte ve ne kadar kişiyi kullanacağına ve onları nasıl yöneteceğine dair benimsediği ve uyguladığı ilkeleri belirlemekte kullanılır. Bu örnekleri çoğaltmak daima mümkündür. (Kemal GİRGİN- **Çağdaş Politika ve Diplomasi**, Ankara 1975, s.403)

[3] **Aristo**, iki bin yılı çok aşkın bir zaman önce **Politika** başlığını taşıyan ünlü eserinde, ilk defa olarak, bilimlerin sınıflandırmasını yaparken politikayı - *insan faaliyetlerinin en kapsamlısı olması bakımından* - bilgi hiyerarşisinin en üst kademesinde tutuyor ve onu pratik anlamda üstün bilim olarak nitelendiriyordu. Bundan ötürüdür ki bugün birçoklarınca Aristo'ya politika biliminin babası gözüyle bakılır. (KAPANİ - a.g.e., s.5)

Romalıların siyaset bilimi üzerindeki etkileri düşünürlerinden çok, ortaya koydukları kurumlar ve bunların deneyleri yoluyla oluştur.[4] Taneri, Göktürk Kitabeleri'ndeki öğütleri devlet yöneteme sanatının(siyasetin) ebedîleşmiş örnekleridir.[5] Uygurlar uzun süre Göktürklerin idaresi altında kaldıkları için Göktürklerden öğrendikleri siyaset geleneğini aynen devam ettirdiler. Türklerin dışında Çinliler ve Hindular gibi diğer Uzakdoğu milletleri de siyaset biliminin gelişmesine katkıda bulunmuşlardır. Çin'de M.Ö. 6. Yüzyılda yaşayan Konfüçyüs, siyaset bilimini ahlâkın bir dalı olarak görür.[6]

İslâm tarihinin ilk siyasi vesikası Yesrib(Medine)li Müslümanlar ile Mekke'den Peygamberle birlikte Medine'ye hicret etmiş olan Mekkeli Müslümanlar arasında Hz. Muhammed'in gözetiminde imza altına alınan "Medine Sözleşmesi"dir.[7] Bu sözleşmenin net olarak hangi yılda imzalandığı bilinmemekle birlikte Prof. Dr. Muhammed Hamidullah'a göre bu dönem Hicrî 1. Asırdır. [8]

İslâm Kültürünün siyaset bilimine kazandırdığı en büyük eser XI. Yüzyılda Karahanlılar Devleti'nde yaşayan büyük Türk fikir adamı Yusuf Has Hâcib'in yazmış

Aristo(M.Ö. 427 - M.Ö. 347)'nun çağdaşı yine eski Yunanlı Plato da politikayla ilgilenmiş, kendine göre çözümler sunmuştur. Platon'a göre bilimin amacı, diyalektik yöntem ile zaten var olan insanın benliğinde ve ruhunda saklı bulunan gerçeği bulup ortaya çıkarmaktır. Bu durumda Platon , bilim alanında "*olanı*" değil "*olması gerekeni*" araştıran, kusursuz "*ideler*" dünyasını kurmaya çalışan ideal devleti araştıran kural-koyucu (normatif) bir düşünürdür. (ÇAM - a.g.e., s.48)

[4] Roma düşüncesinde büyük yeri olan Çiçeron(M.Ö. 106 - M.Ö. 43), Yunanlıların site kavramını genişletip cumhuriyet kavramını "halkın malı" biçiminde halk kitlesine dayandırmıştır ÇAM - a.g.e., s.49

[5] Aydın TANERİ- **Türk Devlet Geleneği -Dün ve Bugün**, Ankara 1975, s. 38-39

Çağdaş fikir adamlarımızdan Mehmed Niyazi de "Göktürk ve Uygur Kitabeleri Türk devletinin mahiyetine, Türk milleti için ne ifade ettiğine, ancak töre ile yaşanacağına, özelliklerinin ve iktidar kaynağının ne olduğuna, hakanın millet ve devlet için ne anlam taşıdığına, yönetici kadroların hangi meziyetlere sahip olmaları ve nasıl hareket etmeleri gerektiğine dair bilgiler vermektedirler." derken Taneri ile aynı görüşü paylaşır. (Mehmed NİYAZİ- **Türk Devlet Felsefesi**, İstanbul 1993, s. 19)

[6] Konfüçyüs, devleti yönetenlerin akıllı ve erdemli olmaları halinde kanun yapmadan da ülkeyi yönetebileceklerini, erdemsiz iseler, konulacak kanunların da bir işe yaramayacağını söyler. Esasen, kanunların varlığı, ahlâkın, güven vermeyecek ölçülerde düşüklüğünün göstergesidir.

Konfüçyüs ekolünden Mo-tse de siyaseti bir ahlâk müessesesi olarak görür. M.Ö. 4. Yüzyılda yaşayan Yang-tse Konfüçyüs'e ters fikirler savunur. Yine aynı dönemlerde yaşayan düşünür Meng-tse (Menciyüs), devlet ve siyasî hayat konusunda en demokratik ve ilgi çekici düşünceleri ileri sürer.

Nevzat KÖSOĞLU- **Devlet - Eski Türklerde, İslam'da ve Osmanlı'da**, İstanbul 1997, s. 51-52

[7] İslâm tarihinde yazılan ilk *siyâsetnâme* olarak kabul edilen Sülûk'ül-Melik fî Tedbîri'l-Memâlik isimli eser, 9. Yüzyılda İbn Ebi'r-Rebi tarafından kaleme alınmıştır. Abbasî Halifesi Mu'tasım zamanında yazılan eser, memlekette bozulma ve ihtilal hallerinin sebeplerini anlatırken, zulümden söz etmez; itaati öğütler. KÖSOĞLU - a.g.e., s. 124.

[8] Muhammed HAMİDULLAH- **İslâm Peygamberi**, İstanbul 1972, C. 1, s. 141

olduğu Kutadgu Bilig'dir.[9] Kutadgu Bilig, Türklerde mevcut olan devlet baba geleneğini pratikten teoriye geçirir. [10] Ünlü Türk-İslâm düşünürleri Fârâbi ile İbn-i Sina da siyaset bilimi ile ilgili önemli çalışmalar yapmışlardır. Selçuklu sultanı Tuğrul Bey Bağdat'a girdiğinde Bağdat kadısı olan Maverdî (974-1058), El-Ahkâmü's-Sultâniye isimli eserinde hilâfet kurumunu tartışır.[11] Alparslan ve Melikşah'ın veziri, Nizâmîye Medreseleri'nin kurucusu Nizâmülmülk'ün, ünlü eseri Siyâsetnâme devrinin en önemli siyaset bilimi kitaplarındandır. Aynı medresede müderrislik yapan Gâzâli de siyaset bilimi ile ilgili çalışmalar yapmıştır. Tunuslu İbn Haldun (1332-1406) dünya tarihinde gelmiş geçmiş en büyük siyaset bilimcilerinden birisi olarak kabul edilir.[12]

Siyaset bilimi Orta Çağda da gelişmeye devam etmiştir. Orta Çağın siyaset bilimine getirdiği en büyük özellik siyaset bilimine dinî bir yorum getirmesidir.[13] Batı'da siyaset biliminin modern çağa Floransalı devlet adamı ve tarihçi Machiavelli(1469-1527) ile başlar.[14] Fransız tarihçi Jean Bodin(1530-1596), XVI. asırda ilk defa olarak siyasetin laik bir yorumunu getirmiştir.[15] 1685-1755 yılları arasında yaşamış bir Fransız

---

[9] Aydın Kezer'e göre, "Yusuf'un kurduğu sistemde, iktidar ile halk arasına karşılıklı ve devamlı bir demokratik kontrolün filizleri görülür. Her iki tarafın da iyi olmasını şart koşan yazar, hakimiyetin tanrıdan alındığını kabul eder ve 'halk iyi olursa, bey de iyi olur...' der." KEZER - a.g.e. s. 98

[10] Taneri devlet baba geleneğini şu şekilde açıklar:

"Bilindiği gibi bizde devlet baba geleneği vardır. Bunun kökeni kamu mülklerinin hükümdarlar tarafından devlet adına kullanılmasından gelir. Oğuzlar toprakları kabile mülkiyeti ilkesine göre bölerler ve tarım yaparlardı. Böylece taşınır mallar dışında bulunan otlak ve tarlalar kabile mülkiyetinde kalıyordu. Bu durum Türk toprak hukuku ve yönetim bakımından tarihsel sonuçlar yarattı. Selçuklu ve Osmanlılar'da da askerî ve tarımsal rejimin, mirî (beylik) olmasının kökeni de bu nedendendir. ... Hunlar devrinden beri süre gelen bu yönetsel ve idarî anlayış, hakan ve sultanların babalık görevleri arasında önemli bir yer aldı ve devlet baba anlayışı ortaya çıktı." TANERİ - a.g.e., s. 67-68

[11] İbni Sinâ'dan farklı olarak Maverdî halifeyi seçecek kimselerin seçkin olması gerektiğini savunur, halifenin kendisinden sonra gelecek olan halifeyi de seçebileceğini belirtir. (Ebu'l-ulâ EL-MAVERDÎ- **El Ahkâmü's-Sultâniye**", İstanbul 1990, s. 7-32

[12] İbn Haldun, toplumların gelişim ve çöküşünün açıklamasını yaparken gözlemlerine dayanmış, tarihsel olayları neden-sonuç bağlantısı kurarak bilimsel yöntemle incelemiştir. Tarihin yasalarını bulmaya çalışan İbn Haldun'a göre doğal durum zararlı olduğundan insanlar bir liderin emrinde toplanarak toplum hâlinde yaşarlar ve bir liderin emrinde toplanırlar. Devletler ve medeniyetlerin de insanlar gibi doğup, gelişp, bir gün de öleceğini ileri süren İbn Haldun Mukaddime adını verdiği kitabında iddia ettiği görüşleriyle Hobes, Spencer, Weber, de Boer, Toynbee gibi pek çok tarih felsefecisi, sosyolog ve siyaset bilimciye önderlik etmiştir. (ÇAM - a.g.e., s.50)

[13] Batı kültüründe eski çağların siyaset kavramını ilk değiştiren Aziz Augustinus(354-430) Tanrı Sitesi isimli eseriyle siyaset bilimine Hıristiyanlık öğelerini eklemiştir. ÇAM - a.g.e., s.50

[14] Machiavelli Prens isimli kitabında krallıklar ve imparatorluklar çağının siyaset kurallarını ortaya koymuştur.[14] Machiavelli bir bakıma modern çağların diktatörlerin fikir babası olmuştur.

[15] Tarihte mukayese yöntemini uygularken siyaseti toplumsal ve fiziksel bağlamı içinde alan Bodin, bu görüşleriyle siyaset biliminin öncüleri arasında yer almaktadır.

soylusu olan Montesquieu'de güçler ayırımı ilkesi, olaylar arasındaki zorunlu ilişkiler anlayışı ve tarafsız gözlemci davranışıyla siyaset biliminin gelişmesine katkıda bulunan öncüler grubuna girmektedir.[16]

19. yüzyılda siyaset kavramına iktisadî kavramlar da eklenmiştir. Denizler aşırı ticaretin gelişmesiyle doğan Merkantilizm döneminden sonra İngiliz iktisatçı Adam Smith Liberal Ekonomi ve Liberal Siyasî Düşüncenin kurallarını ortaya koymuştur. 19. Yüzyılın sonlarında siyaset bilimine yön veren A. Tocqueville, Max Weber, Auguste Comte, Emile Durkheim ve Karl Marx siyaset bilimine sosyolojik yaklaşımlar getirmişlerdir. II. Dünya Savaşı'ndan sonra siyaset bilimi ayrı bir bilim dalı olarak bilim dünyasına girmiştir.

1.1.3 Siyaset Biliminde Metot

Siyaset Bilimi konuları incelenirken diğer bilim dalları gibi bilimsel yöntem kullanılır. Bilimsel yöntem, kâinat ile ilgili bilgilerin objektif biçimde elde edilmesinde takip edilen yoldur. Bilimsel yöntem meselelerin çözümünde üç aşamadan oluşan bağlantılı düşünce ve fiil bütününe dayanmaktadır:

a) Meselenin Belirlenmesi;
b) Meselenin açıklanması için bir tezin geliştirilmesi;
c) Hipotezlerin doğrulanabilmesi için olayların gözleme tabi tutulması.[17]

1.1.4 Siyaset Bilimi Ve Devlet Kavramı

Sosyal antropologlar devlet kavramını insan olmanın varlık şartlarından birincisi olarak görürler. Günümüz siyaset ve fikir adamlarından birisi olan Kösoğlu, devlet olmayı insan olmanın özelliklerinden birisi olarak görür.[18] Klasik Fransız kamu hukuku doktrini devleti, "milletin hukukî kişilik kazanmış şekli" olarak tanımlar.[19]

Siyaset bilimciler devleti kurumsallaşmış bir siyasal iktidar; kendine bağlı insanların güvenliğini sağlamak üzere kurulmuş etkin bir sosyal örgütlenme biçimi; en yüksek düzeyde ve değerleri kapsayan bir egemenliğe bağlı, sivil toplumun kendi ken-

---

[16] ÇAM - a.g.e., s.51
[17] ÇAM - a.g.e., s.67-68
[18] KÖSOĞLU - a.g.e., s. 13
[19] KAPANİ - a.g.e., s. 17

disinin bilincine varmasını ifade eden ve belirli bir toprakla sınırlı bir örgüt, etkin bir siyasal iktidar[20] olarak görürler ve kısaca şu şekilde tanımlarlar:

"Devlet, belli bir ülke üzerinde yerleşmiş, zorlayıcı yetkiye sahip bir üstün iktidar tarafından yönetilen bir insan topluluğunun meydana getirdiği siyasal bir kuruluştur."[21]

1.1.5 Siyasetin Ana Unsuru : Siyasal İktidar

İktidar genel ve geniş anlamda "başkalarının davranışlarının kontrol edebilme imkânı" olarak tanımlanabilir. Max Weber'in yapmış olduğu tanımlamaya göre "iktidar, sosyal ilişkiler çerçevesi içinde bir iradenin, ona karşı gelinmesi halinde dahi yürütülmesi imkânıdır."[22]

Eski toplumlarda siyasal iktidarın kökeni ilâhî iken modern devletlerde siyasal iktidarın kökeni halktır. Eskiden imparatorlar veya hakanlar tebaasını Tanrı adına yönetirlerdi. Fransız Devrimi(1879)'nden sonra J.J. Rousseau gibi düşünürler iktidarın kökeninin halka dayandığını, yönetenlerin iktidarı halktan aldıklarını savunmuşlardır.[23]

1.1.6 Siyasetin Dinamiği : İdeoloji

Günümüzde siyaset denince akla ilk gelen kavramlardan birisi ideolojidir.[24] Doğu Ergil[25] ideolojiyi hem bir kavram, hem de siyasal bir öğreti(doktrin) olarak görür.[26]

---

[20] ÇAM- a.g.e., s. 337

[21] KAPANİ - a.g.e., s. 17

[22] KAPANİ - a.g.e., s.27

[23] Yüzyılımızın düşünürlerinden İngiliz Bertrand Russell "İktidar" adını verdiği kitabında iktidarı uzun zun tahlil etmiş ve bu çalışmasıyla 1950 Nobel Barış Ödülünü almıştır.

[24] İdeolojilerin yanı sıra bir kavram daha vardır. İdeal(Ülkü) adını verdiğimiz bu kavram kelime anlamıyla ancak düşüncede var olan, kafada tasarlanan ülkü, eşsiz, en iyi, çok güzel anlamlarına gelmektedir. Ütopya ile ideali birbirinden ayıran en temel özellik ütopyaların hayalî, ideallerin ise gerçekleşebilir olmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti'nin fikir babalarından Ziya Gökalp, ideal yerine Osmanlıca fikir kökünden mefkûre kelimesini türetmiş, bu kelime daha sonra ülkü kelimesi ile yer değiştirmiştir. Her milletin bir ideali, yani ülküsü vardır. Yunanlıların Megalo Idea'sı, Rusların sıcak denizlere inme ülküsü ve Türklerin kızıl elması gibi. Ülküler milletlere dinamizm verirler, onlara yol gösterirler. Son dönem Türk Milliyetçilerinden Dündar Taşer ülkü kavramını şu şekilde açıklar: *"ülküler gökteki yıldızlar gibidir, onlara belki ulaşamayız ama onlara bakarak yönümüzü tayin ederiz."*

[25] Ergil'e göre ideolojinin iki türlü tanımı vardır: "İdeolojinin iki tanımı ileri sürülebilir. Biri geniş kapsamlı diğeri dar kapsamlıdır. Geniş kapsamlı tanıma göre "ideoloji" insan ve toplumun (ya da toplumsal bir alt birimin) geliştirdiği, insan-toplum ve evrene ilişkin kapsamlı bilişsel ve ahlâksal inanç sistemlerinin bir biçimidir. Dar kapsamlı tanıma göre ise "ideoloji" belirli bir biçimde düşünmeyi ve düşünmeyi haklı çıkarmak ya da düşünce ve davranışları belirli bir biçimde etkilemek işlevini taşıyan inanç tutum ve düşünceler demetidir. (Doğu ERGİL- **İdeoloji ve Milliyetçilik**, Ankara 1983, s. 13)

Şerif Mardin[27] ideoloji kavramını tanımlarken şunları söylemektedir: "Her ne kadar ideoloji sözcüğü bugün beraberinde nesnel olmayan fikir ürünü çağrışımı getiriyorsa da, Batı Avrupa'nın fikir tarihinde bunun tam tersi bir anlamda ortaya çıkmıştır. Doğrusu bu çağrışımda uzun sürmedi. Fakat başlangıçta "ideoloji" doğru düşünme bilimine verilen addı." [28] Cemil Meriç'in ifadesiyle, "ideolojiler gelişmiş toplumların sosyal ve siyasal dünyadaki pusulasıdır." [29] Duverger'de ise ideoloji, "Belli bir toplumu aklamak. yermek amacı güden ve o toplumu korumak, değiştirmek ya da yıkmak üzere gicişilen bir eyleme mesnet teşkil eden açıklama sistemidir."[30]

Bu kavramı ilk defa 18. yy. sonunda kullanmıştır.[31] İdeoloji çok geçmeden tartışmalı bir anlam kazanır. Bu doğrultuda ilk adımı atan Napolyon'dur.[32] 'Batı tarihinde ideoloji kavramını "ideologlardan" sonra Marks'ın fikirlerinde olağan üstü bir önem kazanır.[33] Marks'a göre her çeşit ideoloji maddi alt yapının kendine özgü haliyle üst yapıya yansımış biçimidir.[34]

---

[26] Ona göre ideoloji adı verilen kavramın nitelikleri ve işleviyle çözümlenmesi zihinsel bir eylemdir. Oysa ideolojinin faşizm, liberalizm, popülizm, sosyalizm, komünizm gibi siyasal düşünceler. inançlar, programlar sistemi olarak ele alınıp. incelenmesi çok daha farklı bir uğraştır. Bu uğraş, toplumsal yapının bilinmesini gerektirir. ERGİL, a.g.e., s. 12

[27] Şerif Mardin de ise "sert ideoloji" ve "yumuşak ideoloji" ayrımı görülmektedir. Sert ideoloji sistematik bir biçimde işlenmiş temel teorik eserlere dayanan seçkinlerin kültürüyle sınırlandırılmış muhtevası kuvvetli bir yapıdır." Mardin yumuşak ideolojiyi ise şöyle tanımlar: "Yumuşak ideoloji kitlelerin çok daha şekilsiz inanç ve bilgisel (cognitive) sistemleridir." (MARDİN, Şerif - **İdeoloji**, İstanbul 1993, s. 21-22)

[28] MARDİN- a.g.e., s. 20

[29] Metin İŞÇİ- **Genel Olarak ve Türkiye'de Siyasal Değişme**, İstanbul 1997, s. 39

[30] Hayati BEŞİRLİ- **Sosyolojik Kurum Olarak Siyaset ve Siyasal Parti Örneği Olarak Milliyetçi Hareket Partisi**, Hacettepe Üni. Lisans Tezi, Ankara 1994, s. 16

[31] Destuit de Tracy'nin, bununla kastettiği şey fikirlerinin kaynakları, özellikleri ve bunlardan bahseden ilimdir. (BEŞIRLİ- a.g.e., s. 10)

[32] Birinci Konsül zamanında ideologlarla düşüp kalkar, imparator olunca da aynı kişilere tavır alır. kavrama oldukça aşağılayıcı bir anlam verir. İdeologları "ütopyacı bulutlarda uçan uslanmaz idealist, gerçeklere uyum göstermeyen ve bu nedenle mevcut iktidara isyan eden tipler olarak suçlar. Bu suçlamalar yüzünden Napolyon ideolog olarak anılmaktadır. (Selahattin ELİBOL,- **İlim ve İdeoloji**, Ankara 1985, s. 77)

[33] Marksın ideoloji konusundaki görüşlerini anlamak için gene aydınlanma felsefesinin bir diğer yönünü Kant, Hegel ve Feurbach'ın fikirlerini gözden geçirmek gerekli. Zira Marks Kant'la başlayan ve kendinden bir kuşak önce yaşayan Feurbach'a kadar uzanan bir felsefî spekülâsyon ortamı içerisinde yetişmişti. Kendi fikirleri bu zincirin son halkası sayılabilir.

Kant felsefesinden çıkan sonuçları şöyle özetleyebiliriz. 1) İnsanın bir değişmez tabiatı vardır. Bu tabiat kategorilerin verdiği imkan dahilinde çizilen bir tabiattır. 2) Etrafımızdaki dünyayı olduğu gibi değil usumuzun bize verdiği imkanlarla sınırlı olarak algılayabiliriz. Bu açıdan "gerçek" gerçeği aramaya çalışmamız boş bir çabadır.

Uluslararası politik sistemde 1950'lerden sonra ilkin «barış içinde bir arada yaşama» ve arkasından yerleşmeye başlayan yumuşama ile "ideolojinin sonu" anlayışı hâkim olmaya başladı. Ancak ideal ve gerçek arasında büyük farkların olması, sosyal gerilimlerin ortadan kalkmaması ideolojilere karşı olan eğilimleri güçlendirecektir.[35]

XVIII.nci yüzyılın sonlarıyla XIX.ncu yüzyılın sanayi devrimi boyunca sistemleştirilen liberal ideoloji özgürlük, eşitlik ve kardeşlik ilkeleriyle çevirili olarak düşüncelerde ve ekonomik alanda mallarda serbest rekâbetin üstünlüğünü savunmuştur.[36] Liberal düşünce teorik olarak her türlü düşünceye ve katılıma imkân verdiğinden dünyanın pek çok ülkesinde rejimlerin temelini oluşturmuştur. [37]

Kant'ın devamı sayılan Hegel de temel gerçekleri arama ürün verebilir. Gerçek ile görüngü aynı dünyanın parçalarıdır ve görüngüleri (appearanas) anlamak bunların dünyada nasıl ortaya çıktıklarını anlamaktır

[4] Marks'ın da içeriden görüş olarak anladığı toplumsal ve özellikle , iktisadi özelliklerin toplum dinamiğinin zembereğini teşkil etmesidir. Marks'a göre toplumu harekete geçiren bu iktisadi ilişkilerdir. Mesele dış görünüşe aldanmamaktır. Marks'ın kendisinin de sosyal realite hakkında görüşleri vardı. Marks hu fikirlere "ideoloji" dememişti. Marks kendi fikirlerine. Marksizme ideoloji gözüyle bakmamıştı. Ona göre Marksizm dünyayı doğru algılamayı mümkün kılan araçtı. Ona göre ideoloji gerçekten büyük bir yalnız şuurdur, daha doğrusu gerçeğin çarpıtılmış ifadesidir. Marksizm ise dünyayı doğru algılamayı mümkün kılan araçtır. **ELİBOL** - a.g.e., s. 78

[35] **ÇAM** - a.g.e., s. 239

[36] **ÇAM** - a.g.e., s. 245

Jandarma devlet anlayışıyla bireyler arasında çıkabilecek anlaşmazlıklarda hakem rolü oynayan devlet, «bırakınız yapsınlar; bırakınız içsinler» formülü ile iktisadî hayata karışmama yanında her türlü değer yargılarının insanlar arası ilişkilerde serbest biçimde, geçerli olabileceğini kabullenmektedir. Ancak siyasal planda bireyin toplum içindeki üstünlüğüne inanarak kişi hak ve özgürlüklerini koruyan siyasal iktidar için mücadelede çoğulcu demokrasiyi benimseyen; iktisadî alanda da özel mülkiyet ve girişimi destekleyen saf liberal düşüncenin değerleri zaman içinde, değişen şartlara uygun olarak bir evrim geçirmiştir. Özellikle 1929 yılındaki "büyük iktisadî kriz"den sonra devlet, iktisadî alanda denetimsiz bir üretim, tüketim ve finansman modelini terk ederek bireylerin refahı için «görünmeyen el" yerine ekonomiye müdahale etmeyi uygun görmüştür Günümüzde ekonomik alana, müdahale etmeyen devlet yoktur Bununla beraber, liberal anlayışı benimsemiş olan ülkeler "neo-liberalizm" çerçevesinde liberalizmin temel ilkelerine saygılı olarak,ekonomik alana müdahale etmektedir. İleri sanayileşmiş devletlerde genellikle neo-liberalizm hakimdir: kişi hak ve özgürlükleri insan hakları yönetimin özünü oluşturmaktadır. (ÇAM, s. 245-246)

[37] Siyasal Liberalizmin temel niteliği, «katı ya da sert olarak tanımlanan doktrinleri ve ideolojileri reddetmesi, hoşgörü ve uzlaşmayı temel ilke olarak benimsemesidir. Siyasal plânda liberalizm, oldukça ekletik (seçici) "karma" bir ideoloji görünümündedir: Çoğulculuğu benimseme ilkesinin sonucu olarak uygulandığı ülkelerde çeşitli doktrin ve ideolojilerin varlıklarını sürdürme imkânı vardır. -Çoğulculuğun uygulanış biçiminde ülkeler arasında farklılık göze çarpmaktadır. Şöyle ki; liberal düşünceyi benimsemiş bazı ülkelerde (Fransa, İtalya, Belçika gibi) sistemin özünü reddeden ideolojilere dayalı partilere sistem içinde barınma ve siyasal yarışmayla katılma imkânı tanınırken, bazılarında (A.B.D., Federal Almanya gibi) fiilen ve yasal olarak sadece sistemi benimseyen partiler arasında iktidar .için siyasal yarışmanın yapılması öngörülmektedir:(ÇAM, s. 246).

Marks'ın bilimsel sosyalizmi ortaya atışından sonra etkisini yitiren Owen, Fournier ve Proudhon gibi düşünürler tarafından savunulan ütopik. sosyalizm bir tarafa bırakılacak olursa XIX. yüzyılın ikinci yarısından beri egemen olan sol ideoloji, Marksist İdeolojidir. [38]

Sosyalist sistemin ideolojisi olan Marksizm sınıf esası üzerine kurulmuştur. Teorik olarak ezilen sınıfların ezen sınıfları ihtilâlle alt ederek sonuçta sınıfsız bir toplum oluşturmayı amaçlar. Marks'a göre her yerde, her zaman bir ezen, bir de ezilen sınıf vardır. Ezilen sınıfın öncü gücü işçi sınıfıdır.[39]

Lenin'e göre işçi devrimi için elzem olan işçi sınıfı bilinci kendiliğinden doğamaz. İşçi sınıfı parti üyesi ideologların eğitici yardımına muhtaçtır. İktidarı ele geçirdikten sonra burjuva devletinin yok edilmesi yolunda girişilen çalışmalar, bir işçi sovyetleri diktatoryasının kurulmasıyla mümkündür. [40]

Marks ve Lenin'in işçi sınıfının önderliğinde ihtilâlle iktidara gelecek olan bilimsel sosyalizm teorisi bu ideolojinin bir numaralı uygulayıcısı olan SSCB'nin dağılması ile birlikte gücünü yitirmiş, dünyayı saran serbest piyasa ekonomisi ve bunun getirdiği ideolojik yapıdan etkilenmiştir.

---

[38] ÇAM - a.g.e., s.247

Bolay, Marksizmin ve Sosyalizmin ilmîliğini kabul etmez ve şöyle tanımlar: "Marksizm, aslında, iddia edilenin aksine ilim değil, fakat esas itibariyle içtimaî bir aksiyon (eylem) metodudur. Bunda da işçi sınıfını ve onun menfaatlerini ön plânda tutarak, bir işçi iktidarını son gaye edinir." (Süleyman Hayri BOLAY - **Felsefî Doktrinler Sözlüğü**, İstanbul 1979, s.143)

[39] Marksistlere göre ideoloji: üretim güçleri ve ilişkilerini haklı göstermek üzere egemen sınıfların geliştirdikleri yanıltıcı bir değerler bütünüdür. Bu .görüşte toplumda egemen olan siyasal ideoloji de egemen sınıfın ideolojisidir. İşçi sınıfının iktidarı ele geçirmesinden önce. kapitalist toplumlara burjuvazi egemen olduğuna göre, işçi sınıfının ideolojisi olan sosyalizm, burjuvaların karşı devrimci liberal ideolojisiyle çelişki halindedir. Bu çelişki, sınıf kavgasının çetinleşmesi ve tarihsel bakımdan tek devrimci güç olarak beliren işçi sınıfının zaferiyle çözülebilir. Sınıf kavgalarının çetinleşmesine, üretim güçlerinin toplumsallaşması olayına üretim ilişkilerinin ayak uyduramaması nedeniyle kapitalizmin iç çelişkisi yol açacaktır. Ancak işçi sınıfının iktidara gelişi devrimle yani şiddete başvurarak gerçekleştirilebilecektir XIX yüzyılın sonunda sosyalistler arasında çetin tartışmalara konu olan siyasal iktidarı ele geçiriş biçimi, özgürlükçü çoğulcu demokrasi ortamında çağdaş komünist partileri tarafından seçim yoluyla siyasal iktidara gelme benimsendiğinden bir çözüme bağlanmaktadır. Avrupa Komünizmi anlayışını savunan günümüz Fransız, İtalyan, .İspanyol komünist partileri proletarya diktatörlüğünden vazgeçmekte ve etkinliklerini ulusal koşullara uygun biçimde çoğulcu parlamenter düzen içinde kalarak seçimle işbaşına gelmeyi ve devam ettirmeyi istemektedirler. Ortodoks Marksizm çoğulcu demokrasilerin işçi yararına işleyemeyeceğini savunarak çoğulluğu reddeder ve siyasal demokrasi olanaklarından ancak teknik nedenlerle yararlanılabileceğini kabul etmektedir.(ÇAM - s. 247-248)

[40] ÇAM - s. 248

Millî hissin tarihi milletlerin tarihi kadar eskidir; ancak bu hissin sistematik bir ideoloji olarak ortaya çıkışı yakın çağlarda olmuştur. Sadri Maksudi Arsal 19. Asrı "istiklâlini veya millî birliğini kaybetmiş milletlerde milliyet duygusunun tekrar canlandığı devir" olarak görür. [41] Arsal'a göre 1815'de toplanan Viyana Kongresi'nin Milliyet esasını nazarı itibara almaksızın Avrupa Devletleri hakkında aldığı kararlar sebebiyle 1820 ile 1878 seneleri arasında bütün Avrupa'da milliyet esası lehinde kuvvetli bir fikrî propaganda ve hareket müşahede edilmiştir. [42]

Liberal ideolojiyi doğuran Fransız devriminin temel ilkelerinden birisi de millî egemenlik ilkesiydi. Mümtaz Turhan, burada şu önemli konuya dikkat çekmektedir: "Milliyetçilik bir şuur halinde Avrupa'da ortaya çıktığı zaman İngiltere ve Fransa millet bünyesini kazanmış ve tam bir birliğe kavuşmuş bulunuyordu." [43]

Ancak XX. yüzyılda milliyetçilik değişik boyutlar kazanmıştır. Bunlardan birincisi. 1. Dünya Savaşından yenik çıkmanın ezikliği sonucunda Almanya ve İtalya'da ortaya çıkan ve diğer Avrupa ülkelerinde de tarâftar bulabilen aşırı-Milliyetçi ve totaliter faşist[44] ideolojilerdir.[45]

---

[41] Sadri maksudi ARSAL- **Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları,** İstanbul 1975, s. 138

[42] ARSAL - s. 138

[43] Mümtaz TURHAN- **Garplılaşmanın Neresindeyiz.** İstanbul 1980, s. 409-410

Arsal, Avrupa'da ilk millî heyecanın İtalya'da doğduğunu ve ilk millî teşkilatın da Joseph Mazzini (1805-1872) tarafından kurulan "Genç İtalya" cemiyeti olduğunu açıklamaktadır. Mazzini sadece parçalanmış olan İtalya'nın birleşmesi için değil, Avrupa'nın bütün mahkûm milletlerinin bağımsızlığı için de çalışıyordu. "Genç İtalya" cemiyetinin ardından "Genç Avrupa", "Genç Almanya", "Genç Polonya", "Genç Macaristan" gibi şubeler kuruldu. Mazzini"nin başkanlığını yaptığı "Genç Avrupa" cemiyeti bütün Avrupa'da millî hislerin uyanmasına sebep oldu. (ARSAL - a.g.e., s. 138-139)

XIX. yüzyılın ilk yarısı boyunca ulusçuluk, liberalizmle el ele Avrupa devrimci hareketlerine yön veren başlıca ideoloji olmuş ve Almanya'da ekonomik Milliyetçilik, İtalya'da romantik Milliyetçilik biçimlerini atmıştır.(ÇAM - a.g.e., s. 250)

[44] Faşist ideolojiler az sayıda ilke yanında: kitlelerin coşkulu, duygusal katılımına vs eylemine ağırlık verirler. Bu harekete geçiliş, ulusal olmayan imgeler, mitler çevresinde bir kenetlenme ile sağlanır. Yenilmişlerin, duygusal tepkilerinden kök alır ve karizmatik bir şeyin sembolize ettiği, ırkî üstünlükleriyle yüceltilen milletin, sınıf aykırılıkları içinde eriten en yüce varlık olduğu savunulur. İnsanlar eşit yaratılmamıştır: bazıları daha yeteneklidir. Yönetenler, seçkinler arasından gelmedir. Biçimsel demokrasi tüm ilkeleriyle reddedicidir. Zayıfların himaye edilme görevi devlete düşer. Devlet her şeydir. Birey devlet karşısında bir hiçtir ve yalnız birey değil, devlete karşı duracak hiç bir toplumsal güç varolamaz. Devlet ulusun hem örgütleniş biçimi, hem de bilincidir. Kişinin olsun, toplumun olsun devlete feda edilişini simgeleyen faşist ideoloji hem liberal hem de sosyalist ideolojilerin yadsınmasıdır. (ÇAM - a.g.e., s. 250-251)

[45] Türk Milliyetçileri belli bir dönem faşistlikle suçlanmışlardır. Bu suçlamalara karşı son dönem Türk Milliyetçiliği ideolojisinin fikir babalarından Galip Erdem şu açıklamayı yapmaktadır. *"Türk Milliyetçileri, ırkçı-turancı ve aşırı sayılanlar da dahil, faşizmi ve nazizmi benimsememişlerdir. Böyle olması, Milliyetçi dünya görüşü ve ülküsünün kaçınılmaz bir sonucudur. Hiçbir Milliyetçi başka bir milletin ülküsünü*

Milliyet şuuru Türk toplumunun en eski çağlarından beri mevcut olmasına rağmen[46] Osmanlı Devleti'nde Milliyetçilik ideolojisinin yayılması ve Türk Milliyetçiliğinin doğuşu çok geç olmuştur.[47] Türk Milliyetçiliği Atatürk ile birlikte Türkiye Cumhuriyeti'nin temel felsefesi olmuştur.[48] Türk Milliyetçiliği Atatürk döneminde altın çağını yaşarken. Millî Şef döneminde takibata uğramış (3 Mayıs 1944) ve baskı altına alınmıştır. Demokrat Parti döneminde yeniden cemiyet çalışmaları yapan Türk Milliyetçileri 1965'ten sonra Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) –daha sonra Milliyetçi Hareket Partisi (MHP) adını alacaktır- çatısı altında 27 Mayıs İhtilâli'nin güçlü albayı Alparslan Türkeş liderliğinde siyaset sahnesine gireceklerdir.[49]

---

paylaşamaz. Faşizm İtalyan. nazizm de Alman Milliyetçilerinin adıdır. Ancak Türk Milliyetçileri faşizmi ve nazizmi ortacılardan ve solculardan farklı bir bakışla değerlendirirler. Her şeyden önce. faşizmle nazizm arasındaki benzemezliklerin Hitler'le Mussoli'nin kafa ve ruh yapılarındaki ayrılıklardan değil. Alman ve İtalyan milletlerinin tarihlerinden ve özel şartlarından doğduğunu bilirler.

Türk Milliyetçileri,geriye bakınca. Sezar'ı ve Büyük Frederich'i değil: Mete Han'ı, Bilge Kağan'ı görür.

(Galip ERDEM- **Suçlamalar 1**, Ankara 1974. s. 286-287)

[46] Orta Asya Türk Tarihi uzmanlarından Fr. Hirth'e göre "Tarihte Milliyetçiliği devlet siyasetine temel yapan il devlet adamı Çi-çi'dir." (Yusuf SARINAY- **Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı**, İstanbul 1996. s:21)

[47] Osmanlılar ümmet esası üzerine oturttukları devletlerini daha sonra sunî bir "Osmanlı Milleti" üzerine oturtmaya çalışmışlardır. Sosyolojik esaslara ters olan bu gayri ilmî yaklaşım tutmamış devlet yıkılmaya yüz tutarken Türk Milliyetçiliği bir ideoloji olarak doğmaya başlamıştır. Bu geç kalış Osmanlı Devleti'ne maddî ve manevî çok pahaliya mal olmuştur.

Atatürk Osmanlılardaki bu gecikmenin nelere mal olduğunu şu sözleri ile açıklamaktadır:

"Biz Milliyet fikirlerini tatbikte çok gecikmiş ve çok ilgisizlik göstermiş bir milletiz. Bunun zararlarını fazla faaliyetle telâfiye çalışmalıyız. Çünkü tarih, hâdiseler ve müşahadeler, insanlar ve milletler arasında, hep Milliyetin hâkim olduğunu göstermiştir. Özellikle bizim milletimiz, Milliyetini ihmâl edişinin çok acı cezalarını çekmiştir. Osmanlı İmparatorluğu'ndaki çok çeşitli toplumlar hep millî inançlara sarılarak, Milliyetçilik idealinin kuvvetiyle kendilerini kurtardılar. Biz ne olduğumuzu, onlardan ayrı ve onlara yabancı bir millet olduğumuzu. sopa ile içlerinden kovulunca anladık. Kuvvetimizin zayıfladığı anda bizi hor ve hakir gördüler. Anladık ki, kabahatimiz kendimizi unutmuş olduğumuzmuş." (**Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri** - Hazırlayan: Nmet Arsan, Ankara 1981. C.II, s. 137-146

[48] Atatürk, "Biz doğrudan doğruya Milliyetperveriz ve Türk Milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur." Diyerek görüşlerini açıkça ifade etmiştir. (**İlköğretim Mecmuası** - Ankara 1940, C.4, s. 61

Atatürk *"Benim hayatta yegâne fahrim, servetim Türklükten başka bir şey değildir."* diyerek Türk Milletine olan sevgisini bariz şekilde anlatmıştır. Türk kültürünü, Türk Tarihini Türk tarihinde ilk defa Ortaasya'dan başlatan Atatürk'tür. (Feridun YILDIZ- **Atatürk ve Türk Tarih Tezi**, Millî Kültür Dergisi, Kültür Bakanlığı, C. 3, s. 8, Ocak 1982, s. 21

[49] Alparslan Türkeş MHP hareketinin Türk Milliyetçiliği anlayışını şu şekilde açıklar:

"Türkçülük, Milliyetçilik anlayışımız:manevî şuurlanmamıza dayanır. Bu temel üzerinde Türklük şuuruna erişmiş, samimi olarak «Ben Türküm» diyen herkes Türk'tür. Türkçülük ve Türk'ün tayininde, sapık ölçülere, özellikle mezhepçiliğe, coğrafyacılığa, laboratuar ırkçılığına inanmıyoruz. Başka milletleri küçük gören, dünya barışını tehlikeye koyan antropolojik ırkçılık, Türk Milliyetçilik ülküsünün dışındadır. Milliyetçilik anlayışımız, maneviyatçı, akılcı, demokratik, çağdaş bir Milliyetçiliktir.

İkinci Dünya Savaşı sonrası resmî barış anlaşmalarına rağmen dünya siyasî ortamına barış değil, bir Soğuk Savaş hakim olmuş ve yarım yüzyıla yakın devam eden bir süre içinde iki kutuplu geni bir kuvvetler çekişmesi yaşanmıştır. Bu siyasî etkileşme ve kuvvetler çekişmesi iki büyük merkezden (Amerika ve Sovyet Rusya'dan) idare edilmiştir. Bütün dünyayı etkileyen bu çekişmenin temelinde Kapitalizm ve Komünizm gibi birbirinin zıttı ekonomik yapılar yer almıştır.[50]

1989'da Sovyetlerin dağılmasıyla dünya tek kuvvetin, Liberalizmin temsilcisi ABD'nin eline kalmıştır. Küreselleşmenin askerî, ekonomik ve kültürel boyutları vardır. Diğer bir deyişle geçmiş yüzyılların emperyalizminin bu çağdaki yumuşak yüzüdür. Orhan Gökçe bu yönüyle küreselleşmenin güzel bir tanımını yapmaktadır: "Görünen odur ki, Batı, dünya pazarındaki gücünü devam ettirmek, payını arttırmak için, son yüzyılda olageldiği gibi kendi menfaatleri doğrultusunda emperyalizmi yeniden ambalajlayarak bugün küreselleşme adıyla sunulmaktadır." [51]

Küreselleşme sürecinin önemli bir özelliği millî sınırların önemini yitirmesi ve millet-devletin ekonomi üzerindeki denetiminin yavaş yavaş ortadan kalkmasıdır. Küresel sermaye, nerede ve ne zaman yatırım yapacağı ve nereden çekileceği seçimini gitgide daha çok yapabilmektedir .[52]

Küreselleşme yok olan ikinci kutbu olan SSCB yerine bugün,ondan daha güçlü bir kutup boy göstermektedir: Almanya liderliğinde Avrupa Birliği. Tek bir vücut haline gelerek her yönüyle Uzak Doğu ve ABD ile boy ölçüşebilen dev bir Avrupa. Türkiye bu iki kutup arasında nerede duracağı belli olmayan bir salıncak gibi gidip gelen bir ülke durumuna gelmiştir. Erol Güngör, bu tehlikeyi şu cümleleri ile açıklamaktadır: "Avrupa Ortak Pazarı'nın kuyruğu mu? Yoksa Ortadoğu'nun başı mı olacağız? Bize düşman ve düşman kalacak bir medeniyetin çöpçülük hizmeti mi? Yoksa kendi mede-

---

Türkçülüğü kısaca şu şekilde özetleyip tarif edebiliriz: «Her faaliyetin Türk milletinin millî menfaatlerine uygun bir şekilde düzenlenmesi, yürütülmesi görüşüdür.» (Alparslan TÜRKEŞ- **Temel Görüşler**, Ankara 1976, s. 23-24)

[50] Oya AKGENÇ- **Küreselleşme, Etkileşme ve Dış Politika Oluşumu**, Millî Kültürler ve Küreselleşme Kongresi, Konya 1998, s. 121

[51] Orhan GÖKÇE- **Millî Kültür ve Küreselleşme**, ", Millî Kültürler ve Küreselleşme Kongresi, Konya 1998, s. 288

[52] Rasih DEMİRCİ- **Küreselleşme ve İktisat**, Millî Kültürler ve Küreselleşme Kongresi, Konya 1998, s. 182

niyetimizin öncülüğünü mü yapacağız? Türk münevverleri bu konuda derhal karar vermelidir." [53].

1.2 SİYASÎ PARTİLER

1.1.7 Siyasî Parti Tanımı

Siyasî parti kavramı ile ilgili pek çok tanım yapılmıştır. Zira değişik ülkelerde ve rejimlerde değişik siyasî parti tanımları yapılmaktadır. 1982 Anayasasının 68. Maddesi Siyasi Partileri "Demokratik ve Siyasi hayatın vazgeçilmez unsurları" olarak görür.[54] 1983 tarih ve 2820 sayılı "Siyasi Partiler Kanunu" Siyasi Partileri şu şekilde tanımlar:

"Siyasi Partiler, Anayasa ve kanunlara uygun olarak; milletvekili ve mahalli idareler seçimleri yoluyla, tüzük ve programlarda belirlenen görüşleri doğrultusunda çalışmaları ve açık propagandaları ile Millî iradenin oluşmasını sağlayarak. demokratik bir devlet ve toplum düzeni içinde ülkenin çağdaş medeniyet seviyesine ulaşması amacını güden ve ülke çapında faaliyet göstermek üzere teşkilatlan tüzel kişiliğe sahip kuruluşlardır"

Bugüne kadar siyasî partilerin pek çok tanımları yapılmıştır. Kapani, Siyasi partileri, "Bir program etrafında toplanmış, Siyasal iktidarı elde etmek ya da paylaşmak amacını güden, devamlı bir örgüte sahip kuruluşlar" olarak;[55] Kışlalı ise,"bir program çerçevesinde siyasal kararı etkilemek ve bu amaçla siyasal iktidarı ele geçirmek üzere örgütlenmiş kuruluşlar" olarak;[56] Özbudun, "halkın desteğini sağlamak suretiyle devlet mekanizmasının kontrolünü ele geçirmeye veya sürdürmeye çalışan, sürekli ve istikrarlı bir örgüte sahip siyasal topluluklar"olarak;[57] Teziçise "Ortak görüşleri paylaşan insanla-

---

[53] Erol GÜNGÖR- **Türk Kültürü ve Milliyetçilik**, "Türk Kültürü ve Milliyetçilik", İstanbul 1996, s. 272

[54] 1961 Anayasası'nın 56.ncı maddesinin 3.ncü fıkrasına göre, "Siyasî partiler, ister iktidarda, ister muhalefette olsunlar, demokratik siyasî hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır."

[55] KAPANİ - a.g.e., s. 126

[56] Ahmet Taner KIŞLALI- **Siyaset Bilimi**, Ankara 1992, s.12

[57] Ergun ÖZBUDUN- **Siyasal Partiler**, Ankara 1979, s. 4

rın siyasal iktidarı ele geçirmek amacıyla kurdukları örgüt" olarak tanımlar ve siyasal iktidarı ele geçirmek amacını gütmeyen bir örgütü siyasi parti olarak görmez.[58]

En yaygın siyasi parti tanımı La Palambora ve Weiner tarafından yapılmıştır. La Palambora'ya göre Siyasi Parti "Bilinçli ve temel amacı hükümet mekanizmasını denetlemek üzere, kamu görevini tek başına ya da başkalarıyla ortak olarak kadrolar yerleştirmek ve onları görevde tutmak olan örgüttür".[59]

1.1.8 Siyasî Partilerin Kökenleri

Siyaset bilimcilere göre siyasî partiler parlamento gruplarının[60] ve seçim komitelerinin[61] kurulmasından sonra daha organize hareket edebilmek için bir ihtiyaçtan dolayı doğmuşlardır. Kısacası, partilerin kuruluşundaki aşamalar, ilkin, parlamento gruplarının yaratılması, sonra seçim komitelerinin örgütlendirilmesi, en sonunda da, bu iki unsur arasında sürekli bağlantıların kurulmasıdır.[62]

Ahmet Kotil'e göre bir diğer grup parti de başka partilerin içinden çıkan onların bölünmesi veya birleşmesi sonucu ortaya çıkan partilerdir.[63]

---

[58] Erdoğan TEZİÇ- **Yüz Soruda Siyasi Partiler**, İstanbul 1976. s. 6

[59] İlter TURAN- **Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış**. İstanbul 1976, s. 98

[60] " Seçimlerde ve Parlamentoda doğan partilerin doğuşu ve kurulması basittir. Önceleri parlamentoda gruplar yaratılır sonra seçim komiteleri belirir, nihayet bu iki unsur arasında devamlı bir bağlantı kurulur... genellikle parlamento grupları seçim komitelerinden önce ortaya çıkmıştır. Gerçekten seçimler mevcut olmadan öncede siyasal meclisler vardı. Parlamento grupları seçilmiş bir mecliste olduğu kadar otokratik bir mecliste de kurulabilir." (M. DUVERGER - **Siyasî Partiler**, Ankara 1974, s. 17)

[61] "Aristokrasi (toprak soyluları) ile burjuvalar (kent soylular) arasındaki mücadele sırasında adayları desteklemek ve desteklenen adayın seçim masraflarını karşılamak üzere yerel komiteler oluştu. Aynı toplumsal sınıfın çıkarlarını ve dolayısıyla dünya görüşünü savunan adaylar arasında meclislere girerek gruplaşmalar başladı. Yerel komiteler arasındaki bağlantının kurulmasıyla da ilk siyasi partiler doğmuş oldu." (KIŞLALI - a.g.e., s. 195)

[62] ÖZBUDUN - a.g.e., s. 20

Peki Parlamento gruplarının kuruluşundaki başlıca itici güç nedir. Bu itici güç de siyasal doktrin ortaklığı gibi görünür. Fakat coğrafi yakınlık kendi mesleğini savunma isteği ilk itici gücü oluşturmuştur. Doktrin sonradan gelmiştir. Böylece bazı yerlerde ilk parlamento gruplarını da yöresel gruplar meydana getirmiştir. Bunlar sonradan ideolojik grup şeklini almıştır. (BEŞİRLİ - s. 26-27)

[63] "Türkiye'de siyasal partiler esas olarak dış köklü ve bölünme sonucu oluşmuş partilerdir. Zaten az gelişmiş ülkelerde iç köklü partilerin sayısı azdır. İttihat ve Terakki askeri okullarda kurulmuştu. CHP bir ölçüde meclis içinde kurulmuş sayılabilir. Demokrat parti CHP den kopan bir grup tarafından yani bölünme sonucu kurulmuştur. DP'nin yanı sıra Millet Partisi, Hürriyet Partisi, Demokratik Parti, Millî Selamet Partisi hep bölünme sonucu oluşmuştur. Türkiye İşçi Partisi dış kökenli bir partidir. Bir grup aydın tarafından kurulmuştur." (BEŞİRLİ - a.g.e., s. 28)

1.1.9 Siyasî Parti Tipleri

Siyaset bilimi siyasî partileri belli tiplere ayırarak inceler. Bu tiplerin ayrımında ortak görüş. Fransız siyaset bilimcisi Duverger'in 1951'de yapmış olduğu analizdir. Duverger'e göre siyasî partiler yapı farklarına göre iki tipe ayrılmıştır:

1. Kadro partileri
2. Kütle partileri

Kadro partileri genellikle güçlü toplum kesiminin temsilcileridirler. Bu yüzden az sayıda ama ekonomik bakımdan güçlü üyelere sahiptirler. Bu partiler genel oy ilkesinin geçerli olmadığı, ancak belirli bir düzeyde vergi verenlerin oy hakkına sahip olduğu dönemde doğmuşlardır. [64] Üye sayılarını arttırmak için özel bir gayret sarf etmezler. Onlar için önemli olan sayı (kemiyet) değil nitelik(keyfiyet)tir. Seçim çevrelerinde servet ve prestij sahibi olan, isim yapmış olan nüfuzlu kişileri bir araya getirmeye çalışırlar. Zaten kadro partileri seçim zamanları dışında pek faaliyet göstermezler.[65]

Kışlalı'ya göre, "Kadro partileri genelde sağ muhafazakar liberal. zayıf, gevşek örgütlü partilerdir. Kadro partilerinde ağırlık meclis gruplarındadır. Parti disiplini ve genel merkez otoritesi zayıftır. Partinin etkinliği hemen yalnız seçimlerle sınırlıdır." [66]

PARTİ YAPISI TİPLERİ [67]

Parti Tipi	Kadro Partisi	Kütle Partisi	İnanmışlar Partisi	
			Komünist	Faşist
Temel Örgüt Birimi	Komite	Ocak	Hücre	Milis
Üyeliğin Sınıfsal Temeli	Orta sınıf	İşçi sınıfı	İşçi sınıfı	Orta sınıf
İdeolojik Yönetim	Muhafazakâr ve merkez	Sosyalist	Komünist	Faşist
Bağlantı	Zayıf	Kuvvetli	Çok kuvvetli	
Merkeziyet	Zayıf	Kuvvetli	Çok kuvvetli	
Disiplin	Zayıf	Kuvvetli	Çok kuvvetli	
Liderlik	Oligarşik	Çok oligarşik	Otoriter	
Parti Elitlerinin Niteliği	Geleneksel	Partice yetiştirilmiş	Partice yetiştirilmiş	
Üye Sayısı	Az	Pek çok	Çok	
Üyelerin Partiye Bağlılığı	Zayıf	Kuvvetli	Çok kuvvetli	
Partinin Faaliyet Alanı	Sınırlı (salt siyasal)	Siyasal ve sosyal Yaşantının tümü	Siyasal, sosyal ve kişisel Yaşantının tümü	

[64] KIŞLALI - a.g.e., s.196
[65] KAPANİ - a.g.e., s. 132; ÖZBUDUN - a.g.e., s.63
[66] KIŞLALI - a.g.e., s. 196
[67] ÖZBUDUN - a.g.e., s.82

Parti Faaliyetlerinin Sürekliliği	Gelip geçici	Sürekli	Sürekli
Doktrinin Önemi	Az	Çok	Pek çok Az
Parlamento Grubu – Dış Örgüt İlişkileri	Parlamento grubu üstün	Rekabet ve denge	Dış örgüt üstün

Kütle örgütünü oluşturan ilk partiler olan sosyalist partiler sadece seçim kazanmak amacına yönelik değil. sosyal ve ekonomik düzende demokratik yoldan köklü değişiklikler yapma amacına yönelik olarak kurulmuşlardır. Duverger sosyalist partiler bakımından üye toplamanın taşıdığı büyük önemi. şu sözlerle belirtmektedir: "Parti. işçi sınıfını siyasal bakımdan eğitme, bu sınıf içinden ülkenin hükûmet ve yönetimini ele alabilecek bir elit yetiştirme amacını gütmektedir: dolayısıyla üyeler partinin vazgeçilmez unsuru ve faaliyet malzemesidir. Üyeleri olmadığı takdirde parti, öğrencisiz bir öğretmene benzer."[68]

Kütle partisi tekniği yukarıda da belirtildiği gibi ilkin sosyalist partiler tarafından geliştirilmiştir. Sonraları, komünist ve faşist partiler[69] ve daha yakın zamanlarda bazı az gelişmiş ülkelerdeki partilerde aynı tekniği benimsemişlerdir. Kütle partilerinin bir diğer özelliği de belli bir ideolojiye sahip olmaları ve bu ideolojinin partinin genel politikasını belirlediğidir. Üyelerin, taraftarların partiyle olan ilişkilerini devamlı ve canlı tutmak kütle partilerini siyasal eğitim uygular duruma getirmiştir.[70]

1.1.10 Parti Sistemleri

Partiler tipleri kadar sistemleri açısından da tasnife tabi tutulurlar. Bir siyasal sistemdeki siyasî partilerin sistemle veya birbiriyle oluşturdukları etkileşim örüntüsüne parti sistemi adı verilmektedir.[71] Parti sistemleri tasnifinde en çok kabul göreni yine Fransız Duverger'in yapmış olduğu sistemdir. Duverger'e göre siyasi parti sistemleri üç grupta incelenirler:

1. Tek parti sistemi
2. İki parti sistemi

---

[68] ÖZBUDUN - a.g.e., s.64

[69] Duverger'in kendisi de komünist ve faşist partileri "Müminler Partisi" olarak ya da Totaliter Parti olarak üçüncü gruba ayırıp ayırmayacağı konusunda başlangıçta bir tereddüt geçiriyor. Daha sonra kütle partisi kategorisine koyuyor. Biz buna karşın söz konusu partilerin demokrasiyle yönetilmeyen geri kalmış ülkelerdeki partilerin çoğunun otoriter parti adı altında ayrı bir kategori oluşturmaları gereğini düşünüyoruz (KIŞLALI - a.g.e., s.197).

[70] ÇAM - a.g.e., s.443

[71] TURAN - a.g.e., s.121

3. Çok parti sistemi

Tek parti sistemi tipik bir diktatörlük sistemidir. Burada sadece bir parti vardır. Diğer partiler ya kapatılmış ya da kendi kendini feshe zorlanmıştır. Tek Parti, ilk bakışta açık bir kavram gibi görünmekle beraber, aslında bu sistemleri, bir yandan çok parti sistemlerinden, öte yandan da partisiz sistemlerden ayırmak her zaman kolay değildir.[72] Parti sistemleri devletlerin ideolojisi ve bu ideolojinin pratikte uygulanışı ile yakından ilgilidir. Duverger bu yüzden pratiği teoriden önce görür:

"Bu parti sisteminde pratik teoriden önce gelir. Hatta arkadan hiçbir teorinin gelmediği durumlar da vardır. Bazı devletler vardır. Örneğin Türkiye ve Portekiz tek parti sistemini iktidar teorilerine sokmaksızın uygulamaya koymuşlardır" [73]

Tek parti sistemlerinin gösterdiği büyük değişiklik dolayısıyla bu sistemleri kendi işlerinde de alt kategorilere ayırmakta fayda vardır:[74]

Gerçek tek parti sisteminde hukuken ve fiilen sadece bir parti vardır. Onun dışında başka partilerin kurulması ve faaliyeti kesin olarak yasaklanmıştır. Ancak, bu ortak niteliğe rağmen, bütün gerçek tek parti sistemlerini aynı kategoriye sokmak mümkün değildir. Aralarında ideolojik yoğunluk, yönetim şekli ve iç yapı yönlerinden kendini gösteren farklılıkları göz önünde tutarak bunları başlıca iki gruba ayırabiliriz:[75]

a) Totaliter Tek Parti[76]

b) Otoriter – Pragmatik Tek Parti[77]

---

[72] ÖZBUDUN - a.g.e, s.111

[73] DUVERGER - a.g.e., s. 336

[74] Tek parti sistemleri konusunda en uzman araştırıcılardan birisi olan Sartori, bu sistemleri, "hâkim parti", "hegemonyacı parti" ve "gerçek tek parti" olmak üzere üç kategoriye ayırmıştır.
ÖZBUDUN - a.g.e., s.114

[75] KAPANİ - a.g.e., s.139

[76] Totaliter tek parti, devlet içinde resmî bir rol oynar ve hükümetin en güvenilir kaynağı olan ve en sadık yurttaşlarını parti içinde bulundurmayı amaçlar. Totaliter tek parti sistemlerinde partiye üye olmak kolay değildir. Genellikle, partiye girmeden önce gençlik teşkilatlarında çalışmak ve sıkı bir eğitimden geçmek gerekmektedir. Partinin tek amacı hükümetle halk yığınları arasında ilişkiyi sağlamaktır. (TEZİÇ - a.g.e., s.114) " Devlete karşı suç diktatörlüklerde en ağır suçtur." (DAVER - a.g.e., s.27)

[77] Otoriter pragmatik tek parti sistemleri katı ve kapsayıcı bir ideolojiye dayanmazlar. Bunlar daha çok millî bütünleşmeyi sağlama, ekonomik kalkınmayı ve siyasal modernleşmeyi gerçekleştirme gibi çeşitli hedeflere yönelmişlerdir. Partinin kontrolü toplumun bütün faaliyet alanlarına yayılmaz. Yönetim stili gibi partinin iç yapısı da totaliter tiplere kıyasla çok daha esnektir. Bazen bu sistemler gelecekteki çoğulcu bir düzenin çekirdeğini kendi içlerinde taşırlar. (KAPANİ - a.g.e., s.140)

Klasik anlamda Komünist ve Faşist partiler totaliter tek parti sistemlerinin tipik örnekleridir. Bu partilerde partiye girebilmenin tek yolu parti için çalışmak ve parti tarafından eğitilmek olduğundan dolayı bu hiyerarşik yapıda toplum içerisinde ayrıcalıklı bir parti sınıfının oluşmasını sağlar. Bu konuyu Duverger şu şekilde açıklar: "Tek parti hasımlarına göre parti çok eski sosyolojik bir tipin yeni bir çeşididir. Söz konusu elitin seçilmesi de ayrıcalıklı bir sınıfın yaratılmasıdır." [78]

Bazı hallerde bir ülkede birden fazla partinin bulunmasına rağmen, o ülkedeki düzen gerçek mahiyeti itibarıyla tek parti sistemi olarak nitelendirilebilir. Başka bir deyişle, görünüşte çok partili bir sistem vardır, fakat partilerden birinin diğerleri üzerindeki üstünlüğü nedeniyle aslında tek partili ya da ona benzer bir sitem söz konusudur. Sartori karmaşık tek parti sistemlerini iki alt kategoriye ayırır:[79]

a) Hakim Parti[80]

b) Hegemonyacı Parti[81]

İki partili sistem, ülkedeki parti sayısının sadece iki olması biçiminde anlaşılmamalıdır. İki etkin partinin yanı sıra, bazı küçük partilerin varlığı sistemin iki partililiğini yitirmesine yol açmaz. Bu sistemin başlıca özellikleri şöyle özetlenebilir: Ülkede varolan partiler içinde yalnızca iki parti, parlâmentoda çoğunluk için rekabet edecek durumdadır. Bu iki partiden hiç değilse biri tek başına hükümeti oluşturabilecek bir çoğunluğu elde eder; iktidarın iki parti arasında el değiştirmesine sık sık rastlanır.[82]

Özbudun'a göre iki parti sisteminin oluşması için şu üç şartın bir araya gelmesi gerekir.

a) Ancak iki parti parlâmentoda çoğunluk için mücadele edebilecek durumda

---

[78] DUVERGER - a.g.e., s. 339

[79] KAPANİ - a.g.e., s.140

[80] Hakim Parti sisteminde, hakim partinin meşru ve bağımsız rakipleri olarak onunla mücadele edebilen küçük muhalefet partileri mevcuttur dolayısıyla bu sistem, özü bakımından, iktidarın el değiştirmemesi olayının fiiliyatta gerçekleşmediği bir plüralist sistemdir.(ÖZBUDUN - a.g.e., s.114)

[81] Hegemonyacı parti sisteminde ise düzen tamamen farklıdır. Burada eşit şartlar altında bir iktidar yarışmasından söz edilemez. Burada eşit şartlar altında bir iktidar yarışından söz edilemez. Mutlak üstünlüğe ve ülke üzerinde tam kontrole sahip olan parti dışında başka partilerin varlığına izin verilirse de bunlar gerçek anlamda muhalefet partileri değildir, daha çok uydu partiler durumdadırlar. (KAPANİ - a.g.e., s. 141)

[82] ÇAM - a.g.e., s.506

b) Bunlardan hiç değilse biri parlamentoda tek başına hükümet kurmasına yetecek bir çoğunluk kazanır.

c) İktidarın iki parti arasında el değiştirme ihtimali yüksektir.[83]

Gerçek anlamda iki parti sistemi pek yaygın görülmez. Bunun iki tipik örneği İngiltere ve ABD'de bulunmaktadır. Ancak ABD'deki iki parti doktrin ve taban olarak birbirine çok benzemesine rağmen, İngiltere'deki partiler birbirlerinden farklıdır.[84]

İkiden fazla partinin iktidara ulaşmak için yarıştığı ve genellikle bir partinin yeter çoğunluğu alamayarak hükümet kurmak diğer partiler ile koalisyon yaptığı sisteme **çok partili sistem** adı verilir.[85]

İtalyan siyaset bilimci Sartori, çok partili sistemin de aslında birbirinden hayli farklı iki kategoriye ayrılması gerektiğini ileri sürmektedir:[86]

a) Ilımlı (sınırlı) çok partili sistem[87]

b) Aşırı (kutuplaşmış) çok partili sistem[88]

1.1.11 Parti Teşkilatları

Parti teşkilatlarının önemini Fransız siyaset bilimci Duverger şu şekilde açıklamaktadır: "Modern partilerde teşkilat büyük önem kazanır; üyelerin faaliyetlerinin genel çerçevesini, bunlar arasındaki dayanışmaya verilen biçimi belirler; liderlerin seçim

---

[83] ÖZBUDUN - a.g.e., s.131

[84] KAPANİ - a.g.e., s.143

[85] Kuvvetleri birbirine az çok yakın pek çok partinin bulunduğu sistemdir. Çok partili sistemin topolojisini yapmak güçtür ve partiden sonsuza kadar sayısız çeşitler düşünülebilir, böyle olduğu gibi her çeşidin kendi içinde de sayısız şekil ve nüanslara rastlanılabilir. Çok partili sistemde seçmen oyunu kullanırken ülkeyi yönetecek olan hükümeti değil kendi çıkarını ve görüşünü temsil eden kişileri seçer. Çünkü hükümet partiler arası pazarlıklarla kurulur.

[86] ÖZBUDUN - a.g.e., s.133

[87] Bu sistemde partilerin iki ana kutup (merkez) etrafında kümelenme eğiliminde oldukları görülür. Bu kümelenme sürekli bir güç birliği, özellikle ortak bir program ve parlamentoda ortak davranış temeline dayandığı takdirde, sistemin işleyişi iki partili sistemin işleyişine bir hayli yaklaşmış olur. (KAPANİ - a.g.e., s. 145)

[88] Bu sistemde temel meseleler üzerinde birleşmenin zayıflığı sonucu olarak parti sistemi aşırı derecede kutuplaşmıştır. Sistemin iki ucunda rejim aleyhtarı partiler yer almakta ve bunlardan biri veya her ikisi, gerek ülke, gerek parlamento içinde önemli bir güç teşkil etmektedir. Aşırı partilerin dışında, birkaç merkez partisinden meydana gelen bir merkez koalisyonu vardır. Dolayısıyla sistem, ılımlı çok parti sistemi gibi iki kutuplu değil, üç ya da çok kutuplu bir görünüm taşımaktadır. ÖZBUDUN - a.g.e., s. 134)

mekanizmalarını ve yetkilerini belirtir. Çoğu zaman bazı partilerin niçin güçlü ve etkin, diğerlerinin ise güçsüz ve etkisiz olduklarını açıklar." [89]

Amerikalı siyaset bilimci Udy, teşkilatı, "üyeler, grup yapısı ve idarî sistem arasındaki kasındaki karşılıklı ilişkiler örgüsünün tümü" olarak tanımlar. Bu tanımdan da anlaşılabileceği gibi, teşkilat, çok çeşitli boyutları bulunan, bir çok alt unsurları içine alan karmaşık bir kavramdır.[90] Bu boyutları şu şekilde tasnif edebiliriz:

a) Özerklik (Üyelik ve Üyelerin Durumu – Malî Özerklik);
b) Teşkilatlanma Derecesi:
c) Merkeziyet:
d) Tutarlık;
e) Katılma:
f) Amaçlar.

Anderson'a göre **özerklik**, "teşkilatların, başkalarından bağımsız olarak iş görebilme ve böylece toplumda bağımsız bir yer işgal etme dereceleridir." Parti teşkilatlarının özerkliği açısından ele alınması gereken en önemli konu, parti üyelerinin[91] kayna-

---

[89] ÖZBUDUN - a.g.e., s. 57

[90] ÖZBUDUN - a.g.e., s. 58

[91] Parti üyeliği kavramının yanı sıra üyeliğin niteliği de partilere göre değişmektedir. Amerikan partileri açısından üyelik hiçbir şey ifade etmezken, aynı şeyi komünist, faşist, muhafazakâr ve radikal partiler için söyleyemiyoruz. Partilerin insan gücünü oluşturan kitleyi *taraftarla* ve, *üyeler* olmak üzere iki grupta ele alabiliriz.

Taraftar, partinin doktrininden yana olan ve zaman zaman onu destekleyen, fakat parti teşkilatı dışında kalan kimsedir. Taraftar, aslında bir seçmendir. Fakat sadece bir seçmenden ibaret değildir. Partiye karşı sempatisini gizlemez, siyasal tercihini itiraf eder, partiyi savunur, hattâ malî yönden destekler ve partinin yandaş kuruluşlarına girerler.

Parti üyeliği, partiye sempati duymaktan daha ileri bir ilişkidir. Üye ile parti arasında resmî bir bağ vardır: partiyle olan ilişkileri yazılı bir taahhüt ve sürekli bir aidat gibi, resmî, şeklî bağlarla ortaya çıkmaktadır. Partin üyelerinin içinde de *militanlar, profesyonel politikacılar* ve *liderler* gibi alt kategoriler vardır.

Militanlar, partinin aktif üyelerini ifade eden bir kavramdır. Partinin yöneticileri değil, fakat yürütücüleri durumundadırlar. Üyelerle kıyaslandığında bir partide militanların sayısı daha azdır. Bir partide militanlar olmaksızın parti işlerini faal bir biçimde yürütmeye imkân yoktur.

Liderler, partide en aktif ve amaçları yönünden en şuurlu olanlardır. Genellikle parti teşkilatının en yüksek kademelerinde yer alırlar. Ayrıca parti içinde ve dışında az çok prestije sahip kimselerdir. Lider veya liderler grubu partinin bel kemiğini oluştururlar.

Profesyonel politikacılar, politikaya atılmak yoluyla çıkar sağlamayı adet edinmiş kimselerdir. Bunlar, çıkarlarına göre, bir partiden ötekine geçmekte, transferler yapmakta oldukça becerikli kimselerdir. (TEZİÇ - a.g.e., s.45-46)

ğıdır. Duverger, dolaysız (direct) ve dolaylı (indirect) partiler arasında bir ayırım yapmıştır.[92]

Partilerin özerkliği açısından tartışılması gereken bir konu da partilerin malî özerkliğidir. Malî kaynakları bakımından az sayıda kişinin büyük bağışlarına dayanan ve dolayısıyla bu bağışçıların nüfuzuna açık bulunan bir parti. gelirini çok sayıda üyenin küçük ölçüdeki aidatlarından elde eden bir partiye oranla şüphesiz daha az özerktir.[93]

Teşkilatlanma derecesi. parti içindeki ilişkilerin. ya şeklî usûl kuralları ya da yazısız kurallar ve gelenekler yoluyla, açık ve belirli davranış kalıplarına bağlanmış olmasıdır. Bu ilişkiler ne kadar kalıplaşmış, düzenlenmiş ve yapısallaşmışsa, partinin teşkilatlanma derecesi o kadar yüksektir. Teşkilatlanma boyutu, yapısal farklılaşmayı, yani teşkilat içerisinde değişik fonksiyonlar ifa eden çeşitli yapıların ortaya çıkmasını ve bunlar arasındaki iş bölümünün yüksek bir düzeye erişmiş olmasını da ifade eder. Teşkilatlanma derecesi içerisinde, aşağıdaki çeşitli değişkenleri ele almak mümkündür.[94]

I. Yapısal Bağlantı;[95]

II. Teşkilatın Yoğunluğu;[96]

---

[92] Dolaylı parti, ferdî üyelerden değil, partiye kollektif şekilde bağlanan sosyal gruplardan kurulur. Dolaylı partilerin saf şeklinde bireyler, partiye doğrudan doğruya değil, ancak söz konusu grup içerisindeki üyelikleri dolayısıyla üye olabilirler. Bu durumda Duverger'e göre, gerçek anlamda bir parti topluluğunun varlığından söz edilemez. Böylece, üye kaynakları bakımından parti dışı bir kuruluşa dayanan partilerin, tamamen ferdî üyelerden oluşan dolaysız partilere oranla daha az özerk oldukları kabul edilebilir. Ancak uygulamada dolaylı partiler, genellikle, kolektif üyelik yanında ferdî üyeliğe de izin vermektedirler.[92] Bu durumda, sözü geçen partilerin, özerklik boyutu bakımından, saf dolaylı partilerle saf dolaysız partiler arasında yer aldıkları savunulabilir. ÖZBUDUN - a.g.e., s. 59

[93] ÖZBUDUN - a.g.e., s.61

[94] ÖZBUDUN - a.g.e., s.61-62

[95] Bağlantı deyimiyle partiyi meydana getiren çeşitli unsurlar ve organlar arasındaki ilişkilerin düzenleniş tarzı anlaşılır. Bazı partilerde, parti organlarını ve bunlar arasındaki ilişkileri belirten açık şeklî kurallar, diğer bir deyimle bir "teşkilat plânı" mevcut değildir. Bir ülkenin yönetim geleneği ve idarî teşkilatlanma biçimi, partileri de etkilemektedir. Federal ve konfederal sistemlerde partilerin teşkilat yapısının genellikle devlet yapısına uyduğu, yetki dağılımında da benzeri anlayışların hakim olduğu görülmektedir. Mahallî yönetim birimlerinin merkeze karşı özelliği arttıkça, mahallî parti birimlerinin de parti merkezlerine karşı daha özerk olacakları düşünülebilir. (TURAN - a.g.e., s.106-9) Bazı partilerde böyle bir plân bulunmakla beraber, organların yetkileri birbirinden açıkça ayırt edilmemiştir; teşkilat plânı, bu yetkiler bakımından tereddütlere, karışıklıklara ve çelişkilere yol açabilecek niteliktedir. Nihayet bir kısım partilerde hem organlar, hem bunların yetkileri açık ve kesin kurallarla belirtilmiştir. (ÖZBUDUN - a.g.e., s. 62-63)

[96] Bu deyimle, bir yandan partinin üye sayısını ve üyeliğin taşıdığı anlamı, öte yandan da partiyi meydana getiren temel unsurların niteliği kastedilmektedir. Bu anlamda, daha çok sayıda üyeyi daha sıkı ve yakın bir ilişki içinde bir araya getiren bir parti daha yoğun bir teşkilatlanma gösteriyor denilebilir. Parti teşkilatının yoğunluğu deyimiyle sadece üye sayısı değil, bu üyeleri bir araya getiren teşkilat biriminin niteliği de anlaşılır. Duverger partileri teşkilat yapıları bakımından dört tipe ayırmıştır: Komite, ocak, hücre ve milis partileri.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

III. Teşkilatın Alanı;[97]

IV. Teşkilatın Yaygınlığı.[98]

Merkeziyet değişkeni, parti.içi iktidarın ne ölçüde dağılmış veya bir merkezde toplanmış olduğunu ifade eder. Merkeziyet dereceleri açısından partiler arasında büyük farklar vardır. Merkeziyet derecesi en yüksek partiler komünist ve faşist partilerdir.[99] Partinin büyüklüğü ve yayılma alanı ile merkeziyetçi eğilimler arasında da ilişkiler bulunmaktadır. Partilerin üye sayısı arttıkça (özellikle. üyelik kolaylıkla kazanılabilen bir nitelik ise). mahallî teşkilatlar üzerinde merkez denetiminin azalması beklenebilir.[100]

Tutarlık, teşkilat üyeleri arasındaki tutum ve davranış birliğini ifade eder. Belli ölçüde bir müştereklerde birleşme. her sosyal gurubun ön varlık şartıdır. Ancak etkin

---

Komiteler. bir kütle teşkilatına sahip olmayan kadro partilerinde görülür ve partinin milli ve mahalli düzeydeki yöneticilerini bir araya getirirler. Bu yöneticiler dışında partinin teşkilatlandırılacak bir üye kütleri olmadığından komiteden başka bir teşkilat biçimine zaten lüzum yoktur. Komiteler. siyasî partilerin eski bir tipidir. Seçimlerin servet esasına göre yapıldığı dönemlerde. partilerin normal teşkilatını oluşturuyorlardı. (TEZİÇ - a.g.e.. s. 56)

Ocak. genellikle dar bir coğrafi bölgede kurulur ve komitenin aksine üye kaydetmeye, toplam üye sayısını arttırmaya çalışır. Gene komiteden farklı olarak ocak sadece seçim sırasında değil, sürekli olarak aktiftir. Ocaklar genellikle kütle partilerinde görülür. Ocak teşkilatı ilk olarak sosyalist partilerde görülmesine rağmen. daha sonra dini esasa dayalı partilerle Milliyetçi partiler de ocak teşkilatı kurmuşlardır. (TEZİÇ - a.g.e.. s. 60-61)

Hücre. özellikle komünist partilerde görülür ve ocaktan daha yoğun bir teşkilatlandırmayı gerektirir. Komite ve ocağın aksine hücre. coğrafî bir temele değil. işyeri esasına dayanır. Hücre üye sayısı bakımından da ocaktan farklıdır. Ocağın genellikle yüzlere. hatta binlere varabilen üye sayısına karşılık, hücrenin ideal üye sayısı 15 - 20'yi geçmez. Ancak hücre üyeleri arasında çok sıkı bir bağ vardır. Ocağın başkaca partilerce taklit edilmesine, sosyalist olmayan bazı partilerin de ocak esasına göre teşkilatlanmış olmalarına karşılık, hücre esası hücre esası sadece komünist partilerce uygulanmıştır. (TEZİÇ - a.g.e., s. 62)

Milis teşkilatı ise faşist partilerin ayırıcı özelliğidir ve üyelerini askerî bir disiplin içerisinde teşkilatlandırır. Milis üyeleri, askerler gibi üniforma giyer, sürekli tâlim görür, geçit resimleri ve gösterilerde bulunurlar. Bunlar, gerektiğinde partinin iktidarı zorla ele geçirmesini sağlayacak araçlardır. Milisin de, komite ve ocağa oranla çok daha yoğun bir teşkilatlanmaya dayandığı şüphesizdir. (ÖZBUDUN - a.g.e., s.63-66)

[97] Bazı partiler, çok yoğun bir teşkilata sahip olmakla beraber, ülkenin ancak belli bölgelerinde teşkilatlanmışlardır. "Teşkilatın Alanı" değişkeni, parti teşkilatının ülkeye ne ölçüde yayılmış olduğunu anlatır. Bütün ülkede teşkilatlanmış olan bir partinin teşkilatlanma derecesi, böyle olmayan bir partininkinden daha yüksektir. (ÖZBUDUN - a.g.e., s.66)

[98] Bazı partiler, normal teşkilatına ek olarak, yan veya yardımcı teşkilatlar da kurar veya mevcut teşkilatlarla ilişkilere girerler. Bu yardımcı teşkilatların fonksiyonları parti teşkilatının güçlenmesi ile yakından ilgilidir. (ÖZBUDUN - a.g.e., s.66)

[99] ÖZBUDUN - a.g.e., s.67-69

[100] TURAN - a.g.e., s.109

bir teşkilat hiç değilse teşkilatın aktif üyeleri arasında yüksek derecede bir müşterekler-de birleşme varlığını gerektirir.[101]

Gerek Duverger gerek Neumann. üyenin **parti faaliyetlerine katılışının** niteliğini çok önemli bir değişken olarak görmüşlerdir.[102]

Bütün partilerin yakın **amaçları**. kendi temsilcilerini iktidar mevkilerine getirmektir. Ancak doktriner niteliği zayıf olan partilerde iktidar başlı başına bir amaç olduğu halde. doktriner partilerde bu. daha çok. partinin ideolojik amaçlarını . dünya görüşünü, siyasi programını gerçekleştirmenin bir aracıdır. [103]

1.1.12 Siyasî Partilerin Fonksiyonları

Partiler, içinde bulundukları siyasî sistemin özelliklerine bağlı olarak çeşitli fonksiyonları yerine getirirler. Bazı fonksiyonlar, evrensel niteliktedir. her siyasî parti tarafından ifa olunur. diğerleri ise bazı sistemlere özgü. hattâ aynı sistem içindeki farklı siyasî partilere özgü olabilir. Siyasî partilerin fonksiyonları şunlardır:

a) Menfaatlerin Birleştirilmesi;[104]

---

[101] Ranney ve Kendal'a göre tutarlık. "Belli bir durumda grup üyelerinin grup amaçlarını gerçekleştirebilmek için, birlik halinde aynı yönde faaliyet göstermeleridir." Parti Disiplini merkeziyet boyutunun bir unsuru olduğu kadar aynı zamanda tutarlılık boyutunun da bir unsurudur. Disiplin tutarlığın kaynaklarından biri olmakla beraber onun tek kaynağı da değildir. Partinin tutarlılığı disiplinden başka üyeleri arasındaki dayanışma. görüş ve duygu birliğinden de ileri gelebilir. Diğer bir deyimle bir sosyal grup ya da sosyal parti, disiplinli olmaksızın da tutarlı olabilir.ÖZBUDUN - a.g.e., s.*70-72*

[102] **Bireysel temsil partileri** hemen hemen faaliyetlerinin tamamını seçim zamanında gösterdikleri için parti üyesinin partiye katılışı seçimlerde parti adaylarına oy vermekten ve en çoğu seçim kampanyalarında partinin zaferi için çalışmaktan öteye geçmemektedir. Parti, üyelerin hayatında sınırlı ve ikinci derecede rol oynamaktadır. Kısacası, bu çeşit partilerde üyenin partiye katılışı sınırlı ölçüdedir.

Buna karşılık, **top yekûn bütünleşme partilerinde** partinin faaliyet alanı sadece seçimlere bağlı olmadığı için, parti üyelerinin bütün siyasî, sosyal ve bazen şahsî hayatlarını da içine almaktadır. Parti üyelerinin günlük hayatlarının büyük bir kısmı, çeşitli yardımcı kuruluşlar ve yan teşkilatlar aracılığı ile kontrol altına alınmıştır.

Demokratik katılım partileri ise, parti üyeliğinin mahiyeti bakımından bireysel temsil partileri ile totaliter partiler arasında yer almaktadır. Bu partilerde, parti ile üyeler arasında ki bağ, totaliter partilerdekilerden zayıf, fakat bireysel temsil partilerinkinden kuvvetlidir. Parti, sadece siyasal bir teşkilat, bir seçim kazanma makinası değil, belli bir sınıf, etnik grup veya dini cemaatin, kendilerince kutsal sayılan değerleri siyaset planında gerçekleştirmek için yarattıkları bir harekettir. Demokratik bütünleşme partilerinde de yardımcı teşkilatlar, parti üyelerinin sosyal hayatında geniş bir yer kaplamaktadır. (ÖZBUDUN - a.g.e., s. 73-77)

[103] ÖZBUDUN - a.g.e., s. *77-80*

[104] Modern demokratik sistemlerde ise, menfaatlerin açıklanması ile siyasetin tayini, yani siyasî kararın alınması safhaları arasında bir ara işlem olarak menfaatlerin birleştirilmesi fonksiyonu kolayca gözlenebilir. Demokratik sistemlerde, menfaatlerin birleştirilmesi safhasında en önemli rolü oynayan yapılar siyasî partilerdir. Siyasî partiler, seçim yoluyla siyasî iktidarı ele geçirmek amacını güden kuruluşlar ol-

b) Siyasî Seçim:[105]

c) Siyasî Katılma(Sosyalleşme).[106]

---

duklarına göre, genellikle tek bir sosyal menfaati temsil etmekle yetinmezler: tersine, oy potansiyellerini en yüksek haddine çıkarabilmek amacıyla, çeşitli menfaat gruplarına hitap etmeye çalışırlar. Dolayısıyla, parti politikasının tespit edilmesi, bu grupların menfaat ve isteklerinin parti tarafından birleştirilip bağdaştırılmasını gerektirir. Böylece partiler, toplumdaki sınırsız menfaatleri birkaç ana siyaset alternatifi haline getirerek bir siyasî temsili, yani seçim yoluyla hükümet politikasını etkilemesini mümkün kılarlar. (ÖZBUDUN - a.g.e., s.93)

[105] Siyasî seçim fonksiyonu, siyasî sistemdeki çeşitli rolleri yerine getirecek kişilerin seçim sürecidir. Devletin yönetim makamlarının, siyasî elit mevkilerinin doldurulması siyasî partilerin başlıca fonksiyonlarından birini meydana getirir. Ancak bu seçim fonksiyonu değişik sistemlerde ve rejimlerde değişiklik gösterebilir. Partilerin siyasî elit mensuplarını seçmeleri, demokratik siyasî sistemlerde aday gösterme ve seçim mekanizmalarıyla gerçekleşir. Siyasî seçim fonksiyonunun can alıcı noktası olan aday belirleme safhası dünya üzerinde başlıca iki şekilde yapılır Aday belirlemenin teknik safhası ülkeden ülkeye değişmekle birlikte bunları temelde bu iki sistemde toplamak mümkündür

Amerikan Ön Seçim Sistemi : Sadece ABD'ye has bir sistemdir. Bu sistem, adayların tespitini, parti liderlerine veya üyelerine değil partili seçmenlere bırakır.

Adayların Parti Organlarınca Seçimi : ABD dışındaki bütün ülkelerde aday belirleme parti teşkilatlarının bir iç işi olarak kabul edilmiştir. Bu sistemde adaylar ya bizzat liderler parti genel merkezi tarafından ya da parti teşkilatları tarafından belirlenmiş sınırlı sayıdaki delegenin ön seçimi ile belirlenir. (ÖZBUDUN - a.g.e., s. 99)

[106] Bu fonksiyonla, siyasî sistemdeki rollerin öğrenilmesi, siyasî kültürün benimsenmesi ve idame ettirilmesi süreci anlatılmaktadır. Siyasî partilerce yerine getirilebilecek sosyalleşme fonksiyonunun iki yönü vardır. Bulardan birisi, mevcut siyasî kültürün, mevcut değer ve inançlarının pekiştirilmesi: diğeri ise mevcut siyasî kültürün değiştirilmesi, yeni değer ve inançların yaratılmasıdır.

Parti faaliyetleri bireylere, siyasî sistemin niteliği, unsurları, liderleri ve belli kamu siyasetleri üzerinde -doğru veya yanlış- bilgiler verir. Benzer şekilde birey, parti faaliyetlerine katılmakla, partiye ve onun liderine karşı bir takım duygusal bağlılıklar edinir. Nihayet parti doktrini, bireye, mevcut sosyal, siyasî ve ekonomik gerçeklikleri değerlendirmesine yarayan ölçüler, kriterler kazandırır. (ÖZBUDUN -a.g.e., s.109)

2 BÖLÜM : TÜRK SİYASÎ HAYATINDA MHP'NİN TARİHİ GELİŞİMİ

1960'lı yılara gelindiğinde Milliyetçi cenahta işbirliğini(dayanışmayı) geliştirme ve kolektif bir tavır alma zorunluluğunun ortaya çıktığı,yani partileşme ihtiyacının doğduğu görülmektedir. Ülke yönetimine talip olmak anlayışı da bu ihtiyacı körüklemiştir. Bu düşüncelerin doğuşunda özellikle iki önemli gelişmenin rol oynadığını söylemek mümkündür. Bunlardan birincisi,daha önce özetlediğimiz 1940'lı ve 1950'li yıllarda yaşanan sorunlardır. Hem CHP iktidarının,hem de DP iktidarının Milliyetçiler üzerinde uyguladığı baskılar ve özellikle de 1950'li yılların başında güçlü bir dernek haline gelen "Türk Milliyetçiler Derneği"nin, "merkez-sağ" eğilimli DP iktidarı tarafından kapattırılması, Milliyetçi bir partinin kurulması fikrinin kabul görmesinde oldukça etkili olmuştur. 1940'lı ve 1950'li yıllardaki gelişmeler,tarihi birer ders olarak algılanmıştır. Bu gelişmelerin önemi, daha sonra (partileşme sürecinde) partili yöneticiler ve entelektüeller tarafından da vurgulanmıştır. İkinci önemli faktör ise 1960'lı yıllardaki siyasi ve ideolojik ortamın sahip olduğu özelliklerdir. Aşağıda bu konu üzerinde de durulmaktadır.

Demokrat Parti döneminde,istikrarlı bir demokrasinin oluşturulamaması, iktidar ve muhalefetin kısır çekişmeler girdabından kendini kurtaramaması ülkeyi bir çözümsüzlüğün içine sürüklemiştir. Böyle bir atmosferin cesaretlendirdiği ordu içindeki çeşitli gruplar,müdahale etmenin gerekliliğine inanmışlardır.[1] Sonuçta, 27 Mayıs 1960 tarihinde DP yönetimini devirerek, yönetime el koymuşlardır.

Bu tarihten itibaren siyasi rejimi yeni bastan düzenlemeye çalışıldığı bir dönem başlamıştır. Yalnız,Millî Birlik Komitesi adını alan askeri yönetimi meydana getiren 38 subay homojen bir grup değildir. Özellikle 1944 olaylarında ismi ön plana çıkan Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının Milliyetçi/Türkçü eğilimleri ağır basan bir grup oluşturdukları görülmektedir. Diğerleri ise genellikle "sol" eğilimli, batici "laik" değerleri ön plana çıkartan karma bir yapıyı ifade ediyordu. Millî Birlik Komitesi üyelerini birleştiren nokta, DP yönetiminin izlerini ortadan kaldırmak, ülkeyi yeni bir siyasi rejime kavuşturmak ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak bir alt yapı oluşturmaktadır.

---

[1] www.mhp.org.tr/tarihçe

Komitenin bu düşünceleri hayata geçirme konusunda somut adımlar atmaya başlamasıyla, yani ayrıntıya indikçe farklılıklar da ortaya çıkmaya başlamıştır. Bunun üzerine çoğunluğu oluşturan grup, "Ondörtler'" olarak anılan Türkeş'in liderliğindeki grubu 13 Kasım 1960'da tasfiye ederek, yurtdışı görevlere atamıştır.

Ondörtler'in tasfiyesinden kısa bir süre sonra Milli Birlik Komitesi kontrolünde yeni Anayasa'yı hazırlayacak olan Kurucu Meclis toplanmıştır. Kurucu Meclis üyeleri arasında CHPlilerin ve yandaşlarının çokluğuyla dikkat çeken bir meclis olmuştur. Yeni anayasanın ilkelerinin belirlenmesinde Kurucu Meclis 'in bu yapısı etkili olmuştur. "Milliyetçilik" ve "sosyal devlete" ilişkin tartışmalar, farklı yorumlar ve yapılamak istenen bazı düzenlemelerde bu konu iyice ön plana çıkmıştır. Hazırlanan anayasanın %61.5 gibi düşük bir oranla kabul edilmiş olmasında,Demokrat Parti yöneticileri üzerindeki baskıların yanında, hazırlık safhasındaki tartışmalarında payı vardır.

1961 Anayasası, hazırlayıcıları ve aktif destekçileri açısından, "ilericiliği", "özgürlügü" ve "çağdaşlığı" temsil ediyordu. Aynı zamanda anayasanın yaratacağı sosyal ve siyasi düzen de bu niteliklere sahip bir düzen olacaktı. Ancak yapılan ilk çok partili seçimlerde (1961 Seçimleri), bu beklentinin tam tersi bir manzara ortaya çıkmıştır. Sonuçlar CHP'nin oy oranını geliştiremediğini. Sağ eğilimli partilerin ise önemli oy oranlarıyla Mecliste güçlü bir sandalye çoğunluğuna sahip oluklarını gösteriyordu. 1965 seçimlerinde ise DP'nin devamı niteliğindeki Adalet Partisi tek başına iktidara geliyordu. Bir sol eğilimli yazar, bu konuyla ilgili olarak, 1961 Anayasası'nın birçok demokratik özelliğinden ve erdeminden bahsettikten sonra, su "ilginç" ve düşündürücü değerlendirmeyi yapmıştır:" 1965 ve 1969 genel seçimleri, amaçları 1961 anayasasının ilkelerine tümüyle ters düsen, tutucu partileri iktidara getirmiştir."

1961 Anayasası, "tutucu partiler" in iktidara gelmesini engelleyemedi ama ülkede ideolojik ve siyasi mücadelelerin ve çekişmelerin yeni bir boyut kazanmasına elverişli bir zemin hazırladı.

Bu dönemde özellikle sol cenahta olağanüstü bir canlılaşma ve radikalleşme göze çarpmaktadır. Bunda bazı CHPli politikacıların hatırı sayılır rolü vardır. Çünkü doğrudan veya dolaylı bir şekilde sol harekete çanak tutmuşlardır. Bu bazen eskiden CHP bünyesinde bulunan bazı politikacıların 1960'larda daha sola kaymasıyla,bazen

de açık-gizli himaye, teşvikler aracılığıyla gerçekleşmiştir. Sonuçta 1960'lı yıllarda öncesiyle kıyaslanamayacak bir oranda dernekleşme. politikleşme ve yayın bolluğu olgusu ortaya çıkmıştır. Giderek entelektüel piyasası kaplayan süreli yayınlar ve çeviri ağırlıklı Sosyalist Komünist eserler aracılığıyla "doğrulu kendinden menkul" olan "kurtuluş reçeteleri" azarlanmaya başlanmıştır.

1960'lı yılların ikinci yarısında "Ortanın Solu" hareketi ile ortaya çıkan bölünme sürecine kadar CGP'nin önemli beyinlerinden biri olan Prof. Turhan Feyzioğlu, partisinden ayrıldıktan sonra kaleme aldığı "Büyük Tehlike Komünizm" isimli eserinin önsözünde bu dönemi şöyle tasvir temektedir:

"Türkiye'de son yıllarda.Marksist ve Komünist propaganda merkezleri. faaliyetlerine hız vermişlerdir. Boy boy çeşit çeşit yayınlar; yüksek öğrenim gençliğine hitaben yazılmış "harp halinde" Marksizm ve Materyalizm özetleri ortalığı kaplamıştır. Rus ve Fransız Komünist partilerinin Merkez Komitesi üyelerinin imzalarını taşıyan propaganda yayınları bile. ilmi kitap kisvesi altında. fikir piyasamıza sürülmektedir. Türk gençliği ve aydınları.adeta.belli merkezlerden yönetilen yoğun ve sistemli bir 'beyin yıkama' faaliyetinin hedefi haline getirilmiştir."

1950'lilerde CHP içinde yer alan Doğan Avcıoğlu. 1960'ların başında Sosyalistler arasında oldukça popüler olan Yön Dergisi'ni çıkartmaya başlamıştır. Yön, bugün sol cenahtaki yazar-çizerler açısından pek fazla bir şey ifade etmese bile yayınlandığı tarihlerde fikir ortamını etkileyen önemli dergilerden biri olmuş ve CHP çizgisindeki gençlik kesiminin sosyalizme doğru çevrilmesinde rol oynamıştır. Bu dönemde Cumhuriyet, Vatan ve Akşam gibi günlük gazetelerde de Sosyalist/ Komünist fikirlerin desteklendiği, arka çıkıldığı görülmüştür.

Aynı yıllarda siyasi planda da bir canlanma,teşkilatlanma süreci ile karşılaşılmaktadır. 1961 yılının başında bir grup sendikacı tarafından kurulan Türkiye İşçi Partisi, Mehmet Ali Aybar'ın genel başkan seçilmesiyle (1962) birlikte giderek radikal sol bir partiye dönüşmeye başlamıştır. Türkiye'deki Sosyalistlerin/ Komünistlerin semsiye teşkilatı olan Türkiye İşçi Partisi başının önemli bir kısmını arkasına alarak seçmen desteğinin çok ötesinde bir popülariteye, ağırlığa kavuşturulmuştur. Bunun yanında gizli-

açık Sosyalist Kültür Dernekleri, Klüpler boy göstermeye, etkinliklerini arttırmaya başlamışlardır.

1960'lı yılların ikinci yarısındaki gelişme ise çok daha dikkat çekici boyutlarda ve hızda olmuştur. 1960'ların başında kısmen de olsa "bağımsızlıkçı" ve "Milli" unsurları, temaları bünyesinde barındıran Sosyalist hareket, daha sonraki yıllarda bu niteliğini kaybetmiştir. Dramatik boyutlardaki bu gelişme/değişme süreci, iç dinamikler açısından şaşırtıcı, uluslararası örnekleri açısından ise pek şaşırtıcı olmayan bir seyri ifade etmektedir.

Bir grup CHPli ya da ılımlı sol eğilimli entelektüelin "devrimcilik", "ilericilik" ilkelerine dayandırdıkları "Kemalist" anlayışlarının giderek Marksist-leninist çizgiye kaymaya başladığı, en azından bu fikirlere oldukça sıcak bakan bir noktaya geldiği görülüyordu. Bu, Sosyalist/Komünist hareketin seyrini tamamlayan bir tablo oluşturmaktadır. Çünkü bu entelektüel dönüşüm, gençlik kitlesinin sol hareket içine çekilmesinde (devşirilmesinde) önemli bir katkı sağlamıştır.

Sosyalist/Komünist hareketin gelişimindeki ikinci önemli aşamayı ise Moskova merkezli uluslararası Komünist hareketle bütünleşme, yeni kavramları ve metotları benimseme süreci oluşturmaktadır. Gerçekten de uluslararası hareket içindeki kamplaşmalar, sol cenahta kendini çok çabuk göstermiş, keskin bir radikalleşme ve militanlaşma süreci yaşanmaya başlamıştır. Bu çerçevede Moskova merkezli resmi Komünist söylem Türkiye'deki sol hareket üzerinde egemenliğini ilan ediyor. Silahlı mücadele planları üzerinde bina edilmiş olan "Sosyalist devrim stratejileri" tozu dumana katıyordu. Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse, madalyonun bir görünen bir de görülmeyen yüzü de vardı. Görünen yüzü, Marksizm/Leninizm'in sunduğu büyüleyici ideolojik tezler ile "Cennet vaatleri"nin pazarlamasında imkanların genişlemiş olmasıydı. "Görülmeyen yüzü" ise hareketin büyük ölçüde Sovyet-Rus emperyalizminin kontrolü altına girmesiydi.

Sol cenahta meydana gelen bu gelişmelere karşılık Milliyetçi camia, oldukça dağınık bir şekilde çeşitli dernekler ve dergiler etrafında toplanmıştı. Bunun yanında çeşitli sağ eğilimli partilere dağılmış olan bazı Milliyetçi entelektüellerin kısmi mücadeleleri göze çarpıyordu. Gizli-açık Sosyalist/ Komünist faaliyetlerin anormal bir şekilde

yoğunluk kazanması, Milliyetçi entelektüellerin ve derneklerin mesailerinin önemli bir kısmını Komünist faaliyetlerin aydınlatılmasına ve materyalist fikirlerine mücadeleye ayırmalarına sebep oluyordu.

1960'lı yıllarda yaşanan bazı siyasi gelişmelerinde Milliyetçi hareketin bünyesinde etkili olduğu görülmektedir. En basta gelen, şüphesiz Milliyetçi - muhafazakar bir çizgiye sahip olan Cumhuriyetçi Köylü Partisi'nin,1961 seçimlerinde 1950'li yıllara göre parlamenter sayısını arttırmasına rağmen siyasi ağırlığını ve önemini giderek kaybetmiş olmasıdır. 1962 yılında Osman Bölükbaşı liderliğindeki bir grup milletvekilinin ayrılmasıyla birlikte daha zayıf bir parti haline gelmiştir. Dolayısıyla hem faaliyetleri. hem de yarattığı imaj açısından tatminkar değildi ve Milliyetçi camiayı temsil edemiyordu. 1963 mahalli ve 1964 Senato üçte bir yenileme seçimlerinde başarısız sonuçlar alması. kitle desteğinin de eridiğini gösteriyordu.

İkinci önemli gelişme ise merkez sağın büyük partisi Adalet Partisi bünyesinde yaşanmıştır. Siyasi hayatin hareketlenmesi ve ideolojik mücadelelerin hız kazanması üzerine bu parti içindeki liderlik yarısının önemi artmıştır. İlk önce partinin Milliyetçi-muhafazakar kanadının liderlerinden Said Bilgiç genel başkanlık yarısını kaybetmiştir. İkinci olarak da Türk Ocakları'nın genel başkanlığını yapmış ve Milliyetçi camianın tanınmış isimlerinden Prof. Osman Turan, AP içindeki mücadelede yenik düşmüştür. Turan, AP hükümeti ve yönetiminde Komünist faaliyetlere karşı daha ciddi mücadele edilmesinin ve Milliyetçi gençliğe sahip çıkılmasını talep ediyordu. Daha sonraki gelişmeler ise Milliyetçi-muhafazakar kanadın partiden tasfiye edilmesiyle sonuçlanan bir aşamayı ifade etmektedir.

Özet olarak,1960'lı yıllar Milliyetçi hareketin daha organize ve aktif bir hüviyet kazanması ihtiyacını şiddetlendiren yıllar olmuştur. 1950'lerdeki gelişmeler ve özellikle DP'nin tavrı da hatırlandığında hareket /camia bünyesindeki sorunların dağınıklığın bir an önce çözülmesi gerektiği ortaya çıkıyordu. Bunun yolu da bir siyasi parti çatısı altında birleşmekten ve dayanışmadan geçmekteydi. Müşterek ve bilinçli hareket etme ihtiyacı,1960'lı yılların başından itibaren Milliyetçi entelektüeller arasında hissedilmeye başlamıştır. Bu düşüncenin yaygınlaşması ise 1960'ların ikinci yarısında mümkün olmuştur. 1962 yılının sonlarında Türk Ocakları'nda verilen bir konferansta konuşmacı,

Türk Milliyetçilerinin ideolojik siyasi konumunu ve neler yapması gerektiğini şöyle anlatmaktadır:

"Bu memleketin Milliyetçileri: bu toplum üzerinde en az Milliyet düşmanları kadar söz sahibi olmak istiyorlarsa müşterek hareket etmeyi mefhumlar üzerinde fikir dalaşması yapacak yerde, çözülmesi gereken meseleler üzerine eğilmeyi öğrenmelidirler...

...Türk Milliyetçisi edebi konulardan sıyrılarak, gerçek zemin üzerinde, toplum meselelerini çözümleyecek düşüncelerin, fikirlerin sahibi olmalıdır. Daha önceleri de işaret ettiğimiz gibi, Milliyetçiliğimize, eğer bir kuvvet vermek istiyorsak, siyasi bir veçhe vermeliyiz. Bizim de iktisadi bir görüşümüz, temel meselelerin çözümünde belirli bir fikrimiz olmalıdır.

Bugün Türkiye'de sosyalizm maskesi altında komünizm kol gezmektedir. Milli mefahirimize, dinimize saldıranlar manevi cephemizi yıpratmakla meşguldürler. Evet. Bizi Türk ve Müslüman yapan cephemizi..."[2]

2.1 CKMP'den MHP'ye GEÇİŞ

Bu bölümde bir bakıma Milliyetçi Hareket Partisi'nin siyasî tarihi araştırılmaya çalışılacaktır. Ancak MHP konusunda doktora çalışması yapmış olan Mustafa Çalık'ın dediği gibi, "muteber bir MHP tarihinin yazılabilmesi için öncelikle muhtemel birçok hâtırâtın yayınlanması ve güvenilir bir vesika hacminin gün ışığına çıkması"[3] gerekmektedir.

Bu yüksek lisans tezinin hazırlandığı yıllarda belge sayısı Çalık'ın dönemine göre biraz daha fazladır. MHP'nın bugünkü şekliyle kurucusu ve ebedî lideri merhum Alparslan Türkeş'in hatıralarının bir kısmı neşredilmiş bulunmaktadır, ancak hâtırât türünden belgelerin yeterli olabilmesi için partinin diğer kurucularının ve kilometre taşlarının hatıralarının bir şekilde yayınlanması gerekmektedir. MHP tarihinin araştırılmasında en büyük eksiklik partiye ait arşiv ve vesikalara ulaşmanın neredeyse imkânsızlı-

---

[2] www.mhp.org.tr/tarihçe

[3] Mustafa ÇALIK - **MHP Hareketi - Kaynakları ve Gelişimi - 1965-1980** , Ankara 1965, s. 56

ğıdır. 1980'de yaşanılan ihtilâl, partide yaşanılan bine ve yönetim kadrosu değişiklikleri parti arşivinin yok olmasına sebep olmuştur.

Bu çalışmada. hatıratların yanı sıra MHP idarecileri ile yapılan ikili görüşmelerden ve bu satırlarının yazarının MHP ve ülkücü kuruluşların içerisinde geçirdiği oldukça aktif bir yaşantı kesitinin tecrübelerinden, MHP'nın lehinde ve aleyhindeki neşriyattan ve şahsî arşivlerden faydalanılmıştır

1960'lı yılara gelindiğinde Milliyetçi cenahta işbirliğini(dayanışmayı) geliştirme ve kolektif bir tavır alma zorunluluğunun ortaya çıktığı.yani partileşme ihtiyacının doğduğu görülmektedir. Ülke yönetimine talip olmak anlayışı da bu ihtiyacı körüklemiştir. Bu düşüncelerin doğuşunda özellikle iki önemli gelişmenin rol oynadığını söylemek mümkündür. Bunlardan birincisi.daha önce özetlediğimiz 1940'lı ve 1950'li yıllarda yaşanan sorunlardır. Hem CHP iktidarının.hem de DP iktidarının Milliyetçiler üzerinde uyguladığı baskılar ve özellikle de 1950'li yılların başında güçlü bir dernek haline gelen "Türk Milliyetçiler Derneği"nin, "merkez-sağ" eğilimli DP iktidarı tarafından kapattırılması. Milliyetçi bir partinin kurulması fikrinin kabul görmesinde oldukça etkili olmuştur. 1940'li ve 1950'li yıllardaki gelişmeler,tarihi birer ders olarak algılanmıştır. Bu gelişmelerin önemi, daha sonra (partileşme sürecinde) partili yöneticiler ve entelektüeller tarafından da vurgulanmıştır. İkinci önemli faktör ise 1960'li yıllardaki siyasi ve ideolojik ortamın sahip olduğu özelliklerdir. Aşağıda bu konu üzerinde de durulmaktadır.[4]

2.1.1 1960'lardaki Siyasî Ortam

Şüphesiz ki 27 Mayıs 1960 İhtilâli Türk Demokrasi tarihinin önemli kilometre taşlarından birisidir. Biz bu bölümü incelerken top yekûn 27 Mayısı değil İhtilâl süreci içerisinde Milliyetçi Hareketin lideri Alparslan Türkeş'in terini ve rolünü ele alacağız.

2.1.1.1 27 Mayıs Hareketinin Hazırlık Safhasında Alparslan Türkeş'in Yeri Ve Rolü

Takvimler 1960 yılına doğru yaklaşırken 1950'li yılların "Küçük Amerika" hayâlleri kendini belirsizlik ve kargaşaya bırakmıştı. Artık öğrenciler huzursuzluklarını sokaklara inerek belirtmeye başlamışlar, DP iktidarı ise onları sert polisiye tedbirleri ile bastırmayı tercih etmişti. Demokrat Parti iktidarının Türk Silahlı Kuvvetlerini de hafife

alan bazı söz ve davranışları ordu içerisinde kıpırdanmaları hızlandırdı. 1944'den beri mücadeleyi bırakmayan ve parlak bir de meslekî hayat sergileyen Türkeş ordu içerisindeki darbe yanlısı ekiplerin de ilgi odağı halindeydi. Kendisini sürekli yapılacak olan bir askeri darbede yanlarında görmek isteyen çeşitli cunta grupları defalarca görüşmelerde bulunarak, kendisinin de bu hareketin içerisinde yer almasını istemişlerdi.[5] Türkeş, bir siyasi partiyi iktidara getirmek için diğer bir siyasi partiyi devirmek Türk Silahlı Kuvvetlerinin şerefine uygun düşmez görüşüyle, kendisine yapılan ihtilal tekliflerini reddediyordu.[6] Fakat kaçınılmaz, geliyorum denen ihtilalin içinde olmayı dışında kalmaya tercih etti. Sebebi de DP iktidarının devrilmesiyle meydanın Türkçülük düşmanı İnönü ve CHP zihniyetine kalmasından dolayı duyduğu endişeydi.[7] İhtilâl kadrosu içerine girmeyi kaçınılmaz bulan Türkeş, İhtilâl'in gerekçesini de 27 Mayıs 1960 günü Türkiye radyolarından halka ilân eden ses oldu.[8]

Alparslan Türkeş, 27 Mayıs İhtilâli ile ele geçirilen iktidar imkânından yararlanmayı Türkiye'nin temel meselelerini çözebilmek için en büyük fırsat bilmiş ve değerlendirmek istemiştir. Bu niyetiyle de ihtilâlin ilk gününden itibaren bütün dikkatleri üzerine toplamış ve uyguladığı hareket tarzı ile ihtilâlin "Kudretli Albayı "olmuştur.

İhtilâlden hemen sonra ortaya çıkan ortamda başbakanlık müsteşarlığının önemini kavrayan tek isim Türkeş'tir. İhtilâl sonrasında bu göreve gelecektir.

Alparslan Türkeş, Cumhuriyet tarihimizde ihtilâl fikrinin köklerinin çok daha gerilerde olduğunu ve bu tarihin 1941'lere kadar uzandığını söyler. Türkeş bu fikrini şöyle açıklamaktadır; "İhtilâl fikri bu memlekette CHP iktidarı devrinde başlamış ve bu fikir, partilerin memleketin kaderini daima uçurumlara doğru sürüklemeye devam ettikleri 27 Mayıs 1960 yılına kadar gelmiştir. Bilmem kaç milyon taraftarı olan bir

---

[4] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

[5] Hakkı ÖZNUR- **Ülkücü Hareket - CKMP'den MHP'ye**, Ankara 1999, C. 1, s. 69

[6] Muammer TAYLAK- **27 Mayıs ve Türkeş**, İstanbul 1994, s. 17

[7] ÖZNUR - a.g.e., C. 1 s. 68

[8] Alparslan TÜRKEŞ TRT Ankara Radyosu'ndan İhtilâl'i halka şu şekilde duyurmuştur:

"Bugün demokrasinin içine düştüğü buhran ve muhalif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silahlı Kuvvetleri memleketin idaresini ele almıştır. Bu hareketle silahlı kuvvetlerimiz, partileri, içine düştükleri anlaşamaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaket ve hakemliği altında, en kısa zamanda asıl serbest seçimle, idareyi (hangi tarafa mensup olursa olsun) seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişimde bulunmuşlardır." (TAYLAK - a.g.e., s. 27-28)

DP'yi askerî kuvvetin muhatabı olarak değerlendirmek 27 Mayıs'ı asıl gayeler ile anlamamış, anlayamamış olanların, acz dolu kanaatlerinden başka bir şey olamaz ".[9]

Alparslan Türkeş, Türkiye'nin 1940'lı yıllardaki durumunu şöyle anlatır: "Memleket tek parti diktatörlüğü altındaydı. Sadece dalkavukların sözü geçiyordu. Devletin başında bulunan İnönü askerlikten yetişmesine rağmen orduya karşı vefasız ve ilgisizdi. Etrafındaki general ve yüksek rütbeli subayların fikri de değişik değildi. Onlar da omuzlarındaki rütbelere bakıp, orduyu küçümsüyorlardı. Bu zevata göre, silahlı kuvvetler mesleği, yalnız bir geçim vasıtası idi. Bunun dışında meslekleriyle samimi bir bağlantıları yoktu.

Asker ocağı bakımsız ve perişandı. O sıralarda askerlik mesleği artık o kadar hor görülmeğe başlanılmıştı ki, bizzat İnönü başta olmak üzere, etrafındaki generallerden hiç birisi çocuklarını asker yapmak istemiyorlardı.

Subaylık bir mahkûmiyet ve mahrumiyet mesleği hâline getirilmişti. Gittikçe artan hayat pahalılığı, her gün birkaç tanesi birden türeyen harp zenginleri sebebiyle, askerler durmadan hakir görülüyor, kendilerini ve ailelerini geçindirebilmek için, bunlara tahammül etmek mecburiyetinde kalıp, ıstırap çekiyorlardı.

Türk ordusunun bakımı noksandı. Askere yeteri kadar ayakkabı, elbise, donatım, battaniye verilmiyordu .Seferber olmuş Türk ordusunda askerlerin çoğu yalınayaktı ve sırtlarında kaputları yoktu. Ayrıca, o sıralarda yavaş yavaş ortaya çıkmaya başlamış olan başka devletlerin modern zırhlı birliklerine karşı Türk Ordusunun elinde yalnız ve yalnız at ve manda arabaları ile deve ve merkep kollarıydı.

Ordu ve millet bu durumda iken Millî Şef ve etrafındakiler kendi köşklerinde, memleketin içinde bulunduğu yoksulluktan zerrece pay almak istemeden rahat bir şekilde yaşayıp gidiyorlardı. Köşklerinde, yattıkları, oturdukları ve yemek yedikleri odalar sıcaktı. Altlarında son model arabaları vardı. Beyaz trenler emre amade iken, seferber edilmiş askerin kilometrelerce yolu yaya yürüdüğünü düşünen yoktu.

.....

[9] TAYLAK - a.g.e., s. 5

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Köşkle halkın arasındaki irtibat tamamen kopmuştu. Durum korkunçtu. Memleket baştan başa bir facia içindeydi. Bir tarafta ahlaksızlık diğer tarafta hastalık ve açlık , perdenin iplerini ellerine almış. trajedinin sonunu ilân etmek ve sahneyi bitirmek için sabırsızlanıyordu. Bu perdeler kapansaydı. bugün bir Türkiye olmayacaktı ve biz harbi. II. Cihan Savaşı'na katılmadan en feci şekilde kaybetmiş olacaktık..."[10]

Türkeş'in çizdiği bu tablo Türkiye'de ihtilâl fikrinin doğmasına ve gelişmesine zemin hazırlayan sebeplerdir. Türk toplumunun içine düştüğü buhran orduda da etkisini göstermiş. bir grup subay İnönü idaresini devirmek üzere 1942-1943 yıllarında teşebbüse geçmişti. Ancak bu ilk teşebbüs sonuçsuz kaldı. Hemen hemen aynı dönemlerde gerçekleştirilen ikinci teşebbüste. daha çok alt rütbeli subaylar toplanarak ihtilâl gruplarını oluşturmuşlar ve ciddî bir çalışma devresine girmişlerdir. Bu dönemde üç ayrı tarih üzerine anlaşma sağlanmış olmasına rağmen merkez ihtilâl kadrosu üyeleri. sivil iktidara son bir müddet daha verilmesi hususunda fikir birliğine vararak harekâtı son anda durdurmuşlardı. Buna rağmen bazı gruplar aralarında toplantılar yapmaya devam etmişlerdir. İhtilâl plânından vazgeçilmesindeki asıl sebep ise II. Cihan Harbi'dir. Toplantılarına ara vermeyen grup içinde olan Türkeş, 27 Mayıs Hareketi'ni hiçbir zaman bir ihtilâl olarak kabul etmemiştir. Onun ihtilâli değerlendirmesi şu şekildedir; "Biz bu harekete bir asayiş hareketi ve Ak Devrim dedik, 27 Mayıs bir ihtilâl değildir, bir ihtilâl olarak hazırlanmamıştır".[11]

Türkeş 27 Mayıs Hareketi'ne katılışını da şöyle nakleder; "ihtilâle 1958-1959 yıllarında muttali oldum ve ondan sonra arkadaşların arasına katıldım. İlk defa Talat Aydemir'den böyle bir teşkilâtlanma olduğunu duydum .Bir gün beni ziyarete geldi "Biz bu hükûmeti devirmek istiyoruz siz de bizimle beraber olur musunuz? " diye bana teklifte bulundu. Ben "Devirip ne yapacaksınız?" diye sordum, "Halk Partisi'ni, İsmet Paşa'yı getireceğiz. İsmet Paşa büyük adamdır vs, gibi şeyler söyledi." Buna Türkeş'in tepkisi sert olmuştur. "Ben ordunun politika dışı kalması görüşündeyim. Atatürk'ün de bir gelenek olarak orduya tavsiye ettiği çok eskiden beri bu olmuştur. Binaenaleyh bunu tasvip etmiyorum, ayrıca da bir siyasî partiyi tutup onunla beraber olmayı diğer bir partinin iktidarına karşı hareket yapmayı da Türk Silâhlı Kuvvetlerinin şerefine uygun

[10] TAYLAK - a.g.e., s. 7-9
[11] TAYLAK - a.g.e.,s. 35

görmüyorum, çünkü Türk Silâhlı Kuvvetleri beraberliği temsil eden bir kuvvettir. Herhangi bir partiyle iş birliği yapıp milletin yarısından çoğunu temsil eden diğer bir partinin üstüne yürümesi onun iktidarına devirmesi o partiye karşı hareket etmesi milli birliği zedeler. Bu sebeplerden teklifinizi kabul edemem" demiştir.

Talat Aydemir'e ret cevabı vermesine rağmen Kurmay Albay Faruk Ateşdağlı'nın kendisini ziyaret ederek Silâhlı Kuvvetler içindeki oluşumun içinde yer almasını istemesine karşı çıkmamıştır. Ateşdağlı'nın teklifini kabul eden Türkeş Elazığ'da bulunduğu 1958 yılında ordu içindeki gizli teşkilâta girmiş oluyordu. Daha sonra yarbaylığa terfi ederek Ankara'ya tayin oldu. Ankara'da iken Albaylığa yükselen Türkeş burada gizli teşkilâtın Ankara grubu ile temasa geçti.

Türkeş, Ankara'da bulunduğu sıralardaki temaslarında ihtilâlin kaçınılmaz bir hâl aldığını ve bunu yapmaya kararlı grupların Ankara, İstanbul ve Konya illeri başta olmak üzere varlığının farkındaydı. Fakat bu kişilerin ülkenin durumunu düzeltecek bir programları da yoktu. Türkeş, ihtilâlcilerin fikrî yapılarını ve ihtilâlin niçin ve kimler için yapılmak istediğini tespit etmişti. İşte bu anlayışladır ki, ihtilâle katılabilmesi için gerekli ve vazgeçilmez şartlarını tespit etti: "DP iktidarını devirip Halk Partisi'ni iktidara getirmek çözüm değildir. Bütün partilere karşı adaletli, iyi niyetli ve tarafsız bir tutum içinde kavranılmalıdır. Şayet DP'lilerin suçlu olanları varsa onlar mahkemeye verilir. Haklarındaki hüküm ancak mahkeme kararıyla tespit edilir ."[12]

Gizli örgüt içerisinde özellikle Ankara grubu, yapılması düşünülen muhtemel hareketin DP'yi devirip yerine İsmet Paşa'yı geçirme gibi Türkeş'e göre çok farklı bir amaca yönelik mahiyet arz etmekteydi.

Ankara'da cereyan eden toplantılarda daima İsmet Paşa ve CHP tartışması meydana gelmekte dolayısıyla gizli örgüt kuruluş amacında uzaklaşmaktaydı. 27 Mayıs Hareketi'ni gerçekleştiren bu kadronun fikrî ayrılığı, hareket sonrasında da etkisini göstermiş 27 Mayıs'ın kendi içinde geliştirdiği mantığı başlangıçtaki hedef ve ilkelerden saptırmıştır.

---

[12] TAYLAK - a.g.e., s. 17-21

Bu noktada Alparslan Türkeş'i fikrî anlamda farklı kılan, 27 Mayıs Hareketi'ni, DP'ye kızarak CHP taraftarlığına dönüştürmemek, dolayısıyla siyasî partilere eşit mesafede bulunmak şeklindeki düşüncesidir.

Alparslan Türkeş daha sonraki dönemlerde farklı bir çizgi takip ederek ihtilâlin nasıl ve ne şekilde yapılması gerektiği hususunda müstakil bir program ortaya koydu. Alparslan Türkeş'in ihtilâlden önceki plânı şu şekildeydi;

1. İhtilâlden sonra idareyi ele alacak olan Millî Birlik Komitesi tam manasıyla demokratik bir meclis olarak çalışmalıdır. Yasama Meclisi, askeri bir karargâh ve cunta hüviyetinde olmamalıdır.
2. Millî Birlik Komitesi idare cihazı, siyasî gruplara karşı mutlak bir tarafsızlık göstermelidir.
3. Devrim adaleti, siyasî tercih ve tesirlerden uzak tutulmalıdır.
4. Seçim alelâcele değil, en uygun zamanda ve ortamda yapılmalı, mutlak dürüstlüğe riayet edilmelidir.
5. Demokrat Parti'ye oy veren vatandaş kütlelerini suçlu görmek, siyasî haktan mahrum etmeyi düşünmek hatadır. Seçimin meşru ve dürüst sayılabilmesi için halka sadece seçme hakkı değil, tercih etme imkânı da verilmelidir. Hazırlanacak anayasada belirtilecek prensipleri benimseyen yeni partilerin kurulmasına müsaade edilmelidir.
6. Seçimlere kadar geçecek süre içinde Millî Birlik Komitesi uzun yıllar köhnemiş siyasî kadro ve liderlerin oy kaygısı, zümre menfaati düşünmesiyle ele alamadığı ana millî davaları, halk vicdan ve idrakine sunacak ve bu konularda köklü reformlara girişecektir.
7. Millî Birlik Komitesi, seçimlere kadar bir Kurucu Meclis'le birlikte teşrii organı olarak görev yapacak, seçimlere Millî Birlik Partisi olarak girecektir.

Türkeş'in yaptığı ihtilâl hazırlıklarına en fazla desteği Talat Aydemir, Dündar Seyhan ve Sadi Koçaş veriyordu.

Türkeş daha sonraki gelişmeler içinde şöyle diyor; "Kurduğumuz ihtilâl teşkilâtı 14 Eylül 1959'da. Millî Birlik Komitesi adı altında faaliyete geçti. Ondan evvelki hazırlıklarımız bir proje hâlindeydi. Fakat temeli 14 Eylül 1959'da atılmıştır. Komitemiz çalışmalarında tam bir birlik teminini kabul etmiştir. 27 Mayıs şimdiye kadar eşi görülmeyen. gayet güzel ve örnek derecede plânlanmanın eseridir. Bunun içindir ki 27 Mayıs sabahı üç buçuk saatte memleketin bütün idaresini ele almıştır".[13]

Türkeş'in 14 Eylül günü Ankara Gençlik Parkı'nda yaptığı bu gizli toplantıya kendisinden başka Sezai Okan. Osman Köksal, Suphi Karaman. Sadi Koçaş. Kadri Kaplan, Dündar Seyhan, Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı ve Rıfat Baykal katıldılar. Toplantıda Alparslan Türkeş, hazırladığı ihtilâl programını anlatarak arkadaşlarının desteğini aldı. Toplantının sonucu Kara Kuvvetleri Komutanı olan Cemal Gürsel'e bildirildi ve Gürsel komiteye on birinci üye olarak katıldı.[14]

2.1.1.2 27 Mayıs Hareketi

1960 yılı Nisan ayına gelindiğinde DP ve CHP'nin hesaplaşması hat safhaya ulaşmıştı. Her iki parti lideri Türkiye'nin çeşitli yörelerine giderek yaptıkları konuşmalarda birbirlerini suçluyorlar ve zaten yüksek olan siyasî tansiyonu daha fazla körüklüyorlardı. Bu arada 25 Nisanda Ankara ve İstanbul'da sıkıyönetim ilân edildi.

Artık "ihtilâl" sözcüğü siyasî çevrelerde telâffuz edilmeye başlamıştı. İnönü Said-i Nursî'nin desteği ile hareket eden Menderes ve ekibini hedef göstererek "şartlar tahakkuk olunca ihtilâl bir hak olur" deme gafletini gösterebiliyordu. DP ise "CHP ihtilâl bayraktarlığı yapan tehlikeli bir fesat ocağı hâline geldi" şeklindeki beyanlarıyla âdeta ihtilâlin oluşumunu kolaylaştırıyordu.

1960 yılı Mayıs ayında Menderes, halk üzerindeki prestijine rağmen üniversite, basın, ordu ve bürokrat desteğini tamamen kaybetmişti. Ordu içerisindeki ihtilâlci subaylara fırsat veren kargaşa ortamı 27 Mayıs gününe kadar devam etmiştir. İhtilâli hisseden DP, 27 Mayıs'ın hemen öncesinde askere yeni ve yüksek derece ve lojman sözü verdi. Ayrıca 21 Mayıs yürüyüşünde tutuklanan Harp Okulu öğretmenleri ve daha

---

[13] TAYLAK - a.g.e., s. 35

[14] A. Halûk ÇAY - Semih YALÇIN - Orhan BULDUK - Fatih KİRİŞÇİOĞLU - **Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş /Cd-Rom)**, Ankara 1998

önce tutuklanmış subaylar serbest bırakıldı. Ancak geç kalınmış bu tedbirler ihtilâli durdurmaya yetmedi.[15]

Sonuçta beklenen ihtilâl nihayet gerçekleşti. 26 Mayıs günü akşamı İstanbul ve Ankara ihtilâl grupları harekete geçti. İhtilâl aynı gece Harp Okulu'nda başladı. Ankara Radyosu Alparslan Türkeş tarafından ele geçirildi. Türkeş'in bizzat kaleme aldığı ilk tebliğ ihtilâlin amaçlarını ortaya koyması bakımdın tarihî önemi haizdir. Alparslan Türkeş tarafından okunan ilk tebliğ şu şekildeydi:[16]

"Aziz Vatandaşlar:

Bugün demokrasimizin içine düştüğü buhran ve son müessif hadiseler dolayısıyla ve kardeş kavgasına meydan vermemek maksadıyla Türk Silâhlı Kuvvetleri memleketin idaresini ele almıştır. Bu hareket Silâhlı Kuvvetlerimiz, partiler içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtarmak ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında, en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak, idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiş bulunmaktadır. Girişilmiş olan bu teşebbüs hiçbir şahsa veya zümreye karşı değildir. İdaremiz hiç kimse hakkında şahsîyata müteallik tecavüzkâr bir fiile teşebbüs etmeyeceği gibi edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup bulunursa bulunsun, her vatandaş kanunlar ve hukuk prensipleri esasına göre muamele görecektir.

Bütün vatandaşların partilerin üstünde aynı milletten, aynı soydan gelmiş evlâtları olduklarını hatırlayarak ve kin gütmeden birbirlerine karşı hürmetle ve anlayışla muamele etmeleri ıstıraplarımızın dinmesi ve millî varlığımızın selameti için zaruri görülmektedir.

Kabineye mensup şahsiyetlerin Türk Silâhlı Kuvvetlerine sığınmalarını rica ediyoruz. Şahsî emniyetleri kanun teminatı altındadır. Müttefiklerimize, komşularımıza ve bütün dünyaya hitap ediyoruz. Gayemiz Birleşmiş Milletler Anayasasına ve İnsan Hakları prensiplerine tamamıyla riayettir.

---

[15] ÇAY - a.g.e.

[16] TAYLAK - a.g.e., s. 27-28

Atatürk'ün "Yurtta sulh. Cihanda sulh "prensibi bayrağımızdır. Bütün ittifaklarımıza ve taahhütlerimize sadığız. NATO'ya inanıyoruz ve bağlıyız CENTO' ya inanıyoruz ve bağlıyız. Tekrar ediyoruz düşüncemiz "Yurtta sulh, Cihanda sulh"tur".[17]

Bakanlar ve meclis üyeleri 27 Mayıs günü yakalanarak Kara Harp Okuluna götürüldüler. Siyasî partiler faaliyetten alıkondu. Cumhurbaşkanı Celâl Bayar köşkten alındı. Menderes ise Eskişehir'de tutuklanarak Ankara'ya getirildi.

27 Mayıs Harekâtı'nın mana ve maksadı. Türk milletine ve bütün dünyaya ilk defa Türkeş'in beyanı ile açıklanmış ve duyurulmuştur. Bundan önce üç adet tebliğ yayımlanmış olmasına rağmen hiçbirisi hareketin amaçlarını tam manasıyla açıklayacak mahiyette olmadığından Türkeş'in Ankara Radyosundan okuduğu tebliğ "İhtilâlin ilk sesi ve mesajı" olarak kabul edilmiştir.

Bu konuşma aynı zamanda Türkeş'in hareket konusundaki düşüncelerin aksettirmesi bakımından da önemlidir. Türkeş bu konuşmasında Türkiye'nin niçin ve nasıl böyle bir noktaya getirilmiş olduğuna en doğru teşhisi koyuyordu. Açıklamanın tatmin ve ikna edici olması Demokrat Partililerin bile ihtilâlcilerin ilk beyanlarına güvenerek memnuniyetlerini dile getiren açıklamalarda bulunmalarına sebep olmuştur.

Türkeş, bu harekete Silâhlı Kuvvetler vasıtasıyla partilerin içine düştükleri uzlaşmaz durumdan kurtulması ve partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırarak idareyi hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim etmek üzere girişmiştir.

"Girişilmiş olan bu teşebbüs hiçbir şahsa ve zümreye karşı değildir. İdaremiz hiç kimse hakkında şahsiyete müteallik tecavüzkâr bir fiile teşebbüs etmeyeceği gibi edilmesine de asla müsamaha etmeyecektir. Kim olursa olsun ve hangi partiye mensup olursa olsun her vatandaş kanunlar ve hukuk prensipleri esasların göre muamele görecektir" diyerek 27 Mayıs Hareketi'ne muhatap olanlara teminat vermiş oluyordu.

Yine ihtilâlin ilk gününde Türkeş yerli ve yabancı basın mensuplarına hareket hakkında bilgi vermiş, "Türkiye'de demokrasiyi saplandığı çıkmaz sokaktan kurtarmak

---

[17] TAYLAK - a.g.e., s. 27-28

istedik. Hiçbir şahsî ihtirasımız yoktu. Sadece millete hür ve serbest seçimlerin yapılması imkânını sağlamak gayesiyle hareket ettik..." demiştir.

Türkiye'de ordunun idareyi ele alması, batı âleminde müspet karşılanmış ve "beklenen hadise" olarak yorumlanmıştır. İtalyan gazeteleri 27 Mayıs Hareketi'ni "Atatürk'ün ruhu Türkiye'de galip geldi" başlığıyla duyurmuş, İngiliz basını ise "Genç Türklerin Hareketi" başlığıyla konuya geniş yer vermiştir.

Yunanistan 27 Mayıs Hareketi'ne karşı tepkisiz kalmış. Güney Kore. DP iktidarının devrilmesini memnuniyetle karşılamış. Irak ise "olay Türkiye'yi ilgilendiren bir iç meseledir" yorumunda bulunmuştur. Türkeş'in şahsî gayretlerine rağmen 27 Mayıs hedefinden saptırılmış, tarafsızlığını koruyamamıştır.

Türkeş bu konuda şöyle diyor; "İlk gününden itibaren tarafsızlığına adaletli tutumuna saldırılar başladı. Şahsen beni birçok kimseler ziyaret ettiler. Siz bu tarafı yıktınız, bu taraf hiçbir zaman sizi tasvip etmez, bir kere o tarafın düşmanlığını üzerinize çektiniz. Şimdi CHP'ye karşı çıkıyorsunuz. İsmet Paşa'ya da el uzatmıyorsunuz. Onunla da iş birliğine yanaşmıyorsunuz. O hâlde kime dayanacaksınız dediler".[18]

Hâlbuki 27 Mayıs hiçbir parti ve zümreye karşı, herhangi bir zümre veya parti lehine yapılmış olmayıp Türk milletinin lehine yapılmıştır. İhtilâlcilerden bir grubun DP'yi yıkıp, yerine hemen İnönü'yü ve CHP'yi iktidar etme heyecanı ihtilâlin tarafsızlığını ortadan kaldırılmasına sebep olmuştur.[19] Diğer önemli âmil de ordunun başardığı harekâtın birtakım ilim adamı hüviyeti taşıyan kimselerin fikrî yapısına teslim edilişidir.[20]

---

[18] Nazlı ILICAK- **27 Mayıs Yargılanıyor**, İstanbul 1975, s. 85

[19] İhtilâlin lideri Org. Cemâl Gürsel, ihtilâl sabahı İsmet Paşa'yı telefonla arayarak, *"Sözleriniz bizim için peygamber buyruğudur. İhtilâli haber vermedik, engel olursunuz diye korktuk, bizi affedin"* demiştir. (Cüneyt ARCAYÜREK - **Yeni Demokrasi Yeni Arayışlar 1960 1965**, İstanbul 1985, s. 199)

[20] Bu tarihten itibaren siyasi rejimi yeni bastan düzenlemeye çalışıldığı bir dönem başlamıştır. Yalnız,Millî Birlik Komitesi adını alan askeri yönetimi meydana getiren 38 subay homojen bir grup değildir. Özellikle 1944 olaylarında ismi ön plana çıkan Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının Milliyetçi/Türkçü eğilimleri ağır basan bir grup oluşturdukları görülmektedir. Diğerleri ise genellikle "sol" eğilimli, batıcı "laik" değerleri ön plana çıkartan karma bir yapıyı ifade ediyordu. Millî Birlik Komitesi üyelerini birleştiren nokta, DP yönetiminin izlerini ortadan kaldırmak, ülkeyi yeni bir siyasi rejime kavuşturmak ve ekonomik kalkınmayı sağlayacak bir alt yapı oluşturmaktadır. (http:\www.mhp.org.tr\tarihçe)

Askerî darbeyi gerçekleştiren subaylardan 38 kişinin yer aldığı Milli Birlik Komitesi 18 Haziran 1960 tarihinde ilk açıklandığında şu isimlerden meydana gelmekteydi:

Org. Cemal Gürsel, Org. Fahri Özdilek, Tümg. Cemal Madanoğlu, Tuğg. İrfan Başтuğ, Tuğg. Sıtkı Ulay, Alb. Ekrem Acuner, Alb. Mucip Ataklı, Alb. Osman Köksal, Alb. Fikret Kuytak, Alb. Sami Küçük, Alb. Haydar Tunçkanat, Alb. Alparslan Türkeş, Yarb. Refet Aksoylu, Yarb. Fazıl Akkoyunlu, Yarb. Orhan Kabibay, Yarb. Mustafa Kaplan, Yarb. Suphi Karaman, Yarb. Sezai Okan, Yarb. Ahmet Yıldız, Bnb. Emrullah Çelebi, Bnb. Orhan Erkanlı, Bnb. Vehbi Ersü, Bnb. Suphi Gürsoytrak, Bnb. Kadri Kaplan, Bnb. Muzaffer Karan, Bnb. Mehmet Özgüneş, Bnb. Şükran Özkaya, Bnb. Şefik Soyuyüce, Bnb. Dündar Taşer, Yzb. Münir Köseoğlu, Yzb. Selahattin Özgür, Yzb. Rıfat Baykal, Yzb. Ahmet Er, Yzb. Numan Esin, Yzb. Kâmil Karavelioğlu, Yzb. Muzaffer Özdağ ve Yzb. İrfan Solmazer.

Menderes döneminde Kara Kuvvetleri Komutanı olan Orgeneral Cemal Gürsel emekli olma hazırlığı içerisindeyken ihtilâl kadrosu tarafından MBK Başkanlığına getirilmiş harekâtın hemen sonrasında ise Devlet Başkanlığı görevini de üzerine almıştı. Aynı zamanda Silâhlı Kuvvetler Komutanı ve askerî hükûmetin başbakanı durumundaydı.

Esasında Cemal Gürsel 27 Mayıs Hareketi için alelâcele aranan ve son anda bulunan bir başkan konumundaydı. Hiçbir zaman 27 Mayıs Hareketi'nin ağırlığı ve sorumluluğunu üzerine alabilen bir lider olamadı. Çünkü lider, teşkilâtçılığı ile tebarüz edebilen ve halkın önünde gidebilendir. Lider tayin olunmaz, kendi kendini tayin eder. Lideri toplum yaratır ve toplumun istek ve temayülleri besler.

MBK'nin faaliyetlerinin başlamasıyla birlikte komite içinde iki farklı temayülün ortaya çıktığı görülmektedir. Birinci temayüle göre; MBK en kısa zamanda yeni bir anayasa ve seçim yasası hazırlayarak ülke yönetimini yapılacak seçimler vasıtasıyla sivillere devretmeliydi. Bu temayülün liderliğini İnönü ve CHP yapmaktaydı.[21] İkinci te-

[21] Cüneyt Arcayürek bir gazeteci gözüyle olayları şöyle değerlendirir:
"İhtilâl olup bittikten sonra, İsmet Paşa'yı bir ilah gibi gören ihtilâlcilerin bir bölümünde değişik bir görüş yavaşça hâkim oluyordu.

mayülę göre ülkenin içinde bulunduğu anarşiden siyasî partilerin sorumlu olması nedeniyle askerî yönetim birkaç yıl sürmeli ve birtakım reformlar gerçekleştirildikten sonra yönetim sivillere bırakılmalıydı. Bu temayül ise özellikle Türkeş ve ekibi tarafından benimsenmiştir.[22]

Yeni oluşturulan MBK'de iç huzursuzluklar bitmedi. Devletin yeniden yapılanmasından. devrik iktidardan hesap sorulmaya kadar, bir çok konularda ayrışmalar, tartışmalar vardı. MBK komitesi adını alan askeri yönetimi meydana getiren 38 subay, homojen bir grup değildi. Komitede iki farklı ideolojik görüş hakimdi. Birincisi; 3 Mayıs 1944 olaylarında ismi ön plana çıkan Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının oluşturduğu Milliyetçi-Türkçü eğilimleri ağır basan grup,[23] diğerleri ise, genellikle sol eğilimli, batıcı, laik değerleri ön plana çıkartan karma bir yapıyı ifade ediyordu.[24]

Birinci grup, Alparslan Türkeş'in etrafındaki üyelerden oluşuyordu. Darbenin ilk heyecanı geçip de iktidarda kalıp, kalmama sorunu gündeme geldiğinde. MBK'de iki ayrı grup oluştu.[25] Türkeş'in etrafındaki birinci grup, bir an önce Atatürk ilke ve inkı-

---

Oysa, İsmet Paşa ve kurmay heyeti, yapılacak ilk seçimde CHP'nin tek başına iktidara geleceğine kesin gözüyle bakıyorlardı.

Çünkü, hâlkın bir yandan DP'nin son yıllarındaki ekonomik sıkıntılardan büyük ölçüde etkilendiğinden, öte yandan da "ülkeyi içine düştüğü durumdan kurtaracak tek kişinin İsmet Paşa olduğundan" kuşku duymuyorlardı.

İhtilâlin gerçekleştireceği özgür bir seçim. CHP'nin zaferi demekti. O denli inanmışlardı.

Ne var ki, Türkiye'de esen hava. 27 Mayıs ihtilalinin CHP'yi iktidara geçirmek için İsmet Paşa tarafından, tezgahlandığını gösteriyordu. Bu yargı, giderek güçleniyordu. İhtilâli yapanlar değil, İsmet Paşa "birinci derecede önemli" kişi oluyor. 27 Mayıs âdeta İsmet Paşa'nın gölgesinde kalıyordu."

(ARCAYÜREK - a.g.e., s. 195)

[22] ÇAY - a.g.e.

[23] Bu grubun üyeleri politika alanında önemli bir etki gösterebiliyorlardı ve belki de ülkenin geleceği ile ilgili açık bir plâna sahip tek komite üyesi olan Alparslan Türkeş, Gürsel'in müşaviri oldu. Bu görevdeyken, perdenin arkasında, Gürsel'in babacan kişiliğini manipüle eden gerçek güç olarak görülüyordu. Binbaşı Orhan Erkanlı önemli ve stratejik bir görev olan -çünkü her şey uygulamaya konulmadan önce onun elinden geçiyordu- MBK Genel Sekreter Yardımcısı oldu. (Feroz AHMAD - **Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980**, İstanbul 1996, s. 168)

[24] 8 Haziran 1960 tarihinde Fransız gündelik gazetesi Le Monde, MBK'de ılımlılar ve aşırılar olmak üzere iki ayrı grubun olduğu haberini yayınladı. Gürsel'in liderliğindeki ılımlılar en kısa zamanda yönetimi sivillere bırakmak istediğini; Albay Alparslan Türkeş'in başkanlığındaki aşırıların ise askerî yönetimi bir süre devam ettirerek, bu ara içerisinde yeni Atatürkçü bir devrimin yapılmasını öngörüyorlardı.(Le Monde, 8.6.1960) (Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - **Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971**, İstanbul 1976, s. 225)

[25] Türkeş ihtilâlle birlikte kısa sürede temayüz ederek Gürsel'in yardımcısı durumuna geçti. Öteki subaylar kendisine "İhtilâlin Kudretli Albayı" da denen Türkeş'in ayrıcalıklı durumunu ve söylediklerinin dinlenmesini kıskanmışlar, bazıları da basında geniş yer alan konuşmalarını takdirle karşılamıştır. (J. M. LANDAU - **Türkiye'de Sağ ve Sol Akımlar**, Ankara 1972, s. 294)

lâpları doğrultusunda, kalıcı. otoriter bir rejim kurup. ülkede siyasi ve toplumsal reform gerçekleştirme taraftarlarıydı.

İkinci grupta toplananlar. CHP yanlısı İnönü sempatizanı olan kişilerdi. Bunlar DP'nin devrilmesinden sonra. yönetimin hemen Halk Partisine devredilmesini ve bunu takiben seçimlere gidilmesini gruptu. CHP DP iktidarının devrilmesinden sonra, ülkede ipleri eline geçirmek için MBK içerisinde bulunan üyelerin bir kısmını ikna ederek. bir an önce ülkede seçimlerin yapılmasını istiyordu. Çünkü: nasıl olsa DP kapatılmış. meydan da kendilerine kalmıştı.[26]

MBK. 12 Haziran 1960'da bir anayasa değişikliğini benimseyerek kendi yönetimine hukukî bir dayanak sağlamıştır. 12 Haziranda yapılan değişiklikle 1924 Anayasasıyla TBMM'ne ait olduğu kabul edilen bütün görev ve yetkiler MBK'ye devredilmiştir. Ayrıca yasa ile DP iktidarı yargılanmak üzere bir "Yüksek Adalet Divanı" kurulmuştur. MBK'nin en önemli tasarrufu 2 Ağustos 1960'da gerçekleşti. Ordudan beş bin subay emekliye ayrıldı.

42 sayılı kanunla gerçekleştirilen bu tasfiye hareketi ordunun reorganizasyonu ve gençleştirilmesine yönelik olduğu kadar, MBK'nin ordu üzerindeki otoritesinin sağlamlaştırılmasına da hizmet etmiştir.[27]

MBK tarafından gerçekleştirilen ordudaki tasfiyelere o günkü şartlarda önemli bir tepki gösterilmezken, komitenin üniversitede giriştiği tasfiye eylemi tartışma ve tepkilere yol açmıştır. Tembel, yeteneksiz veya rejim düşmanları oldukları iddiasıyla 147 öğretim üyesinin 27 Ekim 1960 tarihinde üniversiteden atılmaları[28] üzerine üniversite rektörleri Turhan Feyzioğlu, Sıddık Sami Onar, Fikret Narter ve Suat Kemal Yetkin istifa ederek, MBK'nin tasfiye hareketini protesto etmişlerdir.[29] Ord.Prof. Ekrem Şerif Egeli, Ord. Prof. Ali Fuat Başgil, Ord.Prof. Recai Galip Okandan, Ord.Prof. Mazhar

---

[26] ÖZNUR - a.g.e., .1, s. 70-71

[27] LANDAU - a.g.e., s. 295

[28] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 225

[29] Üniversiteden tasfiye edilen profesörlerin aşırı solcu, partizan ve ahlâkî zaafları olduğuna dair iddialar bu hareketin meydana gelmesindeki yegane sebep olarak görülmektedir. Bu öğretim üyelerinin görevlerinden uzaklaştırılmasında Türkeş'in rolü büyük olmuştur Sol üniversite öğretim üyelerinin tasfiyesiyle ilgili olarak Türkeş'i görmüş, Türkeş'e karşı solun bir blok halinde mücadelesi bu olayla harekete geçmiştir. Onlara göre bu, Başbakanlıktaki görevinden alınan Türkeş'in bir karşı atağıydı.

Şevket İpşiroğlu, Ord.Prof. Ratip Berker, Prof. Tarık Zafer Tunaya, Prof. Takiyettin Mengüşoğlu, Prof. Sahabettin Eyüboğlu, Prof. Yavuz Abadan, Prof. Bülent Nuri Esen, Prof. Aziz Köklü, Prof. Emin Bilgiç, Prof. Hasan Eren, Prof. Zafer Paykoç, Prof. Nusret Hızır, Prof. Tevfik Berkan, Prof. Memduh Yaşa, Prof. Mina Urgan, Doç. İsmet Giritli, Doç. Adnan Benk, Doç. Mukbil Özyörük, Dr. ihsan Ünlüer, Doç. Haldun Taner, Asistan Özer Ozankaya... gibi çeşitli ilim dallarındaki çalışmaları ile tanınan 147 öğretim üyesine ancak 28 Mart 1962'de çıkarılan kanun ile üniversiteye dönme imkânı sağlandı. 147'ler olayı, MBK ve ordu faaliyetleri destekleyen aydınlar arasında da ciddî sürtüşme ve kırgınlığa yol açmıştır.

Türkeş, ihtilâlden sonra Başbakanlık Müsteşarlığı görevine getirilmişti. Ancak O. Cemal Gürsel'in kendisine olan itimadı ile fiilen başbakanlık görevini de ifa ettiğini belirtmektedir. Bunu yaparken de çok aksayan şeylerle karşılaştığını, hiç arzu edilmediği hâlde kendi nam ve hesaplarına haksızlıklar, baskılar, tecavüzler yapıldığını tespit ettiğini söylemektedir.[30]

Türkeş'in tarafsız tutumu bazılarının düşünce ve niyetlerine büyük engel teşkil ediyordu. Türkeş bu durumu eserinde şöyle açıklar; "Benim bir iki partiye karşı da tarafsız tutumum derhâl Halk Partisi'nden ve komitedeki Halk Partili arkadaşların arasında aleyhime bir cereyanın yaratılmasına sebep oldu."[31]

Türkeş İnönü ve onu destekleyen sol çevrelerin kendisini MBK içerisinde zayıflatmak için hangi yollara başvurduklarını şu şekilde açıklar: "Ben ortada kaldıkça iktidar koltuğuna ulaşamayacaklarını biliyorlardı. İnönü'nün uzun yıllardan beri kendi emellerine engel saydığı kimselere karşı kullandığı feci iftiralar ve propagandalarını bu defa da bize karşı seferber etti. En basit çıkarlar uğruna insan haysiyet ve şereflerini hiçe sayan Akis ve Kim dergileri yoluyla, sonradan Ondörtler' diye isim alan arkadaşlarım hakkında da, onların başı olarak da şahsım hakkında gerçekle ilgisi olmayan çirkin iftiraları sıralayıp durdular. Bunlardan birisi ırkçılık ve komünistlerin deyimi ile "Kafatasçılık" ithamı idi. Vaktiyle de Turancılık ve Irkçılık davasını nasıl bir evham ve kötü niyet esasına dayanarak uydurulmuş olduğu ve bu dava dolayısıyla yapılan işkenceler,

---

[30] ÇAY - a.g.e.

[31] Tekin ERER - **Yassıada ve Sonrası**, İstanbul 1965, s. 57

adaleti lekeleyen tutumları hatırlamak icap eder. Bu olayda zâlim, haksız ve suç işlemiş durumda olan İnönü ve çevresi eski oyunlarına yeniden başvurdular".[32]

Türkeş kendisine yönelik bu iddialara karşı kendisini şöyle savunuyordu: "İnönü devrinde basılan Tarih Dersi kitaplarında da Türkün boyu. göz ve saç rengi. baş ölçülerini gösteren bilgiler yer alırdı. Türk başının brakisefal olduğu belirtilirdi. O halde İnönü de mi kafatasçı idi?"[33]

Şurası bir gerçekti ki İnönü Türkeş'i sevmiyordu. Türkeş de İnönü'yü sevmiyordu. Türkeş'e tepki gösterenlerin geneli inkılap idaresinde Türkeş'in tarafsız davranarak CHP yanlısı oluşturulmak istenen siyasi anlayışlara ve havaya karşı çıkmasıydı. CHP taraftarı partizanlar Türkeş'e karşı açık bir cephe açarak, hem MBK içerisinde hem de kamuoyunda oluşan Türkeş imajını yıkmak istiyorlardı. Çünkü Türkeş. ordu müdahalesini bir parti iktidarına karşı darbeyi hükümet olarak değil, partilerin içine düştükleri uzlaşmaz durum sebebiyle zarurileşen partiler üstü bir hakemlik ödevi olarak görüyordu. Ordu müdahalesi kardeş kavgasına mani olmak içindi. Müdahale bir parti iktidarını yıkarak, idareyi bir başka parti yöneticilerine teslim için değildi.[34]

Türkeş, Millî Birlik Komitesi'ne ağırlığını koyarak, ihtilâle ve onun tarafsızlık vaadine gölge düşürmemesi için, siyasî partilerle temas edilmemesi yolunda bir karar alınmasına muvaffak olmuştur. Fakat ne yazık ki alınan bu kararın uzun süre geçerli olmasına komite üyelerinden bazılarının art niyetleri engel olmuştur. CHP ile MBK arasında kurulan bağ ile Halk Partisi yöneticileri komitede cereyan eden görüşmeler ve kararlar hakkında bilgi sahibi oluyorlar ve parti görüşlerini empoze etme imkânı buluyorlardı. İnönü'nün aradığı fırsatı da zaten bizzat Cemal Gürsel İnönü'yü telefonla arayarak yaratmıştı.

MBK'de cereyan eden bütün görüşmeleri ajanları vasıtasıyla anında öğrenen İnönü, seçimlerin vadedildiği gibi en kısa zamanda yapılacağından endişe etmeye başlamıştır. Bu nedenle bir emrivaki yaparak Cemal Gürsel ile görüşmüş ve MBK'nin ta-

---

[32] TAYLAK - a.g.e., s. 41

[33] Fuat ULUÇ - Muzaffer ÖZDAĞ - **Alparslan Türkeş**, Ankara 1965, s. 7

[34] ULUÇ - ÖZDAĞ - a.g.e., s. 6

rafsızlık ilkesi böylece ihlâl edilmiştir. Gürsel-İnönü görüşmesi Türkeş grubu üzerinde son derece menfi bir tesir yaratmıştı. Telâfisi için bir çare gerekliydi.

Türkeş grubu kamuoyundaki yanlış intibaı silmek için, Bölükbaşı'yı Cemal Gürsel ile görüştürme formülünü buldu. Ve bu görüşme gerçekleşti. Türkeş grubu, baştan beri takip ettikleri tarafsızlık tutumunun bir gereği olarak, CHP'nin tavırlarına karşı açıkça vaziyet alınmasına karar vermiş ve bu maksatla da 32 numaralı MBK tebliğini yayımlatmışlardır.

"Aziz Vatandaşlar.

Bazı kimselerin millî inkılâp hareketini, kendi partilerine mal ederek vatandaşlar arasında propaganda yapmakta ve diğer parti mensupları üzerinde baskıya yeltenmekte oldukları muhtelif kaynaklardan öğrenilmiştir.

İnkılâbın ilk gününden itibaren üzerinde hassasiyetle durulan bu mevzuu tekrar etmekte fayda görüyorum.

Millî İnkılâp, hiçbir şahsın hiçbir zümrenin lehine yapılmış bir hareket değildir. Muhterem halkımızın, köylü ve işçilerimizin demokrasiye kavuşması, hak ve hürriyetlerinin teminatı, iktisadî kalkınması, ana prensibimizdir.

Vatandaşların hususi işlerinde her türlü çalışma yerlerinde, kardeşlik duyguları ve huzur içinde bulunmaları esastır.

İdarî makamların bölgelerinde vaki olacak bu gibi hareketlerin üzerinde hassasiyetle durmalarını rica ederim."[35]

Cemal Gürsel'in imzasını taşıyan bu tebliğ Ümit Özdağ'a göre 27 Mayıs'tan sonra prestijinin zirvesine çıkmış olan CHP'nin ilk kez, hem de ağır bir şekilde eleştirilmesidir.[36]

Yine aynı şeklide Türkeş ve arkadaşlarının tesir ve telkiniyle Cemal Gürsel 27 Haziranda Türkiye Radyolarından bir de konuşma yapmıştır. Daha önce de belirtildiği gibi ihtilâlin amacından sapmasındaki bir diğer amil de "ilim adamları" olarak davet

---

[35] TAYLAK - a.g.e., s. 64

[36] Ümit ÖZDAĞ - **Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilâli**, İstanbul 1997, s. 274

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

edilen kişilerin tutumu olmuştur. Türkeş tanınmış hukuk profesörlerinin normal hukuk kurallarına itibar etmeyip, ihtilâlin kendisine has hukukunun işlerliğini telkin edişlerini de şöyle izah etmektedir. "Yassıada mahkemeleri için hazırlık yapıldığı bir sırada bazı profesörlerden bir teklif geldi. Celâl Bayar. Refik Koraltan'ın yaşları ileridir. Bunları işledikleri suç itibariyle idam cezası verilmelidir. O hâlde Türk Ceza Kanunu'ndaki 65. madde değiştirilmeli. Ben buna karşı çıktım. Hukukta bir prensip vardır. cezalar makable şamil olmaz. Değiştirdiğimiz kanunu o tarihten öncesi fiiller için uygularsak. tarih önünde sorumlu oluruz. Bunu yapmayalım. dediğimiz zaman bir profesör kalktı bana dedi di; "Hayır siz yanlış düşünüyorsunuz. İhtilâllerde bu olur. Şimdi normal hukuk cari değildir. İhtilâl hukuku caridir. Yani ihtilâl hukukunda böyle bir prensip bahis konusu edilemez" bunu bana söyleyen Prof. Dr. Muammer Aksoy'du".[37]

Türkeş'in normal hukuk kurallarından yana oluşu bazı arkadaşlarının da tepkisine sebep olmuştur. Türkeş ise "Madem böyle düşünüyorlar. hukukçular bir teklif hazırlayıp altını imza etsinler. Ona göre MBK da böyle bir kanun tadilâtı yapsın, hukukçulardan imzalı bir teklif gelmesi üzerine komite de o maddeyi değiştirdi" diyordu.[38]

Türkeş, DP'nin kapatılması için yapılan tekliflere asla itibar etmemiştir. Türkiye'deki bütün partilerin katılımıyla demokratik nizamın devam etmesini istemiştir, DP'nin kapatılması mahkemeye yapılan bir ihbarla olmuştur. İki sene kongresini yapmadığı için mahkeme kararı ile kapatılmıştır.

Türkeş, radyoda yaptığı konuşmasının mana ve ruhuna her zaman bağlı kalmıştır. "İhtilâlin hiçbir şahsa ve zümreye karşı yapılmadığı" ifade edilirken, özellikle DP yöneticileri ve DP'li vatandaşlar zikretmiştir. Yine bu beyanda "Partiler üstü tarafsız bir idarenin nezaret ve hakemliği altında en kısa zamanda adil ve serbest seçimler yaptırılacaktır" denilmiştir. En önemlisi "idarenin hangi tarafa mensup olursa olsun seçimi kazananlara devir ve teslim edileceğinin" vadedilmiş olmasıdır. Bu da DP yöneticileri ve DP'li seçmenler için büyük bir teminat olmuştur. Sonuçta Türkeş ve arkadaşları, başı koparılan DP'ye oy ve gönül vermiş büyük vatandaş kitlesine sahip çıkmak ve onları

---

[37] TAYLAK - a.g.e., s. 69-76

[38] TAYLAK - a.g.e., s. 76

CHP hırsı karşısında yeniden organize edip siyasî bir güç hâline getirmek istemişlerdir.[39]

MBK'nin iktidarı devralmasından sonra Alparslan Türkeş'in tesir ve telkinleriyle günümüzde faaliyet gösteren birtakım önemli müesseselerin ihtilâlden hemen sonra kurulmuş olduğu görülmektedir.

Bu müesseselere en güzel örnek Devlet Plânlama Teşkilâtıdır(DPT). Bununla birlikte bir Konservatuar Kanunu ve İş Seferberliği Kanunu hazırlatmış. 212 Sayılı Basın Kanunu ile basın mensuplarının bağımsız görev yapmalarına imkân sağlamıştır. Bu yöndeki çalışmalar daha sonra Basın İlân Kurumunun doğmasına yol açmıştır. Alpaslan Türkeş'in uzun vadede gerçekleştirmeyi plânladığı reformlar arasında şunlar sayılabilir: Toprak Reformu, Tarım Kooperatifleri ve Köy Üniteleri. Yedek Subay Öğretmenlik Sistemi, İdarî Reform, İşçi Seferberliği ve Sağlık Hizmetlerinin Sosyalizasyonu.

Türkeş ve arkadaşları ülkenin sosyal, iktisadî ve siyasi yapısında kısa ve uzun vadeli reform hareketlerini plânlarken diğer tarafta günlük bir gazete çıkararak ileride kurmayı düşündükleri Millî Birlik Partisi vasıtasıyla kendi seslerini duyurmayı düşünüyorlardı. Bu çalışmalar sonucunda "Öncü" adlı bir gazete kurulmuştur. Gazete, gerçekte Ondörtler'in yayın organı olmasına rağmen bu durum kamuoyuna resmen duyurulmamıştır.

Türkeş'in 1960 İhtilâli sonrasında sosyal ve kültürel alanda meydana gelen boşluğu doldurmak amacıyla kurdurmuş olduğu "Türk Kültür Derneği" ayrı bir öneme sahiptir. Derneğin kuruluş gayeleri arasında köylere hitap etmesi düşünülmüş olmakla birlikte temel felsefesi, Türk gençliğini Marksist ve bölücü ideoloji tesirine karşı uyarmak, onları millî kültürle yoğurmak, teşkilâtlandırmak olarak bizzat Alparslan Türkeş tarafından tespit edilmiştir. Türkeş, Türk Kültür Derneği'nin başına ise yakın arkadaşı Şahap Homriş'i getirmiştir. Dernek çok kısa süre faaliyet göstermiş, Türkeş'in sürgüne gönderilmesiyle atıl kalmıştır. Bugünkü Ülkü Ocakları'nın orijini olarak kabul edilmesi

---

[39] TAYLAK - a.g.e., s. 83

gereken Türk Kültür Derneği. kuruluş felsefesi ve gayesi ile Alparslan Türkeş'in fikir babalığını yaptığı bir misyonun uygulama alanındaki ilk örneği ve teşebbüsüdür.[40]

2.1.1.3 13 Kasım Tasfiyesi Ve Alparslan Türkeş'in Sürgüne Gönderilişi

MBK içindeki bir grup. en geç iki ay içinde seçim yaptırıp iktidarı sivillere devretmek düşüncesindeydiler. Bu "siviller" kavramı aslında "İnönü ve CHP" demekti. Oysa Türkeş ve arkadaşları hemen bir seçim yapılmasına taraftar değillerdi. Çünkü memlekette bir DP gerçeği vardı ve bu partiye mensup vatandaşlar her fırsatta İnönü iktidarını istemediklerin dile getiriyorlardı. Türkeş ve arkadaşları MBK'yi bir siyasî parti hâlinde organize etmeyi düşünmüşlerdi. Cemal Paşa da uygun görmüş ve bu görev Türkeş'e verilmişti.[41]

Türkeş bu konuda şöyle diyor; "Bizim görüşümüz bugün başsız kalmış bir DP'li vatandaş kitlesi var. Mademki ileride demokrasiye dönmekten bahsediyoruz, bu DP'li vatandaş kitlesini toparlayalım.organize edelim. sonra da seçime gidelim. Ben öyle zannediyorum ki bu şeklide hareket edersek seçimi kazanabiliriz ve bu seferde seçim kazanmış iktidar olarak işe devam ederiz. İşte bizim düşüncemiz buydu."[42]

İnönü'nün damadı Metin Toker ise Türkeş'in bu düşüncesini başka türlü değerlendiriyordu: "Türkeş DP'yi kapattırıp, Demokrat Parti'nin büyük kütlesine sahip olmak ve başına kendisi geçmek plânını çoktan tasarlamıştı ve bu istikametteki ilk adımlarını atıyordu."[43]

İktidarın Halk Partisine devredilmesine karşı olan Türkeş ve arkadaşları bir toplantı yaparak meseleyi müzakere ettiler. Toplantıda alınan kararlar şunlardı:

1. Yalan ihbarlarla ilgili bir bildiri yayımlanacak, bu kabil ihbarlarda bulunanlar hakkında şiddetli cezalar tatbik olunacağı bildirilecektir.

2. İdare amirlerine bir genelge gönderilerek, vatandaşlara keyfî baskı ve tazyik yapılmasına mani olunması istenecektir.

---

[40] ÇAY - a.g.e.

[41] ÇAY - a.g.e.

[42] TAYLAK - a.g.e., s. 83

[43] Metin TOKER - **İsmet İnönü ile 10 Yıl**, İstanbul 1969, s. 24

3. Millî Birlik Komitesi ve idare mekanizması partiler üstü kalacaktır.

4. Memleket şartları henüz seçime müsait değildir[44]

O gece varılan fikir birliği komiteye de aynen intikal ettirilmiştir. İhtilâl idaresinin dört yıl daha iktidarda kalması teklif olunmuş, ayrıca bunun halk oyuna sunulduktan sonra gerçekleşmesi istenmiştir. MBK'nin 25 üyesi bu önergeyi imzalamıştır. Türkeş ise dört yıl sonra yapılacak seçimlerde CHP karşısına Millî Birlik Partisi olarak çıkılmasının 27 Mayıs ilkelerine uygun düşeceğini belirtiyordu.[45] Türkeş, Millî Birlik Komitesinin kuruluş gayesini anlatarak. Komitenin ihtilâl hareketini başardıktan sonra memlekette köklü reformlar yapmak. müsait seçim zemini hazırlamak ve seçimlere Millî Birlik Partisi adıyla katılmak için kurulmuş olduğunu söyledikten sonra şöyle dedi:

"27 Mayıs İhtilâli'nin gayesine ulaşabilmesi için Komitenin kuruluş sebeplerini ortadan kaldırması lâzımdır. Reformları gerçekleştirinceye kadar idareyi elimizde bulundurmak mecburiyetindeyiz".[46]

Kararın alınmasından sonra bütün Komite üyelerinin halkla temasa geçmeleri, onların arzularını öğrenmeleri ve edinecekleri intibaı Komiteye getirmeleri için bir gezi programı hazırlanmış teklif edilmişti.

Bu teklif de kabul edildi ve Komite üyelerini 15 Eylül'de başlamak ve Eylül sonunda tamamlanmak üzere yapacakları gezileri programlaştırmak için bir komisyon kuruldu. Bu olaylar cereyan ettiği sıralarda Komite Ondörtler', 11'ler,. 7'ler ve 5'ler olmak üzere dört gruba ayrılmıştı.

Ondörtler' grubunu Alparslan Türkeş, Orhan Kabibay, Orhan Erkanlı,Muzaffer Özdağ, Rifat Baykal Fazıl Akkoyunlu, Ahmet Er. Dündar Taşer, Numan Esin, Mustafa

---

[44] ÇAY - a.g.e.

[45] MBK içerisinde sözcülüğünü Türkeş'in yaptığı (genellikle ötekilerden alt rütbeli ve daha genç) on dört subaydan oluşan bir grup, bir değer olarak demokrasiye karşı çıkmamakla birlikte, Atatürk ilkeleri doğrultusunda sert bir toplumsal ve eğitimsel reformu savunuyordu. Otoriter yönetimin Osmanlı tarihinde yakından tanındığı, Cumhuriyet Türkiyesi'ne bizzat Atatürk tarafından getirildiği ve yalnızca silahlı kuvvetlerin bu tür bir hükümeti sağlayabileceği görüşündeydiler. Halkın, silahlı kuvvetleri, devletin simgesi olarak gördüğüne inanıyorlardı. Gerek, yalnızca silahlı kuvvetlerin Türkiye'yi atom çağına ulaştıracağı açıktı. Bu subaylara göre, sonuçta, askerî yönetim erken parlamento seçimlerinden yeğdi. (LANDAU - a.g.e., s. 295)

[46] ÇAY - a.g.e.

Kaplan, İrfan Solmazer, Şefik Soyuyüce, Muzaffer Karan ve Münir Köseoğlu; 11ler grubunu Ahmet, Haydar Tunçkanat, Şükran Özkaya, Selahattin Özgür, Emanullah Çelebi, Sezai Okan. Fikret Kuytak, Vehbi Ersü. Mucip Ataklı. Refet Aksoyoğlu ve Ekrem Acuner: 7ler grubunu Sami Küçük, Suphi Gürsoytrak, Kâmil Karavelioğlu. Suphi Karaman. Muzaffer Yurdakuler, Kadri Kaplan ve Mehmet Özgüneş: 5'ler grubunu da Cemal Gürsel. Cemal Madanoğlu, Fahri Özdilek. Sıtkı Ulay ve Osman Köksal teşkil ediyorlardı.

Ondörtler' grubunun lideri Alparslan Türkeş, 11'ler grubunun lideri Ahmet Yıldız, 7'ler grubunun lideri Sami Küçük ve 5'ler grubunun lideri de Cemal Gürsel idi. Ondörtler' Komiteye hâkim gruptu ve toplantılardan istediği kararı çıkarmasını biliyordu. Maksadı dört yıl iktidarda kalmak, daha sonra parti olarak Halk Partisi'ni karşısında seçimlere girmekti. Türkeş, Komite bu konuda karar almadan önce meseleyi Devlet ve Hükûmet Başkanı Cemal Gürsel'e de açmış Milli Birlik Komitesinin Millî Birlik Partisi hâline getirilmesi için onun mutabakat ve muvafakatini almıştı.

Gürsel'in talimatı üzerine bazı politikacılarla bu konuda temasa geçen Türkeş meseleyi Ekrem Alican, Aydın Yalçın ve Necip San'la görüşmüş, hatta partinin tüzüğünü hazırlamak üzere CKMP Milletvekili olan Başbakanlık Müsteşar Yardımcısı Albay Fuat Uluç'u görevlendirmişti. 13 Kasım İhtilâli yapıldığı sırada partinin tüzüğü kısmen hazırlanmış bulunuyordu.

11'ler grubunun maksadı, seçimleri en kısa zamanda yapmaktı. Bunlar böylece 27 Mayıs İhtilâli'nin hedefine varmış olacağına inanıyorlardı ve Halk Partisi ileri gelenleri ile sıkı temas hâlinde bulunuyorlar. Onların görüşlerinden istifade ediyorlar, hatta bu görüşleri zaman zaman Komite toplantılarına bile getiriyorlardı.

7'ler grubu, Ondörtler' ve 11'ler arasında denge unsuru olarak vazife görmek istiyordu. Daha ziyade Ondörtler' grubuna yatkın fikrî çalışmalarda bulunuyordu. Çoğunluğu generallerden kurulu 5'ler grubu ise bütün grupların üstünde tarafsız ve uzlaştırıcı bir politika takip ediyordu. Bununla beraber 5'ler grubu da çok zaman Ondörtler' grubunun fikri temayülleri istikametinde hareket ediyorlardı.

Aynı tarihlerde İnönü tarafından "Tabii Senatörlük" olayı ortaya atılmıştı. Türkeş ve arkadaşları böyle bir şeyin millet huzurunda edilen yemine ihanet olacağını ileri sürerek buna karşı çıkmışlardı. Sonuçta 26'ya 11 çoğunlukla bu fikir de reddedilmişti.[47]

MBK'de rakiplerine karşı inisiyatifi ilk ele alan generaller oldu. 21 Eylül 1960'da Gürsel'in grubunu oluşturan üyeler (Madanoğlu, Ulay, Özdilek, Köksal ve Acuner hariç), 27 Mayıs Devrimi'ni halka açıklamak için Anadolu'ya propaganda turuna çıktı.[48] Ertesi gün ise Alparslan Türkeş, Başbakanlık Müsteşarlığı'ndan istifa etti.[49] Ondörtler' grubunda çare olarak "komitenin fikirsiz kanadını budamak" şeklinde görüş ortaya çıkmıştı. İlk olarak Ondörtler'den Alparslan Türkeş ve Dündar Seyhan'ın düşündüğü tasfiye hareketi, komite içinde ihtilâlin gayelerine ters düşen 4-5 kişinin ülke dışına sürgüne gönderilmesi şeklindeydi. Grupta tasfiye hareketi göze alamayan üyeler de mevcuttu. Onlara göre, karşı tarafla görüşmek suretiyle meseleleri hâlledilebilirdi. Alparslan Türkeş ise ikinci bir operasyon günlerini olduğunu ve tedbir almalarının gerektiği ısrarla vurgulamıştır.

Kasım ayı başlarında Türkeş, Orhan Erkanlı, Orhan Kabibay, Numan Esin ve İrfan Solmazer ile İstanbul'da yaptığı görüşmeler sonunda tasfiyenin yapılmasına karar verilmiş hatta bir de harekât plânı hazırlanmıştı. Ancak Türkeş'in haricinde diğer dört MBK üyesinin durum Cemal Gürsel'e bildirmesi Komite içinde "karşı ihtilâlin" doğmasına sebep olacaktır.

Ondörtler'den daha erken davranan Cemal Gürsel, 6 Kasım 1960 Pazar günü İstanbul'dan hareket ederek Ankara Etimesgut Askerî Havaalanı'na inen MBK'nin beş üyesinden Alparslan Türkeş, Orhan Erkanlı, Orhan Kabibay, Numan Esin ve İrfan Solmazer'in tutuklanmaları için Ankara Komutanı General Madanoğlu'na emir verdi. Madanoğlu "Komutanım ben onların icabına bakacağım. Bugün acele etmeyelim" diyerek MBK içinde bir iç hesaplaşmayı başlatmıştı. Bu hadiseden bir hafta sonra 13

---

[47] ÇAY - a.g.e.

[48] AHMAD - a.g.e., s. 168

[49] Feroz Ahmad bu olayı Türkeş'in istifası olarak değil, görevden alınması olarak görür. (AHMAD - a.g.e., s. 168). Ahmet Emin Yalman'a göre bu hareket, MBK'nin içindeki radikallerin yenilgiye uğramasıdır. (Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 222)

Kasım 1960 günü bir baskınla MBK'nin 14 üyesi yakalanarak elçiliklerimiz nezdinde ihdas edilen müşavirliklere gönderilmiştir.[50]

MBK Başkanı Orgeneral Cemal Gürsel. 13 Kasım 1960'da kamuoyuna açıkladığı bildirgede şöyle diyordu:

"MBK çalışmaları memleketin yüksek menfaatlerini tehlikeye sokacak duruma düştüğünden TSK ve MBK komite üyelerinin talepleri üzerine 13 Kasım 1960 tarihinden itibaren MBK feshettim."[51]

13 Kasım günü Gürsel bildiriyi okurken Hava Kuvvetleri'ne mensup subaylar Ondörtler'in evlerine giderek kendilerine verilen sarı zarflı mektupları ilgili şahıslara verdiler. Bu mektupla şunlar yer alıyordu:

"Komite içindeki çatışmalar yüzünden normal çalışma düzeni kurmaya imkan kalmamıştır. Bu sebeple MBK komitesini feshettim. MBK üyeliğinden af edildiniz ve emekliye sevk olundunuz. Şerefinizle mütenasip bir dış göreve atanmak üzere evinizde bekleyiniz."[52]

Gürsel'in imzasını taşıyan mektubu evine getiren havacı subaylara büyük tepki gösteren Türkeş şiddetle karşı koydu, kapıyı açmadı. Bunun üzerine subaylar Türkeş'in kapısını kırarak mektubu içeriye bıraktılar.

Ondörtler', evlerine getirilen mektupların dışında gözetim altına alınmış ve dış göreve gönderilmek üzere evlerinde bekliyorlardı. Ondörtler' evlerinden teker teker alınarak Mürtet Havaalanı'na getirildi. MBK ise Cemal Gürsel'in başkanlığında toplantılar yapıyordu. Toplantıda Ondörtler' emekliye sevk edildi. 2 yıl yurda girmelerini yasaklayan kararlar alınarak 17 Kasım 1960 sabahı Resmi Gazetede yayınlandı ve yürürlüğe girdi. Bu toplantıda Ondörtler'in kurşuna dizilmesini isteyenlerden, vatan haini ilan edene kadar bir çok konuşmalar yapıldı. Haydar Tunçkanat isimli MBK üyesi Ondörtler'in kurşuna dizilmesi için önerge bile veriyordu.[53]

---

[50] ÇAY - a.g.e.

[51] Erdoğan ÖRTÜLÜ - **3 İhtilâlin Hikayesi**, Konya1975, s. 58.

[52] ÖRTÜLÜ - a.g.e., s.63

[53] ÖZNUR - a.g.e., C. 1, s. 73

27 Mayıs İhtilâli'ni gerçekleştiren Millî Birlik Komitesi 38 kişiden meydana gelmişti. İçlerinden General İrfan Baştuğ bir trafik kazasında ölünce. Komite 37 kişiye düştü. 13 Kasım 1960 Operasyonunda ise. bu üyelerden 14'ü daha uzaklaştırılıyor. yurt dışına sürgün ediliyordu. Ondörtler'in yeni görev yerleri şöyleydi:

Alparslan Türkeş	:	Yeni Delhi (Hindistan)
Orhan Kabibay	:	Brüksel (Belçika)
Orhan Erkanlı	:	Mexico City (Meksika)
Münir Köseoğlu	:	Stockholm (İsveç)
Mustafa Kaplan	:	Lizbon (Portekiz)
Muzaffer Karan	:	Oslo (Norveç)
Şefik Soyuyüce	:	Kopenhag (Finlandiya)
Fazıl Akkoyunlu	:	Kâbil (Afganistan)
Rıfat Baykal	:	Tel-Aviv (İsrail)
Dündar Taşer	:	Rabat (Fas)
Numan Esin	:	Madrid (İspanya)
İrfan Solmazer	:	La Hey (Hollanda)
Muzaffer Özdağ	:	Tokyo (Japonya)
Ahmet Er	:	Trablus (Libya)

Türkeş, 27 Mayıs ihtilâli ile ele geçirilen iktidar dönemlerinde Türkiye'nin temel meselelerini çözme yolunda bazı teşebbüslerde bulunmayı önemli bir fırsat olarak görmüştü. Türk Kültür Birliği Teşkilâtının kurulması, eğitim seferberliği, yedek subayların eğitim hizmetlerinde kullanılmaları hep bu tür teşebbüslerin ürünleriydi.

Türkeş daima "Millî eğitim davası çözülmeden hiçbir davanın muvaffak olmasına imkân yoktur"[54] düşüncesindeydi.

Türkeş, kendisi ve arkadaşlarının MBK içerisinde CHP ve yandaşlarına karşı bir sigorta olarak görüyordu. Nitekim daha sonra şu açıklamaları yapacaktır:

""13 Kasım'dan sonra memleket tam bir partizan idarenin tesiri altında kalmıştır Toplanan kurucu meclis, üyelerinin beşte dördünü CHP'liler teşkil etmiştir Halk Parti-

[54] TAYLAK - a.g.e., s. 157

sine mensup olmayan vatandaşlara karşı gittikçe artan bir baskı, korku almış yürümüştü. Bizim arkamızdan bizi kötülemek için bin bir yalan ve iftiraya başvurulmuş, hakkımızda söylenmedik şey bırakılmamıştır 27 Mayıs'ın bu şekilde ihanete uğraması ve bizim hakkımızda ortaya atılan ahlaksızca ithamlar, silahlı kuvvetler içerisinde beraber çalıştığımız ve yıllarca hayatımızı birlikte memleket hizmetine verdiğimiz ve en son 27 Mayıs'ta kendilerinin temsilcisi olduğumuz arkadaşlarımızı çok müteessir etti ve harekete geçirdi.

Bir takım fırsatçılar ve politika bezirganları arkadaşlarımızı istismar ettiler. Bunun neticesi memlekette üzücü pek çok oldu. 27 Mayıs hedefine ulaşamadı, hedeften saptırıldı. Bunun baş sorumluları İnönü ile tabii senatörlerin bir kısmıdır:"[55]

Türkeş'in yaptığı bir konuşmada, ihtilâli tarifi ve konuyla ilgili benzetmeleri oldukça ilgi çekicidir: "İhtilâl bir deniz fırtınasına benzer. Rüzgâr kesildikten sonra dalgalanmalar devam eder. Bugün bu çalkantıları durdurmak için dalga kıran olmaya çalışanların o günkü fırtınada sürüklenmelerini kendileri için bir suç saymıyorum. İhtilâlci ile maceracı arasındaki fark, doktor ile kasap arasındaki farka benzer. Doktor da bıçak kullanır kasap da. Ancak doktor yaşatmak, kasap öldürmek için. İhtilâlci de cemiyet yarasını deşmek için çoğu hâllerde bî-günah kimselere zarar vermeye mecbur kalır. Bu eşyanın tabiatında bulunan zaruri bir ıstıraptır. 27 Mayıs Operasyonunu ayıplarken bu ıstırabın en az olmasına çalışıldı. Başarıldı da. Ancak nekahati uzun ve ıstıraplı oldu. Zira operatörler ortadan çekildi, yerlerini kasap çırakları aldı".[56]

27 Mayıs İhtilâli'nde Türkeş'in diğer komite üyelerinden farklı ve mümeyyiz yönleri mevcut idi. Türkeş ihtilâl komitesinde daha işin başından itibaren ne yapmak istediğini bilen, plân ve stratejisini ona göre kuran ve ele geçirdiği fırsatlardan bu yolda istifade etmesini bilen bir kurmay subay olarak temayüz etmiştir. Türkeş bu özelliği ile çeşitli kimselerin dikkatlerini üzerine çekmiş ve onların tek hedefi olmuştur.

Türkeş milliyetçi ruh ve heyecan ile Türkiye'nin tarihî gelişimi içinde çözümlenememiş, temel meseleleri çözeceklerine samimiyetle inanmıştır.

---

[55] TAYLAK - a.g.e., s.123-124

[56] TAYLAK - a.g.e., s. 191

Türkeş, 27 Mayıs İhtilâli ile bozulan, zedelenen millî birlik ve beraberlik ruhunu yeniden ihya etme gayreti içinde olmuştur. İhtilâlin kin ve nefret tohumları ekmesine engel olmaya çalışmıştır. Bu düşüncelerini en iyi ifade eden de, şüphesiz ilk radyo konuşmasıdır. Türkeş kansız bir ihtilâl düşünmüştür. Daha ilk günlerde Bayar ve Menderes ile konuşmuş DP yöneticilerinin yurt dışına gönderilmelerini arzu etmiştir. Fakat iktidar koltuğu için hırs ile yanıp tutuşan zihniyetin mukavemeti ile Türkeş ihtilâl bünyesinden koparılarak yurt dışına sürülmüştür. Türkeş oradan bile devlet ve hükûmet başkanına mektuplar göndererek idamlara engel olmaya çalışmıştır.[57]

Sonuç olarak 27 Mayıs İhtilâli'ni en güzel Alparslan Türkeş'in değerlendirmesi ifade etmektedir;

"Ben 27 Mayıs tecrübesini geçirdikten sonra. o kanaate vardım ki, ihtilâl yoluyla bir memlekete hizmet etmek mümkün değildir. Ne kadar eksik. ne kadar aksayan tarafları olursa olsun hukuk yoluyla bir memlekete bir millete hizmet en iyi yoldur...

İhtilâl otoriteyi yıkar, anarşi başlar. Bu anarşiyi durdurmak,yeniden otoriteyi ve düzeni kurmak çok güç bir meseledir. Ve memleket bundan zarar görür. Bunun ben içinde bulundum, fiilen yaşadım, Memleketin aydınlarına, vatansever insanlarına tavsiyem şudur: "En kötü hukuk nizamı, en iyi ihtilâlden iyidir".[58]

Ondörtler' yurt dışına gittikten sonra CHP yanlısı solcu basın onları demokrasi düşmanı, ırkçı, diktacı, vatan haini diye suçladı. Aslında bu Ondörtler'in hepsi aynı düşünce yapısına sahip insanlar değillerdi. Yıllar sonra kimi Türkeş'le beraber, kimi CHP'de, Muzaffer Karan ise Türkiye İşçi Partisi'nde 1965'te milletvekili olacaktı. Ondörtler' hakkında o dönem yazılar yazan ünlü Sovyet yazarı Rozaliyev, "Türkiye'de 27 Mayıs" adlı incelemede, "devrimden hemen sonra büyük sermayenin ve tekellerinin faaliyetlerinin kısıtlanması, DPT'nin kurulması, sosyal ve toplumsal reformlar yapılması konusunda Ondörtler'in yaptığı icraatlar, emperyalizme karşı olduklarının bir göstergesidir," diyordu. Yine o günlerin ünlü gazetecisi Abdi İpekçi ise, Yön dergisine yaptığı bir değerlendirmede "Ondörtler' faşist mi yoksa sosyalist mi?" sorusuna "onların zaman aşırı milliyetçi görüşleri faşizm şüphesini uyandırmıştır Onların kısa süredeki

[57] ÇAY - a.g.e.
[58] ÇAY - a.g.e.

sosyal reform çabaları ileride totaliter bir düzen kurmalarını düşündürüyor ve rejime faşist renkler kazandırıyordu." değerlendirmesinde bulunuyordu. Ondörtler'e bakışta Rozaliev'le farklı düşünüyordu.[59]

Türkeş, 27 Mayıs sürecini 13 Kasım'a getiren sebeplerin başında MBK içerisindeki bölünmüşlüğü görür. Türkeş MBK üyesi subayları şu üç kategoriye ayırır:[60]

Yarışçılar: Milletimiz kendi ayakları üzerinde kurabilecek kuvvetli ve müreffeh bir seviyeye getirmek gücünü kendilerin- de bulanlar,

İstikballerini CHP'ye Bağlayanlar: İktidarı CHP'ye devredince her şeyin düzelebileceğini sanıp kendilerine teklif edilen ebedî parlâmento koltuklarını ve altın heykelleri hayal eden gafiller,

Olaylara Seyirci Kalanlar: Hiçbir mesele ile ilgilenmedikleri için olayların akışına tâbi olanlar.

İşte bu bölünmüşlük ihtilâli yok etmenin başlangıcı olabilirdi. Ayrıca Türkeş grubunun, Tabiî Senatörlük fikrini reddetmelerinin kendilerine karşı düşmanlığı arttırdığı açıktır.

Bir diğer sebep ise komünistlerin 27 Mayıs'tan azamî ölçüde faydalanma çabası içinde olmaları ve milliyetçi. Türkçü, aynı zamanda radikal reformcu ve sosyal adaletçi hareketlere karşı her türlü propaganda faaliyetini gerçekleştiriyor olmalarıydı.

İnönü'nün ortaya atmış olduğu ırkçılık ve Turancılık suçlamalarıyla hem yurt içinde hem de yurt dışında Türkeş'i tanımayan çevrelerde fanatik ve korkunç bir insan tipi doğmuştur. Bu da 13 Kasım'ın meydan gelmesinde önemli rol oynamıştır.[61]

Türkeş, 13 Kasım Hareketi'nin ortaya çıkmasına sebep olarak mason olma tekliflerinin reddedilmesini gösterirken bir diğer sebep de şuydu; Türk milletini çağdaş medeniyete ulaştırmak, ülkü, kültür birliği yoluyla manevî bir kalkınma sağlamak sosyal ve iktisadî reformları milliyetçi bir açıdan gerçekleştirmek amacı gütmek yerine hemen bir anayasa düzenleyerek memleketin yönetimini hukuk esasına bağlamak yolu-

---

[59] ÖZNUR - a.g.e., s. 74

[60] TAYLAK - a.g.e., s. 142-146

na gidenler meşru ve haklı davranışlarına tahammül edemedikleri bir kısım MBK üyelerine karşı Anayasayı ihlâl ederek bir ihanet hareketinde bulunmuşlardır.[62]

Türkeş'in ifadesinden 13 Kasım Hareketi'ni çok önce sezmiş olduğu anlaşılmaktadır: "Eylül ayından itibaren komite artık birbirine düşman iki grup hâlindeydi. İnönü 'de komite de olup bitenleri dikkatle takip ediyor ve endişeye kapılıyordu. İnönü yanına partinin ileri gelenlerini de alarak Gürsel'i ziyaret etti. Kendisiyle uzun bir görüşme yaptı. Ertesi gün görüşmeler alt kademelerde cereyan etti. fakat gizliliğine son derece dikkat olundu. Ne olmuşsa bu görüşmelerden sonra olmuş. 13 Kasım İhtilâli ufukta görülmeye başlamıştı ". Ayrıca Türkeş ve arkadaşları "Kurucu Meclis" fikrine de karşıydılar ve "Millet Şurası" adlı bir meclisin acele toplanmasını istiyorlardı. Konu hakkında Türkeş şunları söylemektedir; "1960 Ekiminin son günlerinde MBK bir Kurucu Meclis kurulmasını faydalı mülahaza etti ve bunun için gerekli hazırlıkları yaptırmak vazife ve yetkisini Cemal Gürsel Paşa'ya verdi...Gürsel Paşa'nın toplanacak Kurucu Meclis'in Anayasasını hazırlamak ve gerekli düzeni yapmak üzere üç kişilik bir kurul kurduğunu öğrendik. Bunlar CHP'li idiler. Böyle bir kurulun hazırlayacağı Kurucu Meclisin partizan bir kimliğe bürüneceği yolunda büyük endişelere düştük... Paşa tarafından seçilmiş olan üç kişinin CHP'li oluşunu şiddetle tenkit ettik ve bunun mahzurlarını belirttik Kurula tarafsız ilim adamlarından ve diğer partilerden dört üye daha katılmasını teklif ettik. Toplantı sonuçsuz dağıldı ... Tüm bu olaylar 13 Kasım'a yol açmıştır."[63]

Türkeş, 13 Kasım Hareketi'ni, 27 Mayıs'ı arkadan hançerleme şeklinde değerlendirmektedir. Türkeş'e göre; "13 Kasım aynı zamanda bir anayasa ihlâlidir.[64] Bütün

---

[61] TAYLAK - a.g.e., s. 142-143

[62] TAYLAK - a.g.e., s. 143

[63] ÇAY - a.g.e.

[64] Türkeş 13 Kasım ile ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

"13 Kasım hareketi, 27 Mayıs'ın arkadan hançerlenmesidir. Aynı zamanda bir anayasa ihlâlidir. Bütün Millî Birlik üyelerinin kabul ve imza ederek ilân ettikleri 27 Mayıs Anayasasının çiğnenmesidir. Bir tarafta Yassıada'da eski iktidar mensupları anayasayı ihlâlden muhakeme edilirken, bu tarafta da 13 Kasımcılar kendi yaptıkları anayasayı ayaklar altına alarak, 27 Mayıs'ı katletmişlerdir. 13 Kasım'ın yapılmasında CHP'nin ve komünistlerin büyük rolü olmuştur. 13 Kasımdan sonra memleket tam bir partizan idarenin tesirinde kalmıştır. Toplanan Kurucu Meclis'in üyelerinin beşte dördünü CHP'liler teşkil etmiştir. Halk Partisi'ne mensup olmayan vatandaşlara karşı gittikçe artan bir baskı ve korkutma yürümüştür. Bizim arkamızdan da bizi kötülemek için binbir yalan ve iftiraya baş vurulmuş, hakkımızda söylenmedik şey bırakılmamıştır. 27 Mayıs'ın bu şekilde ihanete uğraması ve bizim hakkımızda ortaya atılan

Millî Birlik üyelerini kabul ve imza ederek ilân ettikleri 27 Mayıs Anayasasının çiğnenmesidir. Bir tarafta Yassıada'da eski iktidar mensupları Anayasayı ihtilâlden muhakeme edilirken. bir tarafta da 13 Kasımcılar kendi yaptıkları Anayasayı ayaklar altına alarak 27 Mayıs'ı katletmişlerdir. 27 Mayıs memleketi hızla kalkındırmak için güzel bir fırsattı. Bu fırsat heder edildi. 27 Mayısçı rolüne çıkmaları ve 27 Mayıs'ı savunur görünmeleri çok hazindir. Bunların yaptıkları 27 Mayıs'ı savunmak değil kendi çıkarları için 27 Mayıs'ı istismar etmektir"[65] demiştir.

Türkeş'in 13 Kasım'ın sebepleri üzerindeki görüşlerini özetlemeye çalışalım: "Bizim ne İnönücülere. ne de Gürselcilere benzer tarafımız vardı. Biz ne havaî iktidar ile serbesttik, ne de şahsî ikbal peşindeydik. Biz uzun süredir tedavi görmeyen birçok memleket yaralarının kangren olmasını önlemek istiyorduk. Biz de sabırsızdık ama memleket dertlerinin bir an evvel çözümlenmesi için..."

Türkeş. ihtilâlin iktidarı İnönü'ye devretmek maksadıyla yapılmadığını bütün baskılara rağmen kendisinin ve arkadaşlarının her zaman bu fikre şiddetle karşı çıktıklarını belirtir. Nitekim İnönü'nün de daha sonra kendilerine hak veren beyanatlarının olduğuna da eklemektedir.

Türkeş. 13 Kasım'ın bir diğer nedeni olarak, MBK'de bir kısım üyelerin siyasî bir ülküden, siyasî. içtimaî bir gayeden yoksun olmalarını gösterir. Bunun için de CHP'nin ortaya attığı her türlü fikre heyecanla sarılmışlardır.[66]

2.1.1.4 Menderes ve Arkadaşlarının İdamı:

Özel bir yasa ile Yassıada'da kurulan Yüksek Adalet Divanı adlı mahkeme, hiç de adil olmayan tarzda, insan haklarına aykırı bir şekilde, Bebek Davası, Köpek Davası

---

ahlâksızca ithamlar Silahlı Kuvvetler içerisinde beraber çalıştığımız ve yıllarca hayatımızı birlikte memleket hizmetine verdiğimiz ve en son 27 Mayısta da kendilerinin temsilcisi olduğumuz arkadaşlarımızı çok müteessir etti ve harekete geçirdi.

Bir takım fırsatçılar ve politika bezirganları arkadaşlarımızı istismar ettiler. Bunun neticesi memlekette üzücü pek çok şeyler oldu. Bunlara şimdilik dokunmayacağım. Yalnız şu kadarını söyleyeyim ki; 27 Mayıs memleketi hızla kalkındırmak için güzel bir fırsattı. Bu fırsat heder edildi. 27 Mayıs hedefine ulaşmadı. Hedefinden saptırıldı. Bunun baş sorumluları İnönü ile tabii senatörlerin bir kısmıdır. Şimdi 27 Mayıs'ı katletmiş olan bu insanların 27 Mayısçı rolüne çıkmaları ve 27 Mayısı savunur görünmeleri çok hazindir. Bunların yaptıkları 27 Mayıs'i savunmak değil, kendi çıkarları için 27 Mayıs'ı istismar etmektir."
(Alparslan TÜRKEŞ - **Türkiye'nin Meseleleri,** İstanbul 1976, s. 138-139)

[65] TAYLAK - a.g.e., s. 145

[66] ÇAY - a.g.e.

gibi uydurma iz'an dışı suçlarla, yargılamalarda bulunmuş, bu sebeple de hem yurt içinde, hem de yurt dışında bu mahkemeye büyük tepki oluşmuştu. 14 Ekim 1960'da başlayan 19 dava 11 ay sürdü. Başsavcı Altay Egesel'in sanık sandalyesine oturttuğu 588 kişi yargılandı. Sonuçta, Salim Başol'un başkanlığındaki mahkeme, 15 kişiye idam, 31 kişiye müebbet hapis verirken, 402 kişiyi de çeşitli cezalara çarptırdı. 35 kişi beraat etti, 5 kişi hakkında dava düştü.[67]

Türkeş, MBK'ye yapılan bütün baskılara rağmen DP'li milletvekillerinin tutuklanmaşına hatta hükûmet mensuplarının bile hapis edilmesine lüzum olmadığını, bunların hepsinin yurt dışına gönderilmelerinin uygun olacağı görüşünde idi. Cemal Gürsel de ona katılıyordu. Hatta Türkeş, Dışişleri Bakanı Selim Sarper ile bu konuda görüşmüş. Dışişleri bakanı yabancı devlet temsilcileriyle yaptığı görüşmeler sonucunda İsviçre Hükûmeti'nin DP liderlerini kabul edeceklerini öğrenmişlerdi. Ancak MBK bu duruma büyük tepki gösterince mesele bir müddet durdurulmuştur.

Bu engeller karşısında DP liderlerinin yurt dışına gönderilmeleri mümkün olmadı. Ancak Türkeş, Yüksek Adalet Divanından idam kararının çıkması durumunda bu kararların MBK'nin tasdikinden geçmesini hükme bağlatmıştı. Böylece idam kararları çıktığı taktirde bu hükümlerin tasdik edilmesini engellemeyi düşünmüştür. Fakat Alparslan Türkeş'in plânlarını bozan ve hesapta olmayan gelişme, 13 Kasım'da Ondörtler'in sürgüne gönderilmeleriyle ilgili gelişmelerdir. Böylece idamlar önündeki en büyük engel olan Türkeş'in lideri olduğu Ondörtler' grubu saf dışı bırakılmış ve Cumhuriyet tarihimizdeki hazin sonu hazırlanmıştır.[68]

Yassıada'da idam kararlarının çıkacağını hisseden Alparslan Türkeş, Hindistan'da sürgünde olmasına rağmen Dışişleri Bakanı Selim Sarper vasıtasıyla Cemal Gürsel'e gönderdiği mektupla idamlara karşı çıkmıştır. Türkeş, 1960 yılı Haziran aylarının başlarından itibaren başlayan Yassıada olayına görevde kaldığı 6 ay boyunca karşı çıkmış, Menderes ve arkadaşlarına verilebilecek en ağır cezanın sürgün olması gerektiği hususundaki düşüncelerini sonuna kadar savunmuştur.[69]

---

[67] ÖZNUR - a.g.e., s. 74

[68] ÇAY - a.g.e.

[69] ÇAY - a.g.e.

Alparslan Türkeş'in Cemal Gürsel'e gönderdiği 7 Eylül 1961 tarihli mektubu tarihî önemine binaen aşağıya alınmıştır;

"Orgeneralim, Yeni Delhi. 7 Eylül 1961

Size asla yazmak niyetinde değil idim. Fakat bugün memleketin yüksek menfaatleri bakımından bazı hususların dikkatinize sunulması zaruri oldu. Şöyle ki:

Yüksek Adalet Divânı birkaç güne kadar eski iktidar mensupları hakkında hükmünü verecektir. Adaletin hükmüne müdahale etmek ve daima hürmetkâr bulunmak şarttır. Ancak, hükümlerin infazı yurtta mevcut durumun nezaketi göz önüne getirilince, ayrıca incelenmeğe değer görülmüştür. Yüksek Adalet Divânı'nın vereceği cezalar içinde idam hükümleri mevcut bulunduğu takdirde bunların tadil edilerek hafifletilmek cihetine gidilmesi çok faydalı olacaktır. Çünkü:

a) İdam cezalarının infazı, 13 Kasım'dan beri atılan çok hatalı adımlar dolayısıyla memlekette meydana gelmiş olan huzursuzluğu daha çok arttıracaktır.

b) Ölüm cezalarının infazı, yurt dışında da milletimiz ve devletimiz aleyhinde tepkilere yol açacaktır.

c) Ölüm cezalarının infazı hâlinde, milletimizi bölen kin ve garaz duyguları şiddetlenecek ve 27 Mayıs'ın amacı olan Millî Birlik ruhunun geliştirilmesini güçleştirecektir.

d) Yukarıda sıralanan mahzurlarına karşılık, cezaların infazı ile memlekete sağlanacak hiçbir fayda yoktur.

Esasen siyasî suçlardan dolayı, ölüm cezaları verilmesi bugünün insanlık duygularına uymamaktadır. Buraya kadar sıralanan mütalâalara ilâveten, hukuk bakımından da şu hususların incelenmesi lüzumludur.

I- Yüksek Adalet Divanının vereceği idam kararlarının nihaî incelenmesi, bununla ilgili kanunun yürürlüğe girdiği tarihte tek meşru yasama organı bulunan 27 Mayıs Millî Birlik Komitesi'ne ait idi.

II- Bugün ise, yasama organı yalnız başına 13 KASIM KOMİTESİ değil. Temsilciler Meclisi ile birlikte Komite'den meydana gelen Kurucu Meclis'tir.

III- Türk Anayasası'na göre, idam hükümlerinin nihaî incelenmesi, yasama organlarına aittir. Şu halde, bugün Yüksek Adalet Divanı'nın vereceği idam kararlarının yalnız 13 Kasım Komitesi'nce incelenmesi hukukî ve meşru olamaz.

Aksi hâlde, millet ve tarih önünde sorumlu olacağınızı hatırlatırım.

Saygılarımla,

Alparslan Türkeş"[70]

Mektup incelendiğinde Türkeş'in idam cezalarına karşı çıkması, siyasî, sosyal ve hukukî temellere dayandığı görülmektedir. İdamların ülkede huzursuzluğa yol açacağını ve bölünmelere sebep olacağını savunan Türkeş aynı zamanda ülkenin dış itibarının da zedeleneceğine işaret etmiştir. Hukukî açıdan ise 13 Kasım tasfiyesi ile meydana gelen yeni MBK'nin idam kararlarını incelemesi ve onaylamasının hiçbir hukukî dayanağının olamayacağının iddia ederek, idamları engellemeye çalışmıştır.[71]

İdam cezalarının infaz meselesi tam seçim zamanına geldi. Ciddi tartışmalara yol açtı. Özellikle DP'nin yerine kurulan, mirasına sahip çıkan 27 Mayıs'ta Genel Kurmay Başkanlığı'na getirilip, daha sonra emekliliğe sevk edilen Ragıp Gümüşpala'nın kurduğu Adalet Partisi'ne propaganda malzemesi çıktı. İdamlar MBK'yi ikiye böldü. Bir kısmı idamlara taraftar iken, diğeri de idamlar yerine müebbet hapsi savunuyorlardı. Sonuçta TSK'nin baskısı ile, 15 idamın 3'ü onaylandı. Diğer 12'si müebbet hapse çevrildi. İdamları onaylanan Polatkan ve Zorlu, 16 Eylül 1961'de, Adnan Menderes ise hasta olduğu için 17 Eylül 1961'de idam edildi.[72]

DP'nin üç liderinin asılması kolay kolay unutulmadı. AP'nin de tahrikleriyle idamların Birinci Yıldönümünde, 17 Eylül 1962'de, büyük şehirlerde olaylar çıktı. Erte-

---

[70] Milli Yol Dergisi, **Türkeş'in Gürsel'e Mektubu**, 26 Ocak 1962, S. 7

[71] ÇAY - a.g.e.

[72] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 74

si gün TBMM'nde Tabii Senatörler ile YTP ve AP üyeleri çatıştılar. Şehirlerde meydana gelen olaylarda bahseden Yeni İstanbul, Son Havadis. Zafer ve Tasvir gazeteleri toplattırıldı.[73] 25 Eylül'de olaylardan sorumlu tutulan AP'nin Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala hakkında soruşturma başlatıldı.[74] Olaylara esas tepki 20 gün sonra Türk Silahlı Kuvvetleri'nden gelecektir. Kaynaklarını belirtmeseler de ordu içerisinden kaynaklandığı belli olan ve kendilerine "Millî Devrim Ordusu" ya da "Kuvayi Milliye" olarak niteleyen gruplar 5 Ekimde Ankara'da, 8 Ekim'de ise İstanbul'da bildiriler dağıttılar.[75] Bu bildirilerde "gericilerin devrim geldiğinde kaçacak delik bulamayacakları" ileri sürülüyordu.[76] İki gün sonra 16 Ekimde kendilerini "Ay-Kurtlar" diye isimlendiren bir grup Millî Devrim Ordusu'na karşı çıktı.[77] Aynı grubun 11 Kasım'da İstanbul Beyazıt Meydanında TİP tarafından düzenlenen mitinge yapılan saldırıda da rol oynadığı ileri sürüldü.[78]

Silahlı Kuvvetlerde her şeyin yolunda olmadığı, Hava Kuvvetleri Komutanı Org. İrfan Tansel'in politikaya bulaştıkları ve Tabii Senatör Mucip Ataklı'dan emir aldıkları için 11 subayı emekliye ayırdığını ilân ettiği 2 Aralıkta ortaya çıktı.[79]

CHP'de de orduda olduğu gibi karışıklıklar yaşanmaktaydı. Radikal gruplar ordu içerisindeki bazı grupların da desteğini alarak yönetimde söz sahibi olmuşlardı. 14 Ekim'de Ulus Gazetesi yazarı ve CHP Manisa milletvekili Yakup Kadri Karaosmanoğlu –ki kendisi Atatürk'ün yakın çevresindeki insanlardan birisiydi- CHP'nin Atatürk ilkelerinden bir çok noktalarda tavizler vererek ayrılmış olduğunu söyleyerek ayrılmış olduğunu neden göstererek CHP'den istifa etti.[80] 6-7 Aralıkta ise CHP Haysiyet Divanı "Nihat Erim, Turgut Göle, Kasım Gülek ve Avni Doğan" gibi ılımlı CHP'lileri Parti'den ihraç etti.[81] İlk CHP'lilerden ve Atatürk'ün mesai arkadaşlarından yazar Falih Rıfkı

---

[73] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 252
[74] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 253
[75] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 253
[76] AHMAD - a.g.e., s. 182
[77] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 254
[78] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 254
[79] AHMAD - a.g.e., s. 182
[80] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 253
[81] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 255

Aray CHP Haysiyet Divanını protesto etmek için 10 Aralıkta CHP'den istifa etti.[82]

2.1.1.5 Kurucu Meclis Ve 1961 Anayasası

MBK. Ondörtler'i tasfiye etmekle bütün meseleleri halletmiş sayılmazdı. Silâhlı Kuvvetler içinde benzer görüşlere sahip başka subay grupları da vardı. Diğer taraftan ordu üzerinde tartışmasız etkisini devam ettiren CHP lideri İnönü ve diğer sivil güçler. MBK'nin hemen seçimlere giderek. kazanacak partiye iktidarın devrini istiyorlardı. CHP'nin seçimleri kazanma umudu yüksekti. Ancak sandık sonuçları CHP'nin istediği şekilde sonuçlanmayacaktır.

MBK üyelerini, iktidarı bırakmaya zorlayan en önemli sebep. ekonomik sıkıntılar olmuştur. Kendileri de halkın içinde idiler ama hangi önlemleri alabileceklerini bilmiyorlardı. Hiçbir programa sahip değillerdi. Ondörtler'in tasfiyesinden sonra karar mekanizması âdeta çökmüştü. İktisadî ve siyasî meseleleri çözemiyorlardı. Bu yüzden biraz da üzerlerindeki ağır sorumluluktan kurtulmak gayesiyle yeni bir anayasa hazırlayarak, seçimlere gidilmesini sağlayacak olan Kurucu Meclisi oluşturma kararını hayata geçirmeye başladılar.

7 Aralık 1960'da MBK'de kabul edilen kanuna göre tesis edilen 1961 Kurucu Meclisi iki bölümden oluşuyordu;

1) Millî Birlik Komitesi

2) Temsilciler Meclisi

Kurucu Meclisin temsil özelliği, o günkü şartlarda, mümkün olduğu ölçüde geniş tutulmaya çalışılmıştır. DP hariç tutulmak suretiyle 67 ilde siyasî partilerden ve çeşitli meslek kesimlerinden temsilciler kademeli olarak seçilmişlerdi. Kurucu Meclis 296 kişiden meydana geliyordu. Temsilciler Meclisi 272 kişi, MBK üyeleri de 24 kişiydiler. Meclisin bu genel yapısı içerisinde CHP temsilcileri 49 kişi, CKMP temsilcileri 25 kişi olarak tespit edilmişti. Ancak Temsilciler Meclisi üyeleri ezici çoğunlukla CHP taraftarı idiler. Bunun sebebi illerin çoğundan gelen üyeler ile diğer kuruluşlardan gelen üyelerin ekseriyetle CHP taraftarı olmasından kaynaklanmaktaydı.

---

[82] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 256

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Kurucu Meclis. 9 Mart 1961'de çalışmalarına başlamış, 27 Mayıs 1961'de hazır hâle gelen anayasa. 9 Temmuz 1961'de halk oylamasına sunulmuştur. Halk oylamasına katılanların %60.4'ü kabul %39.4'ü ise ret oyu kullanmıştır. Olumsuz oy kullananların hayli yüksek oranda olmasındaki temel sebep, halk oylamasının plebisit niteliği taşıması. verilen oyların anayasayı beğenmek ve beğenmemekten çok. askeri yönetimden memnun olmak veya olmamak anlamına gelmesi şeklinde yorumlamak mümkündür.

Kabul edilen 1961 Anayasası ile ülkemizde bazı kurumlar ilk defa oluşturulmaktaydı. Bunlar arasında Millet Meclisi ve Senatodan meydana gelen çift meclisli bir sistem. Anayasa Mahkemesi, Devlet Plânlama Teşkilâtı. Millî Güvenlik Kurulu sayılabilir.[83]

2.1.1.6 Alparslan Türkeş'in Sürgündeki Faaliyetleri

13 Kasım günü evinde gözaltına alınan Alparslan Türkeş de Hindistan'ın başkenti Yeni Delhi'ye sürgüne gönderilmişti. Türkeş sürgüne gönderilişi hakkında hatıratında şu bilgileri vermektedir; "Ailece Esenboğa'dan gece saat 23'te hareket ettik. Ertesi sabah. mahallî saatle 6.30'da Yeni Delhi Havaalanı'na indik. Tarih. 20 Kasım 1960'ı gösteriyordu. Hindistan çok sıcaktı. Böyle bir havayla karşılaşacağımızı hiç tahmin etmiyorduk."[84]

Alparslan Türkeş kısa zamanda Hindistan'a uyum sağladı. Türkiye Büyükelçiliğinde müşavir olarak göreve başladı. Yabancı diplomatlarla kısa zamanda kaynaştı. Ayrıca tasfiye hareketi ile dünyanın dört yanına dağılan arkadaşları ile temasa geçti. Sürgündeki 13 arkadaşı ile mektuplaşmaya başladı.

Arkadaşlarıyla haberleşmesi kontrol altında tutulmasına rağmen yazdığı mektupları Beyrut'ta bulunan MİT görevlisi bir tanıdığı vasıtasıyla Türkiye'ye ulaştırabiliyordu. Ayrıca Yunanistan, Kıbrıs, İtalya ve Almanya üzerinden Türkiye ile yazışma yapabiliyor ve bu sayede Türkiye'de olup bitenleri vakit kaybetmeden öğrenebiliyor ve ona göre tavır alabiliyordu. Sahip olduğu bu konumunu iyi değerlendiren Türkeş, bu

---

[83] ÇAY - a.g.e.

[84] TURGUT - a.g.e., s.284

sayede çok uzaklarda olmalarına rağmen Ondörtler'i aynı hedeflere yönelterek uzun süre ayakta tutmaya çalışmıştır.

13 Kasım tasfiyesinde Ondörtler' grubunun ortadan kaldırılması dahi düşünülmüştü. Ancak grubun ordu içindeki kuvveti ve taraftar kitlesinin fazlalığı 13 Kasımcıları bu düşüncelerinden vazgeçirmişti. Sonuçta Ondörtler'in sürgüne gönderilmeleri en iyi çıkış yolu veya ceza olarak görülmüş ancak yurt dışında olmalarına rağmen Alparslan Türkeş ve arkadaşları daima potansiyel bir tehlike olarak kabul edilmiştir. Bu tehlikeyi bertaraf etmek ve grubun dağılmasını sağlamak amacıyla çeşitli entrikalara girişilmiş. Ondörtler' birbirleri aleyhine kışkırtılmaya çalışılmıştır.

13 Kasımdan sonra Türkiye'de basın, siyasî partiler ve MBK'nin müşterek hedefi Ondörtler'i parçalamak şeklinde tezahür etmiştir. 13 Kasımcıların bu tür manevralarının Ondörtler' üzerinde kısmen etkili olduğunu söylemek mümkündür.[85]

Türkeş'in Hindistan'da bulunduğu süre içinde arkadaşları ile yaptığı mektuplaşmalar incelendiğinde; sürgünden hemen sonra çeşitli dedikodu ve yalanlarla zedelenmiş olan Ondörtler' grubunun ilişkilerini düzeltmeye çalıştığı görülmektedir. Alparslan Türkeş yeni yıl münasebetiyle 1962 yılında arkadaşlarına yazdığı mektupta Ondörtler'i "Türklüğün ümit dünyasını aydınlatan "meş'ale" olarak değerlendirmesi bunun en önemli kanıtıdır.

Türkeş, Ondörtler' arasındaki birliği sağlayabilmek amacıyla bazı prensipleri tespit ederek grubun bu ilkelere uymasına gayret sarf etmiştir. Türkeş'in Hindistan'da iken tespit ettiği prensipler şunlardır:

a) Ondörtler' birbirlerine karşı körü körüne itimat ve güven beslerler.

b) Birbirleri hakkında duydukları haberleri, her şeyden önce ilgili arkadaşlarına bildirerek kendilerini aydınlatmasını isterler ve ondan sonra bu gibi haberler üzerinde mütalâa yürütürler.

---

[85] ÇAY - a.g.e.

c) 1 Ocak 1962 tarihinden önce, Ondörtler' arasında geçen özler, münakaşalar ve işitilmiş olan dedikodular unutulmuş olup. bir daha arkadaşlar arasında bunlar üzerinde konuşma ve yazışma yapılmaz.

d) Ondörtler'e dahil bulunan kimseler. çok şerefli ve faziletli kimseler olup. onların gereksiz bir hareket yapacağı kabul edilmez ve düşünülmez.

e) İnsan olarak. herkesin tabiatı ve itiyatları diğerlerinden farklıdır. Bize kusurlu görünen taraflarını da hoş görerek arkadaşlarımızı bağrımıza basarız.

f) Ondörtler'den olmayan kimselere. kendi arkadaşlarımızdan herhangi biri aleyhinde söz söylenmez. tenkit yapılmaz.[86]

Alparslan Türkeş. Türkiye'de yıllardan beri gayri meşru servetler elde etmiş ve büyük bir imkân sağlamış ayrıca basın kudretini kontrolleri altına almış olan mütegalibelere karşı sadece Ondörtler'i önemli bir güç olarak görüyordu. Bu yüzden Türkiye'nin menfaatleri açısından Ondörtler'in dağılmaması için azamî gayret sarf etmiştir. Bu sebeple de daha Hindistan'da iken Türkiye'ye dönüşü sonrasında nelerin yapılması gerektiğini düşünen ve bu hususta plânlar yapmış ve 27 Mayıs Hareketi ile gerçekleştiremediği "sosyal reform politikası"nı bu defa Ondörtler' vasıtasıyla tatbik etmeyi düşünmüştür.

Türkeş ve arkadaşları için Türkiye'deki en büyük engel daima CHP ve basın olmuştur. Türkeş bu konuda şunları söylemektedir; "CHP ve Ahmet Emin'le Falih Rıfkı'nın başında bulundukları basın çetesi, bizim barışmaz düşmanlarımızdır. İhtilâlden sonra ben bunları teskin ve tatmin için kendilerine birçok defalar izahat ve teminat verdim. Dostluk gösterdim, menfaatler sağladım. Fakat onlar düşmanlıklarından vazgeçmediler. Çünkü, bizim yapmak istediğimiz sosyal reformlar, onların menfaatlerine uygun düşmemektedir. Düne kadar bizleri, diktatörlük heveslisi, faşist veya komünist hayranı diye itham ederek kendilerini demokrasi ve hürriyetin koruyucusu ilân eden bu adamlar, bu defa "Devletçi Sosyalizm" taraftarı olduklarını ilân ediyorlar. Şu hâlde samimî olmadıkları aşikâr bulunan bu sürüye, "bizim fikirlerimizi taşıyorlar" diye güvenmeye ve onlara dayanmaya kalkmak imkânsızdır".

---

[86] TURGUT - a.g.e., s. 297

Alparslan Türkeş sürgünde bulunduğu süre içinde değişik zamanlarda Avrupa'-ya geçerek arkadaşları ile fikir alışverişinde bulunmuştur. Bu görüşmelerde genellikle Ondörtler'in Türkiye'ye dönüşü sonrasında nasıl bir politika takip edilmesi gerektiği üzerinde durulmuştur.[87]

2.1.1.7 Demokrasiye Geçiş Ve Koalisyonlar Dönemi

Kurucu Meclis. Ocak 1961'de Genelkurmay eski başkanlarından emekli Orgeneral Kâzım Orbay'ın başkanlığında çalışmaya başladıktan yaklaşık bir ay sonra siyasî parti faaliyetlerine izin verilmiştir. CHP ve CKMP'nin yanında çok sayıda yeni parti kurulmuştur. Bunlar arasında 11 Şubat 1961'de kurulan Adalet Partisi ve 13 Şubat 1961'de kurulan Türkiye İşçi Partisi önemlidir.

15 Ekim 1961'de yapılan seçim sonuçlarına göre oyların %62'sini CHP'ye karşı olan ve DP'nin tabanını temsil eden AP, CKMP ve YTP almışlardır. Bu partilere verilmiş olan oylar uygulamada 27 Mayısçılara ve CHP'ye karşı verilmiş sayıldığından iç ve dış çevrelerde seçim sonuçları "Menderes'in zaferi" şeklinde yorumlanmıştır. Seçmen kütüklerine kayıtlı seçmenlerin %81.41'nin oy kullandığı 1961 seçimlerinin sonuçları şöyledir;

CHP	%36.7 oy, 173 milletvekili
AP	%34.7 oy, 158 milletvekili
YTP	%13.6 oy, 65 milletvekili
CKMP	%13.7 oy, 54 milletvekili

Çoğunluk sistemi uygulanan Cumhuriyet Senatosundaki sandalye dağılımı ise daha farklıdır ;

AP	%35.4 oy, 71 senatör
CHP	%37.2 oy, 36 senatör
YTP	%13.9 oy, 27 senatör
CKMP	%13.7 oy, 16 senatör

[87] ÇAY - a.g.e.

Anayasanın kabulü. genel seçimlerin yapılması ve parlâmentonun açılması ile MBK yönetimi hukuken sona ermişti. Fakat Silâhlı Kuvvetler mensuplarının açık siyasî faaliyetleri devam ediyordu.

Bunun en çarpıcı örneği 21 Ekim 1961'de. TBMM açılmadan üç gün önce İstanbul'da Harp Akademilerinde yapılan toplantıda 10 general ve 28 albay arasında imzalanan belgedir. Talat Aydemir'in öncülük ettiği bu grubun imzaladığı belgenin özü. seçim sonuçlarının iptal edilmesini. siyasî partilerin ve MBK'nin dağıtılmasını ve bir askerî rejimin kurulmasını öngörüyordu. Silâhlı Kuvvetler Birliği(SKB) adı verilen bu grubun aldığı kararlar. Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay ve yakın çevresi tarafından benimsenmediği için yürürlüğe girememiştir. Aynı şekilde protokolden haberdar olan CHP lideri İnönü'nün bu tür hareketlere karşı olduğunu bildirmesi, bu grubu yalnızlığa itmiştir. Bunlara karşılık siyasî parti liderleri meclisin açılmasına bir gün kala komutanların önünde. 27 Mayısa karşı çıkmayacaklarını. cumhurbaşkanlığı için Cemal Gürsel'in dışında kimseyi desteklemeyeceklerini ve Yassıada mahkûmlarının affını söz konusu etmeyeceklerini belirten bir protokole imza koymak durumunda kalmışlardır. Ayrıca Silâhlı Kuvvetler Birliği'nin bu teşebbüsü Brüksel toplantısında Ondörtler' tarafından müzakere edilerek Meclisin açılması yönünde karar alınması Talat Aydemir grubunun niyetlerinden vazgeçmesini sağlayan bir diğer önemli sebep olarak kabul edilmektedir. Alparslan Türkeş bu toplantıda SKB'nin Meclisi açmama teşebbüsüne "ülkede kan dökülmesine yol açacağı" düşüncesiyle karşı çıkmış ve Ondörtler'in Meclisin açılması yönündeki kararını Dündar Seyhan vasıtasıyla Ankara'ya bildirilmesini sağlamıştır.

Meclis, bu gelişmeler sonrasında 25 Ekim 1961'de açıldı. Fakat daha ilk günde, Cumhurbaşkanlığı seçimi nedeniyle bunalım çıktı. AP'nin bir kanadı Cumhurbaşkanlığı makamına Ord. Prof. Ali Fuat Başgil'i aday göstermek istemekte ve CHP ile koalisyona yanaşmamakta idi. Fakat Silâhlı Kuvvetlerin baskısı ve daha yakın zamana kadar asker olan AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala'nın yardımı ile seçime katılan tek aday Cemal Gürsel 607 oyun 434'ünü alarak, 4. Cumhurbaşkanı olmuştur. Ardından yine uzun çekişmelerden sonra Suat Hayri Ürgüplü Senato başkanlığına, Fuat Sirmen Millet Meclisi başkanlığına getirildiler. Alparslan Türkeş hatıratında, sürgünde bulunduğu sırada yapılan Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde A. Fuat Başgil'i tercih ettiğini belirtmek-

tedir. Ancak Türkeş. konunun görüşüldüğü Brüksel toplantılarında SKB'nin muhalefeti sebebiyle Başgil lehine ısrar edememiştir.

Cumhurbaşkanlığı ve başbakanlık makamlarının ordu açısından güvenilir kişilere teslim edilmesinden sonra bir kısım albay dışında çoğu yüksek rütbeli subay ve general 21 Ekim 1961 protokolünün uygulanmasından vazgeçmişlerdir. Bu durum geçici de olsa Silâhlı Kuvvetlerden gelebilecek yeni bir müdahaleyi ertelemiştir.

20 Kasım 1961 - 1 Haziran 1962 arasında görev yapan ve Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk koalisyonu olarak tarihe geçen ihtilâl sonrasının yeni hükûmeti 20 Kasım 1961'de kurulmuştur. İsmet İnönü başkanlığındaki bu ilk koalisyonun sandalye dağılımı CHP ve AP arasında eşit idi. [88]

Yeni hükûmetin en önemli meselesi iki yıldır durgunluğu devam eden iktisadî hayatı canlandırmaktı. Bu arada parlâmenter demokrasinin geleceği tartışma konusuydu. Silâhlı Kuvvetler içinde ve aydınlar arasında rejimin ve Kemalist reformların korunması için meclis dışı güçlerden bahsediliyordu. Bütün bunlara karşı İsmet İnönü bu

---

[88] Başbakan: İsmet İnönü
Başbakan Yardımcısı: Akif Eyidoğan
Devlet Bakanı: Turhan Feyzioğlu
Devlet Bakanı: Avni Doğan
Devlet Bakanı: Necmi Ökten
Devlet Bakanı: Nihat Su
Adalet Bakanı: Sahir Kurutluoğlu
Bayındırlık Bakanı: Emin Paksüt
Çalışma Bakanı: Bülent Ecevit
Dışişleri Bakanı: Selim Sarper
Gümrük ve Tekel Bakanı. Şevket Pulatoğlu
İçişleri Bakanı: Ahmet Topaloğlu
İmar-İskan Bakanı: Muhittin Güven
Maliye Bakanı: Şefik İnan
Millî Eğitim Bakanı: Hilmi İncesulu
Millî Savunma Bakanı: İlhami Sancar
Sağ. ve Sos. Yar. Bakanı: Suat Seren
Tarım Bakanı: Cavit Oral
Ticaret Bakanı: İhsan Gürsan
Sanayi Bakanı: Fethi Çelikbaş
Bas. Yay. Ve Turizm Bakanı: Kamuran Evliyaoğlu
Ulaştırma Bakanı: Cahit Akyar

talepleri reddeden bir radyo konuşması yaptı. Bu arada bazı çevrelerde 27 Mayıs'ın intikamının alınacağı gibi bir hava estiriliyordu. Ülkede tekrar bir darbe ortamı adeta oluşturulmuş ve bir müdahale beklenir olmuştu. Silâhlı Kuvvetler içerisinde yönetime el koyma düşüncesi özellikle alt kademelerde hâkim olmaya başlamıştı. Kurmay Albay Talat Aydemir. böyle bir hareketin öncülüğünü yapmakta, Harp Okulu ise bu hareketin çekirdeğini oluşturmaktaydı. Aydemir, okul komutanı olarak ortamı iyi hazırlamıştı. Genç Harbiyeliler arasında Silâhlı Kuvvetlerin hatta İnönü'nün kendileriyle birlikte oldukları söylentisi de bilinçli olarak yayılmıştı. Ne var ki ne Cevdet Sunay ne de İnönü böyle bir hareketi destekliyorlardı. Hatta İnönü, şubatın ikinci yarısında okulu ziyaret ettiğinde Talat Aydemir'in bu hareketi plânladığını sezmişti. İnönü, bu izlenimden sonra başta Aydemir olmak üzere hareketi plânlayanların tayin kararlarını ele aldı. Gizlilikle yapılmaya çalışılan bu tayin kararlarını haber alan Aydemir ve ekibi 22 Şubat günü, eylemi gerçekleştirmeye karar verdiler. 22 Şubatta akşam saatlerinde Harp Okulu ve onlara bağlı tanklar Ankara'da önemli kavşakları tutmuşlardı.

O sırada İnönü, Gürsel ve bazı yetkililer Çankaya'da toplantı hâlinde idiler. Aydemir'e bağlı olan Muhafız Alayı, Süvari Bölük Kumandanı Fethi Gürcan aynı dakikalarda Muhafız Alayını denetimine almıştı. Fethi Gürcan, Gürsel, İnönü ve diğer yöneticilere ne yapmasını gerektiğini Aydemir'e sormuş ve Aydemir'den "bırak, gitsinler" yanıtını almıştı. Böylece kontrolden kurtulan İnönü ve bakanlar, Hava Kuvvetleri Karargâhına girmişler ve Aydemir'e karşı yapılacak hareketi buradan yönetmeye başlamıştı. Genelkurmay Başkanı Cevdet Sunay, Kara Kuvvetleri ve Hava Kuvvetleri hükûmete bağlıydı. Talat Aydemir'e Ankara'daki bazı birlikler katılmıştı. Duruma hâkim olan İsmet İnönü ayaklananların liderlerine "emekli edilmek suretiyle affedilecekilerini" bildirdi. Sabaha kadar süren pazarlıklardan sonra Talat Aydemir ve arkadaşları direnmenin manasızlığını anlayınca teklifi kabul ederek teslim oldular.

Ancak kısa sürede 22 Şubat gecesinin korkulu saatleri unutuldu. Talat Aydemir ve arkadaşlarının affı Mecliste konuşulurken, koalisyon ortağı AP, Yassıada mahkûmlarının da affını gündeme getirdi. Bu durum hem hükûmette hem de orduda büyük rahatsızlık oluşturdu ve ilk koalisyonun da sonunu hazırladı.

Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk koalisyon hükûmeti 30 Mayıs 1962 tarihinde bozuldu. 25 Haziran 1962- 2 Aralık 1963 arasında faaliyet gösteren İkinci İnönü Koalisyon Hükûmeti CHP, YTP. CKMP ve bağımsızların katılmasıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu koalisyonun üye dağılımı da şöyle oluşmuştur:

CHP: 10, YTP:6. CKMP:4. Bağımsız:1[89]

Kurucu Meclis ve 1961 Anayasası'nın Türk Demokrasi Tarihi'ne etkilerini şu şekilde ele alabiliriz:

Kurucu Meclis üyeleri arasında CHP'lilerin ve yandaşlarının çokluğuyla dikkat çeken bir meclis olmuştur. Yeni anayasanın ilkelerinin belirlenmesinde Kurucu Meclis 'in bu yapısı etkili olmuştur. "Milliyetçilik" ve "sosyal devlete" ilişkin tartışmalar. farklı yorumlar ve yapılamak istenen bazı düzenlemelerde bu konu iyice ön plana çıkmıştır. Hazırlanan anayasanın %61.5 gibi düşük bir oranla kabul edilmiş olmasında,Demokrat Parti yöneticileri üzerindeki baskıların yanında, hazırlık safhasındaki tartışmalarında payı vardır.

---

[89] Başbakan: İsmet İnönü
Başbakan Yardımcısı: Ekrem Alican
Devlet Bakanı: Hıfzı Oğuz Bekata
Devlet Bakanı: Hasan Dinçer
Devlet Bakanı: Turhan Feyzioğlu
Devlet Bakanı: Raif Aybar
Adalet Bakanı: A. Kemal Yörük
Bayındırlık Bakanı: İlyas Seçkin
Çalışma Bakanı: Bülent Ecevit
Dışişleri Bakanı: Feridun Cemal Erkin
Gümrük ve Tekel Bakanı: Orhan Öztrak
İçişleri Bakanı: Sahir Kurutluoğlu
İmar-İskan Bakanı: F. Kerim Gökay
Maliye Bakanı: Ferit Melen
Millî Eğitim Bakanı: Ş. Raşit Hatipoğlu
Millî Savunma Bakanı: İlhami Sancar
Sağ. ve Sos. Yar. Bakanı: Yusuf Azizoğlu
Sanayi Bakanı: Fethi Çelikbaş
Tarım Bakanı: Mehmet İzmen
Ticaret Bakanı: Muhlis Efe
Bas-Yay ve Turizm Bakanı: Tevfik Karasapan
Ulaştırma Bakanı: Rıfat Öçten

1961 Anayasası, hazırlayıcıları ve aktif destekçileri açısından, "ilericiliği", "özgürlüğü" ve "çağdaşlığı" temsil ediyordu. Aynı zamanda anayasanın yaratacağı sosyal ve siyasi düzen de bu niteliklere sahip bir düzen olacaktı. Ancak yapılan ilk çok partili seçimlerde (1961 Seçimleri), bu beklentinin tam tersi bir manzara ortaya çıkmıştır. Sonuçlar CHP'nin oy oranını geliştiremediğini. Sağ eğilimli partilerin ise önemli oy oranlarıyla Mecliste güçlü bir sandalye çoğunluğuna sahip oluklarını gösteriyordu. 1965 seçimlerinde ise DP'nin devamı niteliğindeki Adalet Partisi tek başına iktidara geliyordu. Bir sol eğilimli yazar, bu konuyla ilgili olarak, 1961 Anayasası'nın birçok demokratik özelliğinden ve erdeminden bahsettikten sonra, su "ilginç" ve düşündürücü değerlendirmeyi yapmıştır:" 1965 ve 1969 genel seçimleri, amaçları 1961 anayasasının ilkelerine tümüyle ters düsen, tutucu partileri iktidara getirmiştir."

1961 Anayasası, "tutucu partiler" in iktidara gelmesini engelleyemedi ama ülkede ideolojik ve siyasi mücadelelerin ve çekişmelerin yeni bir boyut kazanmasına elverişli bir zemin hazırladı.

Bu dönemde özellikle sol cenahta olağanüstü bir canlılaşma ve radikalleşme göze çarpmaktadır. Bunda bazı CHP'li politikacıların hatırı sayılır rolü vardır. Çünkü doğrudan veya dolaylı bir şekilde sol harekete çanak tutmuşlardır. Bu bazen eskiden CHP bünyesinde bulunan bazı politikacıların 1960'larda daha sola kaymasıyla,bazen de açık-gizli himaye, teşvikler aracılığıyla gerçekleşmiştir. Sonuçta 1960'lı yıllarda öncesiyle kıyaslanamayacak bir oranda dernekleşme, politikleşme ve yayın bolluğu olgusu ortaya çıkmıştır. Giderek entelektüel piyasası kaplayan süreli yayınlar ve çeviri ağırlıklı Sosyalist/Komünist eserler aracılığıyla "doğrulu kendinden menkul" olan "kurtuluş reçeteleri" azarlanmaya başlanmıştır.

1960'lı yılların ikinci yarısında "Ortanın Solu" hareketi ile ortaya çıkan bölünme sürecine kadar CHP'nin önemli beyinlerinden biri olan Prof. Turhan Feyzioğlu, partisinden ayrıldıktan sonra kaleme aldığı "Büyük Tehlike Komünizm" isimli eserinin önsözünde bu dönemi şöyle tasvir temektedir:

"Türkiye'de son yıllarda,Marksist ve Komünist propaganda merkezleri, faaliyetlerine hız vermişlerdir. Boy boy çeşit çeşit yayınlar; yüksek öğrenim gençliğine hitaben yazılmış "harp halinde" Marksizm ve Materyalizm özetleri ortalığı kaplamıştır. Rus

ve Fransız Komünist partilerinin Merkez Komitesi üyelerinin imzalarını taşıyan propaganda yayınları bile, ilmi kitap kisvesi altında, fikir piyasamıza sürülmektedir. Türk gençliği ve aydınları,adeta.belli merkezlerden yönetilen yoğun ve sistemli bir 'beyin yıkama' faaliyetinin hedefi haline getirilmiştir."

1950'lilerde CHP içinde yer alan Doğan Avcıoğlu, 1960'ların başında Sosyalistler arasında oldukça popüler olan Yön Dergisi'ni çıkartmaya başlamıştır. Yön, bugün sol cenahtaki yazar-çizerler açısından pek fazla bir şey ifade etmese bile yayınlandığı tarihlerde fikir ortamını etkileyen önemli dergilerden biri olmuş ve CHP çizgisindeki gençlik kesiminin sosyalizme doğru çevrilmesinde rol oynamıştır. Bu dönemde Cumhuriyet, Vatan ve Akşam gibi günlük gazetelerde de Sosyalist/ Komünist fikirlerin desteklendiği, arka çıkıldığı görülmüştür.

Aynı yıllarda siyasî planda da bir canlanma,teşkilatlanma süreci ile karşılaşılmaktadır. 1961 yılının başında bir grup sendikacı tarafından kurulan Türkiye İşçi Partisi, Mehmet Ali Aybar'ın genel başkan seçilmesiyle (1962) birlikte giderek radikal sol bir partiye dönüşmeye başlamıştır. Türkiye'deki Sosyalistlerin/ Komünistlerin semsiye teşkilatı olan Türkiye İşçi Partisi başının önemli bir kısmını arkasına alarak seçmen desteğinin çok ötesinde bir popülariteye, ağırlığa kavuşturulmuştur. Bunun yanında gizli-açık Sosyalist Kültür Dernekleri. Klüpler boy göstermeye, etkinliklerini arttırmaya başlamışlardır.

1960'lı yılların ikinci yarısındaki gelişme ise çok daha dikkat çekici boyutlarda ve hızda olmuştur. 1960'ların başında kısmen de olsa "bağımsızlıkçı" ve "Millî" unsurları, temaları bünyesinde barındıran Sosyalist hareket, daha sonraki yıllarda bu niteliğini kaybetmiştir. Dramatik boyutlardaki bu gelişme/değişme süreci, iç dinamikler açısından şaşırtıcı, uluslararası örnekleri açısından ise pek şaşırtıcı olmayan bir seyri ifade etmektedir.

Bir grup CHP'li ya da ılımlı sol eğilimli entelektüelin "devrimcilik", "ilericilik" ilkelerine dayandırdıkları "Kemalist" anlayışlarının giderek Marksist-leninist çizgiye kaymaya başladığı, en azından bu fikirlere oldukça sıcak bakan bir noktaya geldiği görülüyordu. Bu, Sosyalist/Komünist hareketin seyrini tamamlayan bir tablo oluştur-

maktadır. Çünkü bu entelektüel dönüşüm, gençlik kitlesinin sol hareket içine çekilmesinde (devşirilmesinde) önemli bir katkı sağlamıştır.

Sosyalist/Komünist hareketin gelişimindeki ikinci önemli aşamayı ise Moskova merkezli uluslararası Komünist hareketle bütünleşme, yeni kavramları ve metotları benimseme süreci oluşturmaktadır. Gerçekten de uluslararası hareket içindeki kamplaşmalar, sol cenahta kendini çok çabuk göstermiş, keskin bir radikalleşme ve militanlaşma süreci yaşanmaya başlamıştır. Bu çerçevede Moskova merkezli resmi Komünist söylem Türkiye'deki sol hareket üzerinde egemenliğini ilan ediyor. Silahlı mücadele planları üzerinde bina edilmiş olan "Sosyalist devrim stratejileri" tozu dumana katıyordu. Daha açık bir ifadeyle söylemek gerekirse, madalyonun bir görünen bir de görülmeyen yüzü de vardı. Görünen yüzü, Marksizm/Leninizm'in sunduğu büyüleyici ideolojik tezler ile "Cennet vaatleri"nin pazarlamasında imkanların genişlemiş olmasıydı. "Görülmeyen yüzü" ise hareketin büyük ölçüde Sovyet-Rus emperyalizminin kontrolü altına girmesiydi.

Sol cenahta meydana gelen bu gelişmelere karşılık Milliyetçi camia, oldukça dağınık bir şekilde çeşitli dernekler ve dergiler etrafında toplanmıştı. Bunun yanında çeşitli sağ eğilimli partilere dağılmış olan bazı Milliyetçi entelektüellerin kısmi mücadeleleri göze çarpıyordu. Gizli-açık Sosyalist/ Komünist faaliyetlerin anormal bir şekilde yoğunluk kazanması, Milliyetçi entelektüellerin ve derneklerin mesailerinin önemli bir kısmını Komünist faaliyetlerin aydınlatılmasına ve materyalist fikirlerine mücadeleye ayırmalarına sebep oluyordu.

1960'lı yıllarda yaşanan bazı siyasi gelişmelerinde Milliyetçi hareketin bünyesinde etkili olduğu görülmektedir. En basta gelen,şüphesiz Milliyetçi-muhafazakar bir çizgiye sahip olan Cumhuriyetçi Köylü Partisi'nin,1961 seçimlerinde 1950'li yıllara göre parlamenter sayısını arttırmasına rağmen siyasi ağırlığını ve önemini giderek kaybetmiş olmasıdır. 1962 yılında Osman Bölükbaşı liderliğindeki bir grup milletvekilinin ayrılmasıyla birlikte daha zayıf bir parti haline gelmiştir. Dolayısıyla hem faaliyetleri, hem de yarattığı imaj açısından tatminkar değildi ve Milliyetçi camiayı temsil edemiyordu. 1963 mahalli ve 1964 Senato üçte bir yenileme seçimlerinde başarısız sonuçlar alması, kitle desteğinin de eridiğini gösteriyordu.

İkinci önemli gelişme ise merkez sağın büyük partisi Adalet Partisi bünyesinde yaşanmıştır. Siyasi hayatin hareketlenmesi ve ideolojik mücadelelerin hız kazanması üzerine bu parti içindeki liderlik yarısının önemi artmıştır. İlk önce partinin Milliyetçi-muhafazakar kanadının liderlerinden Said Bilgiç genel başkanlık yarısını kaybetmiştir. İkinci olarak da Türk Ocakları'nın genel başkanlığını yapmış ve Milliyetçi camianın tanınmış isimlerinden Prof. Osman Turhan. AP içindeki mücadelede yenik düşmüştür. Turan. AP hükümeti ve yönetiminde Komünist faaliyetlere karşı daha ciddi mücadele edilmesinin ve Milliyetçi gençliğe sahip çıkılmasını talep ediyordu. Daha sonraki gelişmeler ise Milliyetçi-muhafazakar kanadın partiden tasfiye edilmesiyle sonuçlanan bir aşamayı ifade etmektedir.

Özet olarak.1960'lı yıllar Milliyetçi hareketin daha organize ve aktif bir hüviyet kazanması ihtiyacını şiddetlendiren yıllar olmuştur. 1950'lerdeki gelişmeler ve özellikle DP'nin tavrı da hatırlandığında hareket /camia bünyesindeki sorunların dağınıklığın bir an önce çözülmesi gerektiği ortaya çıkıyordu. Bunun yolu da bir siyasi parti çatısı altında birleşmekten ve dayanışmadan geçmekteydi. Müşterek ve bilinçli hareket etme ihtiyacı,1960'lı yılların başından itibaren Milliyetçi entelektüeller arasında hissedilmeye başlamıştır. Bu düşüncenin yaygınlaşması ise 1960'ların ikinci yarısında mümkün olmuştur. 1962 yılının sonlarında Türk Ocakları'nda verilen bir konferansta konuşmacı. Türk Milliyetçilerinin ideolojik/siyasi konumunu ve neler yapması gerektiğini şöyle anlatmaktadır:

"Bu memleketin Milliyetçileri; bu toplum üzerinde en az Milliyet düşmanları kadar söz sahibi olmak istiyorlarsa müşterek hareket etmeyi mefhumlar üzerinde fikir dalaşması yapacak yerde, çözülmesi gereken meseleler üzerine eğilmeyi öğrenmelidirler...

...Türk Milliyetçisi edebi konulardan sıyrılarak, gerçek zemin üzerinde, toplum meselelerini çözümleyecek düşüncelerin, fikirlerin sahibi olmalıdır. Daha önceleri de işaret ettiğimiz gibi, Milliyetçiliğimize, eğer bir kuvvet vermek istiyorsak, siyasi bir veçhe vermeliyiz. Bizim de iktisadi bir görüşümüz, temel meselelerin çözümünde belirli bir fikrimiz olmalıdır.

Bugün Türkiye'de sosyalizm maskesi altında komünizm kol gezmektedir. Millî mefahirimize, dinimize saldıranlar manevi cephemizi yıpratmakla meşguldürler. Evet. Bizi Türk ve Müslüman yapan cephemizi..."[90]

2.1.2 CKMP'nin Alparslan Türkeş'e gelinceye kadar Türk Siyasî Hayatındaki Rolü

CKMP'nin nüvesini 20 Temmuz 1948'de çoğunluğunu DP'den ayrılan bazı milletvekillerinin oluşturduğu Millet Partisi (MP) oluşturur.[91] Parti Başkanı Mareşal Fevzi Çakmak Millet Partisi'nin doğrudan doğruya Türk halkının ihtiyaçlarına cevap verdiğini. halkın DP'den hoşnut olmadığını, Halk Partisi'nden korkmayan[92] ve artan sefaletle servet arasında bir denge kurabilecek bir parti istediğini söylüyordu.[93]

Özellikle CHP. iktidara karşı muhalefet eden MP 'yi "Atatürk inkılâplarına cephe almamakla birlikte millî hareketin geçmişi ile kesinti hâlinde belirmesini en büyük felâket" şeklinde niteleyerek eleştirmiştir.

5 Temmuz 1949'da Müstakil Demokratlar Grubunun MP ye katılmasıyla idareciler arasında da bazı değişiklikler olmuş, Parti Genel Sekreterliğine Ahmet Tahtakılıç getirilmiştir. Bundan başka 27.8.1948'de Afyon'da Hilmi Bozca. Kaşif Tiryakioğlu.

---

[90] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

[91] Kuruculuklarını Mareşal Fevzi Çakmak, Enis Akaygen. Prof. Hikmet Bayur. Prof. Kenan Öner, Dr. Mustafa Kentli, Osman Bölükbaşı, Osman Nuri Köni ve General Sadık Aldoğan'ın yaptığı MP'nin Genel Başkanlıklarını Hikmet Bayur, Enis Akaygen ve Mustafa Kentli yapmışlardır. (http:/www.tbmm.gov.tr)

[92] DP'den tamamen farklı bir teşekkül olarak hem DP'ye, hem de CHP'ye karşı gerçek muhalefet cephesi olma iddialarıyla için mücadele verme gayreti içerisine girmiştir. Partinin kuruluşu vesilesi ile Genel Başkan Mareşal Fevzi Çakmak millete şu beyannameyi yayımladı.

"Sevgili Vatandaşlarım,

Cumhuriyet ordusundaki hizmetim esnasında siyasetle uğraşmamayı esas ittihaz etmiş ve yurdumuzun müdafaasını sağlayan ordumuzu da politikadan uzak bulundurmuştum. Bu suretle muvazzaf hizmetimi tamamladıktan sonra vaki tebligat üzerine emekliye ayrılmış ve evime çekilmiş idim. Bu arada Halk Partisi'nin milletvekili olmam için yaptıkları teklifi de kabul etmedim.

Ancak 1946 seçimlerinde vatandaşlarımdan aldığım binlerce imzalı davet ve teklif karşısında bağımsız olarak adaylığımı koymaya karar verdim.

21 Temmuz seçimlerinde zor ve hile ile seçimlere fesat karıştırıldı. Bu seçimlerden sonra geçen iki yıl içinde de bir değişiklik olmadı. Bugünkü gidiş vatanı uçurumlara sürüklüyor. Bugünkü muhalefet partileri iktidardan çekinmektedir.

Biz sağlam bir muhalefet partisi oluyoruz. Öyle bir muhalefet ki iktidarın tehditlerinden korkmasın! Biz, hakka ve millete dayanıyoruz". (ÇAY - a.g.e.)

[93] Kemal KARPAT - **Türk Demokrasi Tarihi**, İstanbul 1967, s. 191

Mazhar Aren tarafından kurulan Öz Demokratlar Partisi de 9.8.1949'da MP' ye katılmıştır.

10 Nisan 1950'de Mareşal Fevzi Çakmak'ın vefatı üzerine MP önemli bir sarsıntı yaşamıştır. Fevzi Çakmak'ın cenaze merasimi büyük bir kalabalık tarafından kaldırıldı. Halk ve gençler tekbir getirip dualar okuyarak Beyazıt Camii'ne gelindiğinde kalabalık elli bin kişiyi bulmuştu. Tertip edilen askerî merasim kalabalık nedeniyle yapılamamış. ordu ve gençler arasında nahoş hadiseler cereyan etmişti. Dönemin İstanbul Valisi Fahrettin Kerim Gökay'ın dirayetli çabaları sayesinde müessif hiçbir hadise olmadı.

Mareşal' in vefatı MP'nin seçim şansı üzerinde de büyük bir darbe indirmiş oluyordu. Bunun yanı sıra Sadık Aldoğan' dan sonra 16 Nisanda MP'nin ileri gelen hatiplerinden Fuat Arna da hükûmetin manevî şahsiyetini tahkir suçundan tevkif edilmişlerdi.

Nihayet 14 Mayıs 1950 seçimleri büyük seçmen kitlesinin iştirakiyle temiz ve nezih bir şeklinde cereyan etti. Bu seçimle birlikte 27 yıllık bir parti, yerini başka bir partiye devretti. 1950 seçimleri sonucunda seçime katılan üç partiden DP oyların %53'ünü alıp 434 milletvekili çıkardı. CHP, oyların %40'ını alarak 51 milletvekili kazanırken, MP; 250.414 oyla, oyların %3'ünü kazanıp 1 milletvekili (Osman Bölükbaşı) çıkardı. Sonradan katılanlarla birlikte MP'nin milletvekili sayısı 3'e yükselmiştir.

Tutumunu gittikçe sertleştirerek karşıt partileri hedef alan DP, ilk olarak MP'nin 1953 yılında yapılan 5. Kongresinde (bu kongrede Enis Akaygen genel başkan seçilmişti) ortaya çıkan parti içi bir krizden yararlanarak muhalefetin bu kesimini susturmak yoluna gitmiştir.

Gerçekten bu kongrede halk yığınlarını kazanmak için tutulacak yolun "inkılâpçılık" mı, yoksa "din politikacılığı" mı olacağı konusundaki tartışmalar parti aleyhine geniş yankılar doğurmuş ve partinin dini, politikaya alet ettiği, gerici bir parti olduğu, aralarında saltanatçı, hilâfetçi bir grubun gizli çalışmalarda bulunduğu ileri sürülmüştür.

Hatta bu kongrede bazı partililer tekrar Arap alfabesine ve eski kılık-kıyafetlere dönülmesini savunmuşlardır. Bu nedenle bazı üyelerle birlikte Hikmet Bayur gibi önde

gelen isimler. MP' nin gerici ve Kemalizm aleyhtarı bir politika izlediklerinden dolayı partilerinden istifa ettiler. Böylelikle MP, iktidar tarafından ihtilâlci metotlarla davranan, gizli tertipler kuran, siyasî mücadelelerde dini temel alan, halkın duygularını bu yolla sömüren bir parti olarak suçlanmıştır.

Örneğin. Başbakan Menderes Mecliste MP' den söz ederken "Bunlar kendi nizamnamelerinin dışına çıkmışlardır. Buna aykırı hareket etmişler ve gizli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Bunlar memleketin her tarafında halkı ayaklanmaya davet etmektedirler" diyerek bu suçlamaları dile getirmiştir.

Sonunda MP'nin devrim ve rejim aleyhtarı bir eğilim ve hareket izlemeye başladığı ve bu yolda çalışmalarda bulunduğu konusunda ihbar ve kanıtlara rastlandığı göz önüne alınarak mahkemece, partinin bütün örgüt çalışmalarının engellenmesine ve mallarının koruma altına alınmasına karar verilmiş ve 8 Temmuz 1953 tarihinde merkezi ile birlikte bütün şubeleri mühürlenerek kapatılmıştır. 27 Ocak 1954 tarihinde de Ankara 3. Sulh Ceza Mahkemesi gerekçeli kararında "MP'nin dini esasa dayanan ve gayesini saklayan bir cemiyet olduğunu" açıklamıştır.[94]

MP Kurucularından Osman Bölükbaşı 10 Şubat 1954'te kapatılan partisinin yerine Cumhuriyetçi Millet Partisi (CMP)[95] adında yeni bir parti daha kurdu. CMP kurulur kurulmaz İnönü bu yeni parti ile muhafazakâr seçmenin oyunu alabilmek için gevşek bir ittifak kurduysa da 1954 seçimlerinde DP karşısında hezimete uğradı.[96] Osman Bölükbaşı'nın liderliğindeki CMP 1957 seçimlerinde de küçük bir parti olarak kalmaya devam etti.[97] CMP güçlenebilmek için 16Ekim 1958 tarihinde Türkiye Köylü Partisi[98]

---

[94] ÇAY - a.g.e.

[95] Genel Başkanlığını Osman Bölükbaşı'nın yaptığı CMP'nin kurucuları şunlardı: Fuat Arna, Enver Kök, Ahmet Bilgin, Tahsin Demiray, Yusuf Ziya Eker, Nureddin Ardıçoğlu, Hasan Dinçer, Ahmet Oğuz Enis Akaygen (http:/www.tbmm.gov.tr)

[96] AHMAD – a.g.e., s. 61

1954 YILI SEÇİM SONUÇLARI

	DP	CHP	CMP	KP	Bğmsz.	TÜRKİYE
ALINAN OY	5151350	3161696	434085	57011	137318	9095617
YÜZDESİ	%56,6	%34,8	%4,8	%0,6	%1,5	% 88,6
M. VEKİLİ	490	30		5	10	535

[97]

1957 YILI SEÇİM SONUÇLARI

ile Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi (CKMP) adıyla birleşti. 18-20 Kasım 1959 tarihlerinde yapılan Genel Kurulda Osman Bölükbaşı yeni partinin Genel Başkanlığı'na yeniden seçildi. 27 Mayıs İhtilâli CKMP'yi kapatmamıştı. Kapatılan DP'nin misyonunu sürdürmek amacıyla kurulan Adalet Partisi (AP) ve Yeni Türkiye Partisi (YTP) ile CKMP Türkiye'deki sağ kesimin oylarını temsil etmek iddiasında idiler.[98] Seçim sonuçları bize iki önemli sonuca ulaştırmaktadır:

1. Seçmen kitlesinin büyük bir çoğunluğu 27 Mayıs İhtilâli'nin CHP'ye tanıdığı haklara rağmen solu değil. sağı tercih etmektedir.

2. CKMP, ihtilâl öncesinde de olduğu gibi, ciddî bir oy almasına rağmen oyuna göre temsilci çıkartamamaktadır. Bunu da partinin Türkiye genelinde seçmenden dağınık bir şekilde oy aldığı için yeterli temsilciyi çıkartamamaktadır şeklinde izah edebiliriz.

Seçimlerin hemen ardından seçimlerden birinci çıkan parti olan CHP ile ikinci parti AP arasında 10 Kasım 1961 tarihinde bir koalisyon hükûmeti kuruldu. Ancak ordunun sivil kurumlar üzerindeki baskısı halâ devam ediyordu. DP'nin siyasî mirasını devam ettirme iddiasında olan AP ile CHP'nin koalisyonu uzun sürmedi; koalisyon

	DP	CHP	CKMP	HP	Bğmsz.	TÜRKİYE
ALINAN OY	4372621	3753136	652064	350597	4994	9250949
YÜZDESİ	%47,3	%40.6	%7,0	%3.8	%0,1	% 76,6
M. VEKİLİ	419	173	4	4	2	602

[98] 19 Mayıs 1952'de kurulan Türkiye Köylü Partisi'nin yönetici ve kurucuları Şunlardı: Ord. Prof. Ethem Menemencioğlu, Prof. Remzi Oğuz Arık, Tahsin Demiral, Hakkı Kamil Beşe, Dr. Süreyya Endik, Yusuf Ziya Eker, Asım Günç, Asaf İlbay. Cemil Kantemir, Dr. Cezmi Türk (http:/www.tbmm.gov.tr)

[99] İhtilâlden sonra yapılan Ekim 1961 seçimlerinde siyasî panaroma aşağıdaki gibiydi:

15 EKİM 1961 YILI SEÇİM SONUÇLARI

	AP	CHP	CKMP	YTP	TÜRKİYE
ALINAN OY	3527435	3724752	1415390	1391934	10.059.511
YÜZDESİ	%35,1	%37,0	%14,1	%13,8	% 81
M. VEKİLİ	158	173	54	65	450
	AP	CHP	CKMP	YTP	TÜRKİYE
ALINAN OY	3560675	3734285	1350892	1401637	8.804.142
YÜZDESİ	%35,1	%37.0	%14,1	%13,8	% 88,6
SENATÖR	71	36	16	27	150

Tevfik ÇAVDAR - **Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950-1995**, Ankara 1996, s. 115-116

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
KUMANTASYON MERKEZİ

daha altıncı ayında iken 30 Mayıs 1962 yılında bozuldu.[100] İnönü yeni hükûmet için CKMP, YTP ve AP'den ayrılan bağımsızlarla koalisyon arayışına girdi. Bu koalisyonun oluşumunda ordu baskısının da önemli bir rolü oldu.[101] Bu koalisyon çalışmaları arasında koalisyona karşı olan CKMP lideri Osman Bölükbaşı[102] parti içerisinde kendisine oluşturulan cepheyi bahane ederek 14 Aralık 1961'de CKMP Genel Başkanlığından ayrıldı. Bölükbaşı'nın yerine Ahmet Tahtakılıç Genel Başkan olarak seçildi. Osman Bölükbaşı13 Haziran 1962'de 29 arkadaşı ile birlikte partiden istifa ederek[103] tekrar Millet Partisi'ni kurdu.[104] Bölükbaşı'nın ayrılmasından sonra Ahmet Oğuz CKMP Genel Başkanı oldu. Oğuz'un liderliğindeki CKMP 30 Haziran 1962'de ilân edilen 2nci İnönü Koalisyonu(CHP, CKMP, YTP ve AP'den ayrılan bağımsızlar)'na 4 adet bakan ile katıldı.[105] İnönü ile koalisyon CKMP'ye de YTP'ne de yaramadı. 1963 yılında yapılan

---

[100] Başbakan İnönü 22 Şubat 1962'de başarısız bir ihtilâl denemesinde bulunarak tutuklanan Kur. Alb. Talat Aydemir ve arkadaşlarına erken bir af sözü vermişti. CHP tarafından hazırlanan af teklifi 19 Nisan 1962'de Meclis'te görüşülürken AP'li ve YTP'li üyeler buna karşı çıktılar. Sonunda askerlerin baskısıyla teklife evet demek zorunda kaldılarsa da bu huzursuzluk koalisyonu bitirmeye yetti.

Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 247-248

[101] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 249

[102] Osman Bölükbaşı Türk Demokrasi Tarihinde en derin iz bırakan siyasetçilerinden birisidir. Türk Solunun önemli kilometre taşlarından olan Sosyalist Yön Dergisi "Aşırı Sağcı Ama Amerikan Uşağı Değil" (**Yön Dergisi** - 3 Haziran 1966. Sayı 166) dediği Bölükbaşı için Dergi yazarlarından Mehmet Kamâl şu yorumu yapmaktadır: *"Bölükbaşı'nın Amerikan uşaklarına vurgunların türettiği yabancılarla işbirliği yapan politikacılara bu kadar sert çıkmasının sebebi buradadır."* (Mehmet KEMAL - **Millî Türk Sağı**, Yön Dergisi, 27 Mayıs 1966. Sayı 165). Osman Bölükbaşı aktif siyaseti bıraktığı zamanlarda dahi MHP çizgisindeki Türk Milliyetçileri tarafından önemli bir lider olarak kabul edilmiş, MHP kurultaylarında veya diğer sosyal faaliyetlerinde şeref misafiri olarak davet edilmiştir.

[103] Bölükbaşı 2 Haziran 1962 tarihli ayrılış tebliğinde, *"Bu ayrılış CKMP'nin ruhundan ve dâvâsından değil, sadece çatısındandır."* (Osman BÖLÜKBAŞI - **Zaruri Bir Açıklama**, Ankara 1962, s.7) derken CKMP'liler *"Bölükbaşı, kendilerini CKMP için mutlak elzem saymanın gururu içindeydi. Bölükbaşı'nın istifası izahı mümkün olmayan parti dışı sebeplere dayanmaktadır."* (CKMP Genel Merkezi - **Osman Bölükbaşı'nın CKMP'den İstifası Hakkında Zaruri Bir Açıklama**, Ankara 17 Haziran 1962, s. 7-10

[104] Osman Bölükbaşı'nın Genel Başkanlığı'nı yürüttüğü MP 13 Haziran 1962'de kuruldu. Bundan sonra Osman Bölükbaşı'nın saygınlık ve etkinliği partinin başarısıyla özdeşleşti. MP, 1965 Genel Seçimlerinde oyların yüzde 6,16'sını alarak 31 milletvekili çıkardı ve üçüncü parti durumuna geldi. 1969 Genel Seçimlerinde ise oyların yüzde 3,22'sini alarak 6 milletvekilliği kazanabildi. Osman Bölükbaşı 1972'de siyasî hayattan çekilince MP'nin etkinliği iyice azaldı. Partiyi yeniden canlandırmak için aynı yıl Genel Başkanlığa eski Genelkurmay Başkanlarından Cemal Tural getirildi. MP 1973 Genel Seçimlerinde hiç milletvekilliği kazanamadı. 1975'teki Genel Kongre'de eski öğrenci liderlerinden Celâl Kargılı'nın genel başkanlığa seçilmesi de partiye canlılık getirmedi. Parti 1977 Genel Seçimleri arefesinde kendini feshetti.

Ana BRITANNICA - **Millet Partisi** md., İstanbul 1994, C. 23, s. 3

[105] 1. Hasan Dinçer (Devlet Bakanı); 2. Abdülhak Kemal Yörük (Adalet Bakanı); 3. Muhlis Ete (Ticaret Bakanı); 4. Celâl Karasapan(Basın, Radyo ve Turizm Bakanlığı)

mahallî seçimlerde her iki partinin[106] oyları da ciddî oranda gerilerken AP'nin oylarında patlama olmuştu. Her iki parti de seçim sonuçlarını bahane ederek koalisyondan ayrıldılar. Böylece İnönü'nün bu koalisyonu da 2 Aralık 1963'te sona ermiş oldu.

Türkiye'de DP'den daha muhafazakâr kesimlerin oyuna talip olan CKMP'yi. Landau, bir grup tutucu tarafından yönetilen ve toprak sahiplerince desteklenen bir parti olarak görmekteyse[107] de bize göre bu tanım bir sübjektif ve Marksist bir yaklaşımı göstermektedir. CKMP'nin Türkeş'in katılımından önceki siyasî faaliyetlerine burada son verirken 23 Şubat 1963'te Alparslan Türkeş'in Türkiye'ye dönmesi hasebiyle bundan sonraki siyasî faaliyetlerine bundan sonraki bölümde temas edilecektir.

2.1.3 MHP'nin Ortaya Çıktığı Yıllarda Dünyanın Siyasî ve Sosyal Durumu

1960'lı yılların ikinci yarısında Türkiye'de hızlanan öğrenci kökenli siyasî-ideolojik çatışmalarla Batı'da 1968 baharında Amerika'da başlayan ve Avrupa'da gelişen, daha sonra "68 Kuşağı" adını alacak olan geçlerin protesto arasında bir kısım aydınlar benzerlik kurarken, bir kısmı ise bu olayların farklı sebeplerden doğduğunu iddia ederek olaylar ve gruplar arasında benzerlik kuramamaktadır.

Çalık'a göre; Batıda ilk kez Amerika'daki Columbia ve Berkeley Üniversitelerinin 1968'de öğrenciler tarafından işgâl edilmesiyle başlayıp kısa zamanda Latin Amerika ve Avrupa'ya sıçrayan fiilî eylemler tâ 1950'lerde yine ilk önce Amerikan toplumunda tomurcuklanmaya başlayan sosyo-psikolojik bunalım zemininde yeşeren "muhalefet ve protesto" birikiminin patlamaya dönüşmesidir. Rock'n Roll akımının başını çektiği "deşarj müziği"nin açığa çıkardığı ve tabii ki özellikle genç neslin temsil ettiği muhalefet ve protesto tavrı giderek "yeni bir dünya" özlemine dönüşecek ve 60'lardaki yoğun ve yaygın "isyan"ın odak noktasını oluşturacaktır.[108]

1968'de en geniş akisleri Fransa'da yaşanan hadiseler bu isyan ve protestonun kanlı neticelere ulaşan fiilî eylemlere dönüşmesindeki hayret verici tırmanışın ifadesidir. Gençlerin öncülüğünde kısa zamanda Doğu Avrupa ya da sıçrayan bu gelişmeler

---

[106] CKMP'nin oylarının gerilemesinde partinin karizmatik lideri Osman Bölükbaşı'nın da büyük rolü vardır. CKMP 1961 seçimlerinde aldığı %14.1 oranındaki oyu % 2.6'ya geriletmiştir.

[107] J. M. LANDAU - **Türkiye'de Sağ ve Sol Akımlar**, Ankara 1972, s. 22

[108] ÇALIK - a.g.e., s. 81-82

unutulmaz "Prag Baharı"nda muazzam bir Sovyet aleyhtarlığı olarak belirmiş ve tanklarla ezilmesine rağmen Çekoslovakya'da gittikçe gelişip genişleyerek bir siyasî muhalefete de kaynaklık etmiştir.

Fiilî eylem ve hâdiselerin uzun uzadıya hikâyesinden çok 68'deki yaygın başkaldırının mahiyetinin ehemmiyet taşıdığı açıktır. Siyasî, sosyal, kültürel ve estetik alandaki tüm yerleşik değer ve geleneklere karşı çıkacak alternatif bir toplum düzeni ve bir "karşı kültür"ü savunan hareket, entelektüel gıdasını büyük ölçüde "varoluşçu" Satr ve ütopik anarşizmin son büyük temsilcisi Marcuse ve kısmen de sosyalizmin ustalarından ama özellikle Latin Amerika'daki efsanevî "devrimci" liderlerinden alıyordu.[109]

2.1.4 MHP'nin Ortaya Çıktığı Yıllarda Türkiye'nin Siyasî ve Sosyal Durumu

Cumhuriyeti ilân eden kadro, en büyük ideal olarak gördüğü Batılılaşma politikasında başarıya ulaşabilmek için çok radikal tedbirler aldı. 1920'li yılların Türk toplumu ümmet esasına dayanan bir devlet idaresinden millet esasına dayanan idareye henüz yeni geçmişti. Toplumun dinamizmini dinî kuralların oluşturduğu o devir toplumuna inkılâpları kabul ettirmek çok da kolay olmadı. Atatürk kendi hayat süresi içerisinde inkılâplarının sonucunu görmek istiyordu, bu yüzden ani değişimin sağlanması için her türlü devlet baskısı kullanıldı. İnkılâp kadrosunun Batılılaşma olgusunu şeklen de Batılıya benzemek şeklinde algılaması ve uygulaması toplumun dindar kesimleri ile devletin arasının açılmasına sebep oldu. Bilhassa Millî Şef döneminde dindar kesimler üzerinde yoğunlaştırılan devlet baskısı bu kesimlerin yeni arayışlar içerisine girmesine yol açtı. Bu toplum baskısı aslında laiklik ilkesine ve Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlı olan Demokrat Parti(DP)'nin toplumun dindar kesimlerine sahip çıkması sonucunu getirmiştir.[110]

Çok partili hayata geçişte rol oynayan faktörler birkaç yüzlüdür. Bu gelişmede rol oynayan en mühim haricî faktör, Türkiye'nin harpten sonra içinde yer almak iste-

---

[109] ÇALIK - a.g.e., s. 82-83

[110] 1920'de kurulan Birinci Meclis o dönemdeki toplum yapısını çok açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu dönemde Cumhuriyet'in Batıcı elit kadroları TBMM'deki Birinci Grup; dindar kesimleri ise İkinci Grup tarafından temsil edilmişlerse de İkinci Grup Atatürk'ün ustaca yaptığı siyasî manevraları ile bertaraf edilmiştir. (Bu konuda bknz. "Ahmet Demirel - **Birinci Meclis'te Muhalefet**, İletişim yn.)

diği Batı İttifakı'na girebilenin ilk şartı olarak demokrasiye geçişi görmesidir. Çok partili hayata geçişin iç sebepleri ise başlıca iki noktada toplanabilir. Birincisi, otoriter tek parti idaresinin baskılarından bunalan halk yığınlarının artan talep ve değişme özlemleridir. İkincisi ise, Batıcı bürokrat ekibin kendi içinde yaşadığı ihtilâf ve çelişkiler olarak özetlenebilir.[111]

DP döneminde topluma sağlanan dinî serbestiyet ve açılan İmam Hatip okullarında yetişen kadrolar devlet kadrolarını işgâl ettikçe Türkiye'de dinin siyaset üzerindeki etkisi artmıştır. 1950'li yıllara doğru gelirken dinin siyaset üzerinde etkisini oldukça arttırmıştı. DP döneminde yaşanan hür ortam eski devlet ideolojisinin yanında başka fikir akımlarının da gelişmesini sağladı. İdeolojik anlamda Türk Milliyetçiliği, Siyasî Ümmetçilik ve sol akımlar bu devirde rahat gelişme imkânı buldular. Çalık, buna ciddî bir sebep olarak 60'lı yıllardan itibaren plânsız bir şekilde artan şehir nüfuslarını görür.[112]Köylerden şehirlere göçler artmış, İstanbul'un dışında da milyonluk şehirler ortaya çıkmaya başlamıştır. Şehre gelen bu işsiz ve şehir nüfusuna göre daha alt bir kültüre sahip olan bir kitle bir taraftan geldikleri yerlerin kültürlerini şehirlere getirirken, diğer taraftan da her türlü istismara açık kalmışlar, radikal akımların baş aktörleri olmuşlardır. Kısaca, 27 Mayıs 1960 öncesinde görünüşte müreffeh bir devlet ve toplum yapısı, geri plânda ise tüketime alışan toplum ile borçlanmaya alışan bir devlet organizasyonu vardı; Özdağ'ın dediği gibi. "dünyanın hiçbir yerinde ordular, ekonomide canlanmanın yaşandığı, can güvenliğinin sağlandığı, demokratik mekanizmaların aksaksız işlediği toplumlarda asla müdahale etmezler"[113]

Böyle bir sosyal ve politik atmosfer içinde kısa zamanda siyasî-ideolojik kıpırdanmaların başlaması ve hızla toplum bünyesinde kendine yer yaparak gelişmesi gayet kolay olacaktı. Nitekim öyle olmuştur. Siyasî faaliyet için genişleyen legalite sahasının verdiği bütün imkânlar öncelikle sol akımlar tarafından olabildiğince kullanılmıştır. Sol cenahta, TİP'nin kuruluşu ile birlikte bilhassa bu parti etrafında teşkilatlanan siyasî ve sosyal gruplar ciddi büyük boyutlarda siyasi ve ideolojik bir mücadeleye giriş-

---

[111] ÇALIK - a.g.e., s. 66

[112] ÇALIK - a.g.e., s. 85

[113] Ümit ÖZDAĞ - **Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilâli**, İst. 1997, s. 15

mişlerdir. Bir yandan siyasi parti faaliyetli, diğer yandan mühim ölçüde partinin etkisinde bir işçi ve gençlik hareketi, öbür yandan entelektüel hayatta bu yönde atılan ciddi adımlar hep bir araya gelince soldaki genel gelişme sürat ve yoğunluk kazanarak kendine toplumun siyasi ve ideolojik gündeminde hayli ağırlıklı ve "yeni" bir yer edinmekte gecikmemiştir.

60'lı yılların başlarında Türk siyasi, sosyal ve fikri hayatındaki en bariz değişiklik böylesine geniş bir sol hareketin doğup gelişmesi olmuştur. Bu gelişme kısa zamanda CHP'nin gittikçe artan biçimde etkisi altına alacak ve 1960'lara gelinceye kadar kendini "rejim ve nizamın bekçisi" olarak gören "Atatürk ve İnönü'nün muhafazakar ve statükocu CHP'si", 1970'lerin "Bu düzen değişmelidir!" diyen sol reformcu CHP'sine dönüşecektir.[114]

Sağda ise radikal gelişmeler 1960'lı yılların ikince yarısında ortaya çıkmıştır. 1960'ın hemen sonrasında sağdaki en büyük kavga Demokrat Parti mirasını paylaşmak olmuştur. Bu kavgada Adalet Partisi Yeni Türkiye Partisi'ne galip gelmiş, 1980'e kadar Demokrat Parti geleneğini ve mirasını taşımıştır.

27 Mayıs 1960 İhtilâli'nden sonra hazırlanan Anayasa Türkiye Cumhuriyeti'nin bugüne kadar hazırlanmış en hürriyetçi anayasasıdır. Bu Anayasa ile kurulan bazı anayasal kuruluşlar ve hedeflenen projeler gerçekten Türkiye'yi millî kimliğin koruyarak Batı medeniyetine ulaşmayı hazır hale getirmişti. Bu millî projelerde Millî Birlik Komitesi(MBK)'nin daha sonradan Ondörtler' adını alacak olan ekibinin ve bilhassa liderleri Başbakanlık Müsteşarı Kur. Alb. Alparslan Türkeş'in rolü çok büyüktü.

27 Mayısta iç kavgayı önleme ve hürriyet adına yönetime el koyan askerler hazırlattıkları Anayasa ve İç Hizmet Kanunları ile kendilerini demokrasi ve hürriyetin bekçileri olarak görmüşlerdir. Daha sonra denen ihtilâl teşebbüsleri, 12 Eylül 1980 ihtilâli ve muhtıraların temelinde yatan sebep budur.

2.1.5 Türkeş'in CKMP'ye Geçiş Süreci

Çalık, "Milliyetçi Hareket Partisi bu ismi ve üç hilâlli amblemini CKMP'nin 1969 yılında Adana'da toplanan olağanüstü kurultayında akmıştır; fakat, MHP hareketi der-

[114] ÇALIK - a.g.e., s.80-81

ken nazarı itibara alınması gereken siyasî dönem 1969-80 periyodu değil, Alparslan Türkeş'in Genel Başkanlığına seçildiği 1 Ağustos 1065'ten sonraki Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi ve bu partinin yukarıda kaydedilen isim ve amblem değişikliğinden sonraki dönemi, yani 1965-80 devresidir."[115] derken doğru bir tespit yapmaktadır.

2.1.5.1 Türkiye'ye Dönüş

1961'de yapılan seçimlerin ardından, MBK Başkanı Cemal Gürsel adıyla ertesi gün akşam radyoda bir bildiri okundu. Bildiriye göre, bir yıl önce emekliğe sevk edilerek, yurt dışına gönderilen Ondörtler'i bir bakıma temize çıkartılmış oluyordu. Yayınlanan bildiride şunlar söyleniyordu.

"Vatanseverlikleri tarihin değişme hükmüne bağlanmış olan, 38 ihtilal arkadaşının andlarıyla milletimize karşı teyit ettikleri müşterek inançları, demokratik hukuk düzenine girerken. bu hedefe varılacak ollarda ihtilallerin tabiatında mevcut keskinliklerin doğurduğu bazı metot ayrılıkları belirmiştir. Bunun sonucu olarak sadece bir kadro kanunu olan 127 sayılı kanunla dışarıda hükümet müşavirliği verilen 14 arkadaşımız bu vazifelerini de büyük bir ciddiyetle yapmışlardır. Hazırlanış icra ve tarih önünde mesuliyet ortaklığını yüklendikleri ihtilalin bugün milletçe idrak ettiğimiz soncunun, onların da ortak inançları olduğunu aziz milletimize arz ederiz."[116]

21 Ekimde Albay Dündar Seyhan, Türkiye'deki siyasî durumu görüşmek üzere "Ondörtler'"den bazılarıyla[117] Brüksel'de buluştu. Silâhlı Kuvvetler Birliği(KKB)'ni temsil eden Seyhan, General Sunay'ın Ondörtler"den geri dönüşlerini ertelemelerini isteyen bir mesajını getirmişti. "Türkiye'ye dönmenizi arzu ederiz, zaten son tebliğ bunun delilidir. Fakat durum çok karışıktır, seçim sonuçları ordunun büyük kısmını tatmin etmemiştir; bunlar yeniden başkaldırmak için lider arıyorlar ve lider olarak ta sizi tanıyorlar, sizin bir an önce dönmenizi istiyorlar. Bu şartlar altında Türkiye'ye gelmeniz büyük olaylara sebep olabilir. Biz yatıştırıcı formüller peşindeyiz, bize yardımcı olun... şimdilik lütfen beni dinleyin ve gelmeyin.". Orada hazır bulunan üyeler dönüşlerini

---

[115] ÇALIK - a.g.e., s. 52

[116] ÖRTÜLÜ - a.g.e., s. 85

[117] Brüksel toplantısına katılan Ondörtler' şunlardı: Alparslan Türkeş, Orhan Erkanlı, Orhan Kabibay, İrfan Solmazer, Numan Esin ve Muzaffer Kaplan.

ertelemeye razı oldular ve siyasî olayların kendilerini haklı çıkardığını belirten bir basın toplantısı yaptıkları Paris'e gittiler.[118]

Ondörtler' aynı gün 31 Ekim 1961'de Paris'te bir basın toplantısı yapmışlar ve "seçimlerden doğan durum. bir yıl önce söylediğimizin doğruluğunu gösteriyor" demişlerdir. Ayrıca 29 Temmuz 1962'de hepsi Brüksel'de bir araya gelmişlerdir. Alparslan Türkeş'in olmadığı bu Ondörtler''in toplantısında toplantıya katılanlar Türkiye'ye dönüşte izleyecekleri ortak siyaset konusunda bir anlaşmaya varmadılar. Kişisel kapasiteleri oranında millete hizmet edeceklerini söylediler.[119]

Bu görüşmelerden sonra Muzaffer Özdağ ile Türkiye'ye doğru yola çıktılar. Yugoslavya'ya geldiklerinde Muzaffer Özdağ'ı Bulgaristan üzerinden Türkiye'ye gönderdi. Kendisi ise Üsküp, Makedonya üzerinden Selânik'e geçti. Burada Batı Trakya Türkleri ile çeşitli görüşmeler yaptı. Nihayet 22 Şubat 1963 günü Kapıkule'den giriş yaparak Edirne'ye geldi. Edirne'de Muzaffer Kaplan, Nevzat Kösoğlu, Yücel Hacaloğlu. İbrahim Metin gibi dönemin genç milliyetçileri ve kalabalık bir vatandaş topluluğu tarafından karşılandı. Türkeş, arkadaşları tarafından coşkuyla karşılandıktan sonra tarihi yerleri gezdi. Sempatizanlarının eşliğinde bir gün sonra kafile hâlinde İstanbul'a geldi. İstanbul'da basın toplantısı yaparak daha önce hazırlamış olduğu "Millete Beyanat" adlı metni Türk milletine sundu. Türkeş bu beyanname ile Türk milletini selâmlarken bir taraftan da 27 Mayıs ile ilgili değerlendirmelere girdi.[120]

---

[118] AHMAD - a.g.e., s. 177

[119] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 249

[120] Alparslan Türkeş'in yurda dönüşü münasebetiyle yayımladığı beyanatı önemine binaen aşağıya alıyoruz:

"Sevgili Vatandaşlarım,

Ülkü ve inancından vazgeçmez bir insan olarak, iki yıl önce aranızdan ayrılmış uzaklara gitmiştim. Bugün yine aynı azim ve imanla dolu ve Türk milletinin geleceği hakkında büyük ümitler taşıyarak, sevinç ve heyecan içinde tekrar sizlere kavuşmuş bulunuyorum. Sizlerden biri ve sırdan bir vatandaş bulunmak övünç ve heyecanımın tek kaynağını teşkil etmektedir.

Söze başlarken, millet iradesinin her şeyin üstünde tutulmasını ve ona herkes tarafından saygı ve itaat gösterilmesini, bir selâmet yol olarak gördüğümü tekrar belirtmek isterim. 27 Mayıs sabahı yazarak sizlere radyodan yayınladığım yazımın mana ve ruhuna daima sadık kaldım ve bugün de memleketin huzur ve yükselişini bu beyanatın belirttiği ruh ve yönde görmekteyim. Irk, din ve mezhep farkı gözetmeksizin, vatandaşların refah ve saadetini sağlamak ve insana değer veren insanca bir zihniyetle memlekette huzur ve istikrarı sür'atle tesis için her çeşit gayret gösterilmelidir.

Büyük Atatürk'ün bize emanet ettiği ilkelere daima bağlı kalınmalı ve hürmet edilmelidir.

Mübarek vatan topraklarına ayak bastığım şu günlerde sizlere 27 Mayıs'ın gayelerini, her türlü hırslı ve bencil tutumlara karşı göğüs germiş yetkili bir kimse olarak açıklamakta fayda görüyorum.

Sevgili vatandaşlarım.

27 Mayıs hiçbir parti ve zümreye karşı ve herhangi bir şahıs. zümre ve parti lehine bir hareket olarak yapılmamıştır.

27 Mayıs iktidarda bulunan bir partiyi silâh zoru ile iktidardan indirip onun yerine bir muhalefet partisini oturtmak için. yani adî bir hükûmet darbesi olarak düşünülmemiştir. Onun kökleri. asil gayeli kaynaklara inen derinliklerdedir. Bunun aksini söylemiş ve söylemekte bulunanlar memlekete büyük zarar vermiş ve hâlen de vermeye devam eden kimselerdir.

27 Mayıs. sefalet. yokluk ve karanlık içinde sahipsiz olarak bırakılmış bulunan köylü ve halk kitlesini en kısa yoldan ve hızla modern uygarlığa ulaştırmak. Türk devletini kendi gücü ile ayakta durabilecek hâle getirmek için yapılmıştır.

27 Mayıs. politika bezirgânlıkları ve şahsî menfaat hırsları ile tehlikeye düşürülen Millî Birliği korumak. kardeş kavgasına meydan vermemek gayesiyle yapılıştır.

27 Mayıs, memleketin savunma gücünü en yüksek dereceye çıkarmak. Türk Silâhlı Kuvvetlerini II. Cihan Harbi başından beri terkedilmiş olduğu. ihmal ve bakımsızlık çukurundan kurtarmak için yapılmıştır.

27 Mayıs. topraksız köylüyü toprak sahibi yapmak. bütün milleti içine alan bir yardımlaşma teşkilatı kurarak hiçbir vatandaşı yardımsız ve sahipsiz bırakmamak için yapılmıştır.

27 Mayıs, güzel sanatlar ve spordan halk hizmeti için faydalanarak aydınları ve gençleri köylere ve halkın içine gönderip. halkla harman ederek. memleketi hızlı kalkındırmak için yapılmıştır.

27 Mayıs, Ülkü ve Kültür Birliği ve Türk Kültür Dernekleri gibi kurullarla uyanıklık sağlamak ve millî kültürü geliştirerek Millî Birliğimizi sağlamlaştırmak için yapılmıştır.

27 Mayıs, ilmî meş'ale yaparak hızla kalkınmak ve Türk milletini en kısa zamanda atom ve feza çağına sokmak için yapılmıştır.

27 Mayıs, Türkiye'yi muzır cereyanların manevî istilâsından kurtarmak ve onu millî özelliğe sahip hür bir fikir ve vicdan hayatına kavuşturmak için. yani kısacası Türk Rönesans'ını yaratmak için yapılmıştır.

Muhterem Vatandaşlarım,

Bugünkü tutum ve hızla yukarıda sıralanan hedeflere kaç yüz senede ulaşılabileceği düşünülmeli ve bu geçecek yüz yıllar sırasında, modern memleketlerin bizi beklemeyecekleri de hesaba katılmalıdır.

Sevgili vatandaşlarım,

Bugün dünya atom ve feza çağının eşiğinden içeriye adım atmış bulunmaktadır. On dokuzuncu yüzyılda meydana gelen ilmî ve teknik gelişmeler, nasıl sosyal, ekonomik ve politik hayatı alt üst etmişse, gelmekte olan atom ve feza çağı da büyük değişikliklere sebep olacaktır. Bir sıçrama yaparak çağlar üzerinden atlayıp atom ve feza çağına girmek zorundayız. Türkiye bir varolmak veya yok olmak dâvasıyla karşı karşıyadır. Bizi birbirimize düşürmek ve devletimizi parçalamak için içte ve dışta tehlikeli cereyanlar gelişmektedir. Birbirimize karşı davranışlarımızda, daima karşılıklı sevgi, saygı ve hoşgörürlük duygusu hâkim olmalıdır.

Siyasî partiler, bir saltanat vasıtası ve bir gaye olarak değil, sadece memlekete ve millete hizmet için bir vasıta olarak kabul edilmelidir. Her kim olursa olsun, bütün vatandaşlara karşı şefkat. Sevgi ve kanun himayesi şart sayılmalıdır. Fikirlerini kabul etmediğimiz veya şahsî aykırılığımız bulunanlara da, insanca, hukuk düzeni içinde işleme tabi tutulması esas olmalıdır.

Millet ve memleket faaliyetleri, ilim ve tekniği her şeyin üstünde tutan bir görüşle düzenlenmeli ve iktisadî hayat hemen harekete getirilmelidir. Türkiye'mizin endişesiz yarınına güvenen çalışkan insanlar diyarı olarak ufuklarda yükselmelidir.

Aziz vatandaşlarım,

Türk milleti bölünmez kutsal bir bütündür.

Bizler belirli bir fikir ve davayı temsil ile onun bayrağını taşıyan insanlarız. Bizi şu veya bu siyasî teşekküle izafe etmek yerine bütün bir milletin sadece hâdimi olarak kabul etmek gerekir.

Sevgili vatandaşlarım,

Mensubu olduğumuz Türk milleti, büyük kabiliyetlere ve büyük güce sahip bir millettir. Kudretimiz ve irademiz, önümüzdeki güçlükleri yenmeye ve bize çevrilmiş olan tehlikeleri göğüslemeye yeterlidir.

24 Şubat 1963 günü karayoluyla İstanbul'dan Ankara'ya gelen Türkeş, Kızılcahamam yakınlarında aralarında Türk Ocakları, Türkçüler Derneği, Üniversiteliler Kültür Derneği gibi milliyetçi kuruluşlara mensup, kendisine sempati duyan kalabalık bir grup tarafından sevgi gösterileriyle karşılandı. 40 araçlık konvoy eşliğinde Ankara'ya gelindi.[121]

2 Mayıs 1963'te bir basın toplantısı yapan Türkeş, "Ya parti kuracağız ya da mevcut partilerden biri doktrinlerimizi benimseyecektir" diyerek, Türkiye Huzur ve Yükseliş Derneği'ni kurduğunu açıklamıştır.[122] Türkeş bu basın toplantısında aynı zamanda kendilerinin ne sağcı, ne de solcu olduklarını orta yolcu olduklarını ifade etmiştir.[123] Derneğin kurucuları arasında Mustafa Kemal Erkovan, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, Zühtü Pehlivanlı ve Alaattin Çetin gibi milletvekilleri vardı. Dernek siyasî partilerden önemli ölçüde destek sağlamıştı. AP'lilerin yanı sıra YTP'li ve CKMP'liler derneğe geliyor. Türkeş ve arkadaşlarını aralarına davet ediyorlardı. Bu dönemde Ondörtler'in desteğini önemli ölçüde sağlamış olan Türkeş ise Huzur ve Yükseliş Derneğini parti hâline getirmeye çalışıyordu.[124]

Ondörtler'in lideri durumunda olan Türkeş AP, CKMP ve YTP gibi sağ partilerde bulunan Türk Milliyetçilerini harekete geçirmişti. Türkeş 1944'lerden o güne kadar sürdürdüğü mücadele ile karizmatik bir lider konumuna gelmişti. Türkeş'in dönüşü AP içerisinde hem hoşnutluk, hem de hoşnutsuzluk yaratmıştı. AP milletvekillerinden

---

Ey geçmişin büyük fırtınaları, eşsiz ve şerefleri içinden gelen ve mutlu yarınlara elbette erişecek olan büyük Türk milleti. Selâm, sevgi, muhabbet sana .." (TAYLAK - a.g.e., s. 203-208)

[121] ÖZNUR - a.g.e., c. 1, s. 77

[122] Derneğin resmî kuruluş tarihi 19 Mayıs 1963 olarak açıklamıştı. Fakat kuruluş 27 Mayıs gününe tehir edildi. Araya 21 Mayıs darbe girişimi girince derneğin kuruluşu tamamen suya düştü. (ÖZNUR - a.g.e., s.78)

[123] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 261

[124] Türkeş Huzur ve Yükseliş Derneği'ni kuruş maksatlarını hatıralarında şu şekilde açıklamaktadır: *"Huzur ve Yükseliş Derneği'ni, Mustafa Kemâl Erkovan, Zühtü Pehlivanlı, Alâattin Çetin, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu ve daha bir çok parlâmenterin katılmasıyla kurduk.*

Bu derneğe, AP'lilerin yanı sıra Yeni Türkiye Partisi, Cumhuriyetçi Köylü Millet Partililer de geliyor, bizleri aralarına davet ediyordu. Biz ise, derneğimizi, parti haline dönüştürmeyi düşünüyorduk. O tarihte Ondörtler'den mühim bir kısmı benim yanımdaydı. Onlarla da görüşüyordum, konuşuyordum. Onları da silkeleyip bırakmak mümkün değil. Bu arkadaşlarım çeşitli görüşler ileri sürüyor, ancak AP'yi benimsiyorlardı.

CKMP'ye daha sıcak bakan arkadaşlar, AP ve YTP'deki milliyetçilerin de orada toplanabileceklerini belirtiyor, bu sırada partinin Genel Başkanlığını, Başbakan Yardımcısı Hasan Dinçer vekâleten yürütüyordu." (TURGUT - a.g.e., s. 368)

Gökhan Evliyaoğlu[125] idaresindeki bir grup Türkeş'i AP'ye sokmak istedilerse de 27 Mayıs kadrosuna tepkili olan parti kadrosu buna karşı çıktı.[126] Evliyaoğlu'nun teşebbüsünün akabinde AP Genel Başkanı Ragıp Gümüşpala Türkeş aleyhinde bir yurt gezisine çıktı. Türkeş'e göre partilerin hepsi kendinden korkuyordu.[127]

Türkeş'in 1944 Türkçülük-Turancılık Davası zamanından arkadaşı olan AP milletvekili Sadeddin Bilgiç Türkeş'i AP'ye genel başkan yapmak istiyor ve daha sessiz çalışıyordu.[128] Alparslan Türkeş, bir taraftan Bilgiç'le görüşürken, bir yandan da diğer partilerin ilgi odağı oluyordu. CKMP'liler de kendisini partilerine davet ediyorlardı.[129]

---

[125] Bütün bu gelişmelerin (Türkeş ve arkadaşlarının Türkiye'ye gelişi, faaliyetleri hem sol hem de sağ görüsün ilgisini çektiği görülmektedir. Sağ eğilimli partiler içinde 27 Mayıs'ı organize edenlerden biri olduğu için "DP düşmanlığı" ile eleştirenler olmuştur. Aynı partiler bünyesindeki "Milliyetçi kanadın" temsilcileri tarafından ise askeri yönetim dönemindeki konumları oldukça hayati ve önemli olarak değerlendirilmiştir. O tarihlerde Adalet Partisi Genel İdari Kurulu Üyesi de olan gazeteci-yazar Gökhan Evliyaoğlu bu konuyla ilgili bir yazısında su görüşleri dile getirmektedir.

"...Bir an için ihtilalin ilk günlerini düşününüz. Bir gurup asker bir darbe ile idareye el koymuştur. CHPliler ile birlikte anarşistler,sol cereyanları tahrik edenler bu ihtilali istismar etmek, yoldan çıkarmak için elinden gelenleri yapıyorlardı. Günlerce rejime hakim olanlardan bir anti-komünist beyanat bekliyorduk. Bu ses nihayet çıktı ve A. Türkeş'in hançeresinden çıktı.

Bunun üzerine bütün maskeli Komünistler onun aleyhinde propagandaya giriştiler. Çok büyük bir jurnal ve iftira kasırgası karşısında ıstırap çekenler ise gözlerini Türkeş'e çevirmişler,ondan çok şey bekliyorlardı. İhtilalin münhasıran CHP ve İnönü lehine ve onların menfaatlerine göre neticelenmesini önlemeye çalıştığı da milletin gözünden kaçmıyordu. Onun bu gayretleri CHPlileri de şeflerinden en küçük piyonlarına ve yazarcıklarına kadar hepsine kendini düşman etti. 13 Kasım tasfiyesinde CHP'nin ve onun hizmetindeki solcu basının büyük rolü olmuştur..." (http:\www.mhp.org.tr\tarihçe)

[126] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD- a.g.e., s. 258

[127] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 259

[128] Türkeş bu olayı hatıralarında şöyle anlatır:

"Ankaraya dönüşümde, ziyaretçi akınına uğradım... Bunlardan artık bunalmaya başladım. Kimi haber getiriyor, kimisi de haber topluyordu. İşte böyle bir ortamda, AP'den sayın Saadettin Bilgiç ile de devamlı temas halindeydik. Bir iki sefer merhum İsmail Hakkı Yılanlıoğlu'nun evinde beraber görüştük.

Henüz Süleyman bey, Genel Başkan seçilmemişti. Gümüşpala da sağdı. Saadettin Bey bana şunları söyledi:

-Dolaşıyorum, sizin Adalet Partisi Genel Başkanlığına gelmeniz için hazırlık yapıyorum. Bunun için de küçük bir yerden sesiz sedasız bir ara AP'ye kaydoldum" (TURGUT - a.g.e., s. 366-367).

[129] CKMP'liler Türkeş'i partilerine davet ederken AP'liler ısrarlarını sürdürüyorlardı. Türkeş hatıralarında bu ısrarı şöyle dile getirir:

"Sadeddin Bilgiç Bey'le birkaç defa da merhum Prof. Dr. Recep Doksat'ın evinde bir araya geldik. Daha sonra AP'nin o zamanki Samsun İl Başkanı Ercüment Basa merhum ve Sinop İl Başkanı Ayhan Bey bana telefon ettiler. Görüşmek istediklerini söylediler. Gümüşpala'dan memnun olmadıklarını ifade ettiler. 'Siz, AP Genel Başkanlığı'nı kabul ederseniz, biz 20 gün içinde Konya'da olağanüstü bir kongre toplamayı düşünüyoruz' dediler. Karadeniz'deki dokuz il başkanının kendileri gibi düşündüğünü, onlar adına telefon ettiklerini açıkladılar.

Sonra merhum Ercüment Basa telefon'da aynen şöyle konuştu:

- *Kızılay'dan yanına 20 boyaca al, istersen onları da Genel İdarî Kurul üyesi seçeriz.*

Merhum Basa, yani kimi istersen, kabulümüzdür demek istiyordu." (TURGUT - a.g.e., s. 367-368)

Türkeş, daha sonra kendisini partilerine davet eden AP il başkanlarını arkadaşları ile tanıştırdı. AP Samsun ve Sinop il başkanları ile 18 Mayıs 1963 günü bir anlaşmaya varıldı. Bu anlaşmada Türkeş'in AP'ye genel başkan olarak seçilmesi plânlanmıştı. Ancak 21 Mayıs Hareketi bu plânın gerçekleşmesini engellemiştir.[130] Türkeş Sadeddin Bilgiç'in bu desteklerine karşılık Ragıp Gümüşpala'nın ölümü üzerine 28 Kasım 1964'te yapılan AP Genel Kongresinde Bilgiç'i desteklemiş, ancak yarışı Süleyman Demirel kazanmıştır. Türkeş'in arkadaşlarının bir kısmı da CKMP'ye daha sıcak bakıyor, AP ve YTP'deki milliyetçilerin de orada toparlanabileceklerini iddia ediyorlardı. Ancak 21 Mayıs 1963 olayları üzerine Türkeş de göz altına alınınca bu plânların hepsi bir süre askıya alındı.[131]

2.1.5.2 21 Mayıs 1963 Olayı

Alparslan Türkeş Hindistan sürgününden sonra Ankara'da yerleşti. Gaziosmanpaşa semtindeki evinde ilgi odağı hâline gelmiş, ziyaretçi akınına uğramıştı. Eski arkadaşları peşini bırakmamış, kimileri tekrar "ihtilâl" yapmayı, kimileri ise "siyaset" yapmayı teklif ediyordu. Bu sıralarda Türkeş'in eski arkadaşı olan Emekli Albay Talat Aydemir ilk teşebbüsünden sonra ikinci defa ihtilâli denemeyi plânlamaktaydı. Aydemir ve arkadaşları böyle çalışmanın içerisinde karizması ve güçlü kişiliğiyle ordu içerisinde önemli bir güçe sahip olan Türkeş'in de kendileriyle birlikte olmasını istiyordu. Bunun için Türkeş'i evinde ziyaret ederek, birlikte ihtilal yapmayı teklif etti. Aydemir,[132] 27 Mayıs'ın çizgisinden saptığını düşünüyor, tekrar Kemalist bir program etrafında yeni bir rejimin oluşmasını istiyordu. Türkeş, Talat Aydemir ve arkadaşlarının ihtilal teklifini reddetmişti. Aydemir'in kendisini evinde ziyaret ettikten sonra, konuyla ilgili şunları söylüyordu:

---

[130] TURGUT - a.g.e., s. 368

[131] TURGUT - a.g.e., s. 369

[132] Türkeş hatıralarında Aydemir ile olan yakınlıklarını şu şekilde anlatır:

"Elazığ'da çok yakın dostumuz olmuştu. Ailece hemen her akşam beraber olurduk. Çocuklarımız da arkadaştı. Eşi, kızı ve oğlunu beraberine alarak, Gaziosmanpaşa Kader Sokak'taki evimize ziyarete geldiler." (TURGUT - a.g.e., s. 349)

"Suriye olduğu gibi iki günde bir Türkiye'de ihtilalcilik oynanmaz. Memleket bugün çok partili demokratik bir rejime yönelmiştir. Eğer biz Türkiye'ye siyasi alanda hizmet.etmeyi düşünüyorsak, meşru yoldan Anayasal düzende yapmalıyız."[133]

Aydemir'e göre 22 Şubatçılar ile Ondörtler' birleştiği takdirde ülkenin idaresi çok kolay bir şekilde ele alınabilirdi. Bu birleşmenin sağlanabilmesi için 10 Nisan 1963 günü Dikmen Taşucu'nda Türkeş grubu ile Aydemir grubu bir görüşme yaptılar. Türkeş görüşmede Aydemir'e, kendisinin liderliği altında ve meşru yolla siyasi faaliyette bulunmayı teklif etti. Aydemir, Türkeş'in liderliğini kabul etmediği gibi memlekete ihtilâl yoluyla hizmet edileceği kanaatinde olduğunu açıkladı. Türkeş'in meşru zeminden ayrılmama fikri, Aydemir'in harekât plânı ile tamamen farklıydı. Bunu Aydemir'e bir kez daha şöyle ifade etmişti:[134]

"Artık her gün memlekette ihtilalcilik oynanmaz. Türkiye Suriye gibi her erken kalkanın darbe yapacağı bir ülke olmaz. Seçim yapılmıştır Particilik faaliyettedir Meclis çalışmaktadır. Bu durumda demokratik düzen içinde meşru siyasi faaliyetle hizmet çaresine bakmalıyız."[135]

Daha sonra kendi başına hareket etmeye karar veren Talat Aydemir ve Fethi Gürcan arkadaşlarıyla birlikte 20-21 Mayıs 1963'te ikinci kez darbe teşebbüsünde bulundular. Ancak bu hareketin sonu hüsran oldu ve bu teşebbüslerinin bedelini ağır ödediler. Bu seferki isyanı bastırma işini bizzat Cevdet Sunay ve kuvvet komutanları yönettiler. 20-21 Mayıs 1963 ayaklanması 22 Şubata göre daha geniş bir çevre ile bağlantı kurularak yapılmıştı.

Bu ayaklanmada hükûmete bağlı askerlerle isyancılar arasındaki çatışmada 8 kişi ölmüş, 26 kişi yaralanmıştı. Yapılan yargılamalardan sonra isyanın öncüsü Talat Aydemir, Fethi Gürcan, Osman Deniz ve Erol Dinçer ölüm cezasına çarptırılırken, diğerleri de çeşitli hapis cezaları almışlardı. TBMM'nin kabul ettiği 480 sayılı kanunla da haklarında ölüm kararı onaylanan Fethi Gürcan ve Talat Aydemir idam edildiler. [136]

---

[133] İrfan ÜLKÜ - **12 Eylül'de Türkeş**, İstanbul 1995, s. 67
[134] ÇAY - a.g.e.
[135] TURGUT - a.g.e., s. 352-353
[136] ÖZNUR - a.g.e., C. 1, s. 80

Aydemir ve arkadaşlarıyla birlikte Ondörtler'den Muzaffer Özdağ, Dündar Seyhan, Rıfat Baykal'la birlikte Türkeş de bu ihtilal girişimiyle ilgili tutuklandı.

Türkeş dört beş ay süren tutukluluğunu sürecinde, 5 Eylül 1963 tarihinde yapılan mahkemede arkadaşlarıyla birlikte serbest bırakıldı. Türkeş tarihe geçen ihtilalle ilgili şu vecize sözünü bu mahkemede söylemişti:

"Ben en kötü demokratik idareyi en iyi ihtilal idaresine tercih ederim."[137]

21 Mayıs başarılı olsaydı, sonuç ne olurdu sorusuna, Alparslan Türkeş yıllar sonra kendisiyle yapılan bir röportajda şunları söylüyordu:

"Bu olay Türk aydını ve subaylarının o dönemdeki zaafını gösterir. Başarılı olsalardı Türkiye meçhul bir yönde sol bir cuntayla felakete giderdi. Ben de CHP ve İsmet Paşa'nın bütün komplosuna rağmen serbest kaldım. Ama bu arada AP Genel Başkanlığımız suya düştü."[138]

2.1.5.3 Türkeş'in Sürgünden Döndüğü Yıllarda Türkiye'nin Siyasî Yapısı

Türkeş'in Ankara'ya döndüğü sıralarda siyasî iktidarda II. İnönü Koalisyon hükümeti bulunuyordu. Kurulan bu koalisyon hükûmeti çok çabuk yıpranmıştı. İnönü dahi partisi içinden eleştirilmeye başlanmıştı. Hükûmet iktidarda olduğu süre içinde ciddî sayılabilecek hiçbir faaliyette bulunmadı.

Bu arada 17 Kasım 1963'te yapılan yerel seçimler AP'nin zaferiyle sonuçlandı. Oyların %48,87'sini AP, %36.97'sini CHP, %6.5'ini YTP, %2.6'sını CKMP alırken kalan %8'lik kısım Millet Partisi, Türkiye İşçi Partisi ve bağımsızlar arasında paylaşılmıştı.

CHP ile iş birliğine yanaşmayan AP, yerel seçim sonuçlarının kendisine kazandırdığı itibarı değerlendirerek güç toplamaya çalışmıştı. Koalisyona katılan YTP ve CKMP hızla zayıflamaktaydılar. AP, erken seçime gidilmesini isterken, Osman Bölükbaşı'nın MP'si Millî Koalisyonu, YTP ise yeniden CHP-AP koalisyonunu teklif etmişlerdi.

---

[137] ÖRTÜLÜ - a.g.e., s. 82

[138] ÜLKÜ - a.g.e., s. 75

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

Hükûmet krizinin başladığı bu ortamda koalisyonu oluşturan partiler arasında çözülme başlamış ve CKMP 26 Kasım 1963'te, YTP de 27 Kasım'da hükûmetten çekilmişlerdir. Böylece Başbakan İsmet İnönü de istifa etmek zorunda kalmıştır. İnönü'nün istifasından sonra yine CHP tarafından kurulan III. Koalisyon Hükûmeti 25 Aralık 1963 - 20 Şubat 1965 arasında görev yapmıştır. Bu hükûmetin kuruluşu uzun görüşmelerden sonra olmuş. Meclisteki oylamada ancak 225 kabul oyu alabilmiştir. Güvensizlik oyları 175 olduğu için hükûmet bir azınlık hükûmeti olarak kurulmuştur. CHP 21, bağımsızlar ise 2 bakanlıkla kabineyi oluşturdular.[138]

Kurulan bu III. İnönü Koalisyon Hükûmeti, 1964 yılı boyunca Kıbrıs meselesiyle uğraştı. Bu arada ülkede aydınlar arasında ilerici-gerici sürtüşmeleri baş gösterdi. Bu sürtüşmeler iktidarın hareket alanını daraltan neticeler veriyordu. 1964 yılının Mayısında hükûmet muhalefet ilişkilerinde zaten gergin olan havayı iyice sertleştiren yeni bir gelişme meydana geldi. Bu gelişme, Türkiye'nin batı ittifakı içindeki yerinin tespiti meselesiydi. İsmet İnönü, Kıbrıs konusunda Amerika'nın aleyhte tutumuyla Türkiye'nin ihanete uğradığını belirterek sert açıklamalar yapmaya başladı.

---

[138] Başbakan: İsmet İnönü
Başbakan Yardımcısı: Kemal Satır
Devlet Bakanı: İbrahim Saffet Omay
Devlet Bakanı: Malik Yolaç
Devlet Bakanı: Vefik Pirinçioğlu
Adalet Bakanı: Sedat Çumralı
Bayındırlık Bakanı: A.Hikmet Onat
Çalışma Bakanı: Bülent Ecevit
Dışişleri Bakanı: Feridun Cemal Erkin
Enerji ve Tabii Kaynaklar Bak.: Hüdai Oral
Tekel Bakanı: Mehmet Yüceler
İçişleri Bakanı: Orhan Öztrak
İmar-İskan Bakanı: Celâlettin Uzer
Köyişleri Bakanı: Lebit Yurdoğlu
Maliye Bakanı: Ferit Melen
Millî Eğitim Bakanı: İbrahim Öktem
Millî Savunma Bakanı: İlhami Sancar
Sağlık ve Sos. Yardım Bakanı: Kemal Demir
Sanayi Bakanı: Muammer Erten
Tarım Bakanı: Turan Şahin
Ticaret Bakanı: Fenni İslimyeli
Turizm Tanıtma Bakanı: Ali İhsan Göğüş

5 Mayısta Mecliste dış politika tartışılırken. yalnızca AP sözcüsünün kendi hükûmetinden çok Amerika'yı destekler görünmesi iktidar-muhalefet ilişkisinin hangi noktada olduğunu göstermesi açısından dikkate değer bir gelişmedir. Hatta Başkan Johnson'ın. bir Sovyet saldırısı karşısında diğer NATO ülkelerini Türkiye'yi savunmak için garanti veremeyeceğini bildiren mektubundan sonra bile muhalefet hükûmeti desteklemedi. Johnson'ın mektubunun basına sızmasından sonra kamuoyunda Amerika'ya karşı bir duyarlılık oluştu. Bu arada 1964'ün sonlarına gelinirken. AP genel başkanlığı değişimi yaşandı. Ragıp Gümüşpala'nın vefatından sonra yerine Süleyman Demirel seçildi. Demirel henüz milletvekili bile değildi ve 226 oyu sağlar sağlamaz hükûmeti devireceğini açıkça beyan etti.

Adalet Partisi. erken bir genel seçim çağrısında daha da ısrarlı oldu ve 25 Ocaktaki bütçe oylamasında hükûmete son darbeyi indirmeye hazırlandı. Demirel, kendi plânına bir destek aramak için diğer muhalefet liderleriyle görüştü. 9 Şubata gelindiğinde muhalefet partileri anlaşma sağlamışlardı. Bu arada İnönü. bütçenin reddedilmesi hâlinde istifa edeceğini açıkladı ve 12 Şubat 1965'te yapılan bütçe oylamasıyla meydana çıkan durum üzerine İsmet İnönü Başbakan olarak son defa istifa etti.

Bu arada yeni hükûmet Kayseri Bağımsız Senatörü Suat Hayri Ürgüplü başkanlığında AP, YTP, CKMP'li üyeler oluşturdu. 20 Şubat 1965 - 27 Ekim 1965 arasında kısa bir süre görevde kalan hükûmet şu üyelerden oluşuyordu:[140]

Ulaştırma Bakanı:	Ferit Alpiskender
[140] Başbakan:	Suat Hayri Ürgüplü
Başbakan Yardımcısı:	Süleyman Demirel
Devlet Bakanı:	Hüseyin Ataman
Devlet Bakanı:	Mehmet Altınsoy
Devlet Bakanı:	Şekip İnal
Adalet Bakanı:	İrfan Baran
Bayındırlık Bakanı:	Orhan Alp
Çalıma Bakanı:	İ. Sabri Çağlayangil
Dışişleri Bakanı:	Hasan Esat Işık
Enerji ve Tabii Kay. Bak.:	Mehmet Turgut
Gümrük ve Tekel Bakanı:	Ahmet Topaloğlu
İçişleri Bakanı:	İ. Hakkı Aydoğan
İmar ve İskan Bakanı:	Recai İskenderoğlu
Köyişleri Bakanı:	Seyfi Öztürk
Maliye Bakanı:	İhsan Gürsan

Yeni kabinede AP'li 9, MP'li 4, CKMP'li 4, YTP'li 4 ve bağımsız 3 üye bulunuyordu. Bu koalisyon hükûmeti 8 ay kadar devam etmiştir.

2.1.5.4 Türkeş'in CKMP'ye Girişi

21 Mayıs sonrasında dört ay tutuklu kalan Türkeş beraat ettikten sonra siyasî faaliyetlerine hız verdi. Arkadaşlarıyla yaptığı görüşmeler sonrasında CKMP'ye daha sıcak bakılmaya başlanmış, AP ve YTP' deki milliyetçilerin de orada toplanabilecekleri düşünülmüştü.[141]

Bu arada CKMP Genel Başkanı olan Osman Bölükbaşı bu görevinden ayrılmıştı. 1961 seçimlerinde oyların yüzde 14'ünü alan küçük ve tutucu bir parti olan CKMP bir karışıklık içinde idi. Parti parçalandığı için hayli zayıflamıştı. Partiye kimse sahip çıkmıyordu. Partide kimse genel başkanlığı kabul etmiyordu. Türkeş ve arkadaşları bu durumda kolaylıkla yararlandılar.[142]

CKMP yöneticileri Mehmet Altınsoy, Ahmet Oğuz[143], İrfan Baran Türkeş'i evinde ziyaret ederek, partiye genel başkan olmasını istiyorlardı. Türkeş ise acele edilmemesini, arkadaşlarıyla bir durum değerlendirmesi yaptıktan sonra kendilerine son kararını vereceğini söylüyordu.[144]

Millî Eğitim Bakanı:	Cihat Bilgehan
Millî Savunma Bakanı:	Hasan Dinçer
Sağlık ve Sos. Yar. Bak.:	Faruk Sükan
Sanayi Bakanı:	Ali Naili Erdem
Tarım Bakanı:	Turhan Kapanlı
Ticaret Bakanı:	Macit Zeren
Turizm ve Tanıtma Bakanı:	Zekai Dorman
Ulaştırma Bakanı:	Mithat San

[141] ÇAY - a.g.e.

[142] LANDAU - a.g.e., .s. 296

[143] Altınsoy ve Oğuz o tarihlerde Devlet Bakanı olarak görev yapıyorlardı. Hasan Dinçer ise CKMP Genel Başkan Vekiliydi. İrfan Baran CKMP Konya milletvekili olup Türkeş'in CKMP'ye katılmasını en çok arzulayan CKMP'lilerdendi.

[144] Türkeş bu konuyu hatıralarında şöyle dile getirir:

"CKMP, Olağan Kongre'ye hazırlanırken, bir kısım arkadaşlarımız acele edilmemesini öneriyor, bu arada Adalet Partisi'nden de yeniden davetler geliyordu.

Nihayet, CKMP Genel Başkanlığı için ısrar arttı. Ahmet Oğuz, Seyfi Öztürk ve Mehmet Altınsoy bu işin mutlaka sonuçlandırılmasını istediler. Ben, Ahmet Oğuz'un Genel Başkan olmasını önerdim. Ardından, Ahmet Oğuz, altı ay için Genel Başkanlığı kabul edeceğini açıkladı." (TURGUT - a.g.e., s. 389)

CKMP'lilerin Türkeş'le ilgili yoğun girişimleri 1964 yılının ilk aylarında CKMP Çankırı Milletvekili ve Meclis Reis Vekillerinden Nurettin Ok'un evinde düzenlenen geniş katılımlı bir toplantıda da dile getirildi. Bu toplantıda hakem olarak dönemin önde gelen Türk milliyetçilerinden Nejdet Sancar seçilmişti. CKMP'yi temsilen Mehmet Altınsoy, Hazım Dağlı, Mustafa Kepir Seyfi öztürk, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, Ramazan Demirsoy, Rahmi İncelen, Fuat Uluç, Mustafa Kemal Erkovan, Türkeş'i temsilen ise Rifat Baykal Muzaffer Özdağ ve Numan Esin katılmıştı.[145] Bu toplantıda CKMP'liler Türkeş ve arkadaşlarının CKMP'yi canlandırmak için hemen partiye katılıp, Türkeş'in Genel Başkan olmasını isterlerken[146] Türkeş'i temsil eden Baykal, Özdağ ve Esin bu iş için süre istiyorlardı.[147]

CKMP'lilerle Türkeş ve arkadaşları arasında süren çeşitli görüşmeler ve değerlendirmelerin sonucunda Alparslan Türkeş, CKMP'nin 22-23 Şubat 1964'te yapılan Kurultayında kendisine yakın 60'a yakın arkadaşının CKMP'ye girmesini sağladı. Bu kurultayda kendisinin genel başkanlığının yerine, Ahmet Oğuz'un genel başkan olmasını tavsiye etti. Ahmet Oğuz da altı ay için genel başkanlığı kabul ettiğini açıkladı. Bu Kurultayda, Ahmet Oğuz'un karşısına Hasan Dinçer Genel Başkan Adayı olarak çıktı. Türkeş bu kurultayda bizatihi kendisi de katılarak Ahmet Oğuz'a destek verdi. Onun genel başkan seçilmesini sağladı.[148]

---

[145] ÖZNUR - a.g.e., C. 1, s. 81

[146] Toplantıda CKMP'liler özetle şunları söylüyorlardı:

"CKMP mazisi ve haliyle bütün partiler içinde gerek tüzüğü ve gerekse mensuplarının büyük çoğunluğunun fikriyatıyla en milliyetçi olan partidir. Ancak yıllardan beri gerçek bir lidere sahip olamadığı için Türk siyasi hayatında hakkı olan yeri alamamış, aksine ilgisizlikten ve diğer bazı sebeplerden dolayı zayıf düşmüştür. Türkeş ve arkadaşları partiye katıldıkları takdirde durum değişecektir. Hem parti gerçek bir lidere sahip olmak imkanını kazanacak, hem de bu milliyetçi ve enerjik grupla yeni bir hareket meydana gelecek.

Biz milliyetçi insanlar olduğumuz için, milliyetçi Türkeş'i ve arkadaşlarını istemekteyiz. El ele verip, Türk siyasi hayatına milliyetçilik ülküsünü hakim kılmak emelindeyiz. Arkadaşlarımızı bunun için partiye davet ediyoruz. Yalnız artık bekleyecek vakit kalmamıştır, bu iltihak gecikmeden olmalıdır Çünkü CKMP bugünkü şartlar sürdüğü takdirde hayatta fonksiyonu olmayan bir parti haline düşer, bizim siyasi hayatımız da partiyle birlikte sona erer" (Ötüken Dergisi - **Milliyetçi Umumî Efkâra Bit Açıklama**, 15 Mayıs 1965, Sayı: 17, s. 5)

[147] Özdağ, Baykal ve Esin özetle şöyle düşünüyorlardı:

"Biz CKMP'ye girmek istek ve kararındayız. Çünkü bu parti siyasi hayatımızın tek milliyetçi teşekkülüdür. Mensuplarının çoğunluğu da milliyetçilerdir Ancak bugün mevcut bazı şartlar hemen CKMP'li olmamızı engel teşkil ediyor Bu sebepten partiye iltihakımızda acele etmeyelim, en iyi zamanı bekleyelim". (Ötüken Dergisi - a.g.m., s. 5)

[148] TURGUT - a.g.e., s. 389

Türkeş CKMP kurultayından yaklaşık bir yıl sonra 31 Mart 1965 tarihinde Muzaffer Özdağ, Rıfat Baykal, Ahmet Er ve Dündar Taşer'le birlikte törenle CKMP'ye katıldı.[149]

CKMP Genel Başkanı Ahmet Oğuz, Türkeş'le birlikte katılanlara CKMP rozeti taktıktan sonra, Alparslan Türkeş bir konuşma yaparak partiye neden girdiğini açıklamış, açıklamasında partiye katılan her hangi bir üye gibi değil, genel başkan gibi bir tavır sergilemiştir.[150]

CKMP saflarına katılarak fiili politikaya atılan Alparslan Türkeş, 21 Nisan 1965 tarihinde Parti Genel Müfettişi oldu.[151] Türkeş'le birlikte Parti Müfettişi olan yeni CKMP'liler gittikleri her yerde teşkilatlarla temas ederek, CKMP'ye yeni bir dinamizm ve güç kazandıracaklardı.

---

[149] Feroz ve Bedia Turgay AHMAD - a.g.e., s. 272

[150] Türkeş'in CKMP'ye katıldıktan sonra yaptığı konuşmanın metni şu şekildedir:

"Bu gün politik, sosyal, ekonomik ve kültürel bakımdan memleketin içinde bulunduğu durum çok üzücüdür. Gerçeklere cesaretle parmak basacak, dertleri için ortaya koyacak, köklü tedbirler ve çağdaş uygarlık düzeyini aşmaya çalışan gerektiğinde, kin ve garezlerin kalkması, şahıs ve zümre çıkarlarının sağlanması uğrunda yakışır politika kavgaları, vatanın huzurunu kaçırmış bulunmaktadır.

Ayrıca, aşırı akımların yıkımı gittikçe endişeleri artırmaktadır.

Köylünün en kestirme yoldan ve en kısa zamanda kalkındırılması için gerekli reformlar yapılmalı ilgili tedbirlere başvurulmalıdır. İşçi kitlesinin haklarını tam bir sosyal adalet içinde korumak ve sağlamak gaye olmalıdır. Türkiye emek ihraç eden bir ülke değil, kalkındırmasını hızlandırmak için bu emeği seferber ederek değerlendiren bir memleket haline getirilmedikçe, başarıya ulaşılamaz. Millî menfaatlerimizin korunmasında, sanayileşmede, iç ihtiyaçların sağlanmasında, dış piyasadan döviz temininde, ön petrol ve buna benzer toprak altı, toprak üstü zenginlik kaynaklarımızın millî menfaatlere aykırı olarak başkaları ile pazarlık konusu yapılması kabul edilemez.

Millî eğitim kurumlarımız, program, uygulama, kafa ve vicdanlara yön verme bakımından tam milliyetçi bir niteliğe kavuşturulmalıdır. Dünya yeni bir çağa, atom ve uzay çağına adım atmıştır Türkiye'nin hangi çağda bulunduğu düşünülerek, nasıl bir hızla hareket etmesi gerektiği göz önünde bulundurulmalıdır. Türkiye'nin bütünlüğüne karşı yöneltilen zehirli, ayrıca faaliyetlerle ciddi ve müspet ilmin icap ettirdiği şekilde savaşılmalıdır.

Parti farkı gözetmeksizin, tüm vatandaşların hizmetinde bulunmak, Türk milletini kutsal bir bütün halinde görerek, onu yükseltmeyi, mutluluğa kavuşturmayı başlıca ülkü saymak gerek. Bunları sağlayabilmek için, Atatürk milliyetçiliğinin gerçek temsilcileri el ele vererek çalışmalıdırlar. Duygu ve düşüncelerimizi paylaşan bütün vatandaşları bilgisi, zekası, iman ve hizmet aşkıyla davamıza hizmet edecek bütün aydınları, memleket için mutlak zararlı olduğuna inandığımız aşırı akımların ve özellikle komünizmin karşısında bulunan bütün milletçi, ahlakçı, köylücü ve sosyal adaletçileri saflarımızda toplanmaya çağırıyoruz." (Yeni Gazete - 1 Nisan 1965)

[151] Landau'ya göre bu, CKMP'ye katılmadan önce pazarlığını bizzat yaptığı bir görevdi. Yeni görevini, CKMP'nin yerel örgütleriyle bizzat ilişki kurmak ve Parti'nin Temmuz 1995 sonunda yapılacak genel kuruluna Türkeş yanlısı delege göndermeleri için ikna etmek üzere zekice kullandı. (LANDAU - a.g.e., s. 297)

Alparslan Türkeş'in siyasete girmesi güç kaybetmekte olan CKMP'ye ve siyasî hayata canlılık getirmiştir. Bu gelişme karşısında AP'de telâş başlamış, CKMP'deki liderlik meselesinde AP'liler Türkeş'e karşı Ahmet Tahtakılıç'ı aday çıkararak Türkeş'in önünü kesmeye çalışmışlardır. CHP ise partiye kabul ettikleri Ondörtler'in üç üyesini Türkeş grubuna karşı kullanmak istemiştir.[152] Bu sıralarda Millet Partisi'nin Genel Başkanı olan Osman Bölükbaşi'nın şu sözleriyle dile getirdiği yaklaşım ise oldukça ilgi çekicidir:

"Yahu orası ordu karargâhına döndü. Çizme gıcırtısından. kılıç şakırtısından oraya girilemiyor".[153]

Türkeş ve arkadaşlarının kısa bir zamanda partide etkili ve yetkili konuma gelmesi, CKMP Gençlik kollarını da organize ederek, milliyetçi gençliği de CKMP etrafında toplanmasını sağlamaları parti içerisinde Türkeş'i çekemeyen bir grup CKMP'linin tepkisine sebep olacaktı. Türkeş ve arkadaşları Anadolu'yu karış karış dolaşarak, partinin olağan kurultayına daha güçlü bir şekilde girerek, Türkeş'in liderliğinde yeni bir CKMP'nin inşasına soyunacaklardı. CKMP içerisinde kurultayın bir an önce yapılabilmesi için çeşitli müzakereler yapılacaktı. Parti Genel Sekreteri Mustafa Kepir, Olağanüstü Büyük Kurultayın genel seçimlerden önce yapılabilmesi için .kurultayın erkene alınmasını Genel İdare Kurulunda teklif edecekti. Kepir'in teklifinde düşündüğü genel seçimlere Türkeş'in genel başkanlığında güçlü bir şekilde girmekti. Bu düşünceyle GİK'te iki ayrı görüş ortaya çıktı.[154]

---

[152] Türkeş bu konuyu hatıralarında şu şekilde açıklığa kavuşturmaktadır:

Ondörtler'den dokuz arkadaşımla birlikte CKMP'ye girdik. Daha öncede ifade ettiğim gibi üç arkadaşımız CHP'ye bir arkadaşımız da TİP'e gittiler. Böylelikle Ondörtler' parçalanmış oldu. Zaten biz sürgündeyken Brüksel'de bir toplantı yapmıştık. O toplantıda bana karşı Orhan Kabibay'ın adaylığı ortaya atıldı. Ben, bu tavır karşısında serbest olduğumu söylemiştim. Bu tavrım üzerine Orhan Kabibay ve Orhan Erkanlı bu defa üçlü bir yönetim kurmamızı teklif ettiler. Yani triyomvira.

Ben, bu teklifi doğru bulmadım. Tarihten örnekler verdim. Osmanlı İmparatorluğu'nun son yıllarında Cemal-Enver ve Talat Paşaların triyomvirasını anlattım. Napolyon'un kurduğu triyomviradan söz ettim. Böyle üç başlı idarenin hiçbir yerde muvaffak olmadığını kendilerine örneklerle anlattım.

Bizden ayrılıp CHP'ye giden arkadaşlara bu parti içinden itirazlar olmuş. İsmet Paşa itiraz edenlere şöyle demiş:

'- Bunları, Türkeş'e karşı kullanmam lâzım. Ondörtler'i parçalamaya çalışıyoruz. Ondörtler'den, üçünü koparabildik. Bu arkadaşları partimizden milletvekili seçtirelim. CKMP'ye karşı, Türkeş'e karşı bunların CHP'de bulunması lâzım" (TURGUT - a.g.e., s. 390-391)

[153] TURGUT - *a.g.e.*", s. 390

[154] ÖZNUR - a.g.e., s. 85-86

Türkeş aleyhtarları kurultayın erkene alınmasına karşıydılar. Kepir ve arkadaşları ise seçimlerden önce kurultayın yapılmasını istiyordu. GİK'te yapılan oylamada 11'e karşı 6 oyla Kurultayın seçimlerden önce yapılması kararlaştırıldı. Kurultayın öne alınması için verilen Önerge lehine Kamil Koç, Enver Kök, Rahmi İnceler Saadet Evren, Mehmet Altınsoy, Cevat Odyakmaz, Fuat Uluç, Mustafa Kepir ve İsmail Sefa Kemal Tamer İsmail Gucur aleyhinde ise Ahmet Oğuz, İrfan Baran, Hasan Dinçer Rasim Hancıoğlu, Kadircan Kaflı ile Veli Başaran oy kullanmıştı.

Olağanüstü büyük Kurultaya gidilmesi kararının alınması üzerine, Başkanlık Divanı Kurultayın gündemini tespit etmiş, gündem tasarısında Genel Başkan ve ayrıca programda değişiklik yapılması da yer almıştı. Parti ileri gelenlerine göre, CKMP'de Genel Başkan ve Genel İdare Kurulu seçimlerinin yenilenmesinden çok daha önemli olan programda yapılmak istenilen değişikliklerdi. Bu değişikliklerin özellikleri şöyleydi:

"Endüstriyel çağın açtığı üretim düzenine milletçe girilmesi gerekmektedir. Artık bir iş ve işçi seferberliğine zaruret vardır. Bu da CKMP programında yer almalıdır. Türkiye'nin ziraata ve toprağa bağlı genel yapısında değişiklik yapılmalı, gayretler bu istikamete yöneltilmelidir".[155]

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Genel Başkanı, Ahmet Oğuz, Türkeş taraftarlarının Kurultayı erkene aldırması üzerine, 17 Haziran 1965 tarihinde Genel Sekreterliğe gönderdiği mektupta Genel Başkanlıktan istifa ettiğini bildirmişti.

İstanbul Milletvekili Ahmet Oğuz istifa mektubunda, yeni katılan partili arkadaşların CKMP'ye huzursuzluk getirdiğini beyan etmekteydi.[156]

---

[155] Yeni Gazete - 27 Mayıs 1965

[156] Ahmet Oğuz mektubunda istifasını şu şekilde açıklamaktadır:

"Son dörtlü koalisyon hükümetinin kuruluşundan bu yana Genel Merkezde, suni olarak yaratılan huzursuzluk, müteakip devrelerde, bir takım tabii olmayan davranışlar ve partiye yeni katılan arkadaşların da tutumu ile gittikçe artmakta ve düşünülen verimli bir çalışmaya imkan verilmemektedir

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partililer, doğruluk ve ahlak prensiplerine dayanan, millî bir halk hakimiyetini kurmak istemektedirler. Buna erişmenin tek yolu ise, partililer arasında sevgi ve saygıya müstenit kuvvetli bir tesanütün sağlanmasına bağlıdır. Oysa bir olağanüstü Kurultay arifesinde ve seçim sathı mailinde, parti tesanütünün bozulması pahasına girişilen genel merkezdeki iç mücadeleleri önlemek mümkün olamamıştır.

Bu itibarla, partililere ve tarihe karşı mesuliyet kabul edemeyecek bir hale geldiğimden, parti genel başkanlığından ayrıldığımı arz ederim. Saygılarımla" (Yeni Gazete - 18 Haziran 1965)

Ahmet Oğuz'un istifasından sonra Olağanüstü Kurultaya hazırlanan CKMP 'nin Ankara'daki Çankaya ilçe ve Ankara İl Kurultayında. parti içerisindeki iç çekişmelere net bir şekilde görülecekti. CKMP'de Türkeş aleyhtarı grubun önde gelen isimlerinden Milli Savunma Bakanı Hasan Dinçer ve CKMP Eski Genel Başkanlarından Ahmet Tahtakılıç. Çankaya İlçe Kurultayına katılarak. CKMP'ye katılan Alparslan Türkeş ve arkadaşlarının fikir ve düşüncelerinin CKMP hareketine bir şey kazandırmayacağını. parti yönetimini tamamen ele geçirmek için çeşitli oyunlarda bulunduklarını iddia ediyorlardı.[157]

Alparslan Türkeş de Çankaya İlçe Kurultayında yaptığı konuşmada Tahtakılıç ve Hasan Dinçer'in eleştirilerine cevap vermiş ve niyetlerinin CKMP'yi bölmek olmadığını iddia etmiştir.[158] Çankaya Kongresi Türkeş taraftarlarının galibiyeti ile sonuçlanmıştır. CKMP liderliği için en kuvvetli adaylar Millî Savunma Bakanı Hasan Dinçer; Ahmet Tahtakılıç ve Alparslan Türkeş'ti. Cumhuriyet senatosu eski başkan vekillerinden Hazım Dağlı'nın da adaylığını koyması ve liderlik mücadelesine katılması da konuşuluyordu. CKMP liderliği Mustafa Kepir'in vekaletinde. fakat yönetimi Alparslan Türkeş ve taraftarlarının elinde bulunmaktaydı. [159]

CKMP'nin 18 Temmuz 1965 tarihinde yapılan Ankara İl Kongresi de Millî Savunma Bakanı Hasan Dinçer ile Alparslan Türkeş'in sessiz bir şekilde cereyan eden "Liderlik mücadelesi" halinde geçmişti.

Hasan Dinçer, konuşmasında Temmuz ayının sonunda yapılacak Olağanüstü Büyük Kurultaya dikkati çekmiş, Genel Başkanlığa, kimin seçilmesi lazım geldiği konusunda-partililere. "Seçerken aklı selimi hakim kılıp, değerini ölçerek hizmet mevkiini ona göre vermek lazımdır" tavsiyesinde bulunmuştu.[160]

Gösterişsiz bir şekilde Kongre salonuna giren Hasan Dinçer'in aksine şaşaalı bir şekilde kongreye iştirak eden Türkeş, CKMP'de teşkilat içerisinde canlı bir ekibe sahip

---

[157] ÖZNUR - a.g.e., C. 1, s. 88

[158] "Bizim arzumuz ne yerleri yerinden oynatmak ne gökleri yerinden oynatmak, bizler, hareketsizliği, demagojiyi kendilerine hüner sayan politikacıların karşısında olacağız. Gayemiz prensiplerimizden taviz vermemektir. Bir klişe politik hürriyet, hiç bir şey ifade etmez. Şairin dediği gibi, arabaya taş koyduk biz bu yola baş koyduk". (Yeni Gazete, 21 Haziran 1965)

[159] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 88

[160] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 88

olduğunu bu kongrede göstermiştir.[161] CKMP Ankara İl Kurultayını Türkeş taraftarları kazanmış: Olağanüstü Kurultaya en fazla delege gönderecek olan Ankara Delegelerinin desteği Türkeş tarafına geçmiştir.

Ankara İl Kongresinin Türkeş taraftarlarının zaferi ile sonuçlanması Türkeş dışındaki Genel Başkan adaylarını çok rahatsız etmişti. Eski CKMP'liler Türkeş'in partiyi ele geçirmeye çalıştığını anladılar. Benzer görüşler CKMP Genel Başkan Adayı Ahmet Tahtakılıç tarafından da belirtildi.[162]Adaylardan Hasan Dinçer Genel Başkan Vekili Mustafa Kepir'e bir mektup göndererek. "partiyi kendi emellerine alet ettiği ve ele geçirmeye çalıştığı" için Türkeş'in Tüzük çiğnediğini. bu yüzden de cezalandırılmasını talep etti.[163]

Türkeş hakkında yayılmış olan söylentileri ve Dinçer'in sorularını cevaplandırmak, ve Kurultay'a şaibesiz girebilmek amacıyla Kurultay'a bir hafta kala, 22 Temmuz 1965'te, yanında MBK'nden arkadaşları Muzaffer Özdağ. Dündar Taşer, Ahmet Er. Rıfat Baykal olduğu halde bir basın toplantısı düzenledi. Baykal'ın dağıttığı basın bildirisi[164] ile CKMP'ye bağlılıklarını tekrarladılar. Türkeş gazetecilerin sorularını cevaplandırırken de Parti'yi asıl bölmek isteyenin Dinçer olduğunu belirtmiş, Kongre'yi kaybettiği

---

[161] CKMP'nin Genel Başkan vekili Mustafa Kepir ve Bakanları. Türk Ocağı Düğün Salonundaki Kurultaya sessiz sedasız gelmişler. ancak kendilerine özel bir muamele yapılmamıştı. Partiye giren Türkeş dışındaki 14'ler de aynı şekilde ve topluca Kurultay salonuna gelip sessizce yerlerini almışlardı. Ancak Partinin Genel Müfettişi ve Genel Başkan adaylarından Alparslan Türkeş'in gelişi görkemli olmuştu. Asker öğretmenlerin sınıfa girişleri gibi, idare heyetinden bir üye koşarak salonun kapısına gelmiş ve "Türkeş geliyor Türkeş geliyor dikkat edin"diye bağırmıştı. Bundan sonra salonun kapısında Türkeş görünmüş, ve alkışlarla, "Yaşsa, Varol" sesleri ile karşılanmıştı. (ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 89)

[162] LANDAU - a.g.e., .s. 297

[163] Genel Başkan Adayı Hasan Dinçer mektubunda şu soruları sormaktadır:

1. CKMP'yi ve onun program ve tüzüğünü beğenmemektedir. O halde partiye niçin girmiştir?
2. Her partilinin başkanlığa adaylığını koymak hakkıdır. Ancak "bunda muvaffak olamazsak, partiyi yüzlerine çarpar çıkar gideriz ve başka bir parti kurarız" diye alenen bağıran bir kimsenin CKMP'li olmaya hakkı var mıdır?
3. Partili arkadaşlarını, "hadlerini bilmezler, mazileri belli kişiler, mazisinde hiç bir şeyi bulunmayanlar, köhneler gibi çirkin sözlerle rencide etmesi, parti tüzüğüne ve siyasi ahlaka uyar mı?
4. Bir parti müfettişi hiyerarşisi bakımından parti genel başkanının ve genel idare kurulunun emrinde çalıştığını unutarak "bazı hadlerini bilmezlere hadlerini bildireceğiz .. kendilerini toparlamazlarsa, huzurunuza getireceğimiz başka şeyler de vardır Yeni tedbirler alırız" gibi tehditlerde bulunabilir mi?" (Yeni Gazete, 22 Temmuz 1965)

[164] "Her zaman ifade ettiğimiz gibi, CKMP'nin on sekiz yıllık hizmet ve fazilet mücadelesine sevgi ve hürmet duyduk. Bizi CKMP saflarında hizmete sevk eden bu duygularımızdır. Bizim üzüntümüz ve şikayetimiz partimizin gelişmesine bilerek veya bilmeyerek çıkarılan engellerden doğmaktadır."(Yeni Gazete, 23 Temmuz 1965)

takdirde de CKMP'den ayrılacağı iddiasını şiddetle reddetmiştir.[165] Türkeş, toplantıda CKMP GİK üyesi Adalet Bakanı. Konya Milletvekili İrfan Baran'ın kendisi hakkında "otoriter davranış" sahibi sözünün hatırlatılması üzerine. bu konuyu hayretle karşıladığını belirtmiş ve İrfan Baran'ın kendisini CKMP'ye davet edenlerin[166] başında olduğunu açıklamıştır.[167]

CKMP'de Genel Başkan Ahmet Oğuz'un istifasıyla parti içerisinde iç çekişmeler sürerken. Ondörtler' diye bilinen MBK'den tasfiye edilen gruptan MBK'nin dört eski üyesi Türkeş'le birlikte hareket eden Şefik Soyuyüce, Mustafa Kaplan. Fazıl Akkoyunlu ve Numan Esin. parti genel merkezinde düzenlenen bir törenle 19 Haziran 1965 tarihinde CKMP'ne kaydolmuşlardı. Yeni üyelerin kayıt beyannameleri. CKMP Genel Başkan Vekili Yozgat Milletvekili Mustafa Kepir ve Parti Genel Müfettişi Alparslan Türkeş tarafından imzalanmıştır.

CKMP'ye kaydolmaları dolayısıyla arkadaşları adına bir konuşma yapan Mustafa Kaplan. Türkiye'nin yeni bir uyanış ve yeni bir gelişme içinde olduğunu ifade ile sözlerine başlamış ve dolaylı olarak diğer adaylara karşı Türkeş'in yanında olduğunu hissettirmiştir.[168]

CKMP'nin 7. Büyük Olağanüstü Kurultayı'na doğru gidilirken. parti içerisindeki Türkeş muhalifleri, Olağanüstü Kurultayın ertelenmesi için çalışmalar başlattılar. CKMP'nin 26 Temmuz 1965 tarihli toplantısında Türkeş taraftarlarıyla muhalifler arasında Genel İdare Kurulunda sert kavgalar yaşandı. Türkeş taraftan GİK üyesi Devlet Bakanı Mehmet Altınsoy, Olağanüstü Kurultayın ertelenmesini isteyen muhalif gruptan

---

[165] Soru: Kurultayda seçimleri kaybederseniz, CKMP'den ayrılacağınız yazıldı. Doğru mu?

Türkeş: Katiyen yanlıştır. Kurultayda başkanlık seçimini kaybedersek bile CKMP de kalmaya devam edeceğiz. Bizim için önemli olan makam, mevki, ikbal değil, mensubu olduğumuz CKMP hareketine ve de milletimize hizmettir."(Yeni Gazete, 23 Temmuz 1965)

[166] Türkeş'i CKMP'ye davet edenlerden Kadircan Kaflı da aynı gerekçe ile CKMP'den ayrılmıştır.

[167] "İrfan Baran tam iki buçuk yıl evine gelip gitmiş ve CKMP'ye girmem için ricacı olmuştur. Hatta, partiye girmeden evvel yeni bir program için gayri resmi bir komisyonu kurulup, Baran ile beraber çalışmalar yapılmıştır. Kendisi her zaman bizimle birlikte çalışmış ve CKMP'de hizmet etmemizin önemini sürekli vurgulamış, bizi takdir etmiş ve teşvik etmiştir".(Yeni Gazete, 23 Temmuz 1965)

[168] "Atatürk devrimlerini, yalnız muhafaza edilecek bir sonuç değil, bizim kuşaklara imkan sağlayan bir başlangıç olarak mütalaa etmekteyiz. Bu gerçek anlayış içinde Türk halkı laf değil, iş pasifize değil, hareket istemektedir. Bu ruhu yaratacak siyasi kadrolar gelişecek, bunu istismar edenler, er geç halk oyu tarafından tasfiye edilecektir. Bu esas içinde genel görüşlerimiz, dengeli siyasi gücü meydana getirmek, gi-

Mehmet Ali Arsan'ın üzerine yürümüş, çıkan kavga büyümeden araya giren GİK üyeleri tarafından önlenmişti. Türkeş muhalifleri adına söz alan Dinçer, toplantıda seçimlerin ertelenmesi için bir önerge vermiş, fakat bu önerge yapılan oylama neticesinde Türkeş taraftarlarının engellemesiyle kabul edilmemişti.

Kurultay'a dört gün kala Uşak Milletvekili partinin ağır toplarından Ahmet Tahtakılıç, bir basın toplantısı düzenleyerek, CKMP Genel Başkanlığına adaylığını koyduğunu resmen açıklamıştı. Tahtakılıç, basın toplantısında Türkeş'e yönelik ağır eleştirilerde de bulunmuştu. Tahtakılıç'la birlikte hareket eden Adalet Bakanı İrfan Baran da Türkeş aleyhtarı demeçlerini Marksist ve solcu basına vermekten kaçınmamıştı. Baran kurultaya iki gün kala, Türkeş'in partiyi ele geçirmek için Nazi usullerini tatbik ettiğini, hazırlanan CKMP programını tasvip etmediğini ifade ederek, bunun materyalist ve totaliter bir dünya görüşünü aksettirdiğini belirtmişti.[169] Türkeş ve arkadaşları aleyhine çıkartılan "faşist", "Nazi" ve "bölücü" suçlamalarına karşı bir cevap da Ötüken Dergisi aracılığı ile verildi.[170]

---

rişilen sosyal ve ekonomik savaşı zaferle sonuçlandırmak, güçlü ve mutlu Türkiye'nin yaratılmasına devam etmektir". (**Yeni Gazete** - 30 Haziran 1965)

[169] **ÖZNUR** - a.g.e., C.1, s. 97-98

[170] "Olay malum; Türkeş ve birkaç arkadaşı, vaki davet üzerine CKMP'ye girmişler ve Parti Genel Kurulu'nun verdiği bir kararla, Temmuz ayı içinde olağanüstü bir kurultay toplanmasına karar verilmişti. Türk milliyetçisi Türkeş'in CKMP Genel Başkanlığı'na aday olacağı ve kuvvetli bir ihtimal ile seçilerek partinin başına geçeceği anlaşılınca, sanki siyasi partilere genel başkan olmak için mutlaka milliyetçilik seviyesinden yoksun veya kökü dışarıda bir takım teşekküllere mensup olmak, yahut Türkçülük düşmanı bulunmak şartmış gibi, her taraftan kendisine saldırılar başladı. Bu arada, CKMP mensuplarından birtakım ileri gelenler de, önce akortsuz sesler çıkarıp, sonradan berikilerle aynı safta birleştiler. Bir Türk milliyetçisi olan Türkeş: faşistlik, Nazi usulleriyle çalışmak, korkunç fikirler sahibi olmak filan gibi ancak komünistler tarafından ileri sürüldüğü takdirde akla yakın sayılacak iftiralara hedef oldu.

Halbuki bir Türk milliyetçisi için faşistlik, nazi usulleriyle çalışmak yahut memleket için kötü fikirlere sahip bulunmak gibi şeyler bahis konusu olamazdı. Bir Türk milliyetçisi, milletine ve yurduna hizmet etmekten başka bir fikrin sahibi olamazdı. Bu iftiralar ve benzerleriyle herhangi bir siyası değil, siyasi hayatının başlangıcında bir Türk milliyetçisi ve onun şahsında milliyetçilik vurulmak istenmişti.

Her propagandanın, az veya çok, bir etki yapması mukadderdir Bu iftiraların da tesirsiz kalmadığı ve kalamayacağı, yani milliyetçi umumi efkarda bazı tereddütler yaratacağı muhakkaktı.

Türkeş'in CKMP'ye girişi, partinin yüksek kademesinde verilen karar sonucu vaki davet üzerine olmuştur Sonradan aleyhinde bulunanlar dahi, bu girişin gecikmemesi için gayret sarf etmişlerdir. Partinin Temmuz kurultayı sırasında fiskoslarla ve gazetelere verilen demeçlerle yaratılmaya çalışılan hava, hiçbir ciddi ve ahlaki temele dayanmayan şeylerdir Türkçülük düşmanı çevrelerde hazırlanan plan ile malum kampanya açılmış ve gerçekle en küçük bir ilgisi bulunmayan yalanlar ve iftiralar ile umumi efkar bulandırılmaya çalışılmıştır Fakat ne yalan ve iftiralar ne de başka yollardan yapılan tahrikler, bir milliyetçinin şahsında Türk milliyetçiğini vurmaya çalışanlara bir şey sağlamıştır

Gerçek budur. Milliyetçi umumi efkar bu gerçeği bilmeli ve adi menfaatçilerin adlarını da aklının unutulmayacak bir köşesine yazmalıdır." (**Ötüken Dergisi**, *"Milliyetçi Umumî Efkâra Bir Açıklama"*, 15 Mayıs 1965, Sayı: 17, s. 5-6)

CKMP'nin Ankara Büyük Sinemada yapılan, 3 gün süren 7. Olağanüstü Büyük Kurultayında iki grup çekişecekti. Gruplardan biri Türkeş ve yanında olanlar. diğeri ise Türkeş'in karşısında birleşen birden fazla gruptan olan Ahmet Tahtakılıç, Hasan Dinçer ve Ahmet Oğuz'la birlikte hareket eden Türkeş muhalifi gruplardı.

Kurultaya ilgi ve alaka büyüktü. Her iki tarafın taraftarları Kurultay salonunu doldurmuştu. Fakat salonda çok önceden hazırlıklı planlı bir şekilde organizeli olarak kurultaya gelen Türkeş taraftarları salona hakimdi. Türkçüler Derneği, Türk Ocakları ve Üniversiteliler Kültür Derneğine mensup Türkeş sempatizanı kalabalık bir grup Kurultay salonuna gelerek Türkeş'i desteklemek için coşkuyla yerlerini almışlardı. Türkeş taraftarı milliyetçi gençler. Türkeş'i destekleyen CKMP'li delegelerle birlikte kurultay başlamadan evvel salonda attıkları sloganlarla gövde gösterisi yapmışlardı. [171]

CKMP'nin 30 Temmuz Cuma günü başlayan ilk gününde. kurultay divan başkanlığını Türkeş grubu kazandı. 2154 delegenin katıldığı kurultayda. Türkeş taraftarlarının divân başkanlığı için aday gösterdiği Gökhan Evliyaoğlu. yapılan seçimi sonucunda divan başkanlığına seçildi. Divan Başkanlığına seçilen Balıkesir Milletvekili, gazeteci-yazar Evliyaoğlu. kurultaydan kısa bir süre önce AP'den istifa ederek CKMP'ye katılmıştı.

CKMP Kurultayı'nın ikinci günü, Genel Başkan adayları Ahmet Tahtakılıç ve Alparslan Türkeş'in konuşmaları ile karşılıklı "Kuvvet denemesi ve gövde gösterisi" ile geçmişti. Kurultayın ilk günü bir konuşma yapan Tahtakılıç'ın yaptığı konuşmada; "Kurultay gayr-i tabii bir hava içinde geçmektedir" diyerek, divan başkanı Gökhan Evliyaoğlu'yla da sık sık tartışmaya girmesi üzerine, Evliyaoğlu Tahtakılıç'a; "Kurultayı küçük düşürecek ithamlarda bulunamazsınız, sözünüzü keseceğim"demesi üzerine, Tahtakılıç, "Nümayiş içerisinde netice alınmaz" sözleriyle konuşmasını kesmişti. İşte kurultayın ikinci günü de, taraflar arasındaki tartışmalar ve gerginlik bir gün önceki kaldığı yerden devam etmişti.

---

[171] **ÖZNUR** - a.g.e., C.1, s.98

Landau Kurultay'daki genel havayı şöyle anlatır:

"Temmuz 1965 sonunda Ankara'da toplanan CKMP Kongresi kendisini kurtarıcı olarak alkışlayan Türkeş sempatizanları ile dolmuştur. Tuğlu kırmızısı pazubentli gençler -sonraki yıllarda Türkiye bunları daha iyi tanıyacaktır- "o"nun delegelerine nasıl oy kullanılacağına ilişkin yazılı emirler dağıtmışlardır; ona en büyük tezahüratı da yapan bunlardır. **(LANDAU** - a.g.e., s. 297)

Her iki genel başkan adayı konuşmalarına başlamadan evvel, Türkeş muhaliflerinin salonda "Faşist Türkeş" adlı bir yazının bulunduğu mecmuayı delegelere dağıtması üzerine salon karışmış. Türkeş taraftarları muhaliflerin üzerine yürüyerek, dağıtılmak istenen dergiye engel olmuşlardı. Her iki grup arasında çıkan kavga güçlükle yatıştırılmıştı. [172]

Tahtakılıç, ikinci gün yapmış olduğu konuşmada Evliyaoğlu'nun tarafsız kalmadığını bildirmiş, yerini Başkan Vekiline bırakmasını istemiş, ancak Evliyaoğlu bu suçlamayı reddederek Kurultay'ı idareye devam etmiştir. Tahtakılıç, yapmış olduğu bu konuşmada Türkeş'in CKMP içerisinde bir genel başkan adayından daha çok bir lider gibi davranmasından duyduğu rahatsızlığı dile getirmiştir.[173]

Tahtakılıç'ın kongrede hemen hemen iki gün süren uzun konuşmasına karşılık Türkeş'in yapmış olduğu konuşma yarım saat sürmüştü. Türkeş Kurultay'dan bir süre önce Gürsel'i ziyaret etmiş, Kurultay'da nasıl hareket etmesi gerektiği ve ne gibi konulara temas etmesi hususunda tavsiyelerini almıştı.[174] Taraftarlarının alkışları ve ayakla-

---

[172] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s.98-99

[173] "Garplı bir insan olan Türkeş, partiye damgasını vurmak gibi bir iddianın sahibi olamaz. Baskın basanınındır metodur memlekette iflas etmiştir. Bu usul CKMP'de de taraftar bulamaz. Türkeş'in üstünlük iddiasında bulunacağını sanmıyorum. Osman Bölükbaşı hariç, bu partide kimse bu yola gitmemelidir. Nedir bu telaş? Eğer bazı arkadaşlarımızın yeni program ve tüzük istekleri, yepyeni idare tarzları varsa, parti kurma hakkı sade bize ait değil ya... Her gün yeni bir parti kurmak mümkün birleşmeli, orta yerdeki gayri tabilikleri izale etmeliyiz. Ben ne kimsenin adayıyım ne de bir tek adamı isterim. Bu partiye yeni bir şahıs gölgesi düşürmekle neyi kazanacağımızı zannediyorsunuz?" (Yeni Gazete, 1 Ağustos 1965)

[174] Türkeş, hatıralarında Gürsel Paşa'nın kurultayda yapacağı konuşma ve CKMP'ye girişiyle ilgili kendisine şunları söylediğini şöyle anlatır:

"Gittim, ziyaret ettim kendisini. Beni çok iyi karşıladı. Hatırımı, sağlığımı sordu. Kendisi o sıralarda rahatsızdı. Ben Cemal Paşa'nın rahatsızlığından duyduğum üzüntüyü dile getirdim. Ardından Cemal Paşa'ya, beni CKMP Genel Başkanlığına getirmek istedikleri, ama bir grubun da karşıma Ahmet Tahtakılıç'ı sürdüklerini anlattım. Cemal Paşa beni dinledikten sonra, şunları söyledi. "Biliyorsunuz, ben sizi tanıyorum ve seviyorum. Siz muvaffak olacaksınız. Kabiliyetinizi biliyorum. Toplanacak parti kurultayında şu şekilde bir konuşma yapmanı tavsiye ederim:

- Ben sizi sevdiğimden, memleketimize birlikte hizmet arzusu taşıdığından yanınıza gelmiş bulunuyorum. Hiçbir mevki ve makamda gözüm yoktur. Nefer olarak da hizmet etmeye hazırım. Bu partide, sizin yanınızda bir nefer olarak hizmete amadeyim.

Cemal Paşa, CKMP Kurultayı'nda yapacağım konuşmayla ilgili önerilerini kendi el azısıyla ufak ufak notlar ve kısa cümleler halinde yazıp bana verdi. Bunlar, üç-dört cümle halindeydi. Bu notları verdikten sonra da konuşmasını şöyle sürdürdü.

"Ben, sizi biliyorum tabiatınızı da biliyorum. Şimdi politik bir ortamda konuşacaksınız, yumuşak konuşmak daha yararlı olur."

Cemal Paşa'ya teşekkür edip, tavsiyelerini tutacağıma, yapacağıma söz verdim. İzin istedim, ayrılırken sözlerini şöyle bağladı:

rını yere vurmaları içinde kürsüye çıkan Türkeş, memleket meseleleri hakkındaki görüşlerini açıklamış, sözü parti içi kaynaşmalara getirerek, "Her yerde fikir ayrılıkları bulunur. Demokrasinin bir fazileti, oya başvurmak, oy çoğunluğuna razı olmak zaruretidir" demişti. Türkeş konuşmasında Fevzi Çakmak zamanında, daha küçük rütbeli bir subayken, CKMP'ye kalbi bağlarla bağlandığını anlatarak, "Parti kurulduğu günden beri aramızda bağ vardır. Hangi yenilik, hangi eskilik" şeklinde devam eden konuşmasında, CKMP'ye severek inanarak girdiklerini, hemen eski CKMP'lilerden Yusuf Kemal Tengirşenk ile Sadık Aldoğan'ı arayıp elini öptüklerini anlatarak kendisinim CKMP'ye yabancı bir kişi olmadığını savunmuştur.[175]

Taraftarları Türkeş kürsüden inerken gene tezahürat yapmışlar,[176] iki genel başkan adayı Tahtakılıç ile Türkeş el sıkışmışlar, fotoğrafçılara birlikte poz verirlerken, bazı delegeler, beraberlik diye bağırmışlardır. Türkeş ve Tahtakılıç'la birlikte genel başkan adaylarından olan Milli Savunma Bakanı Hasan Dinçer ise, Genel Başkanlığa adaylığını koymaktan vazgeçmiş, kendisini destekleyen 20 il Başkanı ile bir toplantı yaparak, Tahtakılıç'a oy vermelerini istemiştir.[177]

Bu konuşmanın arkasından yapılan seçimlerde Alparslan Türkeş büyük bir oy farkıyla 1 Ağustos 1965 tarihinde CKMP Genel Başkanlığına seçildi. Oylamada Ahmet

---

"Ne zaman ve ne gerekiyorsa senin için her an elimden geleni yapmaya hazırım. Arzu ettiğin zaman bana gelebilirsin."

Kalktık. Cemal Paşa'yla kucaklaştık..." (TURGUT - a.g.e., s. 392)

[175] "Bir iki partili arkadaşı tenkit etmek, partiye hürmetsizlik midir? Bunu partiye yapılmış tecavüz kabul etmek doğru değildir. Sizlerin vereceği oylar çok mühimdir. Bize ne vazife verilirse, gerekirse er olarak gene çalışacağız. Partinin daha iyiye gitmesi için gayret gösteriyoruz. Biz diyoruz ki, CKMP'de gelişme olsun, yenilik istemek tabiidir. Ben bir makam, mevki için aranıza gelmiş değilim. Bana hangi görev verirseniz, seve seve onu kabul eder, yaparım. Bir nefer olarak, bir er olarak aranızda çalışmaya geldim." Türkeş yarım saat süren konuşmasına Ziya Gökalp'in şu jüri ile son verdi:

Koşar elbet varır düşer kalkar

Kara taştan su damla, damla akar,

Dökülür sonra gümüş bir göl olur (Yeni Gazete, 1 Ağustos 1965)

Arayan hakkı en sonunda bulur.

[176] Landau seçim atmosferini şu şekilde anlatır: *"Türkeş, Türkiye'nin yoksulluğunu, insan ve ekonomik potansiyeli ile karşılaştırmış, eğitim ve öteki alanlarda genel bir reform istemiş ve güçlü yönetimi savunmuştur. Vatan ve Millet sözcüklerini tekrar tekrar (ve başarıyla) kullanmış, Türkiye'nin bölünmez bir bütün ve Türklerin öteki halklarla eşit, ya da daha üstün olduğunu vurgulamıştır. Türkeş, Turancılıktan söz etmiş ve İslâmiyet'in Türk devletinin dini olduğunu (belki, kongre, özellikle de Anadolu delegeleri için) söylemiştir. Konuşma ustaca yapılmış ve uyarıcı olmuştur; sonunda canlı "bir tezahürat" yapan Türkeş destekçileri tarafından sık sık alkışla kesilmiştir."* (LANDAU - a.g.e., s. 298)

[177] ÖZNUR - a.g.e., C. 1, s. 102-103

Tahtakılıç 516 oy, Alparslan Türkeş ise 698 oy almışlardır.[178] Kurultay'da Alparslan Türkeş CKMP Genel Başkanı seçilirken, eski CKMP'lilerin muhalefet şerhlerine[179] rağmen, Türkeş ekibince hazırlanan yeni "CKMP Program Tasarısı" da kabul edildi.[180]

Genel İdare Kurulu seçimlerini de Türkeş taraftarları kazandılar. Muhaliflerden Ahmet Oğuz ve Seyfi Öztürk Genel İdare Kuruluna güçlükle girerlerken, Türkeş'le birlikte partide görev alan 14'lere mensup 6 kişi rahatlıkla seçildiler.

Türkeş karşısında liderlik seçimini kaybeden Ahmet Tahtakılıç, Genel İdare Kurulunda en çok oyu aldı. Tüzükte yapılan değişiklikle, 20 kişiden 28 kişiye çıkarılan yeni Genel İdare Kurulu üyeleri şunlardı:

Ahmet Tahtakılıç, Abdülhadi Toplu, Gökhan Evliyaoğlu, Sıtkı Çörtoğlu, Mehmet Altınsoy, Mustafa Kepir Muzaffer Özdağ, Hasan Dinçer, Ahmet Er, Dündar Taşer, Kamil Koç, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu, Rıfat Baykal, Mustafa Kaplan, Kemal Cabioğlu, Numan Esin, Cevat Odyakmaz, Saadet Kaçar, Turgut Öztaşkın, İsmail Sefa Akay, Fuat Uluç, Seyfi Öztürk, Hasan Gülsoy, Mustafa Kemal Erkovanlı, Hikmet Tanyu, Mehmet Kılıç, Ahmet Oğuz, Faruk Küreli.

Eski Genel Başkan Yardımcısı Enver Kök ile, eski Adalet Bakanı İrfan Baran Çankırı Milletvekili Rahmi İnceler ve Millet Meclisi Başkan vekili Nurettin Ok, Genel İdare Kurulu yedek üyeliğinde kaldılar.[181] GİK üyelerinin seçimi ile birlikte Kurultay fii-

---

[178] ÇAY - a.g.e.

[179] Bunlardan Zonguldak delegesi Müfit Duru, program tasarısı için yazdığı muhalefet şerhinde,

"Gençliğin siyasi bir eğitimle yetiştirilmesini öngören hüküm için, bu hüküm demokratik hiçbir memlekette hiçbir siyasi partide, görülen husus değildir. Bu tarz prensiplere ancak Lenin Rusyası'nda, Mussolini İtalyası'nda, Hitler Almanyası'nda ve Franco İspanyası'nda rastlanabilir"

demişti. Programın, tümü için yazılan muhalefet şerhinde de şu görüş savunulmuştu:

"Program tümü ile totaliter ve kollektivist bir Türkiye yaratmayı hedef tutar veya bu intibaı verecek mahiyettedir. Halbuki, CKMP kuruluşundan bu yana siyasi alanda liberal, iktisadi alanda Neo-Liberal ve işçinin istismarına mani olacak hükümleri benimsemiş olan bir partidir. Bu programda ileri sürülen fikirler kabul edildiği takdirde, CKMP'yi Türkiye İşçi Partisinin yanında bir yere koymak gerekecektir". (Yeni Gazete, 1 Ağustos 1965)

[180] Bir sonraki bölümde bu program tasarısından geniş olarak bahsedilecektir.

[181] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 103

len sona erdi; yeni Genel Başkan Alparslan Türkeş delegelere bir teşekkür konuşması[182] yaparak CKMP Olağanüstü Kongresi'ni resmen sona erdirdi.[183]

1 Ağustos 1965 tarihi Alparslan Türkeş ve CKMP için yeni bir dönemin başlangıcı olur. Alparslan Türkeş'in CKMP Genel Başkanı olarak kendisinin liderliğine karşı tavır koyan CKMP'li bakanlara karşı hükûmet nezdinde gösterdiği tepki siyasî hayatındaki davranış biçimini ortaya koyması bakımından oldukça önemlidir.[184]

Türkeş, kurultaydan bir hafta sonra GİK üyesi arkadaşlarıyla birlikte Cemal Gürsel'den randevu alıp, teşekkür ziyaretine gitmişlerdir. Bu ziyarette Gürsel. "İyi oldu, seçilmenize memnun oldum. Memlekette demokrasi var. Partinizle inşaallah muvaffak olursunuz, hizmet edersiniz." Sözleriyle memnuniyetini ifade etmiştir.[185]

Alparslan Türkeş'in CKMP Genel Başkanı seçilmesi solda ve sağda çok değişik yorumlar yapılmasına vesile oldu. İnönü'nün damadı Metin Toker'in çıkartmış olduğu solcu Akis dergisinde, Türkeş'in zaferini "kafatasçıların CKMP'yi ele geçirmesi" ve "Nazilikle" özdeş görürken[186] sosyalist Yön dergisi kapağına "Türkeş, Faşist Değil Romantiktir!" alt yazılı bir Türkeş fotoğrafı basarken yorumunda Türkeş'in zaferi takdir e-

---

[182] "Kurultayımız tüm bir demokratik hava içinde geçmiştir. Kuvvetli bir genel başkan adayı olan Ahmet Tahtakılıç'ın, şahsiyetini ortaya koymasından memnunum. Tahtakılıç'a oy veren muhterem delegeleri de benim lehimde oy kullanmış delegeler kadar, hürmet ve muhabbetle karşılıyorum ve selamlıyorum. Parti olarak eskiden beri uğrunda mücadele edilmiş idealleri ve ilkeleri, her şeyin üstünde devam ettireceğiz ve koruyacağız. Çalışmalarımızda ve kanunlara hürmette, hukuk düzeninin hakimiyetini her şeyin üstünde tutacağız.

Seçimlerde rasgele vatandaşları kötülemek, kardeşi kardeşe düşman etmek ve her ne bahasına olursa olsun kazanmak hırsı ile değil, millet iradesinin lekesiz ve gölgesiz tecelli etmesi, kardeşlik sevgi ve anlayışın hüküm sürmesi gayesi ile çalışacağız.

Bugüne kadar partimize hizmet etmiş olan idareci arkadaşlarımıza derin bir şükran ve minnet duygusu içindeyim, Parti içinde ve şahıslarımız arsında geniş bazı üzücü hadiseleri geride kalmış kabul ediyor ve bütün arkadaşlarımızı samimi sevgi ve hürmet duyguları ile kucaklayarak partimiz için el ele birlikte çalışmak üzere ellerimizi uzatıyoruz. Gelecek günler daha iyi olacaktır". (Yeni Gazete, 2 Ağustos 1965)

[183] Genel İdare Kurulu kendi arasındaki görev bölümünü şu şekilde yapmıştır:

Genel İdare Kurulunun ilk toplantısında eski MBK üyelerinden Ahmet Er Yüksek Haysiyet Divanı üyeliğini tercih ettiği için istifa etmiş ve yerine eski CKMP'liler grubuna dahil Enver Kök yedekten Genel İdare Kurulu girmişti. Genel İdare Kurulunda yapılan seçimler neticesinde Mustafa Kepir ve Enver Kök Genel Başkan yardımcılıklarına, Fuat Uluç Genel Sekreterliğe, Muzaffer Özdağ ile Mustafa Erkovan da Genel Sekreter Yardımcılıklarına seçilmişlerdi. Genel Muhasipliğe Cevat Odyakmaz, Yardımcılığına ise Hasan Gürsoy getirilmişlerdir. Genel Başkan Yardımcılarından Enver Kök propaganda, Mustafa Kepir ise teşkilâtlandırmayla görevlendirilmişlerdi. (ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 106)

[184] ÇAY - a.g.e.

[185] TURGUT - a.g.e., s. 393

[186] Akis Dergisi - 7 Ağustos 1965

diyordu.[187] Türkeş'in Genel Başkan seçilmesi Türkçü çevreleri çok memnun etmişti. En çok sevinenlerden birisi olan Atsız'ın kardeşi Nejdet Sançar, Türkeş'in seçilmesini idealize etmiş, Türklüğün en büyük olaylarından birisi olarak görmüştür. [188]

CKMP Genel Başkanlığına Türkeş'in seçilmesi üzerine, parti içindeki muhalifler, Türkeş'i kamuoyunda sert bir şekilde suçlayan ifadelerde bulundular. Cumhuriyet Senatosu Kayseri Senatörü Suat Hayri Ürgüplü'nün Başbakanlığında kurulmuş olan koalisyon hükûmetinde, CKMP Niğde Milletvekili Mehmet Altınsoy Devlet Bakanı, Konya

---

[187] "Türkeş'in başarısında partinin gittikçe zayıflaması karşısında ümitsizliğe kapılan eski yöneticilerin gevşek tutumunun payı büyüktür. Kalenin kısmen içerden fethi Türkeş'in işini çok kolaylaştırmıştır. Fakat Türkeş ve arkadaşları çözülen CKMP'ye gerçekten taze kan getirmişler, teşkilatı genişletmişler ve canlandırmışlardır. Bunda Türkeş ekibinin askerlikten gelme, ciddi, planlı ve hızlı çalışması önemli rol oynamıştır. CKMP müfettişi adım adım teşkilatı dolaşmış, partili olduğunu dahi unutmuş, eski CKMP'lilerin isimlerini bulmuş, mektuplar yazmış, toplantılar düzenlemiş ve onları yeniden partiye ısındırmıştır. Ayrıca yeni iltihaklarla teşkilatı genişletmiş ve güçlendirmiştir.

Bütün bunlar sadece askerlikten gelme metodik bir çalışmayla izah edilemez. Türkeş sayıca az da olsa kendini boşlukta hisseden bazı muhafazakar grupların aradığı lider olduğu intibaını yaratmasını bilmiştir. Şimdi Türkeş ekibi, bu çevrelere, geleneklere ve Anayasa hudutları içinde dine azami saygılı ve milliyetçi bir çerçeve içinde, bir kalkınma görüşü getirmektedir. Bunun içindir ki Türkeş ve arkadaşları, program meselesine büyük önem vermişler ve 257 maddelik bir programla ortaya çıkmışlardır. Faşistlik suçlamalarına rağmen CKMP'nin yeni programı ileri ve demokratik bir manzara taşımaktadır." (Yön Dergisi. **Türkeş Nedir Ne Değildir.** Sayı: 123, 6 Ağustos 1965, s. 4-5)

[188] "Eskiden beri milliyetçi bir mayası olan CKMP ise, yüksek kademesindeki son değişiklik ile tam bir milliyetçi parti olmak yolunda ilk ciddi adımı atmıştır Türkiye'nin siyasi hayatındaki bu son adım ve hamle toplumsal hayatımız için çok önemlidir. Çünkü Türklüğü bütünüyle mutluluğa eriştirecek tek yol olan milliyetçilik, bugüne kadar daha çok kafalarda yaşayan bir fikir olmaktan ileri gidememişken, bu son hareket ile artık, toplum hayatında uygulanma imkan ve şansını elde etme yoluna ermiş bulunmaktadır. Bu bakımdan, CKMP'de son değişiklik, siyasi olmaktan çok, Türklük yönünden önemlidir.

Türkiye'nin, yakın tarihindeki birçok hamlelere ve davranışlara rağmen, devamlı bir ilerleme ve gelişme yoluna giremeyişinin baş sebebi, hareketlerin ve hamlelerin, milli ruh temeline oturtulamayışı ve milliyetçi ellere teslim edilemeyişidir. CKMP'deki son değişikliğin milliyetçi ve vatansever çevrelerde çok olumlu karşılanması ve büyük sevinç yaratması, büyük fakat talihsiz Türkiye'nin, dünya haritasındaki hakkı olan şerefli yeri alabilmesi ve Türk milletinin mutlu yarınlara doğru yürümesi imkanının belirmesi ümididir.

Bu ümidin gerçekleşmesi birkaç kişinin veya bir küçük topluluğun çalışması ile olmaz, olamaz. Türkiye'yi, kökü dışarıdaki yıkıcı fikirlerin olduğu kadar; siyaseti, kişi ve zümre çıkarları haline gelen yaratıkların ve bütün düzenbaz takımının dilinden de kurtarmak için, bütün milliyetçiler, bütün vatanseverler ve bütün ileri görüşlü Türkler, aynı gaye ve hedef etrafında toplanmalıdırlar.

Türk Milliyetçiliği, 1944'te ve 1953'de yediği iki haksız ve kalleş darbe ile sarsıntılar geçirmesine rağmen, bugün eskisinden daha güçlüdür. Yalnız teşkilatsız, dağınık ve imkansızdır. Üstelik ve hepsinden acı olarak, yıllardan beri kendi devletini kendisine karşı ve kendisinin karşısında görmenin ızdırabı içindedir.

Fakat artık, her şeyi bir yana bırakmanın zamanı gelmiştir. Istıraplar, endişeler, çekingenlikler olduğu kadar kırgınlıklar, ayrılıklar ve bugüne kadar engel gibi gözüken her şey asılmalı, geride bırakılmalı ve gönüllerinde Türklük sevgisi taşıyanlar, doğan ümidin etrafında birleşmelidirler.

Türk soyunun kurtuluşu ve Türklüğün, dünya üzerindeki hakla olan mevki kazanması için, Türk milliyetçiliğinin Türk'ün kaderine hakim olması şarttır. Bütün Türk milliyetçilerinin, ellerindeki bütün imkanları bu yolda kullanmaları, bunun için, en büyük vazifeleri olmaktadır". (Nejdet SANCAR - **Türkiye'de Fikir Partileri,** Ötüken Dergisi, 16 Ağustos 1965, s. 20)

Milletvekili İrfan Baran Adalet Bakanı, Afyonkarahisar milletvekili Hasan Dinçer Milli Savunma Bakanı ve Eskişehir Milletvekili Seyfi Öztürk'de Köyişleri Bakanı olarak görev almışlardı.

CKMP'li Bakanlardan Afyon Milletvekili Hasan Dinçer, Eskişehir Milletvekili Seyfi Öztürk ve Çankırı Milletvekili ve Millet Meclisi Başkan Vekili Nurettin Ok[189], İstanbul Milletvekili Ahmet Oğuz, Afyon Milletvekili Veli Başaran, Kütahya Milletvekili Mehmet Kesen ve Afyon Senatörü Rasim Hancıoğlu, 4 Ağustos 1965 tarihinde CKMP Genel İdare Kuruluna müşterek bir mektup göndererek: "Türkeş'in liderliği altında partinin totaliter ve maceracı bir hüviyet aldığı" iddiasıyla istifa ettiklerini bildirmişlerdir.[190] Böylece CKMP'nin Millet Meclisindeki sandalye sayısı 12'ye Senatör sayısı da üçe düşmüştü.

Sekiz eski CKMP'linin istifa mektuplarında ileri sürdükleri isnatları, CKMP Genel Merkezi bir tebliğ ile reddetmiştir. CKMP Genel Merkezi, tüzük ve programın değiştirilmesiyle, parti hüviyetinin ortadan kalktığı iddiasının "asla varit"olmadığını açıklamış, "Partinin totaliter metotlarla ele geçirilmesi iddiaları ise büsbütün gülünçtür."[191] denilmiştir.

Cumhuriyet Senatosu Kayseri Senatörü Suat Hayri Ürgüplü'nün Başbakanlığında kurulmuş olan koalisyon hükümetinde, CKMP Niğde Milletvekili Mehmet Altınsoy Devlet Bakanı, Konya Milletvekili İrfan Baran Adalet Bakanı, Afyonkarahisar milletvekili Hasan Dinçer Milli Savunma Bakanı ve Eskişehir Milletvekili Seyfi Öztürk'de Köyişleri Bakanı olarak görev almışlardı.

CKMP'li Bakanlardan Hasan Dinçer, Seyfi Öztürk ve Millet Meclisi Başkan Vekili Nurettin Ok, Ahmet Oğuz, Veli Başaran, Mehmet Kesen ve Senatör Rasim Hancıoğlu, 4 Ağustos 1965 tarihinde CKMP Genel İdare Kuruluna müşterek bir mektup göndererek, "Türkeş'in liderliği altında partinin totaliter ve maceracı bir hüviyet aldığı" iddiasıyla istifa ettiklerini bildirmişlerdir.

---

[189] Bunların yerine yenilerin 3 bakanı Mehmet Altınsoy, Hazım Dağlı ve Mustafa Kepi kabineye girmiştir.

[190] ÇAY - a.g.e.

[191] Yeni Gazete, 5 Ağustos 1965

Genel Başkan Alparslan Türkeş, 5 Ağustos 1965 günü. Başbakan Suat Hayri Ürgüplü'yü Başbakanlıktaki makamında ziyaretle: mütecaviz bir tavırla partiden istifa edip de, hâlen partisini temsilen bakanlık görevini sürdürmekte olan Hasan Dinçer ve Seyfi Öztürk'ün. "öğleye kadar hükûmetten istifa etmelerinin temini için" Başbakan'a mehil verir. Türkeş. aksi taktirde koalisyona dahil siyasî parti liderlerinin de toplantıya çağrılmasını ister. Öte yandan adı geçen iki bakanın bakanlıktan istifa etmemekte direnmeleri. Başbakan s. Hayri Ürgüplü'yü zor durumda bırakmıştır.

CKMP lideri Alparslan Türkeş'in. sert ve kararlı ve ültimatom niteliği taşıyan uyarısı üzerine. mevcut koalisyonda yer alan siyasî partilerin liderleri 6 Ağustos 1965 günü saat 17.[00] toplanırlar.

Başbakan s. H. Ürgüplü, "her şeyin iyi niyetle halledileceği" yolunda bir demeç verir. Sonuçta Türkeş'in talebi istikametinde: Hasan Dinçer ve Seyfi Öztürk resmen bakanlıklarından istifa ederler. Aynı tarihte CKMP Cumhuriyet Senatosu Çankırı Üyesi Hazım Dağlı. Milli Savunma. CKMP Yozgat Milletvekili Mustafa Kepir de Köyişleri Bakanlığı'na atanırlar.[192]

Bu istifaları eski Adalet Bakanlarından Konya Milletvekili İrfan Baran'ın 2 Eylül 1965 tarihli istifası izledi. AP'ye geçen İrfan Baran istifa gerekçesi ile ilgili olarak verdiği beyanatta "CKMP'nin şahsî ihtiraslarını devam ettiren eski cunta üyelerinden kurulu bir topluluk hâline geldiğini ve bunun seçimler için hazırlanan aday listesinden anlaşıldığını" ileri sürüyordu.[193]

Baran'dan sonra CKMP'den istifa eden Konya Milletvekili Kadircaı Kaflı da Türkeş'e ağır suçlamalarda bulunarak, AP'ye geçmişti. A. Tahtakılıç gibi eski CKMP'liler partiden ayrıldılar. Ancak Türkeş eski partililerle çatışarak ayrılan bir kaç kişiyi geri çağırarak bundan yararlanmasını bilmiştir. Daha sonra parti organlarına kendi destekçilerini yerleştirmiştir. Arkadaşlarından Muzaffer Özdağ genel başkan yardımcısı olmuştur. Türkeş başkanlığı garantiye aldıktan sonra partiye yeni biçim vermeye başlamıştır. Başkan seçildiği büyük sınava kongreden sonra fikirlerinde bazı değişiklikler

---

[192] MHP Genel Merkez Yayınlan - **Alparslan Türkeş, Birinci Yıl Armağanı,** Ankara 1998, s. 231

[193] "Atı alan Üsküdar'ı geçti. Kurultay'ın gayr-ı meşru olduğuna dair dava açsak, en aşağı iki üç sene sürer." diyen Baran, Türkeş ve taraftarlarının fikirden yoksun olduklarını da beyan ederek, "yalan, iftira ve alçaklık bunların metotlarıdır"[193] diyerek, ağır saldırılarda bulunmuştu.

olmuştur. 27 Mayıstan beri toprak reformundan söz eden Türkeş büyük tarım mülklerinin dağılımına kesin karşı çıkmış, çözümün tarımı geliştirmek ve topraksız köylüleri başka sektörlere kaydırmak olduğunu belirtmiştir. Böylece CKMP'ye yakın duran büyük toprak sahiplerinin desteğinin sürmesini sağlamıştır.[194]

CKMP Genel Merkezinde yapılan bir törenle muhalif partilerden ayrılan 371 kişi partiye kayıtlarını yaptırmışlardı. CKMP'ye kaydolanlar arsında eski MBK üyelerinden ve 14'lere dahil Şefik Soyuyüce de bulunmaktaydı. Türkeş yaptığı konuşmada Türkiye'yi iyi günlere götüreceğiz demişti.[195]

2.1.6 Türkeş'li CKMP'nin İdeolojisi ve Teşkilatlanması

Bu son gelişme ilginç değerlendirmelere konu olmuştur. Metin Toker'in Akis Dergisi'nde yer alan haber-yorum Türkeş'in genel başkan seçilmesi "1930'lar Almanya'sından bir ses olan Türkeş ile kafatasçıların çeşitli oyunlar aracılığıyla partiyi ele geçirmesi" seklinde değerlendirilmiştir. Sol eğilimli Yön Dergisi'nin bu konuya ilişkin haber yorumu ise şöyledir:

"Türkeş'in başarısında. partinin gittikçe zayıflaması karşısında ümitsizliğe kapılan eski yöneticilerin gevsek tutumunun payı büyüktür...Kalenin kısmen içerden fethi. Türkeş'in isini çok kolaylaştırmıştır. Fakat Türkeş ve arkadaşları, çözülen CKMP'ye gerçekten taze kan getirmişler, teşkilatı genişletmişler, canlandırmışlardır. Bunda Türkeş ekibinin, askerlikten gelme, ciddi, plânlı ve hızlı çalışması önemli rol oynamıştır. CKMP Müfettişi adım adım teşkilatı dolaşmış, partili olduğunu dahi unutmuş eski CKMP'lilerin isimlerini bulmuş, mektuplar yazmış, toplantılar düzenlemiş ve onları yeniden partiye ısındırmıştır. Ayrıca yeni iltihaklarla teşkilatı genişletmiş ve güçlendirmiştir.

Bütün bunlar, sadece askerlikten gelme metodik bir çalışmayla izah edilemez. Türkeş sayıca az da olsa kendini boşlukta hisseden bazı muhafazakar grupların aradığı lider olduğu intibaını yaratmasını bilmiştir...Simdi Türkeş ekibi, bu çevrelere, geleneklere ve Anayasa hudutları içinde dine azami saygılı ve Milliyetçi bir çerçeve içinde bir

---

[194] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 83

[195] ÖZNUR - a.g.e., C. 1, s. 109-110

kalkınma görüsü getirmektedir. Bunun içindir ki Türkeş ve arkadaşları program meselesine büyük önem vermişler ve 256 maddelik bir programla ortaya çıkmışlardır."

Gerçekten de CKMP'nin yeni yönetici kadrosunun partiye yeni bir hüviyet ve canlılık kazandırdığı görülmektedir. Ancak yeni yönetimin is başına gelir gelmez "Faşizm" başta olmak üzere çeşitli eleştirilere ve suçlamalara muhatap olması gelişimini yavaşlatmıştır. "Eski CKMP'liler"in bir kısmının partiden ayrılarak başka partilere gitmesi teşkilâtlanmanın -büyük ölçüde - yeni baştan yapılanmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla partinin 1960'lı yıllardaki durumu bir program ve teşkilat yaratma ve benimsetmeye çalışma çabaları ile sınırlı kalmıştır. 1970'li yıllar ise yeni bir isim ve imajla birlikte kendini Milliyetçi camiaya kabul ettirme ve kitleselleşme sürecini ifade etmektedir.[196]

2 Eylül 1965 tarihinde istifa eden eski Adalet Bakanlarından Konya Milletvekili İrfan Baran istifa gerekçesi ile ilgili alarak bir gazeteye verdiği beyanatta, "CKMP'nin şahsî ihtiraslarını devam ettiren eski cunta üyelerinden kurulu bir topluluk haline geldiğini ve bunun seçimler için hazırlanan aday listesinden anlaşıldığını ileri sürüyordu"[197]

CKMP'nin Türkeş ve arkadaşlarının yönetimi altında yapılan ilk Büyük Kongresi'nin ortaya koyduğu sonuçlar bunu göstermiştir. 24-25 Kasım 1967 tarihindeki Kongre'ye ilişkin olarak yapılan bir değerlendirmede şöyle denilmektedir: "...Kongre klasik bir kanuni formaliteyi yerine getirmekten ziyade, Türkiye'deki Milliyetçilerin toplanması ve bir kurultay havası içinde Türkiye'nin dertlerine eğilinmesi bakımından ilgi çekiciydi. Bilhassa, henüz bu Milliyetçi kuruluşa kayıtlarını yaptırmamış Milliyetçilerin Kongre'yi ilgiyle izlemeleri ve olumlu düşüncelerle ayrılmaları, gelecekte CKMP'ye katılmaların olacağını gösteren delillerdi."[198]

Türkeş'in genel başkanlığa seçilmesinden sonra CKMP'nin Türkeş ve ekibine bağlanmak istemeyen mensuplarının parti içi bir mücadele vermektense ayrılmayı tercih ettikleri anlaşılıyor. Nitekim CKMP'nin o günkü koalisyon hükümetinde Millî Savunma Bakanı olarak vazife gören Afyon Milletvekili Hasan Dinçer, Köy İşleri Bakanı

---

[196] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

[197] ÇALIK - a.g.e., s. 93

[198] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

Eskişehir Milletvekili Seyfi Öztürk ve daha başka 6 senatör ve milletvekili partilerinden istifa etmişlerdir (Tercüman. 5.8.1965). Bu istifaları eski Adalet Bakanlarından Konya Milletvekili İrfan Baran'ın 2 Eylül 1965 tarihli istifası izledi. AP'ye geçen İrfan Baran. istifa gerekçesi ile ilgili olarak verdiği beyanatta. "CKMP'nin şahsî ihtiraslarını devam ettiren eski cunta üyelerinden kurulu bir topluluk haline geldiğini ve bunun seçimler için hazırlanan aday listesinden anlaşıldığını" ileri sürüyordu (Milliyet. 2.9.1965).[199]

Tanıl Bora ve Kemal Can 1963-1966 dönemleri arasında Türkeş'in CKMP'yi korporatist[200], kalkınmacı. modernist bir Kemalist restorasyon tasarımı ağır basan bir parti haline getirdiğini ileri sürerler.[201]

Ancak yeni yönetimin iş başına gelir gelmez başta "faşizm" olmak üzere çeşitli eleştirilere ve suçlamalara muhatap olması CKMP'nin gelişimini yavaşlatmıştır. Ayrıca yukarıda da değinildiği gibi eski CKMP'lilerin bir kısmının partiden ayrılarak başka partilere girmesi teşkilâtlanmanın büyük ölçüde yeni baştan yapılanmasına sebep olmuştur. Dolayısıyla partinin 60'lı yıllardaki durumu bir program ve teşkilât yaratma ve benimsetme çabaları ile sınırlı kalmıştır. 1970'li yıllar ise yeni bir isim ve imajla birlikte kendini milliyetçi camiaya kabul ettirme ve kitleselleşme sürecini ifade etmektedir.[202]

Türkeş ve arkadaşlarınca hazırlanan CKMP program tasarısı üzerindeki görüşmeler, tahminlerin hilafına geniş ölçüde gürültülere yol açmamış, pek çok delege programın lehinde konuşmuştu.

Milletvekili Faruk Güreli, CKMP programına yöneltilen "Faşist"lik ithamlarını reddetmiş. 27 Mayısı takiben kurulan müesseselerin partilerin faaliyetlerini kontrol edebildiklerini, Anayasa mahkemesine suç işleyen bir partiyi kapatma yetkisinin verildi-

---

[199] ÇALIK - a.g.e., s.92-93

[200] Korporatizm sağ bir ideolojidir. Hem liberalizmin bireyciliğini hem de sosyal sınıfların varlığını, sınıf çatışmasını emek sermaye çelişkisini reddeder. Bütünsel bir kamu çıkarını ve ulusal çıkarı meydana getiren mesleki çıkarın toplamının devlet, işçi, işveren üçgeninde gerçekleşmesini ileri sürer. Burada meslek zümreleri esastır. Mesleki zümrelerin ülke yönetimine katılması esastır. (BEŞİRLİ - a.g.e., s. 83) 1961 Anayasası'nı hazırlayan Kurucu Meclis de aynı yaklaşımla kurulmuş ve hareket etmiştir. (GİRGİN - a.g.e., s.269)

[201] Tanıl BORA - Kemal CAN - **Devlet Ocak Dergah**, İstanbul 1991, s. 44

[202] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

ğini kaydetmiş, 'bu memleketin çeşitli müesseseleri vardır. Türk ordusu buna meydan vermeyecektir." demişti.[203]

Türkeş'le birlikte hareket eden isimlerden Numan Esin ise, CKMP'nin yeni programı ile iktisadi bağımsızlık savaşı getirdiğini, bunun için mücadele edeceklerini, kalkınmayı bir sisteme ve felsefeye bağlamak gerektiğini bildirmişti. Esin iktisadi kalkınmayı gerçekleştirmek için Atatürk'ün açtığı yoldan yürüdüklerini kaydetmiş: "Bizim yolumuz Atatürk'ün açtığı mücadele yolunun devamıdır. Eğer Atatürk'e faşist diyorlarsa, bize de faşist desinler" demiş, bu sırada başkanlık divanı üyelerinden Yılanlıoğlu Esin'e müdahale ederek, "bize faşist diyen yok" demiş, Esin'in bu konuda daha fazla konuşmasına imkan vermemişti. [204]

Alparslan Türkeş ve arkadaşları tarafından hazırlanan yeni CKMP programı, "Milletin maddi ve manevi olan her şeyini planlamayı" hedef almaktaydı. Eski CKMP'liler tarafından "Faşist ve totaliter devlet felsefesi" deyimleri ile vasıflandırılan program 256 maddeden ibarettir

Yeni CKMP programı, milletin her şeyini planlamaktan başka, fertleri de "beşikten mezara kadar" eğitmek ilkesini getirmekteydi.

"Müreffeh ve Kuvvetli Türkiye İçin CKMP Programı", ırkçılığı reddeden, buna karşılık "Ben Türk'üm" diyen ve kendini Türk sayan herkesi Türk kabul eden, CKMP'nin gayesinin sosyal adalet ve sosyal güvenliği gerçekleştirmek olduğunu ifade etmekteydi.

Bu programda hazırlanan CKMP'nin gaye ve hedefi şu şekilde belirtilmekteydi:

"Madde l: Gayemiz, Türkiye'de insan hak ve hürriyetlerini, kişinin ve toplumun refah ve huzurunu, sosyal güvenliğini gerçekleştirecek ve teminata bağlayacak bir devlet düzeni ve yönetimini bütün müesseseleriyle birlikte hızla kurmaktır".[205]

1960 sonrası partilerin ortak gayeleri insan hak ve hürriyetleri üzerine yoğunlaşırken, cumhuriyet ideolojisi "toplumsal refah" ilkesinde varlığını sürdürdüğünü

---

[203] ÖZNUR - a.g.e., 1., s. 105

[204] Yeni Gazete, 2 Ağustos 1965

[205] CKMP Genel Merkezi - **CKMP Programı**, Ankara 1965, s. 3

görüyoruz. Bu ideolojinin gayesine ulaşma noktasında partilerin farklılıkları göze batmaktadır CKMP bu gayeye:

a) Milli. demokratik. laik, sosyal. hukuk devleti ülküsüne.

b) Hürriyet, milliyet. ahlak, ilim. toplumculuk. gelişme. halkçılık. köycülük ve endüstrileşme ilkelerine samimiyetle bağlanmakla ulaşılacağına samimiyetle inanmaktadır.[206]

CKMP'nin millet anlayışı 1944 Türkçülük Davası'ndan sonra gelişen milliyetçilik anlayışı paralelindedir CKMP:

"Ben Türküm diyen ve kendini Türk sayan her Türk insanını kabul eder. Irkçılığı reddeder Bizce Türk oluş. kendini Türk milletine mensup bilme şuuru. Türk kültürüne sevgi duygusu, Türk olarak yaşama iradesi ve Türk Devletine sadakattir".[207]

Parti programında sisteme muhalif karşı çıkışlarla birlikte başta Marksist ideoloji olmak üzere gayr-i milli fikirlere karşı çıkan programında partinin millet ve sınıf anlayışı şu şekilde ortaya konulmaktaydı:

"Milletin sosyal ve ekonomik hayatında medeni ve mesleki işbölümünün yarattığı uzuvlaşmayı, zümreleşmeyi ve sınıflaşmayı tabii ve zaruri görürüz. Mesleki, medeni ve ekonomik işbölümünün yarattığı bu uzuvlaşmanın, zümreleşmenin, sınıflaşmanın siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatta bir istismar ve tahakküm hiyerarşisi şekil ve manası almasına ve devletin böyle bir sonuca alet olmasına karşıyız.

Sınıf devleti fikrini ve sınıflar arası savaşı reddederiz. Uzuvlar, zümreler ve sınıflar menfaatlerinin adaletle ahenkleştirilmesi esastır" [208]

maddesinde bu husus belirtilmektedir.

Din ve laiklik konusunda;

"Din ve vicdan hürriyetini insan hürriyetlerinin ayrılmaz bir rüknü kabul ederiz. Laiklik konusunda; "Biz laikliği dinsizlik olarak değil, devlete din izafe edilmemesi,

---

[206] CKMP Programı, s. 3
[207] CKMP Programı, s. 4-5
[208] CKMP Programı, s. 5

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

devletin sosyal, ekonomik, hukuki temel düzeninin din kurallarına dayandırılmaması anlamında kabul ediyoruz." [209]

deniliyordu. Türk Milliyetçiliği ise;

"Türk Milliyetçiliği, Türk milletine, kültürüne, devletine, sevgi ve bağlılık ile hizmet ülküsüdür. Türk milletine beslenen büyük sevginin ifadesi olan milliyetçiliği, kurucu, koruyucu, yaratıcı, yükseltici, ilerletici bir ruh ve şuur ve kudret kaynağı olarak görüyoruz." [210]

şeklinde ifade ediliyordu. Milliyetçilik anlayışı bu şekilde şekillenirken, toplumculukla ilgili bakışı da şöyleydi:

"Fertlerin kişiliğini geliştirmede, refah ve mutluluğa ulaşmada, topluma yapıcı olarak katılmada, devletin yurttaşa yardımcı olması gerektiği kanısındayız. Yokluk, zaruret, çaresizlik zincirleri içindekilere kişiliklerini geliştirebilmeleri için üst seviyede fırsat ve imkân eşitliği sağlanmasını istiyoruz."[211]

Öte yandan CKMP'nin çağın gereklerine uygun ve "çağı yakalamak" yolunda "endüstriciliği" ve "gelişmeciliği" ortaya atarken, Türk toplumsal yapısının temeli olan köylünün kalkınması da CKMP programında yer almaktaydı. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi konusunda CKMP başta idari reform gerçekleştirmeyi hedef almaktadır Ardından milli eğitimde yapacağı reform ile "milli gayeyi" gerçekleştirecek yeni nesiller yetiştirmekle kalkınmanın dinamiğinin başlatmış olacaktır.

Yeni CKMP programında yer alan hususlardan bazıları şunlardı:

1. Biz köylümüzün ve köyün kalkındırılmasını ve milletçe kurtuluş ve yükselme davamızın ön ve temel meselesi kabul ederiz. Millet çoğunluğu olan köylünün yaşam şartlarının ve imkansızlıklarının yarattığı yokluk zincirlerini kırmayı milli ve ahlaki bir ödev biliriz.
2. Köyü, tarım kentini yol, elektrik, eğitim ve sağlık tesislerine, modern Türkiye'nin imkanlarına sahip kılacağız.

---

[209] CKMP Programı, s. 7-8

[210] CKMP Programı, s. 9

3. Hileli ticaret. sermaye istismarı, haksızlıklar ve aşırı kar ihtirasına kayıtsız kalmayacaktır.

4. Atom-feza çağının açıldığı bir dönemde mahvolmaktan kurtulmak. bağımsız bir millet olarak yaşayabilmek, iktisadi, içtimai bünye geriliğinin yarattığı kütlevî işsizliği, yokluğu yenebilmek, ülke ve halkın varlığını en verimli şekilde değerlendirebilmek. refah çağına girebilmek için Sanayi Devrimini yurdumuzda süratle gerçekleştirmeyi modern bir istihsal düzeni kurmayı temel vazife sayıyoruz.

5. Türkiye bir sanayi ülkesi haline getirilecektir.

6. Mevcut vergi sistemini ıslah edeceğiz. Vergi reformu ile yurttaş hizmetine servet ve kazancına, iktidarına uygun iştikakını temin edileceğiz.

7. Yoksul ve dar gelirli vatandaştan askeri geçim hadlerine tekabül eden kazanç ve gelirlerden vergi alınmayacaktır.

8. Devlet giderlerinde ve millet hayatında tasarrufu arttıracak anlayışı hakim kılacağız. Devlet daire ve teşkilatında ve hizmetinde lüks ve israfa son vereceğiz. Millet hayatında lüksü, lüks istihlaki vergilendireceğiz.

9. Milli kalkınma planı özellik ve öncelikle Türk milletinin mali imkanlarına dayanacak, tüm adalet ülküsünü gerçekleştirme yönünde bulunacaktır.

10. En yüce bir ülkü, ahlaki bir gaye, bir iman unsuru olduğu kadar, millet hayatında ameli bir sonuç olarak bağlandığımız adaletin, Türkiye'de hukuki, sosyal, siyasi, ekonomik tüm yönleriyle gerçekleşmesini sağlayacak bir cemiyetler ve inanç düzeni kurmak için çalışacağız.

11. Türkiye'nin ve Türk milletinin büyük derdi, ezici yokluk ve sefaletin amili, iktisadi hayatın düzensizliği, "kitlevî işsizliktir" Devlete her işsize iş bulmak mecburiyetindedir. Devlet bütün işçileri kapsayan bir işsizlik sigortası kurmak görevidir.

---

[211] CKMP Programı, s. 12

12. Çalışan her yurttaşın yaptığı işe uygun ve insan gibi yaşamasını sağlayacak adil bir ücret alması, emeğin hak değerini bulması esastır.

13. İşçinin hür teşkilatlanmasını demokrasimiz için en güçlü bir teminat görürüz. Anayasa'nın demokratik sosyal ruhuna uygun olarak hür sendikacılığın toplu sözleşme ve grev hukukunun koruyucusu olacağız.

14. Memur kadrosuna devlet ve millet itibarına uygun üstün şartlarda yaşama ve hizmet imkanları temin edilecektir Memur maaşlarını ve hayat standardını, hizmette yerini yükseltecek bir seviyeye çıkartılacaktır

15. Ordu yardımlaşma kurumu gibi memur yardımlaşma kurumu meydana getirilecek. memur maaşları artırılacaktır. Ayrıca işçiler içinde işçi yardımlaşma sandığı kurulacaktır.

16. Milyonlarca teknisyen, sanatkar, mühendis. doktor, öğretmen. kalifiye işçi ve usta yetiştirilecektir.

17. Milli varlık ve istikbalimizin en kıymetli ve temel unsuru olan insanı, toptan ele alacağız. Vatandaşın beden ve ruh sağlığı için doğum öncesinden başlayarak, ihtiyarlık çağı sonuna kadar toplumun himayesi ve teminatı altında bulunmasını zaruri görüyoruz. Vatandaşın hayat sağlığı ticarete konu olamaz. Sağlık hizmeti hekimlik ve eczacılık bütün yurtta sosyalleştirilecektir. Halkın tümüne parasız sağlık hizmetini temin, devletin görevi olacaktır Gerek koruyucu, gerek tedavi edici bütün sıhhi tesis ve tedbirler, devletçe yurt çapında ikmal edilecektir Sağlık hizmetlerinin yurt sathına dengeli dağılımı temin edilecektir.

18. Öğretmen maaşları arttırılacak, her öğretmene bir lojman verilecektir.

19. Üniversiteler üstü Türk Akademisi kurulacaktır.

20. Mahdut sayıda aile çocuklarına mahsus ana okulları kaldırılacak, bunun yerine çalışan annelerin yedi yaşından küçük çocuklarının korunması işi devlete ait olacaktır.

21. Yurt dışına tahsil için ancak layık olanlar gönderilecektir.

22. Tarihi sporlar canlandırılacak, halkın yaşama ve yaratma arzusunu, sevincini güçleştirecek bir sanat eğitimi gerçekleştirilecektir.

23. Film sanayi sadece bir eğlence işi olmayacak. devlet tarafından mesleki. teknik ve kültür filmleri çevrilecek, basın hayatına halk eğitimine yararlı olacak imkanlar hazırlanacaktır.

24. Dini öğretim ve ilim kurumlarını. mezunlarının statüleri ve topluma hizmet şekilleri milli kalkınmada, maddi ve manevi değerleri ayrılmaz gören bir düşünüş içinde düzenlenecektir.

25. İlahiyat Fakültesinin din düşüncesini ve olgusunu, maneviyat meselelerini. bilim metoduyla inceleyecek bir üniversite kurumu olarak hizmete devamı sağlanacaktır.

26. Yüksek İslam Enstitülerinin İslam Dini, İslam kültürünü. İslam meselelerini araştıran yüksek bir bilim ve kültür kurumu İslam Akademisi olarak gelişmesini temin edilecektir.

27. Ordu. Millî Kalkınma Planı çerçevesinde. sadece tüketici olmayacak, istihsale hizmet edecek hale getirilecektir.

28. Kara, hava, dehiz harp okulları harp üniversitesinde toplanacaktır: 40 yaşına gelen subaylar general olacaklardır. Orduda terfi süresi kısaltılacaktır. Orduda 10 yıl hizmet gören personel belirli nispetlerle sivil hayata aktarılacaklardır.

29. Türkiye'nin dış münasebetlerini düzenleyen bütün bağları, bu günkü menfaatlerimiz dikkate alınarak yeniden ele alınacaktır.

30. Biz daha iyi bir dünyanın milletlerin barış içinde işbirliği ile kurulacağına inanıyoruz. Bölgemizde ve cihanda barışı koruyacak milletlerarası yakınlaşma ve işbirliği ifade eden her fikre ve harekete yardımcı ve ortak olma emelini taşıyoruz. Korku, baskı, sömürme ve sefaletin bulunmadığı bir dünya istiyoruz. Hürriyet ve refahın bütün insanlığı kapsamasını istiyoruz.

31. Türk dünya görüşü, her çeşit emperyalizme karşıdır. Türkiye emperyalist ittifaklar dışındadır. Milletlerin kurtuluş ve kalkınma davalarına sempati duyar.

32. Cihan milletlerinin milletimiz Türkiye halkını yakından öz değerleriyle tanımasına. milletimizin diğer milletle onların hayat çevrelerinde kitlevi temas ve tanışmaya geçmesine imkanlar hazırlayacağız.

33. Komşularımızla ve İslam dünyasıyla münasebetlerimizi tarihin ve jeopolitiğin çizdiği ve bütünlediği esaslar içerisinde düzenleyecek ve geliştireceğiz.

34. 40 bin köy yerine meydana getirilecek 4 bin tarım kentinin her birinde idare, dispanser, okul, kütüphane, cami, hamam. sinema. enstitü, kooperatif, çarşı. tamirhane gibi tesisler ve sıhhi bakımlı çiftlik evleri muhakkak bulunacaktır.

35. Zirai gelir içtimai adalete göre tevzi edilecektir.

36. Her tarım kentinde kurulacak kooperatifler birbirleri arasında birleşerek güçlenecektir.

37. Zirai sigorta kanunu çıkarılacaktır.

38. Hayvancılık bugünkü şeklinden çıkarılıp geniş çiftliklerde yapılacaktır.

39. Her aile tenceresine her gün yarım kilo et girecek ve her Türk günde yarım bardak süt içecektir. Bunu temin için gerekli teşkilat kurulacaktır.

40. Yeni sanayi şehirleri kurulacak, Türkiye halkının yüzde 85'i çok yakın bir gelecekte şehirlerde yaşayacaklardır.

41. Yeraltı maden servetlerinin ve petrolün işletilmesi sadece devlete ait olacaktır.

42. Herkes iktidarına göre vergi verecek, vergi sistemi tekrar ıslah edilecektir.

43. Okullar. kışlalar. tatil aylarında yerli turistlere tahsis edilecektir. [212]

CKMP programında yer alan bu maddeler Kurultaydan evvel çeşitli gazetelerde de yayınlanmış. geniş akis uyandırmıştı. Türkeş ve arkadaşları CKMP'ye girmeden önce. CKMP'den üç yetkilinin ve Türkeş'i de temsilen Muzaffer Özdağ ile birlikte iki arkadaşından oluşan 6 kişilik heyetin birlikte hazırladığı bu program, daha sonra Türkeş muhalifi Baran ve arkadaşlarınca reddedilecek. "bu program bizim inisiyatifimiz dışında hazırlanmıştır" denilecektir.[213]

Bu süreçte Alparslan Türkeş diğer parti liderlerinden farklı bir idealizm ve millî doktrin ile siyasî sahneye çıkmıştır. Alparslan Türkeş. diğer siyasî partilerden farklı ve yaratıcı bir programla halk karşısına çıkarak CKMP'de büyük bir değişimin gerçekleşmesini sağlamıştır.[214]

CKMP devletçilikte çok koyu bir yol izledi. Devletçiliği CHP'ninkinden daha ağır bir yaklaşım getiriyordu. Türkiye ve dıştaki yorumcular bunun üzerine atlamada acele ederek Türkeş'i Nazi eğilimine ve faşist eğilime sahip olmakla suçladılar. Ancak bunlar Türkeş tarafından reddedildi.

CKMP'nin bu dönemde Türkçü ve anti komünist etmenleri ön plana çıkardığı görülür. 1966-1967 yılları arasında gelişen AP rekabetiyle de Komünizmle mücadele Derneği'nin CKMP'ye katılması anti komünist söylemi iyice arttırmıştı.[215]

1965-1967 yılları arasında parti teşkilâtının ve programının gelişimi ise şöyle özetlenebilir; 1965 yılında CKMP'nin teşkilâtlandığı il sayısı 25 iken bu sayı 61 il ve 435 ilçeye yükselmiştir. Yine bu kongrede "Dokuz Işık" olarak tanımlanan yeni doktrin parti teşkilâtına tanıtılmıştır.[216]

2.1.7 Gençlik Teşkilatlarının Kurulması ve Gelişimi

Dış ilişkilerde ABD ile SSCB arasında yumuşamanın hüküm sürmeye başladığı ve dünya ekonomisini çevre ülkelerinde büyümelerine izin verdiği bir ortamda başba-

---

[212] CKMP Programı, s. 13-64
[213] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 97
[214] ÇAY - a.g.e.
[215] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 84

kan olan Süleyman Demirel. avantajlı konumunu iyi kullanabilmiştir. Özellikle Orta Doğu'da ve büyük komşu SSCB ile ilişkilerinde Menderes'e göre çok şanslı bir konumda olan AP lideri, dünya politikasındaki yumuşamanın etkisiyle rahat davranma imkânı bulmuş ve Türk-Sovyet ekonomik gelişiminde önemli rol oynamıştır.

Dolayısıyla 1965-71 dönemini muhalefetteki CHP ile TİP'in iddialarının aksine Halk-AP diyalogunun sağlamca kurulduğu bir zaman dilimi şeklinde tanımlamak doğru olur. Ekonomide yaşanan gelişme veya genişlemenin karşısında merkez ve solda yer alan aydınların savundukları sosyal adalet, bağımsızlık gibi kavramları tanımlayamamaları yüzünden halk kitlelerinden seçimlerde umdukları desteği alamamışlardır. Bu ve buna benzer olumsuzluklar söz konusu çevreleri ve özellikle üniversite gençliğini Meclis dışı muhalefet yollarına sevk etmiştir.

Üniversitelerde arayış içinde bulunan radikal öğrencilerin önderlik ettiği boykot ve gösteriler yaygınlaşmış, öğrenci hareketlerinden etkilenen iktidar ve ana muhalefet ilişkileri çözümü gittikçe zorlaşan bir mecraya girmiştir.

1960'lı yıllarda sosyal ve ekonomik sorunların oldukça geniş plâtformda tartışılır olması, CHP'yi yeni bir kimlik arayışına itmiş, ortanın solu sloganıyla merkez solda yer almaya çalışan CHP'de seçim yenilgisinin de etkisiyle bir dalgalanma yaşanmıştır. Kendi anlatımlarına göre ortanın solunda ve sağında yer tutan iki grup arasındaki mücadelede İsmet İnönü, birincilerin safında yer almış ve başlatılan reform hareketini desteklemiştir. Ortanın solu hareketinin sözcüsü ve önderi olan Bülent Ecevit, önce CHP genel sekreterliğine daha sonra genel başkanlığına(14 Mayıs 1972) seçilmiştir. Ecevit'in önderliğinde sosyal demokratlar Ekim 1968'deki 19. Kurultaydan sonra ortanın solu adıyla başlattıkları yeni hareketi 1969 seçimleri için yayımladıkları bildiride düzen değişikliği şeklinde adlandırarak, dönüşümün kazandırdığı yeni kimlik ile seçmen karşısına çıkmışlardır.

Millî Nizam Partisi (MNP), 1960'ların sonunda Ticaret ve Sanayi Odaları Birliği'ndeki anlaşmazlıklar yüzünden İstanbul ve İzmir'deki büyük iş çevrelerine karşı Anadolu'nun küçük ve orta büyüklükteki iş yeri sahiplerini temsil eden kesimlerin ayrı bir siyasî partide birleşme gereğini duyması ile ortaya çıkmıştır.

---

[216] ÇAY - a.g.e.

Bu isteklerin sonucu olarak 26 Ocak 1970'de MNP kurulmuştur. Liderliğini O-dalar Birliği eski başkanı Necmettin Erbakan'ın yaptığı parti Anadolu'da yaygın şekilde örgütlenebilmiştir. MNP'nin görüşü kısaca "Müslüman Türkiye" şeklinde belirtilebilir. İslâmiyet'i asıl tema olarak işleyen MNP bir yıldan biraz fazla yaşamış ve 12 Mart 1971 müdahalesiyle lâikliğe aykırı davrandığı gerekçesiyle kapatılmıştır(20 Mayıs 1971).[217]

1965'ten sonra MHP gençlik teşkilatlarını kurmaya özen gösterdi. Sol üniversitede çok iyi örgütlenmişti. Solun üniversitede sağladığı sayı üstünlükleri onun kendine güvenini arttırmıştı. Yurtlarda ve fakültelerde hakimiyet onlardaydı. Bunlarla da yetinmiyorlar tam bir dikta rejimi kurmak istiyorlardı. Kendinden olmayanlara hayat hakkı tanımıyorlardı. Okullara almıyorlar, sindirmeye çalışıyorlardı.

Halbuki bilhassa Anadolu'dan gelen gençlik içerisinde dini değerlerine bağlı bir gençlik vardı. l3unlar şeriatçı değillerdi. Ancak mukaddes bildikleri değerleri vardı. tahakküm kabul etmiyorlardı. Sol baskı bıkkınlık getirmişti. Vur desen kıracaklardı. Böyle bir kütlenin olması CKMP'lileri üniversite gençliğine yöneltti. Bu şartlar altında 1969 yılında Ülkü Ocakları Birliği kuruldu.[218]

Gençlik kollarının kurulacağı yüksel caddesine bir pano asılarak ilan edilmişti. Ancak bu ilana 50 kişi civarında bir grup cevap verdi. Kurulan Ülkü Ocakları Birliği birbirinden bağımsız üniteler halinde idi. Her okulun bir ülkü ocağı vardı. Bunlar bağımsız çalışırlardı.[219]

Kurulan Ükü Ocakları Birliği içinden günümüzde önemli merkezlerde insanların bulunması verilen eğitim çalışmalarının önemini göstermesi bakımından belirleyicidir. Ülkü Ocaklarının parti ile ilişkisi olduğu açıktır. Ancak parti gençlik kolları 31 Temmuz 1965'te kurulmuştu. [220]

"Türk milliyetçiliği şuurunu işleyip güçlendirmek ve onları memlekete yararlı milliyetçi yapmak için bir dernek kurulmuş bu dernek daha sonra 1969 yılında üniversite olan illerde Ülkü Ocaklarını içine alan bir birlik haline gelmiştir. Türkçülerin kurduğu derneklerin içinde en faal olanıdır. Milliyetçi Hareket Parfisi ile devamlı irtibat ha-

---

[217] ÇAY - a.g.e.

[218] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 99

[219] BEŞİRLİ - **MHP Genel Başkan Yardımcısı Sadi Somuncuoğlu ile 2 nisan 1994 tarihinde MHP hakkında görüşme"**

[220] ZEYBEK - **Ülkü Yolu**, Ankara 1979, s. 126

lindedir.... Devrimci gençliğin sokak gösterilerine karşı okuyan ve karşıt gösteri düzenleyen kuruluşların başında gelmektedir"[221]

Genç Ülkücüler Teşkilatı genel merkezi Ankara Cemal Gürsel Cad. 17/5 olmak üzere gençliği milliyetçi ülkücü yetiştirmek için kurulmuştur. 35 il ve ilçede şubesi mevcuttu. Bu da milliyetçi Hareket Partisinden aldığı talimatları yerine getirmek için 29.02.1968'te kurulmuştu.

Milliyetçi Hareket Partisi Gençlik Kolları, Ülkü Ocakları Birliği ve Ülkücüler Teşkilatı 1968 yılı yaz aylarından itibaren komando kampları açmışlardır. İlk kamp Ankara'da Eskişehir yolu üzerinde oluşturulmuştur. Emekli askerlerin ders verdiği kampa 100 kişi iştirak etmiş. çadırlar Kızılay'dan temin edilmiştir. Kampı MHP genel yönetimi kurulu üyelerinden Dündar Taşer yönetmiştir. Daha sonra bu kamp da yayılmış. Konya, Sakarya, Mersin, Adana, Samsun, Gaziantep gibi illerde devam etmiş çoğalmıştır. Kamplarda eğitim faaliyetine önem verilip bu kamplar 5 vakit namaz esasına göre başlanmıştır. Bazı kaynaklar kamplarda silah eğitiminin verildiğini iddia etmektedirler. Ancak önemli olan şudur. Ülkücü hareketin böyle kamplaşmaya gittiğinin sol basın tarafından şişirilmesi sonucu solcuların alacakları tavırdır. Şüphesiz ki sol gruplar daha teşkilatlı bir yapıdadırlar. Çünkü geçmişleri fazladır.

Ülkü Oçaklı gençler 1969 yılından itibaren eyleme geçmişlerdir. Bu eylem sola karşı savunma ve tepkidir. Bu dönemde görülen ilginç bir olay 13.4.1969 tarihinde İzmir Atıf Gazinosunda Milliyetçiler birliği eski başkanı Gündüz Kapan ile 7 arkadaşının kurduğu Nasyonal Aktivite ve Zinde inkişafı (NAZİ) derneğinin basına bilgi vermek için yaptığı toplantıda ülkücülerce baskına uğramasıdır.[222]

Bu dönemde gençlik örgütleriyle ilgilenen parti görevlisî Sadi Somuncuoğlu' dur. Dündar Taşer, "Milliyetçi Hareket ve Gençlik" adlı makalesinde kampları şöyle anlatır. "Ülkü ocaklarında toplanmış vatansever, feragatli gençler vardır. Yaz tatilinde kamplara giderek fikren ve bedenen eğitim görürler, tabiatın şartlarına karşı tek ve toplu mücadele için yetişirler... Munis ve terbiyelidirler, nazik ve yumuşaktırlar, bu vasıflarını görüp böbürlenmeye kalkışanı pişman ederler... Türkiye'nin her yerinde varlı-

---

[221] Kaynak Yayınları - **Ülkücü Komando Kampları - AP Hükümetinin 1970'te Hazırlattığı MHP Raporu**, İstanbul 1997, s. 11-12

[222] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 101

ğını duyuran bu gençlere biz "Bozkurt" demiştik, halk "komandolar" dedi. İş sözde değil özdedir... Komandolar ipeğe sarılmış bir çeliktir."[223]

2.1.8 1965 Genel Seçimleri

1965-1967 yılları arasında parti teşkilâtının ve programının gelişimi ise şöyle özetlenebilir: 1965 yılında CKMP'nin teşkilatlandığı il sayısı 25 iken, bu sayı Kongre'nin yaptığı 61 il ve 435 ilçeye yükselmişti. Yine bu Kongre'de "9 Işık" olarak tanımlanan yeni doktrin parti teşkilatına ayrıntılı olarak açıklanarak, tanıtılmış, parti programının/fikriyatının çerçevesini belirlediği ifade edilmiştir. [224]

Parti 1965 seçimlerine belli engellerle karşılaşarak yaklaştı. Bölükbaşı ve arkadaşlarının 1962 yılında ayrılmaları ve MP'yi kurmaları partiyi zayıflattı ve bazı yerlerde tabanın azalmasına sebep oldu. Tahtakılıç ve Ahmet Oğuz'un da ayrılması diğer bir darbeyi oluşturuyordu. Ancak Türkeş yılmak bilmiyordu. Yorulmadan ülkeyi gezdi. Konya Eskişehir, İzmir, Bursa ve İstanbul'a iki kez gitti. Türkeş'in 27 Mayıs darbecisi DP'nin başkanlarını yargı önüne çıkaran adam suçlamalarıyla engelleniyor. halkla yakınlaşamıyordu.

Seçim kampanyasında kendi imgesi ile partisinin imgesini iyileştirme çabası içindeydi. Türkeş CKMP'nin komünizme karşı en güçlü engel olduğunu ileri sürüyordu.[225] Bu arada kullanılan sloganlarla da partinin bazı sosyal görüşleri de ön plâna çıkarılmaya çalışılıyordu.[226] Türkeş Edirne'de yapmış olduğu seçim mitinginde Komünizmi şiddetli şekilde eleştirirken, aydınlardan yana tavır alan elitist bir söylemi ilân ediyordu.[227] CKMP Lideri aynı konuşmasında CKMP'nin dış politika görüşlerini açıklarken de Bat Bloğundan yana bir tavır sergilemiştir.[228]

---

[223] Dündar TAŞER - **Milliyetçi Hareket ve Gençlik**, Devlet gazetesi, 5 Eylül 1969

[224] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

[225] LANDAU - a.g.e., s. 362

[226] 1965 Seçimlerinde CKMP'nin seçim boyunca kullanmış olduğu bazı sloganlar şunlardı: "CKMP Irkçılığı Şiddetle Reddeder", "Faşizm, Nazizm ve Komünizmin Karşısındayız"; "Türklüğün Şerefli Mazisi ve Aydın Geleceğine İnanıyoruz"; "Egemenliğin Sahibi ve Kayrağı Millettir"; "Geri Kalmış Bölgelerin Kalkınmasına Öncelik Verilecektir"; "Çocuk Haklarının Korunmasını ve Tam Uygulanmasını İstiyoruz"; "Kadınlara Tanınmış Olan Hakların Korunmasını Sağlayacağız"; "Türk'üm Diyen Herkes Türk'tür"; "Kutlu Olan İnsandır"; "Müreffeh ve Kuvvetli Türkiye".(ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 112)

[227] " Üçüncü enternasyonalin kızıl havasıyla oynamaya çalışmış olan bu kabil paşazade bozuntuları bir taraftan da kol ırgadı aşıklığı rolüne çıkarak masum vatandaşları aldatma çabası içindedirler. Millet, vatan, aile, din ve bunun gibi en mukaddes saydığımız inançlara düşman bulunan, bunları inkar eden ve

CKMP lideri Türkeş, partisinin, Ankara, Antalya, Afyon. Eskişehir, İstanbul. İzmir, Kayseri, Adana, Sivas, Erzurum, Kütahya, Kahramanmaraş, Çankırı, Yozgat gibi birçok illerde düzenlemiş olduğu mitinglerde halka hitap etmişti.[229] CKMP düzenlemiş olduğu mitinglerle beraber, siyasi partilere tanınan radyodan yayınlanan propaganda konuşmalarında. aralarında parti lideri Türkeş'le birlikte. parti yöneticilerinden Muzaffer Özdağ, Fazıl Akkoyunlu, Dündar Taşer Mustafa Kemal Erkovan gibi isimler CKMP adına birer konuşma yapmışlardı.[230]

Parti "Temel İlkelerimiz. Ana Davalarımız, İcraat Planımız" adlı altında görüşlerini ve planlarını açıklayan bir kitapçık hazırlamıştı. 32 sayfalık seçim bildirisinde ihtiraslı amaçla belirtilmiştir. Bütün yurttaşlarımızı verimli bir iş sahibi kılmak. hiç değilse kol güçlerini toprak tüketimine karşı setleme, ağaçlama. süs tesisleri yapma, yol açma gibi olumlu sahalarda değerlendirmek olacaktır"[231]

Bu CKMP'nin 1965 seçim beyannamesinde asıl hedef olarak sınai devrimi gösterilmiş. Türk sınai devrimini gerçekleştirecek yatırımların yapılması hedef alınmıştır. Beyannamenin davalarımız kısmındaki "Toprak Reformu Davamız"da CKMP'nin

---

üniversitelerde yetişmiş aydın insanların hizmetlerini hor görerek bunların yerine yalnız ve yalnız kol ırgatlığını ileri süren bu zavallı zihniyetliler, modern dünyanın gidişatından da habersizdirler. Bugün ileri milletler ilim ve tekniğin sağladığı imkanlardan faydalanarak kol ırgatlığını hemen, hemen ortadan kaldırma durumuna gelmekteyken, bizdeki birkaç hasta, mideci ve menfaatçi böyle demagojilerle külah kapacaklarını sanmaktadırlar. Komünizm doktrinini yazmış olan Karl Marks kol ırgatı olmadığı gibi Lenin de kol ırgatı değildir. Kol ırgatlığı yapan vatandaşlarımızda elbette çok muhterem ve çok kıymetlidirler. Onların hak şereflerinin diğer vatandaşlarımız gibi korunması, bizim başta gelen prensiplerimizdendir. Fakat dünyada bugüne, kadar meydana gelmiş olan bütün uygarlıklar, ilim adamlarının, düşünen kafaların ve. aydın zümrenin eseri olarak doğmuştur Eğer kol ırgatlığı ile her şey çözümlenecek olsaydı, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve diğer komünist memleketler şimdiye kadar üniversiteleri ve okulları kapatırlardı. Ama sosyalizmin en son ucunu tatbik eden bu ülkelerde bile, aydın insanlar esas idare kadrosunu ve bütün toplumun idareciliğini yapmaktadırlar. Oralarda da kol ırgatları ancak kendi kapasiteleri ölçülerinde bir kazanç elde etmekte ve sosyal durumları da ona göre tayin edilmektedir." (Yeni Gazete - 29 Eylül 1965)

[228] "Türkiye bağımsız bir devlettir. Her devlet gibi o da yabancı ve dost bir çok devletlerle münasebette bulunmak, alışveriş yapmakta onlardan borç alıp karşılığını ödemektedir. Türkiye Amerikanın uydusu değildir ve hiç bir zaman olamamıştır. Ama sapıkların sürüklemek istedikleri gibi kızıl bloğun da asla peyki olamayacaktır Türkiye, müttefiklerine faydalı olmuş ve müttefiklerinden de büyük faydalar görmüş bir memlekettir İttifaklarını iyi kullanamamış, idare edememiş devlet adamlarının sebep olduğu hatalar yüzünden bu ittifaklardan vazgeçilmeye kalkışılamaz. Türkiye'yi parçalayarak memlekette enternasyonal kızıl bir idare kurmak isteyenlerin karşısına dikileceğiz ve onları yok edeceğiz".(Yeni Gazete - 29 Eylül 1965)

[229] Türkeş bu seçim kampanyası boyunca 6.000 kilometre yol yapmıştı. (LANDAU - a.g.e., s. 361)

[230] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 114

[231] MHP Genel Merkezi - **Temel İlkelerimiz, Ana Davalarımız, İcraat Planımız,** Ankara 1965, s. 28

toprak reformuna bakışı görülür. Bu bakış büyük, bakımsız arazilerin parçalanmasını, küçük arazi parçalarında birleştirilmelerini öngörüyordu.[232]

Ekim 1965 seçimlerinde CKMP milletvekili aday listelerini incelediğimiz zaman aşağıdaki tablo ile karşı karşıya kalmaktayız:[233]

Esnaf / Tüccar	59	%15,82	Serbest Meslek	10	%2,68
Hukukçu	46	%12.33	Öğretmen	9	%2,41
Subay, Astsb.	39	%10,46	Ev Hanımı	8	%2,14
Aktif Politikacı	38	%10,19	Sendikacı	7	%1,88
Çiftçi	26	%6,97	Akademisyen	6	%1,61
Gazeteci / Yazar	21	%5.63	Mülkî Amir	5	%1,34
Memur	19	%5,09	Sanayici, Fabrikatör	5	%1,34
İktisatçı	17	%4,56	Sanatçı	3	%0,80
Mühendis	16	%4.29	Din Adamı	2	%0,54
Müteahhit	12	%3,22	Sporcu	2	%0,54
İşçi	12	%3,22	TOPLAM	373	%100,0
Doktor, Vet. Eczacı	11	%2,95			

10 Ekim 1965 günü yapılan seçimlerin sonuçları şöyledir:[234]

Parti	Oy dağılımı	Yüzde	Sandalye	Milli Bakiye	Sandalye (Toplam)
AP	4.921.235	%52,87	204	36	240
CHP	2.675.785	%28,75	102	32	134
MP	582.704	%6,26	6	25	31
YTP	346.504	%3,72	3	16	19

[232] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 96-97

[233] Teferruatlı aday listesi için bknz. Ek-2

[234] DİE - **20 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları**, Ankara 1967

CKMP	208.696	%2,24		11	11
TİP	276.101	%2,97		15	15
Bağımsız	296.528	%3,19			
Toplam	9.307.553	%100	315	135	450

CKMP'nin seçime girdiği illerde aldığı oy ve oy oranları ise aşağıdaki listede görülmektedir.[235]

İLLER	MİKTAR	%	İLLER	MİKTAR	%
Adana	5.692	2,3	Kars	-	-
Adıyaman	-	-	Kastamonu	7466	5,1
Afyon	4889	3,3	Kayseri	5096	3,0
Ağrı	8353	11,8	Kırklareli	1122	1,3
Amasya	1591	1,7	Kırşehir	2746	4,9
Ankara	11889	2,5	Kocaeli	1486	1,4
Antalya	2915	2,1	Konya	6035	1,9
Artvin	-	-	Kütahya	4059	3,2
Aydın	-	-	Malatya	3533	2,9
Balıkesir	3344	1,4	Manisa	-	-
Bilecik	2013	3,8	K. Maraş	-	-
Bingöl	-	-	Mardin	2145	1,8
Bitlis	-	-	Muğla	2889	2,6
Bolu	2715	2,0	Muş	9965	18,0
Burdur	-	-	Nevşehir	-	-
Bursa	5014	1,8	Niğde	10657	10,3
Çanakkale,	4182	3,5	Ordu	4594	3,1
Çankırı	4696	6,0	Rize	3031	3,7
Çorum	6055	4,2	Sakarya	2210	1,8
Denizli	-	-	Samsun	3982	1,7
Diyarbakır	3799	3,4	Sürt	-	-
Edirne	1730	1,0	Sinop	6295	8,2

[235] DİE - a.g.e.

Elazığ	2549	3.3	Sivas	7779	3.7
Erzincan	-	-	Tekirdağ	1114	1.2
Erzurum	4497	2.6	Tokat	4317	2.9
Eskişehir	3099	2.3	Trabzon	1180	1.2
Gaziantep	2282	1.5	Tunceli	-	-
Giresun	2430	1.9	Ş. Urfa	-	-
Gümüşhane	-	-	Uşak	6641	11.7
Hakkari	205	0.8	Van	-	-
Hatay	1712	1.5	Yozgat	6147	4.6
Isparta	-	-	Zonguldak	4232	1.9
İçel	-	-			
İstanbul	9250	1.5			
İzmir	4371	1.1	TOPLAM	208696	2.2

CKMP 1965 Seçimlerine, Adıyaman, Artvin, Aydın, Bingöl, Bitlis, Burdur, Denizli, Erzincan, Gümüşhane, Isparta, İçel, Kars, Manisa, K. Maraş, Nevşehir, Sürt, Tunceli, Şanlıurfa ve Van illerinde katılmamıştır CKMP seçime katıldığı 48 ilde aşağıdaki sonuçları almıştır:

Seçime girilen illerde geçerli oy toplamı : 7.476.592 %80.3

Seçime girilen illerde alınan oy toplamı : 208.696 %2.8

Milletvekili Çıkaran İller: Afyon, Ağrı, Ankara, İstanbul, Kastamonu, Mardin(2), Muş, Niğde, Sinop, Sivas.

CKMP'nin nüfuslarına göre en yoğun oy aldığı 3 il ve oy yüzdeleri ise şöyledir:

1. Muş 9.965 % 18,0
2. Ağrı 8.353 % 11,8
3. Uşak 6.641 % 11,7

CKMP'nin en fazla oy aldığı 3 il ve oy yüzdeleri ise şöyledir:

1. Ankara 11.889 % 2,5

2. Niğde 10.657 % 10.3

3. Muş 9.965 % 18.0

CKMP bu illerden Ankara(Alparslan Türkeş), Muş(Kemal Aytaç) ve Niğde(Mehmet Altunsoy)'dan milletvekili çıkartmış; Ağrı ve Uşak'tan ise milletvekili çıkartamamıştır.

CKMP'nin seçilen 11 milletvekili şunlardır:

1. Ankara, Alpaslan Türkeş
2. Afyon, Kemal Çıracıoğlu
3. İstanbul,Ahmet Tahtakılıç
4. Kastamonu, İsmail Hakkı Yılanlıoğlu
5. Muş, Kemal Aytaç
6. Sivas. Cevad Odyakmaz
7. Sinop. Cemal Karahan
8. Niğde. Mehmet Altınsoy
9. Mardin, Rıfat Baykal
10. Mardin, Fuat Uluç
11. Mardin, Muzaffer Özdağ

1965 Genel Seçimleri CKMP açısından başarılı geçmemiştir. CKMP'den seçilen 11 milletvekili Millî Bakiye Sistemi'nin sağladığı avantaj sayesinde seçilmişlerdir. Seçmen merkez partilere daha çok ilgi göstermiş, AP ve CHP toplam oyların % 81.6'sını almışlardır. Seçmen CHP'yi 27 Mayıs 1960 İhtilâli'ni yapan ordunun temsilcisi, AP' yi ise DP'nin devamı olarak görmüştür. CKMP lideri Türkeş, -diğer 13 arkadaşı ile birlikte- MBK'nin diğer üyeleri ile aynı fikirde olmamalarına rağmen, 27 Mayıs İhtilâli'nın ve idamların halk nezdinde sorumluluğundan kurtulamamıştır. Seçmen ihtilâlin faturasını Türkeş'ten dolayı CKMP'ye kesmiştir.

Beşirli seçim mağlubiyetinin en önemli sebebi olarak Bölükbaşı ve arkadaşlarının, ayrılması ve MP'yi kurması olarak görür. Partinin örgüt yapısının bu sonuçlar üze-

rinde etkisi vardır. 1965'de Türkeş ve arkadaşları milli kongreye ılımlı delegeleri göndermeleri için ikna etmişti ama değişmeden sonra ayrılanlar olmuştur.[236]

Millî bakiye sisteminin uygulandığı bu seçimin en önemli yanlarından birisi de sosyalistlerin Mecliste ilk kez grup kurmalarıdır.[237] Aslında millî bakiye sistemi AP'nin tek başına iktidarını önlemek için getirilmiş, fakat tam tersi bir sonuç ortaya çıkmıştır.[238] AP'nin bu seçimlerdeki büyük ilerlemesi CKMP ve YTP'nin önemli miktarda oy kaybetmesine yol açmıştır. CKMP'nin oylarını bir bölümü MP'ye girmiştir.[239]

13 Şubat 1961'de bir grup sendikacı tarafından kurulan TİP'in siyasî hayattaki gerçek faaliyeti İstanbul Hukuk Fakültesi eski öğretim üyelerinden Mehmet Ali Aybar'ın genel başkanlığa seçilmesi ile başlar. 1961 Anayasasını farklı bir şekilde yorumlayan

---

[236] LANDAU - a.g.e., s. 361

[237] Bu seçimlerde sosyalist hareketin tek temsilcisi olan TİP 15 milletvekili çıkardı. Bu milletvekilleri arasında dönemin hızlı komünistleri Behice Boran, Sadun Aren, Mehmet Ali Aybar, Çetin Altan da vardı.

[238] 1965 seçimlerinde Demirel liderliğindeki AP oyların yüzde 52.9'unu alıp 240 milletvekili çıkararak tek başına iktidar oldu.

[239] 1965 seçimlerde Demirel'in ilk kabinesi şu isimlerden oluşmuştur:

Başbakan:	Süleyman Demirel
Devlet Bakanı:	Cihat Bilgehan
Devlet Bakanı:	Refet Sezgin
Devlet Bakanı:	Kâmil Ocak
Devlet Bakanı:	Ali Fuat Alişan
Adalet Bakanı:	Hasan Dinçer
Bayındırlık Bakanı:	Etem Erdinç
Çalışma Bakanı:	Ali Naili Erdem
Dışişleri Bakanı:	İ. Sabri Çağlayangil
Enerji ve Tabii Kay. Bak.:	İbrahim Deriner
Gümrük ve Tekel Bakanı:	İbrahim Tekin
İçişleri Bakanı:	Faruk Sükan
İmar-İskan Bakanı:	Haldun Menteşeoğlu
Köyişleri Bakanı:	Sabit Osman Avcı
Maliye Bakanı:	İhsan Gürsan
Millî Eğitim Bakanı:	Orhan Dengiz
Millî Savunma Bakanı:	Ahmet Topaloğlu
Sağlık ve Sos. Yar. Bak.	Ahmet Türkel
Sanayi Teknoloji Bakanı:	Mehmet Turgut
Tarım Bakanı:	Bahri Dağdaş
Ticaret Bakanı:	Macit Zeren
Turizm ve Tanıtma Bakanı:	Nihat Kürşat
Ulaştırma Bakanı:	Seyfi Öztürk

Aybar ve arkadaşları, orada amaçlanan toplumun ancak sosyalist düzende gerçekleşebileceğini belirterek, siyasî hedeflerini buna göre düzenlemişlerdir.

AP'nin, TİP'in seçimlere katılmaması için Yüksek Seçim Kuruluna yaptığı itirazlara rağmen 1965 seçimlerine katılmış ve 15 milletvekili çıkarmıştır. TİP, 20 Temmuz 1971'de siyasî partiler yasasına aykırı faaliyette bulunduğu gerekçesiyle Anayasa Mahkemesince kapatılmıştır.[240]

2.1.9 Alparslan Türkeş'in Cumhurbaşkanı Adaylığı

Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel rahatsızlığının tedavi edilmesi için 2 Şubat 1966 günü özel bir uçakla ABD'ye gönderildi.[241] 9 Şubat 1966 günü Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel'in sağlık durumu ağırlaşmıştır. Bir günde üç sağlık bülteni yayımlanır. Gürsel'in sağlığının, görevini sürdürmeye yetersiz olduğunu bildiren doktor raporundan sonra, Cumhuriyet Senatosu Başkanı Prof. Dr. İbrahim Şevki Atasagun Cumhurbaşkanı vekilliğine getirilir. 13 Şubat 1966 günü, siyasî partiler, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay'ın Cumhurbaşkanı adaylığı üzerinde anlaşırlar ve bu haber, 14 Şubat 1966 tarihli gazetelerde geniş bir şekilde yer almıştır.[242]

Bu gelişmeler sonrasında 15 Şubat 1966 günü, Cumhurbaşkanı Kontenjan Senatörü Prof. Dr. Ragıp Üner, Cevdet Sunay'ın, öncelikle Cumhurbaşkanı kontenjan senatörü seçilmesine imkân sağlayabilmek için senatörlükten istifa etmiştir.

14 Mart 1966 günü, Cumhurbaşkanı vekili İbrahim Şevki Atasagun, aynı tarihte ordudan istifa eden Genelkurmay Başkanı Orgeneral Cevdet Sunay'ı, Cumhurbaşkanı kontenjanlığından senatör atar. Cevdet Sunay, 17 Mart 1966'da yemin ederek yeni görevine başlar.

---

[240] ÇAY - a.g.e.

[241] Feroz ve Bedia AHMAD - a.g.e., s. 206

[242] Feroz ve Bedia AHMAD - a.g.e., s. 207

27 Mart 1966 tarihinde, Başbakanlığın isteği üzerine Gülhane Askeri Tıp Akademisinde toplanan 37 kişilik "Müşterek Sıhhî Kurul", iki rapor düzenleyerek, "Gürsel göreve devam edemez. Vücut ölmüştür" kararını vermiştir.[243]

28 Mart 1966 günü TBMM'de Cumhurbaşkanlığı için seçim yapılmış, Cumhurbaşkanı Kontenjan Senatörü Cevdet Sunay'ın adaylığı yanı sıra CKMP Genel Başkanı Ankara Milletvekili Alparslan Türkeş de Cumhurbaşkanlığı için adaylığını koymuştur.[244]

Gelişen bütün bu olaylarla ilgili olarak Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, aynı gün tarihî bir bildiri yayımlar. Bu bildiri aynen şöyledir:[245]

"CKMP Genel İdare Kurulu, partiye mensup senatör ve milletvekilleriyle birlikte saat 10.30'da toplanarak bugün TBM Meclisinde yapılacak Cumhurbaşkanlığı seçiminde kendi bünyesi içinden bir aday göstermeye karar vermiştir. Bu kararın gerekçesi özet olarak şöyledir:

1. Sayın Cumhurbaşkanımız Cemal Gürsel'in görevine devam edemeyecek şekilde ağır rahatsızlığı dolayısıyla boşalan Cumhur-başkanlığı makamı için yapılacak seçimde, Türk demokrasisinin uluslar arası itibarına gölge düşürecek nitelikte bir sür'at ve prosedürle hareket edilmesini, TBMM'nin ve demokratik rejimin geleceği bakımından normal bir teamül başlangıcı olarak görmek imkânsızdır.

2. Türkiye devletini yönetecek müstesna şahsiyetleri daima Meclis içinde de, dışında da bulunması mümkün iken, bu defa on beş gün öncesine kadar büyük Mecliste bu bahiste bir yoksunluk varmış zehabını uyandıracak bir prosedürün denenmesi Büyük Meclisin itibarı üzerinde tartışmaya yol açıcı nitelikte görülmüştür.

3. Sayın Sunay'ın ve Genel Kurmay Başkanlığı görevini ifa etmiş bir şahsiyetin Cumhurbaşkanlığı makamına daima lâyık olabileceği doğru olmakla bera-

---

[243] Gürsel 20 gün komada yattıktan sonra 14 Eylül 1966 tarihinde öldü. Cemâl Gürsel'in ölüm günü Adnan Menderes'in idam kararının alındığı gündü. Gürsel 18 Eylül'de Anıtkabir'e defnedildi. (Feroz ve Bedia AHMAD - a.g.e., s. 317)

[244] ÇAY - a.g.e.

[245] MHP Genel Merkezi - **Alparslan Türkeş, Birinci Yıl Armağanı**, Ankara 1998, s. 235-236

ber, Cumhurbaşkanlığına giden yolun Genel Kurmay Başkanlığından geçeceği yolunda bir teamül başlangıcı demokratik rejimin temel ilklerine uygun düşmeyecektir.

4. Bugünkü iktidar partisinin Büyük Meclisindeki tutumu, muhalefeti yok etme gayretleri. Danıştay kararlarını hiçe sayması ve kendisine ebedî iktidar partisi hâline getirme çabaları karşısında Meclisin bazı partilerin ve kamuoyunun bu sür'atli prosedürü benimsemesi tabiî görülmekte ve buna iktidar partisinin sebep olduğu bilinmekte ise de, biz kararımızı bugünkü olay ve Sayın Sunay'ın çok değerli şahsiyeti ile ilgili olarak değil, demokratik rejimin geleceği için ve Büyük Meclisin Türk milletine taahhütleri yönünden aldığımızı açıklarız.

5. Partimiz Cumhurbaşkanlığına aday olarak Genel Başkan Alparslan Türkeş'i göstermekle Büyük Meclisin Cumhurbaşkanlığı seçimine tek adayla girmemiş bulunmasını da sağlamakla ve bunu Yüce Meclisin itibarına lâyık bir jest telakkî etmektedir.

6. Karar TBMM'nin olacaktır ve ulaşılan sonuç ne olursa olsun Cumhurbaşkanlığına seçilecek olan şahsın başarıları için Meclis içinde ve dışında yüksek görev duygusu ile bütün gayretimizi göstereceğiz.

Seçimin Türk milletine hayırlı olmasını dileriz."

Cumhurbaşkanlığı için yapılan seçim sonunda: Kontenjan Senatörü Cevdet Sunay, oylamaya katılan 532 üyenin 461'inin oyunu alarak Cumhurbaşkanı seçilir. Aynı seçimde aday olan Alparslan Türkeş, 11 oy alır.

Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, kendisi için, istifa ederek Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörlük görevini boşaltan Prof. Dr. Ragıp Üner'i, 16 Nisan 1966 tarihinde yeniden Cumhurbaşkanlığı Kontenjan Senatörlüğüne atamak suretiyle bir vefa görevini yerine getirmiş olur.[246]

---

[246] ÇAY - a.g.e.

2.1.10 5 Haziran 1966 Kısmî Senato Seçimleri

CKMP kurucularından ve genel başkanlarından olan İstanbul Milletvekili Ahmet Tahtakılıç, Alparslan Türkeş ile düştüğü ihtilaf sonucunda, 22 Mart 1966'da CKMP'den istifa etti. Tahtakılıç'ın istifasını genel idare kurulu üyesi Gökhan Evliyaoğlu'nun istifası takip etti. 18 Nisan 1966 tarihinde bir basın toplantısıyla CKMP'den ayrılan Evliyaoğlu,[247] istifasına gerekçe olarak "Genel Başkan Türkeş ve arkadaşları benim partide bulunmamdan ve kendileriyle bir iç mücadeleye girişeceğimden son derece endişe duymakta, vehme kapılmakta ve tedirgin olmaktaydı." diyerek, CKMP'nin fonksiyonunu, anlamını ve teşkilatını kaybettiğini de bildirmişti.[248]

Senato, Türkiye'ye 1960 ihtilalinden sonra denetim ve denge sistemini iyileştirmek için getirilen yeni bir kurumdu. Senato seçimleri her iki yılda bir değişik illerde üyelerin üçte birini seçmek için yapılırdı. 1965 yılında Senato Seçimlerine katılmayan CKMP 1966 yılının 5 Haziranı'nda yapılan senato seçimlerine girmişti. CKMP seçim kampanyasını 15 ilde düzenlenen miting ve toplantılarla yürütmüştü. Bu toplantılara müteakiben CKMP lideri Alparslan Türkeş ve parti yöneticileri, 21 Mayıs ile 4 Haziran tarihleri arasında radyodan 15 konuşma yaparak halka görüşlerini anlatmışlardı. Türkeş 8 konuşma yapmış öteki 6 konuşmayı Ahmet Er, İffet H. Onız, Mustafa Kaplan yapmıştır.[249]

---

[247] Evliyaoğlu Türkeş'i CKMP'ye davet eden milletvekilleri arasındaydı.

[248] Yeni Gazete, 19 Nisan 1966

[249] Türkeş ve parti yöneticilerinin yapmış oldukları konuşmaların özeti aynen şöyleydi:

Türkiye'yi yönetenler halkı korkunç bir gereksinme içinde bırakmışlardır. Birliğimizi üç şey tehlikeye sokmaktadır: Komünizm, bölgecilik ve mezhepçilik. Türkiye'de, çeşitli adlar altındaki komünist örgütler ya Moskova ya da Pekin ile ilişkilidirler; ancak hepsi de iktidarı almak istemektedir. Ayrıca, Türkiye'yi bölmek istemektedirler. Kıbrıs'ta Türk-Rum Federasyonu istedik, ama bu gerçekleşmedi. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi Kıbrıs sorununa karşı çok duyarlıdır ve hiç bir zaman Enosis'i kabul etmeyecektir. Türkiye yoksul bir ülke değildir; tersine, kullanılma koşuluyla, çok geniş doğal kaynakları ve büyük bir potansiyeli vardır.

Türkiye'nin kalkınmasını ve ilerlemesini sağlama almak için, acilen büyük projelere gereksinme vardır. Toplumsal adalete dayalı bir devlette fırsat eşitliği olmalıdır. Bu, nüfusunun yüzde 71'i köylü olan bir ülkede yoktur. Köylerimizin çoğunda okul, doktor ve yol bulunmamaktadır. Ahlak her toplum için önemli bir temeldir Ahlakımız yozlaşmıştır; bugün gerçekten bir ahlak bunalımı içindeyiz. Hükümet, her şeyi adalete dayandırarak örnek olmalıdır.

27 Mayıs 1960 ihtilalinden beri yurttaşlar huzursuzluk ve kuşku ile karşı karşıyıdırlar. Ankara Üniversitesi'nde çatışma olmuştur. Hükümet, ba şansızca, hem polisi, hem de orduyu işe karıştırmıştır Toplumda ve siyasette sayısız küçük gruplara bölünme vardır 1965 seçimlerini kazanan AP karşı tepkinin temsilcidir; AP önderi iktidarı bırakmak istememektedir.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

5 Haziran seçimlerinde CKMP senatör aday listelerini incelediğimiz zaman aşağıdaki tablo ile karşı karşıya kalmaktayız:[250]

Esnaf / Tüccar	3	%8,11	Serbest Meslek	0	%0.00
Hukukçu	7	%18,92	Öğretmen	3	%8.11
Subay, Astsb.	14	%37,84	Ev Hanımı	0	%0.00
Aktif Politikacı	2	%5,41	Sendikacı	0	%0.00
Çiftçi	0	%0,00	Akademisyen	3	%8.11
Gazeteci / Yazar	0	%0,00	Mülkî Amir	0	%0.00
Memur	1	%2,70	Sanayici, Fabrikatör	0	%0.00
İktisatçı	3	%8,11	Sanatçı	0	%0.00
Mühendis	5	%13,51	Din Adamı	1	%2.70
Müteahhit	0	%0,00	Sporcu	0	%0.00
Doktor, Vet. Eczacı	5	%13,51	TOPLAM	37	%100,0

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, kendini Türkiye nin özgürlüğüne ve refahına adamış olan partidir. Öteki partiler ulusun gereksinmelerini karşıla yamamışlardır: geçmişte kalmışlardır Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi köylülere yardım edecek ve tüm yurttaşlara toplumsal güvenlik sağlayacaktır.

Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, programıyla, örgüt kurallarıyla, önderi ve kadrosuyla milliyetçi bir partidir Partinin milliyetçilik kavramı, Türkiye'nin büyük ve şerefli geçmişine dayanır; Türkiye için uluslararası ilişkilerde şerefli bir yer almayı, ekonomik, sosyal ve kültürel düzeyini yükseltmeyi, reformist bir düşünceyi ve özveri duygusunu özendirmeyi, işsizlik ve cehaletle mücadele etmeyi amaçlar. Bu, Türkiye'ye yabancı çıkarların sızmasını özendiren öteki partilere ters düşmektedir

1961'den sonraki koalisyon hükümetlerinin, 1960 öncesi hükümetlerinden hiç bir farkı yoktur. Hepsi demokrasiden ve milliyetçilikten yana olduklarını ileri sürerler, ama ikiyüzlüdürler. Yalnızca içimizde düşmanlık yaratmışlardır. Biz binlerce yıldan beri var olan bir halkız; Türkiye hala dünyaya ışık tutacaktır.

Yeni anayasa, siyasal partilerin kurulmasına izin vermektedir. Cumhuriyet Halk Partisi ve komünistler bizi faşist, Hitlerci, ırkçı olmakla ve başka yalanlarla suçlamaktadırlar. Ben, Türkeş, 27 Mayıs 1960'da ne olduğunu açıkladım. Şimdi size, barış, sükunet, refah, mutluluk ve insan şerefi adına yeniden sesleniyorum. Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi, sanata ve spora yardımcı olacaktır; aydınlarla gençleri köylere yardımcı olmaya yollayacaktır; kültürü besleyecektir; Türkiye yi uzay ve atom çağına ulaştıracaktır.

Milli Birlik Komitesi'nde, öteki üyeler yalnızca İnönü'yü desteklerken, "Ondörtler" önce milleti düşündüler."(LANDAU - a.g.e., s. 376-378)

[250] Teferruatlı aday listesi için bkmz. Ek-2

10 Ekim 1965 günü yapılan ve nisbî seçim sistemi uygulanan seçimlerin sonuçları şöyledir:[251]

Parti	Oy dağılımı	Yüzde	Senatör Sayısı
AP	1.688.316	%56,90	35
CHP	877.066	%29.56	13
MP	157.115	%5,29	1
TİP	116.375	%3,92	1
YTP	70.043	%2,36	1
CKMP	57.367	%1,93	1
Bağımsız	980	%0,04	0
Toplam	2.967.262	%100	52

CKMP'nin seçime girdiği illerde aldığı oy ve oy oranları ise aşağıdaki listede görülmektedir.[252]

İLLER	MİKTAR	%	İLLER	MİKTAR	%
Adana	5.692	2,5	Kayseri	4,306	3,0
Afyon	2,664	2,2	Kocaeli	1,263	1,6
Ankara	11,225	2,8	Muğla	1,789	1,8
Bursa	3.763	1,7	Niğde	3.238	3,7
Diyarbakır	1,471	1,5	Sakarya	3,796	3,6
Elazığ	1.174	1.8	Tekirdağ	972	1,2
Eskişehir	2,513	2,1	Trabzon	1,993	1,6
Giresun	2,096	2,0	Uşak	1,392	2,6
İstanbul	8,664	2,1			
İzmir	4,371	1,1	TOPLAM	57,367	1,9

CKMP 1966 Kısmî Senato Seçimlerine, Adana, Afyon, Ankara, Bursa, Diyarbakır, Elazığ, Eskişehir, Giresun, Kayseri, Kocaeli, Muğla, Niğde, Sakarya, Tekirdağ,

---

[251] DİE - **1966 Cumhuriyet Senatosu Kısmî Seçimleri**, Ankara 1966

[252] DİE - a.g.e.

Trabzon, Uşak. ve boş bulunan bir senatörlük için İstanbul illerinde katılmıştır Bingöl, Denizli. Gümüşhane, Tunceli, Şanlıurfa ve boş bulanan bir senatörlük için K. Maraş illerinde seçimlere girilmemiştir. CKMP seçime katıldığı illerde aşağıdaki sonuçları almıştır:

Seçime girilen illerde geçerli oy toplamı : 2.510.760 %82.4

Seçime girilen illerde alınan oy toplamı : 57.367 %2.28

Senatör Çıkaran İller: Niğde

CKMP'nin nüfuslarına göre en yoğun oy aldığı 3 il ve oy yüzdeleri ise şöyledir:

1. Niğde 3,238 % 3,7
2. Sakarya 3,796 % 3,6
3. Kayseri 4,306 % 3,0

CKMP'nin en fazla oy aldığı 3 il ve oy yüzdeleri ise şöyledir:

1. Ankara 11.225 % 2,8
2. İstanbul 8,664 % 2,1
3. Adana 5.692 % 2,5

CKMP bu illerden Niğde(Kudret Bayhan)'den senatör çıkartmıştır. CKMP yalnızca 16 ilde seçime katıldı. Tüm illerde girmek istememesinin sebebi çoğu illerde AP ya da CHP'nin kazanacağının açık olmasıdır.

2.1.11 CKMP 8. Büyük Kurultayı Öncesi ve Sonrasında Yaşanan Olaylar

Türkeş'in ikinci teorik çalışması olan 16 sayfalık "Dokuz Işık" kitapçığının ilk basımı, 1965'te İstanbul'da yapılmıştır. Sonra birkaç kez tekrarlanmış ve fiyatı enflasyondan etkilenmeksizin 1 TL kalarak parti faaliyetleri için baş ucu kitabı olmuştur.[253]

[253] LANDAU - a.g.e., s.317

Dokuz Işık kısa süre içerisinde toplumun her kesiminde okunur hale gelmişti. Bu kesimlerden birsi de Türkeş'in karizmasının halâ üstlerinde ağırlığı olan Kara Harp Okulu öğrencileri idi. Bu durumdan endişe duyan Genelkurmay Başkanı Org. Cemâl Tural endişelerini bir toplantıda CKMP Genel Sekreter Yardımcısı Muzaffer Özdağ'a iletince Tural ile CKMP arasında bir krizin doğmasına sebep oldu.[254]

Meclisin açılmasıyla beraber AP hükümeti hakkında gensoru açılmasını talep eden CKMP bu gensoru ardından bir fire verdi. Sinop milletvekili Cemal Karahan 15 Ekim 1966 tarihinde CKMP'den istifa etti.[255] Karahan'dan bir süre sonra AP'den CKMP'ye geçen Reşat Özarda ve Abdülbaki Akdoğan da partinin ilke ve prensiplerine aykırı davranmak suçundan haysiyet divanının aldığı ihraç kararıyla partiden atıldılar CKMP'den bir istifa da Türkeş'in kontenjandan Mardin Milletvekili seçilmesini sağladığı Uluç'un istifasıydı. Uluç, 1967 yılının ilk ayında CKMP'den istifa ederek, Adalet Partisi'ne geçmişti. Uluç'un ayrıldıktan sonra yapmış olduğu bir konuşmada söylemiş olduğu "Türkiye için artık demokrasi bir kader-i mutlaktır Dikta peşinde olan partilerin içinde olamazdım. Demokrasiyi temsil eden AP'de yer almaya karar verdim." sözleri Türkeş'in sert tepkisine ve ona gücenmesine ve kırılmasına sebep olmuştu.[256]

---

[254] CKMP Genel Sekreter Yardımcısı Muzaffer Özdağ, 1966 yılının Eylül ayının ilk haftasında Suudi Arabistan Büyükelçiliğinin tertip ettiği resmi kabullerin birine partiyi temsilen katılmıştı. Bu resepsiyona Genelkurmay Başkanı Cemal Tural ve üst düzey komutanlar da katılmıştı. Bu resepsiyonda Özdağ ile karşılaşan Orgeneral Cemal Tural, Özdağ'a sert bir şekilde çıkışmıştı. Bu çıkışın sebebi Özdağ'ın harp okulunda Türkeş'in 9 Işık adlı kitabını okudukları için mahkemeye verilen Harp Okulu Öğrencileriyle ilgili mecliste yaptığı konuşmaydı. Özdağ bu konuşmasında: "Bir siyasi parti liderinin sicilini ihtiva eden bir kitap okuduklarından dolayı, bazı öğrencilerin okuldan çıkarılmalarının eya mahkemeye verilmelerinin hukuk yönünden sakat olduğunu, buna yol çanların ise haksız olduklarını" söylemişti. İşte bu sözlere içerlenen Genelkurmay Başkanı Cemal Tural, Özdağ'ın mecliste yaptığı konuşmayı içerlemiş, söyleyeceğin bir şey varsa ,simdi yüzüme kar.sı söyle"demişti. Tural'ın bu sözeri üzerine Özdağ kendisine "tesri görevi yapan bir kimsenin, doğruya doğru, eğriye eğri diyeceğini, bundan dolayı da kınanamayacağını" yüzüne karşı söylemişti. Özdağ'ın bu sözleri üzerine Tural, sert bir cevap vererek, "İlerisi için sizi şimdiden ikaz ediyorum. Sonra ikaz etmedi demeyiniz" diye konuşmuş, bunun üzerine Özdağ Tural'a gereken üslûp içerisinde cevabı verdikten sonra, Genelkurmay Başkanını Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'a şikayet eden bir mektup yazmıştı.

Bu mektubunda teşri görevini yapan bir milletvekiline karşı, görevinin hudutları içinde kalmasını gerektiği bir genelkurmay başkanının, tehdit edercesine bu şekilde konuşmasının ne dereceye kadar doğru olduğunu sormuş, demokratik rejim içerisinde kalınıyorsa, Tural'a gerekli ikazın yapılmasını bağlı bulunduğu makamlardan istemişti. Demokratik rejim savunucularının bu hareketlere asla müsamaha etmemesini gerektiğini de belirten Özdağ, "ileride vuku muhtemel harekete karşı rejimi ve bugünkü temsilcilerini gene kendilerinin savunacağını inandığını ima eden ifadeler de kullanmıştı.(Yeni Gazete, 29 Eylül 1966)

[255] Karahan'ın bozulan işlerinin Demirel'in tali,matıyla Bankaların verdiği kredilerle düzeltilmesi karşılığında CKMP'den istifa ettiği iddiaları vardır.

[256] TURGUT - a.g.e., s. 398

1965 genel seçimlerine, "Nurlu Süleyman", "Müslüman Başbakan", sloganlarıyla giren AP, DP'nin ve Menderes'in misyonunu sürdüreceğiz diyerek milliyetçi muhafazakâr çevrelerden büyük çaplı oy alarak iktidara gelmişti.[257] Bu vasıflarıyla aynı tabana hitap etmeleri açısından CKMP ile siyâsî menfaatleri çatışıyordu.

Diyanet İşleri Başkanı İbrahim Elmalı'yı Ekim ayında görevden alarak azleden AP iktidarının bu tutumu, millî-İslamî çevrede üzüntüyle karşılandı.

AP iktidarının Devlet Bakanı Refet Sezgin Demirel'in talimatıyla İbrahim Elmalı'yı görevden almak için çalışmalara başladı. İbrahim Elmalı'ya karşı yapılan bu uygulamaya CKMP karşı çıkarak hem mecliste hem de meclis dışında büyük bir kampanya başlattı. CKMP Genel Başkan Yardımcısı Niğde Milletvekili Mehmet Altınsoy Aralık ayının ilk haftasında meclise bir soru önergesi vererek, İbrahim Elmalı'nın görevden alınmasının izahının ortaya konmasını istedi ve bu uygulamanın haksız ve yanlış olduğunu söyleyerek Elmalının görevine tekrar iade edilmesi istendi. Fakat hükümet bu soru önergesini mecliste gündeme getirilmeden reddedildi.[258]

CKMP'nin soru önergesinden sonra AP içerisinde de az da olsa bir grup milliyetçi milletvekili Antalya Milletvekili Osman Yüksel Serdengeçti'nin öncülüğünde İbrahim Elmalı'nın görevden el çektirilmesine karşı çıktı. Serdengeçti Ap Grubunda yaptığı konuşmada Demirel ve bakanlarını Masonlukla suçlamış, böylelikle uzun yıllar sürecek olan Demirel'in Masonluğu tartışması da başlamış olacaktı.[259]

---

[257] AP Nur Cemaatinin desrteğini o günlerden bu günlere kadar almaya devam etmiştir. AP'yi destekleyen cemaatler arasında Süleymancıları da sayabiliriz; ancak onların desteği Nur cemaatinin desteği kadar sâdık olmamıştır.

[258] CKMP Milletvekili Altınsoy'un meclisten döndürülen gensorusu, Milli Hareket Dergisi'nin, 2 Ocak 1967 tarihli 5. sayısı, 15 Ocak 1967 tarihli 6. sayısı, 1 Şubat 1967 tarihli 7. sayısında üç hafta süreyle yazı dizisi olarak yayınlanmıştı.

[259] Antalya Milletvekili Osman Yüksel Serdengeçti bu konuşmasından bir süre sonra AP'den ihraç edilmiştir. Altınsoy ayrıca Demirel'i Anayasa'yı ihlal eden başvekil "Türkiye Başvekili masondur" diyerek, ağır bir dille eleştirmişti.

Milli Hareket Dergisi'nin 1 Kasım 1966 tarihli 1. sayısında Elmalı'nın azledilmesiyle ilgili yazılan "Elmalı'ya Karşı Masonlar" başlıklı bir yorumda şunlar söyleniyordu:

"Türkiye'deki masonların hükümet üzerindeki tesiri icra ettikleri, bir olay ile ortaya çıkmıştır Bu olay Diyanet İşleri Başkanı Muhterem İbrahim Elmalı Hazretlerinin azli olayıdır. Elmalı hazretleri, Müslüman Türk milletinin dikkatini masonların üzerine çektiği, siyasi şahsiyetini, bölgecilik yapmakla temin etmiş olan Devlet Bakanı Refet Sezgin'e bende olmadığı için görevinden azledilmiştir.

Elmalı'nın azledilmesini isteyenlerin başında Masonlar gelmektedir Bunları sırası ile Devlet Bakanı Refet Sezgin Diyanet İşleri bünyesindeki bölgeci, sözde din adamları, komünistler ve CHP takip etmektedir.

Bu arada Genel Başkan Osman Bölükbaşı'nın muhalefetine rağmen MP'nin İstanbul Kongresi'nde bir grup delege CKMP'ye katılma mücadelesi verdiler. Bölükbaşı'ya rağmen MP Manisa Milletvekili Sami Binicioğlu ve birçok MP teşkilat yöneticisi CKMP'ye iltihak ettiler.[260]

1965 sonrasında solda da büyük çalkantılar yaşanıyordu. Daha marjinal ve radikal gruplar CHP'nin klasik solculuğundan memnun değillerdi. 15 Milletvekili ve 1 senatör ile temsil edilen Mehmet Ali Aybar'ın liderliğindeki TİP'den sonra 17 Kasım 1966'da Alevîleri temsil eden Türkiye Birlik Partisi (TBP) kuruldu.[261] Soldaki bu hareketlilik solun en büyük partisi olan CHP'de de kendisini gösterdi. 18-21 Ekim 1966 tarihleri arasında yapılan CHP 18. Kurultayında merkezi temsil eden Turhan Feyzioğlu ve ekibi ortanın solunu temsil eden Bülent Ecevit ve ekibine karşı kongreyi kaybettiler. Bülent Ecevit CHP Genel Sekreteri seçildi.[262]Feyzioğlu ve arkadaşları 28-29 Nisan 1967'de yapılan CHP IV. Olağanüstü Kongresi'nde partiden ayrılmaya zorlandılar(33 milletvekili ve 15 senatör). Feyzioğlu ve ekibi 12 Mayıs 1967'de Cumhuriyetçi Güven Partisi(CGP)'ni kurdular.[263]

Türkiye'de iç siyaset böylesine kızışırken, Rumların 31 Ekim'de Kıbrıs Türk toplumu lideri Rauf Denktaş'ı tutuklama cüretinde bulunmaları dış siyaseti de hareketlendirmiş, Türkiye'nin Kıbrıs'a çıkarma yapma ihtimâli konuşulur olmuştu.[264] CKMP'nin 8. Büyük Kurultayı, bu ortam içerisinde, 24-25 Kasım 1967 tarihinde Ankara'da yapıldı. Bu Kurultay'ın CKMP açısından önemi şunlardır:

Elmalı Hazretlerini, AP içindeki milliyetçi ve mukaddesatçı milletvekilleri ile bütün din adamları, CKMP tutmuşlardır Bunlardan daha mühimi Müslüman Türk milleti de Elmalı hazretlerinin safında yerini almıştır.

Elmalı, kuvvetli, şahsiyeti ile Diyanet işlerine itibar kazandırmış bir din adamıdır, politika ile asla alakası olmamıştır. Müslüman Türk milletinin dış itibarını yükseltmiş, din adamlarının politikadan uzak durmalarını sağlamış, vatandaşları komünizm, Siyonizm ve masonluk gibi tehlikelere karşı uyarmıştır Görevinin icap ettirdiği bu hareketleri yapması karşısında da yıldırımları üzerine çekmiş ve neticede azledilmiştir

Türkiye de bu azil olayı ile ortaya çıkan bazı gerçekler vardır. Bir kere AP hükümeti, dinsizliği ile şöhret yapmış olan CHP paraleline girmiştir. Masonlara alet olmuştur. Bölgecilik yapanları himaye etmeye başlamıştır Böylece aldığı oylara kolayca ihanet etmiş, beslenen bütün ümitleri bir anda söndürmüştür

Elmalı olayının sebepleri ve bu sebepleri yaratanlar kısaca bunlardır.

[260] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 141-142

[261] Feroz ve Bedia AHMAD - a.g.e., s. 318

[262] Feroz ve Bedia AHMAD - a.g.e., s. 319

[263] Feroz ve Bedia AHMAD - a.g.e., s. 327-328

[264] Feroz ve Bedia AHMAD - a.g.e., s. 337

a) Bu kurultay Türkeş'in CKMP'ye Genel Başkan olmasından sonraki ilk kurultaydır.

b) Partinin dinamik genç tabanının partinin adı ve ambleminin değiştirilmesi ile ilgili ilk arzuları bu Kurultay'da gündeme gelmiş, Türkeş tarafından konuya sıcak bakılmasına rağmen bu Kurultay'da bir değişiklik olmamıştır.[265]

c) Uzun yıllar parti ve Türkeş ile özdeşleşecek olan "Başbuğ Türkeş" sloganı ilk defa bu Kurultay'da kullanılmış; "Bozkurtların Türküsü" Marşı ilk defa burada toplu halde söylenmiştir.

Kurultay'da Alparslan Türkeş, uzun süren açış konuşmasının ana teması o günlerde sıcaklığını korumakta olan Kıbrıs Dâvâsıdır. Türkeş, Kıbrıs meselesinde CKMP'nin hükümetin destekçisi[266] olduğunu şu sözleri ile dile getirmiştir:

"Muhterem arkadaşlarım, devletimizin ve vatanımızın yüksek menfaatleri yönünden dış politika ve dış münasebetler konusunda bugün Hükümeti desteklemekteyiz. Kıbrıs meselesinin idaresi ve bugüne kadar hükümetlerin yürüttüğü politika bakımından ayrı görüş sahibi bulunmakla beraber, Yunanistan'a ve Makarios'a karşı hükümetin girişeceği teşebbüslerde onun etrafında ve onunla beraber olacağız. Elverir ki, hükümet şimdiye kadar olduğu gibi pasif, zaman kaybedici davranışları terk ederek Türk millî haysiyetini ve menfaatlerini koruyacak enerjik tedbirleri sür'atle alsın."[267]

Türkeş, Kıbrıs Meselesi'nin çözümü noktasında CKMP'nin fikirlerini şu sözlerle ifade etmiş ve tek yolun müdahale olduğunu açıklamıştır.

---

[265] CKMP kadroları içerisinde isim ve amblem değişikliğiyle ilgili üzerinde en çok durulan görüşlerden bazıları, parti ismi "Milli Hareket Partisi", "Milliyetçi Parti", amblem ise "üç hilal" veya "Bozkurt" düşünülüyordu.

[266] Türkeş, daha sonra hükümetin takip ettiği Kıbrıs politikasını beğenmeyerek, 4 Aralık 1967 günü, Meclis'e bir önerge vererek, Demirel'in Kıbrıs siyaseti için bir gensoru açılmasını istedi. Türkeş, son kriz sırasında hükümeti adaya asker çıkarmadığı için eleştirdi. Gensoru önergesi isteği TBMM oturumunda reddedildi(Feroz ve Bedia AHMAD - a.g.e., s. 336). Demirel'in Kıbrıs meselesine kayıtsız kalması üzerine ülkenin çeşitli yerlerinde CKMP'nin öncülüğünde binlerce insan sokaklara döküldü. İstanbul da iki büyük miting yapıldı. CKMP Gençlik Kolları milliyetçi gençliğin gönüllü olarak Yunan ve Rum zulmüne karşı Kıbrıs'ta savaşmak için kampanyalar başlatarak "Haydi Kıbrıs'a Çağrısı"nda bulundu(ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 142)

[267] Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17

"Bizler CKM Partisi olarak bu meselenin ortaya getirildiği ilk günden itibaren bu millî davamızın çözümünün ancak kuvvet yoluyla mümkün olacağına inandık ve Yunanlılarla ikili görüşmelere girişmekten bir fayda olmadığını ilgililere anlatmaya çalıştık. Önce Kıbrıs toprakları üzerinde kuvvete dayanan fiili bir durum meydana getirilmesini ve ancak sora girişilecek müzakerelerde Türkiye'nin menfaatlerine uygun bir çözüm elde edileceğini tekrar tekrar ileri sürdük. Yapılmasını faydalı gördüğümüz işleri üç ayrı muhtıra ve iki mektupla hükümetlere bildirdik."[268]

Türkeş'e göre Türkiye'nin NATO'ya girmesi kaçınılmazdı ve Türkiye'nin menfaatlerine uygundu,[269] ancak Türkiye Cumhuriyeti takip ettikleri yanlış politikalarla NATO ittifakının Türkiye'ye sağlayacağı faydalar tam olarak elde edilememiştir.[270] CKMP lideri, konuşmasında Türk dış politikasının nasıl olması gerektiğini şu şekilde açıklamıştır:

"Bize göre Türkiye'nin dış politikası Batı dünyası ile olan ittifaklarımızı sadakatle devam ettirmekle beraber komşularımızla, bu arada da samimi bir dostluk ve iyi komşuluk münasebetleri esasına dayandırılmalıdır. Bunlarla beraber Müslüman memleketlerle sıkı kültürel, ekonomik ve siyasi dostane münasebetler kurarak yakın işbirliği

---

[268] Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17

[269] "Milletler arasında tarih boyu devamlı menfaat alışverişleri olmuştur. Kendisini üstün kuvvetler karşısında tehlikede gören her millet, kuvvet dengesini kurabilmek için daima müttefikler aramış ve ittifaklar yapmıştır Türkiye de Kuzey komşusunun ağır tehditleri karşısında, kendisini tecavüzlere karşı savunmak maksadıyla NATO ittifakına girmeyi zorunlu saymıştır.

NATO ittifakı, bilmiş olacağınız gibi İkinci Cihan Harbi'nden sonra Avrupa'yı istila tehdidi altında bulunduran komünizme karşı, tecavüze uğradıkları takdirde, kendilerini el ele birlikte savunmak maksadıyla başlangıçta 12 Avrupalı ve Amerikalı devlet tarafından kurulmuş olan meşru maksatlı bir savunma ittifakıdır Gayesi ittifak antlaşmasının başında da açıkça ifade edildiği gibi komünist tecavüzüne uğrama halinde kolektif meşru savunmadır. Milletlerarası münasebetlerde daima antlaşmalara ve hukuka bağlılığı, insan haklarına hürmeti ve barışçılığı kendisine usul kabul etmiş olan Türkiye Cumhuriyeti için kendini tecavüzlere karşı savunmak maksadıyla NATO ittifakına üye olması gayet isabetlidir" (Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17)

[270] "Ancak ittifak teşkilatı içerisindeki münasebetlerde ve çeşitli hükümetlerin tutumlarında beceriksizlikler ve ciddi hatalar işlenmiştir Hiç bir millet diğer bir millete karşılıksız olarak bir şey vermeyi düşünmez. Milletlerin birbirlerine olan münasebetlerinde esas konu menfaat teminidir. Karşılıklı menfaatlerimiz bulunduğu için NATO'ya dahil devletlerle ittifak yaptık. Bu arada Amerika Birleşik Devletleriyle de birçok antlaşmalara girdik. Bu antlaşmaların yapılmasında hükümetler ciddi hatalar işlemişler ve Türkiye'nin menfaatleriyle bağdaşmayan tavizlerde bulunmuşlardır. Bunların en yakın zamanda ele alınarak her iki tarafın da şerefine uygun ve her şeyin üstünde Türkiye'nin bağımsızlık ve egemenliğine riayetkâr bir durum meydana getirilmelidir. Bunun dışında NATO ittifakı aleyhinde memleketimizde komünist çevrelerce yürütülen propagandalar çok kere yalan ve iftiralardan ibaret ve memleketimizin zararınadır.

teşkil olunmalıdır Ayrıca, diğer Asya ve Afrika milletleriyle çok taraflı yakın ve sıkı münasebetlere geçilmelidir. Kısacası Türk Milleti gibi büyük bir tarihin sahibi olan büyük bir milletin politikası daima olayların ilerisinde bulunan evrensel, çok taraflı ve esnek, enerjik, uyanık, uzağı gören bir dış politika olmalıdır. "

"Bir memleketin dış politikası daima iç politikasına sıkı sıkıya bağlıdır. Milletin kalkınma faaliyetleri ve gelişmesi, huzuru her şeyden önce iç birlik, iç barış ve iç güvenliğe dayanır." Sözleriyle iç politika konusundaki görüşlerini açıklamaya başlayan Türkeş, en büyük tehlike olarak bölücülük faaliyetlerini gösterirken vatana ve ortak yaşama arzusuna dayanan bir milliyetçilik tanımı yapmıştır.[271]

Türkeş'e göre Türk Milletinin en büyük düşmanlarından birisi Komünizmdir. Bu tehlikeyi gören üniversitelerdeki CKMP'li gençler komünizme karşı, Dokuz Işık Doktrini şemsiyesi altında üniversite ve yüksek okullarda teşkilatlanmışlardır.[272]

Türkiye hükümetleri NATO'ya girdikten sonra dış politikada adeta bir kış uykusuna yatmışlar ve gerek NATO'dan azami istifade sağlamak için, gerekse diğer devletlerle tesirli münasebetler içine girmek için bir çaba göstermemişlerdir"" (Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17)

[271] "Bunun için memleketimizin huzuru ve varlığını korunması konusunda millet olarak bölünmez bir bütün halinde bulunmak. partizanlık, bölgecilik, ırkçılık, mezhepçilik ve komünizm gibi yıkıcı faaliyetlere karşı uyanık olmak mecburiyeti vardır. Bu gün üzüntüyle belirtmek lazımdır ki, Türkiyemiz'de bu yıkıcı akımlar, millet bünyesinde tehlikeli sarsıntılara yol açmaktadır Bu memlekette yaşayan insanlar, Doğusuyla, Batısıyla, Kuzeyi ile Güneyi ile birbirlerinden hiç farkı bulunmayan Türk Milletinin öz evlatlarıdırlar. 900 yıllık tarihi bulunan Devletimizin kuruluşunda ve bu günlere kadar yaşatılmasında el ele, omuz omuza çalışmış olan şerefli bir milletin şerefli çocukları olarak her çeşit ayırıcı, parçalayıcı ve dirliği bozucu sözlere, fikirlere ve hareketlere karşı amansız olmak zorunluluğundayız. Demokrasi ve hürriyet: ancak Türk Milleti içindir. Türkiye'yi parçalama, milleti bölme hürriyeti diye bir hürriyet olamaz. Bu bakımdan son zamanlarda Doğu'da tertiplenmiş olan ve masum vatandaşları istismar ederek ayırıcılık, Türkiye Devletini parçalama maksadı güden mitinglere karşı hükümetin gösterdiği gafleti çok ağır bir sorumluluk olarak telakki ediyoruz." (Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17)

[272] "Komünizm faaliyetleri de gittikçe her tarafa yayılma göstermektedir. İlmi değerini çoktan kaybetmiş bulunan Marksist doktrinin Türkiye için uygunsuz ve yıkıcı olduğu kanaatindeyiz.

Bugün milletimizin geri bırakılmış, yoksul, teşkilatsız ve adaletsizlikten bunalmış durumunu ileri sürerek masum gençleri ve iyi niyetli aydınları iğfal çabasında başarılı olmakta bulunduğunu önemle belirtmek isterim. Bunlar her yerde ağızlarından çıkan kelimelerden ve adım atmalarından belli olmaktadırlar. Bunlar için millet, vatan, din, iman, bayrak, namus, aile önemli şeyler değildir: Kendi yazdıkları yazılarından ahlak telakkilerinin, bizim mili ahlak anlayışımıza göre tam bir ahlaksızlık olduğu anlaşılmış bulunmaktadır. Bunlar dünya proletaryası için her şeyi yapmayı gaye edinmiş başıbozuklardır Bizim için ise her şeyin başlangıç noktası Türk Milletinin varlığıdır Bu varlığın korunması, yüceltilmesi ve ebedi olarak devam ettirilmesi fikrinin üstünde başka hiçbir fikir ve görüşü kabul etmeyiz. Komünistlerin son zamanlarda artan hıyanet faaliyetleri karşısında hükümetin bilgisiz, hareketsiz ve tedbirsiz tutumu ne kadar yerilse azdır. CKMP Türk Milletinin varlığına, birlik ve bütünlüğüne karşı kasteden fesat hareketlerine karşı amansız bir mücadele açmış bulunmaktadır. Özellikle üniversitelerimiz içerisinde, komünist kışkırtmacılara karşı bu imanlı bir milliyetçi gençlik cephesi yükselmektedir. Bu gençler Dokuz Işık Millî Doktrini ile her çeşit yabancı taklidi zararlı düşüncelere karşı saf tutmaktadırlar." (Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17)

Türkeş konuşmasında tabii senatörlük müessesini şiddetli şekilde eleştirmiş; demokrasinin işlerliği adına bu müessesenin kaldırılması gerektiğini iddia etmiştir:

"Bugün demokratik rejime taban tabana zıt bulunan hukuka aykırı ve gösterdikleri faaliyetlerle memleket menfaatlerine de zarar verdiği anlaşılan bir tabii senatörlük müessesesi vardır. Bu müessese 27 Mayıs'ın ruhuna aykırı ve o zaman millet önünde yapılmış olan yemine karşı da ihanettir. Tabii senatörler 27 Mayıs'ı katleden insanlardır. Bunlar 27 Mayıs'ın reformlarına karşı çıkmış olan, 27 Mayıs'ın adil, tarafsız, barıştırıcı ve affedici ruhunu yıkmış olan kimselerdir. Tabii senatörler 1961 seçimlerinden sonraki taraf tutucu ve 27 Mayıs reformlarından taviz verici davranışlarıyla memlekete üzüntü kaynağı olmuşlardır. Bu sebeplerden dolayı CKMP çok gayri tabii bulunan bu tabi senatörlük müessesesinin kaldırılmasını demokrasimizin huzuru bakımından çok lüzumlu saymaktayız. Bu maksatla Türkiye Büyük Millet Meclisine Tabii Senatörlüğün kaldırılması için bir kanun teklifi vermiş bulunuyoruz. Bize göre bir Türk vatandaşı için en şerefli yer Türk Milletinin sinesinde sıradan bir vatandaş olmaktır."[273]

Türkeş'in hedefi Batı'yı yakalamak değildir. Ona göre Türkiye çağlar üzerinden yapacağı sıçrama ile Batının da önüne geçecektir. Ülkenin bu sıçramayı yapabilmesi için bazı konularda radikal reformlara ihtiyacı vardır. Türkeş bunları konuşmasında şu şekilde açıklamıştır:

"Türkiye'mizin hızla kalkındırılması, çağlar üzerinden sıçrayarak Türk Milletinin atom ve uzay çağına sokulmasıyla mümkündür. Bu da her şeyden önce dünya çapında çok üstün kaliteli ilim adamları ve yüksek teknisyenler kadrosu meydana getirmeye bağlı bulunmaktadır." diyen CKMP lideri Türkiye'nin kalkınabilmesi için 6 temel reformu öngörmektedir:

1. Ahlak ve millî eğitim reformu.
2. Sosyal reformlar.
3. İdare reformu.
4. Sanayi reformu.
5. Tanm ve toprak reformları.

6. Mali reform.[274]

Türkeş'e göre "ne kapitalizm ve liberalizm, ne de komünizm, Türkiye için yararlı olamaz. Türkiye'yi kalkındıracak sistem ve görüş ancak Türk Milletinin özelliklerine uygun, Müslüman Türk Milleti realitesini göz önünde bulunduran ve modern ilim ve tekniği ve yol gösterici kabul eden millî bir doktrin Türkiye'yi ulaşmak istediğimiz kudretli. ileri büyük Türkiye'ye kavuşturabilir." "[275] "Dokuz Işık" adını verdiği bu doktrini Türkeş şu şekilde açıklamıştır:

1. "Milliyetçilik : Her şey Türk Milleti için, Türk Milletiyle beraber ve Türk Milletine göre sözleriyle özetlenebilecek, Türk Milletine bağlılık, sevgi ve Türkiye Devletine sadakat ve hizmettir.

2. Ülkücülük : Türk Milletini en ileri. en medeni en kuvvetli varlık haline getirme ülküsüdür.

3. Ahlakçılık : Türk Milletinin ruhuna, geleneklerine uygun ve yüksek varlığını korumayı ve geliştirmeyi öngören esaslara dayanır.

4. İlimcilik : Olayları ve varlığı önyargılardan ve art düşüncelerden sıyrılarak ilim mantalitesiyle incelemek ve girişilecek her çeşit faaliyette ilmi önder yapma prensibidir.

5. Toplumculuk : Her çeşit faaliyetin toplumun yararına olacak şekilde yürütülmesi görüşüdür. Sosyal ve ekonomik olmak üzere iki ayrı bölümü kapsamaktadır. Ekonomik görüş olarak mülkiyeti esas kabul eden fakat mülkiyetin millet zararına kötüye kullanılmasına karşı olan bir görüşü belirtir Karma ekonomiyi ve ana stratejik, ekonomik faaliyetlerin devlet kontrolunda bulunmasını öngörür. Sosyal görüş olarak sosyal adalet düzeni, fırsat eşitliği, sosyal güvenlik ve sosyal yardımlaşma teşkilatı kurulmasını esas kabul eder.

6. Köycülük : Köyleri tarım kentleri halinde birleştirerek kalkındırmayı öngörür Köylünün tefecilerin elinden kurtarılması ve ihtiyacı olan kredi ve diğer yar-

---

[273] Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17

[274] Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17

[275] Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17

dımların sağlanması için kooperatifleşmeyi hedef alır. Bilhassa orman bölgesinde yaşayan köylüleri öncelikle ve hızla refaha kavuşturmak amacımızdır.

7. Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik : Birleşmiş Milletler Anayasası'nda yazılı bütün hürriyetlerin sağlanmasını gaye edinmişti: İnsanların şahsiyet olarak geliştirilmesini, toplumun kalkınması için yararlı bir yol olarak kabul eder.

8. Gelişmecilik : İnsanlar ve medeniyetler daima daha iyiyi, daha güzeli, daha mükemmeli istemek ve aramakla gelişir. Elde edilenle yetinmemek ve daima daha ilerisini istemek ve bunu elde etmek için gayret göstermek şuurudur. Ancak bu gayret ve çabalardâ Türk Milletinin tarihinden, millî benliğimden ve kökünden kopmadan yükselmek ve ilerlemek gayedir.

9. Endüstri ve Teknikçilik : Türk Milletinin kalkınması için acele sanayileşmesi lâzımdır. İşte bizim millî doktrinimiz olan Dokuz Işık görüşümüzün esasları bunlardır"[276]

Türkeş CKMP'nin 8. Büyük Kurultayı açılış konuşmasına şu dörtlük ile son verdi:

Koşan elbet varır düşen kalkar,
Kara tastan su damla damla akar.
Birikir sonra bir gümüş göl olur.
Arayan hakkı en sonunda bulur. [277]

Kurultayın ikinci günü Saat 14'de Kurultay salonunda toplanan delegeler, partiye kayıtlı gençler ve önlerinde Adana'dan Kurultay için gelen partinin mehter takımı Zafer anıtına doğru yürüyüşe geçti. Mehter takımının temposuna uyan başta Genel Başkan Alparslan Türkeş, onun arkasında genel idare kurulu üyeleri, sonra gençlik ve en arkada Kurultay üyeleri, tam bir askeri disiplin içinde Ankara'nın en büyük caddesinde yürüyerek, Zafer Anıtı'na çelenk koyduktan sonra kurultay salonuna doğru yürüyüşe geçerek, salondaki yerlerini aldılar.

---

[276] Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17

[277] Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17

Bu yürüyüşün basındaki yankısı da büyük olmuştu. Ertesi gün basın bunu çeşitli biçimlerde verdi. Hürriyet ve Yeni Gazete gibi gazeteler bu yürüyüşü Nazi ve Faşist yürüyüşlerine benzettiler. Akşam gazetesi ise, kurultayda dağıtılan ve üzerinde Alparslan Türkeş'in "Davaya katılıp ihanet eden herkesi vurun" cümlesi bulunan Millî Hareket dergisini adını vermeden. yukarıdaki cümleyi verdi.[278]

Oybirliği ile yeniden Genel Başkan seçilen Alparslan Türkeş Kurultay'ın ikinci gününde yoğun tezahürat altında bir teşekkür konuşması yaptı. Bu konuşmada CKMP'de İslâmî motiflerle bezenmiş yeni Türkçülük anlayışının ilk izlerini Türkeş şöyle açıklıyordu:

"Ben Türk Milletini:

Sokaklarda ıspanak fiyatına satılan demokrasiye, rüşvetle, hile ile, çiğnenen, çiğnetilen hukuk düzenlerine,

Ahlaktan mahrum bir hürriyete,

Tefeciliğe, karaborsaya yer veren bir ekonomiye çağırmıyorum.

Türklük şuur ve gururuna, İslâm ahlak ve faziletine, yoksullukla savaşa, adalette yarışa, birliğe, kardeşliğe, kısacası hak yolu, hakikat yolu, ALLAH yoluna çağırıyorum.

.....

"Çünkü yolumuz hak ve hakikat yoludur. Bu ülkede teknik üniversitelerin, fen fakültelerinin laboratuarları ile yüksek ilahiyat akademilerinin koridorları birleştirilmelidir Bugün "madde" ve "mana" felsefesi insanlığı bir çıkmaza doğru sürüklemektedir. Oysa madde ve mana ne birbirinin aynı, ne de birbirinden gayridir. İnsanlığı ve milletleri gerçek mutluluğa götürecek yol, mutlaka ilmin ve ahlakın basamaklarından geçmelidir."[279]

CKMP'nin 8. Büyük Kurultayında Genel İdare Kurulu'na şu üyeler seçilmişti:

---

[278] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 149-150

[279] Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17

GİK Üyeleri: Mehmet Altınsoy, Dündar Taşer, Muzaffer Özdağ, Kamil Koç, İ. Hakkı Yılanlıoğlu, Sami Binicioğlu, Mustafa Kaplan, Hikmet Tanyu, Galip Erdem, Sadreddin Tosbi, Ahmet Er, İsmail Yılmaz, M. Kemal Erkovanlı, Rıfat Baykal, Kamil Turan, Rahmi İnceler, Numan Esin, Şefik Soyuyüce, M. Kemal Cabioğlu, Sıtkı Çörtoğlu, Erhan Löker, B. Şakir Toktay, Hayrullah Altınay, Rahmi Yeşil, Necati Uslu, Mehmet Orhon, Lütfü Önsoy Turgut Öztaşkın.

Yüksek Haysiyet Divanı: Saim Dora, Enver Kök, Kudret Bayhan, Kamil Çörtoğlu, M. Ali Erdinç, Fikret Turhan, Hülagu Balcılar.

Başkanlık Divanı ise divanı şu şekilde oluştu:

Genel Başkan Yardımcıları: Mehmet Altınsoy, Dündar Taşer
Genel Sekreter: Mustafa Kaplan
Genel Sekreter Yardımcıları: M. Kemal Erkovanlı, Kamil Turan
Uzman Müşavir: İsmail Yılmaz
Genel Muhasip: Lütfü Önsoy
Genel Muhasip Yardımcısı: Hayrullah Altınay

CKMP olağan kurultayından sonra çalışmaları yoğun bir şekilde sürdürdü. 4 Ocak 1967 tarihinde AP Haysiyet Divanı tarafından "Atatürk ilke ve inkılaplarına muhalif davranan tutum ve davranışlarından dolayı" ihraç edilen Antalya Milletvekili, fikir adamı ve yazar Osman Yüksel Serdengeçti Nisan 1968'te CKMP saflarına geçti. Katılış töreninin yapıldığı İstanbul İl Kongresi'ne Serdengeçti ile birlikte Türk Milliyetçiliği fikriyatının önemli isimlerinden Süleyman Sürmen ve İsmail Hakkı Yılanlıoğlu da katılmıştı. Ahmet Er'in İslâmî çizgide bir konuşma yaptığı bu kongrede –ki bu olayın ayrıntılarına MHP'nin İdeolojisi Ve Fikrî Kaynakları bölümünde temas edilecektir- Serdengeçti'nin rozeti bizzat Türkeş tarafından takılmıştır.[280]

[280] Osman Yüksel Serdengeçti CKMP içerisinde fikriyat olarak daha İslâmî bir çizgiyi takip eden Ahmet Er ve Dündar Taşer ile birlikte hareket etmiştir. CKMP ve daha sonra MHP'nin en çok beğendiği ve kullandığı sloganların başında gelen "Tanrı Dağı kadar Türk, Hıra Dağı kadar Müslüman'ız" sloganı Serdengeçti'ye aittir. (Hakkı ÖZNUR - **Ülkücü Hareket -I- 1908-1980**, Alanya 1996, s. 156)

2.1.12 2 Haziran 1968 Mahallî ve Kısmî Senato Seçimleri

CKMP güçlenen kadrosuyla büyüyen teşkilat yapısıyla 2 Haziran mahalli ve kısmi senato seçimlerine birçok yerde katıldı. Fakat bu seçimlerin genel seçim değil mahalli ve kısmi senato seçimleri olması iktidar partisi için avantaj iken muhalefet partiler için dezavantajdı. Çünkü devletin ve iktidarın gücü iktidarda olan partiden yanaydı. CKMP ise ekonomik olarak güçlü bir yapıya sahip değildi. CKMP bu seçimlerde 22 ilde büyük mitingler yaparak, kapalı salon toplantıları düzenleyerek, seçim çalışmalarını sürdürdü.

CKMP'liler 16 Mayıs - 1 Haziran tarihleri arasında radyodan 15 kez millete hitap ederek on, on beş dakikalık konuşmalar yaptı. Bu konuşmaları sırasıyla Alparslan Türkeş, Dündar Taşer, Osman Yüksel Serdengeçti, Muzaffer Özdağ gibi parti yetkilileri yaptılar Halka hitap edilirken partinin fakirleri, düşünceleri ve misyonunun tanıtılması amaçlanıyordu. Bunda da hedef olarak başarıya ulaşıldı.[281]

2 Haziran seçimlerinde CKMP senatör aday listelerini incelediğimiz zaman aşağıdaki tablo ile karşı karşıya kalmaktayız:[282]

Esnaf / Tüccar	1	%2,13	Serbest Meslek	0	%0.00
Hukukçu	7	%14,89	Öğretmen	1	%2.13
Subay, Astsb.	22	%46,81	Ev Hanımı	0	%0.00
Aktif Politikacı	2	%4,26	Sendikacı	0	%0.00
Çiftçi	0	%0,00	Akademisyen	1	%2,13
Gazeteci / Yazar	1	%2,13	Mülkî Amir	0	%0,00
Memur	1	%2,13	Sanayici, Fabrikatör	0	%0,00
İktisatçı	1	%2,13	Sanatçı	0	%0,00
Mühendis	3	%6,38	Din Adamı	0	%0,00

[281] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 155-156

[282] Teferruatlı aday listesi için bknz. Ek-2

Müteahhit	0	%0,00	Sporcu	0	%0,00
Doktor, Vet. Eczacı	7	%14,89	TOPLAM	47	% 100

2 Haziran 1968 günü yapılan ve nisbî seçim sistemi uygulanan kısmî senato seçimlerin sonuçları şöyledir:[283]

Parti	Oy dağılımı	Yüzde	Senatör Sayısı
AP	1.656.802	%49,86	38
CHP	899.444	%27,07	13
GP	284.234	%8.55	1
MP	200.737	%6,04	1
TİP	157.062	%4,73	0
CKMP	66.232	%1,99	0
Bağımsız	58.317	%1,764	0
Toplam	3.322.828	%100	53

CKMP'nin seçime girdiği illerde aldığı oy ve oy oranları ise aşağıdaki listede görülmektedir.[284]

İLLER	MİKTAR	%	İLLER	MİKTAR	%
Adıyaman	1.063	1,3	İzmir	4,688	1,4
Aydın	2,564	1,7	Kastamonu	5,437	3,9
Balıkeşir	5,248	2,4	Konya	7,,286	2,5
Bilecik	1,511	3,0	Manisa	3,427	1,7
Bolu	3,027	2,4	Ordu	3,713	2,2
Çankırı	6.074	7.8	Sinop	4,109	5,0
Çorum	3,419	2,7	Sivas	5,126	2,6
Gaziantep	1,499	2,7	Zonguldak	4,927	2,3
İçel	3,144	2,2	TOPLAM	66.232	2,0

[283] DİE - **1968 Cumhuriyet Senatosu Kısmî Seçimleri**, Ankara 1969

[284] DİE - a.g.e.

CKMP 1966 Kısmî Senato Seçimlerine, Adıyaman, Aydın, Bilecik, Bolu, Çankırı, Çorum, Gaziantep, İçel, İzmir, Kastamonu, Konya, Manisa, Ordu, Sinop, Sivas, Zonguldak ve boş bulunan bir üyelik için Balıkesir illerinde katılmış: Edirne, Kırklareli, Kırşehir, Malatya, K. Maraş, Nevşehir ve boş bulanan bir senatörlük için Bitlis illerinde seçimlere girilmemiştir. CKMP seçime katıldığı illerde aşağıdaki sonuçları almıştır:

Seçime girilen illerde geçerli oy toplamı : 2.754.585 %82.4

Seçime girilen illerde alınan oy toplamı : 66.232 %2.4

Senatör Çıkaran İller: Yok

CKMP'nin nüfuslarına göre en yoğun oy aldığı 3 il ve oy yüzdeleri ise şöyledir:

1. Çankırı 6.074 % 7.8
2. Sinop 4.109 % 5,0
3. Kastamonu 5.437 % 3,9

CKMP'nin en fazla oy aldığı 3 il ve oy yüzdeleri ise şöyledir:

1. Konya 7,,286 % 2,5
2. Çankırı 6.074 % 7.8
3. Kastamonu 5,437 % 3,9

2 Haziran 1968 günü yapılan kısmî senato seçimleri ile birlikte mahallî genel seçimlerde yapılmıştı. Bu seçimde İl Genel Meclisi üyeleri seçiminde partilerin aldığı oylar şöyledir:[285]

Parti	Oy Dağılımı	Yüzde
AP	4.478.687	%49,75
CHP	2.542.824	%28,25
Bağımsız	622.788	%6,924
GP	603.268	%6,70
TİP	248.152	%2,76
MP	200.737	%2,23

[285] DİE - **1968 Cumhuriyet Senatosu Kısmî Seçimleri**, Ankara 1969

BP	149.832	%1.66
CKMP	90.816	%1.01
YTP	65.595	%0.73
Toplam	9.002.699	%100

Mahalli seçimlerde ise CKMP sadece 91 ilçede seçime girmesine rağmen İl Genel Meclisi Seçimlerinden daha iyi bir sonuç almış. 5 ilçede Belediye Başkanlığını kazanmıştır.

Seçime girilen illerde geçerli oy toplamı : 2.370.051

Seçime girilen illerde alınan oy toplamı : 90.816 %3.83

Toplam Seçime Girilen İlçe Sayısı : 634

CKMP'nin Seçime Girdiği İlçe Sayısı : 92

Kazanılan Belediye Başkanlıkları : 1. Pazaryeri/BİLECİK 2. Yapraklı/ÇANKIRI, 3. Tercan/ERZİNCAN. 4. Yaylakent/ÇANKIRI, 5. Sızır/SİVAS

Türkeş'in liderliğindeki CKMP'de ideolojik ayrılıklar parti içerisinde ayrışmaları da getirecekti. Türkeş'le beraber 65'te partiye katılan eski MBK üyeleri, 27 Mayısçılar bir kısmı partiden ayrılacaklardı. Bunların ayrılık gerekçeleri partinin laik-Kemalist bir çizgiden uzaklaşarak milli-islami-ülkücü bir yapıya fikre kavuşmasıydı. CKMP'den ilk ayrılan 27 Mayısçılardan GİK üyesi Numan Esin'di. Esin, 1968 yılının Eylül ayında CKMP'den istifa etti. İstifa gerekçesi partinin "Atatürkçü çizgiden uzaklaşarak, radikal sağ çizgiye" kaymasıydı. Türkeş'i de "partiyi milliyetçi mukaddesatçı fikre ve harekete sahip kadrolarla" götürmek istemesinden dolayı suçluyordu.

Esin'in istifasını parti genel sekreteri Mustafa Kaplan,GİK üyeleri Şefik Soyuyüce ve Münir Köseoğlu'nun Ekim ayındaki istifaları takip edecekti. Esin'den sonra ayrılan 27 Mayısçılarında partiden istifalarının gerekçeleri de Esin gibi partinin laik-Kemalist anlayışa muhalif bir çizgiye gelmesi, Türkeş'in de "aşırı sağa" kaymasıydı.[286]

[286] CKMP'den ilk ayrılanlardan Numan Esin hakkında ayrılmadan kısa bir süre önce, Esin'in CHP ile olan ilişkileri ve yakınlaşmaları gündeme getirilerek, bir an önce partiyi terk etmesi isteniyordu. Esin'in istifasından önce yayınlanan Eylül 1968 tarihli Milli Hareket dergisinin 26. sayısında "Gidenler Gitmesi Gerekenler" başlıklı bir makalede şunlar yazıyordu:

"1965 yılından beri Türkiye'nin siyasetine yeni bir hava veren CKMP'den bazı kişiler ayrıldı. Dergimizde bunların gidiş sebeplerini zaman zaman yazdık. Bu ayrılışların ana sebebi menfaate dayanıyordu. Yeterli

Numan Esin'in partiden ayrılmasının ne kadar isabetli olduğu ayrıldıktan sonra ortaya çıkacaktı. Milliyetçi Ülkücü camiada hasbelkader Türkeş'le birlikte CKMP'ye giren Esin hakkında hiçbir zaman iyi bir kanaat. oluşmamıştır. Daha Esin CKMP'ye girmeden evvel Türk Milliyetçilerinin yayın organı Milli Yol adlı dergide, Esin'i menfaatçi, oportünist tavırlarla suçlayan birçok makaleler yayınlanmıştı. Esin hakkında milliyetçi camiada bilinen menfi görüşlere rağmen, sırf Türkeş tarafından eski bir silah arkadaşı olması hasebiyle CKMP'de kendisine yer verilmişti. Esin, CKMP'den ayrıldıktan sonra, 1969-71 yılları arasında yayınlanan "Vatan" adlı sosyalist bir gazetenin sahipliğini yapacak, çıkartmış olduğu bu gazetede birçok Marksist bölücü militana yazılar yazdıracak, kendisi de solun hamiliğine soyunacaktı. Ayrıca Esin, 12 Mart darbesinden 3 gün evvel 9 Mart darbecileri olarak adlandırılan Marksist sol cuntanın içerisinde yer alarak, gerçekleştirmek iste- nen sol darbenin önde gelen mensuplarından biri olacaktı. Esin 1971 yılının Mart ayının ilk haftasında Dikmen'de TDGF THKO mensupları ve ordudan atılan Sarp Kuray gibi Marksist militanların bulunduğu bir toplantıda yapılmak istenen sol ihtilal organizasyonunun içerisinde de aktif olarak bulunacaktı.[287] Fakat daha sonra sol darbe gerçekleşmeyince, 12 Mart Askeri Rejimi tarafından tutuklanarak cezaevine konmuştu. 12 Mart döneminin önde gelen solcu militanlârından Sarp Kuray 1993 yılında Türkiye'ye döndüğünde yapmış olduğu itirafların içerisinde Numan Esin ile ilgili şunları söylüyor;

"Bizden, Türkiye'yi bir darbeye hazırlamamız istendi, Bu ne demekti? Zaten ekonomik kriz var, politikacılar birbirini yiyor, milletvekilleri alınıp satılıyor,ortam siyasal kargaşa yaratmaya uygun,siyasal kargaşa yaratılacak; Numan Esin bu amaçla "Vatan" gazetesi çıkardı. Vatan gazetesi çok sattı. Bütün devrimciler aldı gazeteyi. Gazete ha-

---

fikir ve iman terbiyesine sahip olmayan bu kişiler, bilhassa iktidardaki AP'nin gösterdiği menfaatlere boyun eğiyor ve partiyi terk ediyorlardı.

Bazıları ise, önce CKMP'ye giriyorlar ve fiyatlarını arttırdıktan sonra çekip gidiyorlardı. Ne var ki, bu davranışlar milliyetçilerin son ümidi olan CKMP'ye zaaf getirmiyor, bu iman edememiş kişilerin bozguncu havası gidince bünye daha sağlamlaşıyordu. Bunun bariz delili; 1965'de sadece 23 vilayette teşkilatı olan CKMP'nin bugün 58 vilayette teşkilatını tamamlamasıdır

Son zamanlarda duyduk ki, çocuk karakterli, menfaatçi bir adam, soldaki bir parti ile pazarlık etmekte ve kendini, bir türlü koparamadığı milletvekili payesine kiralamak istemektedir. Parti bünyesinde sivilce gibi duran ve baştan beri ihanet içinde olduğu herkes tarafından bilinen bu adama, partinin hiçbir kademesi tarafından istenmediğini açıkça bildiririz. Kendisi lütfen tankerlerinin ve solcu dostlarının yanına gitsin."

[287] Sırrı ÖZTÜRK - **12 Mart 1971'den Portreler III**, İstanbul 1997, s.164-165.

zırlayan devrimciler Numan Esin'in "patron" olduğunu işten çıkarılmaları başlayınca anladılar."[288]

2.1.13 CKMP'nin MHP'ye dönüşümü

CKMP'nin hem fikri, hem de teşkilatlanma düzeyinde Milliyetçi camiayı temsil etme çabaları 8-9 Şubat 1969 tarihinde Adana'da toplanan Olağanüstü Büyük Kongresi ile birlikte yeni bir asamaya gelmiştir. 1965-1969 yılları arasındaki "hazırlık ve geçiş dönemi"nin sonunda varılan yeni aşamayı, Kongre'de delegelerin de büyük desteğini alan "Milliyetçi Hareket Partisi" ismi sembolize etmektedir.

Gerçekten de partinin yeni hüviyetinin ve hamlelerinin bir simgesi durumunda olan isim değişikliğinin gündeme gelişi, birkaç yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Bu dönemde Parti Genel İdare Kurulu'nun tespit ettiği isimler arasında "9 Işık Partisi", "Millî Hareket Partisi" ve "Milliyetçi Köylü Partisi" gibi isimler yer almaktadır. Daha sonra yapılan Genel İdare Kurulu'nun toplantılarında Kongre'ye teklif edilecek isim olarak "Millî Hareket Partisi" ismi ağırlık kazanmıştır. Aynı toplantılarda partinin amblemlerinin de bu isme uygun ve Türk İslam sentezini sembolize edecek bir şekilde olması kararlaştırılmıştır. Sonuç olarak, "Millî" kavramının kullanılabilmesi için Bakanlar Kurulu'nun izninin gerekli olması gibi bazı bürokratik engeller sebebiyle "Milliyetçi Hareket Partisi" isminde karar kılınmıştır.

Büyük Kongre, partinin yeni ismini kabul ettikten sonra, amblem konusundaki kararı genel idare kuruluna bırakmıştır. Kongre'den sonra toplanan ilk genel idare kurulunda partinin amblemi, daha önce gündeme geldiği gibi "Üç Hilal" olarak kararlaştırılmıştır. Aynı toplantıda gençlik kolları için de "Hilal İçinde Kurt" amblemi benimsenmiştir.

Milliyetçi Hareket Partisi, bu tarihten itibaren Türk siyasi hayatındaki yerini almıştır. Parti o zamana kadar ağırlıklı olarak kültürel ve entelektüel faaliyetler seklinde devam ede gelen Milliyetçi akimin temel değerlerini ve amaçlarını, siyasi hayatta aktif bir şekilde savunulması rolünü üstlenmiştir. 1969 sonrası dönem, bu misyonun öncelikle korumak ve geliştirmek, daha sonra da benimsetmek, yani iktidar yapmak faali-

[288] Mine G. Saulnier - **Sarp Kuray Anlatıyor**, Milliyet Gazetesi, 30 Kasım - 2 Aralık 1993

yetlerini kapsamaktadır. 1969 yılındaki gelişmelerin, Milliyetçi akim ve partinin tarihi açısından önem taşıması bu ve benzeri sebepler yüzündendir. Bu tarihten sonra Milliyetçi aydınları ilgisinin ve desteğinin artması da bunu göstermektedir. Dolayısıyla 1969 yılı, Türk Milliyetçiliğinin siyasi hayata taşınması ve ağırlığını koyması sürecinde bir dönüm noktası olarak kabul edilebilir.

Bu yıldan sonraki parti politikalarının ağırlık merkezlerini, devlet yönetimini etkilemek, seçmeni bilgilendirmek ve desteğini kazanmak çabaları oluşturmaktadır. Yeniden teşkilatlanma çabalarının devam ettiği bir dönemde yapılan 1969 seçimlerinde oy oranı, 1965'e göre biraz daha artmasına rağmen %3'te kalmıştır. [289]

2.2 12 MART MUHTIRASI'NA KADAR OLAN DÖNEMDE MHP

2.2.1 1969 Seçimleri

1969 yılındaki seçim mücadelesi 1965 yılındaki kadar şiddetli olmuştur. 1968 yılında seçim sisteminde yapılan değişiklikle küçük partiler aleyhine yaratılan durum partileri daha büyük çaba harcamaya sevk etmiştir.

MHP'nin 1965 seçimlerinden buyana pek söylemi değişmemiş, sade Adana'da parti adı ve amblemi değişmişti. İslâm'a karşı bir yönelim söz konusuydu. Türkiye'nin ilerlemesinin Türk-İslâm ruhu ile yoğrulan bireylerce gerçekleştirileceği vurgulanıyordu.[290]

Devlet dergisinde yayınlanan 67 ilden 27'si için hazırlanmış çalışmada 231 adayın uğraşları söyledir: [291]

Tüccar	37	Serbest meslek sahibi	6
Avukat	27	Ev kadını	6
Emekli subay	18	İktisat ı ve maliyeci	5
Memur	15	Sanayici	4
Öğretmen ve eğitimci	12	Zanaatkar küçük esnaf	3

[289] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

[290] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 111

[291] Devlet Gazetesi, 15 Eylül 1969, 22 Eylül 1969, 28 Eylül 1969, G Ekim 1969 yılları sayıları

Mühendis	11	Şoför	3
Müteahhit	9	Hatip	3
İşçi	8	Ezacı	3
Doktor	7	Kitap ı	2
Teknisyen	7	Sigortacı	2
Toprak sahibi	6	Elektrikçi	2
Gazeteci	6	Diğerleri	16
Sendikacı	6		
		TOPLAM	231

Yukarıda belirgin olarak tüccarlar önde geliyor onu avukatlar izliyor. Bunları ise içinde polisinde bulunduğu emekli subaylar izlemektedir ve bu 18 kişilik büyük grup MHP'yi diğer partilerden ayırmaktadır. Parti adayları arasında 3 katlarda bulunması dinci çevrelerle ilişkiyi gösterir. MHP adayları arasında kadınlarında bulunması MHP yapısı hakkında bize kısmen bilgi verir.[292]

1969 seçimlerinde beklenildiği gibi olmuş CHP ve AP milletvekilliğinin büyük bir çoğunluğunu alınıştır. Şu belirti halidir. İki büyük partinin oylarında bir azalma olmuştur. Ancak ulusal artığın kaldırılması küçük partilerden daha çok milletvekilliği kazandırmıştır.[293]

Parti Adı	Aldığı Oy	Yüzde		Milletvekili sayısı	
	1969	1969	1965	1969	1965
A P	4.229.712	46.5	52.9	256	240
CHP	2.487.006	27.4	28.7	143	134
MP	292.961	3.2	6.3	6	131
YTP	197.929	2.2	3.7	6	19
TİP	243.631	2.7	3.0	2	15
MHP	275.091	3.0	2.2	1	11
GP	597.818	6.6	-	15	-
BP	254.695	2.8		8	-

[292] LANDAU - a.g.e., s. 395

[293] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 112

Bağımsız	511.023	5.6	3.2	13	-
Toplam[294]	9.086.296	100.0	100.0	450	450

MHP bu senelerde oyunu Niğde, Adana. İçel üçgeninde iyi bir şekilde almıştır. Oyların kırsal ve kentsel kısım olarak ayrımı ise şöyledir.[295]

	Kırsal %	Kentsel %
AP	46.4	46.9
CHP	24.7	32.9
MP	3.5	2.8
YTP	2.6	2.8
TİP	2.6	2.8
MHP	3.0	3.0
GP	7.7	4.11
BD	3.0	2.14
Bağımsız	6.5	3.7

MHP bu senelerde oylarını oran olarak arttırmıştı (2.2 den 3'e) fakat 1965'te kazandığı 11 sandalyeden sadece birisini koruyabilmişti. MHP'de tek seçilen aday Türkeş'ti. Türkeş 21.641 oy aldığı (%8.7) Adana'dan seçilmişti.

Ne olursa olsun partisini bir arada tutmayı başaran Türkeş parti içinde hiçbir karşılığa izin vermedi. MHP 1965 yılında seçime 48 ilde girer, 1969'da 67 ilde de katılmıştır. "Üniversite yurtlarının bulunduğu sandıklardan %18 oy TİP'e %12 oy da MHP'ye çıkmıştır." [296]

2.2.2 Öğrenci Olaylarının Başlaması ve MHP'nin Takındığı Siyasî Tavır

Jeopolitik önemi dolayısıyla Türkiye en az 1920 yılından beri dışa bağlı komünizm tasallutuna maruz kalmıştır. 1923-1952 yıllarında arasında 24 örgütlü ve gizli komünist faaliyet meydana çıkarılmıştır. 1961-1968 arasındaki devre gençliğin Marksist Leninist fakirlerle düzeni değiştirmek için silaha sarılanların telkin edildiği bir dö-

---

[294] DİE - **Devlet İstatistik Enstitüsü İstatistikleri Türkiye İstatistik Yıllığı 1981**, Ankara 1981

[295] LANDAU - a.g.e., s. 396

[296] LANDAU - a.g.e., s. 403

nem olmuştur. 1968 yılından beri süre gelen hareketlerde Marksist-Leninist ihtilali gerçekleştirmek amacına yönelik olmuştur. 1968 olayları tamamen solun düzenlediği olaylardır. [297]

"Bu devrede. üniversite ve öğrenci yurtları silah deposu haline getirilmiş ve terör eylemlerine baş vurulmuştur... Marksist-Leninist olmayan hiçbir fikrin konuşulmasına ve tartışılmasına müsaade edilmemiştir. Aşırı sağ ve aşırı sol kanatlardaki öğrenciler arasında kanlı çatışmalar çıkmış, iki tarafta silahlanmıştır. Marksist Leninist militanlar kendi silahlanmalarını, sağın tecavüzleri gereği olarak ifade etmişlerdi. Ancak 12 Mart 1971'den sonra aşırı sağın kanun dışı eylemlerine rastlanmadığı halde aşırı solun daha hızlı bir silahlanma ile saldırıya geçmesi, meşru savunma iddiasındaki samimiyetsizliği ortaya koymuştur.[298]

Üniversitede kurulan ilk örgüt Fikir Kulüpleri (FK) olmuştur. Ancak Mihri Belli Doğu Perinçek'le FK'yi ele geçirmiş ve adını değiştirip Devrimci Gençlik Federasyonu (Dev-Genç) koymuştur. Dev-Genç ülkede terör havasının, diğer sol örgütlerle beraber kaynağını teşkil eder.

Bu devrede ihtilalci örgütler şunlardı.

a) Türkiye İşçi Partisi

b) Aydınlık Sosyalist Çevresi: Mihri Bellinin liderliğinde bulunan bu grup proletarya öncülüğünde köylü sınıfını temel güç yapan bir hareketle şehirlerden köylere doğru örgütlemeyi ön görüyordu.

c) Proleter Devrimci Aydınlık Grubu: Bu grup Doğu Perinçek tarafından kurulmuştur. Siyasi iktidarın sadece halk savaşıyla ve köylülerin desteğiyle gerçekleşeceği tezini savunmakta idi.

d) Ant Çevresi: Doğan Özgüden çevresinin, yapısıydı. Gerilla örgütlenmesini temel alıyordu.

---

[297] BAŞBAKANLIK - **Türkiye Gerçekleri ve Terörizm** (Beyaz Kitap), Ankara 1972, s. 19-21

[298] BAŞBAKANLIK - a.g.e., s. 21

e) Türk Halk Kurtuluş Ordusu (THKO): Bu hareketin maşında bulunan Deniz Geçmiş, terörist birçok hareketin içinde bulunmuştur. 1969 Haziran ayında El-Fetih'te bulunmuş eğitim görmüş ve Eylülde Türkiye'ye dönmüştür. 1970 yılında ODTÜ'ye girmiş ve yurtta eylemlerde bulunmuştur.

Ülke terör örgütlerince kıskaca alınmıştır. Ülkücü gençlere devamlı saldırılar olmaktadır. Ülkücü öğrencilerin kaldığı Çorum ve İçel yurtları 8.10.1970 tarihinde bombalanmıştır. Ülkücü Gençlik bir baskı altına alınmış ülkede bir tedhiş havası estirilmiştir. Terörün durdurulması için silahlı kuvvetler, kanunların kendisine verdiği yetkiyi kullanarak demokrasiyi korunak için darbe yapmışlardır.

2.2.3 12 Mart 1971 Muhtırası

27 Mayıs 1960 askerî darbesi ve hemen arkasından kabul edilen 1961 Anayasası'nın hazırlanması, Türkiye'de yeni bir oluşumun ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Özgür tartışma imkânlarının ortaya çıkması, düşünce ve bilim alanındaki özgürlükler, dernek kurma, toplantı hak ve hürriyetlerine sahip olunması, sol akıma büyük bir canlılık kazandırmıştı. Çünkü, 27 Mayıs öncesi kendilerini gizleme zorunluluğu duyan sol, bu serbest ortamda, hemen hemen bütün toplumsal meselelerle ilgili, kendilerine değişik ve yeni bir istikamet belirlemişlerdi. Özellikle iki dinamik güç olan öğrenci ve işçi kitlelerinin direniş ve eylemleri ülkede istikrarın sarsılmasında en büyük etken olarak göze çarpmaktadır.

1965 yılından itibaren sivil hükûmetlere karşı örgütler kurulmaya başlamış, hatta bazı örgütlerin 1961 Anayasası'nın kabulünden hemen sonra yani 1961-1962 yıllarında ortaya çıktığı görülmüştür.

Bu örgütleri sivil, asker kökenli ve asker olmak üzere üç grupta sınıflandırabilmek mümkündür. Örgütler, birbirlerinden tamamen ayrı, bazen de iş birliği içerisinde olmuşlardır. Bunlar, 12 Mart öncesi fikrî hazırlığını oluşturmaya başlamışlardır.

Sosyalist düşünceli, sivil grup, anayasanın gölgesinde ve Mustafa Kemal Atatürk maskesinin koruyuculuğunda, bilinçli ve örgütlü bir halk desteği temin edebilmek için harekete geçmiştir. Bu arada yeni birtakım kuruluşlar ortaya çıkmış, aşırı akımlar teşkilâtlanma sürelerini, başarılı ve hızlı bir şekilde gerçekleştirmeye başlamışlardı. Ayrıca

birtakım yazarlar, aşırı ideolojilerin propaganda ve eğitimini yapabilmek amacıyla, yıllardır devam ettirdikleri, bazı sloganlarını tekrarlayarak militanların yetişmesine sebep olmuşlardır. Bu yazarlar, günlük gazetelerdeki yazılarından başka piyasaya bol miktarda Marksist fikirler ihtiva eden yayınlar sürmüşlerdir. Çağdaş ihtilâlcilerin fikirleriyle. tedhişçilik, gerilla ve sabotaj teknik ve taktiklerini öğrenmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde yetiştirdikleri yeni neslin faaliyetlerini görmüşler, pek çok masum insanın ölmesine veya yaralanmasına, devlet kurum ve kuruluşlarına zarar vermelerine sebep olmuşlardır.

Bu dönemde "Yön Grubu" adı verilen örgütün faaliyetleri de oldukça etkili olmuştu. Haklarını savunduklarını iddia ettikleri işçi sınıfının, devrim yapabilecek şartların oluşmadığını ileri sürerek orduyu da yanlarına almaları gerektiğine inanmışlardır. Ayrıca ODTÜ. DEV-GENÇ ve TÖS ile de birtakım ilişkiler içerisinde olmuşlardır.

1961 Anayasası'ndan hemen sonra ortaya çıkan örgütlerden biri de asker kökenli kimseler tarafından oluşturulan gruptur. Bu grubun liderliğini Emekli Orgeneral Cemal Madanoğlu yapmıştır. Madanoğlu ve arkadaşları önceleri bir parti kurmayı plânlamış olmalarına rağmen daha sonra bu düşüncelerinden vazgeçerek bir cunta oluşturmuşlardır. Bazı albaylar, bu düşünceyi benimsememiş, ancak 1969 yılından itibaren değişik başka grupların ortaya çıkmasıyla birlikte bu grupta sivil unsurun egemen duruma geçtiği görülmüştür. Ordu içinde oluşan cuntalar, belirli bir dönem Madanoğlu'nun etrafında kümelenmiştir.

Bundan dolayı da Madanoğlu, hem askerlerin, hem de sivillerin lideri konumundadır. Daha sonraki dönemlerde başta Kara Kuvvetleri Komutanı Faruk Gürler ve Hava Kuvvetleri Komutanı Muhsin Batur ve çevresindekiler de Madanoğlu'ndan ayrı cunta hareketleri içerisinde yer almışlardır. Ancak, başlangıçta, Madanoğlu ile de sürekli ilişkiler içerisinde olmuşlardır. Buna rağmen bütün gruplar, bir şekilde birbirleriyle olan ilişkilerini sürdürmüşler; bunun yanı sıra birbirlerini sürekli kontrol etmişlerdir. 1969 yılına gelindiğinde ise oldukça ilgi çekici bir başka hadisenin ortaya çıktığı görülmektedir. Bu mesele Orgeneral Cemal Tural'ın darbe teşebbüsüdür;

Cemal Tural'ın, darbe yapacağı ihtimalinden şüphelenilerek buna mani olmaya çalışılmış, dönemin Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve Başbakan Süleyman Demirel'in

iş birliği ile Cemal Tural, Askeri Şura Üyesi yapılmış, yerine, Genelkurmay Başkanlığına, Sunay'a yakınlığı ile bilinen Memduh Tağmaç getirilmişti.

12 Mart 1969'da yapılan genel seçim sonucu Adalet Partisi, çoğunluğu kazanmış ve Süleyman Demirel, başbakan olmuştu. Bu dönemde yukarıda sebeplerini izah etmeye çalıştığımız meselelerden dolayı, Türkiye, siyasî, sosyal ve ekonomik bunalımın en yüksek seviyesine ulaşmış durumdadır. Bütün bu iç siyasî istikrarsızlığa bir de dış politikadaki Türkiye'nin çıkmazları eklenince ülkenin içinde bulunduğu durum tamamen içinden çıkılmaz bir hâl almaya başlamıştı.

Adalet Partisi iktidarının izlemiş olduğu Orta Doğu politikası, Sovyetler Birliği ile Türkiye arasında oluşturulmaya çalışılan geniş çaptaki iş birliği, ayrıca U-2 Uçakları ve Haşhaş (Afyon) meselesinden dolayı, Amerika Birleşik Devletleri ile Türkiye'nin arasındaki ilişkinin gerginleşmesi, ülkenin içinde bulunduğu durumu iyice zorlaştırmıştı. Zaten Amerikan yönetimi, Adalet Partisi iktidarını yeterli derecede kendisine yakın bulmamıştır. Amerikan yönetiminin Türkiye'ye mesafeli davranmasında, Demirel iktidarının dış politikadaki tavrı etkili olmuştur. Hükûmetin, bütün bunların yanında, ülke içinde önlenemeyen ve her gün biraz daha tırmanan anarşi karşısındaki tutumu, Türkiye'yi hızla 12 Mart'a doğru sürüklemeye başlamıştır. Ayrıca Türkiye'nin içinde bulunduğu istikrarsızlığın devamı ve daha da kötüye gitmesi hususunda dış güçlerin de desteğinin olduğu görüşü giderek ağırlık kazanmıştır.

1970'li yıllara gelindiğinde ise Türkiye'nin içinde bulunduğu durum hiçte iç açıcı bir şekilde değildir. Ocak ayından itibaren şiddet olaylarının artması ve Adalet Partisi'nin gelişmelerle ilgili kesin bir düzenlemeye gidememesi üzerine karışıklıklar ve kargaşalar iyice artmıştı. Türkiye'nin siyasî ve sosyal alanlardaki istikrarsızlığı Ocak 1970'de Milli Güvenlik Kurulunun gündemine gelmiştir. Hava Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Muhsin Batur, 1961 Anayasası'nın öngördüğü reformların hiçbirinin yapılmadığını, halkın içinde bulunduğu şartlardan dolayı son derece huzursuz olduğunu ve iktidarın tutumunun değerlendirildiği 35 sayfalık raporunu sunmuştur. Bu rapor, Silâhlı Kuvvetlerin 12 Mart öncesinde, müdahale edeceklerine dair ilk işaret olarak kabul edilmektedir. Ancak, rapor, özellikle hükûmet tarafından pek fazla dikkate alınmamıştır. Ordu, hükûmetin bu tavrı karşısında, daha yoğun bir şekilde harekete geçebilmek için

faaliyetlerini artırarak devam ettirecektir. Bu doğrultuda harekete geçen Milli Güvenlik Kurulu 22 Ocak 1971'de, 8.5 saatlik bir toplantı sonucunda bir bildiri yayımlamıştır.

Hemen arkasından Şubat ayında da, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay ve Kuvvet Komutanları, Eskişehir'de bir toplantı yaptılar. 12 Mart Muhtırası ile ilgili hususların bu toplantıda görüşüldüğü ve kararlaştırıldığı savunulmaktadır. Bu arada ülkedeki şiddet olayları da iyice tırmanmış durumdaydı.

Ayrıca Adalet Partisi'nin iktidardan çekilmesi ve Süleyman Demirel'in istifa etmesi doğrultusunda kamuoyunda kanaat artmıştır. Hatta Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay, bizzat Süleyman Demirel'den istifa etmesini istemişse de, Demirel, bu talep karşısında direnmiştir. Türkiye'nin durumunu değerlendirirken de, muhalif görüşlerin aksine, ülkenin sakin ve huzur içinde olduğunu, anarşik olayların sadece büyük şehirlerde var olduğundan ve bunun da kontrol altına alınmaya çalışıldığını, ekonominin en istikrarlı dönemini yaşadığını ifade etmiştir.

Diğer taraftan, Başbakan Süleyman Demirel'in bu açıklamalarına rağmen ordu, bütünüyle ağırlığını hissettirmeye başlamıştır. 9 Mart 1971'de, komutanlar ve üst düzey askerî yetkililer, Hava Kuvvetlerinde bir araya gelerek bir toplantı yapmışlar, toplantıda komutanlar ve özellikle Kara Kuvvetleri Komutanı Orgeneral Faruk Gürler, ülkenin durumunun kötüye gittiğini ve bir şeylerin yapılması zamanının geldiğini savunmuşlardır. Ancak Orgeneral Faruk Gürler bunu gerçekleştirirken de büyük bir hiyerarşi içinde olunması gerektiğini belirtmiştir. Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, bu hususta öncelerî direnmişse de, daha sonraları işin içinde, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay olursa kabul edeceğini bildirmiştir. Toplantının sonunda müdahale kararı alınmıştır. 10 Mart 1971'de ise Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, Ankara'da, kuvvet komutanlarının yanı sıra bütün koramiral, orgeneral, korgeneral ve koramiralleri, Genişletilmiş Komite Konseyi adı verilen olağanüstü bir toplantıya çağırmıştır. Türkiye'nin içinde bulunduğu durumun değerlendirilmesi yapılmıştır.

Genelkurmay Başkanı Memduh Tağmaç, 11 Mart 1971'de de, Çankaya'da Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay'la da konuyla ilgili olarak bir görüşme yapmıştır. Bu toplantı Genelkurmay Başkanı ve Kuvvet Komutanları açısından müdahale hazırlıklarını tamamlayan ihtilâl öncesi yapılan son toplantı mahiyetindedir.

12 Mart 1971 Cuma günü öğle üzeri Silâhlı Kuvvetler hazırlamış olduğu muhtırayı, şaat 13:00'de TRT aracılığıyla halka duyurmuş, aynı anda Cumhurbaşkanına, Senato ve Millet Meclisi başkanlığına da vermişlerdir.

12 Mart 1971 Muhtıra metni şöyledir:

1. Parlâmento ve hükûmet, süregelen tutum, görüş ve icraatı ile, yurdumuzu anarşi, kardeş kavgası, sosyal ve ekonomik huzursuzluklar içine sokmuştur. Atatürk'ün bize hedef gösterdiği, çağdaş uygarlık seviyesine ulaşmak ümidini kamuoyunda yitirmiştir. Ve anayasanın öngördüğü reformları tahakkuk ettirememiş olup, Türkiye Cumhuriyeti'nin geleceği ağır bir tehlike içine düşürülmüştür.

2. Türk milleti ve sinesinden çıkan Silâhlı Kuvvetlerinin, bu vahim ortam hakkında duyduğu üzüntü ve ümitsizliği giderecek çarelerin. Partiler üstü bir anlayışla. Meclisimizce değerlendirilerek, Mevcut anarşik durumu giderecek ve anayasanın ön gördüğü reformları Atatürkçü bir görüşle ele alacak ve inkılap kanunlarını uygulayacak, kuvvetli ve inandırıcı bir hükûmetin, demokratik kurallar içinde teşkili zarurî görülmektedir.

3. Bu husus sür'atle tahakkuk ettirilemediği takdirde, Türk Silâhlı Kuvvetleri kanunların kendine vermiş olduğu, Türkiye Cumhuriyeti'ni korumak ve kollamak görevini yerine getirerek, idareyi doğrudan doğruya üzerine almaya kararlıdır.

İmzalar

Memduh Tağmaç : Orgeneral, Genelkurmay Başkanı ve Milli Güvenlik Kurulu Üyesi

Faruk Gürler : Orgeneral, Kara Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu Üyesi

Celal Eyicioğlu : Oramiral, Deniz Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu Üyesi

Muhsin Batur : Orgeneral, Hava Kuvvetleri Komutanı ve Milli Güvenlik Kurulu Üyesi.

Muhtıra karşısında Başbakan Süleyman Demirel, Bakanlar Kurulunu olağanüstü toplantıya çağırmıştır. Bakanlar Kurulu 4 saatlik toplantılarının sonucunda istifa-

ya karar vermiş ve Süleyman Demirel, istifasını, Cumhurbaşkanlığına göndermiştir. Aynı günün akşamında da TRT hükûmetin istifasını yayımlamıştır. Hükûmet de kısa bir bildiri yayımlayarak "Silâhlı Kuvvetlerin muhtırasını Anayasa ile bağdaştıramadıkları" için istifa ettiklerini açıklamışlardır.

Adalet Partisi, hükûmetten çekildikten iki gün sonra meclis grubunu toplayarak durumu değerlendirmiştir. Bu arada, Cumhurbaşkanı Cevdet Sunay da, yeni hükûmetin kurulabilmesi için ilgili parti liderleriyle görüşerek düşüncelerini belirtmiş ve tekliflerde bulunmuştur. Siyasî parti grupları, Cumhurbaşkanının teklif ve düşüncelerini görüşmüşlerdir.

Cumhurbaşkanı, 19 Mart 1971'de siyasî parti liderlerine aşağıdaki mektubu göndermiştir.

"Yeni Bakanlar Kurulunun, Anayasa'nın 102.maddesine göre, siyasî partilerimizin iştiraki ile teşkili için, Kocaeli Milletvekili (Bağımsız) Prof. Dr. Nihat Erim'i başbakan olarak görevlendirdim. Partiler üstü bir anlayış ve cari durumun şartlarına uygun bir tutumla çalışmasını istediğim Yeni Bakanlar Kurulunun Prof. Dr. Nihat Erim tarafından teşkiline bir şart ileri sürmeden, partinizin iştirakini ve güven oyuna mahzar kılınmak suretiyle, anayasa gerekleri çerçevesinde, yapılacak yürütme görevlerinin partinizce desteklenmesini rica ederim".

Böylece CHP Kocaeli Milletvekili Nihat Erim'in başbakanlığı resmen ilân edilmiştir. Ancak, Cumhurbaşkanı, Erim'in başbakanlığa tayininden önce mensubu olduğu partiden istifasını şart koşmuştur. Nihat Erim de, Parti Genel Başkanı İsmet İnönü ile yaptığı konuşmadan sonra istifa etmiştir.

Nihat Erim'in başbakanlığa neden getirildiği hususunda ise çeşitli iddialar soz konusudur. Her şeyden önce CHP'nin bir milletvekili seçilerek CHP'nin tutumu kontrol altına alınmaya çalışılmış, kendisinin anayasa profesörü olması da etkili olmuştur. Bir başka iddia da 12 Mart'tan üç ay önce ülkemizdeki yabancı misyonların, Nihat Erim'in başbakanlığından bahsetmiş olmalarıdır.

Nihat Erim başbakanlığındaki kabinede; AP'ye 5, CHP'ye 2 ve MGP'ye 1 kişilik kontenjan ayrılmıştır. Hazırlanan hükûmet programı, 26 Mart 1971'de TBMM'de o-

kunmuştur. Hükûmet programı; toprak, eğitim. enerji ve doğal kaynaklarla ilgili çeşitli reformların gerçekleşmesini amaçlayan bir programdır. 7 Nisan 1971'de 321 oyla güven oyu alan hükûmet çalışmalara başlamıştır.

Günümüzdeki değerlendirmeyle bir ara rejim hükûmeti olarak kabul edilen partiler üstü Nihat Erim Hükûmeti, samimî, iyi niyetli ve istikrarlı bir çizgi takip etmeye çalışmışsa da bunda başarılı olamamıştır.

Ülke içinde asayiş ve huzur sağlanamamış; siyasî partilerin ve dolaylı da olsa Erim hükûmetinde ordunun ağırlığı, her zaman söz konusu olmuştur. Beklenilen reformlar da gerçekleştirilememiştir.

Muhtıranın verilişinden sonra siyasî partilerin bir kısmı, başlangıçta sessiz kalmışlar ve herhangi bir şekilde yorum yapmamışlardır. Daha sonraki günlerde ise düşüncelerini açıklama fırsatı bulan siyasî partiler farklı tepkiler göstermişlerdir. Adalet Partisi Genel Başkan Süleyman Demirel, "silâhlı kuvvetlerin muhtırasının Anayasa ile bağdaşmadığı"nı belirtmiştir. Muhtıra ile de silâhlı kuvvetlerin, memleketi bir hükûmet buhranı içerisine soktuğunu, bu buhrandan çıkılmasının yegâne ümitleri olduğunu belirtmiştir. Geçici bir hükûmet kurulmasına taraftar değildir. Anayasa kuralları içinde bir hükümet kurulmalıdır.

Adalet Partisi, bu hükûmeti içinde veya dışında da olsa destekleyecektir. Cumhuriyet Halk Partisi Genel Başkanı İnönü, muhtırayı hiç tasvip etmemiştir. İsmet İnönü'ye göre, muhtıranın verilmesiyle Parlâmento hayatının fiilen işlemesine imkân kalmamış ve Parlâmento baskı altına alınmıştır. Komutanların takdirine göre hükûmetlerin görevde kalma imkanına sahip olduğu bir rejim demokratik bir rejim olamaz demektedir. Ayrıca reformların emirle değil, reformcu bir partinin seçimle iktidara gelmesiyle gerçekleşebileceğini belirtmiş; ayrıca aşırı sağ ve sol hareketlerin de bir an önce önlenmesini savunmuştur. Muhtıraya ve Erim hükûmetine en yoğun tepkiyi CHP Genel Sekreteri Bülent Ecevit göstermiştir. Düşüncelerini sert bir şekilde belirten Ecevit, genel sekreterlikten istifa etmiştir.

Demokratik Parti Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli, hükûmetin çekilişinin önemli olmadığını, asıl önemli olanın parlâmentonun göreve devam etmesi olduğunu belirt-

miştir. Seçimin değil, kuvvetli bir hükûmetin gerekli olduğunu savunmuşlardır. Türkiye İşçi Partisi Genel Başkan Behice Boran, devrilen iktidarın anayasanın dışına çıktığını ifade ederek, seçim kanunun değişmesini ve derhâl seçime gidilmesini savunmuştur.

Birlik Partisi, genel seçime gidilmesini teklif etmiş, Güven Partisi ise herhangi bir yorum yapmamıştır. Milliyetçi Hareket Partisi, erken seçime lüzum olmadığını, milliyetçi bir hükûmetin kurulmasının gerekliliğini savunmuştur. Cumhuriyet Senatosu Milli Birlik Grubu, muhtıranın bir hukukî ihtilâl olduğunu ifade etmiştir.

Atatürk kişisel olmaktan daha ziyade devleti, kurumlara dayanan siyasî bir yapı hâline getirmeye çalışmış, halka dayanan bir yapı oluşturmuştu. Ancak 1950'li yıllardan itibaren ülkemizde demokrasinin gelişme seyrinin istikrarlı bir çizgi takip ettiği söylenemez. Bu durumun en önemli sebebi ise kanaatimizce ordunun siyasî iktidar üzerindeki tesiri ve halka dayanan hükûmetlerin olmamasıdır.

Ayrıca, siyasî iktidarların kurumsallaştırılamaması, yetersiz yönetici ve politikacıların Türkiye'yi bunalımdan bunalıma sürüklemeleri de etkili olmuştur.

12 Mart Muhtırası, Türkiye'nin demokrasi hayatına indirilmiş bir darbe olduğu hususunda şüphe olmamakla birlikte, dönemin hükûmetinin olduğu kadar, ordunun kendi bünyesinde yükselen muhalefete karşı bir iç darbe niteliğindedir. Diğer bir ifade ile 12 Mart Muhtırası ordudaki cuntalar savaşıdır.

12 Mart, sol ağırlıklı bir muhtıra olup sağ kanadı temizleyebilmek için gerçekleştirilmiştir. Bunun yanında aşırı uçlar, özellikle sol kanat kendi düşüncelerinin hâkim olduğu bir düzeni kurabilmek için faaliyetlerde bulunmuş, ancak arzu ettikleri başarıyı elde edememişlerdir.

12 Mart Muhtırası'nı gerçekleştiren komutanların ilk işlerinden biri, sosyalist eğilimli Türkiye İşçi Partisi'ni ve İslâmî eğilimli Millî Nizam Partisi ile zararlı görülen bütün siyasî ve sivil teşkilâtların faaliyetlerine son vermesidir.

12 Mart müdahalesini, toplum, ekonomi ve siyaset alanlarında muhafazakâr yapıdaki Türk parlâmento çizgisinde rejimin pekiştirilmesi şekliyle yorumlamak ve hükûmet değişikliğini hâkim güçlerin yönetici seçkinleri arasında nöbet değişimi olarak

anlamak gerekmektedir. 12 Mart müdahalesi. hak ve özgürlüklerin kısıtlandığı başarısız bir girişim ve demokrasinin askıya alındığı bir ara rejim oluşturmuştur.

Ayrıca muhtıra sonrasında 30 Haziran 1971 tarih ve 1421 sayılı 20 Eylül 1971 tarih ve 1488 sayılı ve 15 Mart 1973 tarih ve 1999 sayılı kararlarla gerçekleştirilen anayasa değişiklikleri ile temel hak ve özgürlüklerinin kullanılmasına yeni sınırlamalar getirilmiştir.

Bununla birlikte memurların sendika üyesi olma hakkı ve TRT'nin özerkliği kaldırılmıştır. Bütün bu tedbirlerle yapılmak istenen ise güçlü bir devlet otoritesinin sağlanmasından başka bir şey değildir.

12 Mart yönetiminin getirdiği anayasa değişiklikleriyle devlet otoritesinin katı bir şekilde tesis edilmeye çalışılmasındaki temel sebep, ülkedeki Marksist terörün hat safhaya ulaşmış olmasıdır.

12 Mart öncesi ve sonrasında Marksist terörün stratejisi bakımından fevkalâde önemli bir fark vardır.12 Mart öncesindeki Marksizm, terör uygulaması sırasında birçok teoriler ve metotlar geliştirmişti. Terör, büyük çapta ve öncelikle devlete karşı yönelmişti. Aynı zamanda sivil hedeflere ve komünist tehlike karşısında önemli bir engel durumunda olan Ülkücü gençliğe de saldırmıştır. Ancak gerçek hedef daima devlet güçleri olmuştur. Devletin, 12 Mart ile ortaya koyduğu tepki komünizme önemli bir darbe indirmiş, bu tecrübeden sonra komünistler 12 Mart sonrası dönemde öncelikle devlete değil Ülkücü gençliğe saldırmaya başlamışlardır. Böylece devleti pasifleştirmek suretiyle tepkisini geciktirmişler ve hatta etkisizleştirmişlerdi. Komünistler böyle bir strateji oluşturma çabası içindeyken CHP'nin de desteğini alarak sun'î bir "faşizm" kampanyası tezgâhlanmıştır.

Yine aynı dönemde Türkiye'deki aydınların ya da aydın geçinenlerin büyük bir kısmında anlayamadıkları veya anlamak istemedikleri Atatürk'ün adının koruyuculuğu altına sığınarak sosyalist bir rejimi gerçekleştirebilmek hevesine düşmüşler, aynı zamanda faşizm oyununa destek vermişlerdir. Netice itibariyle solcu siyasîlerin, sosyalist aydınların ve Marksistlerin el birliği ile yürüttüğü "faşizm" kampanyası Türkiye'de büyümeye çalışan sol harekete devletin tepkisi çekmeden yeni mevziler kazandırmıştır.

12 Mart Muhtırası, bir başka yönden de çelişkili bir hadisedir. Çünkü, muhtıra. bir yandan cumhurbaşkanına, parlâmentoya. iktidara ültimatom verirken diğer taraftan da yeni güven verici hükûmetin, parlâmentodan çıkarılmasını istemişlerdir. Ayrıca. muhtırada da yer aldığı gibi yeni hükûmeti ve icraatlarını da her zaman kontrol altında tutmuşlardır.[299]

2.2.4 12 Mart Muhtırasının MHP'ye Etkileri

MHP fikriyatının tanınmış köşe yazarlarından Necdet Sevinç 12 Nisan 1972 de yazdığı Bizim Anadolu gazetesinde 12 Mart'ı üzücü cümlelere yer vermişti. "Hatırlatmak isteriz ki Türkiye için başlangıç günü olan 12 Mart Muhtırasının ardında 633 parlamenterin değil 4 şerefli insanın imzası vardır"[300].

MHP bu dönemde ülkücülerin 12 Mart öncesinde komünizme karşı devleti koruduklan tezini savunuyordu. "Sadi Somuncuoğlu 10 Ekim 1973'de radyodan yaptığı seçim konuşmasında açıkça "12 Martta ülkücü gençliğin nöbeti Mehmetçiğe devrettiğini" söyleyecekti."[301]

2.3 12 MART'TAN 12 EYLÜL'E KADAR OLAN DÖNEMDE MHP

2.3.1 1973 Genel Seçimleri

MHP'nin 1973'ün 14 Ekimindeki seçimler için sunduğu seçim beyannamesi 1965 ten beri başlayan sürecin çalışmaların bütünlüklü bir ifadesi şeklinde idi. Programın odağında altı sosyal dilimin korporatif sosyal bir yapı içinde örgütlenmesine dayalı "güçlü, dinamik ve etkili millî devlet tasarımının temellendiği görülüyordu.

14 Ekim 19'73'deki seçimlerin sonucu bazı çevrelerde beklenmedik gelişme olarak görülür. siyasi gözlemciler ve kamu oyu AP'nin zaferini düşünürken 450 sandalyeden 149'unu bu parti, 185'inide CHP almıştır. Seçim sonucunu değerlendirirken sağ kanattaki seçmenlerin oylarının bulunduğunu göz ardı etmemek gerekir.

Nitekim bu seçimlerde sağ %57.5 oy alırken sol %34.4 oy almıştır. Bu ayrımda merkez diyebileceğimiz Hürriyet Partisi ve GP, CGP oyları bağımsızlarla beraber hesa-

---

[299] ÇAY - a.g.e.

[300] Necdet SEVİNÇ - **Bizim Anadolu Gazetesi**, 12.04.1972

[301] **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**, İstanbul 1988, cilt 7

ba katılmamıştır. Sözü edilen partilerden MSP 48 DP 45. MHP 3 sandalye kazanmıştır. Sağ kanat partilerin toplam sandalye sayısı 245'dir.[302]

Parti	Aldığı Oy		Kazandığı Milletvekili
	Sayı	Yüzde	
AP	3197897	29.8	149
CHP	3570583	33.3	185
CGP	564343	5 .3	13
DP	1275502	11.9	
MHP	362208	3 .4	3
MSP	1265771	11.8	
MP	62377	0.6	
TBP	121759	1.1	1
Bağımsızlar	303218	2.8	6
Toplam[303]	11223843	100	450

"Seçmen tabanında belki çok büyük değişiklik görünmemekle birlikte her yerde oy kaybeden AP'nin seçmenleri sanayi merkezlerinin bulunduğu metropollerde CHP'ye, Batı ve Orta Bölgelerdeki kapitalist tarım merkezlerinde DP'ye, Doğu ve Güneydoğu MSP'ye, Orta Anadolu'nun geri kalmış yerleri de MHP'ye kaymışlardır" [304]

Seçimlerden sonra hükümetin kurulması için üç ay geçmesi gerekmiştir. Sağ kanattaki partilerden hiçbiri en çok sandalyeye sahip olan CHP ile ortak hükümet kurmak istemiyordu. DP önderi Ferruh Bozbeyli ise 1973 seçimlerinden hemen sonra sağ cephe önerisini gündeme getirmiştir. Ancak DP'nin istediği hükümette Süleyman Demirel'in başkanlığı istenmiyordu, buna karşı AP Demirel dışında bir başbakanlığa yanaşmıyordu.

Daha sonra CHP ve MSP ortaklığı gündeme geldi. 26 Ocak 1974 günü CHP ile MSP Bülent Ecevit başkanlığında bir karma hükümeti işbaşına getirirken islâmi akımlar CHP koalisyon yapıyordu. Ortak hükümet iki parti açısından da kazançlı çıktı ancak uzun ömürlü olamadı. 12 Mart 1971 deki tutuklular için af çıkarmak amacıyla çıkarıla-

---

[302] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 120

[303] DİE - **Devlet İstatistik Enstitüsü İstatistikleri Türkiye İstatistik Yıllığı 1981**, Ankara 1981

[304] İletişim Yayınları - **Cumhuriyet Dönemi Türkiye Tarihi Ansiklopedisi**, İstanbul 1990, C. 4

cak maddenin mecliste oylanması sırasında (14 Mayıs 1974) MSP'li bazı üyeler öteki sağ kanat partileriyle oy kullandılar, bu hükümet protokolüyle çelişki oluşturuyordu.

Türkiye bu sıralarda ilki 20-22 Temmuz 1.974 diğeri de 14-16 Ağustos 1974 günlerinde Kıbrıs sorununu çözüm amacıyla havadan ve denizden iki büyük hareket düzenlemişti. Amaç aşırı sağcı Rumları adanın güneyine yollayıp güneyimizin güvenliğini sağlamaktı. MSP kanadı fetihçi bir yaklaşımla adanın tamamını isteyince hükümet çıkmaza girdi. MSP aynı sıralarda harekatın kendi ısrarı ile düzenlendiğini CHP'li 11 bakanın çekimser kaldığını Başbakan Ecevit'in de karşı çıktığını söylüyordu. Böylece koalisyon bozuldu. CHP Kıbrıs askeri harekatının etkili olacağı amacıyla erken seçim önerisinde bulundu bu da reddedildi.[305]

2.3.2 Birinci MC Hükümeti

17 Kasım 1974'de Ecevit yerine başbakanlığa Sadi Irmak atandı ancak bunun hazırladığı bakanlar kurulunun güven oyu alamayacağı kesindi. Sadi Irmak hükümeti sadece 17 güvenoyu aldı. Fakat yerine başka hükümet kurulamadığından aylarca görev yaptı. 1 Mart 1975'de başbakanlık görevi tekrar Irmak'a verildiyse de kabul etmedi. Korutürk Ecevit hükümeti kuramayınca Demirel'e hükümeti kurma görevi vermeliydi. Ancak böyle yapmamıştı, sebebi belli değildir. Irmaktan sonra hükümeti kurma görevi Demirel'e verildi. 12 Nisan 1975 günü Demirel Başkanlığındaki AP-MSP-MHP-CGP hükümetine 218'e karşı 222 güven oyu verildi. Kurulan koalisyonda bağımsızlar da yer alıyordu.

Süleyman Demirel'in başkanlığında Demirel hükümeti 31.3.1975 tarihinde icraatına başladı. MHP mecliste üç üyeye sahipti ve bakanlar kurulunda iki bakanla temsil edildi (Başbakan Yardımcısı Alparslan Türkeş, Devlet Bakanı Mustafa Kemal Erkovan).[306]

---

[305] BEŞİRLİ - a.g.e., s.121

[306] BEŞİRLİ - a.g.e., s.123

MC'nin kurulmasından sonra anti komünist söylemin devlette tamamen biçimlendiği söylenebilir. Süleyman Demirel yayınladığı mesajlarda "Ülkücü gençlik milletimizin teminatıdır" diyordu. [307]

"MC Hükümeti en şiddetli rekabet MSP ile MHP içinde yaşananı, rekabetin başlıca teması ise dini propaganda sayesinde seferber olan kesimlerin hangi parti içerisinde örgütleneceğiydi. Daha 4 Temmuz 1973'de Türkeş CHP-MSP koalisyonu sürerken Hürriyette MSP' yi şöyle eleştirmişti. "Ümmetçidirler, İslâm birliğine inanırlar. Biz Türkçü ve milliyetçiyiz." Ancak MHP, MC döneminde anti komünist mesajlarını islami bir söyleme aktarmaya çalıştı. Bu yönelim özellikle taşra MSP tabanından MHP'ye kaymalara yol açtı."[308]

Milliyetçi hareket kadrolaşmaya I. MC zamanına başlamıştır. Okullarda ve devlet dairelerinde yaptığı kadrolaşma çok hızlı olmuştur. Ülkü Öğretmenler Birliği bu dönemde hızlı bir ilerleme kaydetmiş 1975-1976 arasında şube sayısını iki kat attırarak 160'dan 350'ye üye sayısını 35 bine çıkarmıştır. 1976 yılında yürürlüğe tamamen MHP denetimine geçiyordu. Bozkurt artık okullarda kullanılan sembol olmuştur.

Öğretmen Okulları Genel Müdürü Ayvaz Gökdemir yeni öğretmenler için Şubat 1976'da başlattığı program geliştirme seminerinde "Hepimiz Milliyetçi olmak zorundayız. Yetişen öğretmenim Milliyetçi olmak zorunda... Bugün devletin varlığı ve yokluğu üzerinde bir kumar oynanmaktadır. Ateşi elimde hissediyorum. Milleti kurtarmak için gerekirse bazı kellelerde kesilir" diyordu.[309]

"24 Ocak 1976 da Mecliste İçişleri Bakanlığı bütçesi görüşülürken ilk kez MC içinde MHP'ye eleştiri yöneltildi MSP'li İçişleri Bakanı Asiltürk Türkeş'in ve son olarak MHP yöneticilerinde Sadi Somuncuoğlu'nun "ülkücülerin devlet kuvvetlerine yardımcı olduğu" seslerini eleştirdi. "Kimse devlet güvenlik kuvvetlerine yardımcı oluyorum diye ortaya çıkamaz." diyerek "anarşinin bir bölümü devlete sığınmak istiyor" dedi... 23

---

[307] HERGÜN Gazetesi - 25 Şubat 1976

[308] İletişim Yayınları - **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**

[309] BEŞİRLİ - a.g.e., s.124

Mayısta da MSP genel başkan yardımcısı Fethi Cumalıoğlu "Ülkü Ocakları"nın en az sol kadar anarşist olduğunu söyledi."[310]

Ülkü Ocakları ile Akıncı Gençlik arası açıldı ve çatışmalar başladı. Türkeş 21 Mayıs 1976'da genelge yayınlayarak "Hedefin komünizm ve bölücülük anarşi ile mücadele olduğunu" söyledi. Özellikle sağ cepheye mensup kimseyle çatışmaya girilmemesi gerektiğini belirtti.

Eylül 1976 da Devlet Güvenlik Mahkemeleri (DGM) ile ilgili görüş ayılıkları MC ortakları arasında karışıklık ortaya çıkardı. 12 Mart döneminin sonunda çıkarılan DGM yasası Anayasa Mahkemesinin kararıyla kalkacaktı, yine anayasada yapılan değişiklikle DGM'nin var olabilmesi için özel bir siyasal statüyle korunması gerekiyordu. Bu konuda bir fikir birliğine varılamadı.

1977 yılında da MC içinde yeni görüş ayrılığı ortaya çıktı. 1977 yılı başında Ankara Savcılığı MHP hakkında soruşturma açtı. MHP ile AP sıkıyönetim ilanını istiyor ve MSP karşı çıkıyordu. Nihayet Nisan başında erken seçimin 5 Haziranda yapılması kararlaştırıldı.[311]

2.3.3 1977 Genel Seçimleri

1977 seçimlerine katılım yüksek oldu. %72.4'dü. Bu seçimlerde oy oranları aşağıda gösterilmiştir.[312]

Parti	Aldığı Oy		Kazandığı
	Sayı	Yüzde	Milletvekili
AP	5.468.202	36.9	180
CHP	6.136.171	41.4	213
CGP	277.713	1.9	3
DP	274.484	1.9	1
MHP	951.544	6.4	16
MSP	1.296.918	8.6	24

[310] İletişim Yayınları - **Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi**

[311] BEŞİRLİ - a.g.e., s.125

[312] DİE - **Devlet İstatistik Enstitüsü İstatistikleri Türkiye İstatistik Yıllığı 1981**, Ankara 1981

TBP	20.565	0.4	-
TİP	370.035	0.1	4
Bağımsızlar	370.035	2.5	4
Toplam	15.358.210	100	450

Bu seçimlerde MHP'nin oy tabanı genişledi, oylarını bir kat arttıran MHP tabanın ilk nüvesini oluşturan İçel, Adana, Niğde üçgeninin dışına taşarak Orta Anadolu ve Doğu Anadolu'nun batısındaki yerleri de almıştı. Bu yerler Sünni-alevi çekişmesinin olduğu yerlerdi. Çorum, Sivas, Yozgat, Kahramanmaraş bu illerden başlıcalarıdır. İllerin oy oranları Ek 1'den incelenebilir.

Seçimlerden sonra en mutlu kesimi şüphesiz MHP'li kesimdi. MHP seçimlerden önce halka anarşi ve terörü önleme sözü veriyordu. MHP genel başkanı 24 Mayıs 1977 de Radyoda yaptığı konuşmada "Bugün dört utsal varlığımıza karşı yeni devletimize, millî birliğimize, vatan bütünlüğümüze ve demokrasi düzenimize karşı büyük tehlikeler ve saldırılarla karşılaşmaktayız. Bu saldırılar içimize sokulmuş olan beynelmilel Komünizmden bölücülükten ve mezhepleri birbirine karşı kışkırtaraktan gelmektedir." Fakat MHP'den başka hiçbir siyasi parti bunları tedavi ederek reçeteye ve güce sahip değildir" diyerek terör ve anarşi konusunda Halkı uyarıyordu.[313]

MHP 1977 yılı seçim beyannamesinde

- Esnafı tefeci ve banka faizinden sıkıcı ve boğucu defter tutma yükünden kurtarması
- Bütün vatandaşlarımızı içine alan sağlık ve yaşlılık sigortası getirmeyi
- Tarım iş, tarım sigorta, toplum sözleşme ve tek sendika kanunu çıkarmayı san sendikacılığa son vermeyi
- Hulâsa, herkesin mutlu, herkesin hür, herkesin refahlı olduğu büyük Milliyetçi Türkiye'yi kurmayı" taahhüt ediyordu (MHP, 1977, s.5).

[313] BEŞİRLİ - a.g.e., s.127

- Halka dini konularda da destek veriyor. Kuranı Kerimin orta okulda okutulacağını söylüyordu.[314]

MHP'nin milletvekili adayları mesleklerine göre şöyle sınıflandırılmıştır. [315]

Öğretmen	46	Mühendis	38
Avukat	58	Emekli Subay	33
Mali Müşavir	9	Emekli Hakim	1
Gazeteci	11	Tüccar	32
İktisatçı	6	İşçi	12
Kamyoncu	1	Serbest Meslek Sahibi	20
Nakliyatçı	1	Din görevlisi	10
Ressam	1	İlâhiyatçı	5
Doktor	6	Eczacı	6
Memur	25	Ev hanımı	10
Çiftçi	23	Sanayici, fabrikatör	4
Yüksek dereceli memur	27	Müteahhit	1
Fotoğrafçı	1	Şoför	2
Esnaf, teknisyen	3		

Bu seçimlerde Necip Fazıl Kısakürek seçim çalışmasına MHP'li olarak katılmıştır. Düzenlediği birçok kitap Mitingde MSP' ye laf atmış ve saldırılarda bulunmuştur. MHP'nin kazandığı milletvekilleri ve illeri şöyledir:

Adana: A. Türkeş, Ankara: İhsan Karacan, Necati Gültekin, Çorum: Mehmet Irmak, Elazığ: M. Tahir Şaşmaz, Erzurum: Nevzat Kösoğlu, Gaziantep: Cengiz Gökçek, İstanbul: Turan Koçal, K.M araş: Yusuf Özbaş, Kayseri: Mehmet Doğan, Konya: A. Oktay Güner, İhsan Kabadayı, Sivas: Ali Gürbüz, Tokat: Faik Demirtola, Yozgat: A. Fuat Eyüboğlu, Niğde: Sadi Somuncuoğlu.

AP'den kopan ve geri dönmek istemeyen DP ve MSP' yi de bırakmaları MHP'nin en büyük oy kaynağı olmuştur. Ayrıca MHP'nin Milliyetçi demokratik toplumcu sloganları ile öteki partilerden ümit kesenler için, yoksul koşullar için MHP bir

[314] MHP Genel Merkezi - **MHP 1977 Genel Seçim Beyannamesi**, Ankara 1977

ümit kaynağı olmuştur. Nitekim MHP'nin de en fazla oy aldığı kesimlerde düşük gelirli insanlardır. MHP için asıl dayanak yoksul ve orta sınıf vatandaşlardır. MHP kırsal kesimde sıçrama yapmıştır. Ancak MHP'nin şehirlerde aldığı oy oranı düşüktür. [316]

2.3.4 İkinci MC Hükümeti

Seçimlerde CHP parlamentoda yeterli çoğunluğa erişemeyerek 213 millet vekilliğinde kalmıştır. Ecevit AP ve MHP'nin dışında her partiyle koalisyona girebileceğini söylemiştir. Ecevit'e Cumhurbaşkanınca hükümeti kurma yetkisi verilmiş hiçbir parti koalisyona yanaşmayınca azınlık hükümeti kurmuştur. 3 Temmuz 1977'de hükümet güvenoyu alamamıştır. 8 Temmuzda Ecevit AP-CHP koalisyonu önerisinde bulundu ama cevap alamadı.

AP ve MHP ise seçim sonuçları belli olur olmaz karar verdikleri 2. MC oluşumu için MSP ye yöneldiler. 2. MC hükümeti MSP'nin çözüme yanaşmasıyla kuruldu. I. MC'ye girerken MHP'den tedirginlik duyan AP 2. MC için MHP'yi çok dest,ekliyordu. I. MC hükümetinde MHP aktif bir politika izlemişti." 2. MC hükümeti 21 Temmuzda güven oyu aldı. 2. MC hükümetinde AP'li Başbakanla birlikte 17, MSP'den 7, MHP'den 5 bakan vardı.

Alparslan Türkeş Başbakan yardımcısı, Sadi Somuncuoğlu Devlet Bakanı, Agâh Oktay Güner Ticaret Bakanı, Gün Sazak Gümrük ve Tekel Bakanı. Cengiz Gökçek Sağlık Bakanı görevini almışlardı.

MHP bu dönemde kadrolaşma hareketini I. MC döneminden daha büyük boyutlara vardırdı. Agâh Oktay Güner'in üstlendiği Ticaret Bakanlığına bağlı kooperatiflerde hızla kadrolaşmaya gidildi.

II. MC hükümeti Ocak 1978'de gensoru ile düşürüldü. Gensoru önergesi hükümetin içte ve dışta güvenliği sağlayamadığı, cephelik anlayışı ile ulaşabilirliği zedeleyip gelişmeyi engellediği, halkın çoğunluğunu yoksulluğa sürükleyip Türkiye Cumhuriyeti Devletini anayasada belirtilen çevreden uzaklaştırmaya çalıştığı gerekçelerini kap-

---

[315] Hergün Gazetesi - 09 Mayıs 1977

[316] Taha AKYOL - **1977 Seçimleri ve Partiler**, 25 Haziran 1977

sıyordu. 5 Ocak 1978'de AP'den istifa eden 11'ler. CGP ve DP desteğiyle II. Ecevit hükümeti 229 güven oyu aldı ve bakanlık sayısı 34'e çıkarılmıştı.

Ülke içinde terör oldukça kızışmıştı. Ecevit'in iktidar olmasını fırsat bilen sol gruplar Ülkücü gençlere saldırıyor iç savaş stratejisi izliyorlardı. Bu dönemin en önemli olayı Kahramanmaraş'ta yaşanan olaydı.[317]

2.3.5 Ülkücü Hareketin Kitle Hareketi Haline Dönüşmesi

2.3.6 12 Eylül 1980 Askerî Müdahalesi ve MHP'nin Kapatılması

2.3.7 MHP ve Ülkücü Kuruluşlar Davası ve Davanın Seyri

[317] BEŞİRLİ - a.g.e., 129-130

3 BÖLÜM : MHP'NİN İDEOLOJİSİ VE FİKRÎ KAYNAKLARI

3.1 TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİNİN DOĞUŞU VE GELİŞİMİ

Milliyetçilik, milletten türetilmiş bir kelimedir. Ziya Gökalp, Türkçülüğün Esaslarında milleti "dilce, dince, ahlâkça ve bediiyatça müşterek olan, yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bulunan bir zümredir"[1] şeklinde tanımlamaktadır. Yusuf Akçura'ya göre ise millet, "ırk ve dilin esasen birliğinden dolayı içtimaî vicdanında birlik hasıl olmuş bir cemiyet-i beşeriye"dir. Sadri Maksudi Arsal'a göre milleti teşkil eden unsurlar şöyle sıralanabilir; "milleti teşkil eden kişilerin bir devlet içinde yaşaması veya yaşamış olması, nüfus, coğrafi alan, bağımsızlık, dil birliği, örf ve âdetler birliği, ortak dinî inançlar, millî seciye, çoğunluğun aynı ırktan olması".[2]

Milliyetçilik ise insanın üyesi olduğu millete duyduğu derin bağlılık duyusu anlatılır. Diğer bir ifade ile Milliyetçilik, millet olmanın eyleme dönük bilincidir.[3]

Hacıeminoğlu Türk Milliyetçiliğini kısaca şu şekilde tanımlar : "Milliyetçilik, Türk Milletini.sahip olduğu bütün millî değerleri ile beraber ebediyete kadar yaşatma ve yüceltme ülküsüdür. Kendini kayıtsız-şartsız bu ülküye adayanlara da Milliyetçi denir"[4] Bu bağlamda Türk Milliyetçiliği Türk Milletinin tarihi kadar eskidir.

Çağımızın büyük âlim ve mütefekkirlerinden Hilmi Ziyâ Ülken Milliyetçiliği bir tarih şuuru olarak görür. Ona göre bu şuur 19 uncu asırda tarihi hesaba katmayan mücerret insanlık şuuruna karşı reaksiyon olarak başladı.[5] Milliyetçi-Ülkücü geleneğin önemli fikir adamlarından olan Ayhan Tuğcugil, Türk Milliyetçiliği kavramını basit ama öz bir şekilde tanımlar : "Türk Milliyetçiliği Fikir Sisteminin gâyesi Türk Milletinin, onu tarif eden değerlerle birlikte ebedî bekâsıdır.".[6]

Alparslan Türkeş'e göre Milliyetçilik "Türk milletini sevmektir. Türk milletini sevmek ise, Türk milletinin iyiliğini istemek, onun yüceltilmesi için çalışmak, onun

---

[1] Aiya GÖKALP - **Türkçülüğün Esasları**, İstanbul 1990, s.18
[2] ARSEL - *a.g.e.*", s.68
[3] ÇAY - a.g.e.
[4] Necmettin HACIEMİNOĞLU - **Milliyetçilik, Ülkücülük, Aydınlar**, Ankara 1976, s. 21
[5] Hilmi Ziya ÜLKEN - **Millet ve Tarih Şuuru**, İstanbul 1976, s. 161
[6] Ayhan TUĞCUGİL - **Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemi**, Ankara 1977, s. 90

hakkını, hukukunu çiğnetmemek ve milletimizi kısa zamanda dünyanın en çok refaha ermiş, en zengin, en güçlü toplumu hâline getirmek; dağınıklığı gidermek, esaret altında bulunanların esaretten kurtulmasını sağlamaya çalışmak ve Türklerin kendi aralarında sıkı bir sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasî iş birliğinin gelişmesini sağlamak demektir.[7]

3.1.1 Türk Milliyetçiliği Kavramının İlk Ortaya Çıkışı

Türklerde Milliyet duygusunun çok eskilere dayandığı bilinmektedir.[8] F. HIRTH "işte tarihte dünyada Milliyetçiliği devlet politikasına temel yapan ilk devlet adamı Çi-Çi'dir demektedir.[9]

Türk Milliyetçiliğinin ilk izlerini 8. yüzyılın ilk yarısında yazılmış bulunan Orhun Abideleri'nde görmekteyiz. "Türk" adı da yazılı olarak ilk defa bu abidelerde zikredilmektedir. Abidelerde Türk adı, yalnızca Türk kavminin adı değil Türk devletini karşılayan geniş bir deyim olarak kullanılmıştır.[10]

---

[7] ÇAY- a.g.e.

[8] Bu günkü devletlerden hiçbiri henüz yok iken M.Ö. IV-III. yüzyılda Çinlilerle Türkler sürekli savaş halinde idiler. Çinliler Hunların akınlarından korunmak için meşhur Çin Seddini yaptı. Sonrada Çinliler her türlü hilelerle onları zayıflatıp bölüyorlardı. İki kardeşin arasının açık olmasını fırsat bilen çinliler bunlardan birini kendine tabi kılmayı başardı. Çin'e boyun eğen Hun Tanhu'su Ho-Hon-Ye'nin kardeşi Çi-Çi buna itiraz etti ve Talas bölgesine gelip ayrı bir devlet kurdu. Bu devlet yoğun Çin saldırılarına dayanamadan yıkıldı. Hadiseyi Han Sülâleleri (Hun-şu) adlı Çin kaynağı şöyle anlatıyor:

"Ho-Hon-Ye daha fazla uğraşmayalım mücadeleyi kesip Çinlilerle anlaşalım diyordu. Başta Çi-Çi olmak üzere bu fikre meclis üyeleri karşı çıktılar. Çi-Çi şu konuşmayı yaptı. "Biz (Hun kavmi) kahramanlığı ve kudreti yüceltiriz bizim nazarımızda, tabiiyet ve esaret aşağılığın ta kendisidir. Devletimizi at üzerinde savaşarak ve mücadele ederek kurduk. Yüzlerce yabancı kavim üzerinde otorite tesis ettik. Hala da ölünceye kadar mücadele edecek savaşçılarımız mevcuttur. Hunlar derecesinde güçlü olan Çin kavmi de Hun kavmini kendine bağlamak istemektedir." (HACIEMİNOĞLU - a.g.e., s.29-30)

[9] İbrahim KAFESOĞLU - **Bozkır Kültürü**, 1971-1972 Kış Sömestri Ders Notları, s. 72 (Nakleden Hacıeminoğlu a.g.e., s.30)

[10] Göktürk Hakanı Bilge Kağan, "Çin milletinin sözü tatlı, hediyesi yumuşak imiş, Çin milleti tatlı sözü, yumuşak kumaşıyla Türk milletini kendine yakınlaştırmış, kendine yakınlaşmayanı da öldürmüş. Pek çok Türk milleti bu tatlı sözlere ve yumuşak hediyelere kanarak öldünüz" diye milletini uyarmış; "Türk milletinin adı, sanı yok olmasın diye gece uyumadım, gündüz oturmadım. Tanrı buyurduğu ve bahtlı olduğum için ölecek hâle gelen milleti dirilttim. Aç milleti tok, az milleti çok hâle getirdim" diyerek milleti için çalışmanın gerekliliğini belirtmiş; "Ey Türk, Oğuz Beyler, millet işitin! Yukarıda mavi gök çökmezse, aşağıda yağız yer delinmezse, senin ilini töreni kim bozabilir?... Ötüken ormanında kalırsan, yurdunu ebediyen elinde tutacaksın" diyerek ülkenin ve törenin önemini belirtmiş; "Türk beyler Türk adını bıraktı, gelinlik kızların cariye, yiğit erkeklerin köle oldu" diyerek Türk adının önemini vurgulamış; "Ey Türk titre ve kendine dön!" diyerek de millî şuurun ve benliğin önemini belirtmiştir. (ÇAY - a.g.e.)

Türklerin kendilerini diğer milletlerden üstün gördüklerini Kaşgarlı Mahmut Divan-ı Lügat-it Türk'ünde açıklar[11] ve Türk dilini öğrenmenin dinî bir vecibe olduğunu bir hadisle güçlendirir.[12]

Kaşgarlı Mahmud'dan sonra Mübarekşah, Hindistan Türk Hakanı Babür Han, Hüseyin Baykara, Ali Şir Nevaî ve Ebü'l-Gazi Bahadır Han'ın eserlerinde Türklük ve Türkçe övülmüştür.[13] Osmanlılarda II. Murat dönemi ile birlikte Türklük şuurunu uyandıran eserler meydana getirilmiştir.

3.1.2 Osmanlı Devleti'nin Son Yıllarında ve Millî Mücadele Dönemlerinde Milliyetçi Akımlar

Selçuklular ve Osmanlılar döneminde Farsça'nın edebiyat ve sanat dili, Arapça'nın ilim dili olarak geliştiğini, Türkçe'nin ise halk arasında konuşulduğunu, kullanılmaya kullanılmaya köreldiğini görmekteyiz.[14] 17.yy'da yaşamış olan Vanî Mehmet Efendi Türk ve Oğuz kelimelerini rahatlıkla kullanan bir Türk Milliyetçisidir.[15]

Osmanlı Devletinde Türk Milliyetçiliği diğer Milliyetçiliklere nazaran oldukça geç başlamıştır. Bunun nedeni Türklerin imparatorluğun sahibi olmalarından kaynaklanmaktadır. Zira Milliyetçilik yapmaları diğer milletlere örnek olabilir ve imparatorluğun

---

[11] "Tanrı onlara Türk adını verdi ve yeryüzüne hakim kıldı, zamanımızın hakanlarını onlardan çıkardı. Dünya milletlerini idare dizginini onlara verdi. Onları herkesten üstün kıldı" (HACIEMİNOĞLU - a.g.e., s.31-35)

[12] "Türk dilini öğreniniz çünkü onların uzun sürecek saltanatları vardır" (ÇAY - a.g.e.)

[13] 12.yy'da yaşayan Fahrettin Mübarekşah, "Şecere-i Ensâb" isimli eserinde Türklük ve Türkçe'yi övmüştür. Daha sonra aynı şuuru Hindistan'da bir Türk İmparatorluğu kurmuş olan Babür'ün Hatıraları'nda, Çağatay döneminde Hüseyin Baykara ve Nevâî'nin eserlerinde görmekteyiz. Özbek hanlarından Yadigar Han'ın torunu Hive Hanı Ebü'l-Gazi Bahadır Han, milletin tarihi ile şuurlu bir övünç duymuş, Tanrı tarafından Türk olarak yaratılmayı bir şeref bilerek 17.yy.'da Şecere-i Terâkime ve Şecere-i Türkî adlı eserlerini vermiştir.(ÇAY - a.g.e.)

[14] XIII. yy'da Âşık Paşa, Garibnâme adlı eserinde

"Türk diline kimse bakmaz idi
Türklere hergiz gönül akmaz idi
Türk dahi bilmez idi bu dilleri
İnce yolu ol ulu menzilleri"

gibi mısralarla, Türkçe'nin o çağlarda nasıl ihmal edilmiş olduğunu söylemektedir.

[15] Vânî Mehmet Efendi, Arap medresesine intikal eden ve muhtelif ırklardan mürekkep Osmanlı uleması tarafından körüklenen Arap hayranlığı ve Türk düşmanlığı cereyanına sırf ilmî sebeplerle isyan etmiş, Arap tefsircilerinin Ye'cüc ve Me'cüc'ü Türkleştirmelerine mukabil "Türkler, Kur'an'da bahsi geçen Zülkarneyn'den maksat Oğuz Han olduğunu söylerler ki, bu hususta tereddüdü mucip olacak bir nokta yoktur" ifadesiyle aksini müdafaa etmiş; Ye'cüc ve Me'cüc'e karşı demir ve bakırdan bir set yaptıran Zülkarneyn'i Türkleştirmiştir. (ÇAY - *"a.g.e.)*

dağılmasına sebebiyet verebilirdi. Osmanlı imparatorluğu Avrupa'da yaygın halde görülmeye başlayan Milliyetçilik hareketleri öncesinde içinde yaşayan çok sayıda milleti "millet sistemi" adı verilen bir yapı içinde örgütlüyordu. Bu yapı içinde topluluk dini cemaatler şeklinde bağlıydı.[16] Yunan veya Arap milleti yoktu, Ortodoks milleti İslam milleti vardı.[17]

Ancak 1789 Fransız İhtilalinden sonra Milliyetçilik fikirlerinin Avrupa'da yayılması, Balkan milletlerinin bunan etkilenerek dini kimliğin yerini Millî kimliğin alması Balkanlarda ayaklanmaların çıkmasına sebep oldu. Kısa sürede Yunan, Sırp. Ulah Milliyetçilikleri gelişti. Bunları Bulgar Milliyetçilikleri ile Arap Milliyetçilikleri takip etti.[18] Artık Osmanlı imparatorluğu çok kritik bir devreye gelmişti. Dini temel yapan organizasyonlar Müslüman ülkelerde bile problem ortaya çıkarmaya başlamıştı.[19]

Osmanlı imparatorluğunun çöküşü sırasında yalnızca Türkler kendilerinden bağımsızlık isteyen milletler karşısında imparatorluğu bir arada tutmak gibi bir düşünceye sahiptirler. Bu nedenle yönetim içinde geliştirilen Osmanlıcılık yani imparatorlukta bulunan fertlerin kendilerini bağlı oldukları etnik grubun tamamen üzerinde Osmanlı Tebaası olarak görmeleri şeklindeki düşünce yalnız Türkler tarafından kabul edilip geliştirilmeye çalışılmıştır. Bunun yanında İslâm dininin Milliyetten ziyade ümmet anlayışının üzerinde durması Türkleri frenleyen ikinci neden olarak görülebilir. Ancak bu ikini nedeni fazla büyütmemek gerekir. Aynı durumda olan Araplarda Milliyetçilik Türklerden çok evvel başlamıştır.

Türklerdeki Milliyet duygusunun bir siyasi-ideolojik dava halini alması bir yandan azınlıkların gösterdiği hareketlere diğer yandan da batılı devletlerin gösterdiği em-

---

[16] Osmanlı Türkleri ve aydınları arasındaki millî şuur, millet-i hakime olan Müslümanlar arasında devletin ve Osmanlı milletinin omurgasını teşkil eden Türklerin Devlet-i Aliyye'nin ve Osmanlı Milletinin devamı için her türlü fedakarlığa katlanmak seklinde ortaya çıkmıştır. Padişahı, münevveri ve sıradan vatandaşı ile Türkler diğer kavim ve unsurları rencide etmemek ve beraberliği muhafaza edebilmek kaygısından olacak kendi Millî kimliklerini bile telaffuz etmekten çekinir olmuşlardır. Buna mukabil telaffuz dahi etmedikleri zamanlarda bile Millî kimlik ve şuurlarını kaybetmemiş, en çetin şartlarda kendilerini ibra etmişlerdir. (ÇAY - a.g.e.)

[17] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 57

[18] "1880'li yıllarda Mısırda yapılan mitinglerde göstericilerin "Kahrolsun Türkler, Yaşasın Araplar" şeklinde sloganlar attığı kayıtlarda mevcuttur` Görüldüğü gibi insanların kendilerine vermeye başladıkları kimlik tamamen Milliyet duygusuna dayanmaktadır. (Şükrü HANİOĞLU - **Tanzimat'tan Günümüze Türkiye Tarihi Ansiklopedisi**, İstanbul 1992, C.5)

[19] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 57

peryalizme karşı tepki halinde doğmuştur. Tamamen dış faktörlere dayanarak şekillenmiştir.

Türk Milliyetçiliğinin kavram olarak ortaya atılması ilk olarak Avrupa'da meydana gelmiştir. Fransa'da, Avusturya Macaristan'da ve Almanya'da Türklük araştırma ve tartışmaları[20] Türklerin haberi ve katkısı olmadan başlatılmıştır. Avrupalı bilim adamlarının yaptığı bu çalışmaların ardanda siyasal çıkar yatmaktadır. Yıkılmakta olan imparatorlukta da bu görüşlerin etkisiz kalması beklenemezdi.[21]

İşte bu dönemde cılız da olsa Edirneli Nazmî ve Mahremî gibi yazarlar Türki-i Basit adı verilen cereyanla sade Türkçe'yle eserler vermişlerdir. Bu cereyandan sonra Fransız İhtilâli'nin etkisi altında kalarak eski edebî ananelere karşı bir aksülâmel yapmak için lisanın sadeleşmesini ortaya atan Tanzimat'ın ilk neslini yani Şinasi, Namık Kemal, Ziya Paşa ekolünü görmekteyiz.[22] Şinasi 1860 yılında çıkardığı Tercüman-ı Âhval gazetesinin mukaddimesinde "Türk yurdunda gayrimüslim tebaanın kendi lisanlarıyla birer gazete çıkarmakta oldukları halde millet-i hâkimeden hiç kimsenin Tercüman-ı Ahval'in intişarına kadar böyle bir teşebbüse girişmediğini" söylerken Türk milletini diğerlerinden ayırarak aslî unsur olarak belirtmiştir. Namık Kemal ise "Dönersem kahpeyim millet yolunda bir azimetten" diyerek millet yolunda çalışmanın yüceliğini belirtmiştir. Ziya Paşa'da da dil ve edebiyat alanlarında Türkçü bir tutum görülür. Bunu Hürriyet gazetesinde yayımladığı "Şiir ve İnşa" makalesinde görmekteyiz.[23] Tanzimat'ın en renkli siması Namık Kemal'dir.[24]

---

[20] 18. ve 19.yy'da batıda Türkoloji çalışmaları artmış, Orhun Abideleri ve Kutadgu Bilig gibi Türklerin temel kaynakları çözülmüştür. Bir taraftan da Osmanlı Devleti devamlı toprak kaybediyordu. Eflâk ve Bûdan kaybedilmiş, Sırplar, Yunanlılar ve en nihayet Bulgar da müstakil birer devlet kurmaya muvaffak olmuşlar, gayri Türk unsurlar, Türk olmadığını söyleyen kendi soyundan insanlarla birleşip teşekküller kurmaya başlamışlardı.

[21] BEŞİRLİ - a.g.e., s.58

[22] Bu nesil eski şiir kalıplarını ve tertipleri reddederek, vatan, millet, halkçılık mefkûresine hizmet eden ve tamamen Fransız edebiyatından mülhem bir edebiyat yaratmak istiyorlardı.

[23] Ziya Paşa, bu makalesinde "Türk edebiyatında öteden beri kullanılan şiir ve nesir lisanın tabiî bir lisanın olmadığını, tabiî Türk şiirinin halk şairleri arasında yaşadığını; Türk dilinde edebî eser yazmanın lâfız oyunlarına uymak mecburiyeti yüzünden bir kat daha zorlaştığını ileri sürmektedir.

[24] Namık Kemal'in kendini Arnavut sayması yer yer Osmanlı tabiriyle Türk kelimesini yer değiştirerek kullanmış olması, bazı şüphelere yol açtıysa da Osmanlı Devleti'nde hâkim millete mensup bir vatanperverin kavimci bir millet ilkesi izlemesinin tasavvur dışı olduğu muhakkaktır. Namık Kemal'in en önemli tarafı, Tanzimatçılar karşı tepkisi, Tanzimatçıları batılılaşma içinde kendi benliklerini kaybetmelerini ve gayrimüslim tebaaya verilen haklarla Türk-Müslüman hâkimiyetini sarstıkları yolundaki itirazıyla, vatan-

Bu yüzyılda Avrupa'daki Türkoloji çalışmaları Türkiye'de de etkisini göstermiş Ahmet Vefik Paşa'yla başlayan ilmî Milliyetçilik Süleyman Paşa, Özbekler Tekkesi Şeyhi Süleyman Efendi, Ali Suavî, Ahmet Cevdet, Ahmet Mithat Efendi, Veled Çelebi, Şemseddîn Sami ve Bursalı Tahir'le devam etmiştir. Lise tahsilini Fransa'da yapan Ahmet Vefik Paşa, birçok doğu ve batı ülkesinde elçilik yapmış, maarif nazırlığı, dahiliye nazırlığı ve sadrazamlık(Başbakanlık) görevlerinde bulunmuş, Avrupa'daki Şarkiyat çalışmalarını yakından takip etmiş bir Milliyetçiydi.[25] İlmî Türkçülüğün ikinci siması bir asker ve devlet adamı olan Süleyman Hüsnü Paşa'dır.[26]

Buhara'da doğarak 1847'de İstanbul'a gelen ve Özbekler Tekkesi'ne Şeyh olan Süleyman Efendi 1877'de bir heyetle Macaristan'a gitmiş ve 1882'de meşhur Çağatay Lûgatı'nı neşretmiştir. İçinde 8 bin kadar kelime bulunan sözlük, Nevâî, Ahmet Yesevî ve Munis'in şiirlerinden seçilen örneklerle süslenmiştir. Tarihî eserleriyle şöhret kazanmış olan Ahmet Cevdet Paşa, Tarih-i Cevdet'inde bazı önemli olayları aktarırken Türklüğe önem verdiğini açıkça ortaya koymuş, Kısas-ı Enbiya'sında aruzun Türk diline yabancı olduğunu, Türk dili için tabiî veznin parmak hesabı olduğunu ileri sürmüştür. Eserlerinde kullandığı sade ve güzel Türkçe'yle halka inebilen, belki de üslûbunda en çok Türkçülük bulunan Ahmet Mithat Efendi, velût şahsiyetiyle Türkçe'yi halka sevdirmiştir.[27]

---

millet-hürriyet gibi kavramları bu konuda hiçbir terbiye almamış topluma sokarak daha sonraki Milliyetçi gelişme için bir nebze yönlendirilmiş bir kitle hazırlamıştır.

[25] Önce Ebülgazi Bahadır Han'ın Şecere-i Türk adlı eserini Çağatayca Türkçe'si'nden Osmanlıca Türkçesi'ne aktarmıştır. Bu suretle Orta Asya tarihinin bilinmeyen bir kısmını Türkiye Türklerine tanıtmak ve bizim millî tarihimizin Osmanlılarla başlamadığını, Türk'ün çok daha eski ve asil bir tarihi olduğunu ortaya koymuştur. Bu atasözlerini muntazam bir hat sırasıyla toplayan ilk ve zengin bir kaynaktır.

Daha sonra Lehçe-i Osmanî isimli lügat kitabını yayımlayarak ilk defa Türkçe kelimeleri Arapça ve Farsça kelimelerden ayrı telâkki etmiş, muhtelif Türk lehçeleri hakkında bazı bilgiler vermiş, bu lehçelerin yayılış sahalarını belirtmiş, Türk maddesinde bazı Türk kavimlerinin isimlerini saymıştır. A. Vefik Paşa'nın diğer bir hizmeti de içinde 6-7 bin atasözümüzün toplandığı Darb-ı Mesel Mecmuası'dır.

[26] Süleyman Paşa Mekteb-i Harbiye Nazırı iken Harp Okulu'nda okutulacak olan ders kitaplarıyla bizzat ilgilenmiş, hatta bir kısmını da kendisi telif etmiştir. Bu kitaplardan birisi İlm-i Sarf-i Türkî adlı gramer kitabıdır... Ona göre "Dilimize Osmanlı dili, milletimize Osmanlı milleti denemez. Çünkü Osmanlı tabiri devletin adıdır, milletimizin adı ise sadece Türk'tür. Bu sebeple lisanımıza Türk dili, edebiyatımıza da Türk edebiyatı dememiz lâzımdır". Süleyman Paşa'nın dikkati çeken diğer bir eseri de Tarih-i Âlem'dir. Yazar, ilk defa Türk tarihinin eski çağlarına 159 sayfalık bir bölüm ayırarak eski Türkler hakkında önemli bilgiler vermiştir. Ölümünden sonra oğlu tarafından basılan Hiss-i İnkılâp adlı risalesinde "Türk milletinin Avrupa'daki her türlü yeni ve medenî hareketleri kolayca kabul edebilecek ve hatta örneklerini de geçebilecek kabiliyette olduğunu, bu milletin ilerlemek için sadece hükûmetin teşvikine muhtaç olduğunu" belirterek o dönemde Batı karşısında tezahür eden sosyal aşağılık kompleksine karşı çıkmıştır.

[27] ÇAY - a.g.e.

Bu ilk Türk Milliyetçilerine Türkçüler denilmekteydi. Bu Türkçülerin görevi dünyada bütün Türklerin aynı millet olduğunu yaymaya çalışmaktı. Osmanlı Devletinde Türkler kendilerini Türk olarak bilmekte ama diğer Türklerle ilişkilerini, akrabalıklarının derecesini bilmemekteydiler. Türk Tarihi Ertuğrul ve Osman Gazi ile başlar İslâm tarihi kitapları okutulurdu. Orta Asya'dan geldiklerini Oğuz nesli olduklarını biliyorlardı. Fakat Türkiye dışındaki Türkler için genelde Tatar deyimini kullanıyorlardı. Ankara Savaşı ve Cengiz Han istilasının bıraktığı kötü hatıralar Doğu Türklüğünü sempatik göstermiyordu. Türkiye'de birlik şuurunun gelişmesinde Ahmet Vefik Paşa ve Ali Suavi'nin yazıları önemli rol oynadı. Türkçülük siyasi olmaktan çok ilmî, edebi bir hareketti. Bu konuda Ali Suavi'nin görüşlerini belirtmemiz faydalı olacaktır.[28]

1. Türkler siyasal, askeri ve medeni bakımından diğer ırklardan üstündü.
2. Türkçe Avrupa dillerini geride bırakacak derecede zengin bir dildi.
3. İslam uygarlığını Türkler meydana getirmiştir.

23 Aralık 1876'da başlayan I. Meşrutiyet Devri, 13 Şubat 1878'e kadar devam etmiştir. Bundan sonra imparatorluk 30 yıl sürecek Abdülhamit Devri'ne girmiştir. Bu dönemde meşrutiyeti savunan birçok aydın Avrupa'ya kaçmak zorunda kalmıştı. Abdülhamit yönetimi esas itibariyle Tanzimat'la başlayan Osmanlılık politikasını savunmuştur., 1890'dan itibaren de Panislâmizm kaymıştır. Burada asıl gaye ülkeyi böldürmemektir. Abdülhamit döneminde tarihle ilgili kitapların arttığını, bunların gazetelerde tefrika edilerek halka inme imkânına da kavuştuğunu görmekteyiz. Bu dönemde Şemseddin Samî[29], Bursalı Tahir Bey,[30] Necip Asım[31], Veled Çelebi[32] gibi şahsiyetler ortaya çıkmıştır.

---

[28] Suavi AYDIN - **Modernleşme ve Milliyetçilik**, Ankara 1993, s. 140

[29] Aslen bir Arnavut olan Şemseddin Sami ilmî Türkçülük alanında eserler vermiş olup onun en önemli eseri üç sütun üzerine 1574 sayfa tutan Kâmûs-ı Türkî adlı eseridir. Ona göre "Lisan ve cinsiyet Sultan Osman'dan ve devletin kuruluşundan eskidir. Bu lisanı konuşan kavmin ismi Türk'tür. Lisanın ismi de Lisan-ı Türkî'dir. Türk ismi ise Adriyatik sahilinden Çin hududuna ve Sibirya'nın iç taraflarına kadar yayılmış bir milletin adıdır. Bunun için bu unvanı küçük görmek şöyle dursun, onunla övünmek ve sevinmek lazımdır. Bu eserin dışında Şemseddin Sami, Radloff neşrinden faydalanılarak Orhun Abideleri'ni satır satır tercüme etmiştir. Kutadgu Bilig'i de Vambey neşrinden faydalanarak ilk defa inceleyen araştırmacı olmuştur.

[30] Bursalı Tahir Bey ilmî Türkçülük faaliyetlerine daha çok bir biyografi ve bibliyografi âlimi olarak hizmet etmiştir. Tahir Bey, "Türklerin Ulûm ve Fünûna Hizmetleri" adlı biyografik eseriyle tarihteki Türk büyüklerini, hatta o zamana kadar Türk oldukları bilinmeyen ilim ve fikir adamlarını Türk kamuoyuna

Ahmet Hikmet Müftüoğlu, 1908'den sonra başlayan Türkçülük hareketlerinde faal görevler almış, Türk Derneği, Türk Ocağı gibi teşekküllerin kuruluşunda yer almıştır.[33] 19. asrın sonunda ise Milliyetçilik inancını şiir sahasına naklederek Türk edebiyatında açık bir şekilde Türkçülüğü ilk defa bir sanat ideali hâline getiren Mehmet Emin Yurdakul'dur. Yeni Türk şiirinde sade ve tabiî bir halk dili kullanmayı ülkü edinen şair, bilgi ve şuuruyla edebiyatta Servet-i Fünunculardan siyasette ise Osmancılık güden İttihat ve Terakkicilerden ayrılmıştır.[34]

3.1.2.1 Türkiye Dışındaki Türk Topraklarında Türk Milliyetçiliği Cereyanları

Yabancı baskısının en yoğun olduğu yer Rus idaresi altındaki Türk illeri olduğu için bu memleketlerin aydınları Türkiye'deki Milliyetçiliğin öncüleri arasına girmişlerdir. Kazanlı, Kırımlı, Azerbaycanlı, Türk Aydınlarının Türk Kültür Birliği sağlamak için gerekli gördükleri yerlerde yoğun faaliyete giriştiği görülür. Kısa sürede bu memleketlerle İstanbul'da okunuyor. İstanbul'da yayımlanan kitaplar Türk Dünyasının her tarafına yayılıyordu.

İsmail Gaspıralı, Hüseyinzade Ali Bey, Ağaoğlu Ahmet Bey gibi aydınlar Türk Milliyetçiliği düşüncesini getirip Osmanlı–Türk Aydınlarına tanıtmaya çalışmışlardı.

---

tanıtmıştır. Onun diğer bir hizmeti de bugün hâlâ temel kaynak olarak kullanılan Osmanlı Müellifleri isimli 3 ciltlik ansiklopedik eserdir.

[31] Necip Asım (Balhasanoğlu), Askerî Rüştiye'de hocalık yaptığı zamanda tarih, coğrafya ve gramer kitapları yazmış, İkdam gazetesinde Türk dili ve tarihi hakkında çeşitli makaleler yazmıştır. Onun Türk dili alanındaki çalışmaları Türkiye dışında da ilgi uyandırmış. 1895'te Paris'teki Societe Asitiqu'e aza seçilmişti. Necip Asım, Karahanlı dönemi eserlerinden Edip Ahmet'in Atabetül-Hakayık adlı eseri okuyarak 1918'de Hibetü'l-Hakayık adıyla neşretmiş, daha önce Şemseddin Sami tarafından hazırlanan Orhun Abideleri'ni ilk defa alarak 1921'de yayımlamıştır.

[32] Velet Çelebi (İzbudak), 1925 yılında Mevlâna'nın oğlu Sultan Velet'in Türkçe şiirlerini bir araya toplayarak "Divan-ı Türkî-i Sultan Velet" adıyla neşretmiştir. Onun diğer önemli çalışması Orhun Abideleri'nden başlayarak, Türk dili ve edebiyatıyla ilgili eserlerin taranması suretiyle oluşturduğu 8 ciltlik Büyük Türk Dili Lügatı'dır.

[33] Onun Gönül Hanım adlı tarihî romanıyla, Çağlayanlar isimli tamamen millî hislerle dolu sade Türkçeyle yazdığı hikâyelerini ve nesirleri önemlidir. Ayrıca Macaristan'da büyükelçilik yaparken müsteşriklerle tanışmış, Macar-Türk Dostluk ve Kültür Birliği'ni kurmuştur.

[34] Şair sesini ilk defa 1897'de yazdığı ve

"Ben bir Türk'üm, dinim, cinsim uludur,

Sinem, özüm ateş ile doludur"

mısralarıyla edebiyat tarihine girerek sesini duyurmuştur. 1899'da şiirlerini topladığı Türkçe Şiirler adlı kitabı içte ve dışta büyük aksülâmel bulmuş, hatta 1903'te Rus Türkolog Minorskiy tarafından Rusça'ya aktarılmıştır. 1910 yılında Türk Yurdu dergisinin imtiyazını alan şair Türk Sazı, Ey Türk Uyan, Tan Sesleri, Turana Doğru gibi eserler de yayımlamıştır

Rusya'da yaşayan Türk Aydınların Avrupa Düşünce Yaşamına yakın olmaları ve Avrupalı Türkologların çalışmalarından çok etkilenmeleri buradaki filizlenmenin sebeplerindendir. Bu arada 19.yy.'ın 2. yarısında Osmanlı Devleti'ndeki Milliyetçilik hareketlerine eşanlamlı uyanışları Türk dünyasının diğer bölgelerinde de görmekteyiz. Azerbaycan'da millî edebiyatın kurucuları olarak Mirza Fethali Ahundzade ile Sabir'i görmekteyiz.[35]

1875 yılında ilk defa olarak Rusya'daki Türkler arasında Hasan Bey Zerdebi tarafından Ekinci adında Türkçe bir gazete çıkarmış, fakat 2 yıl sonra Rusların Türklerle savaşa girmeleri sonucunda kapatılmıştır. Bundan sonra Tiflis'te Ziya-yı Kafkasya adlı haftalık bir gazete yayımlamıştır.

Her ne kadar Kazan'da 1801 yılından beri Arap harfleriyle bir matbaa kurmuşsa da bu matbaa daha çok Kur'an ve dinî eserler basmıştır. Bir taraftan dinî eserler basılırken, bir taraftan da medreseler kurmuştur. Bu medreselerde ders veren müderrislerden Abdülkayyum Nasirî, hemen hemen her alanda eser vermiş. daha çok Tatarlık çevresinde kalan bilmece, mani, türkü, tarihî manzume ve atasözü toplayarak neşretmiştir. Şahabettin Mercani ise tarihî eserler kaleme alarak millî uyanışa vesile olmuştur.[36]

Türkiye dışındaki Türkçülerin en büyüklerinde olan İsmail Gaspıralı[37] Bahçesaray ve Moskova'da eğitim görmüştür. 1870 Girit ayaklanmasına karşı Osmanlı ordusunda görev almak için İstanbul'a gelmiş ancak orduya katılamadan Paris'e geçmiştir. İstanbul'da Namık Kemal, Ziya Paşa yoluyla Yeni Osmanlı Hareketinden etki-

---

[35] Ahundzade bütün şark dünyasının kalkınması ve batı medeniyetine girmesi için Arap alfabesinin ıslâh edilmesini düşünüyordu. Bu amaçla İstanbul'a gelerek ilim adamlarıyla temaslarda bulunmuş, çalışmalarını devrin sadrazamı Fuat Paşa'ya vermiş, Fuat Paşa da eseri incelenmek üzere "Cemiyet-i İlmiyye-i Osmaniye"'ye göndermiş, Cemiyet Ahundzade'yi çağırarak bir toplantı yapmış ve teklifi incelemişse de bir sonuç alamamıştır. Sabir ise vatan konusundaki ilhamı Namık Kemal'den almış, hatta Kafkas Türklerine hitaben acı bir nazirede kaleme almıştır. Onun asıl ünü Molla Nasreddin dergisinde neşredilen mizahî şiirleriyle yayılmıştır. Şiirleri Hophopname adı altında birçok kez basılmıştır.

[36] ÇAY - a.g.e.

[37] Yalnız Rusya Türkleri arasında değil, bütün Türklük âleminde büyük bir tesir yaparak Türkçülük cereyanına hız vermiş olan Kırımlı İsmail Gaspıralı Bey'dir. İsmail Bey uzun müddet öğretmenlik yaptıktan sonra 1874'te İstanbul'a gelerek Türk ordusuna zabit olarak katılmak istemiş, fakat isteği geri çevrilince tekrar Kırım'a dönmüştür. İsmail Bey, Türk kavimlerinin kültür seviyesini yükseltmek, eski ve geri kalmış zihniyet veya müesseseleri yıkmak,Türk milleti arasında müşterek kültürü kurmak düşüncesiyle "Dilde, Fikirde, İşte Birlik" şiarıyla 1883 yılında Rusça-Türkçe Tercüman gazetesini çıkarmıştır. Tercüman birkaç yıl içinde Sibirya'dan İstanbul'a kadar okunan en büyük gazete olmuştur.

lenmiştir. Gaspıralı'nın en önemli faaliyeti Rusya'da Tercüman'ı kurmasıdır.[38] Rusça ve Türkçe olarak yayımlanan Tercüman'ın politikası yayına başladığı 1883 den beri Ruslarla iyi geçinmek ve "Dilde, fikirde, işte birlik" sloganına uygun bir şekilde Rusya Müslümanlarını kapsayacak ortak bir edebi dil yaratmak olmuştur. Bu anlamda siyasi olmayan kültürel bir Milliyetçilik takipçisidir.[39]

Bu gazetenin etkisiyle Usul-i Cedit hareketi doğmuştur. Usul-i Cedit hareketi Avrupa tarzında düzenlenmiş ilkokullarda ilk eğitimin mahalli lehçelerle olmasını ve bunun 3 sene sürmesini, dördüncü seneden itibaren eğitimin umumî, edebî Türk dili olan sadeleştirilmiş İstanbul şivesiyle yapılmasını savunuyordu. Bu hareket, hayatın bütün safhalarına yayılarak Türkler arasında okuma yazma oranı artmış.

Bilâhare Azerbaycan ve Kazan'da millî kültürüne sahip, yabancı dil bilen ve batı medeniyetlerine vakıf bir aydın kitlesi ortaya çıkmıştır. Meselâ millî hayattan konular alarak eser yazan muhacirler arasında Ayaz İshaki, birçok hikâye, roman ve tiyatro eserleri ortaya koymuştur.[40]

1905'teki Japon-Rus savaşında Rusların mağlup olmasıyla Rusya'da vuku bulan ihtilâl hareketleri üzerine Çarlık Rusya'daki Türklere karşı biraz daha serbest kavranılmıştır. Bunun üzerine 1905 senesinde Kazan Muhabiri adlı bir gazete çıkarmış olan ve daha sonra geniş bir şekilde bahsedeceğimiz Yusuf Akçura da bu gazetede yazmıştır.[41]

---

[38] Gaspıralı Tercümana gelene kadar üç ciddi yayın girişiminden bahseder. Bunlar Radloff'un yayınladığı Bilik, Kayyum Nasırî'nin Kazan Kalendarı ve Mirza Fethali Ahundzade'nin Komedileridir. Bunların ortak yanı dinsel olmamalarıdır. Tercümanda. önce yayınlanmış ilk Türkçe gazetede Hasan Bey'in Ekinci gazetesidir.

[39] BEŞİRLİ - a.g.e., s.62-63

[40] Ayaz İshaki'nin Türkiye'de de neşredilmiş eserleri vardır. Kazan'da başlayan mahallilik cereyanı Fatih Kerimi, Ali Aysar Kemal, Fatih Emir Han, Alemcan İbrahim, Hüseyin Feyizhan gibi yazarların çalışmalarıyla zenginleşiyordu. Şiir sahasında hakikî Kazan şivesiyle şiir yazmayan fakat şiirleri oldukça müteessir olan Ak Molla'dan sonra Mecit Galari, 1905 Rus İnkılâbı sırasında millî duyguları harekete geçiren güzel şiirler yazmış ve bundan dolayı Millet Muhabbeti adlı şiir mecmuası hükûmetçe toplatılmıştır. Kazan Türklerinin en büyük şairi Abdullah Tukay kısa sürede şöhret kazanmış, yazmış olduğu şiirler her sınıf halk tarafından okunarak büyük bir ilgi görmüştür.

[41] 1905'te Kazan'da bir millî tiyatro kurulmuş, tarihe ve edebiyata dair eserler verilmiştir. Bunların içinde Türk tarihini bir bütün olarak gören Hasan Ata'nın Tarih-i Kavm-i Türkî adlı eseri önemlidir. Bundan sonra yazılan en önemli eser Başkurt Türklerinden daha sonra Türkiye'ye gelecek olan Zeki Velidi (Togan)'nın Türk ve Tatar Tarihi adlı eseridir. Zeki Velidi ayrıca Kazan'da Ali Zahir ile beraber Yurd Mecmuası'nı Taşkent'te Kireş gazetesini çıkarmış, bugünkü Türkistan adıyla bir eser yayımlamıştır. Bu dönemde Hadi Atlasi, Kazan Hanlığı ve Sibir Tarihi adlı eserle şöhret kazanmış, Kazan Türkleri adlı eseriyle Milliyetçilik tarihine girmiş olan Abdullah Battal (Taymas)'da yalnız siyasî faaliyette değil, aynı zamanda kültür sahasında da çalışmalarda bulunmuştur.

1905'ten sonra Azerbaycan'da Milliyetçilik hareketi şuurlu bir şekilde artmaya başlamıştır. Bu yıl da Ali Merden Topçubaşı tarafından neşre başlayan Hayat Gazetesi, Ahmet Ağaoğlu[42] ve Hüseyinzade Ali Bey[43] gibi iki mühim şahsiyeti de ortaya çıkarmıştır. Artık bundan sonra İrşad, Füyuzat ve Taze Hayat gibi gazeteler de neşredilmeye başlanmıştı.

1905-1917 yılları arasında Rusya Türkleri arasında baş gösteren Milliyetçilik hareketleri Türkiye'yi de olumlu bir şekilde etkilemiştir. Öncelikle aydınlar "Tercüman"ın kullandığı sadeleştirilmiş İstanbul Türkçesi'ni tercih etmişlerdir. Böylece aradaki lehçe farkının giderilmesi için önemli bir adım atılmıştır. Aydınların karşılıklı geliş-gidişlerinin yanı sıra zengin aileler veya Cemiyet-i Hayriyeler kabiliyetli Türk çocuklarını İstanbul'a göndermişlerdir. A. Cevdet gibi pek çok öğretmen İstanbul'dan Rusya'nın çeşitli şehirlerindeki okullara ve medreselere davet ile istihdam olunmuş, özellikle Azerbaycan'daki mektep ve medreselerin teşkilât yapısı, Osmanlı mektep ve medreselerinin teşkilât yapısına uydurulmuştur.

1905'ten sonra başlayan kongreler dönemi Rusya Türklerinin Osmanlı İmparatorluğu'na duydukları sevgi ve bağlılık hislerinin ortaya çıkmasına vesile olmuştur. 1912'deki Balkan Savaşı sırasında Tercüman, Vakit, Yıldız gibi yayın organlarında Bulgarlar, Sırplar ve Yunanlılar tarafından acımasızca katledilen Türklere dair dramatik haberler ve Osmanlı Devleti'ni haklı çıkaran yazılar yer almakta, Hilal-i Ahmer (Kızılay) için yardımlar toplanmaktadır. Bu yardımların büyük bir kısmı Türkiye'ye ulaşmıştır.

---

[42] Ağaoğlu Ahmet Bey, ise aslen Erzurum'dan Karabağ'a hicret eden bir ailedendir. Ağaoğlu, Azerbaycan'dan Avrupa'ya giden ilk Türk'tür. Avrupa'dan yurda döndükten sonra önce Kasbi ve Hayat gazetelerinde çalışmıştır, daha sonra İrşad adlı bir gazete çıkarmaya muvaffak olmuştur. Ağaoğlu, bir taraftan Türklerin hukukunu savunmaya çalışırken, bir taraftan da İran ve Rusya'nın körüklemeye çalıştığı mezhep anlaşmazlığını izoleye çalışmıştır. Ermenilerin Türklere karşı hareketlere girişimleri üzerine Fedaî adlı gizli bir cemiyet kurmuştur. Bütün bu faaliyetlerin sonucunda takip ve baskıya uğrayınca 1908'de İstanbul'a kaçmıştır. Ağaoğlu, İstanbul Darülfünunu'na profesör olmuş, İttihat ve Terakkî Partisi'nde rol olarak mebus seçilmiş, Türk Ocakları ve Türk Yurdu dergisinin kuruculuğunda bulunmuş ve Cumhuriyet döneminde de Serbest Fırka faaliyetlerine katılmış renkli bir simaydı. Ağaoğlu'nun 20'ye yakın kitabı ve sayısız makalesi vardır.

[43] Hüseyinzade Ali Bey, daha önce Kahire'de yayımlanan Türk Gazetesi'nde Akçuralı Yusuf'un yazdığı bir makaleyi tenkit etmiş ve "Tatar diye bir kavmin olmadığını, Kazanların, Kırımların ve diğer yerlerde bulunanların hep Türk oğlu Türk olduğunu yazmıştır.

Rusya'daki Türkler, Osmanlı savaş esirleriyle yakından ilgilenmiş. hatta onlarla ilgili raporlar göndermişlerdir. İsmail Gaspıralı, İstanbul'a geldiği zamanlar konferanslar vermiş. "Türk Yurdu" dergisine yazılar yazmışlar. 1911'de İttihat ve Terakkî Partisi'nin genel merkez üyeliğine seçilmiştir. Aynı şekilde İsmail Bey, damadı Nasip Yusufbeyli ile birlikte İstanbul'da Türkçülerin ilk resmî derneği olan Türk Derneği'nin üyesi idi. 1917 İhtilali sonrası kurulan genç Türk Cumhuriyetinin yıkılmasıyla Türkiye. Ahmet Ağaoğlu. Prof. Yusuf Akçura, Prof. Sadri Maksudi Arsal. Prof. Abdülkadir İnan, Dr. Hamit Zübeyr Koşay, Prof. Dr. Reşit Rahmeti Arat, Prof. Dr. Akdes Nimet Kurat. Prof. Dr. Ahmet Caferoğlu, Prof. Dr. İsmail Ertaylan, Prof. Dr. Zeki Velidi Toğan ve daha birçok aydına kucak açmıştır. Bu aydınların hemen hepsi Türkiye'deki Türkçü derneklerin kurulmasında rol almışlardır. Bunlardan en önemlisi Türk fikir hayatına imzasını atan Yusuf Akçura'dır.[44]

3.1.2.2 İttihat ve Terakki Partisi Döneminde Türk Milliyetçiliği Cereyanları.

İttihat ve Terakki Türkiye'nin yakın tarihine hakim olmuş ve damgasını vurmuş ilk ve en büyük siyasi teşkilattır. İttihat ve Terakki II. Meşrutiyetin ilan edilmesini sağlayan, akabinde giderek artan ölçülerde iktidara sahip olan ve nihayetinde ülke kaderi üzerinde mutlak hâkimiyet tesis eden partidir.

1908 yılında başlayan II. Meşrutiyet dönemi aynı zamanda Osmanlının son 10 yılına tekabül etmiştir. Bu dönem İmparatorluktan Millî devlete geçişi, Osmanlı'nın tasfiyesiyle Cumhuriyetin inşasını hazırlayan dönemdir. Ve bu itibarla Cumhuriyet tarihinin özellikle kuruluş dönemi ile fikir akımlarını anlayabilmek bakımından II. Meşrutiyet bir tür siyasi ve tarihî laboratuar olarak değerlendirilebilir.

II. Meşrutiyet ilk ilan edildiğinde fevkalade müspet bir hava olmuştur. Ama büyük ümitlerle açılan meclis ve meşrutiyet idaresi kimsenin ümitlerini yerine getiremedi.[45] II. Abdülhamit'in baskıcı yönetimine karsı mücadele eden İttihat ve Terakki içinde Türkçü aydınların etkisi ile siyasi alanda Türkçülük ideolojisinin başladığı söylenebilir.[46]

---

[44] ÇAY - a.g.e.

[45] www.mhp.org.tr/tarihçe

[46] Alpay KABACALI - **Türkiye'de Gençlik Hareketleri**, İstanbul 1987, s.27

İttihat ve Terakki Cemiyeti içindeki birkaç fraksiyon dışında Cumhuriyet ideolojisinin de temelini oluşturan "devleti kurtar ve kolla" düsturunun tek partisidir. Bu bakıma, aydın devletle kendiyle "devleti" özdeşleştirmiştir.[47] Ahmet Rıza'nın Meşvereti ilk sayısında (1895) programımız başlığı altında yayınlanan yazıda şöyle diyordu.[48]

"Şu ya da bu eyalet için değil imparatorluk için tek bir millet için değil Musevi, Hıristiyan ve Müslüman bütün Osmanlılar için hürriyet istiyoruz."

Daha popülist ve propagandacı olmasına karşın Mizancı Muratla yakın bulunan sonra Cenevre'deki grubun başına geçen Tunalı Hilmi ve Ali Fahri Osmanlı Birliği konusunda en radikal fikri 1902 I. Jön Türk kongresinde ileri süreceklerdir. [49]

1908 yılında Hürriyet inkılabından sonra Türkiye'ye gelen dış Türkler daha Türkçüler İttihat ve Terakki'nin ideolojik eksikliklerini kapatan önemli bir gelişmeye sebep olmuşlardır. Yüzyılın ilk yıllarından bu tarafa ittihat ve terakkinin resmi yayın organı gibi yayınlanan Şûrây-ı Ümmet Abdülhamit rejimine muhalefet eden fakat farklı eğilimleri taşıyan aydınların yazı ortamı olmuştur.[50] Selanik'teki "Genç Kalemler"de Edebi Türkçülüğün simgesiydi. Genç Kalemler dilde Türkçülük akımının en büyük savunucusu olmuştur. II. Abdülhamit'in emriyle bütün okullarda sade Türkçe'nin öğretilmesine mecburiyet olmadıkça yabancı kelime ve tamlama alınmamasına çalışıldı. Sade Türkçülüğe çok büyük katkısı oldu. Bu konuda en belirgin çalışma Ziya Gökalp,

---

[47] Tam mutabakat içinde oldukları iki nokta vardır. Birincisi anayasacılık ve "meclis-i meşveret"in geri getirilmesi diğeri ise vatanın ve milletin bütünlüğünün sağlanması ve bütünlük içinde tebaanın eşitliğidir. En önemli ayrılık noktası ise hedeflere varırken izlenecek siyasal ve iktisadi program konusunda ortaya çıkmıştır. Ahmet Rıza grubu Millîci bir çizgi izlerken, Prens Sabahattin grubu yabancı müdahalesinden yana kozmopolit ve federalistti. Bu esas gruba marjinal kalan mizancı Murat ise İslâmcı temalara önem vermekteydi. Ancak iktisadi yaklaşımlarında Ahmet Rıza ile ayrılır yazı yoktu. Tunalı Hilmi grubunda Osmanlıcılık esastı. Gerçi Osmanlıcılıkla İslamcılık hatta Türkçülük - arasında gidip gelen kararsız bir tavır, bütün Jön Türk hareketinin ortak hastalığıydı. Fakat temel hedef "Devletin Kurtarılması" idi. (AYDIN - a.g.e., s. 137)

[48] AYDIN - a.g.e., s. 139

[49] I. Jön Türk kongresinde Prens Sabahattin de Osmanlıcılık konusunda geri kalmaz. Federasyon fikriyle uç noktalarda yer alır. Bu kongrede şöyle söylüyordu.

"Şurası kesinlikle belirtilmelidir ki İmparatorluğun çoğunluğunu meydana getiren Türkler kendi adlarına istedikleri hakları, Müslüman olsun olmasın diğer bütün vatandaşlara kayıtsız şartsız tanınmasını istemektedirler. Tekrar edelim ülkemizde uygulanmasını istediğimiz ve bu yolda var gücümüzle çalıştığımız ıslahat belirli bir halk din ya da grup için değildir. İstisnasız tüm azınlıklar adına ıslahat istiyoruz.". (AYDIN - a.g.e., s. 140)

[50] 1908 yılında serbestlik gelince Şûrây-ı Ümmetteki her grup kendi derneği ve dergisini kurmaya başladi. Şuray-ı Ümmet'teki Modernist İslâmcı çizgidekiler 24 Ağustos 1908'de Sırat-ı Mustakim'i yayın hayatına geçirdiler.

Ömer Seyfettin, Ali Canip ve arkadaşlarının 1911'de Genç Kalemler'de yaptıkları çalışmalardır (=Yeni Lisan çalışmasıdır.). Bu hareket kısa sürede başarıya ulaşmıştır. 1920 de meyvelerini vermiştir.[51]

Modern Türk Milliyetçiliğinin kaynağı Osmanlı devletinin çöküş dönemi olan 19. Asırdır. Osmanlı devletini kurtarma çabaları Osmanlıcılık, İslâmcılık (Pan İslamizm) ve Türkçülük (Pan Türkizm) olarak tasnif edilebilir. Esasen saydığımız bu üç akım da öyle birbirinden çok farklı, tanımlanmış fikirler olmaktan ziyade, "devleti kurtarmak" için şartlara göre aydınların kullandıkları programlardır. Türk Milliyetçiliği açısından sadece Türkçülük değil. her üç akım da Milliyetçilik saikiyle teşekkül eden ve Milliyetçilik dairesinde mütalâa edebilecek akımlardır.[52]

Osmanlı Türkleri ve aydınları arasındaki Millî şuur, millet-i hakime olan Müslümanlar arasında devletin ve Osmanlı milletinin omurgasını teşkil eden Türklerin Devlet-i Aliyye'nin ve Osmanlı Milletinin devamı için her türlü fedakarlığa katlanmak seklinde ortaya çıkmıştır. Padişahı, münevveri ve sıradan vatandaşı ile Türkler diğer kavim ve unsurları rencide etmemek ve beraberliği muhafaza edebilmek kaygısından olacak kendi Millî kimliklerini bile telaffuz etmekten çekinir olmuşlardır. Buna mukabil telaffuz dahi etmedikleri zamanlarda bile Millî kimlik ve şuurlarını kaybetmemiş, en çetin şartlarda kendilerini ibra etmişlerdir.

Millî kimlik ve şuura sahip olmanın ötesinde modern anlamda Türk Milliyetçiliği'nin ortaya çıkışını Tanzimat döneminde bulabiliriz. Zaten öteden beri var olan millet ve Milliyetçilik anlayışının modern anlamda yeniden teşekkülünde Avrupa'daki toplumsal, kültürel, teknolojik ve iktisadi gelişmelerin rol oynadığını giriş kısmında ifade etmiştik. Bu bakımından fikir Avrupa'dan geldiğine göre, Avrupa ile ilk ve en son yo-

---

[51] AYDIN - a.g.e., s. 169

[52] Bu programlar Pan Germenizm ve Pan Slavizm akımlarına bir cevap mahiyeti de taşırlar. Pan Germenizm ve Pan Slavizm akımlarının arkasındaki Almanya ve Çarlık Rusyası gibi güçlü devletler "Pan" akımlarına bir cazibe kazandırmışlardır. Bununla beraber çok önemli sayılması gereken bir farklılık vardır: Pan Germenizm ve Pan Slavizm yükselen, güçlü devletlerin ideolojileri iken, Pan İslamizm ve Pan Türkizm varolma-beka kavgası veren bir devletin kurtulma yolu olarak önerilmektedir. Bu haliyle Pan İslamizm ve Pan Türkizm kendi başlarına bir amaç olarak değil, "devleti kurtarmak" için bir araç olarak algılanırlar. Dolayısıyla devlet kurtulduğunda -belki de yıkıldığında demek lâzım- ve Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda bu Pan akımlar bir yana bırakılıp, daha başka ve devleti kurtaracak yeni bir programa geçilebilmiştir. Bu yeni program Kemalist ve Misak-i Millîci Milliyetçilik Anlayışı olacaktır. (www.mhp.org.tr/tarihçe)

gun ilişki içinde olan Türk kavimlerinin, diğerlerinden önce bu fikirlerle tanışmış olmaları beklenebilir. Avrupa medeniyetlerinden etkilenmeye başlayan Türk kavimleri, eskiden "Osmanlı Türkleri" denilen Batı Türkleri ile "Kırım Türkleri" ve Kuzey Türklerinin İdil havzasında yasayan bölümleri ve Kafkasya'da yaşamış olan Azeri Türkleridir.

Modern anlamıyla Milliyet hareketlerinin bir varlığını gösteren, bu yöndeki fikir hareketlerinin varlığıdır. Modern Milliyet fikrinin tesirine giren bir toplum, bu fikri hemen ve tamamen yerleştirmeye yönelmez. Zaten yönelse de bunu hemen ve tamamen gerçekleştiremez. Hedefe ulaşıncaya kadar bir çok engel aşılır, problemler çözülür, yapılması gereken isler yerine getirilir. Modern Milliyet fikrinin sirayet ettiği bir toplum, kendi Milliyeti ile alâkalı kültür hadise ve olgularına büyük değer verir. Bu kültür olgularından en ehemmiyetlisi ise dildir.

İşte bu yüzden dil araştırmaları Milliyetçilik ve sömürgecilik hareketleriyle bağlantılıdır. Filoloji ilmi bu sayede gelişmiştir. Filoloji araştırmaları tarih, etnografya ve arkeoloji araştırmalarıyla beraber gider. Bu ilimlerin Türkiye ve dünyadaki öncüleri Milliyetçilerdir. Yukarıdaki ilimlerin konularında yapılan araştırmalar Tanzimat Fermanı ile başlayan Tanzimat döneminde başlayıp yoğunlaşmaktadır.

Türk siyaset felsefesinde genel olarak "fikir" den ziyade "gerçeklik" durumuna değer verildiğine daha önceden işaret etmiştik. Adeta Millî kimlik unsurlarından olan bu yaklaşım Tanzimat döneminde de müşahede edilebilir.

Tanzimat edebiyatında Türkçülüğün izlerini Şinasi ve Ziya Paşa da görebiliriz. Kültürel Türkçülük özellikle Ziya Paşa'nın "Acaba bizim milletimizin, yani Türk Milleti'nin bir dili ve şiiri var mıdır? " sorusu ve cevap arayışında ortaya çıkmaktadır. Dildeki Milliyetçilik, Ziya Paşa'dan sonra dil araştırmalarına yöneldi.[53]

---

[53] Dilden kasıt, Osmanlı lehçesinin haricindeki Türk lehçeleridir. Ahmet Vefik Paşa'nın "Lehçe-i Osmani" sinde yazdığı önsözde, Osmanlı dışındaki Türklüğü de bir bütün olarak düşünmesi bunun bir örneğidir. Ahmet Vefik Paşa'nın Milliyetçiliği, dilden tarih sahalarına da yöneliyor. Ebülgazi Bahadır Han'ın meşhur "Şecere-i Türki" adli eserini Çağatay lehçesinden Osmanlı lehçesine aktarmıştır. Bu çalışma Şinasi'nin Tasvir-i Efkar'nda neşredilmiştir. Polonyalı bir mülteci iken Müslüman olan ve Osmanlı ordusunda Paşalığa kadar yükselen Mustafa Celâlettin Pasa, Eski ve Yeni Türkler seklinde Türkçe'ye tercüme edilebilecek Fransızca bir eser kaleme almıştır. Bu kitap da Milliyetçilik tarihinde kaydedilmesi gereken bir noktadır.

Modern Milliyetçiliğin ortaya çıkışında rol oynayan çalışmaların bir kısmı da Vambery, Radloff ve Leon Cahun gibi müsteşrikler tarafından gerçekleştirilmiştir. Türk lisanı, Türk kültürü üzerinde duran Türkoloji ilminin bir çok Türk olmayan ilim adamının katkısı ile ortaya çıkması bazı kesimlerde Türkoloji'ye ve onunla ilişkili Türk Milliyetçiliğine karsı bazı olumsuz önyargıların oluşmasına yol açmıştır.[54]

II Meşrutiyet dönemiyle İttihat ve Terakki Yusuf Akçura'nın Üç Tarz-ı Siyaset'te koordinatlarını çizdiği Osmanlıcılık, İslamcılık ve Türkçülük arasında gidip gelmiştir. Değişen şartlar ve "Devletin kurtarılması" kaygusu ile Üç Tarz-ı Siyaset arasında tercihen ziyade mecburiyet saikiyle karar kılınacaktır. Bu kararda İmparatorluğun 1870-1920 yılları arasında sahibi olduğu toprakların ve hakimiyet alanlarının %85'ini, nüfusunun %75'ini kaybetmiş olması tayın edici bir mevki kazanacak, elde kalan toprak ve nüfusun karakteristikleri Türkiye'yi "millî devlet" güzergahına yerleştirecektir.[55]

Akçura[56] 1876 da Kazan'ın Simbir kasabasında doğmuştur. İstanbul'a geldiğinde 7 yaşındadır. İlk tahsilini Koca Mustafa Paşa Rüştiyesinde yapmıştır, daha sonra Harbiye Mektebine geçerek tahsiline devam etmiştir. Bu sırada talebeler arasında politik propaganda yaptığı iddiasıyla Trablusgarb'a gönderilmiştir.[57]

Paris Siyasi İlimler mektebini bitirdikten sonra Kazana dönerek oradaki Vakit ve Tercüman gazetelerinde yazılar yazmıştır. Akçuraoğlu Yusuf Beyin Kahire'de çıkan Türk gazetesinin 24-34 numaralı nüshasında - 1904 yılında yayınlanmıştır - yer alan Üç Tarz-ı Siyaset adlı makalesi ilk defa siyasi alanda Türkçülük şuurunu gündeme getirmiştir. Bu makalede ilk defa Osmanlı sultanının takip ettiği ve edebileceği üç siyaset

---

[54] Tabiatıyla tıpkı oryantalistlerin doğuya ve İslam'a bakışı sadece hasbi tefekkür gayesiyle olmayıp menfaat ve güç dağılımıyla alâkalı ise, Türkoloji'ye ilişkin araştırma ve çalışmalarda da ayni mantık söz konusu olabilir. Ancak bunu söylemek başlı başına oryantalistlerin ve yabancı Türkologların çalışmalarının kıymet ve ehemmiyetini ortadan kaldırmaz. Bununla beraber yukarıdaki ifade edilen hassasiyetin icabını yerine getirerek Oryantalistlerin ve yabancı Türkologların mevcut çalışmalarını eleştirmek ve ayni konularda yeni araştırmalar yapmak suretiyle Doğu, İslam ve Türk kültürü üzerinde bilgi yoluyla iktidar kurmak isteyen menfaat ve güç odaklarının menfi tesirlerini engellemek mümkündür. Dahası benzeri araştırmaları Batı dünyası ve diğer kültürler üzerinde yaparak Karşılaştırma imkânı elde edip, hem mevcut Türk ve İslam aleyhindeki iktidar ilişkilerini sarsmak, hem de yeni kültürel pencereler açmak herkes için faydalı olacaktır. (www.mhp.org.tr/tarihçe)

[55] www.mhp.org.tr/tarihçe

[56] Yusuf Akçura'nın biyografisi hakkında bakınız: Ahmet TEMİR - **Yusuf Akçura**, Ankara 1987

[57] İlhan DARENDELİOĞLU - **Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri**, İstanbul 1968, s.80

tarzı "Osmanlıcılık, İslamcılık, Türkçülük" açık bir şekilde tespit edilmiştir.[58] Akçura, tahsilinin büyük bir kısmını İstanbul'da yapmıştır. Yazları Kazan'a giderek eniştesi İsmail Gaspıralı'nın yanında kalıyor ve Ondan feyiz alıyordu.[59]

3.1.2.3 Ziya Gökalp ve Türk Milliyetçiliği

Genç Kalemler etrafında toplanan aydınlar Türk Milliyetçiliğine büyük katkılar sağlayarak yön vermişlerdir. nitekim bunlardan en önemli isimlerin biri olan Ziya Gökalp Türk Milliyetçiliğinin esaslarını ve çerçevesini oluşturmuştur.

Genç Kalemler, Ömer Seyfettin ve Ali Canip'in gayretleriyle çıkmaya başlamış, daha sonra bu gruba Ziya Gökalp, Aka Gündüz, Mehmet Fuad'ın katılmasıyla güçlenmiştir. Ömer Seyfettin'in derginin ilk sayısında kaleme aldığı "Yeni Lisan" adlı uzun makalesi geniş akisler uyandırmış, Tanzimat'la başlayan dil Milliyetçiliği akımının mihenk taşlarından biri olmuştur.[60]

Dergide Tevfik Sedat, Demirtaş, Gökalp. mahlasıyla önce Turan ve Altın Destan şiirleri yayımlanan Ziya Gökalp, bugün bile unutulmayan

"Vatan ne Türkiye'dir Türklere. ne Türkistan.
Vatan büyük ve bir ülkedir : Turan!..."

mısralarını kaleme alarak fikirleriyle ön plâna çıkıyordu. Aynı zamanda İttihat ve Terakkî Cemiyeti'nin genel merkez üyesi olan Gökalp, Cemiyet merkezinin 1912 yılında İstanbul'a taşınmasıyla buraya gelmiş, bu yıllarda İstanbul'da coşkun bir şekilde başlayan Türkçülük faaliyetlerine aktif bir şekilde katılmıştır.

Ziya Gökalp adıyla tanınan Mehmet Ziya 23 Mart 1876 yılında Diyarbakır'da doğdu. Ailesi 3.000 nüfuslu küçük bir Türk kasabası olan Çermikten geliyordu.[61] Gökalp ilk öğrenimini Mercimek örtmesi adlı bir ilkokulda yaptı. Sonra Askeri Rüştiye Mektebi (1886-1870) ile Mülki İdadi Mektebine (1891-1894) devam etti. Amcası Habib Efendi'den Arapça ve Farsça dersleri almıştır. Hayatının ilk yılları Osmanlı dev-

---

[58] DARENDELİOĞLU – a.g.e., s. 81

[59] Yusuf AKÇURA - **Üç Tarz-ı Siyaset**, Ankara 1976, s.19

[60] ÇAY - a.g.e.

[61] Babası Tevfik Bey, I Meşrutiyet döneminde liberal ve vatanperver yazılar neşretmiş bir memurdur. Oğluna da hürriyet, vatan ve Namık Kemal sevgisini aşılayan odur.

letindeki büyük değişim dönemine rastlar. Ziya Gökalp idadi de olduğu sıralarda Namık Kemal, Ziya Paşa, Ahmet Mithat gibi yazarların eserlerini okumaya başlar.[62] Abdullah Cevdet Diyarbakır'a gelince Ziya Gökalp'in yeraltı faaliyetleri daha sıklaşmıştır. Cevdet aracılığıyla gizli cemiyete girmiştir. Bu cemiyet İttihat ve Terakki Cemiyetinin çekirdeğidir. Ziya bu fikirlerden ilham alarak aruz vezniyle yazdığı şiirlerinde halkı istibdada karşı isyana çağırmıştır.[63]

Eğitimini tamamlamak için İstanbul'a gitmek istemiş, ailesi izin vermeyince intihar girişiminde bulunmuştur. Dostu Abdullah Cevdet ve Rus doktorun yaptığı ameliyatla kurtulup, 1896'da İstanbul'da Baytarlık mektebine kaydolur. Fikirleri burada gelişir.[64]

Gökalp Türkçülük inancını 15 yâşındayken okuduğu iki esere bağlar! Ahmet Vefik Paşanın "Lehçe-i Osmani"siyle Süleyman Paşanın "Tarih-i Alem"i, İstanbul'da ilk aldığı kitap Leon Cahun'un "Asya Tarihine Methal"dir. Ona göre eser adeta Pan Türkizmi teşvik için yazılmıştır.

Diyarbakır'dan İstanbul ve Selanik'e giden Gökalp, siyasi bir kimliğe sahip bulunsa da, güncel siyasetin dışında kalacak ve fikri-kültürel alandaki uğraşını sürdürecektir. 1911-1912 yıllarında Selanik'teki İttihat ve Terakki Sultanisine felsefe ve sosyoloji hocası olarak tayin edilen Gökalp, daha sonra Darülfünun'da ve Türkiye'de sosyoloji kürsüsünü ilk kuran kişi olacaktır.[65]

İstanbul'un işgaliyle Malta'ya sürülmüş, 1921'de Malta esaretinden kurtularak Diyarbakır'a gelmiş ve Küçük Mecmua'yı neşretmiştir. Bir müddet sonra Ankara'ya dönerek Maarif Vekilliği telif ve tercüme encümeni reisi olmuştur. Türk Töresi, Türkçülüğün Esasları, ve Türk Medeniyeti Tarihi adlı eserlerini bu dönemde kaleme almıştır. Bunların dışında Malta Mektupları adlı eseriyle, Kızıl Elma, Yeni Hayat, Altun Işık gibi

---

[62] Gökalp, babasının programını takip edemese de az çok bu yönde bir eğitimi Diyarbakır'da aldı. Jön Türklerin etkisiyle Avrupai fikirlerle münasebet kurarken, bir yandan Aşık Garip, Sah İsmail, Kerem ile Aslı, Köroğlu gibi halk edebiyatı eserlerini okudu, diğer yandan da Gazali, İbni Sina, İbni Rüşd gibi İslam filozofları ile İbni Arabi, Celaleddin Rumi gibi mutasavvıfların fikirlerini öğrendi. Diyarbakır'da iken İttihat ve Terakki Cemiyeti ile irtibat kuran Gökalp, II. Meşrutiyet sonrasında bu cemiyetin merkez-i umumi üyeliğine seçilecektir (www.mhp.org.tr(tarihçe)

[63] Uriel HEYD - **Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri**, İstanbul 1983, s. 18

[64] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 66

[65] www.mhp.org.tr/tarihçe

şiir kitapları vardır. Daha sonra 25 Ekim 1924'teki vefatına kadar Diyarbakır milletvekilliği yapmıştır.

Türkçülüğe önce Turancılıkla başlayan Ziya Gökalp, Türkçülüğün sosyolojik temellerini ortaya atan ilk şahsiyettir. Darülfünundaki ilk sosyoloji enstitüsünü de o kurmuştur. Ziya Gökalp' göre "Türkçülük, Türk milletini yükseltmek"[66] demektir. "Millet, ne ırkî, ne kavmî, ne coğrafî, ne siyasî, ne de idarî bir zümredir. Millet, lisanca, dince, ahlâkça ve bediiyatça müşterek, aynı terbiyeyi almış fertlerden mürekkep bir harsî zümredir."[67]

Z. Gökalp'e göre Türkçülüğün üç büyük mefkûresi (ülküsü) olmalıdır: "Bunların hakikate en uygun olanı Türkiyeciliktir. İkinci mefkûre Oğuzculuk veya Türkmenciliktir. Çünkü kültür bakımından birleşmesi en kolay olan Türkler, Oğuz Türkleri yani Türkmenlerdir. Nihayet üçüncü bir mefkûre daha vardır ki, bu da istikbalde diğer Türklerin Oğuzlarla bütünleşeceği Kızılelma'dır. Bu, bir hayal dahi olsa Türkçülük için kuvvet membaıdır. O Turan ki mazide bir hakikatti. Mete'ler, Göktürk hükümdarları bir zamanlar bütün Türkleri birleştirmemişler miydi?"[68]

Z. Gökalp'in içtimaî mefkûresi. "Türk milletindenim. İslam ümmetindenim, garp medeniyetindenim"[69] cümlesiyle özetlenebilir. Gökalp'in bu fikri terkibinin arkasında onun "hars" (kültür) ile "medeniyet" kavramlarına atfettiği farklı anlamlar yatmaktadır. Buna göre, medeniyet Avrupa'dan alınabilir, çünkü insanlığın ortak malıdır.[70] Hars ise millîdir. Ziya Gökalp'in Milliyetçilik anlayışı şoven veya mutaassıp değildir. Gökalp'in kültürel temeller üzerin oturttuğu millet ve Milliyetçilik anlayışı kapsayıcı ve gelişmeci bir muhtevaya sahiptir. Türk milletinin atlattığı badirenin toplum içinde dayanışmayı

---

[66] GÖKALP - **Türkçülüğün Esasları**, s. 12

[67] GÖKALP - **Türkçülüğün Esasları**, s. 17

[68] GÖKALP - **Türkçülüğün Esasları**, s. 23-25

[69] GÖKALP - **Türkçülüğün Esasları** , s. 68

[70] Gökalp'in Muasırlaşma ile ilgili düşüncelerinden ortaya korporatist ve solidarist bir "Avrupa Profili" çıkmaktadır. Bu toplumcu, mesleki vurgulu dayanışmacı Avrupa tasavvuru, şüphesiz tek Avrupa tasavvuru değildir. Ancak dönemin Türkiye'sinin fikri iklimi, toplumsal ve iktisadi sorunlar daha çok böylesi, "Devletçilik" ile uyum içindeki bir Avrupa tasavvurunu beslemektedir. Daha sonra, çok partili hayata geçinceye kadar ki Cumhuriyet dönemi uygulamaları da bu yönde olmuştur. Bununla beraber, toplumculuk yerine ferdiyetçiliği tercih eden liberal Avrupa tasavvurlarını da kaydetmeliyiz. Önde gelen İttihatçılardan Maliye Nazırlığı da yapmış Cavit Bey, yine İttihatçı ve Gökalp'in dava arkadaşlarından Ahmet Ağaoğlu liberal eğilimli muasırlaşmacılardır. (www.mhp.org.tr/tarihçe)

ve iş birliğini zorunlu kıldığına inanmış ve bunu ülkeler düzeyinde izah etmeye çalışmıştır. Gökalp, bu çerçevede millî devletin, milli kültürün ve eğitimin önemine dikkat çekmiştir. Türkçülerin temel vazifesini, millî kültürü öğrenmek ve korumak ile garp medeniyetini halka götürmek olarak belirlemiş olması bu sebepledir.

Gökalp'a göre Millî topluluğu oluşturan temel değişken ne ırk, ne kavim ne coğrafya ne siyaset ne de iradedir. "Millet dilce, dince, ahlâkça ve güzellik duygusu bakımından müşterek olan yani aynı terbiyeyi almış fertlerden mükerrer bulunan bir- topluluktur."[71]

Gökalp in Türkçülüğü ile Alman Milliyetçiliği arasında benzerlikler vardır. Bunun başlıca sebebi de şudur; içtimai ve siyasi şartlar her iki memlekette de Batı Avrupa'nınkinden farklıdır. Prusya gibi otokrasi ile yönetilen Osmanlı İmparatorluğunda orduya ve bürokrasiye dayanır. Her iki ülkede de zabitlerle memurlar çok saygı gören vatandaşlardır. Gökalp ferdin topluma baş eğmesini ister. Durkheim dan iktibas edilmiş bir amaç ama Prusya idealine tıpatıp uygun bu ideale göre vatandaş devlete mutlaka inkiyad etmeli kişiliğinden bile vazgeçmelidir.[72]

Gökalp'in Milliyetçiliği halka doğru yönelmiştir. Bu Milliyetçilik Türk halkında bulunan hars ile güzideler dediği aydınlar tarafından bilinen Batı uygarlığının sentezine dayanır. Gökalp'in halkçılığı eşitliği ve dayanışmayı içermekle beraber sınıf farkını reddeder.

Gökalp Pantürkizm akımına yön verenlerdendir. Gökalp'a göre Turan bütün Türk boylarını ihtiva eden Büyük Türkistan'a hasreder. "Türkçülerin uzak mefkuresi, Turan namı altında birleşen Oğuzları, Tatarları, Kırgızları, Özbekleri, yakutları dilde, edebiyatta, kültürde birleştirmektir." Gökalp'a göre bu uzak mefkuredir. Yakın mefkure ise Oğuz ya da Türkmen birliğidir.

Gökalp tarafından formüle edilen Türk Milliyetçiliği İttihat ve Terakkinin iktisat politikasıyla ekonomik bir boyut kazanmıştır. Millî iktisat programı Osmanlı impara-

---

[71] GÖKALP - **Türkçülüğün Esasları,** s. 22

[72] HEYD - a.g.e., s. 122

torluğundaki yabancı sermayedar, bankacıyı tasfiye ederek yerine Türkleri getirmektir. Bunun diğer bir etkisi de şöyle belirtir.

"Ülkemizde güçlü bir hükümetin kurulamamasının sebebi Türklerin ekonomik sınıflara katılmamalarında aranmalıdır. Hangi millete. hükümet ekonomik sınıflara dayanırsa. orada hükümet gayet güçlü olur."[73]

3.1.3 Osmanlı'nın Son Dönemlerindeki Türkçü Dernekler

1912 yılında Türkçü kuruluş ve yayın organları çoğalmış ve İslamcılarla kesin olarak yollar ayrılmıştır. Devrin Türkçü derneklerini şöyle sıralayabiliriz

3.1.3.1 Türk Derneği

1908'de başlayan II. Meşrutiyet tamamıyla Jön Türklerin eseri olmuştur. Jön Türkler ve kuruluş amacıyla Osmanlılık siyasetini izleyen İttihat ve Terakkî daha sonraları kısmen Türkçülüğe meyletmişler. fakat siyaseten Akçura'nın Üç Tarz-ı Siyaset'i arasında gidip gelmişlerdir. Meşrutiyet havasıyla ve Rusya'dan gelen Türk aydınlarının da katılmasıyla Kasım 1908'de Türk Derneği kurulmuştur.[74] Türkiye'de Türk Milliyetçiliği esasına göre kurulan ilk dernektir. Türkçülüğü ilmi bir temel üzerine oturtmayı amaç edinmiştir. Derneğin nizamnamesi 12 Kanun-u Evvel 1324 (25 Aralık 1908)de yayınlanmıştır. Derneğin kurucuları Ahmet Mithat Efendi, Emrulah Efendi, Necip Asım, Veled Çelebi[75], Boyacıyan Agop, Akyiğitoğlu Musa, Fuat Raif, Rıza Tevfık ve Ahmet Ferit Beylerdir. Mülkîye Mektebi müdürü. Mehmet Celal'in odasındaki toplantıyla kurulmuştur. Derneğin Nizamnamesinin ilk maddesine göre dernek ilmi bir kuruluştur.[76]

Derneğin amacı yayınlanan nizamnamesinde şöyle anlatılmaktadır. [77]

"Cemiyetin maksadı Türk diye anılan bütün kavimlerin mazi ve haldeki asar, ef'al ve mahiyetini öğrenme ve öğretmeye çalışmaktır. Cemiyetin asarı atikasını, tarihini, lisanını avam ve havas edebiyatını, etnografya ve etnolojisini ahvali içtimaiye ve

---

[73] Ziya GÖKALP - **Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak,** İstanbul 1992, s. 11
[74] ÇAY - a.g.e.
[75] Veled İzbudak
[76] www.mhp.org.tr/tarihçe
[77] DARENDELİOĞLU - a.g.e., s. 39

medeniyet durumlarını Türk memleketlerinin eski ve yeni coğrafyasını araştırıp ortaya çıkaracak bütün dünyaya yayıp tanıtmak ve dilimizi açık, sade, güzel ve ilim lisanı olabilecek surette elverişli bir dereceye gelmesine çalışmak ve imlasını ona göre tetkik etmektir."

Dernek azlığa ve kaliteye önem veriyordu. Dernek te Sait Paşa, Köse Raif Paşa, Halit Ziya Bey, nakdi yardımda bulunmuşlardır. Dernek İzmir, Kastamonu, Peşte Rusçukta şubeler açmıştır. Türk Derneği fikirlerini yaymak için risaleler ve bir dergi çıkarmıştır. Türk Derneği Dergisi sadece 7 sayı çıkmıştır. [78]

Dernek, üyeleri arasındaki Dış Türklerin de varlığıyla "Türklerin Birliği düşüncesine yakınlığını ishal etmiştir. Sadece Kırım Türkleri'nin değil, bütün Türklerin ve Müslümanların efsanevi önderlerinden, "Dilde, fikirde, işte birlik!" şiarlı Tercüman Gazetesi naşiri ve Cedit usulüyle açtığı mekteplerle Türklüğün meşalesi olan İsmail Gaspıralı da Derneğin üyeleri arasındadır. Ahmet Mithat Efendi'den Millî şair Mehmet Emin Yurdakul'a Bursalı Mehmet Tahir'den Rıza Tevfik'e Türk fikir hayatının unutulmaz isimleri de dernek üyeleri arasındadır.[79] Dernek üyeleri arasında Agop Boyacıyan'dan, Vlademir Gordicuski'ye, Antuan Tıngır'a, Rahip Karaçun'a kadar değişik yelpazedeki ve inançtaki şahısların bulunması, derneğin ilmi ve medenî Milliyetçilik prensiplerinden hareket ettiğini göstermektedir. Dernek Necip Asım ve Fuat Kösearif'in vazife icabı ayrılmaları ve 1911 yılında fiilen Türk Ocağının kurulmasıyla kapanmıştır.[80]

3.1.3.2 Türk Yurdu Derneği

18 Ağustos 1911 de kurulan derneğin kurucuları Mehmet Emin[81], Ahmet Hikmet[82], Ağaoğlu Ahmet Bey, Hüseyinzade Ali Bey, Dr. Akil Muhtar Bey, Akçuraoğlu Yusuf Bey'lerdir.

Derneğin amacı nizamnamesinin 4. maddesinde "Türk çocuklarına mahsus bir pansiyon açacak ve Türklerin zeka ve irfanca seviyelerinin yükselmesine, varidat ve te-

---

[78] DARENDELİOĞLU - a.g.e., s.38

[79] www.mhp.org.tr/tarihçe

[80] ÇAY - a.g.e.,

[81] Mehmet Emin Yurdakul

[82] Ahmet Hikmet Müftüoğlu

şebbüs şahibi olmalarına hizmet etmek üzere bir gazete çıkaracaklardır." Şeklinde ifade edilmiştir.[83]

Dernek Türk Yurdu dergisini çıkarmaya başlamış. Derneğin 1911 yılından itibaren çıkmayı başardığı dergi Türk Ocaklarının yayın organı olmuş arada kesintilere uğramasına rağmen günümüze kadar yayınlarını sürdürmüş ve hala da sürdürmektedir.

Yusuf Akçura tarafından hazırlanan Türk Yurdunun programı şöyleydi.[84]

1. Türk Yurdu Türk ırkına mensup halkın ekseriyeti tarafından okunup istifade olunacak bir tarzda ve lisanda sade akıcı olarak. muhteviyatının bu mevzuları Türk ırkı ekseriyetinin istifadesine yarayacak şeylerden intilah olacaktır.
2. Türk Yurdu umum Türklerce kabul olacak bir mefkureyi meydana çıkarmaya çalışacaktır.
3. Türk Yurdu umum Türklerin kendi aralarında tanışmalarına çalışacak gerek ahlâki gerek iktisadi cihetle yükselmelerine hizmet edecektir.
4. Türklerin birbirleriyle tanışmalarını kolaylaştırmak için Türk Yurdu mecmuası Türk Dünyasının her tarafında olup biten işlerden ve kardeşler arasındaki sevinç ve kaderi mucip olacak vakıalardan ve muhtelif Türk illerindeki fikir hareketlerinden ve edebi inkişaflardan haberdar edecektir.
5. Dahilde ancak Türklük ve Türk unsurunun siyasi ve iktisadi menfaatlerini müdafaa edecektir.
6. Mefkuresizlikten dolayı tembellik ve rehavetin ve ümitsizliğin önüne geçmeye çalışacaktır.
7. Türk Yurdu'nun beynelmilel siyasette takip edeceği istikamet Türk aleminin menfaatlerini müdafaa olacaktır.

Türk Yurdu Derneği Türk Ocağı Derneğinin kurulmasıyla fesh edilerek Türk Ocağına katılmıştır.

---

[83] GARENDELİOĞLU - a.g.e., s. 39

[84] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 69-70

3.1.3.3 Türk Bilgi Derneği

14 Mart 1913 tarihinde Emrullah Efendi başkanlığında kurulmuştur. Akademi mahiyetinde kurulan bu derneğin kadrosunun Türk Derneğinden daha güçlü olduğu söylenebilir. Dernek "Bilgi" mecmuasını yayınlamıştır. bu mecmua ancak 6 sayı çıkabilmiştir.[85]

Türk Yurdu'nun Ağustos 1329'da (1913) 46 numaralı haberinde derneğin amaç ve faaliyeti şöyle belirtilmiştir.

"Hatıralardır ki yalnız Türk tarihi lisanı, edebiyatı ve sairesi ile iştigal etmek üzere vaktiyle teşekkül eden Türk Derneği ahiren yeni bir şekle girmeğe ve ihtisas şubelerine ayrılmaya teşebbüs etmiş idi. Birçok sebeple tamimiyle incelenemeyen bu teşebbüs şimdi daha vasi bir mikyasta husul bulmuştur... Derneğin nizamnamesi yapılmış mezuniyeti alınmak üzere bulunmuştur. Türk Bilgi Derneği tıbbiyat riyaziyat içtimaiyat vs. gibi ilmi şubeleri muhtevi olacak eski "Türk Derneği"de "Türkiyat Derneği" ismi ile Türk Bilgi Derneğinin bir şubesini teşkil edecektir. (...) Bilgi mecmuası derneğin adeta bir yayın organı tetebbul3rını nesre vasıta olacaktır.".[86]

Derneğin üyeleri arasında Necip Asım, Yusuf Akçura, Ahmet Ağaoğlu, Ömer Seyfettin, Mehmet Fuat Köprülü gribi isimler vardır

3.1.3.4 Türk Ocağı

Meşrutiyetin ilanını müteakip kurulmuş olan "Türk Derneği" ve Türk Yurdu Cemiyeti" Türk Milliyetçiliğine yön vermek bakımından önemli bir yere sahiptir. Bu iki kuruluşla harekete geçen Türk Milliyetçiliği Türk Ocakları ile hız kazanmıştır.

1912 yılında İstanbul'da yayınlanan Türk Ocağı esas Nizamnamesi'nde Ocağın kuruluşu 12 Mart 1328 (25 Mart 1912) yazılıdır. Resmen 12 Mart 1917'de kurulan ocağın kuruluş çalışmaları daha önceden başlamıştır. Askeri Tıbbiye öğrencileri tarafından 1327 senesinin ilkbaharında başlatıldığı bilinmektedir. Bu ocak 190 Tıbbiyeli genç tarafından o günün Milliyetçi büyüklerinin desteğiyle kurulmuştur.

---

[85] İbrahim KARAER - **Türk Ocakları**, Ankara 1992, s.6

[86] KARAER - a.g.e., s. 6

20 Haziran 1327 de Tıbbiyeden 231 öğrenci adına gelen delegeler (Hüseyin Fikret ve Remzi Osman Beyler) ile öğrencilerin müracaatını kabul ederek toplantıya katılan Mehmet Emin, Ahmet Ferit Akçuraoğlu Yusuf, Mehmet Ali Tevfik, Emin Bülent., Dr. Fuat Sabit, Ağaoğlu Ahmet Beyler toplanarak kurulacak derneğin adını "Türk Ocağı" kabul ederler. Kurucular heyetine Mehmet Emin, Dr. Fuat Sabit, Ahmet Ferit, Ağaoğlu geçici idare heyeti başkanlığına Mehmet Emin, ikinci başkanlığa Akçuraoğlu Yusuf, Katipliğe Ali Tevfik Bey, Veznedarlığa Dr. Fuat Sabit, Üyeliğe Ferit Tek seçilmişlerdir.[87]

Türk Derneği ve Türk Yurdu Derneği gibi dernekler daha sonraları kurulacak olan Türk Ocağı'nın şöhretine ve gücüne ulaşamamışlardır. Türk Ocağı, şüphesiz II. Meşrutiyet ve hatta Cumhuriyet döneminin en etkili Milliyetçi kültür teşkilatlanmasıdır. Türk Ocağı Türkçülüğün yaygınlık kazandığı Askerî Tıbbîye öğrencilerinin ön ayak olmasıyla kurulmuştur. Ocağın fiilî kuruluş tarihi Temmuz 1911 ve resmi kuruluş tarihi Mart 1912 olarak kaydedilmektedir.

Türk Ocağı'nın amaçlarının ifada edildiği temel kaynak nizamnameleri dır. 1912 tarihli ilk Ocak Nizamnamesinin II. Maddesine göre Ocağın temel amacı sudur:

"Cemiyetin maksadı, Akvam-ı İslamiyenin bir rükn-ü mühimi olan Türklerin Millî terbiye ve ilmi, içtimaî, iktisadı seviyelerinin Terakki ve ilasıyla Türk ırk ve dilinin kemaline çalışmaktadır."[88]

Nizamnamenin 3. Maddesine göre;

"Cemiyetin maksadını elde etmek için Türk Ocağı adlı kulüpler açarak dersler, konferanslar, müsamereler, tertip, kitap ve risaleler neşr edecek mektepler açmağa çalışacaktır. Millî serveti korumak ve çoğaltmak için her türlü meslek ve sanat erbabıyla görüşerek iktisadi ve ziraî teşvik ve irşatlarda bulunacak ve bu gibi müesseselerin doğup yasamasına elinden geldiği kadar yardım edecektir."[89]

---

[87] KARAER - a.g.e., s. 9

[88] Yusuf SARINAY - **Türk Milliyetçiliğinin Tarihî Gelişimi ve Türk Ocakları**, İstanbul 1994, s. 137

[89] SARINAY - a.g.e., s.137-138

"Ocak. maksadını tahsile çalışırken sırf Millî ve içtimai bir vaziyette kalacak asla siyasetle uğraşmayacak ve hiçbir vakit siyasi fırkalarla hadım bulunmayacaktır."[90]

Ocağın ilk başkanı Ahmet Ferit Tek. Türk Ocağı'nın amacını şöyle izah etmektedir:

"Türk'ün maruz olduğu sefaletlere gidermek. onu duçar olduğu hastalıklardan kurtararak zinde ve faal bir hale koymak. tüfengi omzunda serserilik etmekten çekerek. çitine. çubuğuna. tezgahına. katarına. dükkanına. pazarına sevk etmek ve bu faaliyet-i bedevîye ve iktisadının temin edeceği refaha müsteniden onu okutmak. yükseltmek ve çoğaltmak. vatanında teksif ve takviye ile cidal ve rekabete müsait bir seviyeye çıkarmaktır."[91]

Türk Ocağı, Ziya Gökalp'den Yusuf Akçura'ya Ahmet Ağaoğlu'ndan Fuat Köprülü'ye. Ahmet Hikmet Müftüoğlu'ndan Hamdullah Suphi Tanrıöver'e kadar bir çok aydının mihraklığında gerçek bir ocak olmuş ve Türklüğe tahminlerin fevkinde hizmetler vermiştir. Ocağın yayın organı hüviyetindeki Türk Yurdu dergisi dönemin en seviyeli dergisi olarak beyinlerde millî bir ihtilal yaratmıştır.

Türk Yurdu Cemiyeti feshedilerek Ocağa katıldı ve Derneğin yayın organı olan Türk Yurdu da Ocağın yayın organı oldu.

Balkan savaşıyla birlikte Selanik'ten göçmek zorunda kalan Genç Kalemler kadrosu ve Ziya Gökalp İstanbul'da Ocağa katıldılar ve Türk Yurdunda yazmaya başladılar. Türk ocağı Osmanlıcılık politikası izleyen imparatorluğun bir Türk devletine dönüştürülmesini istiyordu. Bu isteklerde yetinmiyor, bütün Türklerin tek bayrak altında birleşmesi yani Turancılık hedefi de güdüyordu.

İttihat ve Terakki'nin yönetime hakim olması dönem aydınlarından destek gören Türk Ocağının güçlenmesini sağladı. İttihatçılar açıkça söylememekle beraber Turancılığı destekliyorlardı. İttihatçıların da desteğiyle büyük illerde 28 şube açıldı.

Birinci Dünya savaşının çıkması ardından itilafçıların yönetime gelmesi ve Sevr'in imzalanması Türk Ocağı'nı beklenen ölçüde gelişmesini önledi. Zira Türk Oca-

---

[90] SARINAY - a.g.e., s.138

ğı Türk dünyası üzerinde etkisini arttırmaya çalışıyor. Milliyetçilik duygularını uyandırmaya çabalıyor. Bu da Rusya'nın hoşuna g-itmiyordu.

Ocak mütareke döneminde işgale karşı mitingler düzenledi. Ancak İstanbul'da İngilizler Ocak merkezine el koydular. İzmir ve Bursa şubelerini kapattılar.

Türk Ocağı ilki Kurtuluş Savaşı sırasında ikincisi 1949 da üçüncüsü 1986 da olmak üzere üç kez daha açıldıysa da bu dönemlerde ilkinde olduğu gibi gençlik örgütü niteliği taşımadı.[92]

Cumhuriyet Halk Fırkasının 1927 kongresinde Türk ocakları Cumhuriyet Halk Fırkasının kontrolü altına alındı. Daha sonra ise 1931 Cumhuriyet Halk Fırkası kongresinde Türk Ocakları'nın Feshi ve fırkaya devri karan alındı (17 mayıs 1931).

Cumhuriyet Halk Fırkasının bu kongresinde Türk ocaklarıyla birlikte "Türk Matbuat Cemiyeti", Türk ilahiyat Zabitleri Cemiyeti", "Türk Kadınlar Birliği"de kapatılmıştır. Fırka Türk Ocakları'nı kapatırken Halkevleri adıyla kültür müesseseleri açmayı kararlaştırmıştır. 1932 yılında 12 Halkevi açılmıştır. İkinci açılış belirttiğimiz gibi 1949 olmuştur.

Türk Ocağı, dağılma aşamasındaki imparatorluğun içinde Arapların Ahailü'l-Arabî, Kürtlerin Hivi, Arnavutların Başkum, Yahudilerin Makabi, Ermenilerin Hınçak ve Taşnak gibi azınlık örgütlerinin bölücü faaliyetlerinin yaygın olduğu bir zamanda kurulmasıyla millî birlik açısından önemli bir rol oynamıştır. Türk Yurdu dergisi ise etrafında topladığı aydınlarla Cumhuriyetin ilmî temelini ve kadrosunu oluşturmuştur. Nitekim Atatürk, yeni kurulan Cumhuriyetin milletvekili ve bakanlarını bu aydın kadrodan seçmiştir. Türk Ocağı ekibinden bir kısmının 1913 yılında Türk Bilgi Derneği adlı bir dernek kurduklarını fakat, derneğin, 1914 yılına kadar faaliyetini sürdürdüğünü görmekteyiz. Bilgi adlı bir mecmua da çıkaran dernek Türkoloji Enstitüsü gibi çalışmaktaydı.

1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi sonucunda Osmanlı Devleti'ni yok olmaya doğru sürükleyen gelişmeler, yalnız politikacıları ve bürokratları değil aydınları

---

[91] SARINAY - a.g.e., s.138

[92] KABACALI – a.g.e., s. 58

da bir yol ayrımının eşiğine getirmiştir. Bu problemlerin faturasının İttihatçı Talat, Enver ve Cemal Paşalara çıkarılması ve bunların yurt dışına kaçmak zorunda kalmalarıyla İttihat ve Terakkî kendini resmen feshetmiştir. Bu dönem İzmir ve İstanbul başta olmak üzere Anadolu'nun fiilen işgaliyle aynı zamana rastlamaktadır. Türk Ocaklılar İzmir'in işgaliyle büyük mitingler tertipleyerek halkı uyandırmışlar. İstanbul'un işgaliyle Anadolu'ya geçerek Müdafaa-i Hukuk teşkilâtlarında çalışmışlar. İstanbul'dan Anadolu'ya silâh kaçıran "Karakol" teşkilâtında fiilî rol oynamışlardır. Mustafa Kemal ve arkadaşlarının çabaları daha önceden başlamış olan mahallî teşkilâtlanmaları ve direnişleri birleştirerek tek merkez altında toparlanmak üzere yoğunlaşmıştır. Bu büyük ölçüde başarıldıktan sonra millî mücadeleden zaferle çıkmak mümkün olmuştur. Anadolu'daki bu hareket, batıda modernleşmeci ve demokrat bir muhtevaya sahip olarak gelişen Milliyetçiliğin bozularak emperyalizme dönüşmesine karşı kalkınmacı ve bağımsızlıkçı bir Milliyetçiliğin gelişimini simgeliyordu. İçerde ise biraz da tarihî zorunluluk olarak millî bir devletin inşasına yöneliniyordu. Milliyetçi Türkçü aydınlar bu yeni durumun Türk milletinin yaşama ve kalkınma azmini temsil ettiğine ve bunun da son tarihî fırsat olduğuna inanarak yeni kurumların ve politikaların savunucuları olmuşlardır.

Buna bağlı olarak Cumhuriyetin kurucularının öncelikli amacı yeni millî devlete ve bu devletin hedeflerine meşruiyet sağlayacak bir ideolojinin yaratılması ve Osmanlının son döneminden itibaren gelişmeye başlayan milli bilincin kökleştirilmesi olmuştur. Ziya Gökalp ile Yusuf Akçura'nın öncülüğündeki Türkçü/Milliyetçi fikir akımı bu açıdan belli başlı esin kaynaklarıydı.[93]

3.2 CUMHURİYET DÖNEMİ'NDE TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

Emperyalist faaliyetlerin yoğunlaşmasıyla birlikte 19. Yüzyılın ikinci yarısı ve sonrası, ülkenin hem ekonomik hem siyasi olarak sömürgeleşmesine doğru pupa yelken gidisine sahne olmuştur. 30 yıllık Abdülhamit Dönemi süreci dondurmasına rağmen geriletemedi. Süreç, ülkenin oldukça küçülmüş olan coğrafyasına 20. Yüzyıl başlarında işgal edilmesiyle sonuçlandı. Bu döneme kadar "resmi ideoloji" olan "Osmanlıcılığın" yanında, "İslamcılık", "Türkçülük" ve "Batıcılık" seklinde kategorize edilen fi-

[93] ÇAY - a.g.e.

kir akımlarından ortaya çıkmaya başlıyordu. Üç akimin az ya da çok sosyal bir karşılığı da bulunuyordu.

Batının zihniyet ve teknolojik üstünlük olarak kapımıza dayanmasından sonra fiilen içeriye de girmesi. toplum içinde gönüllü ve yerli acentalarının ortaya çıkması."Batıcılığı" en azından "Batılılaşmayı" göz ardı edilemeyecek bir konuma yükseltiyordu. Balkanların elden gitmesinden sonra geriye kalan nüfusun büyük ölçüde İslam dininden olması ise "İslamcılığı" gündeme getirmişti. Yine Milliyetçilik olgusunun önem kazanması. Osmanlı tarihinin son aşamasında Türklerin Milliyet bilincinin önemini kavranması ve siyasi ideolojik bir tavır koymanın gerekliliğine inanmalarıyla mümkün olmuştur."Asli unsur" olmalarına rağmen "ortada kalmaları" ve Anadolu'nun son vatan parçası olarak hayati bir önceliğe sahip olması ister-istemez "Türkçülük" fikrini ortaya çıkartıyor. Ve ağırlıklı bir rol üstlenmesine sebep oluyordu.

Bu kavramalarla sembolize edilen fikir akımlarının. daha doğrusu fikri kamplaşmaların sosyo politik ve sosyo-kültürel projelerinde de bu fiili durumlar belirgin bir yere sahip olmuştur. Bunun en çarpıcı örneğin Milliyetçi/Türkçü akımın fikir babası olan Ziya Gökalp oluşturur. "Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak" deyimi bu eğilimi yeterince göstermektedir. Yeni fikir akımlarında az ya da çok gözlenen bu sentez anlayışının istisnası "radikal batılılaşma" taraftarlarıdır.

1908 yılında II. Meşrutiyet'in ilânı ile birlikte iyice su yüzüne çıkan fikir akımları.güçlü kalemşörlere ve taraftarlara sahip olmaya başlamıştı. Yine de tartışmalar merkezdeki siyasi-bürokratik elit içi çatışmalara ve entelektüellerin polemiklerinin ötesine pek taşmamıştı. Fakat Ekim 1918 tarihinde imzalanan Mondros Mütarakesi'nin simgelediği Osmanlı Devletini yok olmaya doğru sürükleyen gelişmeler, yalnız politikacıları ve bürokratları değil, aydınları da bir yol ayırımının eşiğine getirmiştir.

Müttefiklerin Osmanlı toprakları üzerindeki emelleri daha eskilere gitmesine rağmen ilk somut ifadesini Fransa, İngiltere ve Rusya arasında 1915 Martı'nda yapılan Nota teatisinde yer alan taksim planlarında bulunmaktadır. Zamanla bu planlar gelişmiş ve yeni ortaklar ortaya çıkmıştır. Sorunların doğrudan dönemin İttihat ve Terakki yöneticileri olan Talat, Enver ve Cemal Paşalara fatura edilmesi üzerine yurtdışına çıkmak zorunda kalmaları sonucunda, meydan,müttefiklere sıcak bakan bir kısmı da

doğrudan"mandacılığı"benimsemiş olanlara kaldı. İttihat ve Terakki'nin 1918 Kasımı'nda kendini resmen feshetmesiyle Anadolu'nun fiilen işgali hemen hemen aynı döneme raştlamaktadır.

Özellikle İzmir'in ve İstanbul'un işgali Türk siyasi tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. En basta Milliyetçilik fikrinin yeniden güç kazanmasına ve mücadele anlayışına toplum içindeki desteğinin artmasına yol açmıştır. İttihat ve Terakkinin dağılmasından sonra zayıflamış ve bölünmüş olan Milliyetçi akim ve bilinç yeniden canlanıyordu. Anadolu'nun çeşitli bölgelerinde mücadele ve direnme azmini ifade eden cemiyetler kuruluyordu. Yine bir çok "İslamcı" entelektüel. kendi konumlarını gözden geçiriyor ve Milliyetçi teşebbüslere destek vermeye başlıyordu. Son Mebusan Meclisinin de destek vermesinden sonra direnme gücünün merkezi İstanbul'dan Anadolu'ya kaymıştır.

Mustafa Kemal ve arkadaşlarının çabaları. daha önceden başlamış olan mahalli teşkilatlanmaları ve direnişleri birleştirerek tek merkez altında toparlamak üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu büyük ölçüde başarıldıktan sonra Millî mücadeleden zaferle çıkmak mümkün olmuştur. Bu başarı her şeyden önce 19. yüzyılda doruk noktasına ulaşan emperyalizmin gerilemesine, en azından stratejilerini gözden geçirmelerine yol açmıştır. İkinci olarak, Batılı gelişmiş ülkelerin sömürgesi ya da arka bahçesi durumundaki ülkelerde benzeri uyanışların ve hareketlerin bir öncüsü olmuştur. Bütün bunlar daha sonraları bazı Marksist Leninist çevrelerce yapılan karalamaların aksine Millî mücadele hareketinin tarihi ve evrensel bir öneme ve değere sahip olduğunu söylemek için yeterlidir. Anadolu'daki hareket, Batı'da modernleşmeci ve demokrat bir muhtevaya sahip olarak doğup gelişen Milliyetçiliğin bozularak emperyalizme dönüşmesine karşı kalkınmacı ve bağımsızlıkçı bir Milliyetçiliğin gelişimini simgeliyordu. İçerde ise biraz da tarihi bir zorunluluk olarak Millî bir devletin inşasına yöneliyordu.

1920 yılında Türkiye Büyük Millet Meclisinin kurulusuyla başlayan gelişmeler uzun bir zaman dilimine yayılmıştır. Gelişmelerin ilk bölümü yeni devletin siyasi çatısını örme çabalarından oluşmaktadır. Millî mücadele arifesinde oluşmaya başlayan sosyal ve entelektüel birlik ve destek siyasi yapılanma konusunda da büyük ölçüde devam etmiştir. Millî mücadele başarıldıktan ve merkezi otorite ihdas edildikten sonra

entelektüeller ve politikacılar arasında farklı fikirler filizlenmeye başlamıştır. Farklılaşma özellikle Mustafa Kemal ve arkadaşlarının sosyo-ekonomik ve sosyo-kültürel gelişmeleriyle ilgili projeleri gündeme getirmesiyle ortaya çıkmıştır.[94]

3.2.1 Atatürk ve Türk Milliyetçiliği

Osmanlı imparatorluğu dağılınca Türk Milliyetçiliği daha tesirli hale geldi. Türk milletinin yok olma tehlikesiyle karşı karşıya kalması bunu gerektirdi. Bu derece ağır felaketten ancak Millî birlikle kurtulunabilirdi. Böyle de olmuş, kurulan Türkiye Cumhuriyeti temelini Millî mücadele oluşturmuştur. Millî mücadelenin ruhu ise Türk Milliyetçiliğidir. Millî mücadelenin öncüleri Tanzimat'tan günümüze gelen Milliyetçilik fikriyle yetişen aydınlardır.

Millî mücadelenin önderi Türk Devleti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün en önemli özelliği Milliyetçi olmasıydı. Atatürk'ün sağ olduğu dönemde Milliyetçilik aleyhinde bulunmak söz konusu olamazdı. Atatürk milletine olan bağlılığını şöyle belirtiyordu. "Türkler on beş asır evvel, Asya'nın göbeğinde muazzam devletler teşkil etmiş ve insanlığın her türlü kabiliyetine belirti olmuş birer unsurdur. Sefirlerini Çin'e gönderen Bizans'ın sefirlerini kabul eden bir Türk devleti ecdadımız olan Türk milletinin teşkil ettiği bir devletti."

Atatürk "Milliyet davasını siyasi bir mücadele konusu olmadan önce şuurlu bir ülkü meselesi" olarak görür. Atatürk'te "şuurlu ülkü demek müspet ilme dayandırılmış hedef" demektir.[95]

"Benim hayatta yegane fahrim, servetim Türklükten başka bir şey değildir"[96] diyen Atatürk Türk Milliyetçiliği için, "Biz doğrudan doğruya milliyetperveriz ve Türk Milliyetçisiyiz. Cumhuriyetimizin dayanağı Türk topluluğudur. Bu topluluğun fertleri ne kadar Türk kültürü ile olurlarsa, o topluluğa dayanan cumhuriyette o kadar kuvvetli olur"[97] demek suretiyle Türk Devleti'nin ve onun cumhuriyetinin Millî kültüre dayandığını ifade ediyordu.

---

[94] www.mhp.org.tr/tarihçe

[95] Abdülkadir İNAN - **Atatürk ve Dış Türkler,** Türk Kültürü Dergisi, Ankara 1963, Sayı 13, s. 115

[96] Mahmut Esat BOZKURT - **Yakınlardan Hatıralar,** İstanbul 1955, s. 95

[97] İlköğretim Mecmuası - Ankara 1940, C. 4, Sayı 61

Atatürk Milliyetçilik fikrine uygun olarak devleti kurarken şüphesiz en önemli yardımcıları Türk ocakları etrafında toplanmış Ziya Gökalp, Halide Edip, Hamdullah Suphi gibi aydınlar olmuştur.

Bunların içinde Ziya Gökalp'in Türk devletine şekil verilmesinde büyük etkileri olduğu şüphesizdir. Türkiye'de teorik aklın pragmatik eyleme olan üstünlüğü Ziya Gökalp'le başlamıştır. Gökalp'in Türkçülüğün esasları adlı eserinde belirttiği fikirleri yeni Türk devletine şeklini vermiştir. Özellikle Gökalp'in karparatif sistem konusundaki fikri temel belirleyicilerden olmuştur. Gökalp İttihatçılarla bir dönem aynı fikri paylaştıkları halde Kemalistler Gökalp'e İttihatçılarla aynı statüyü vermemişlerdir.

Cumhuriyet döneminde Atatürk'ten sonra Milliyetçilik ikinci plana atılmıştır. 1944 yılında ise Türk Milliyetçiliği mevcut şeflik idaresinin ağır bir darbesine maruz kalmıştır.[98]

CHP yönetiminin politikaları, 1920'li yılların ikinci yarısında ve sonrasında yeni bir kalkınma hamlesiyle birlikte "yeni bir toplum yaratma" ya odaklanmıştı. Atatürk'ün 1925 yılındaki konuşmaları yeni devletin temelinin ve hedefinin nasıl görüldüğüne dair birçok bilgiyi kapsamaktadır:[99]

"Türk inkılâbı nedir? Bu inkılâp, kelimenin vehleten ima ettiği ihtilal manasından başka, ondan daha vasi bir tahavvülü ifade etmektedir. Bugünkü devletimizin sekli, asırlardan beri gelen eski şekilleri bertaraf eden en mütekamil tarz olmuştur. Milletin idame-i mevcudiyet için efradı arasında düşündüğü rabıta-ı müştereke, asırlardan beri gelen şekil ve mahiyetini tebdil etmiş, yani millet, dini ve mezhebi irtibat yerine, Türk Milliyeti rabıtasıyla efradını toplamıştır. Millet, beynelmilel umumi mücadele sahasında sebebi hayat ve sebebi kuvvet olacak ilim ve vasıtanın ancak muasır medeniyette bulunabileceğini, bir hakikati sabite olarak umde ittihaz eylemiştir."[100]

Millî mücadelenin Atatürk dışındaki önde gelen liderleri (Kazım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay gibi) bu çerçevede biraz daha farklı strateji izlenmesi taraf-

---

[98] BEŞİRLİ - a.g.e., .74-75

[99] www.mhp.org.tr/tarihçe

[100] Türk Devrim Tarihi Enstitüsü - **Cumhurbaşkanları, Başbakanlar Ve Millî Eğitim Bakanlarının Millî Eğitimle İlgili Söylev Ve Demeçleri**, Ankara 1946, s. 28

tarı oldukları için Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasını kurmuşlardır. Liderler arasında bağımsız, Millî ve güçlü devletin kurulması açısından bir ayrılık yoktur. Farklılaşma, CHP iktidarının temsil etmeye başladığı radikal modernleşmeye karşı, daha ılımlı bir modernleşmeyi savunmalarıyla ortaya çıkmaktadır. Bu durumun, yeni devletin oluşumu sonrasında "Batıcı-Milliyetçi" ve "Muhafazakar-Milliyetçi" gibi kavramlarla tanımlanabilecek bir "yol ayrımını" anlatmaktadır.

1925 yılı içinde Doğu Anadolu'da merkezi devlete karşı ciddi bir başkaldırı boyutuna ulaşan Şeyh Sait İsyanı, iktidarın reformist politikalarının radikalleşmesine ve yönetim tarzının otoriterleşmesine hizmet etmiştir. 1930'lu yıllarda atı Avrupa devletlerinde ciddi siyasi istikrarsızlıklar ve ekonomik bunalımlar sonucunda tek-parti rejimlerinin ortaya çıkması (İtalya'da Faşizm, Almanya'da Nazizm de bu süreci derinleştirmiştir. Böylece ortaya Kemalizm olarak tanımlanan tek-parti rejimi çıkmıştır.

Millî mücadeleye destek verenler hatta yönetenler arasında hem İttihat ve Terakki hem de Türk Ocağı gibi Cumhuriyet arifesinin en güçlü teşkilatlarının özel bir önemi ve ağırlığı vardır. Bu bizzat mücadelenin ön saflarında savaşma ya da fikri desteğini sağlama seklinde tezahür etmiştir. Milliyetçi/Türkçü entelektüeller Milli mücadelenin bir devamı olarak Anadolu'da ortaya çıkan devletle fikirlerinin hayata geçme imkanına kavuştuğunu düşünmüşlerdir. Yeni durumun Türk milletinin yaşama ve kalkınma azmini temsil ettiğine ve bunun da son tarihi fırsat olduğuna samimi bir şekilde inanmışlardır. Türk Ocakları'nın 1931 yılında kapandığı zamana kadar yeni kurumların ve politikaların en güçlü savunucularından biri olması, öncelikle bu inançlarından, yani realiteyi yorumlayış şekillerinden kaynaklanmaktadır. Yine birlik ve beraberliğin özellikle geçiş dönemlerinde hayati bir önem taşıdığını tartışmasız kabul etmeleri bu konumlarını pekiştirmiştir.[101]

Milliyetçilik, ister istemez hem yönetici kadrosunun zihniyet dünyasını çevreleyen hem de devletin hamurunu oluşturan ana fikirdir. Buna bağlı olarak Cumhuriyetin kurucularının öncelikli amacı, yeni Millî devlete ve bu devletin hedeflerine meşruiyet sağlayacak bir "ideolojinin" yaratılması ve Osmanlının son döneminden itibaren gelişmeye başlayan Millî bilincin kökleştirilmesi olmuştur. Ziya Gökalp ile Yusuf

[101] www.mhp.org.tr/tarihçe

Akçura'nın öncülüğündeki Türkçü/ Milliyetçi fikir akimi bu açıdan belli başlı esin kaynaklarıydı. Dayanışmacı yanı ağır basan sosyal ve ekonomik politikalarda (halkçılık ve devletçilik) da ayni çizgiyi görmek mümkündür.[102]

Bir yabancı yazarın belirttiği gibi, Türk Milliyetçiliğinin en önemli "iç sorunlarından" birinin, Osmanlı devletinin Batı karşısında devamlı gerilemesinin iyice sarstığı "özgüven" ve "kendine saygı" duygusunu yeniden kazanması olduğunda şüphe yoktur. Millî mücadele ve daha sonrasındaki gelişmelerin bu açıdan hayati bir rolü bulunmaktaydı. Türk Milliyetçileri bu konuda başarılı olmuşlardır. Hem Millî mücadelenin kazanılmasında hem de temel bir ihtiyaç olan siyasi otoritenin tesis edilmesinde çok önemli görevler üstlenmişlerdir. Milliyetçi söylem de öz güvenin kazanılmasında temel kaynaklardan birini oluşturmuştur.

Buna rağmen özellikle Ziya Gökalp'in fikirleriyle/projeleriyle 1923 yılı sonrasının tamamen çakıştığını söylemek yanıltıcı olacaktır. Diğer bir çok Meşrutiyet döneminde yetişen entelektüelde olduğu gibi Gökalp de baş döndürücü hızdaki gelişmelerin yaşandığı bir ortamın içinde yaşamış biriydi. Fikirlerinin ana temasında bir farklılık olmasa bile bazı değişiklikler göze çarpıyordu. Hilmi Ziya Ülken'in "Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi" isimli eserindeki bu konuyla ilgili değerlendirmesi oldukça açıklayıcıdır:

"Gökalp Türk sosyolojisinin kurucusudur. Ana kavramları getirmiş ve Fransız sosyoloji ekolüne sadık bir öğretim teşkilatı yapmıştır. Teorik alanda kurduğu esaslara dayanarak tarihimizi incelemeye kalkmış, sosyolojik, tetkikin ilk örneklerini vermiştir. Kaynaklarının yetmezliği ve genelleştirme meraki yüzünden bazı dokunulacak noktaları da olsa geniş hatları ile değerini saklamaktadır...Gökalp aynı zamanda bir reformcudur. Bütün içtimai soruları bu açıdan cevaplandırmıştır. Bu uzlaşma sekli doğmasaydı

---

[102] Gökalp, İleri Gazetesi'nde 1922 yılı içinde yayınlanan bir makalesinde Millî Mücadelenin önemini söyle anlatmaktadır: " *Biz hakiki bir millet gibi yasamaya ancak Millî Misakımızın doğmasıyla başladık. Zaten beş on seneden beri gençlik arasında belirmeye çalışan Millî mefkuremizin resmi ve siyasi bir kıymet olmasında Millî misakımızın doğmasıyla başladı. O halde, Millî Misakımızın feyizli semeresini Yunan ordusunu mağlup ederek mukaddes yurdumuzdan kovmaya münhasır görmemeliyiz. Milletimizi içtimai vicdanin şuursuz tabakasından yükselterek şuurlu tabakasına çıkaran ve ona saltanat ve hakimiyet hakkinin bizzat kendisinde olduğunu anlatan da yine Millî Misakımız değil midir?...*" Ziya GÖKALP - *İleri Gazetesi*", Nu. 1679, 8 Teşrin-i Evvel 1338 (1922

modernciler ile Türkçüler ve İslamcıların arasında gerginlik devam eder ve sorular cevapsız kalırdı. Fakat siyasi olaylar reformcunun başarısından daha hızlı geliştiği için Gökalp'in 4-5 yıl içinde kendi planında birkaç defa düzeltme yapmasına sebep olduğu gibi. son yıllarında başlayan içtimai devrimler silsilesi reform tasarılarına hiç uymayan şekilde gelişmiştir. 1924-1929 yılları arasında tesirleri gittikçe darlaşarak devam etmiştir. Büyük düşünürün bütün fikirlerinin toptan ele alınmaması, yayınları arasındaki evrimin görülmemesi yanlış anlaşılmasına sebep olmuştur..."[103]

1920'lerin ikinci yarısında oluşmaya başlayan ve 1930'larda giderek netleşen "Kemalizm". Batıcı-laik yönü ağır basan entelektüellerin katkılarıyla yeni bir Milliyetçilik ve modernleşme anlayışı yaratmıştır. Toplum ve kültür politikaları açısından bakılınca bu özellik daha çok ön plana çıkmaktadır.

1931 ve 1935 CHP programlarıyla resmileşen Milliyet anlayışı, dil ve kültür birliği ile bir ülkü etrafında toplanmayı içeriyordu. Milliyetçilik ise Millî birliği sağlamayı ve yeni Cumhuriyeti korumayı temel almaya başlamıştır. Biraz da konjonktürün zorlanmasıyla. bağımsızlığın ve sınırların korunması hemen hemen tek nihai hedef gibi görünüyordu. Türk Milliyetçiliğinin önemli bir parçası olan Anadolu dışındaki Türklerle ilgilenmek, kültür birliğini ve dayanışmayı geliştirmek seklindeki "Turan idealleri" gözle görülmez olmuştu. Milliyetçilik anlayışının bir diğer önemli parçası olan din olgusu için de ayni şey geçerliydi. Bunlara son olarak Osmanlı devrinin yok sayılması da eklenmiştir. İslamiyet öncesi Türk tarihini yapılan göndermelerin yanında, Anadolu'da yaşamış olan eski medeniyetlerin Türk olduğuna dair tarih ve dil tezleri, yeni bir meşruiyet anlayışının geliştirilmeye çalışıldığını gösteriyordu.

Bu politikalar ve söylem İsmet İnönü (Millî Şef) döneminde de varlığını devam ettirmiş ve hatta bazı açılardan geliştirilmeye çalışılmıştır. Devlet yönetimi içinde giderek daha çok istihdam edilen "hümanist" ve "Eski Marksist" kadrolar tarafından zenginleştirilmiştir. Hasan Ali Yücel'in eğitim politikaları ve özellikle "Köy Enstitüleri" gibi uygulamalar bu türden politikalara örnek teşkil etmektedir.

Bütün bu gelişmeler,Gökalp'in üç büyük realiteyi ifade eden Türklük,İslamiyet ve Gelişme (Batılılaşma) arasındaki zorunlu ve anlamlı sentezinin sekteye uğradığını

---

[103] Hilmi Ziya ÜLKEN - **Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi**, İstanbul 1966, C. 2, s. 609-610

göstermektedir. Benzer sorunlar, Türk Milliyetçi hareketi içerisinde hem fikir.hem de kitle organizasyonu olarak öncü bir rol üstlenmiş olan Türk Ocakları bünyesinde de gündeme gelmiştir. En başta gelen tartışma konularını, Milliyet kavramının sınırlarını yeniden tayin etmek ile Ocakların faaliyet alanıyla ilgili sorunlar oluşturmuştur. Yeni değişikliklere göre Milliyet kavramını oldukça genişlemiş, Ocakların faaliyet alanı da Türkiye ile sınırlandırılmıştır. 1927 yılından itibaren CHP yönetiminin doğrudan müdahalelerinin de etkisiyle Ocakların temel amaçları ile "resmi Milliyetçilik" anlayışı büyük ölçüde paralel bir duruma gelmiştir. Buna rağmen Türkçü/Milliyetçi fikirlere olduğu gibi Türk Ocakları'na yönelik itirazların ve eleştirilerin arkası kesilmiştir.[104]

Yeni devletin kurulusu ve yapılanması sürecinde önemli bir yeri olan Ziya Gökalp ile Yusuf Akçura'nın CHP yönetimi ve politikaları ile ayrıldığı bazı noktalar da olmuştur. Yine Kemalist kadroların dışında kalmış bazı Türkçü/Milliyetçi entelektüeller de zaman zaman "Kemalist Milliyetçilik" anlayışına muhalefet etmişlerdir. En önemlisi devlet kuruluşları içinde yer alan veya dışarıda kalmış olan "hümanist"ve "komünist" eğilimli yazılarla ciddi polemiklere girmişlerdir. Ünlü kültür ve tarih sosyologu Erol Güngör Cumhuriyetin ilk yıllarında kültürel ve sosyal tercihler konusunda ortaya çıkan temel farklılaşmayı söyle özetlemektedir:

"İmparatorluk parçalanıp da Cumhuriyet kurulduğu zaman Gökalp ve onunla birlikte yeni iktidar sahipleri artık Türk devleti için yeni bir politika tespit etmek zorundaydılar. Bu devrede Gökalp'in eski büyük rolünün kalmadığını görüyoruz. Genç yaşında ve Cumhuriyetten bir yıl sonra ölmemiş olsaydı fikirlerinde nasıl bir değişiklik olurdu, bilmiyoruz. Fakat Türkçülük hareketi içinde yetişmiş olan yeni nesil yeni kurulan merkeziyetçi hükümetin politikalarıyla kolayca uzlaşamadı. Gökalp hayatta iken yazı değişmesine şiddetle karşı koymuş,takvim için bir hicri tarihin esas tutulmasını istemiş, dilde tasfiyeciliğin aleyhinde bulunmuştu. Devlet makamlarında yavaş yavaş radikal bir Avrupacı ekibin hakim olduğu görülüyordu..."[105]

1931 ve 1935 CHP programlarıyla resmileşen Milliyet anlayışı, dil ve kültür birliği ile bir ülkü etrafında toplanmayı içeriyordu. Milliyetçilik ise millî birliği sağlamayı ve

---

[104] www.mhp.org.tr/tarihçe

[105] GÜNGÖR - a.g.e., s.241

yeni Cumhuriyeti korumayı temel almaya başlamıştı. Biraz da konjektörün zorlamasıyla, bağımsızlığın ve sınırların korunması hemen hemen tek nihaî hedef gibi görünüyordu. Türk Milliyetçiliğinin önemli bir parçası olan Anadolu dışındaki Türklerle ilgilenmek, kültür birliğini ve dayanışmayı geliştirmek şeklindeki "Turan idealleri" gözle görülmez olmuştu.[106] Milliyetçilik anlayışının bir diğer önemli parçası olan din olgusu için de aynı şey geçerliydi. Bunlara son olarak Osmanlı devrinin yok sayılması da eklenmiştir. Bu program İsmet İnönü zamanında devlet yönetimi içerisinde daha çok istihdam edilen eski Marksist ve hümanist kadrolar tarafından geliştirilmiştir.[107]

Bu düşünceler ve radikal kültürel reformlar gerek Atatürk'ün bir kısım silah arkadaşları (Kâzım Karabekir, Ali Fuat Cebesoy, Rauf Orbay) gerekse Ziya Gökalp ve Sadri Maksudi Arsal gibi Milliyetçi aydınlar tarafından farklı bir siyasetle karşılanmış, bu durum "batıcı-Milliyetçi" ve "muhafazakâr-Milliyetçi" gibi kavramlarla tanımlanabilecek bir yol ayrımına sebep olmuştur. Neticede Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın kurulması ve bu fırkada Türk Ocaklarının yer alması Tek Parti iktidarınca hoş karşılanmayarak Türk Ocakları 1931 yılında kapatılmış, bütün malları CHP'nin gençlik kolları gibi çalışan Halkevlerine devredilmiştir.[108]

"Dil inkılâbı" gibi radikal kültürel reformlara mesafeli yaklaşımlar açısından Ziya Gökalp yalnız değildir. Cumhuriyet dönemi Milliyetçi/Türkçü düşünce tarihinde önemli bir yeri olan Sadri Maksudi Arsal da bu konuya temkinli yaklaşanlar arasında yer almaktadır."İnkılâpçı" ve "Türkçü" entelektüeller arasındaki farklılık 1931 yılında Türk Ocakları'nın kapatılması sırasında da ortaya çıkmıştır. Batıcılığı ve inkılâpçılığı ağır basan ikinci kuşak Türk Ocakları yöneticileri Ocakların kapatılmasından yana tavır koy-

---

[106] Turancılık Atatürk Dönemi ve 1944'e kadar Millî Şef Dönemi'nin resmî devlet politikasıdır.

[107] Çalık MHP'nin savunduğu Türk Milliyetçiliğinin ideolojik formülasyonu ile bilhassa 1980'li yıllarda Anayasaya dahi grip tam bir tanımı yapılmayan Atatürk Milliyetçiliğinin ideolojik formülasyonunu ayırmaktadır Atatürk Milliyetçiliğini, "İslâm öncesi Türk tarihi perspektifi + pozitivizm + laisizm + Tanzimatçı dış politika + bürokratik yönetim geleneği ve bürokratik yönetimin demokratik yönetime vesayeti... Böyle olunca Ziya Gökalp - Mümtaz Turhan - Dündar Taşer - Erol Güngör geleneğinde şekillenen Türk Milliyetçiliğinin bu formülasyona indirgenmesi veya hapsedilmesi mümkün mü?" şeklinde tanımlarken Türk Milliyetçiliğinin ideolojik formülasyonunu şu şekilde yapmaktadır: "Öncelikle merkezine Orhun Kitabeleri ve Selçuklu-Osmanlı geleneğinin oturduğu bir tarih şuuru + Türk kültürü + millet iradesinin bürokratik yönetime takaddümü yani demokratik yönetimin önceliği... Bir bütün olarak demokrasi talebi. Bilhassa bu son nokta yani millet iradesinin üstünlüğü, Milliyetçilik anlayışının, dünyanın her yerinde ve her devirde 'olmazsa olmaz' şartıdır. (Mustafa ÇALIK - **Milliyetçilik Milliyetçiliğe Karşı**, Sabah Gazetesi, 30 Mayıs 1999)

[108] ÇAY - a.g.e.

muştur. Hamdullah Suphi Tanrıöver'in karşı çıkmasına rağmen. Vasıf ve Reşit Galip Beylerin , Ocakların inkılâplardan sonra yapacakları bir işi kalmadığını. vazifesini hükümetin doğrudan ele aldığını içeren tezleri kabul görmüştür.[109]

Türk Ocaklarının kurulmasından hemen sonra 1923 yılında İstanbul Darülfünunu Talebe Cemiyeti kurulmuş. daha sonra bu dernek diğer talebe birliklerinin katılımıyla Millî Türk Talebe Birliği (MTTB) adı altında birleşmiştir. Birliğin başkanlığına Tahsin Bekir (Balta), sekreterliğine ise İbrahim (Öktem) Bey getirilmiştir. MTTB, Tek Parti yönetimince kapatılana kadar ve bilahare Tevfik İleri zamanında tekrar açılınca öğrenci hareketlerinin büyük bir kısmını sevk ve idare etmiştir. Dernek 1933 yılında bozkurtu kendine amblem olarak seçmiştir. MTTB, "Vatandaş Türkçe Konuş/Yabancı Tranvay Şirketine Boykot/Yerli Malı Kullanma Haftası/Türk Mezarlığına Saldıran Bulgaristan Gençlerini Telin/Nazım Hikmet'e Af Kampanyasına Karşı Çıkma" gibi millî hareketlerin hep içinde bulunmuştur. 1930 yıllarının başında Tek Parti yönetiminin dışında kalan ve yukarıda belirttiğimiz resmî Milliyetçilik anlayışı yetersiz bulan, Turan idealini canlı tutmaya çalışan Nihal Atsız ve arkadaşları Adsız Mecmua girişiminde bulunmuşlardır.

Atsız ve arkadaşları İslamiyet'ten önceki Türk tarihine sık sık atıfta bulunmuşlar, ırk kavramını daha ön plânda değerlendirmişlerdir. Bu mecmuanın yaklaşık 1 yıl süren yayın hayatından sonra Atsız 1933 yılında Orhun Mecmuası'nı çıkarmış fakat bu da uzun sürmemiştir. Bu dönemde Milliyetçi yayınlar olarak Hıfzı Oğuz'un çıkardığı "Çığır Mecmuası"nı, MTTB'nin çıkardığı "Birlik Mecmuası"nı, Reha Oğuz Türkkan'ın yönettiği "Gökbörü" dergisini görmekteyiz. 1940 yılının başlarında Reha Oğuz Türkkan'ın Ankara'da Türk kültürüne hizmet vermek amacıyla "Kitap Sevenler Kurumu"nun kurulduğunu ve başta Ziya Gökalp'in eserleri olmak üzere Milliyetçi yayınları bastırdığını görmekteyiz. Bu kurum kısa bir süre sonra CHP tarafından Halkevlerine katılmaya zorlanmıştır.[110]

---

[109] www.mhp.org.tr/tarihçe

[110] ÇAY - a.g.e.

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKUMANTASYON MERKEZİ

3.2.2 Tek Parti Döneminde Türkçü / Milliyetçi Akım

Kemalist yönetimin dışında kalmış, "resmi Milliyetçilik" anlayışını yetersiz bulan bazı entelektüeller 1930'lu yıllarda kendi tezlerini savunmaya devam etmişlerdir. Bunlar arasında en kayda değer olanlardan biri, Nihal Atsız yönetiminde çıkan "Adsız Mecmua" girişimidir. İkinci kuşak Türkçü entelektüellerin önde gelen isimlerinden olan Atsız, resmi tarih tezine karşı çıkmış ve Turan ideallerini canlı tutmaya çalışmıştır. Bu mecmuanın yaklaşık bir yıl süren yayın hayatı olmuştur. Kasım 1933'te yine N. Atsız'ın yönetiminde "Orkun Mecmuası" yayınlanmaya başlamıştır. Mecmuanın yazarları arasında bir çoğu Adsız Mecmuanın da yazarları olan s. Kemal Yetkin. N. Sami Banarlı, Vasfi Çobanoğlu, Orhan Şaik Gökyay, F. Abdullah Tansel, Tevetoğlu gibi isimleri dikkat çekmektedir. Bu dergi de diğeri gibi uzun soluklu olamamıştır. Çünkü tek parti yönetiminin sınırlayıcı mantığı buna engel olmuştur. 1930'larda Milliyetçi/Türkçü yayınlarıyla dikkat çeken diğer dergiler, Hıfzı Oğuz'un yönetiminde çıkan "Çığır Mecmuası" ile Millî Türk Talebe Birliği'nin yayın organı durumundaki "Birlik Mecmuası" dır.

İkinci Dünya Savaşı arifesine gelindiğinde ülkedeki fikir/ideoloji mücadelelerinin alevlendiği göze çarpmaktadır. Tek-parti yönetiminin mesaisinin ister istemez milletler arası sorunlar ve gelişmeler üzerine yoğunlaşması bunu teşvik etmiştir. Miller arası mücadelenin kızışmasının Türkiye'deki entelektüeller üzerinde de yansımaları ortaya çıkıyordu. Bu konjonktürde değişik görüşteki yazarların çalışmalarına hız verdikleri, tek parti iktidarını etkilemeye çalıştıkları görülmektedir. Bu girişimler arasında solcu çevreler ile Milliyetçi / Türkçü çevreler en dikkat çekici olanlarıdır.[111]

1940 yılının ilk günlerinde dönemin tanınmış Türkçü simalarından Reha Oğuz Türkkan'ın öncülüğünde Ankara'da kurulan "Kitap Sevenler Kurumu" Türk kültürüne hizmet etmek amacıyla yayın yapmak için faaliyete geçmiştir. Kurum, ilk olarak Ziya Gökalp'in başvuru eseri "Türkçülüğün Esasları" isimli kitabını yayınlamıştır. Bu kitabın yayınlanmasıyla tek parti döneminde adı unutulan Ziya Gökalp, tekrar gündeme geti-

[111] www.mhp.org.tr/tarihçe

riliyor ve Türkçü çevrelere bir mesaj verilmeye çalışılıyordu. Kurum kısa bir süre sonra CHP yönetimi tarafından halk evlerine katılmaya zorlanmıştır.[112]

İkinci Dünya Savaşı yıllarında canlılık kazanan Milliyetçi/Türkçü akım üzerine çok çeşitli değerlendirmeler yapılmıştır. Bazı kozmopolit sol çevreler, bu akımı -her zaman olduğu gibi- salt "ırkçı", "faşist" kavramlarıyla "açıklamak"; Nazi Almanya'sının maddi ve manevi desteğinin bir sonucu olarak görmek ve göstermek çabası içinde bulunmaktadır. Bu akım içinde ve özellikle R.O. Türkkan kanadının tezlerinde ırk kavramının önemli bir yer tuttuğu, Turancı ideallerin çok işlendiği ve Türklerin İslam Öncesi Orta Asya tarihine sık sık gönderme yapıldığı göze çarpmaktadır. Dolayısıyla din olgusunun "ikinci planda" kaldığı söylenebilir. Bu durum, Osmanlı son döneminde hakım fikir akımı haline gelen Türkçü/Milliyetçi fikirlerdeki kültür temelli tezlere göre yeni bir merhaleyi ifade etmektedir.

Ancak 1939 yılı sonrasında Türkçü akımın canlılık ve hareketlilik kazanmasının sebepleri incelendiğinde, o yıllarda ve daha sonra yapılan eleştirilerde, genellikle karamalarda göz önüne alınmayan pek çok husus bulunmaktadır. Türkçü akım çoğu zaman altının çizilmeye çalışıldığı gibi, İkinci Dünya Savaşı yıllarında aniden ortaya çıkan bir fikir hareketi değildir. Tarihi bir geçmişe, hem de ideologları açısından sürekliliği olan bir geçmişe sahiptir.

Bir diğer husus, Millî Şef yönetiminin dış politikası üzerinde değişik entelektüel çevrelerin, bürokratların yönlendirme gayretlerinin artışına karşı Türkçü/Milliyetçi cenahın bir tavır alışıdır, bir reaksiyonudur. Yani Türkiye Cumhuriyetinin ve toplumunun yönü konusundaki açık-gizli faaliyetler karşısında duyarlılığın artışıdır. Bunun en basında da bağımsızlık anlayışının korunması, Millî kültür politikalarının geliştirilmesi gelmektedir. Yine Dünyanın yeniden şekillendiği bir konjonktürde "Türk Birliğine" dikkat çekilmesi gibi Turancı idealler yüksek sesle dile getirilmeye çalışılmıştır. Daha

[112] İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıç yıllarında dikkat çeken diğer nokta Türkçü, solcu ve hümanist eğilimli dergilerin canlı bir fikir atmosferi yaratmalarıdır. Sağ cenahta, Orhun, Bozkurt,Gök-Börü ve Ergenekon gibi dergiler göze çarpmaktadır. Bunlar arasında N. Atsız Orhun'un, R. O. Türkkan Gök-Börü'nün başyazarları olarak dikkat çeken isimlerdir. Karşı cenahta ise gizli komünist faaliyetlerin yansıra, Adımlar, Gün, Yurt ve Dünya, Kızılses, Yeni Edebiyat, Yürüyüş gibi irili-ufaklı birçok dergi ile Sertel'lerin yönetimindeki Tan gazetesi yer alıyordu. Bu yayınlar arasında Tan gazetesi Sovyet Rusya yanlısı bir dış politika için "altyapı" oluşturmaya çalışmakla tanınmış bir gazetedir.

önce de olduğu üzere temel meselelerdeki farklılık kendini hemen göstermektedir. 1950'li ve 1960'lı yıllarda solcu çevrelerin "inkılâpçılık" ilkesine sahip çıkmalarının, daha doğrusu sığınmalarının ilk örneklerine bu dönemde rastlıyoruz. Sol eğilimli akademisyenlerin de yazdığı "Yurt ve Dünya" dergisinde çıkan bir yazıda. Cumhuriyet rejiminin Milliyetçilik anlayışı, Batılılaşma kavramıyla özdeş görülen "inkılâpçılık" ilkesinin içine hapsedilerek tanımlanmakta ve "Koyu Milliyetçiler" gerçek millet düşmanı olarak tanımlanmaktadır:

Bu dönemde üzerinde durulması gereken bir diğer husus, Milli Şef yönetiminin kültür ve eğitim politikalarındaki zikzaklar ve tutarsızlıklardır. Özellikle Köy Enstitüleri ile "materyalist" ve muhtevası pek belli olmayan "hümanist" bir eğitim politikasının izlenmesi. Hasan Ali Yücel'in sol eğilimli, materyalist yazarlara yakın ve sıcak davranması dikkat çekici boyutlara varmıştır.[113]

Bütün bunlara Sovyet Rusya güdümlü gizli komünist faaliyetleri ve bunların su yüzüne çıkma politikalarını eklemek gerekir. Bu yıllarda Türkiye Komünist Partisinin koordinasyonu ve desteğiyle gençler arasında "İleri Gençlik Birliği", entelektüeller arasında da "İleri Demokrat Cephe" isimli organizasyonlarla karşılaşılmaktadır. "Marksist/Leninist" devrim stratejisinde özel bir yeri ve fonksiyonu olan "cephe" taktiği böylece Türk siyasi hayatına girmiş oluyordu.

Sosyalist/Komünist orijinli faaliyetlerin sosyalist devrimi ve toplumu gerçekleştirmek seklindeki nihai hedefleri dışında, değişik şartlara göre belirlenen "ara hedefler"i vardır. O döneme ait üç temel amacın (hedefin) bulunduğu görülmektedir. Bunlar ülke politikalarını etkileyerek, yönlendirmek; Türkçü/Milliyetçi fikirleri ve akımı karalayarak, geriletmek ve son olarak Türkiye'nin Sovyet Rusya ile ilişkilerini geliştirmesini teşvik etmek seklinde özetlenebilir. Son amaç, İkinci Dünya Savaşı'nın bitiminde Sertel'lerin

[113] Atatürk'ün ölümünden sonra Tek Parti yönetiminin dış politikası, bağımsızlık anlayışı ve millî kültür politikalarının değişmesi ve devlet idaresinde sol bürokratların kadrolaşması tepkilere yol açmıştır. Bu dönemdeki Marksist faaliyetlerin asıl hedefleri dışında ülke politikalarını etkilemek ve yönlendirmek; Milliyetçi fikir ve akımları karalayarak geriletmek ve Türkiye'nin Sovyet Rusya ile ilişkilerini geliştirmesini teşvik etmek gibi ara hedefleri vardı. Nitekim o dönemin Marksistleri bazen hümanizm, bazen batıcılık ve ilimcilik adı altında bir çok faaliyette bulunmuşlar, askeriyeye ve eğitim camiasına sızarak kadrolaşmaya başlamışlardır. Hükûmette Millî Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel'in de teşvikiyle başta Köy Enstitüsü olmak üzere eğitim kurumlarında yuvalanmışlardır. (ÇAY - a.g.e.)

Tan Gazetesindeki yayın politikasına bakıldığında daha çok hissedilmektedir. Sovyet Rusya'nın toprak ve üs talebi bile ciddiye alınmayarak geçiştirilmeye çalışılmıştır.

Türkçü entelektüeller ise bu politikalara ve taşıyıcılarına karşı amansız bir mücadeleye girmişlerdir. Sosyalist/Komünist hareket içinde "azınlıklar"dan insanların dikkat çekici boyutlarda bir yeri olması. Milliyet ve Milliyetçilik olgusunun küçümsenerek enternasyonalizmin pompalanmasına karşılık olarak tarihi/ırki hususiyetler ön plana çıkartılmış ve mitolojik unsurlar yüceltilmiştir. Ama bu ırkî temalarla bezen mis Milliyetçilik anlayışı. o zamanlarda ve daha sonra da iddia edildiği gibi. başka ırklar ya da milletler üzerinde hak iddia etmek. onları aşağılamak türünden bir "Nasyonal Sosyalist" ırkçılığa dönüşmemiştir. Hareket. her şeyden önce komünizmin ve Türkiye'deki sosyalist/komünist faaliyetlerin ciddi bir tehdit unsuru olduğuna olan inançtan kaynaklanan bir "savunma" ve "bilgilenme" çabasıydı. Bu fonksiyonunu da büyük ölçüde yerine getirmiştir. Çünkü kamuoyunun konuya dikkatini çekmeyi basarmış ve gençlik arasında Milliyetçi eğilimlerin güçlenmesine katkıda bulunmuştur.[114]

3.2.3 1944 Milliyetçilik Olayı

1944 yılında asker - sivil 23 aydının[115] yargılanması olayı "Irkçılık-Turancılık Davası". "1944 Milliyetçilik Olayı" gibi isimlerle anılır. Türk Milliyetçileri bugünü her yıl "3 Mayıs Türkçüler Günü" olarak kutlarlar.

Türkiye'nin II. Dünya Savaşına fiilen katılmamış olmasına rağmen, yakın tarihinde geçirdiği en zor dönem 1939-1945 yıllarıdır. II. Dünya Savaşı yılları iktisadî ve siyasî sıkıntıların hat safhaya ulaştığı dönemdir. Avrupa'da savaşın başlaması ile birlikte Türkiye'de kısmî seferberliğe gidilerek bir milyona yakın kişi askere alınmış, savunma ihtiyacı için bir önceki döneme oranla ülke gelirinin büyük bir bölümü ayrılmıştır. Bu gelişmeler ülkede aşırı fiyat artışları, hayat pahalılığı ve temel ihtiyaç maddelerinin yokluğunu meydana getirmiştir. Piyasada aranan temel ihtiyaç maddelerinin yokluğu

---

[114] www.mhp.org.tr/tarihçe

[115] 1.5 yıl süren tutukluluktan sonra tahliye edilen 3 yıl süren duruşmalardan sonra beraat eden 6'sı asker 17'si sivil aydının adları şunlardır: Fehim Altan, Nihal Atsız, Sait Bilgiç, Muzaffer Eriş, Cihat Savaş, Orhan Şaik Gökyay, Mehmet Külahlıoğlu, Hüseyin Namık Orkun, Cemal Oğuz Öcal, Nejdet Sançar, Cebbar Şenel Hikmet Tanyu, Zeki Velidi Togan, İsmet Rasim Tümtürk, Reha Oğuz Türkkan, asker olanlar, Hasan Ferit Cansever, Fethi Tevetoğlu, Nurullah Barıman, Zeki Sofuoğlu, Fazıl Hisarcıklı, Alparslan Türkeş'dir.

yanında hükûmetin ordu ihtiyaçları için. elde edilen ürünün belli bir kısmına el koyması ve bunun temini için uyguladığı baskılar, özellikle dar gelirli vatandaşlar üzerinde olumsuz tesirlere yol açmıştı.

II. Dünya Savaşı'nın iktisadî anlamdaki sıkıntıları, Türkiye'de büyük bir sefalete sebep olmuş. sefaletin artışı ise siyasî buhranı da beraberinde getirmiş, ülkede komünizmin kamçılanmasına ve Kızıl Rusya lehinde propagandaların artmasına sebep olmuştur. Bunun yanı sıra Türk Milliyetçiliğinin ilmî ve harsî anlamda merkezi durumunda olan Türk Ocakları'nın 1931 yılında kapatılmış olmasına rağmen Türk Milliyetçileri faaliyetlerine son vermemişlerdir. 1931 yılından II. Dünya Savaşı'nın başladığı 1939 yılına kadar Milliyetçi faaliyetler el altından yürütülmüştür. Bununla birlikte siyasî iktidarlar Milliyetçilik faktörünü amaçları doğrultusunda uygulamaya ve yönlendirmeye çalışılmışlardır.[116]

Almanya I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nin izlediği veya izlemeye çalıştığı Turancı politikayı desteklediği gibi. II. Dünya Savaşı'nda da Sovyetler Birliği'ne saldırısından sonra Türkiye'yi savaşta kendi safına çekebilmek için Turancı akımları desteklemiştir. Bu şekilde Türk hükümetini Almanya'nın yanında savaşa girmesi için harekete geçirmeye çalışmış ve bu sayede Türkiye üzerinde baskı kurmak istemiştir. Alman ordularının II. Dünya Savaşı'nın başında, Sovyetler Birliği topraklarında ilerledikleri sırada Almanya'nın Türkiye Büyükelçisi Von Papen, Rusya'nın Türkçe konuşulan bölgeleri hakkında bilgi edinmek, bu bölgeler halkının desteğini sağlamak ve Türkiye'deki Turancılık akımını Almanya yararına istismar etmek için bazı Turancı gruplarla ve mültecilerle temasa geçti.

Von Papen. Sovyetlerde yaşayan Türkler ile ilgili İsmet İnönü ile de görüşmek istemiştir. Ancak İsmet İnönü'den aldığı cevap Türkiye'nin o dönemle ilgili politikasını ana hatlarıyla ortaya koymaktadır. İsmet İnönü, "Bu tür konularda ancak Sovyetler Birliği'nin yenilgisi gözle görülür şekilde gerçekleştiği vakit görüşmenin mümkün olacağını" belirtmiştir.

---

[116] ÇAY - a.g.e.

Görüldüğü gibi Türk Hükümeti, resmî politikada ilke olarak, Panturanist eğilimleri reddedilmiş, ancak Kırım bölgesindeki ve Kafkaslardaki Türk kökenli komşu halkların geleceği konusuna tamamen ilgisiz kalmakta istememiştir.

Türkiye'de Alman ordularının 1942 yılında Kafkaslara doğru ilerlemesi sırasında Pan-turanist Alman propagandası artmış ve yoğunlaşmıştı. Cumhuriyet. Tasvir ve Vakit gazeteleri Alman yanlısıydı. Fakat daha sonraları bu gazeteler dava sırasında tamamen Türkçülük ve Milliyetçilik aleyhi bir tutum takınmışlardır. Dönemin etkin sayılabilecek gazetelerinin tavırlarını bu derece anî ve kesin hatlarla değiştirmelerindeki en önemli sebebi Millî Şef İnönü'nün basın üzerindeki tesirinin de güçlü olmasıyla izah etmek mümkündür. Almanya'nın iç ve dış politikayı bu şekilde yönlendirmesi halkoyunda 3 Mayıs 1944 Davasının Nazi yanlısı, antisovyet ve anti komünist hükûmeti devirmeyi amaçlayan bir dava olarak algılanmasına yol açacaktır.

Türk hükümetlerinin Turancılığı aktif olarak desteklemekten vazgeçmesi ve Sovyetlerin karşısında yer almaya başlaması üzerine Almanya Türkiye'de bu tür hareketleri kışkırtmaktan vazgeçmiştir. CHP yönetimi savaşın kaderinin değiştiği ve Alman yenilgisinin başladığı 1943 yılına kadar, açık olmasa bile ses çıkarmayarak, Alman yanlısı neşriyat ve hareketlere göz yummuştur.

Anti-Sovyet Türkçü yayın ve etkinlikler ise tamamen İnönü yönetiminin savaş politikası amaçlarına uygun olarak yakından izlenmiştir. II. Dünya Savaşı'nın genel seyri içinde, Rus ordularının Avrupa'da ilerlemeleri ile orantılı olarak Türkiye'de komünist faaliyetler artmıştır. Ruslar galip geldikçe komünistler birer birer açığa çıkarak, Rusların Polonya ve Balkanlardan sonra Türkiye'yi de işgal edeceği söylentisi yayılmıştır.

Görüldüğü gibi II. Dünya Savaşı sırasında gerek Almanya'nın durumu gerekse Rusya'nın galibiyetlerine paralel olarak Türkiye'de dış politikanın iç politikayı yönlendirmesiyle neticelenmiştir. Rusya'nın II. Dünya Savaşı sırasında birtakım işgallere giriştiği dönemde İsmet İnönü belki de Türkiye'nin işgal edilmesi endişesiyle Sovyet yanlılarının faaliyetlerine göz yummuş ve bu dönemde komünist faaliyetler başlamıştır. Türkiye Gizli Komünist Partisi Şefi olan Dr. Şefik Hüsnü'nün Moskova'ya gönderdiği gizli raporda "1943 baharından 1944 baharına kadar olan sene, harp devresinin en

verimli ve hareketimizin kredisini azamî yükselten sene oldu" demesi bu tür faaliyetler hakkında açıkça bilgi vermektedir. Yine Faris Erkman'ın hazırladığı "En Büyük Tehlike" adlı broşürün neşri büyük yankılar uyandırmıştır. Milliyetçiliğe. dış Türklere. Milliyetçilere pervasızca saldıran ve çok sayıda bastırılıp bedava dağıtılan bu broşür komünist neşriyat arasında önemli bir yere sahiptir. Bu broşür TBMM'nin gündemine de girmiş, görüşmeler sırasında Dışişleri Bakanı'nın şu konuşması CHP'deki değişikliğin belirtisi kabul edilmiştir: "Bizim Türklüğümüz bu vatanın sınırları içine girmiş olan Türklere ait ve münhasırdır" .

1939'da Ankara Üniversitesi DTCF'de açılan Felsefe kürsüsüne Pertev Naili Boratav, Niyazi Berkes gibi belli fikri yapıda kimselerin alınması Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Milliyetçi neşriyata karşı alınacak tedbirlerin rapor hâlinde hazırlanması. sosyalist ve komünist "Yurt ve Dünya" ve "Adımlar" mecmualarına Millî Eğitim Bakanlığı'nın abone olması, Millî Eğitim Bakanı H. Ali Yücel zamanında Bakanlık tarafından basılan 496 klâsik eserin içinde 63 Rus klasiğinin yer alması, buna karşılık bir tek Türk klâsiğinin yer almaması, komünist bir derleme şiir kitabının bütün okullara tavsiye olunması bu dönemin komünist faaliyetlerine örnek olarak gösterilebilir. Yine Sabahattin Ali ve Nazım Hikmet'in himaye edilmesi bu tür faaliyetlere Bir diğer örnektir. Tan gazetesi de dönemin komünist basınının önde gelen gazetesidir.[117]

Bütün olumsuzluklara rağmen Türk Milliyetçiliği, II. Dünya Savaşı öncesinde birtakım önemli isimlerin yazılarında ve fikirlerinde yaşamış ve temsil edilebilmiştir. 1939 yılında Z. Velidi Togan, Peyami Safa, Ali İhsan Sabis, M. Sadık Aran ve Abdülkadir İnan'nın yazılarını neşrettiği Bozkurt dergisi ,1941 yılında Orhan Seyfi Orhon'un çıkarttığı Çınaraltı dergisi, 1943 yılında yayına başlayan Gökbörü dergisi II. Dünya Savaşı sırasında yayımlanan Milliyetçi dergilerdir.

Bu dönemde üniversitelerde okutulan "İnkılâp Tarihi Dersleri" ve "Atatürk İhtilâli" adıyla yayımlanan Mahmut Esat Bozkurt'un kitabı Turan ideallerini çağrıştıran açık ifadeler taşımaktadır. Meselâ, "Devlet işlerinin başına devletin kurucusu olan kavimden başkaları gelince o devlet inkıraz bulur. Yani millet istiklâlini kaybeder. Misal mi istersiniz? İşte Abbasiler, işte Endülüs, işte Osmanlılar... Yeni Türk Cumhuriyeti'nin

[117] ÇAY - a.g.e.

devlet işlerinin başında mutlaka Türkler bulunacaktır. Türk'ten başkasına inanmayacağız" gibi. Bütün bunların yanı sıra asker ve sivil yatılı okullara alınacak öğrencilerin Türk ırkından olması şartı gazetelerde yayımlanarak. okullara giriş şartları arasında yer almıştır. Bütün bu olaylar devletin her alanda Milliyetçiliği hatta daha sert bir dille "Turanî idealler ihtiva eden Türkçülüğü" desteklediğinin delili olarak görülmektedir.

5 Ağustos 1942'de TBMM'de kürsüde başbakan Şükrü Saraçoğlu'nun okuduğu programda "Biz Türküz, Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar bir vicdan ve kültür meselesidir...Biz azalan ve azaltan Türkçü değil, çoğalan ve çoğaltan Türkçüyüz ve her vakit bu istikamette çalışacağız" şeklinde konuşur. İşte bu konuşma 3 Mayıs olaylarının sebebi olarak gösterilen iki mektubun çıkış noktasıdır.[118]

1940'lı yıllarda Türkiye'de II. Dünya savaşının takip ettiği seyre ve bu seyir içindeki Sovyetler Birliğinin avantajlı durumuna paralel olarak Türkiye'de komünist faaliyetler artmıştır. Bu faaliyetleri takip edip fikren karşı durmak isteyenler Türkçü yazarlar ve aydınlardı. Memlekette tek şef. tek parti vardı. Bu şartlar altında Atsız Bey Orkun[119] dergisinin 1 Mart 1944 15 numaralı sayısında ve 21 Mart 1944 16. sayısında ve "Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye" adlı iki açık mektup yayınladı.[120] Bu mektuplarda ülkedeki komünist faaliyetler ve Millî Eğitim Bakanlığındaki komünist sızmalara dikkat çekiliyordu. Bu mektuplardan ikincisi özellikle çok büyük işler yapmış, İstanbul, Ankara dahil olmak üzere birçok ilde komünizm hakkında yürüyüşlere sebep olmuştu. Böylece bir şey bu zamana kadar görülmemişti. Bir lise öğretmeni nasıl maarif vekilini ve baş vekili tenkit edebilirdi. Atsız Bey sürpriz bir atak yapmış kaideyi bozmuştu. Bu mektuplar Şükrü Saraçoğlu'ndan çok Hasan Ali Yücel'i büyük endişeye düşürmüştü. Yücel de İsmet İnönü'nün (Cumhurbaşkanı) çok tuttuğu bir kişiydi. Sonunda idare tepkisini ver-

---

[118] ÇAY - a.g.e.

[119] Cumhuriyet döneminde, Türkçülüğü ve Turancılığı benimseyen ve bu doğrultuda yayın yapan en önemli dergi şüphesiz Hüseyin Nihal Atsız'ın yönetiminde yayımlanan "Orkun"'dur. İlk kez 1933 yılında yayın hayatına başlayan Orkun, 1934'te kapatılmış ancak 1 Ekim 1943'te tekrar yayımlanmaya başlanan dergi, 1 Nisan 1944'te tekrar kapatılmıştır

[120] Mektupların metni için bkrz. EK-4

di ilk önce Atsız Bey'in Boğaziçi Lisesindeki görevine son verildi (7 nisan 1944). Orhun dergisi bakanlar kurulu kararıyla ikinci kez kapatıldı.[121]

İkinci açık mektupta Atsız Bey'in "vatan haini" dediği Sabahattin Ali, Hasan Ali Yücel ve o günlerde Ulus gazetesinin basında bulunan Falih Rıfkı'nın teşvikiyle Atsız Bey'i mahkemeye verdi.

Cumhuriyet döneminde bir bakan hakkında böyle alenî bir tenkit ne görülmüş ne işitilmiştir. Böyle açık ve şiddetli ithamlara cesaret eden olmamıştır. Bakanları veya başbakanı tenkit etmek ya da takdir etmek yalnız ve yalnız millî şefe ait bir imtiyazdır. Üstelik devrin Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel, İsmet İnönü'nün gözüne girmiş, takdirini kazanmış bir şahsiyettir. Mektupların ilk tesirinden sonra Atsız'ın bu cüretini nasıl ödeyeceği merak konusu olur. Zira Halk Partisi fena sarsılmıştır.

Bu mektuplarda hain ilân edilen Sabahattin Ali, Millî Eğitim Bakanı Hasan Ali'nin ve çevresinin teşvikiyle hakaret davası açar. Atsız'ın yazdığı mektuplarda ırkçılık ve Turancılık ile ilgili bir şey bulunmamasına rağmen 1944 yılında Sabahattin Ali tahrik edilerek Atsız ve arkadaşları aleyhine açılan dava, mecrasından saptırılarak ırkçılık ve Turancılık davası olarak millete empoze edilmiştir.[122]

Ankara'da 26 Nisan 1944 Çarşamba günü başlayan ilk duruşmada salon Milliyetçi gençlerle tıklım tıklım doluydu. Atsız Bey'i Rasih Yeğengil, Ferruh Agan, Hamit Şevket müdafaa ediyordu.

3 Mayıs 1944 de başlayan ikinci davada Sabahattin Ali gençlere hakaret etmek istemiş ve salonda bulunan D.T.C.F. Felsefe bölümü talebesi Osman Yüksel Serdengeçti tarafından tokatlanmıştı. Osman Yüksel cürmümeşhut mahkemesinde 12.5 liraya mahkum edildi.[123]

Kenan Öner 1944 Davası ile ilgili şunları söyler : "Bu davanın temeli N. Atsız'ın zamane başvekiline hitaben Orhun mecmuasında yazdığı açık mektupla ,1944 senesi Nisanı'nda atılmış ve bundan doğan infial ile icat edilen ırkçılık ve Turancılık davasında memleketin havasını ifsat eden işkencelerle çatısı örtülmüş bulunmaktadır" . Bu

[121] BEŞİRLİ - a.g.e., s.75-76
[122] ÇAY - a.g.e.
[123] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 76-77

davanın başlamasında H. Ali Yücel'in 1934 tarihli "Türk Edebiyatına Toplu Bir Bakış" kitabının Atsız tarafından eleştirilmesinin intikamını almak istemesi de etkilidir.

Tarihte 3 Mayıs olayları adıyla anılan olaylar Nihal Atsız'ın, hakkında açılan dava için Ankara'ya geldiği sırada başlamıştır. Bu tarihte gençlik komünizm aleyhine bir gösteri düzenler ve beraberinde N. Atsız'a sevgilerini belirtirler. Mahkeme salonuna giremeyen gençler Ulus Meydanı'na doğru yürüyüşe geçmişler burada millî marşlar söylenmiş ve komünizm aleyhine sloganlar atmışlardır. Kafile Ulus Meydanı'ndan sonra Başbakan Şükrü Saraçoğlu ile görüşmek istemişse de bunda başarılı olamamış. Milliyetçi gençlerin gösterileri hükûmet tarafından şiddetle önlenmiştir. Bu gösterilerde tutuklanan üniversiteli gençlerin sayısı 165 olarak tespit edilmiştir. Ancak gençliğin bu masum hareketi devrin millî şefine bir ihtilâl olarak intikal ettirilir. H. Ali Yücel, Nevzat Tandoğan ve F. Rıfkı Atay üçlüsünün gayretleriyle ırkçılık ve Turancılık adı verilen Milliyetçilik düşmanı dava ortaya çıkarılmıştır.

Bu gösteriye kadar Türkiye'de yapılan bütün nümayişlerde hep hükûmet parmağı bulunmuştu. Turancılık davasının mağdurlarından Alparslan Türkeş'in konuyla ilgili tespiti şu şekildedir; "Bunlar millî şef ve onun gözde Millî Eğitim Bakanına nasıl gösteri yapabiliyorlardı ? O zamana kadar millî şefin müsaade etmediği hiçbir gösteri yapılmazdı. Demokrasi.... Hürriyet... Eşitlik... Gençlik... bütün bunlar Türkiye'nin 1944 iktidarında hep parad palavralardır. Hep ısmarlama nutuk malzemeleriydi. Halkın alkışları, gençlikten çıkacak "yaşa" naraları kayıtsız şartsız İnönü'nün tekelinde kalmalıdır.

Esasında 3 Mayıs olayları, II. Dünya Savaşı'nın seyri ile alâkalıdır ve dönemin hükûmetinin Almanlara karşı üstünlük kuran Ruslara Türkçüleri feda ederek bir siyasî rüşvet vermesi olayıdır. Türkiye Ruslara karşı ,yalnızlık içinde karşı koymaya çalışmaktadır. 3 Mayıs 1944 duruşması o sırada tam aranılan fırsat olarak değerlendirilir. Türkçüler üzerinde şiddet uygulanarak Ruslar bir şekilde memnun edilmeye çalışılır.

3 Mayısta bir araya gelen ve gösteriler yapan gençler birer birer tespit edilip toplanır ve tutuklanır. Millî şefin şahsî emriyle saldıranlara zerre kadar merhamet tanımamışlardır. Milliyetçi gençler kıyasıya dövülür. N Atsız da aynı gün duruşmadan çık-

tıktan sonra polis tarafından gözaltına alınır.[124] Alparslan Türkeş anılarında bu olayları şu şekilde anlatmaktadır; " 3 Mayıs 1944 günü heyecanla sokağa fırlayan gençler kıyasıya dövüldüler. Kafaları yarıldı, gözleri patlatıldı. Bazılarının kolları, kaburgaları kırıldı".[125]

9 Mayısta davanın kararı verildi. Atsız Sabahattin Ali'ye hakaretten 6 ay hapse mahkum edildi. Ceza süresi hakim tarafından Millî tahrik nedeniyle 4 Ay'a indirilip tecil edildi. Cezasının tecil edilmesine rağmen Atsız, İstanbul'a gelmeye hazırlandığı otelde tevkif edilmiştir. Daha sonra aramalar ve tevkifler başlamış. Atsız Bey'le tanışan herkes tutuklanmıştır.

Nejdet Sançar Balıkesir'de edebiyat öğretmeni iken, Zeki Velidi Bey İstanbul'da iken, 17 mayısta Tevetoğlu Samsunda iken, Fazıl Hisarcıklı Biga'da Yedikule'de iken tevkif edildiler. 14 Mayısta Hamdi Sadi Özbek'in evi, 15 Mayısta Nurullah Barıman'ın evi, Orhan Şaik Gökay'ların evi aranmıştı.

Bu dönemde Türkçüler basından da bir çok saldırıyla karşı karşıya kalmışlardır. Türk Milliyetçilerinin idam hükmünü vermek için birbirleriyle yarışanlar kimlerdi. Bunlardan bir kaçının ismini Hasan Ali Yücel tarafından makalelerin toplandığı kitapta şöyle görebiliriz:[126]

Adı	Makale Sayısı
Falih Rıfkı Atay	11
Hüseyin Cahit Yalçın	8
Asım Us	5
Necmettin Sadak	5
Zekeriya Sertel	4
Ahmet Emin Yalman	3
Hakkı Nezih Beller	3
Nadir Nadi	3

[124] ÇAY - a.g.e.

[125] Alparslan TÜRKEŞ - **1944 Milliyetçilik Olayı**, İstanbul 1976, s. 34-36

[126] ATSIZ - **1944'de Basında Türkçülüğe Saldıranlar Kimlerdi?**, Orkun Dergisi, Sayı 2, 1962, s.18

Refik Halit Karay	1
Tahsin Banguoğlu	2
Burhan Belge	1

Nejdet Sançar'a göre de Türkiye ye düşman olanların çoğu kızıllardı. "O günlerde kızıllar Türkiye'nin son kalesi olan Türkiye'yi de Moskof cehenneminde eritmek için Cumhuriyetten sonra giriştikleri gizli ve açık propagandanın neticesini almanın zamanının geldiği kanısındaydılar. Çünkü kızıl Moskof orduları Avrupa içlerine doğru ilerlemekte idiler.... Türkçülüğe kuduz köpekler gibi saldıranların çoğu Türkiye'yi Moskova'ya satmak için yıllardan beri didinip duran sicilli veya sicilsiz komünistlerdi."[127]

Atsız. Orkun dergisinin Mart 1962 yılında çıkan 2 sayısında yapılan röportajda "Milliyetçiliğin zamanı geçmez Dünyada milletler ve diller kaldıkça Milliyetçilikte kalacaktır. Yeryüzündeki memleketlerin hepsinde az veya çok bir Milliyetçilik hüküm sürmektedir. Milliyetçiliklerinin adı olmayan İngilizlerde de koyu bir Milliyetçilik olduğu. Hindistan'da da Araplarda, İsrail'de hatta Milliyeti reddeden komünist ülkelerde de Milliyetçilik vardır" demekteydi.[128]

Gösterilerin ardından tutuklanan onlarca gencin ailesi yaklaşan 19 Mayıs Gençlik ve Spor Bayramı'ndan umutludur. Gençlik Bayramı'nda bir yığın masum gencin, bayramı zindanlarda geçirmesine millî şefin gönlü razı olmayacağını sananlar çoktur. Öyle umulur ki İnönü, 19 Mayısın neşesini bozmak istemeyerek ve bir emirle zindanların kapılarını açtıracak ,manasız bir sebeple tutuklanmış aydın gençleri hürriyete iade edecektir.

Millî Şef, Cumhurbaşkanı İsmet İnönü, gençleri ve ailelerini sevindirmek şöyle dursun. bilâkis Ankara Stadyumu'nda, 19 Mayıs günü Gençlik ve Spor Bayramı nutkunda Irkçılık ve Turancılık iddiaları hakkındaki görüşünü bütün açıklığı ile ortaya koyarak, Milliyetçileri hayal kırıklığına uğratan bir konuşma yapar. Millî şef, henüz tahkikat safhasında bulunan olay ile Türkçüler ve Milliyetçiler aleyhine çok ağır ithamlarda bulunur. Bu konuşmanın tam metni şu şekildedir;

---

[127] Nejdet SANÇAR - **1944'de Kimler Türklük Düşmanlığı Yapmışlardı,** Orkun Dergisi, Sayı 3-4, 1961, s.43

[128] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 77-79

"Türk Milliyetçisiyiz. fakat memleketimizde ırkçılık prensibinin düşmanıyız. Memleketimizde politika garezleri için uydurulan ırkçılık önderlerinin çok acıklı faciaları hatıralarımızda canlıdır. 1912 senelerinde Rumeli'de tutunmak için tırnaklarıyla kayalara yapışarak son gayretlerini sarf eden Türk erlerine Arnavut Priştineli Hasan ve Derviş Hima ile beraber arkadan hücum tertipleyenlerin Türk ırkçı politikacısı olduğu, Büyük Millet Meclisinde ispat olunmuştur. "Politika icabı" diye tefsir etmekten en ufak bir güçlük çekmeyen bu adamlar, sözlerine inanıp daha büyük bir felâkete uğradığımız zaman gene "Politika İcabıdır" diyerek yeni bir fesat prensibi yaratmakta geri kalmayacaklardır.

Köy Enstitülerinde, her çeşit okullarımızda, müesseselerimizde, ordumuzda müşterek vatanın ülkülerini Türk çocuklarına, eşit adalet ve şefkat hisleriyle vermeye çalışıyoruz. Onları büyük cumhuriyet potasında kaynatıp meydana Türk vatanseveri çıkarmaya uğraşıyoruz. Vatandaşlarım emin olabilirler ki muvaffakiyetlerimiz esaslıdır ve gelecek zamanda daha göz alıcı olacaktır.

Türk Milliyetçiliği içinde vatan çocuklarının temiz ülkülü ve vatan fikirli olarak birbirine dayanan sağlam bir millet olması, erişilmez ve yanlış bir hayal değildir. Bunun doğru bir fikir ve erişilir bir hedef olduğunu.elle tutulur ve gözle görülür neticeleriyle tamamıylâ alıyoruz. Şimdi insaf ediniz. Türk vatandaşı yetiştirmek için bütün iyi şartlan özünde toplamış olan bu feyizli yolu bırakır da ,ırkçıların milleti bin bir parçaya ayıracak fesatlı ve nifaklı zehirlerine cemiyeti kaptırır mıyız?

Turancılık fikri, yine son zamanların zararlı ve hastalıklı gösterisidir. Bu bakımdan cumhuriyeti iyi anlamak lâzımdır. Millî kurtuluş sona erdiği gün,yalnız Sovyetlerle dostluk ve bütün komşularımız eski düşmanlıklarının bütün hatıralarını canlı olarak zihinlerinde tutuyorlardı. Herkesin kafasında, biraz derman bulursak sergüzeşti, saldırıcı bir siyasete kendimizi kaptıracağımız fikri yaşıyordu. Cumhuriyet kuvvetli bir medeniyet yaşayışının şartlarından bir esaslısını, milletler ailesi içinde bir emniyet havasının mevcut olmasında görmüştür. İmparatorluktan son zamanlarda ayrılmış olan komşularıyla da iyi ve samimî komşuluk şartlarının temin edilmiş olmasını, milletin saadeti için lüzumlu saymıştır.

Görülüyor ki, millî politikamız memleket dışında sergüzeşt aramak zihniyetinden tamamen uzaktır. Asıl mühim olan da bunun bir zaruret politikası değil. bir anlayış ve bir inanış politikası olmasıdır. Ancak bu inanışa vardıktan sonradır ki. etrafımızda bulunan milletleri daha yakından tanımak imkânlarını bulduk.

Nereden zarar gelir ve nereden zarar gelmez, bunu ayırt etmek için zihinlerimizde ayarlı ölçüler hasıl oldu. İçerde milletin hayrı ve saadeti için çalışma ve dışarıya karşı milletin emniyet ve müdafaası için lâzım olan tedbirler,salim ölçülerle gözümüzün önünde belirdi. Ve nihayet asırlar ve asırlar süren köklü düşmanlıklar yerine. yirmi sene gibi kısa bir müddette hürmet ve itimat duygularının uyanmasına imkan verdi.

Turancılar. Türk milletini bütün komşularıyla onulmaz bir surette derhâl düşman yapmak için birebir tılsımı bulmuşlardır. Bu kadar şuursuz ve vicdansız fesatçıların tezvirlerine Türk milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette Cumhuriyetin. bütün tedbirlerini kullanacağız. Fesatçılar, genç çocukları ve saf vatandaşları aldatan fikirlerini millet karşısında açıktan açığa münakaşa edemeyeceğimizi sanmışlardır.

Aldanmışlardır ve daha çok aldanacaklardır. Şimdi vatandaşlarımdan iki suale zihinlerinde cevap bulmalarını isteyeceğim : Irkçılar ve Turancılar gizli tertipler ve teşkillere başvurmuşlardır. Niçin ? Kandaşları arasında gizli fesat tertipleriyle fikirleri memlekette yürür mü ? Hele doğudan, batıdan ülkeler gizli Turan cemiyetiyle zapt olunur mu ?

Bunlar o şeylerdir ki, ancak devletin kanunları ve esas teşkilatı ayak altına alındıktan sonra başlanabilir. Şu hâlde yaldızlı fikirler perdesi altında doğrudan doğruya Cumhuriyet'in, Büyük Millet Meclisinin mevcudiyeti aleyhinde teşebbüsler karşısındayız. Tertipçiler, on yaşında çocuklarımızdan bize kadar derece derece, perde perde hepimizi aldatmak iddiasındadırlar.

Vatandaşlarıma ikinci sualimi soruyorum: Dünya olaylarının bugünkü durumunda Türkiye'nin ırkçı ve Turancı olması lâzım geldiğini iddia edenler, hangi millete faydalı, kimlerin maksadına yararlıdırlar? Türk milletine yalnız belâ ve felâket getirecek olan bu fikirleri yürütmek isteyenlerin Türk milletine hiçbir hizmetleri olamayacağı muhakkaktır. Bu hareketlerden yalnız yabancılar faydalanabilirler. Fesatçılar, yabancılara

bilerek mi hizmet ediyorlar? Yabancılar, fesatçıları idare edecek kadar yakından münasebette midirler? Bunları hüküm olarak kestirmek bugün mümkün değildir. Ama yabancıya hizmet kasti ve yabancının ilişiği hiçbir zaman meydana çıkmasa dahi hareketlerin, Türk milletine, Türk vatanına zararlı olması ve bunlardan yalnız yabancıların faydalanmış olması söz götürmez bir hakikattir.

Vatandaşlarım! Emin olabilirsiniz ki vatanımızı bu yeni fesatlara karşı da kudretle müdafaa edeceğiz....

İsmet İnönü"

19 Mayıs Nutku Alman cephesinde hızla ilerleyen Ruslara karşı bir söz rüşveti olarak nitelendirilmiştir. Bu meşhur nutuktan sonra her meslekten ve her sahadan kimseler, yıldırıcı, ezici ceberutlukla sanki Türkiye'nin her yeri sıkıyönetim bölgesiymiş gibi , rasgele emrivakilerle, ceket gömlek İstanbul'a sıkıyönetim komutanlığı emrine teslim edilmiştir. Özellikle 47 kişi hakkında rapor hazırlanır. 3 Mayıs dava dosyasının başında yer alan bu kişiler 1 numaralı Sıkıyönetim mahkemesine gönderilir. Aslında bu kişilerin hiçbir zaman kafatası ölçtüğü, kaç göbek soy sop aradığı görülmemiştir.

İsmet İnönü'nün nutkundan sonra tutuklanan insanların suçlandığı temel fikirleri şunlardır ;

* TBMM tayin suretiyle doldurulmuştur, hür seçim yoktur.

* Cumhuriyet lâfta kalmıştır, idare şekli diktatörlüktür.

* CHP istismar ve istibdatla memleketi idare etmektedir. Halk sefalet içindedir.

* Suiistimal, sefahat, israf, rüşvet, soygunculuk gittikçe gelişmektedir.

* Milliyetçilik ve Türkçülük hareketlerine tamamen muhalif bir yola sapılmıştır.

* Türkiye'de İslâm düşmanlığı ilerlemiştir.

* Türk milletinin istikbali tehlikeye düşmek üzeredir .

Görüldüğü gibi aslında bunlar çok partili hayatın hâkim olduğu dönemlerde tabiî görülen fikirlerdir. Bu fikirlerin oluşması İnönü devrinin dikta rejimi olup olmadığı

sorusunu akıllara getirmiş, bu konuyu tartışmaya açmıştır. Bu davada Alparslan Türkeş ise "yalnız Türk soyundan gelenler yaşamalıdır" biçimindeki sözlerinden dolayı yargılanır.[129]

İnönü'nün bu konuşması Atsız aleyhtarlarına ve Türk Milliyetçilerine düşman olanlara güç vermiş, bilhassa basında yer alan düşmanca yazılarla pek çok Türk Milliyetçisi hedef gösterilmiş, tutuklanmış,[130] mahkemenin seyrine etki edilmeye çalışılmıştır.[131]

---

[129] ÇAY - a.g.e.

[130] 3 Mayıs tarihli gösterilerin ve 19 Mayıs Nutku'nun ardından toplanan Milliyetçilerin davası. İstanbul 1 numaralı Örfi İdare mahkemesinde görüşülmeye başlanmıştır. Davada toplam 23 sanık yargılanmıştır.
İstanbul Tophane Askeri Hapishanesinde bulunan asker sanıklar:
* Dr. Yüzbaşı Hasan Ferit Cansever
* Dr. Üsteğmen Fethi Tevetoğlu
* Piyade Üsteğmen Alparslan Türkeş
* Piyade Teğmen Nurullah Barıman
* Topçu Asteğmen Zeki Özgür(Sofuoğlu)
* Ulaştırma Asteğmen Fazıl Hisarcıklı
Aynı cezaevinde bulunan sivil sanıklar :
* Nihâl Atsız Edebiyat Öğretmeni
* Hüseyin Namık Orkun Tarih Öğretmeni
* Nejdet Sancar Edebiyat Öğretmeni
* Saim Bayrak Temyiz Mahkemesi Evrak Memuru
* İsmet Rasin Tümtürk İstanbul Belediyesi Murakıbı
* Cihat Savaşfer Y. Mühendis Mektebi Öğrencisi
* Muzaffer Eriş " " "
* Fehiman Altan " " "
* Yusuf Kadıgil Lise Öğrencisi
* Cebbar Şenel Adana Adliyesi'nde Hâkim Adayı
Sansaryan Han'da bulunan Emniyet Müdürlüğü hücrelerinde bulunan sivil sanıklar :
* Zeki Velidi Togan Türk Tarihi Profesörü
* Orhan Şaik Gökyay Ankara Konservatuarı Direktörü
* Hikmet Tanyu İçişleri Bakanlığında Memur
* Reha Oğuz Türkkan İ.Ü. Doktora Öğrencisi
* Hamza Sadi Özbek Aydın Maliye Tahsilat Şefi
* Cemal Oğuz Öcal Gazi Eğitim Enstitüsü Öğrencisi
* Said Bilgiç Ankara Adliyesi'nde Hâkim Adayı

[131] İsmet İnönü'nün 19 Mayıs Nutku'ndan sonra basın ve radyo millî şefin ve iktidarının ithamlarına ,sözlerine bin bir delil ve gerekçe bulmak gibi bir vazifeden dolayı kendilerini sorumlu hissetmişlerdir. İsmet İnönü'nün açıklamalarından sonra Milliyetçilik aleyhine yapılan neşriyat artmış, Orhun dergisine abone olanlar, bu dergide bir tek yazıları çıkmış olanlar, Nihal Atsız'a sokakta bir defa selâm vermiş olanlar dahi basının da etkisiyle tutuklanmışlardır.

Aynı davadan sanık olarak Mehmet Külâhlıoğlu ve Osman Yüksel Serdengeçti de bir süre tutuklu kalmışlardır. 1944 Olayı sanıklarından Alparslan Türkeş. İsmet Paşa'nın 19 Mayıs Nutku'ndan birkaç gün sonra görev yeri olan Erdek'te gözaltına alınmıştı. Gözaltına alma sırasında bölük odası ve evi aranmış. daha sonra İstanbul Merkez Komutanlığına götürülerek 13 Haziran 1944 günü Askeri Tutuk ve Cezaevi'nin hücresjne kapatılmıştır. Burada beş ay tutuklu kalan Türkeş. rahatsızlığı sebebiyle Haydarpaşa Askerî Hastanesi'ne nakledildi ve bir ay süreyle tedavi gördü. Daha sonra sıkıyönetim komutanlığının baskısıyla hastaneden alınarak tekrar Tophane'deki hücresine konuldu. Hücreye döndükten birkaç gün sonra Emniyet Müdürlüğü olarak kullanılan Şansaryan Han'a götürülerek sorgulanmaya başlandı. Yakın tarihimize "Tabutluklar" adı ile geçen. tavanlarında beş yüzer mumluk ampullerin yandığı işkence odalarına kapatıldı. Dönemin Emniyet Müdürü Ahmet Demir ve Savcı Kazım Alöç tarafından Nihal Atsız'a yazmış olduğu mektuplar yüzünden sorguya çekildi. Hükûmeti devirmek amacıyla ihtilâl hazırlığı yapmakla suçlandı.

Vatan gazetesi ve Ulus gazetesinde yazan F.Rıfkı Atay'ın yazılarını esas alarak 3 Mayıs 1944 gösterisini Romanya'nın başına Milli tarihlerinin en büyük felâketini getiren Gardistlere benzetmiş ve bu nümayişe katılan gençlerin aslında aldatılmış olduklarını iddia etmiştir. Aynı gazete daha sonraki günlerde Turancılık-Türkçülük fikriyle ilgili görüşlerini beyan etmeye devam etmiş. kamuoyu oluşturmaya çalışmıştır. Gazete yine F. Rıfkı Atay'ın yazısını esas alarak: "Türkiye'yi içinden dağıtıp tahrik etmek için gökten bir belâ ısmarlansa ırkçılıktan beteri Türkiye'ye inemez.

İkinci bir belâ ısmarlansa İslam ittihatçılığı ham hayalinin yerine Turancılık ütopyasını geçirmekten âlâsı bulunamaz tarzındaki ifadelere yer vermiştir. Vakit gazetesinin başyazarı Asım Us da Türkçülük fikrini ırkçılık olarak ele almış, bu fikrin nifak için üretildiğini ve hatta yabancıların bu fikri ileri sürdüğünü iddia etmiştir. Yine aynı başyazar dönemin Türkçülük fikirlerinin Atatürk ile bağdaşmadığını, Turancılık fikrinin ise siyasî istiklâllerini kaybetmiş olan Türkler için manevi bir teselli olabileceğini yazmıştır . Asım Us, 1944 Davası'nın gençliği uyandıracağını iddia etmiş, millî şefin nutkuna da aynen katıldığını belirtmiştir.

Cumhuriyet gazetesi, Turancılık ile ilgili fikirlerini Nadir Nadi'nin kaleminden, millî şefin nutkundan sonra ifade etmiş ve millî şefin nutkunu "Türk vicdanının gür sesi" şeklinde yorumlamıştır. Ulus Gazetesi ise hükûmet yanlısı bir politika takip etmekteydi. Diğer gazeteler Ulus gazetesinin güçlü kalemi F. Rıfkı Atay'ın yazılarından devamlı alıntı yapmıştır. F. Rıfkı Atay ırkçılığı iç harp, Turancılığı dış harp kabul etmiş ve ırkçılığın ve Turancılığın herhangi bir halka ile dışarıya bağlanan tarafını cinayet olarak yorumlamıştır. Ulus gazetesi Türkçülük fikrine duyduğu tepkiyi Hasan Ali Yücel'in ağzından şu şekilde ifade eder :

"Bunlar, mekteplere kötü bir suyun delik bulup sızması nev'inden sızmışlardır...Bunlar okul içine sokulmadığı gibi, memleket içine de sokmamak zorunda olduğumuz mahzurlu fikirlerdir.

Tanin gazetesi ırkçılık, Türkçülük, Milliyetçilik fikirlerini aynı potada değerlendirerek bu tür fikirleri savunanların aslında gerçek amaçlarının bu olmadığını zira din ile ırkçılık fikirlerinin asla yan yana gelmeyeceğini başyazarı H. Cahit Yalçın'ın kalemiyle ifade eder. Yine Tanin'de H. Cahit Yalçın, Türkçülük fikrinin sadece çalışmakla geçerliliğinin olacağını ifade etmiş, bir başka yazısında bu fikrin "Yurtta sulh, cihanda sulh" prensibi ile uyuşmadığını iddia etmiştir. Hatta hedef gösterircesine Türk gençliğini istismar edenler olarak Nihâl Atsız, R Oğuz Türkkan, Z. Velidi Togan, Hasan Cansever'in isimlerini açıklamıştır. H Cahid Yalçın, daha sonraki yazılarında üslûbunu sertleştirerek Turancılık davasında Nazilerin rolünün

Suçlamaları kabul etmeyen Türkeş'in sorgulama sırasındaki ifadeleri ibret vericidir. Türkeş anılarında konuyu şöyle izah etmektedir; "Biz, Milliyetçiyiz. Biz bütün Türklerin.dünyada yaşayan Türklerin mutlu olmasını istiyoruz. esaretten kurtulmasını istiyoruz. Yani bu fikir, eğer Turancılıksa; bu fikri taşıyoruz. Biz komünizme karşıyız. Komünizm ideolojisi. beğenmediğimiz bir siyasî ve iktisadî görüştür. Biz Milliyetçi yazılar yazmayı, memlekete hizmet kabul ettik. Onun için, Orkun dergisine yazı gönderdim. Nihâl Atsız Bey'le zaman zaman memleket meseleleri üzerine mektuplaştık."[132]

Alpaslan Türkeş, anılarında kendisine yapılan işkenceler hususunda ise şunları söylemektedir: "Acımasızca parmaklarımdan birini yakalayıp, tırnağımı çektiler. Aslında, ben o görevlilere acıyordum. Yönetim. bizi faşistlikle suçluyor ama, tüm faşizan yöntemleri kendileri kullanıyordu. İçimden bu da geçer yahu, diyordum. Memurların gözü bir şey görmüyordu".

Turancılık davası, 7 Eylül 1944 günü başladı. Duruşma açıldığında, sıkıyönetim komutanlığının son tahkikat kararı, Savcı Kâzım Alöç tarafından okundu. Kararın başlangıcında yer alan "vatana ihanetleri sabit olanlar..." ibaresi sanıkları daha yargılamadan suçlu ilân ediyordu. Esasında bu üslûp, İsmet Paşa'nın 19 Mayıs Nutku'nun bir taklidinden başka bir şey değildi.

Muhakeme sırasında Türkçüler kendilerine yapılan işkencelerden bahsetmişler, rasizm'i (ırkçılık) raşitizm (çocuk hastalığı) olarak telâffuz eden savcı sanıkların ifadelerini mahkeme zabıtlarına geçirtmemiş, itirazları yapanlar ya azarlanmış ya da dışarı atılmıştır. Türk ülkesinde, Türk mahkemelerinde, suçları Türkçülük olanları cezalandırabilmek için çok değişik oyunlar oynanmıştır. İşkence iddialarıyla ilgili olarak Savcı Kazım Alöç'ün şu ifadeleri işkencelerin yapıldığını doğrular mahiyettedir : "Biz bunları huzurunuza vatan hainleri, caniler ve katiller olarak getirdik. Bunları Pera Palas Oteli'nde yatıracak değildik. Onlar müstahak oldukları muameleyi görmüşlerdir. Elbette onlara her nevi zulüm yapılmış ve yapılacaktır".

---

olduğunu ortaya atarak, Turancılığı "halis bir Nazi öksesi" olarak yorumlama gafletinde dahi bulunmuştur. (ÇAY - a.g.e.)

[132] Hulûsi TURGUT - **Şahinlerin Dansı,** İstanbul 1995, s. 53

Muhakeme sırasında Alparslan Türkeş ile Mahkeme başkanı arasında cereyan "Türk Birliği" konusundaki tartışma sırasında Türkeş'in geleceğe matuf şu ifade ve tespitleri oldukça dikkat çekicidir: " ..meselâ, 1917'de olduğu gibi 1965'te veya 1990'da da Rusya'da bir ihtilal zuhur edebilir. O zamana kadar Türkiye harp endüstrisi bakımından da, ilim ve irfan bakımından da ilerlemiş bulunur ve Türkiye'nin de yardımı ile bu birliğe doğru yürünebilir..."

1 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesinde, 7 Eylül 1944 ile 29 Mart 1945 tarihleri arasında 65 oturum devam eden yargılama sonunda Milliyetçiler muhtelif hapis ve sürgün cezalarına mahkûm olmuşlardır.

Davada on üç sanık beraat etti. On sanık ise on yıla kadar çeşitli hapis cezaları aldılar. 148. maddeye muhalefet ile yargılanan Alparslan Türkeş ise 9 ay 10 gün hapse mahkûm olmuştur. Verilen bu karar temyiz edilmiş ve askerî temyiz mahkemesi bu mahkumiyet kararlarını esastan ve usulden bozarak 23 Milliyetçinin telgraf ile 26 Ekim 1945 tarihinde tahliye edilmelerini sağlamıştır. Bilâhare davaya 2 No'lu Sıkıyönetim Mahkemesi'nde devam edilmiş ve neticede Milliyetçilerin hepsi 31 Mart 1947 tarihinde beraat etmişlerdir.[133]

Okunması dört saat süren beraat kararında kanunî, fiilî ve vicdanî unsurların geniş bir şekilde tahlile tâbi tutulduğu görülmektedir. Kararda, o günlerde komünizm faaliyetlerinin artmaya başlaması, Sabahattin Ali'nin Nihal Atsız aleyhine dava açması gibi sebeplerle heyecanlanan gençliğin komünistlere karşı duyulan kin ve nefreti izhar etmek istediği anlatılıyor "Bu nümayiş, millî bir ideolojinin millî olmayan bir ideolojiye karşı ifadesinden ibarettir" deniliyordu. Ancak bu kararı veren Ali Fuat Erden, Tümgeneral Kemal Alkan ve Tümgeneral İsmail Berkok hemen tayin edilmişlerdir.

1944 yılı olayları ile ilgili olarak neticede şunlar söylenebilir; Türkiye'de, Kemalist Milliyetçilik anlayışından farklı bir Milliyetçilik anlayışının yeniden baş göstermeye başlaması 30'lu yıllara tesadüf eder. Bu yeni Milliyetçilik anlayışı Türk ırkının tarihî sembollerine ve kan birliğine önem vermektedir. Bu tarz bir anlayış, faaliyetlerinin ve

---

[133] Türkeş, tahliye olduktan sonra askerlik görevine tekrar döndü. Fakat Türk Milliyetçiliğiyle ilgili çalışmalarına da devam etti. Milliyetçi muhitlerle ve dostlarıyla yakından ilgilendi. (Nuri GÜRGÜR - **Alparslan Türkeş'te Tarih Şuuru**, Ankara 1998, s.114)

yayınlarının kısıtlı olmasına karşın daha açık ve şiddetli olarak 1939'da gündeme getirilmiştir. Atatürk'ün vefatından sonra kuvvetlenen ve yön değiştiren "tek parti", "tek şef", "tek millet" gibi kavramlar yeni bir anlayışa izin verecek türde değildi.

Dönemin başbakanı Şükrü Saraçoğlu'nun konuşmasıyla başlayan olaylar zinciri. Nihal Atsız'ın mektuplarıyla devam etmiş. 3 Mayıs 1944 tarihli Milliyetçilerin gösterisi ile sona ermiştir. İsmet İnönü'nün 19 Mayıs Nutku ile yeni çehreye bürünen ve çok farklı. maksatlı bir bakış açısıyla "Turancılık Davası"na dönüşen hadiseler Cumhuriyet dönemi Türk siyasî tarihinde önemli bir nirengi noktası olmuştur. İsmet İnönü için olayların ilk ve önemli ismi durumunda olan Atsız. davanın Türkçülüğü yıkmayıp güçlendirdiğini. ancak İsmet İnönü'nün yıkıldığını söylemektedir. 3 Mayıs N. Atsız'a göre "Türkçülüğün gafletten ayrılışı can düşmanlarını tanıdığı dost sandığı hainleri ayırdığı" gündür.

Nejdet Sançar'a göre "en hain düşman komünizme dikilme" günüdür.

Bütün bu tepkiler ve yorumlar içinde ele aldığımız 1944 Türkçülük Davası aslında devlet politikası içinde incelenmelidir. Devletler. politikaları gereği zaman zaman Milliyetçi akımları el altında tutmuş, desteklemiş ve hatta kullanmıştır. 1944 yılında bu tür bir davanın başlaması Rusya'nın baskıları ile yakından alâkalıdır. Rusya karşısında tutunabilmek için aradığı desteği bulamayan Türk hükûmeti, Alman karşıtı olduğunu göstermek için fırsat kollamıştır. Aranan bu fırsat Nihal Atsız'ın mektupları ile yakalanmıştır.

19 Mayıs Nutku ile olayların büyümesine sebep olan İsmet İnönü'nün asıl amacı bütün dünyanın dikkatini Türkçülerin ve Turancıların nasıl ezildiklerine çekmek ve dış politikadaki çelişkili uygulamalarından dolayı ortaya çıkan hatalarını örtbas etme gayretinden ibarettir. İnönü'nün 1944 olayı karşısındaki tavrı ve sertliği ile Rusya'ya şirin görünebilme çabası içerisindeyken Rus yetkililerinin Türkçülerin ve Turancıların yargılanmalarını maskaraca bir oyun olarak görmeleri dönemin siyasî iktidarı adına büyük bir gaftır.

Bu olay Milliyetçilerin mağdur olmasıyla sonuçlanmış ancak bu mağduriyet Milliyetçilere darbe olmamış, bilâkis güçlendirmiş ve Türk Milliyetçilerine "Kurtuluş

Günü" adıyla bilinen. manası. prensipleri ve amacı belirli bir ülkü hâline gelen kutlu bir gün kazandırmıştır.

3 Mayısın ilk yıl dönümü 1945 senesinde o sıralarda Tophane'deki Askeri Cezaevinde tutuklu bulunan bir avuç Türkçü tarafından örtüsüz bir masa etrafında yapılan bir toplantı ile anılmış, daha sonraki yıllarda ise çeşitli törenlerle kutlanmıştır. 3 Mayısın mağdurlarından Alparslan Türkeş de bu tarihin "Türkçüler Günü" adıyla kutlanmasını bizzat sağlamış ve bu geleneği hayatı boyunca devam ettirmiştir.[134] Türkeş, beraat kararından sonra da Orkun Dergisi ve Nihâl Atsız'la münasebetini kesmemiş, "Kazganoğlu" müstear ismiyle dergiye yazılar yazmıştır. Türkeş bu müstear isimle bir taraftan ileride ilân edeceği "Dokuz Işık" Doktrininin temel yapısını oluştururken[135] diğer taraftan yazdığı hamasî yazılarla Türk Gençliğinin Türk Milliyetçiliği fikrine meyletmesine de yardımcı olmuştur.[136]

---

[134] ÇAY -a.g.e.

[135] "Türkler, ancak gösterdikleri sonsuz müsamahalardan ve lütuflardan sonra gördükleri sistemli düşmanlık ve hıyanetlere karşı bir reaksiyon göstermek zorunda kalmışlardır.

Türkçülük ve Türk Milliyetçiliği Yunan, Bulgar, Sırp, Ermeni, Arap ve diğer unsurların milliyetçilik ve ayrılık duygularının tesiri altında bir nefis koruması gayesiyle meydana gelmiş ve hiçbir zaman haksız ve de tecavüzkar olmamıştır. Türkçülük, Türk milletinin ilim, sanat, ziraat, iktisat, kültür ve diğer her alanda milli gelenek ve milli bünyeye uygun bir şekilde kalkındırılması için içte ve dışta her çeşit saldırganlıklara karşı korunarak, hür ve müstakil olarak yaşatılmasını hedef tutan bir ülküdür

Türk birliği ülküsü yerindeki bütün Türklerin bir millet ve bir devlet halinde bir bayrak altında toplanması ülküsüdür. Biz Türk birliği ülküsünü yine şanlı bir bayrak gibi göklere yükselterek taşıyacağız." (*Orkun Dergisi, 10 Kasım 1950*)

[136] "Türk tarihi okuyarak, 18. yüzyıldan 20. yüzyıla doğru yaklaştıkça gönlümü büyük bir yas ve sızı kaplar. Ruhumu teskin edilmez bir kızgınlık ve hareket ihtiyacı sarar. Her gün saldıran düşmanlar önünde gerileyen ordular, her gün devrilen kale burçları, üzerinde yere devrilen bayraklar, bırakılan ülkeler ve 200 yüzyıldan beri durmadan devam eden göçler, açlıktan, soğuktan, bakımsızlıktan perişan olup giden göçmenler, her bozgundan sonra bir müddet yaz ve onun uyandırdığı tesirle bazı hareketler, fakat çok geçmeden yine bir derin uyku ve vurdumduymazlık...

Devir dönüyor ve nihayet 20. yüzyıla giriliyor... Batıda müthiş bir hareket ve yarış var, bizde yine durgunluk. Kurtuluş yıllarından sonra tekrar bir milli heyecan ve kalkınma hareketleri, bir müddet sonra tekrar eski durgunluk, unutkanlık ve uyku...

Davran ey Türk oğlu davran, artık ne elde harcanacak Rumeli ve Macar ülkeleri, ne Suriye ve Irak, ne Filistin ve Mısır, ne Tunus ne Cezayir ne de Kırım ve Kafkasya kaldı.

Elde kalan son vatan parçasıdır son vatan parçası.

Bir Bozkurt gibi davran, gayrete gel, çalışmaya koyul. Eski günler yeniden doğsun. Zafer ve şan bayrakları ufuklara doğru yeniden açılsın. " Her şeyin üstünde büyük Türkiye... Bizim bahtiyar Türkiyemiz yükselsin." (*Orkun Dergisi, 17 Kasım 1950*)

3.2.4 Çok Partili Hayata Geçiş Döneminde Milliyetçi/Türkçü Akım

Bu dönemi öncesinde ayıran en önemli özellik, mücadele Araçlarının zenginleşmesidir. 1931-1932 yıllarında Türk Ocakları'nın CHP yönetimi tarafından kapatılarak Halkevlerine dönüştürülmesinden sonra Türk Milliyetçileri bağımsız organizasyondan yoksun kalmışlardı. Bu dönemde Türkçü/Milliyetçi entelektüeller dergiler çevresinde toplanarak sınırlı bir fikir mücadelesi yürütmüşlerdir. 1945 yılından sonra çok partili hayata geçilmesiyle birlikte siyasi hürriyetlerin kullanılması imkânı ortaya çıkmıştı. Yeni dönemde siyasi ve ideolojik faaliyetlerin yoğunluk kazanmaya başlamasıyla birlikte, Türkçü/Milliyetçi cenahta da 1944 Mayısındaki sindirme teşebbüsünden sonra tekrar gözle görülür bir canlanmaya tanık olunmuştur. Bu dönemin ilk Türkçü dergilerinden biri olan Özdeyiş Dergisinde çok partili hayatın önemi ve rolü söyle değerlendirilmiştir:

"Harp sonu Türkiye'si, dünyanın diğer memleketlerinde olduğu gibi, içtimai ve fikri bir gelişme içinde bulunmaktadır. Harici vaziyetin her türlü tereddüdü lüzumsuz kılacak bir şekilde aydınlanması; dahilde demokrasi yoluna girmiş bulunmaması; Türklüğün son müstakil parçası olan Türkiye'mizin istiklali ile Türklüğün istikbalini gölgelendirmek isteyen gayri Millî ve gayri insani cereyanlar karşısında kalmış olmamız, memleketimizde, birleştirici ve manevi cephemizi kuvvetlendirici bir fikre, bir ülküye bağlanmak ihtiyacını bütün şiddetiyle doğurmuş bulunuyor. Esasen Özleyiş, bu ihtiyacın, bu özlemin tezahürü olmuştur. Bugün memnuniyetle görüyoruz ki, yurdun dört bir tarafında ve bilhassa İstanbul'da ayni ihtiyaçla yeniden bir hayli dergi yayın hayatına atılmıştır..."[137]

Bu dergiler arasında, İstanbul'da yayınlanan Toprak, Altınışık, Meş'ale, Hareket, Millî Birlik, Ergenekon, Türkeli dışında Damla (Edirne), Doğu (Zonguldak), Türk'e Doğru (Eskişehir), Kürşad (Ankara), Bayrak (Ankara), Kanat (Adana), Kervan (Malatya), Bozlak (Yozgat) ve Fecir (Denizli) dergileri de yer almaktadır. Bir kısmı kısa ö-

[137] www.mhp.org.tr/tarihçe

mürlü olmasına rağmen. fikir hayatına katkı sağlamış ve çevresinde gençleri toplamış dergiler olarak önem taşımışlardır.[138]

Yine bu dönemde. Türk Milliyetçileri çeşitli dernekler kurarak daha teşkilâtlı ve bilinçli bir faaliyetin içine girmişlerdir. Bu tür derneklerin ilki. 1946 yılında bir grup genç tarafından İstanbul'da kurulmuş olan Türk Kültür Ocağı'dır. Daha sonra Türk Kültür Çalışmaları Derneği[139] ismiyle bir başka dernek kurulmuştur. Ocağın amacı tüzüğünde söyle ifade edilmiştir:

"Türklüğün milletlerarası camiada her bakımdan ileri hale getirmek için:

Türk Milliyetçiliğini işlemek ve yaymak, Türk tarih şuuruna dayanan Kültür Birliği ve hürriyet fikirlerini işlemek ve kökleştirmek,

Türk ahlâk. adap ve geleneklerine uygun çalışmayı ve Millî mukaddesata hürmeti telkin etmek,

Türk kültürüne vaki tecavüzlerle ve Milliyetçiliğe aykırı fikirlerle. fikir yoluyla mücadele etmek,

Milliyetçiler arasındaki bağları kuvvetlendirmek.

---

[138] Cumhuriyet döneminde, Türkçülüğü ve Turancılığı benimseyen ve bu doğrultuda yayın yapan en önemli dergi şüphesiz Hüseyin Nihal Atsız'ın yönetiminde yayımlanan "Orkun"'dur. İlk kez 1933 yılında yayın hayatına başlayan Orkun. 1934'te kapatılmış ancak 1 Ekim 1943'te tekrar yayımlanmaya başlanan dergi, 1 Nisan 1944'te tekrar kapatılmıştır.

Bu dönemin önde gelen Türkçü ve Turancı dergileri arasında "Ergenekon", "Bozkurt" ve "Gök Börü"'nün ayrı bir önemi vardır. Her üç dergide fikrî anlamda daima aynı çizgiyi devam ettirmiş ve her biri âdeta birbirinin devamı olarak çıkarılmıştır. Bu dergilerden Ergenekon 1938'de kapatılmış arkasından Mayıs 1939'da Bozkurt yayımlanmaya başlamıştır. Mustafa Kızılsu, İsmet Rasin, Nurullah Barınan, Sami Karayel ve Reha Oğuz Türkkan gibi isimlerin gayretleriyle yayımlanan Bozkurt, ikinci sayısının Haziran 1939'da çıkmasıyla kapatılmış, üçüncü sayısı ancak 1940 yılında yayımlanabilmiştir. Daha sonra R. Oğuz Türkkan, Bozkurt dergisinden ayrılarak Kasım 1942'den itibaren Gök Börü dergisini çıkarmaya başlamıştır. Gök Börü'de Abdülkadir İnan ve Zeki Velidî Togan'ın da yazıları yer almıştır. Mayıs 1942 yılından itibaren Rıza Nur tarafından "Tanrıdağ" adıyla çıkarılan derginin yazarları arasında Nejdet Sancar,Hüseyin Namık Orkun,Ahmet Rasim Aras gibi önemli isimler yer almıştır. Bu dergilerin yanı sıra Yusuf Ziya Ortaç ve Orhan Seyfi Orhon'un, Ağustos 1941 yılından itibaren yayımladıkları "Çınaraltı", Türk birliğini kültürel anlamda savunan fikrî bir çizgide kalarak daha ılımlı ve makul bir seyir takip etmiştir. Hüseyin Hüsnü Erkilet, Hüseyin Namık Orkun ve Nejdet Sancar gibi aydınların yazılarının sıkça rastlandığı Çınaraltı dergisi yayın hayatına Temmuz 1944 yılına kadar devam edebilmiştir.(ÇAY- a.g.e.)

[139] Türk Kültür Çalışmaları Derneği Fethi Gemuhluoğlu, Osman Nedim Tuna, Celâl Sungur, İlhan Darendelioğlu, Nuri Killigil gibi Türk Milliyetçisi gençler tarafından kurulmuştur.

Gençliğin kültür ve ahlâk bakımından memleket ve dünya meselelerine aşinalık yönünden örnek Türk Milliyetçileri halinde yetişmesine çalışmaktır."[140]

1940'lı yılların ikinci yarısında dikkat çeken bir diğer teşebbüs, Türk Gençlik Teşkilatıdır.[141] Bu, Türk Kültür Ocağı'nın faaliyetlerini pasif bulan bir grup gencin 1947 yılında kurduğu bir dernektir. Dernek kurucuları, ülke çapında teşkilâtlanmanın yanında, Türk Milliyetçiliğine hizmet etmek ve komünizmle aktif bir şekilde mücadele etmek amacı taşıyorlardı. Bu amaçla çeşitli protesto eylemleri düzenlenmiş ve ülke çapında 40'a yakın şubeye sahip olmuştur.[142]

Türk Gençlik Teşkilâtı diğer dernekleri pasif bularak, komünist faaliyetlere set koymaya çalışmıştır. "Tanrı Türkü Korusun" sloganını ilk defa yayan bu teşkilât Tanrıdağ diye bir dergi de çıkartmış ve çok hızlı bir şeklide teşkilâtlanmıştır.[143]

3.2.5 DP Döneminde Türk Milliyetçiliği

Bu dönemi öncesinde ayıran en önemli özellik, mücadele Araçlarının zenginleşmesidir. 1931-1932 yıllarında Türk Ocakları'nın CHP yönetimi tarafından kapattırılarak Halkevlerine dönüştürülmesinden sonra Türk Milliyetçileri bağımsız organizasyondan yoksun kalmışlardı. Bu dönemde Türkçü Milliyetçi entelektüeller dergiler çevresinde toplanarak sınırlı bir fikir mücadelesi yürütmüşlerdir. 1945 yılından sonra çok partili hayata geçilmesiyle birlikte siyasi hürriyetlerin kullanılması imkânı ortaya çıkmıştı. Yeni dönemde siyasî ve ideolojik faaliyetlerin yoğunluk kazanmaya başlamasıyla birliktę, Türkçü/Milliyetçi cenahta da 1944 Mayısındaki sindirme teşebbüsünden sonra tekrar gözle görülür bir canlanmaya tanık olunmuştur. Bu dönemin ilk Türkçü dergilerinden biri olan Özleyiş Dergisinde çok partili hayatın önemi ve rolü söyle değerlendirilmiştir:[144]

"Harp sonu Türkiye'si, dünyanın diğer memleketlerinde olduğu gibi, içtimai ve fikri bir gelişme içinde bulunmaktadır. Harici vaziyetin her türlü tereddüdü lüzumsuz

---

[140] DARENDELİOĞLU – a.g.e., s. 168

[141] "Türk Gençlik Teşkilâtı", 1947 yılında Mehmet Emin Alpkan, Gökhan Evliyaoğlu, Galip Erdem, Arslan Topçubaşı, Mehmet Metin Ören, Şadi Pehlivanoğlu, Necati Tanrıkulu gibi bir kısım Milliyetçi üniversiteli tarafından kurulmuştur.

[142] www.mhp.org.tr/tarihçe

[143] ÇAY - a.g.e.

kılacak bir şekilde aydınlanması; dahilde demokrasi yoluna girmiş bulunmaması: Türklüğün son müstakil parçası olan Türkiye'mizin istiklali ile Türklüğün istikbalini gölgelendirmek isteyen gayri Millî ve gayri insani cereyanlar karşısında kalmış olmamız, memleketimizde, birleştirici ve manevi cephemizi kuvvetlendirici bir fikre, bir ülküye bağlanmak ihtiyacını bütün şiddetiyle doğurmuş bulunuyor. Esasen Özleyiş, bu ihtiyacın, bu özlemin tezahürü olmuştur. Bugün memnuniyetle görüyoruz ki, yurdun dört bir tarafında ve bilhassa İstanbul'da ayni ihtiyaçla yeniden bir hayli dergi yayın hayatına atılmıştır..."

Çok partili hayata geçildiği bu dönemde Türk Ocakları'nın yeniden açıldığı görülmektedir. Büyük ölçüde Hamdullah Suphi Tanrıöver'in (Ocakların kapandığı tarihteki genel başkanı) şahsi gayretleri sonucunda 1949 yılında faaliyete geçmiştir. Türk Ocakları'nın bu ikinci devresi, Cumhuriyet öncesi dönemde Ziya Gökalp ile özdeşleşmiş olan klasik çizgisine paralel bir fikir yörüngesine oturmasını ifade etmektedir. Ocakların çalışma alanlarının Türkiye ile sınırlı olmasına rağmen Anadolu dışındaki Türk topluluklarına karşı sevginin ve ilginin devam ettiği vurgulanmıştır. Asıl fikri "değişiklik", katı Laik-Kemalist anlayışın Osmanlı İmparatorluğunu ve din olgusunun yok sayan temalarından uzaklaşılması ile ortaya çıkmıştır. Bu fikirler, ilk önce Tanrıöver'in Ocakların açılışında yaptığı konuşmada dile getirmiştir. 1950'li yıllarda Türk Yurdu dergisinde yayınlanan yazılara da bu anlayış hakim olmuştur.

1950 yılındaki seçimle başlayan Demokrat Parti dönemi de Türk Milliyetçiliği tarihinde ilginç ve öğretici bir dizi gelişmenin yaşandığı bir dönem olmuştur. Çeşitli dergiler ve dernekler etrafında toplanmış olan entelektüeller ve gençler Milliyetçi-Türkçü hareket açısından oldukça dağınık ve dayanışmanın zayıf olduğu görüntü oluşturuyordu. Daha 1946 yılının sonunda Özleyiş Dergisinde yayınlanan bir yazıda Türk Milliyetçilerinin dağınık halinden şikayet edilerek birlikte hareket etmenin, birleşmenin gerekliliğinden bahsedilmiştir. Birkaç yıl içinde güçlü ve merkezi bir organizasyon ihtiyacının şiddetlenmesi üzerine, 1950 yılının Nisan ayında 1940'lı yıllarda kurulmuş olan derneklerin yöneticileri bir araya gelmiştir. Bu toplantının sonucunda "müşterek hareket etme fikri" tasvip görmüş ve böylelikle "Milliyetçiler Federasyonu" doğmuştur. Federasyon, Türk Kültür Ocağı, Türk Gençlik Teşkilatı, Türk Kültür Çalış-

[144] www.mhp.org.tr/tarihçe

maları Derneği, Genç Türkler Cemiyeti gibi dernekleri bünyesinde toplamıştır. Bir yıllık hazırlık ve geçiş döneminin ardından 1951 yılında Federasyonun ilk kurultayı toplanmıştır. Bu geçiş döneminde derneklerin bir tüzel kişilik etrafında birleşerek tek bir güçlü dernek olarak ortaya çıkması düşüncesi ağırlık kazanmıştır. Kongrede birleşme teklifi oy Birliğiyle kabul edilmiş ve yeni Derneğin adı "Türk Milliyetçiler Derneği" olarak kararlaştırılmıştır. Yeniden teşkilatlanma süreci,ayni zaman da Milliyetçilik kavramı üzeridęki bazı farklılıkları giderme,dolayısıyla ideolojik birlik sağlama çalışmalarını da içeriyordu. Dernek tüzüğündeki ayrıntılı hükümlerin yanında, siyasi parti programlarını hatırlatan bir "program" yayınlanmıştır. Bu programda, tüzüğün başında yer alan amaçlar biraz daha sistematik ve ayrıntılı olarak tanımlanmıştır. [145]

Türk Milliyetçiler Derneği, Milliyetçilik konusunda 1940'lara oranla daha net bir tavrı ve politikayı ifade etmiştir. Programın yanında, 1952 yılında toplanacak olan büyük kongreye hazırlık amacıyla yapılan ve birçok entelektüelin katıldığı ön çalışmalarda Milliyetçi Türkçü cenahta yer alan kanatların ya da grupların bazı farklı tezlerini, görüşlerini gidermek, bu alanda da bir birlik oluşturmak amacıyla akımın (hareketin) tek isimle sembolize edilmesi, tanımlanması kararlaştırılmıştır. Buna göre yanlış çağrışımlar yapan "Turancılık", "Irkçılık" gibi kavramların yerine "Türk Milliyetçiliği" kavramı benimsenmiştir. Aynı raporda yeni gelişmelerle anlamını kaybeden ve bazı çevrelerce

---

[145] Derneğin Milliyetçilik anlayışı(tanımı ve önemi)şöyleydi:

"1- Milliyetçilik, Türk vatan ve milletinin selamet, yükseliş ve payidar olması için her Türkün tabi olarak benimseyeceği, mili bir mefkure olarak kabul edeceği bir vasıta olduğu cihetle, dernek Çalışmaları evvelemirde Milliyetçilik potası içinde yoğrulmuş Türk Gençliğinin çoğaltmak gayesine matuf olacaktır. Milliyetçi cepheye kazanılmış her Türk, vatanın temel yapısını sağlamlaştıran bir perçin olarak kabul edilmelidir. Yine düşünülmelidir ki,bu topraklarda Milliyetçiliğin varlığı,bekası ancak gerçek Türk Milliyetçisinin çokluğuna bağlıdır. Büyük Türk milleti, Milliyetçi evlatlarının omuzları üzerinde daima ebediyete akınlar yapacaktır.

2- Bir milleti ayakta tutan o milletin bölünmez manevi varlığı ve kıymetleri olduğuna,bunun ifadesine de Milliyetçilik dendiğine göre Çalışmaların ikinci kısmını Milliyetçiliğe kaynaklık eden Millî ruhun ayakta kalması temin edecek faaliyetler teşkil edecektir. Bir milleti inkıraza götürecek en tesirli, silah o milleti teşkil eden fertlerden Millî ruh ve şuuru yok etme olduğu göz önünde bulundurulursa Milliyetçiliğin nüve ve tohumunu teşkil eden Millî ruh ve şuuru ayakta dipdiri tutacak faaliyetlerin önemi kendiliğinden bütün şümulü ile belirir. Milliyetçi fert yetiştirme hususunda en önemli yeri işgal eden bu kısım çalışmalar bütün şube faaliyetlerinin belkemiği mesabesindedir...

4- Büyük Gökalp'den beri gereği kadar işlenmemiş vaziyette bulunan 'Türk Milliyetçiği' onun değişmez adi olan 'Türkçülük Fikriyatı'nı bugünkü ihtiyaç ve icaplara göre işlemek; bu fikriyatı içtimai iktisadi, kültürel sağlık, askerî ve harsi yönlerden vatana fayda sağlayacak hale getirmek, fert ve topluluk olarak her Türk Milliyetçisinin tabii ödevlerindendir."

farklı yorumlandığı belirtilen "Kemalizm" ile birlikte dar ve gereksiz kaldığı ifade edilen "Anadoluculuk" kavramlarını da kullanılmaması kararlaştırılmıştır.[146]

Türk Milliyetçileri Derneği kısa bir süre içinde hızlı bir gelişme göstererek ülke çapında bir çok şubeye sahip olmuştur. 1951 yılı sonu Temmuz ayinin sonuna kadar Ankara, İstanbul, Samsun, Konya, Kırıkhan, Tire, Muğla, Kayseri, Kütahya, Menemen ve Kırşkkale 'de şube açmıştır. Birkaç ay içinde bu şubelere Kars, Gümüşhacıköy, Uzunköprü, Derik, Uşak, Hani, Nevşehir, Çanakkale, Burhaniye, Uluborlu, Kırşehir, Diyarbakır, Afyon, Malatya ve Arpaçay şubeleri eklenmiştir. 24 Temmuz 1952 'de toplanan büyük kurultay öncesinde şube sayısı 60 'a ulaşmıştır.

1953 yılına gelindiğinde Türk Milliyetçiler Derneği'nin hedef haline getirildiğini, haksız bazı eleştirilere muhatap olduğunu görmekteyiz. 1950'li yılların başında gizli komünist faaliyetlerin varlığı üzerine ortaya çıkan tartışmalarla birlikte bazı çevrelerin bu Derneğin faaliyetlerine yönelik karalama çabası içine girmesi düşündürücüdür. Bunlar arasında DP'ye destek veren bazı "Batıcı" köşe yazarları ile sol çevreler önemli bir paya sahiptir. Malatya'da ki bir olaya dernek üyesi birkaç kişinin de katıldığını iddia ederek dernek kapatılmalıdır kampanyasına karşı İstanbul şubesi 9 Ocak 1953 tarihli "Son Havadisler ve Biz" başlığı altında bir bildiri yayımlanmıştır. Bildiride haksız eleştirilere sert bir üslupla cevap verilerek asıl niyetin Milliyetçilik fikriyatını mahkum etmek olduğu, güçlü bir teşkilattan korkulduğu için susturulmak istendiği ifade edilmiştir.

DP üst yönetimi de (hükümet) 1944'de CHP'nin yaptığına benzer bir şekilde ve benzer bir gerekçe ile Türk Milliyetçiler Derneği'nin üzerine gitmiş ve kapatılmasına sebep olmuştur. Adnan Menderes, 17 Ocak 1953'de Gaziantep'te yaptığı bir konuşmada gittikçe artan komünist faaliyetlere dikkat çekmiş, bunun yanında Türk Milliyetçiler Derneği'nin faaliyetlerini de yari gizli ve ayrımcılık güden bir çaba olarak tanımlamıştır. Bu konuşmadan kısa süre sonra savcılık harekete geçmiş dernek merkezi aranarak 22Ocak 1953 günü kapatılmıştır. Ocak ayının sonuna doğru Derneğin Genel Başkanı DP Isparta milletvekili Sadettin Bilgiç ve Tahsin Tola ihraç talebiyle DP Haysiyet Divanına verilmiştir.

---

[146] www.mhp.org.tr/tarihçe.

Adnan Menderes,Şubat ayının başında toplanan DP İstişare kongresinde bu konuya da değinmek zorunda kalmıştır. Konuşmasında Türk Milliyetçiler Derneği'ni ve partili milletvekillerinin konumunu söyle ifade etmiştir:[147]

"Eğer Milliyetçilik Derneği, saf, temiz ve iyi niyete dayanan bir Milliyetçilik hareketi olsaydı, bizim programımızdaki anlayışla mutabakat halinde bulunsaydı, partimiz içinde bununla meşgul olanlardan niçin bu derneğe girdiniz diye sormazdık. Bu noktada gayet sarih olmamız lazımdır. Bizzat kendileri, bu Derneği 1944'te kapatılmış olan ırkçı Birliğin bir devamı diye ifade ettiklerine ve bildiğimiz beyannameleri başka türlü izaha da imkan bulunmadığına göre.bunları bizlerden başka memleketin vahdetini bozucu telakki etmemiz icap ediyor...Irkçılık gibi,aşırı Milliyetçilik gibi, din istismarcılığı da Türk köylüsünün dışında teşekkül etmiş kanserlerdir..."

Parti içinde de çalkantılara sebep olan bu gelişmeler, Sulh Ceza Mahkemesi'nin küçük bir para cezasına hükmederek Derneğin kapatılmasına karar vermesiyle noktalamıştır. Bu sonuç DP üst yönetiminin güçlü ve bağımsız bir Milliyetçi teşkilata sempati ile bakmadığının bir göstergesidir. Bunun yanında, gizli komünist faaliyetler konusunda izlediği politikalara karşılık olarak bir denge hesabi içinde olduğunu göstermektedir.

1950'li yıllarda Milliyetçi hareketi, Türk Milliyetçiler Derneği'nin kapatılmasından yaklaşık 1 yıl sonra kurulan Milliyetçiler Derneği[148] ile Komünizmle Mücadele Dernekleri[149] ve Türk Ocakları temsil etmiştir. Bünyesinde Milliyetçi entelektüelleri ve gençleri barındıran bu dernekler, ağırlıklı olarak süreli yayınlar ve konferanslar aracılığıyla Milliyetçilik fikriyatını yapmaya ve geliştirmeye çalışmışlardır.[150] Siyasi planda ise DP'den ayrılmak zorunda olan bazı Milliyetçi politikacıların 1952 yılında Remzi Oğuz

---

[147] www.mhp.org.tr/tarihçe

[148] İlliyetçiler Derneği Ferruh Bozbeyli, Hüsnü Demirkıran, Cemal Külâhlı, Orhan Okay, Celâl Erçıkan gibi Milliyetçi öğrenciler tarafından kurulmuştu. Dernek fiilen 1953 yılında, resmen 1954 yılında faaliyete geçmiş; çalışmalarını daha çok seminer, konferans ve yayın neşretme yolunda sürdürmüştür (ÇAY - a.g.e.)

[149] 7 Aralık 1956 yılında da Altan Deliorman , Demir Arslan, Ekrem Marakoğlu gibi şahsiyetler tarafından İstanbul'da Türkiye Komünizmle Mücadele Derneği kurulmuştur. Derneğin gayesi;

"Millî bünyemizi meydana getiren ve kuvvetlendiren, millet olarak yaşamamızı sağlayan unsurları takviye ederek komünizmle fikir yoluyla mücadele etmek ve bu gayeye ulaşabilmek için tarihe, vatana ve Allah'a bağlılığı kökleştirmektir." (ÇAY - a.g.e.)

[150] Bu dernekler 1960 İhtilâli'ne kadar Kıbrıs ve Irak Türklerine yapılan baskılara ortak tepki göstermişler, siyasî faaliyetlere fazla katılmamışlardır.

Arık'ın[151] başkanlığında Türkiye Köylü Partisini kurdukları görülmektedir. Parti daha sonra Çumhuriyetçi Millet Partisi ile birleşerek Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi'ni meydana getirmişlerdir.[152]

3.3 TÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ'NİN MHP VERSİYONU : DOKUZ IŞIK DOKTRİNİ

MHP'nin temsil ettiği Türk Milliyetçiliği fikriyatı Türk Milliyetçiliğinin doğuşundan bugüne kadar gelen çizgiden farklı değildir; sadece MHP Türk Milliyetçiliği ideolojisine yeni değerler ve sistematik katmıştır. MHP'nin temsil ettiği Milliyetçi-Ülkücü çizgi tamamen yerli, tarihî bir çizgiyi takip eder. Çalık bu olguyu, "MHP hareketi Türk toplumunun doğurduğu ve ona ait bir fenomendir. İster, çokça ileri sürüldüğü gibi dünyadaki başka hareketlerin 'benzeri', 'taklidi' veya 'uzantısı' olsun, isterse, mensupları nın iddia ettiği gibi, 'yüzde yüz yerli ve yüzde yüz millî" bir hareket olsun neticede varlığı da, iz ve kalıntıları da, etkisi de Türk toplumunu ilgilendirmektedir"[153] cümleleriyle teyit eder.

3.3.1 Alparslan Türkeş'ten Sonra CKMP'nin İdeolojisi

CKMP'nin MHP adını alması her ne kadar 1969'da vuku bulmuşsa da "MHP Hareketi" dediğimiz süreç bu tarihte başlamış değildir. MHP Hareketi Türkeş'in CKMP Genel Başkanlığına seçildiği 1 Ağustos 1965'ten başlayan gelişmeleri ifade eder. Böyle olmasında bu partinin giderek Türkeş'in şahsında temsil edilen ve onun gelişen karizması ile bütünleşen bir ideolojik-siyasî hüviyete bürünmesi kadar, asker olmasına rağmen, 1940'lardan itibaren isim ve şahsiyetinin Türkiye'deki Türkçü veya Milliyetçi unsurlar arasında kazandığı ağırlıktan ötürü Türkeş'in CKMP liderliğine gelmesinden sonra söz konusu grupların neredeyse tamamının ideolojik-siyasî mücadeleyi onun etrafında ve önderliği altında sürdürmeye karar vermeleri de belirleyici rol oynamıştır. Türkeş'in liderliği almasından sonra, Türkçü ve Milliyetçi fikir ve aksiyonun ideolojik ve hem de siyasî temsilciliği CKMP'de toplanmıştır. *MHP Hareketi dediğimiz ideolojik ve siyasî gelişmenin kaynağı Türkçülük ve Turancılığın kökleri Cumhuriyetin öncesine*

---

[151] Remzi Oğuz Arık Türk Milliyetçiliği Hareketi çizgisinde Anadoluculuk fikriyatının fikir babalarından birisi olup Türk Düşünce Tarihi'nin önemli şahsiyetlerinden birisidir.

[152] www.mhp.org.tr/tarihçe

[153] ÇALIK - a.g.e., s. 60

giden fikri, ideolojik ve siyasî birikimdir.[154] Landau da Çalık'la aynı görüştedir. O da CKMP-MHP ideolojik çizgisinin en önemli unsuru olarak lideri Türkeş'i görür. CKMP-MHP ideolojisini, TİP'in aynası olarak gören ancak, önerilen çözümler ve bunların gerçekleşme yöntemleri önemli ölçüde farklı[155] değerlendiren Landau'ya göre, Türkeş'in kişisel önderliği hiçbir zaman kuşku konusu olmamış, onunla anlaşamayan birkaç kişi de partiden ayrılmıştır.[156] CKMP-MHP'den Türkeş baştan sona birinci plandadır; kaçınılmaz olarak yetki vermesine karşın, siyasal eylem ve ideolojik propaganda için tam askeri bir biçimde talimatlar vermekte ve bunları elinden geldiği ölçüde denetlemektedir. Sonuçta kendi yazı ve konuşmaları partinin ideolojisini saptamak için ana kaynaklar olmaktadır.[157]

Landau CKMP-MHP çizgisinin ideolojik mimarı olarak gördüğü Türkeş'in fikrî tekâmülünü şöyle açıklamaktadır: "Türkeş'in ideolojik yapısı üzerinde kısaca durmak gerekir. İki olayın yaşantısını büyük ölçüde etkilediği anlaşılmaktadır: 1944'teki Turancı, anti-komünist gösterilere katılması ve ardından tutuklanarak yargılanması ile 1960 ihtilaline katılması ve sonra Yeni Delhi'ye sürülmesi. Bu ikisinden ilkinin genç subayda daha derin izler bıraktığı anlaşılmaktadır. 1944'te Türkeş ve arkadaşlarının adına gösteri yaptıkları Türkçülük, kendisinin ilk tutkusu olmuştur. 1944'te onunla birlikte tutuklanıp yargılanan arkadaşları, daha sonra (Türkeş'in Yeni Dergi de olduğu sırada) 16 Eylül 1962'de Türkçüler Derneğini kurarak çalışmalarını sürdürmüşlerdir. 30 Ağustos 1964'te bu ad değişerek Türkiye Milliyetçiler Birliği olmuş Türkiye çapında ocakları kurulmuştur. Başta gelen üyeleri H. Nihal Atsız, Necdet Sançar, Dr. Hikmet Tanyu ve M. Zeki Sofuoğlu'dur. Tümü de 1944'de Türkeş'le birlikte idiler. Sürgünde olduğu sırada ve 1963'te Türkiye'ye döndükten sonra Türkeş'in Bu gibi kişilerle ne gibi ilişkileri olduğu bilinmemektedir. Ancak, bunların yayınlarını okuduğu kesindir; 1965'ten sonraki konuşmaları sık sık bunların siyasete, özellikle Türkçülüğe ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Ayrıca, Türkeş konuşmalarına sık sık bunların siyasete, özellikle Türkçülüğe ilişkin görüşlerini yansıtmaktadır. Ayrıca Türkeş konuşmalarını sık sık Türkiye Milliyetçiler Birliği'nin sloganı olan "Tanrı Türk'ü karosun" ile son vermiştir.

---

[154] ÇALIK - a.g.e., s. 93-94
[155] LANDAU – a.g.e., s. 309
[156] LANDAU – a.g.e., s. 309
[157] LANDAU – a.g.e., s. 310

Bu, İkinci Dünya Savaşı'nın hemen ertesi yıllarda Türk Gençlik Teşkilatı'nın da sloganıydı."[158]

ÇKMP'nin fikrî çizgisi partinin Türkeş ve arkadaşlarının yönetimi altında yapılan ilk Büyük Kongresi'nin ortaya koyduğu sonuçlarla değişmeye başlamıştır. 24-25 Kasım 1967 tarihindeki Kongre'ye ilişkin olarak yapılan bir değerlendirmede şöyle denilmektedir: "...Kongre klasik bir kanuni formaliteyi yerine getirmekten ziyade. Türkiye'deki Milliyetçilerin toplanması ve bir kurultay havası içinde Türkiye'nin dertlerine eğilinmesi bakımından ilgi çekiciydi. Bilhassa. henüz bu Milliyetçi kuruluşa kayıtlarını yaptırmamış Milliyetçilerin Kongre'yi ilgiyle izlemeleri ve olumlu düşüncelerle ayrılmaları. gelecekte ÇKMP'ye katılmaların olacağını gösteren delillerdi."[159]

Alparslan Türkeş ve arkadaşları tarafından hazırlanan yeni ÇKMP programı, "Milletin maddi ve manevi olan her şeyini planlamayı" hedef almaktaydı. Eski ÇKMP'liler tarafından "Faşist ve totaliter devlet felsefesi" deyimleri ile vasıflandırılan program 256 maddeden ibarettir. Landau'ya göre, "Müreffeh ve kuvvetli Türkiye için ÇKMP programı" adlı 64 sayfalık kitapçık oy kazanma amacına yöneliktir. Ancak. gene de partinin yeni havasını yansıtmaktadır.[160]

Yeni ÇKMP programı. milletin her şeyini planlamaktan başka, fertleri de "beşikten mezara kadar" eğitmek ilkesini getirmekteydi. "Müreffeh ve Kuvvetli Türkiye İçin ÇKMP Programı", ırkçılığı reddeden, buna karşılık "Ben Türk'üm" diyen ve kendini Türk sayan herkesi Türk kabul eden, ÇKMP'nin gayesinin sosyal adalet ve sosyal güvenliği gerçekleştirmek olduğunu ifade etmekteydi.

Bu programda hazırlanan ÇKMP'nin gaye ve hedefi şu şekilde belirtilmekteydi:

"Madde I: Gayemiz, Türkiye'de insan hak ve hürriyetlerini, kişinin ve toplumun refah ve huzurunu, sosyal güvenliğini gerçekleştirecek ve teminata bağlayacak bir devlet düzeni ve yönetimini bütün müesseseleriyle birlikte hızla kurmaktır".[161]

---

[158] LANDAU – a.g.e., s. 310-311

[159] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

[160] LANDAU – a.g.e., s. 311

[161] ÇKMP Genel Merkezi - **ÇKMP Programı**, Ankara 1965, s. 3

1960 sonrası partilerin ortak gayeleri insan hak ve hürriyetleri üzerine yoğunlaşırken, cumhuriyet ideolojisi "toplumsal refah" ilkesinde varlığını sürdürdüğünü görüyoruz. Landau'ya göre, Parti, Türkiye'de insan hak ve özgürlükleriyle kişisel ve genel ve sosyal güvenliği hızla sağlayacak bir siyasal sistemin kurulmasından yanaydı. Bu amaç doğrultusunda parti ilerici bir hayat biçiminin kurulması ve ulusun modern bilim ve teknolojiye göre inşa edilmesi için çalışmalıydı.[162] Bu ideolojinin gayesine ulaşma noktasında partilerin farklılıkları göze batmaktadır CKMP bu gayeye:

a) Milli, demokratik, laik, sosyal, hukuk devleti ülküsüne,

b) Hürriyet, milliyet, ahlak, ilim, toplumculuk, gelişme, halkçılık, köycülük ve endüstrileşme ilkelerine samimiyetle bağlanmakla ulaşılacağına samimiyetle inanmaktadır.[163]

CKMP'nin millet anlayışı 1944 Türkçülük Davası'ndan sonra gelişen milliyetçilik anlayışı paralelindedir CKMP Türk Milliyetçiliğini programında şöyle tanımlıyordu:

"Ben Türküm diyen ve kendini Türk sayan her Türk insanını kabul eder. Irkçılığı reddeder Bizce Türk oluş, kendini Türk milletine mensup bilme şuuru, Türk kültürüne sevgi duygusu, Türk olarak yaşama iradesi ve Türk Devletine sadakattir".[164] "Türk Milliyetçiliği, Türk milletine, kültürüne, devletine, sevgi ve bağlılık ile hizmet ülküsüdür. Türk milletine beslenen büyük sevginin ifadesi olan milliyetçiliği, kurucu, koruyucu, yaratıcı, yükseltici, ilerletici bir ruh ve şuur ve kudret kaynağı olarak görüyoruz." [165]

Landau CKMP'nin Türk Milliyetçiliği anlayışını şu şekilde değerlendirir: "Parti Türk Milliyetçiliğini, anti-emperyalist, barışçı, özgürlükçü ve demokratik görmüştür. Bu nitelikler, Türk tarihinden, halkın inanışlarından ve Atatürk'ün düşüncelerinden alınmıştır. Parti'nin milliyetçiliği, Türkiye'yi öteki uluslar içinde saygın ve eşit bir yere oturtmaya, bağımsızlık ve özgürlük ruhunu ayakta tutmaya, dil, amaç, kültür ve kader açısından birleşmiş Türk Ulusunun gelişimin korumaya, çağdaş bir toplum için çalışmaya, ekonomik, toplumsal ve kültürel ilerleme için gerekli devrimci düşünce ve özveri

---

[162] LANDAU – a.g.e., s. 311-312
[163] CKMP Programı, s. 3
[164] CKMP Programı, s. 4-5
[165] CKMP Programı, s. 9

duygusunun gelişimine yöneliktir. Partinin kalkınmaya temel yaklaşımı, kalkınmanın bilimsel planlama ve devrimci ilerleme bileşiminden gelmiş olmasıydı. Bilimsel düşünce, boş inançları uzaklaştırmak için özendirilmeliydi."[166] Milliyetçilik anlayışı bu şekilde şekillenirken, toplumculukla ilgili bakışı da şöyleydi:

"Fertlerin kişiliğini geliştirmede, refah ve mutluluğa ulaşmada, topluma yapıcı olarak katılmada, devletin yurttaşa yardımcı olması gerektiği kanısındayız. Yokluk, zaruret, çaresizlik zincirleri içindekilere kişiliklerini geliştirebilmeleri için üst seviyede fırsat ve imkân eşitliği sağlanmasını istiyoruz."[167] Partinin halkçılığı programın aile hayatına verdiği yüksek değere karşın, halkın toplu mutluluğunun, bireylerin mutluluğunun üzerinde olması gerektiği biçiminde alınmıştır.[168]

Parti açısından devletin rolü, topluma huzur içinde yaşamak hakkını vermesidir. Türkiye Cumhuriyeti açısından Türk ulusunun iradesi ve gelişme kavramı, onu sürekli olarak özgürlük, huzur ve refah içinde yaşatmaya yeterliydi. Dolayısıyla, halka hizmet etmek ve kendi kişiliğini özgürce ortaya çıkarmasında bireye yardımcı olmak devletin göreviydi. Devlet ve birey arasında ki ilişkiler adil bir biçimde dengelenmeliydi.[169]

Parti programında sisteme muhalif karşı çıkışlarla birlikte başta Marksist ideoloji olmak üzere gayr-i milli fikirlere karşı çıkan programında partinin millet ve sınıf anlayışı şu şekilde ortaya konulmaktaydı:

"Milletin sosyal ve ekonomik hayatında medeni ve mesleki işbölümünün yarattığı uzuvlaşmayı, zümreleşmeyi ve sınıflaşmayı tabii ve zaruri görürüz. Mesleki, medeni ve ekonomik işbölümünün yarattığı bu uzuvlaşmanın, zümreleşmenin, sınıflaşmanın siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel hayatta bir istismar ve tahakküm hiyerarşisi şekil ve manası almasına ve devletin böyle bir sonuca alet olmasına karşıyız. Sınıf devleti fikrini ve sınıflar arası savaşı reddederiz. Uzuvlar, zümreler ve sınıflar menfaatlerinin adaletle ahenkleştirilmesi esastır" [170]maddesinde bu husus belirtilmektedir.

---

[166] LANDAU, a.g.e., s. 313-314
[167] CKMP Programı, s. 12
[168] LANDAU – a.g.e., s. 214
[169] LANDAU – a.g.e., s. 312
[170] CKMP Programı, s. 5

Din ve laiklik konusunda;

"Din ve vicdan hürriyetini insan hürriyetlerinin ayrılmaz bir rüknü kabul ederiz. Laiklik konusunda: "Biz laikliği dinsizlik olarak değil. devlete din izafe edilmemesi. devletin sosyal. ekonomik, hukuki temel düzeninin din kurallarına dayandırılmaması anlamında kabul ediyoruz." [171] deniliyordu.

Öte yandan CKMP'nin çağın gereklerine uygun ve "çağı yakalamak" yolunda "endüstriciliği" ve "gelişmeciliği" ortaya atarken, Türk toplumsal yapısının temeli olan köylünün kalkınması da CKMP programında yer almaktaydı. Bu hedeflerin gerçekleştirilmesi konusunda CKMP başta idari reform gerçekleştirmeyi hedef almaktadır Ardından milli eğitimde yapacağı reform ile "milli gayeyi" gerçekleştirecek yeni nesiller yetiştirmekle kalkınmanın dinamiğinin başlatmış olacaktır.

44. "Biz köylümüzün ve köyün kalkındırılmasını ve milletçe kurtuluş ve yükselme davamızın ön ve temel meselesi kabul ederiz. Millet çoğunluğu olan köylünün yaşam şartlarının ve imkansızlıklarının yarattığı yokluk zincirlerini kırmayı milli ve ahlaki bir ödev biliriz.

45. Köyü, tarım kentini yol, elektrik, eğitim ve sağlık tesislerine, modern Türkiye'nin imkanlarına sahip kılacağız."[172]

Program özel sektörün gelecekteki ekonomik rolü üzerine yumuşak bir görüş vermiş ve tarımsal reforma ilgisini belirtmiş,sonrada Türkiye'nin ekonomik geleceği için zorunlu gördüğü sanayileşme konusuna büyük yer ayırmıştır. Modern Teknoloji ve bilime dayalı yeni üretim örgütlemesine yol açacak radikal reformlardan yanaydı. Parti bunu, Türkiye'nin Kurtuluş Savaşının ikinci bölümü olarak görüyordu. Amaç bu olunca, devlette planlarını buna göre yapılmalı tüm maddi ve manevi kaynaklarını düzenlemeli, üretimi arttırmalı, niteliksiz işçiler ve işsizler için gerekli eğitim ve işi sağlamalı, ulusun ekonomik ve kültürel gelişimini özendirmeli, çalışma koşullarını geliştirmeli, emeğin onurunu korumalı, ve Türkiye'nin ekonomisini dünyadaki ile birleştirmeli; yüz

[171] CKMP Programı, s. 7-8

[172] CKMP Programı, s. 9

milyon nüfuslu Türkiye'yi kurmak için sağlık, toplumsal, ekonomik ve mali kurumlar kurmalı ve büyük ailelere maddi yardım sağlamalıdır.[173]

46. Hileli ticaret, sermaye istismarı, haksızlıklar ve aşırı kar ihtirasına kayıtsız kalmayacaktır.

47. Atom-feza çağının açıldığı bir dönemde mahvolmaktan kurtulmak, bağımsız bir millet olarak yaşayabilmek, iktisadi, içtimai bünye geriliğinin yarattığı kütlevî işsizliği, yokluğu yenebilmek, ülke ve halkın varlığını en verimli şekilde değerlendirebilmek, refah çağına girebilmek için Sanayi Devrimini yurdumuzda süratle gerçekleştirmeyi modern bir istihsal düzeni kurmayı temel vazife sayıyoruz.

48. Türkiye bir sanayi ülkesi haline getirilecektir.

49. Mevcut vergi sistemini ıslah edeceğiz. Vergi reformu ile yurttaş hizmetine servet ve kazancına, iktidarına uygun iştikakını temin edileceğiz.

50. Yoksul ve dar gelirli vatandaştan askeri geçim hadlerine tekabül eden kazanç ve gelirlerden vergi alınmayacaktır.

51. Devlet giderlerinde ve millet hayatında tasarrufu arttıracak anlayışı hakim kılacağız. Devlet daire ve teşkilatında ve hizmetinde lüks ve israfa son vereceğiz. Millet hayatında lüksü, lüks istihlaki vergilendireceğiz.

52. Milli kalkınma planı özellik ve öncelikle Türk milletinin mali imkanlarına dayanacak, tüm adalet ülküsünü gerçekleştirme yönünde bulunacaktır.

53. En yüce bir ülkü, ahlaki bir gaye, bir iman unsuru olduğu kadar, millet hayatında ameli bir sonuç olarak bağlandığımız adaletin, Türkiye'de hukuki, sosyal, siyasi, ekonomik tüm yönleriyle gerçekleşmesini sağlayacak bir cemiyetler ve inanç düzeni kurmak için çalışacağız.

54. Türkiye'nin ve Türk milletinin büyük derdi, ezici yokluk ve sefaletin amili, iktisadi hayatın düzensizliği, "kitlevî işsizliktir" Devlete her işsize iş bulmak

---

[173] LANDAU – a.g.e., s.314

mecburiyetindedir. Devlet bütün işçileri kapsayan bir işsizlik sigortası kurmak görevidir.

55. Çalışan her yurttaşın yaptığı işe uygun ve insan gibi yaşamasını sağlayacak adil bir ücret alması, emeğin hak değerini bulması esastır.

56. İşçinin hür teşkilatlanmasını demokrasimiz için en güçlü bir teminat görürüz. Anayasa'nın demokratik sosyal ruhuna uygun olarak hür sendikacılığın toplu sözleşme ve grev hukukunun koruyucusu olacağız.

57. Memur kadrosuna devlet ve millet itibarına uygun üstün şartlarda yaşama ve hizmet imkanları temin edilecektir Memur maaşlarını ve hayat standardını, hizmette yerini yükseltecek bir seviyeye çıkartılacaktır

58. Ordu yardımlaşma kurumu gibi memur yardımlaşma kurumu meydana getirilecek, memur maaşları artırılacaktır. Ayrıca işçiler içinde işçi yardımlaşma sandığı kurulacaktır.

59. Milyonlarca teknisyen, sanatkar, mühendis, doktor, öğretmen, kalifiye işçi ve usta yetiştirilecektir.[174]

Yeni CKMP programında yer alan hususlardan bazıları şunlardı:

60. Milli varlık ve istikbalimizin en kıymetli ve temel unsuru olan insanı, toptan ele alacağız. Vatandaşın beden ve ruh sağlığı için doğum öncesinden başlayarak, ihtiyarlık çağı sonuna kadar toplumun himayesi ve teminatı altında bulunmasını zaruri görüyoruz. Vatandaşın hayat sağlığı ticarete konu olamaz. Sağlık hizmeti hekimlik ve eczacılık bütün yurtta sosyalleştirilecektir. Halkın tümüne parasız sağlık hizmetini temin, devletin görevi olacaktır Gerek koruyucu, gerek tedavi edici bütün sıhhi tesis ve tedbirler, devletçe yurt çapında ikmal edilecektir Sağlık hizmetlerinin yurt sathına dengeli dağılımı temin edilecektir.

61. Öğretmen maaşları arttırılacak, her öğretmene bir lojman verilecektir.

62. Üniversiteler üstü Türk Akademisi kurulacaktır.

63. Mahdut sayıda aile çocuklarına mahsus ana okulları kaldırılacak. bunun yerine çalışan annelerin yedi yaşından küçük çocuklarının korunması işi devlete ait olacaktır.

64. Yurt dışına tahsil için ancak layık olanlar gönderilecektir.

65. Tarihi sporlar canlandırılacak, halkın yaşama ve yaratma arzusunu. sevincini güçleştirecek bir sanat eğitimi gerçekleştirilecektir.

66. Film sanayi sadece bir eğlence işi olmayacak. devlet tarafından mesleki. teknik ve kültür filmleri çevrilecek. basın hayatına halk eğitimine yararlı olacak imkanlar hazırlanacaktır.

Parti: din ve vicdan özgürlüğünü kabul etmiş herhangi bir amaçla dinsel duyguların sömürülmesine karşı çıkmıştır. Parti laikliğin yanında yer almakla bir birlikte bu kavramı dinsizlikle eşdeğerli görmemiş rejimin dinsel kurumları desteklemesi gerektiğini savunmuştur.[174] Dini kurumlar desteklenirken de dini eğitimin sağlam temellere oturması gerektiği üzerinde durulmuştur.

67. Dini öğretim ve ilim kurumlarını. mezunlarının statüleri ve topluma hizmet şekilleri milli kalkınmada, maddi ve manevi değerleri ayrılmaz gören bir düşünüş içinde düzenlenecektir.

68. İlahiyat Fakültesinin din düşüncesini ve olgusunu, maneviyat meselelerini. bilim metoduyla inceleyecek bir üniversite kurumu olarak hizmete devamı sağlanacaktır.

69. Yüksek İslam Enstitülerinin İslam Dini, İslam kültürünü. İslam meselelerini araştıran yüksek bir bilim ve kültür kurumu İslam Akademisi olarak gelişmesini temin edilecektir.

70. Ordu, Millî Kalkınma Planı çerçevesinde, sadece tüketici olmayacak, istihsale hizmet edecek hale getirilecektir.

---

[174] CKMP Programı, s. 10-11

[175] LANDAU – a.g.e., s. 313

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

71. Kara, hava, dehiz harp okulları harp üniversitesinde toplanacaktır: 40 yaşına gelen subaylar general olacaklardır. Orduda terfi süresi kısaltılacaktır. Orduda 10 yıl hizmet gören personel belirli nispetlerle sivil hayata aktarılacaklardır.

72. Türkiye'nin dış münasebetlerini düzenleyen bütün bağları, bu günkü menfaatlerimiz dikkate alınarak yeniden ele alınacaktır.

73. Biz daha iyi bir dünyanın milletlerin barış içinde işbirliği ile kurulacağına inanıyoruz. Bölgemizde ve cihanda barışı koruyacak milletlerarası yakınlaşma ve işbirliği ifade eden her fikre ve harekete yardımcı ve ortak olma emelini taşıyoruz. Korku, baskı, sömürme ve sefaletin bulunmadığı bir dünya istiyoruz. Hürriyet ve refahın bütün insanlığı kapsamasını istiyoruz.[176]

74. Türk dünya görüşü, her çeşit emperyalizme karşıdır. Türkiye emperyalist ittifaklar dışındadır. Milletlerin kurtuluş ve kalkınma davalarına sempati duyar.

75. Cihan milletlerinin milletimiz Türkiye halkını yakından öz değerleriyle tanımasına, milletimizin diğer milletle onların hayat çevrelerinde kitlevi temas ve tanışmaya geçmesine imkanlar hazırlayacağız.

76. Komşularımızla ve İslam dünyasıyla münasebetlerimizi tarihin ve jeopolitiğin çizdiği ve bütünlediği esaslar içerisinde düzenleyecek ve geliştireceğiz.

77. 40 bin köy yerine meydana getirilecek 4 bin tarım kentinin her birinde idare, dispanser, okul, kütüphane, cami, hamam, sinema, enstitü, kooperatif, çarşı, tamirhane gibi tesisler ve sıhhi bakımlı çiftlik evleri muhakkak bulunacaktır.

---

[176] Landau'ya göre Parti: kendi içinde ve öteki devletlerle, korku, sömürü ve baskıdan uzak bir dünyada huzur içinde yaşayan bir Türk ulusunu amaçlamıştır. Parti, tüm dünyanın tek bir birim olduğuna ve Türkiye'nin bu birlik içinde tüm uluslarla anlayış ve iyi komşuluk ilişkileri içinde yaşayacağına inanmıştır. Tüm siyasal ekonomik, toplumsal ve yasal yönleriyle temel adalet kavramlarını desteklemiştir(Landau —a.g.e., s. 312-313).

78. Zirai gelir içtimai adalete göre tevzi edilecektir.

79. Her tarım kentinde kurulacak kooperatifler birbirleri arasında birleşerek güçlenecektir.

80. Zirai sigorta kanunu çıkarılacaktır.

81. Hayvancılık bugünkü şeklinden çıkarılıp geniş çiftliklerde yapılacaktır.

82. Her aile tenceresine her gün yarım kilo et girecek ve her Türk günde yarım bardak süt içecektir. Bunu temin için gerekli teşkilat kurulacaktır.

83. Yeni sanayi şehirleri kurulacak. Türkiye halkının yüzde 85'i çok yakın bir gelecekte şehirlerde yaşayacaklardır.

84. Yeraltı maden servetlerinin ve petrolün işletilmesi sadece devlete ait olacaktır.

85. Herkes iktidarına göre vergi verecek, vergi sistemi tekrar ıslah edilecektir.

86. Okullar, kışlalar, tatil aylarında yerli turistlere tahsis edilecektir. [177]

CKMP Programı incelendiği zaman ilk göze çarpan hususlardan birisi Marksistlerin tarihi bir sınıf savaşı olarak gören tezlerinin reddidir. CKMP toplumun sınıflardan oluştuğu tezini kabul etmezken toplumun birbirleriyle homojen ilişkiler içerisinde bulunan "kesim"lerden meydana geldiğini ileri sürmüştür.[178] Parti kendisini tüm çalışanların; köylü, işçi, tüccar, zanaatkar, memur ve her meslek sahibinin siyasal toplumsal ve ekonomik haklarının savunucusu olarak görmüştür.[179]

CKMP lideri Türkeş, kendisi 27 Mayıs ihtilâli ile halkın gündemine girmesine rağmen kendi kaleme aldığı CKMP Programı'nda seçim yoluyla iktidara geçmeyi amaçlayan tüm siyasal partileri Demokratik olarak nitelemiş, başka yollarla iktidarı ele

[177] CKMP Programı, s. 13-64

[178] CKMP'nin Türk toplumunu oluşturan kesimler olarak belirttiği işçi, memur, esnaf, sanatçı, köylü ve işverenler daha sonra İMESKİ formülü ile ifade edilmiştir.

[179] LANDAU, a.g.e., s.312

geçirme fikrine karşı çıkmıştır.[180] Landau'ya göre Kemalizm partiye yol göstermektedir.[181]

CKMP programında yer alan bu maddeler Kurultaydan evvel çeşitli gazetelerde de yayınlanmış, geniş akis uyandırmıştı. Türkeş ve arkadaşları CKMP'ye girmeden önce, CKMP'den üç yetkilinin ve Türkeş'i de temsilen Muzaffer Özdağ ile birlikte iki arkadaşından oluşan 6 kişilik heyetin birlikte hazırladığı bu program, daha sonra Türkeş muhalifi Baran ve arkadaşlarınca reddedilecek. "bu program bizim inisiyatifimiz dışında hazırlanmıştır" denilecektir.[182]

CKMP 1965 seçim kampanyasında kendi imgesi ile partisinin imgesini iyileştirme çabası içindeydi. Türkeş CKMP'nin komünizme karşı en güçlü engel olduğunu ileri sürüyordu.[183] Bu arada kullanılan sloganlarla da partinin bazı sosyal görüşleri de ön plâna çıkarılmaya çalışılıyordu.[184] Türkeş Edirne'de yapmış olduğu seçim mitinginde Komünizmi şiddetli şekilde eleştirirken, aydınlardan yana tavır alan elitist bir söylemi ilân ediyordu.[185] CKMP Lideri aynı konuşmasında CKMP'nin dış politika görüşlerini açıklarken de Batı Bloğundan yana bir tavır sergilemiştir.[186]

---

[180] LANDAU – a.g.e., s. 312

[181] LANDAU – a.g.e., s. 312

[182] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 97

[183] LANDAU - a.g.e., s. 362

[184] 1965 Seçimlerinde CKMP'nin seçim boyunca kullanmış olduğu bazı sloganlar şunlardı: "CKMP Irkçılığı Şiddetle Reddeder", "Faşizm, Nazizm ve Komünizmin Karşısındayız": "Türklüğün Şerefli Mazisi ve Aydın Geleceğine İnanıyoruz": "Egemenliğin Sahibi ve Kayrağı Millettir": "Geri Kalmış Bölgelerin Kalkınmasına Öncelik Verilecektir": "Çocuk Haklarının Korunmasını ve Tam Uygulanmasını İstiyoruz": "Kadınlara Tanınmış Olan Hakların Korunmasını Sağlayacağız": "Türk'üm Diyen Herkes Türk'tür": "Kutlu Olan İnsandır": "Müreffeh ve Kuvvetli Türkiye".(ÖZNUR - a.g.e., C.1. s. 112)

[185] " Üçüncü enternasyonalin kızıl havasıyla oynamaya çalışmış olan bu kabil paşazade bozuntuları bir taraftan da kol ırgadı aşıklığı rolüne çıkarak masum vatandaşları aldatma çabası içindedirler. Millet, vatan, aile, din ve bunun gibi en mukaddes saydığımız inançlara düşman bulunan, bunları inkar eden ve üniversitelerde yetişmiş aydın insanların hizmetlerini hor görerek bunların yerine yalnız ve yalnız kol ırgatlığını ileri süren bu zavallı zihniyetliler, modern dünyanın gidişatından da habersizdirler. Bugün ileri milletler ilim ve tekniğin sağladığı imkanlardan faydalanarak kol ırgatlığını hemen, hemen ortadan kaldırma durumuna gelmekteyken, bizdeki birkaç hasta, mideci ve menfaatçi böyle demagojilerle külah kapacaklarını sanmaktadırlar. Komünizm doktrinini yazmış olan Karl Marks kol ırgatı olmadığı gibi Lenin de kol ırgatı değildir. Kol ırgatlığı yapan vatandaşlarımızda elbette çok muhterem ve çok kıymetlidirler. Onların hak şereflerinin diğer vatandaşlarımız gibi korunması, bizim başta gelen prensiplerimizdendir. Fakat dünyada bugüne, kadar meydana gelmiş olan bütün uygarlıklar, ilim adamlarının, düşünen kafaların ve. aydın zümrenin eseri olarak doğmuştur Eğer kol ırgatlığı ile her şey çözümlenecek olsaydı, Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği ve diğer komünist memleketler şimdiye kadar üniversiteleri ve okulları kapatırlardı. Ama sosyalizmin en son ucunu tatbik eden bu ülkelerde bile, aydın insanlar esas idare kadrosunu ve bütün toplumun idareciliğini yapmaktadırlar. Oralarda da kol ırgatları ancak kendi

CKMP lideri Türkeş, partisinin, Ankara, Antalya, Afyon, Eskişehir, İstanbul, İzmir, Kayseri, Adana, Sivas, Erzurum, Kütahya, Kahramanmaraş, Çankırı, Yozgat gibi birçok illerde düzenlemiş olduğu mitinglerde halka hitap etmişti.[187] CKMP düzenlemiş olduğu mitinglerle beraber, siyasi partilere tanınan radyodan yayınlanan propaganda konuşmalarında, aralarında parti lideri Türkeş'le birlikte, parti yöneticilerinden Muzaffer Özdağ, Fazıl Akkoyunlu, Dündar Taşer Mustafa Kemal Erkovan gibi isimler CKMP adına birer konuşma yapmışlardı.[188]

Parti "Temel İlkelerimiz, Ana Davalarımız, İcraat Planımız" adlı altında görüşlerini ve planlarını açıklayan bir kitapçık hazırlamıştı. 32 sayfalık seçim bildirisinde en önemli hedeflerden birisi olarak işsizliği yok etme gösterilmiştir: "Bütün yurttaşlarımızı verimli bir iş sahibi kılmak, hiç değilse kol güçlerini toprak tüketimine karşı setleme, ağaçlama, süs tesisleri yapma, yol açma gibi olumlu sahalarda değerlendirmek olacaktır"[189] Bu yolda asıl hedef olarak sınai devrimi gösterilmiş, Türk sınai devrimini gerçekleştirecek yatırımların yapılması hedef alınmıştır.

Beyannamenin davalarımız kısmındaki "Toprak Reformu Davamız" bölümünde CKMP'nin toprak reformuna bakışı görülür. Bu bakış büyük, bakımsız arazilerin parçalanmasını, küçük arazi parçalarında birleştirilmelerini öngörüyordu.[190]

Bu süreçte Alparslan Türkeş diğer parti liderlerinden farklı bir idealizm ve milli doktrin ile siyasî sahneye çıkmıştır. Alparslan Türkeş, diğer siyasî partilerden farklı ve

---

kapasiteleri ölçülerinde bir kazanç elde etmekte ve sosyal durumları da ona göre tayin edilmektedir." (Yeni Gazete - 29 Eylül 1965)

[186] "Türkiye bağımsız bir devlettir. Her devlet gibi o da yabancı ve dost bir çok devletlerle münasebette bulunmak, alışveriş yapmakta onlardan borç alıp karşılığını ödemektedir. Türkiye Amerikanın uydusu değildir ve hiç bir zaman olamamıştır. Ama sapıkların sürüklemek istedikleri gibi kızıl bloğun da asla peyki olamayacaktır Türkiye, müttefiklerine faydalı olmuş ve müttefiklerinden de büyük faydalar görmüş bir memlekettir İttifaklarını iyi kullanamamış, idare edememiş devlet adamlarının sebep olduğu hatalar yüzünden bu ittifaklardan vazgeçilmeye kalkışılamaz. Türkiye'yi parçalayarak memlekette enternasyonal kızıl bir idare kurmak isteyenlerin karşısına dikileceğiz ve onları yok edeceğiz".(Yeni Gazete - 29 Eylül 1965)

[187] Türkeş bu seçim kampanyası boyunca 6.000 kilometre yol yapmıştı. (LANDAU - a.g.e., s. 361)

[188] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 114

[189] MHP Genel Merkezi - **Temel İlkelerimiz, Ana Davalarımız, İcraat Planımız"**, Ankara 1965, s. 28

[190] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 96-97

yaratıcı bir programla halk karşısına çıkarak CKMP'de büyük bir değişimin gerçekleşmesini sağlamıştır.[191]

CKMP devletçilikte çok koyu bir yol izledi. Devletçiliği CHP'ninkinden daha ağır bir yaklaşım getiriyordu. Türkiye ve dıştaki yorumcular bunun üzerine atlamada acele ederek Türkeş'i Nazi eğilimine ve faşist eğilime sahip olmakla suçladılar. Ancak bunlar Türkeş tarafından reddedildi.

CKMP seçimlerden sonra 11 milletvekiliyle Parlamentoda etkili olmaya çalıştı. Bir taraftan meclis çalışmaları kendini kabul ettirmeye çalışırken diğer yandan da teşkilatlanma çalışmalarını devam ettiriyordu. Türkeş, partiye yeni dönemde uzun vadeli plan ve programlar doğrultusunda iki konuya önem verdi.

1) Gençlik, 2) Aydınlar

1. Türkeş, gençliğe çok önem vererek partinin gençlik kollarını daha fazla aktivite haline gelmesi için ideolojik eğitim veriyor ve gençliği kültürel ve sosyal faaliyetlerle dinamik bir yapıya kavuşturmak için sürekli faaliyetler yaptırıyordu. Gençliğin milli ülkü ve değerler etrafında toplayacak söylemler ortaya koyarken, ortaya koyuş biçiminde söylediği milliyetçi sert söylem gençlik üzerinde çok etkili oluyordu. Özellikle sosyalist sol düşüncelere karşı toplumdaki milli refleksin temsilcisi olan genç milliyetçilerin CKMP'nin etrafında toplanmasına vesile oluyordu.

Türkeş gençlikle beraber partinin fikri yapılanmasında aydınların desteğini almaya onlarla beraber milliyetçi fikir ve hareket doğrultusunda CKMP'yi ideolojik doktriner bir parti haline getirmek için çeşitli çalışmalar başlattı. Başta milliyetçi ülkücü aydınlar olmak üzere VJIs ve Türk Ocaklarına mensup çevrelerle direk ilişkilere girdi. Zaten bu milliyetçi teşekküllerdeki aydınlarda Türkeş'i destekleyen ve onun Türk Milliyetçiliği fikir sistemiyle ilgili düşüncelerini kabul eden kimselerdi. Bu çevreler Türkeş'e her konuda danışmanlık yapmak için onlarda kendi iç yapılanmalarında hazırlıklara başladılar. Hazırlanan eğitim programları doğrultusunda milliyetçi gençliği ve parti teşkilatlarını ideolojik eğitimden geçirecek çalışmalara gerek seminerler ve gerekse konferanslarla katkıda bulundular. Alparslan Türkeş'in CKMP Genel Başkanlığına gelmesiyle

[191] ÇAY - a.g.e.

birlikte, yürüttüğü siyasi mücadelenin fikir omurgası Türk Milliyetçiliği olmuştu. Çeşitli derneklerin çatısı altında toplanan sınırlı entelektüel çevrelerde ifadesini bulan Türk Milliyetçiliği fikriyatı Türkeş'in siyasi hayata girmesi ve CKMP'ye genel başkan olmasıyla birlikte kitleselleşmek ve çeşitli sosyal tabakalara açılmak ve genişlemek fırsatını buldu. Türkeş'in fikir ve kültür yapısı çok sağlam tespitlere dayalı olduğundan, partinin siyasi çizgisi oportünist siyasi felsefelerin dışında, geleneksel siyasi yapıya "aykırı bir ses" şeklinde tezahür etmişti. Türk Milliyetçiliği'nin lokalize bir faaliyet olmaktan çıkması, çeşidi gayr-i milli ideolojilerin tuzakları karşısında arayış içerisinde bulunan genç kitlelerin milli şuur ve düşünce zemininde buluşmasına imkan hazırlamıştı.[192]

CKMP'nin bu dönemde Türkçü ve anti komünist etmenleri ön plana çıkardığı görülür. 1966-1967 yılları arasında gelişen AP rekabetiyle de Komünizmle mücadele Derneği'nin CKMP'ye katılması anti komünist söylemi iyice arttırmıştı.[193]

1965-1967 yılları arasında parti teşkilâtının ve programının gelişimi ise şöyle özetlenebilir: 1965 yılında CKMP'nin teşkilâtlandığı il sayısı 25 iken bu sayı 61 il ve 435 ilçeye yükselmiştir. Yine bu kongrede "Dokuz Işık" olarak tanımlanan yeni doktrin parti teşkilâtına tanıtılmıştır.[194]

3.3.2 Atsız Çizgisindeki Türkçülük İdeolojisinden İlk Sapmalar: 1969 Adana Kongresi

3.3.2.1 Atsız ve Türkçülük Kavramları

3.3.2.2 1969 Adana Kongresi ve Alparslan Türkeş Çizgisindeki Türkçülük Kavramı

CKMP'nin hem fikrî hem de teşkilâtlanma düzeyinde milliyetçi camiayı temsil etme çabaları 8-9 Şubat 1969 tarihinde Adana'da toplanan Olağanüstü Büyük Kongresi ile birlikte yeni bir aşamaya gelmiştir. 1965-1969 yılları arasındaki bu değişim sürecini "Milliyetçi Hareket Partisi" ismi en anlamlı şekilde sembolize etmiştir.

Bu isim değişikliğinin gündeme gelişi birkaç yıl öncesine kadar uzanmaktadır. Bu dönemde parti genel idare kurulunun tespit ettiği isimler arsında "9 Işık Partisi",

---

[192] ÖZNUR - a.g.e., C. 1, s. 128-130

[193] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 84

[194] ÇAY - a.g.e.

Millî Hareket Partisi" ve "Milliyetçi Köylü Partisi" gibi isimler yer almaktaydı. Daha sonra yapılan genel idare kurulunun toplantılarında kongreye teklif edilecek isim olarak "Millî Hareket Partisi" ismi ağırlık kazanmıştır. Aynı toplantılarda partinin amblemininde de bu isme uygun olarak Türk-İslâm ülküsünü sembolize edecek bir şekilde olması kararlaştırılmıştır. Sonuç olarak "millî" kavramının kullanılabilmesi için Bakanlar Kurulu'nun iznine bağlı olması gibi bazı bürokratik engeller sebebiyle genel idare kurulu. "Milliyetçi Hareket Partisi" isminde karar kılmıştır.

Bu isim kabul edildikten sonra partinin amblemi de değiştirilmiş. "Terazi" olan eski amblem yerine "Üç hilâl" sembolü benimsenmiştir. Gençlik kollarının amblemi ise "Hilâl içinde Kurt " motifi benimsenmiştir.

Milliyetçi Hareket Partisi bu tarihten itibaren Türk siyasi hayatında yerini almıştır. Bu tarihten sonra milliyetçi camianın özellikle de aydınların ilgisini üzerinde toplamıştır. Milliyetçi akımın değer ve amaçlarını Türkiye'ye tanıtmaya çalışmıştır. Bu nedenle 1969 yılı milliyetçi akım için bir başlangıç teşkil eder. Ancak her ne kadar Milliyetçi Hareket Partisi 1969 yılında kurulmuş gibi gözükse de asıl hareketlenme Türkeş'in CKMP bünyesine katılımı ile gerçekleşmiştir. Asıl temeller de bu tarihten itibaren atılmaya başlanmıştır.

MHP'nin 1969 yılında ortaya çıkışını, Türk milliyetçiliği adına ortaya konan bir siyasi tavır olarak kabul etmek gerekir. Bu tavrı, Atatürk'ün ölümüyle birlikte atıl kalan, pasifleştirilen ve sınırlı sayıdaki aydınlarımızın zihinlerinde muhafaza edilmeye çalışılan Türk milliyetçiliği fikriyatının, saklandığı zihinlerden tekrar çıkarılması ve ataletten kurtarılması şeklinde mütalâa etmek mümkündür.[195]

CKMP tarihinde Adana kongresinin önemi büyüktür. 8-9 Şubat 1969 tarihlerinde Adana'da toplanan CKMP kongresinde çok gergin anlar yaşanmıştır. Konuşmacıların tartaklandığı kongrede İstanbul'dan gelen Türkçülüğü ön planda tutan grup hakimiyet kurmak istemiştir. Olaylar zor yatıştırılmıştır. Bu kongrede 1965'ten beri gelen değişikliğe daha uygun yol bulunmuştur: Milliyetçi Hareket Partisi, parti adıyla beraber amblemi de değişmiştir. Amblem olarak kırmızı zemin üzerine üç hilâl kabul edilmiştir. Gençlik Kollarının da amblemi hilâlli bozkurt olmuştur. İstanbul'dan bir gelen grup,

Bozkurt'un parti amblemi olması konusunda ısrarlı olsalar da muvaffak olamamışlardır. Bu kongrede ilk baskısını 1965'te yapan Alparslan Türkeş'in Dokuz Işık adlı eseri millî doktrin olarak kabul edilmiştir. Bu kongreyle CKMP dört yıllık yeni yapılanma sürecine nokta koymuştur.[195]

"Adana kongresiyle beraber Türkeş'in temsil ettiği ortalama çizginin" merkez eğilimin dışında kalanlar tasfiye edildiler veya marjinalleştiler. Araçsal ve "Türklüğe tabi olsa bile ümmetçiliğe prim verilmesine" tepki gösteren Atsız çevresinin etkisi altında soy Türkçülerin tavsiye süreci 1970'lerin ortalarına dek yayıldı ve zaman zaman kanlı hesaplaşmalara kadar vardı."[197]

Adana kongresi hakkında bu kongre İslâmî yönü ağır basan Milliyetçilerin Türkçü Milliyetçilere hakim geldiği yerdir. Kongrede oy serden geçti içimizdeki hilâl düşmanları bizi ümmetçi göstermeye çalışıyor diye tepki vermişti.

Bu kongreden sonra partide gençlik kollarında bulunan Sadi Somuncuoğlu görevinden başka göreve atanmış. Türkçü grubu yatıştırmak için bu göreve İ. Hakkı Gökhun atanmıştı. Gökhun Atsız Beyin talebelerindendir.[198]

Dr. Rıza Nur'un başını çektiği ama bilhassa 1940'larda Hüseyin Nihâl Atsız'ın esas öncülüğünü yaptığı Milliyetçilik yorumu "Milliyet" kavramını esas olarak ırk "tema"sına dayandırıyor ve "millet"in tarifinde her şeyden evvel "aynı soydan olma" prensibini kabûl ediyordu. [199]

MHP'nin ideolojisinin birinci boyutunu ya da sacayağını oluşturan "Türk-İslam Ülküsü (ya da sentezi)" onu diğerlerinden ayıran bir unsurdur. Çünkü tarihi bir gerçek olarak varolan "sentez", hayati öneme sahip bir değerler manzumesi olarak algılanmakta ve bir arada yaşamanın teminatı olarak görülmektedir. Buna ilaveten bu fikirler siyasi söylemin merkezinde yer almış; din ve Milliyetçilik anlayışının ana hatlarını oluşturmuştur.

---

[195] ÇAY - a.g.e.
[196] BEŞİRLİ - a.g.e., . 103
[197] BORA, CAN - a.g.e., s.46
[198] BEŞİRLİ, - a.g.e., s. 104
[199] ÇALIK - a.g.e., s. 105

Sosyolog Orhan Türkdoğan, MHP' yi değerlendiren bir incelemesinde bu olguyu. "ülkemizde, bu anlamda olmak üzere. ilk defa MHP' si dinin Türk Toplumu içindeki yerini ve değerini belirtmiştir. Böylece din ve Milliyetçilik sentezi Gökalp'den sonra. teoriden çıkarılıyor ve bir siyasi partinin eylem alanı içine aktarılıyor." Seklinde değerlendirmiştir. 1969 Kongresinin hemen ardından yayınlanan "Millî Hareket" dergisinde yer alan aynı konudaki bir başka değerlendirme ise şöyledir:

"Türk Milliyetçilerinin ocağı durumunda olan MHP, adını. tarihî Türk Milliyetçiliğini temsil edeceğiz iddia ve inancıyla değiştirmiştir.

Partinin amblemi ise: manasını, Türkeş'in Beşiktaş İlçe kongresinde ifade ettiği gibi. tarihimizin derinliklerinden almakta, Türk-İslam sentezini sembolize etmektedir. Üç Hilal bazılarının sandığı veya iddia ettiği gibi oy kaygısıyla veya başka bir düzmece sebeple değil, taşıdığı mana itibariyle alınmıştır. Bu mana Türk-İslam medeniyetini yeniden kurma, yeniden ihya etme ülküsüdür...Gençlik Kolları için de Türk-İslam sentezini sembolize eden hilalli kurdu seçen MHP büyük hedefine doğru yürümektedir.

MHP'nin ideolojisinin ikinci sacayağını "Millî Doktrin 9 Işık" seklinde tanımlanan dokuz ana prensip oluşturmaktadır. 9 Işık ile partinin fikrinin somutlaştırıldığı, diğer kalkınma modelleri veya ideolojiler karşısındaki tavrının ortaya konulduğu görülmektedir. Başka bir ifadeyle, partinin sosyal. siyasi ve ekonomik yapıya. sorunlara ve gelişmeye bakış açısını belirleyen temel prensipleri tespit edilmiştir. MHP Genel Başkanı Alparslan Türkeş ideolojinin iki sacayağını "görüşlerimizin temeli Türk Milliyetçiliği ise siyasi aksiyonun dayandığı doktrin 9 Işıktır." şeklinde özetlemiştir.

MHP'nin ideolojisinin şekillenişi ve gelişmesi CKMP deki değişme süreciyle paralellik göstermektedir. Yukarı da değinildiği gibi, 1965-1969 yılları arasındaki 5 yıllık dönem boyunca partinin fikriyatı şekillendirilmeye çalışılmıştır. "9 Işık Doktrini"nin ortaya çıktığı ve geliştirildiği bu yıllarda CKMP/ MHP "ideolojik omurga"sini oluşturarak bir doktrin partisi hüviyetini kazanmıştır. 1969 Kongresi arifesinde partinin konumunun bu şekilde algılanmaya ve tanımlanmaya başlandığı görülmektedir. Parti çizgisindeki bir yayın organında MHP'nin siyasi yapı (yelpaze) içindeki yeri tanımlanırken AP ile CHP'nin birbirinden çok farklı olmadıkları ve tamamen bati tipi çıkarcı kapitalist sistemin savunucusu oldukları belirtildikten sonra su değerlendirme yapılmaktadır:

"Türkiye'de doktrin partisi sayılabilen iki partiden Türkiye işçi Partisi, tamamen Marksist bir felsefenin taklitçisidir. Biz yazarların deyimiyle kanunların izin verdiği nispette solda olan bu parti milletin basına bela olma istidadı içinde hayatiyetini devam ettirmektedir.

Yurdumuzda Milliyetçiliği ilk defa ciddi olarak siyasi sahaya sokan CKMP sağcılığın doktriner savunuculuğunu yapmaktadır. Milliyetçi-toplumcu bir tutum içinde çalsan ve millet gerçeklerinden ruh alan "9 Işık" doktrinini halka anlatmaya çalışan CKMP'liler bu tutumlarıyla komünistlerin karşısına güçlü bir biçimde çıkmayı başarmışlardır..."[200]

MHP. diğer partilerde görüldüğü gibi yukarıdan bir emirle kurulmuş veya herhangi bir partinin bakiyeleri üzerine oturmuş bir siyasî teşekkül olarak da doğmamıştır. Tam aksine tarihî bir görevi, toplumun şartlarına göre, adım adım gerçekleştirme idealini benimseyen, milletin temel değerlerine sahip çıkan bir parti hüviyetiyle oluşmuştur. Bu tarihten sonra MHP yeniden teşkilâtlanma dönemini yaşamıştır. Yine bu süre içerisinde "Ondörtler"den Türkeş'e yakınlığı ile bilinen bazı isimlerin partiden ayrıldığı görülür.

MHP yeni adı ile ilk defa 12 Kasım 1969 seçimlerine girdi. Bu seçimler sonucunda oy oranını 1965 seçimlerine göre artırmasına rağmen %3.03 oranında oy topladı ve yalnızca Alparslan Türkeş Adana Milletvekili olarak Meclise girebildi. Bu dönemde sesini sık sık duyurabilmesine ve örgütlenme özelliklerine rağmen MHP'nin belli bir seçmen tabanı dikkat çekmektedir.

MHP'nin sadece ismine ve sembolüne baktığımızda onun ideolojisi hakkında az çok bir fikre sahip olabiliriz. MHP'nin ideolojisinin birinci boyutunu Türk-İslâm sentezi oluşturur. Bu sentez parti kurulduğunda ortaya atılan bir olgu değildir. Senelerden beri varolan ve günümüze kadar gelen birtakım değerlerin birleşimidir. Bu değerler birleşimi Ziya Gökalp'in "Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak" formülüne dayandırılabilir.

---

[200] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

Orhan Türkdoğan'ın da dediği gibi ilk defa bir parti dinin Türk toplumu içindeki yerini ve değerini belirtmiştir. O güne kadar bir teori şeklinde yer alan din ve milliyetçilik sentezi artık MHP ile birlikte siyasî hayata geçiriliyordu.

MHP'nin ideolojisinin ikinci boyutunu "Dokuz Işık" doktrini oluşturmaktadır. Alparslan Türkeş bu boyutu "Görüşlerimizin temeli Türk milliyetçiliği ise siyasî aksiyonun dayandığı doktrin 9 Işık'tır" şeklinde özetlemiştir.[201]

Çeşitli tarihlerde kabul edilmiş parti programlarında ve Türkeş'in eserlerinde MHP'nin amacı "yeni bir devlet düzeni kurmak" olarak belirtilir. Dündar Taşer ise bu amacı "Milliyetçi hareket. yeni bir yolun takipçisidir. Bu yol, Türk milletini millet yapan unsurları, asıl benliğine kavuşturmak, ona sonradan eklenmiş. ondan olmayan. onun öz benliğine aykırı olan yamalardan kurtarmaktır" şeklinde izah etmektedir.

Bu düzeni kurmak için "İslâv Marksizmine" veya Anglo-Sakson kapitalizmine" gerek olmaksızın "üçüncü bir yol" önerilmektedir. Bu üçüncü yol "dünya proletaryası diktatoryası kurma ütopyasına bir tekme vurup tam olarak Türk milletinin güçlenmesini amaç edinen bir millî ülkü" olacaktır. Bu ülkü "Türk milletinin toplum olarak büyük bir hızla kalkınmasını sağlayacak yüzde yüz yerli. yüzde yüz millî bir doktrin olmalıdır." Bu doktrinin ruhu "Her şey Türk milleti için. Türk'e doğru Türk'e göre prensipleri olmalıdır denilmektedir.[202]

3.3.3 9 Işık Doktrini

Landau'ya göre 1965 Seçimleri öncesinde CKMP tarafından yayınlanan Program ve Beyanname CKMP'nin ideolojisini tam olarak yansıtmıyordu. Ona göre; "CKMP'nin talep ve vaatlerinin oldukça eksiksiz bir listesi gibi görünmekle birlikte, özelliklę 1965 genel seçimlerine göre düzenlenmiştir. O kadar geniş kapsamlıdır ki, bunlara partinin kendi ideolojisi olarak bakmak zordur. Aslında bu ideoloji bizzat Al-

---

[201] CHP Programının oluşturulmasında da önemli katkıları olan Türkçülüğün babası olan Ziya Gökalp, Türkiye için, Atatürk'ün altı ok adını vererek ancak bazılarını temel alacağı dokuz ilke(umde) teklif etmişti. (Ali GEVGİLİLİ - **Yükseliş ve Düşüş**, İstanbul 1981, s. 366)

[202] ÇAY - a.g.e.

parslan Türkeş tarafından biçimlendirilmiştir."[203] "Kitapları, son yıllarda yönettiği partininki ile özdeşleşen daha tamam bir ideolojiyi anlatmaktadır."[204]

Otobiyografik yapıtının yanı sıra, birbirini tamamlayan üç kitap yayımlanmıştır. Yayın tarihi açısından ilki, 17 Aralık 1965'te Türkçü bir grup olan Kıbrıs Türk Kültür Derneği'nde verilen bir konferansa dayalı olarak "Dış politikamız ve Kıbrıs" adlı 36 sayfalık bir kitapçıktır. Türkeş, kısaca üç konu üzerinde durmuştur. Türkiye'nin dış ilişki ve siyaseti, Türkiye'deki ideolojik hareketler ve Kıbrıs Sorunu. Türkeş'e göre bir devlet, başka devletlerle ilişkilerinde belirli bir felsefi yaklaşım içinde kendi çıkarlarını gözetir. Örneğin Çarlık Rusya'sının felsefesi SSCB'den farklıdır. Temel politikalar günlük politikalardan farklı olarak devletin uzun dönemdeki çıkarlarına göre düzenlenmelidir. Türk dış politikası hala katıldığı dört yıkıcı savaşın etkisi altındadır. Daha büyük Türkiye amacını güden düşünce ve hareketlerinde üzerine yaptığı araştırma Türkeş'i milliyetçiliği bir yerde savaşımsı bir tanımına götürmüştür. Onun için bu "Türk Milleti'nin Korunması" anlamındadır. Kıbrıs Sorunu, daha önce ele alınan dış ilişkilerle ilgili konuların "Daha Büyük Türkiye" düşünün ve milliyetçiliğin bir arada ele alınmasına neden olmuştur. Türkeş Kıbrıs'ın 1511'den bu yana Türk olduğunu belirtmiştir. Türkiye'den ayrılan Yunanlılar Kıbrıs'a yerleşmiş 250-300 bin dolayında Türk'te Kıbrıs'tan göç etmeye zorlanmıştır. 125 bir kadarı da Kıbrıs'ta kalmıştır. Yunanistan'la birleşme taraftarı olan Kıbrıslı Rumlar adaya çok sayıda silah sokmuş, ama Türk hükümeti Türkler için hiçbir şey yapmamıştır. Türkeş ada Türkleri'nin Türkiye ile birleşmek istediklerini savunmuş, kendisini daha önceki anlaşmaları esasen ortadan kalkmış olduğunu İngiltere ve Yunanistan'a bildirerek Silahlı Kuvvetleri Kıbrıs'a göndereceğini ileri sürmüştür. Ona göre Kıbrıs, Batı Trakya ve Selanik Türk'tür.

Bunlar Türkeş'in Türk dış politikası üzerine temel görüşleridir. Bu özel durumda, belki de kendiside Kıbrıslı olduğu, çocukluk ve delikanlılığında (1917-1933) orada yaşadığı için özellikle etkili olmuştur. Yoksa, özellikle Türkçülük konuları ortaya çıktığındaki olağan saldırgan tavrı, iyi komşuluk ve bunun özlemine ilişkin 1965 CKMP

[203] LANDAU – a.g.e., s. 315
[204] LANDAU – a.g.e., s. 315

programı bildirileri ile çelişiktir. Türkçülük hiçbir zaman bir yana bırakılmamakla birlikte Türkeş'in öteki iki kitabı bu sorunlara daha çok yer vermiştir."[205]

Türkeş'in ikinci kuramsal çalışması 16 sayfalık bir kitapçık olan "Dokuz Işık"tır ilk basımı. 1965'te İstanbul'da yapılmıştır. Sonra birkaç kez yinelenmiş ve fiyatı enflasyondan etkilenmeksizin 1 TL kalarak parti eylemleri için baş ucu kitabı olmuştur. "Dokuz Işık"ta ileri sürülen düşünceler ilkin 1965'te ortaya çıkmamıştır. İlk basımından iki yılı aşkın bir süre önce, Mart 1963'te Türkiye'den yazan Friedrich-Wilhelm Fernau. "Dokuz İlke"nin (1965'in "Dokuz Işık"ı hemen hemen aynıdır" bir önceki ay Türkiye'ye dönen Türkeş yönetimindeki subay çevresine bağlandığından söz etmektedir. Gerçekten. düşüncelerinden bazıları İkinci Dünya Savaşını izleyen yılların Milliyetçi gruplarına ya da Atatürk zamanına dek götürülebilir.[206]

1965 yılından itibaren CKMP'nin 1969 yılından itibaren de MHP'nin programının temelini oluşturan "9 Işık Doktrini" zamanla giderek geliştirilmiştir. ilk dönemde CKMP'nin Gençlik Kolları "9 Işık Yürüyüşleri" düzenleyerek kamuoyunun dikkatini çekmeye ve ilkeleri tanıtmaya çalışmışlardır. Türkeş. 1967 CKMP Büyük Kongresi'nde yaptığı konuşmada, "9 Işık Doktrini"nin temel ilkelerini söyle ortaya koymuştur:

"...Biz CKMP olarak böyle bir Millî doktrinin sahibi bulunduğumuzu iddia eden siyasi teşekkülüz. Millî doktrinimizin asıl adi "Dokuz Işık" doktrinidir. Bu görüş 9 ana ilkeye dayanmaktadır.

Bu ilkeler sırasıyla şunlardır:

1. Milliyetçilik: Her şey Türk Milleti için, Türk milletiyle beraber ve Türk milletine göre sözleri ile özetlenebilecek, Türk milletine bağlılık, sevgi ve Türkiye Devleti'ne sadakat ve hizmettir.

2. Ülkücülük: Türk milletini en ileri, en medeni ve en kuvvetli varlık haline getirme ülküsüdür.

3. Ahlâkçılık :Türk milletinin ruhuna, geleneklerine uygun ve yüksek varlığını korumayı ve geliştirmeyi öngören esaslara dayanır.

---

[205] LANDAU – a.g.e., s. 316-317

4. İlimcilik:Olayları ve varlığı önyargılardan ve art düşüncelerden sıyrılarak ilim mantalitesiyle incelemek ve girişilecek her çeşit faaliyette ilmi önder yapma prensibidir.

5. Toplumculuk: Her çeşit faaliyetin toplumun yararına olacak şekilde yürütülmesi görüşüdür. Sosyal ve ekonomik olmak üzere iki ayrı bölümü kapsamaktadır. Ekonomik görüş olarak mülkiyeti esas kabul eden fakat mülkiyetin millet zararına kötüye kullanılmasına karşı olan bir görüşü belirtir. Karma ekonomiyi ve stratejik, ekonomik faaliyetlerin devlet kontrolünde bulunmasını öngörür. Sosyal görüş olarak sosyal adalet düzeni, fırsat eşitliği. sosyal güvenlik ve sosyal yardımlaşma teşkilatı kurulmasını kabul eder.

6. Köycülük: Köyleri tarım kentleri halinde birlettirerek kalkınmayı öngörür. Köylünün tefecilerin elinden kurtarması ve ihtiyacı olan kredi ve diğer yardımların sağlanması için kooperatifleşmeyi hedef alır...

7. Hürriyetçilik ve Şahsiyetçilik: Birleşmiş Milletler Anayasası'nda yazılı bütün hürriyetlerin sağlanmasını gaye edinmiştir. İnsanların şahsiyet olarak geliştirilmesinin, toplumun kalkınması için yararlı bir yol olarak kabul eder.

8. Gelişmecilik: İnsanlar ve medeniyetler daima daha iyiyi, daha güzeli, daha mükemmeli istemek ve aramakla gelişir. Elde edilenle yetinmemek ve daima daha ilerisini istemek ve bunu elde etmek için gayret göstermek şuurudur. Ancak bu gayret ve çabalarda Türk milletinin tarihinden Millî benliğinden ve kökünden kapmadan yükselmek ve ilerlemek gayedir.

9. Endüstri ve Teknikçilik: Türk milletinin kalkınması için acele sanayileşmesi lazımdır. İşte bizim Millî doktrinimiz olan Dokuz Işık görüşümüzün esasları bunlardır..."[207]

9 Işık Doktrini kaynağını Türk Milliyetçiliği fikir sisteminden bulmaktadır. Doktrin fikir sisteminin kendisi değil bir veya birkaç alanda uygulamasıdır. fikir sisteminin zamanla değişmeyeceği düşünülür. Fakat doktrin uygulama sahasındaki değişikliklere

---

[206] LANDAU – a.g.e., s. 317-318

[207] TÜRKEŞ - *"Dokuz Işık"*, s. 16-18

göre değişir.[208] Tuğcugil doktrin kavramını şu şekilde açıklar: "Doktrin bir uygulamaya, bir uygulama planına veya bir seri uygulama planına veya bir seri uygulama teklifinin tümüne birden verilen isimdir."[209] Dokuz ışıkta milletlerin kuvvet kaynağını teşkil eden ve toplumları yükselten ana ilkeler özet olarak şöyle belirtilmiştir.[210]

1. Sağlam manevi inanç, yüksek ahlâk sahibi olmak.
2. Kuvvetli Millî şuur ve Milliyetçilik ruhu taşımak,
3. İlim ve teknikte üstün seviyeye ulaşmak
4. Sanayi ve tarımda modern kitle halinde çok üretim yapabilmek.

MHP'nin doktriner yapısını oluşturan 9 Işığı oluşturan prensipleri teker teker ele almakta fayda görmekteyiz.

1. Milliyetçilik: MHP'nin ideolojisine yani toplum, siyaset ve ekonomi anlayışına biraz daha yakından bakmak gerekirse öncelikle üzerinde durulması gereken kavramlar millet ve Milliyetçilik olacaktır. Hem resmi parti metinlerinde, hem de parti yöneticilerinin konuşmalarında bu kavramların önemli bir yer tuttuğu ve ayrıntılı olarak tanımlanmaya çalışıldığı görülmektedir. Türk milleti, Ziya Gökalp'in çerçevesini belirlediği ve kültürel unsurlara dayalı bir tanımla açıklanmaktadır:

"Türk milleti, müşterek bir tarihten gelen ve müşterek bir tarih şuuruna sahip bulunan, aynı dine mensup, aynı kültürle yoğrulmuş, aynı devleti kurmuş, yaşatmış ve bugün de aynı devletin sahibi ve bayrağı altında yaşayan, sınırları içinde yaşayan insan topluluğudur."[211]

Türkdoğan, MHP'nin milliyetçilik anlayışının Batı toplumlarındaki milliyetçilik anlayışlarından farkını şu şekilde ortaya koymaktadır: "Bizim anladığımız milliyetçilik, halktan ayrı, kadife eldiven içinde el götüren, halkı Haso, Memo olarak gören bir imtiyazlılıklar milliyetçiliği değildir. Bizim milliyetçiliğimiz temelini Türk kültür ve geleneği ile büyük İslâm dininden alan, halka inen, kaynaşan bir cemiyetçiliktir ki bugün biz

---

[208] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 89
[209] TUĞCUGİL - a.g.e., s.66
[210] TÜRKEŞ - *"Temel Görüşler"*, s. 29
[211] TÜRKEŞ - *"Dokuz Işık"*, s. 90

buna halk menfaati demekteyiz. Bu milliyetçilik, sınıflar arası farkı kaldıran, sadece Türk Milletinin çıkarlarına saygı duyan bir milliyetçiliktir.[212]

Milliyetçiliği zorunlu aynı zamanda anlamlı kılan, Millî varlığı koruma ve geliştirmenin yanında, milletler arasındaki rekabet, karşılıklı yarışma gerçeğidir. Bunu için de milleti meydana getiren insanların asgari müştereklerde birleşmeleri ve kendi varlıklarını belirli hedeflere yöneltmek şuuruna sahip olmaları gerekir. Bu da ister istemez Milliyetçilik fikrini beraberinde getirir. Yalnız bunu hissetmek yetmez, bu anlayışın içtenlikle benimsenmesi ve siyasi tavrın ayrılmaz bir parçası haline getirilmesi gerekir. Dünya gerçekleri, çıkar çatışmaları ve devlet olgusu yok olmadığı, en azından çok ciddi bir farklılaşmaya uğramadığı sürece Milliyetçiliğe karşı çıkmak bir milletin temel manevi savunmasının çökertilmesiyle aynı anlama gelecektir. Türk Milliyetçiliği anlayışı, bu gerçeklerden yola çıkmakta ve diğer prensiplerin üzerinde yer almaktadır.[213]

Türkeş, Milliyetçilik prensibini şu şekilde açıklar: "Türkçülük, Milliyetçilik anlayışımız, manevi şuurlaşmaya dayanır. Bu temel üzerinde "Ben Türküm" diyen herkes Türk'tür. Türkçülük ve Türkün tayininde, sapık ölçülere, özellikle mezhepçiliğe, coğrafyacılığa laboratuar ırkçılığına inanmıyoruz. Başka milletleri küçük gören, dünya barışını tehlikeye sokan antropolojik ırkçılık Türk Milliyetçilik ülküsünün dışındadır. Milliyetçilik anlayışımız, maneviyatçı, akılcı, demokratik, çağdaş Milliyetçiliktir. Nazist Hitler ırkçılığının komünist ırkçılığın her türlü anti demokratik insan sevgisine dayanmayan emperyalist ırkçılığın karşısındayız. Emperyalist ırkçılık Milli devlet fikrini tanımaz. Milliyetçi Hareket Milli devlet fikrine inanır, bütün devletlerin eşitlik ve bağımsızlığını savunur, her Millî devletin ülke ve millet bütünlüğüne saygı duyar."[214]

Milliyetçilik anlayışı veya Milliyetçiliğe atfedilen önem, devlet ve demokrasi gibi siyaset felsefesinin iki temel kavramına bakışı da etkilemektedir. Bunu için, Millî devlet kavramıyla sadece "tek millet-tek devlet" prensibinin belirlediği belli bir milletin teşkilatlandırdığı vücut verdiği üniter devlet kastedilmemektedir. Millî devlet, aynı zamanda bağımsızlığı konuşunda olabildiğince hassas, milletin çıkarlarını en iyi temsil eden ve devletler arası camianın onurlu bir üyesi olmayı hedef seçen ve bunu becerebilen

---

[212] Orhan TÜRKDOĞAN - **Türk İşçi Hareketi ve MHP**, Devlet Dergisi, 6 Temmuz 1970

[213] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

devlettir. Millî devletin fonksiyonları bununla da bitmemektedir. Anadolu dışında yaşayan Türk topluluklarıyla da ilgilenmek durumundadır. Bunu siniri. Türkiye Cumhuriyeti'ni tehlikeye sokmamak, ona zarar vermemektir.[215]

Millî devlet kavramı MHP'nin 1976 tarihli propaganda rehberinde şu şekilde açıklanmıştır: "Birinci anlamda milli devlet, devletin tek ve aynı milletten kurulduğunu ifade eder... Türkiye Cumhuriyeti devleti milli bir devlettir. Zira Türkiye Cumhuriyetini kuran millet Türk milletidir...

İkinci anlamda milli devlet. devletin kendisini meydana getiren milletin bütün fertlerini ve sosyal dilimlerini kucaklamak onlara eşit bir şekilde hizmet etmektir. Bu anlamda milli devlet bir hizmet ve refah devletidir." [216]

Milliyetçi hareket tek başkan tek meclis sistemini savunur. İcranın hızlı, kuvvetli ve adil olması için tek elde toplanması gerekli görülmüştür. MHP bu nedenle de tarihi bir sistem olan Başkanlık sistemini savunur. İcra organının bölünmesinin icrayı yavaşlatacağı öne sürülmüş. Başkan yürütme organının başı olacaktır. Böylece milletin bütün fertleri. yürütme organının başını devlet başkanını bizzat-seçerek siyasi karara iştirak edecek milli demokrasi gerçekleşmiş olacaktır.[217]

Tek meclis milli temsil esasına dayanacaktır. Milletimizi temsilen millet tarafından millet içinden seçilen işçi, memur, köylü, esnaf, işveren ve serbest meslek mensupları yönetecektir. 3000 kişilik bir meclis yeterlidir. Senato geç işlediği için kaldırılmalıdır.[218]

MHP'nin siyaset anlayışının Millî devlet dışındaki diğer ayırt edici vasıfları, siyasi rejim ve demokrasiyle ilgili bazı eleştiriler ve katkılar ile "güçlü iktidar" prensibidir. MHP'nin siyasi rejim tercihi çok partili demokratik düzendir. Ancak demokratik rejimin, öncelikle Millî devlet anlayışıyla çatışma halinde olmaması gerekir. Bunun için federalizme, istismara ve çıkara dayalı siyasi ilişkilere, yapılara karşı çıkılmaktadır. Bu

---

[214] TÜRKEŞ - *"Dokuz Işık"*, s. 59-60

[215] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

[216] MHP Genel Merkezi - **Milliyetçi Hareketin El Kitabı**, s. 4-6

[217] Kurt KARACA - **Milliyetçi Türkiye**, Ankara 1971, s. 66

[218] KARACA - a.g.e., s. 66

hassasiyetler beraberinde "Millî demokrasi" kavramını gündeme getirmiştir. "Millî demokrasi", milletin siyasi, kültürel ve iktisadi yönetime katılması ve hakimiyetin millet ait olmasıdır. Millî devlet ve demokrasi anlayışı, topluma bakış açısıyla da bağlantılıdır. Hakimiyetin belli bir grubun veya sınıfın elinde olmaması özel bir önem taşımaktadır. Bunun yanında, milletin genel seçimler yoluyla temsiline ek olarak, milletin sosyal dokusunu oluşturan altı temel mesleki kategori ya da sosyal dilim (sınıf kavramı bilinçli olarak kullanılmamaktadır) esasına göre de karar verme mekanizmasına (parlâmentoya) katılması öngörülmüştür. Böylece "genel temsil" ile "mesleki temsil" prensibi kaynaştırılmaktadır. Millet hakimiyetini ve denetimini en gerçekçi sekliyle mümkün kılacağına inanılan bu temsil yöntemi, modern bir demokratik siyasi rejimin oluşumunda önemli bir asama sayılabilir. Bu yöntem, genel siyaset anlayışıyla bağlantılı olarak toplumdaki çatışmayı azaltarak dayanışmayı arttıran bir yol olarak kabul edilmiştir.[219]

Devlet ve demokrasi kavramlarına bakış, son tahlilde ortaya "Milliyetçi demokratik devlet"i çıkartmaktadır. Bu devlet, milletin bütün fert ve sosyal dilimlerinin yükselmesi, ekonomik ve moral açıdan kalkınması amacını taşır. Dolayısıyla Milliyetçi demokratik devlet, faaliyetlerinde bu amacı gerçekleştirmek zorunda olan, yani milleti esas alan bir hizmet ve refah devletidir.

"Güçlü İktidar" kavramı ise, siyasi istikrarsızlık sorununu çözmüş, hizmet üreten aktif bir yapıya sahip "güçlü yürütme" ilkesini sembolize etmek amacıyla kullanılmıştır. Bunun için devlet yönetiminin yeniden yapılanması, milletin değerlerine saygılı, ihtiyaçlarına cevap verebilen ve Milli hedefleri içine sindirmiş bir özelliğe sahip olması gerekir. Böyle bir siyasi/idari teşkilatın, özellikle "kuvvetli, adil ve hızlı icra"nın ortaya çıkabilmesi için bir dizi reforma ihtiyaç olduğu belirtilmiştir. Bunların dışında "idari reform" yapılarak kamu yönetiminin yeni baştan düzenlenmesi gelmektedir. "Güçlü iktidar" anlayışını tamamlayan diğer önemli unsur "Başkanlık sistemi"dir. Türk tarihi ve devlet geleneği açısından da değer taşıyan bu sistem, devlet Başkanının halk tarafından seçilmesini ve yürütmenin tek başlı olmasını sağlayacağı için tercih edilmektedir.[220]

---

[219] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

[220] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

MHP'nin fikir sisteminde ağırlıklı bir yere sahip olan "güçlü iktidar" ve "Millî devlet" gibi kavramlar, "faşizm" ile mukayese edilmesine sebep olmuştur. Bu "değerlendirmeler"de faşizmdeki anahtar kavramın başlı başına devlet olgusu (Marksizm-Leninizm'deki sınıf gibi) olduğu göz ardı edilmektedir. Faşizme göre milleti yaratan devlettir ve her şey devlet içindir. MHP fikriyatında ise devlet, millet için vardır ve devleti yaratan millet gerçeğidir. Millî birlik bilincidir. Yine MHP'nin yeni programında esas amacın devlet tahakkümü, devlet-millet zıtlaşması değil, devlet-millet kaynaşması olduğunu belirtilmektedir. Eleştiriler karşısında verilen cevap ise şöyledir: "Türk Milliyetçiliği fikri bir kültür hareketi olduğu için ırkçılığı, halka dayandığı ve halkın Millî ve manevi değerlerinden kaynaklandığı için de her türlü otoriter rejimleri reddeder."

Devlet, millet olgusunun bir tezahürü olduğuna göre onun yaşamasının da teminatlarından biri olarak kabul edilmektedir. Temelinde yatan iradenin bir anlamı da budur. Zaten vatanı korumayı ve milleti yaşatmayı ana amaç olarak benimsememiş bir "devlet", teorik olarak da teknik olarak da devlet değildir. Ülkeyi parçalamak isteyenlerin veya sömürülmesine doğrudan ya da dolaylı olarak alet olanların açıkça "devlet"i ,devleti ortaya çıkartan tarihi gelişmeleri ve değerleri hedef alarak karalaması boşuna değildir. Yine "Millî devlet" ile "Millî kültüre" bakış açılarında hiçbir fark olmaması da bunu (art niyeti) göstermektedir. Devleti önemli yapan tarihi boyutu ile aktüel gelişmeleri birbirinden ayrı düşünmek imkânsız gibidir. Bu çerçevede "devlet", Millî varlığı sürdürmeyi temsil eden bir misyon olarak algılanmakta, bunun için önem atfedilmektedir. Dolayısıyla devletin varlığını ve fonksiyonlarını tarihi bazı zorunluluklardan, jeopolitik ve jeoekonomik gerçeklikten bağımsız (soyutlanmış) bir şekilde ele almak oldukça yetersiz ve önyargılı bir bakış açısının bir sonucudur. Bu durum, Türkiye gibi, Dünyanın en sorunlu coğrafyasında bulunan ve toprakları üzerinde komşularının bir çoğunun gizli-açık emellerinin varlığı bilinen bir ülke açısından daha çok önem taşımaktadır.[221]

MHP'nin öngördüğü "Millî Devlet-Güçlü İktidar" formülü MHP'nin dış politikasını da şekillendirir. MHP diğer sağ partilerin teslimiyetçi bir tavırla yaklaştıkları AET

[221] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

(Ortak Pazar) politikasına karşı olumsuz bir tavırdadır. İstanbul Ülkü Ocakları Birliği bu konuda şunları belirtmiştir

"Ortak pazarın gayesi Avrupa Siyasi Birliğini gerçekleştirecektir. Böyle bir gaye için kurulan Ortak Pazar'ın Türkiye ile ilgisi yoktur. Türkiye kuvvetli devletler bloğuna katılacak olursa siyasi bağımsızlığı elden gider. Halbuki Türkiye Ortadoğu ve Türk alemini içine alacak yeni bir kuruluşun lideri olmak zorunda ve durumundadır."[222]

Ayrıca Ortak Pazar külttür emperyalizminin ve iktisadi sömürünün kaynağı olarak görülmüştür: "AET üyesi devletler, başta Almanya olmak üzere Türkiye yi vazgeçilmez bir pazar olarak görme temayülü içindedirler. AET yetkililerinin ve son olarak Alman Başbakanın Türkiye'yi ziyareti esnasında ileri sürdükleri görüş ve istekler ilk bakışta dostluk ve işbirliği temayülünü aksettiriyor gibi görünüyor olsa da bunların her birinin Türkiye'nin bugünkü ekonomik bağımlılığını ve aleyhimize işleyen şeklini sürdürmeye yönelmiş davranışlar olduğu rahatlıkla anlaşılmaktadır. Şu anda Türkiye eşit şartlar altında işleyebilecek bir ortaklık münasebeti ile değil, kendisini sömürmeye hazır bir topluluk ile karşı karşıya olduğunun idraki içinde davranmak zorundadır."[223]

2. Ülkücülük: Ülkü, insanın ya kendi milleti veya bütün insanlık için ulaşılmasını şiddetle arzu ettiği son hedeftir. Arzu ve hayal edilen bu son hedefe ulaşma gayreti içinde sürekli mücadele edenlere ise ülkücü denir. Ülkücünün vazife ve hizmeti belirli bir an için değildir kendini bir ülküye adayanlar azim ve irade ile mücadele ederler.[224]

"Bütün medeniyet güzidelerin (= aydınların) eseri olduğu gibi herhangi bir ülkünün bulunması formüle edilmesi canlandırılması ve müdafaa edilmesi işinde en önemli birinci rol güzidelerindir. İşte herhangi bir ülkünün tahakkuku için vücudu zaruri bulunan kadro böyle ülkücülerden teşekkül eder."[225]

Necmettin Hacıeminoğlu'na göre ise ülkücüler belirli vasıflara sahip olmalıdırlar. Hepsi aynı derecede önemli ve lüzumlu olan bu vasıflan şöyle sıralayabiliriz. 1) azim

---

[222] BEŞİRLİ - a.g.e., s.110

[223] Nuri GÜRGÜR - **Ortak Pazar ve Türkiye**, Devlet Dergisi, 7 Haziran 1976

[224] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 89

[225] Cafer Seyitahmet KIRIMER - **Ülkü ve Türkçülük**, İstanbul 1977, s. 25

ve iradę 2) sabır ve tahammül 3) disiplin 4) fedakârlık 5) fazilet ve dürüstlük 6) bilgi ve çalışkanlık.[226]

"Milliyetçi Hareket Millî Devlet ülküsüne inanır. Millî Devlet Türkiye cumhuriyeti sınırları içinde yaşayan her Türk vatandaşını kucaklayan bağrına basan bir devlet biçimidir."[227]

Zeybek ise ülkücülüğün iki ana kaynağı olduğunu belirtir ve bunlar son hak din İslâmiyet ve Millî tarihin kanuniyetleridir.[228].

Türkçülük Türk milletinin ilim sanat, ziraat, iktisat kültür ve diğer alanda Millî gelenek ve Millî bünyeye uygun bir şekilde kullandırılması içte ve dışta her çeşit saldırganlıklara karşı korunarak hür ve müstakil yaşatılmasını hedef tutan bir ülküdür.[229]

3. Ahlâkçılık: Ahlâk, kavramı Dokuz ışıkta "bir toplumda insanları birbirini incitmeden bir birlerine zarar vermeden sağlıklarını koruyarak, tabiat güçlerinin tesirlerinden en iyi yararlanacak şekilde hareketlerini tanzim etmelerini sağlamaya yarayan kuralların toplamı ahlâki meydanı getirir"[230] şeklinde izah edilmektedir.

Ahlâk kişinin davranışlarını ayarlayan, sınırlayan hem kendisine mutluluk verecek, şekilde düzenlenmesine, hem de çevresini zarara çalışmadan yaşamasını sağlayacak kurallara verilen addır.[231]

Türkeş, ahlâkın kaynağını İslâmiyet'te bulmaktadır: "Biz Türk toplumunun dünya görüşünü yaşama felsefesinin kendi inançlarından, İslâmiyet'ten ve Millî tarihten aldığını görmekteyiz.".[232] Türkeş, tarihte bir çok devletin yükseldiğini bunların yükselmesinin ahlâkla olduğunu söylemiştir. Ahlâkçılık esas Türklük ananelerine, Türk töresine İslâm esaslarına ve hayata uygun olmasıdır.[233]

---

[226] HACIEMİNOĞLU - a.g.e., s. 125-129
[227] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 146
[228] ZEYBEK – a.g.e.
[229] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 90
[230] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**,, s. 194
[231] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 91
[232] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 195
[233] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 179-204

Türkeş'e göre "Lâikliğin devlet işleri ile din işlerinin ayrı tutulması görüşü olarak kabul etmek ve bu ilkeyi muhafaza etmek yurdumuz için yararı vardır."[234] Bu din müesseseleri gereksiz anlamına gelmez herkes dini inançlarını yerine getirmelidir. Çocuklarımıza Müslümanlığın temel esasları hakkında bilgi vermek onları yetiştirmek mutlaka gereklidir. Zaten ülkümüzün temeli İslam ahlâk ve faziletiyle Türklük gurur ve şuurudur:

Türkeş Türkiye'de yıllardan beri din korkusunun hüküm sürdüğünü, Türk çocuklarına Hıristiyanlara tanınan hakların dahi çok görüldüğünü orta öğretimdeki seçmeli dersler arasına imam hatiplerdeki gibi Kuran-ı Kerim dersi alınmasını din dersinin de 3 saate çıkarılmasını istemiştir [235]

4. Toplumculuk: Toplumculuk her çeşit faaliyetin milletin yararı göz önünde bulundurulacak şekilde yerleşmesi görüşüdür. Bu üç ana başlık altında işlenir. 1) siyasi yapı 2) sosyal yapı 3) iktisadi yapı.[236]

Siyasi yapı: Bu yapı içinde yeni bir meclisten söz edilmektedir. Korporatif sistemde görülen bu mecliste Türkeş'e göre birbirine yakın sayıda işçi, köylü, esnaf, memur, serbest meslek mensubu ve işveren temsilcileri bulunacaktır. Bu her dilimin diğerine hakim olmadığı bir meclistir. Millî meclisin üyeleri genel oy esasına göre seçilecektir. Türkeş Türk milletini sosyo-ekonomik yönden altı sosyal dilime ayırır. Bunlar:[237]

1. İşçi
2. Köylü
3. Esnaf
4. Memur
5. Serbest, meslek sahibi

---

[234] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 211

[235] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 194226

[236] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 241-371

[237] Toplumun altı sosyal dilime ayrılması Faşist ideolojilerdeki korporatif uygulamalara benzetilmiştir. Ancak Faşist teorilerden çok önce Türk toplumunda Ahilik gibi lonca sistemleri mevcuttu. Bu sistemde Hindistan'daki kast sistemler, ya da Faşist toplum yapısındaki katılıklar yoktur. MHP'ye göre toplumun altı sosyal dilimi homojen bir yapıda ve yardımlaşmayı ön plânda tutmaktadır. MHP amacı milletin bütün fert ve sosyal dilimlerini mutlu kılacak Milliyetçi Büyük Türkiye'yi kurmak olarak belirtir. Türklük şuuru içinde demokratik Milliyetçiliği devletin hakim felsefesi yapma amaç arasındadır (MHP Genel Merkezi - **Milliyetçi Hareketin El Kitabı**, Ankara 1976, s. 6).

6. İşveren.

Sosyal yapı: Bu Türk milletini güçlendirecek olan reformları içermektedir. Bunlar idare, içtimai ıslahat, eğitim, sanayi, mali ve iktisadi reformlardır.

İktisadi yapı: Bu yapıda Millî kalkınmayı gerçekleştirecek yerüstü yer altı kaynaklarını Millî olması Millî hedefe ulaşmak için kullanılması işlenmektedir.

MHP fikriyatının sosyo-ekonomik alana ilişkin bakış açısını belirleyen temel kavramlar ve yaklaşımlar söyle özetlenebilir: Bu çerçevede önem arz eden iki anahtar kavram, "emek" ve "mülkiyet hakkı" kavramlarıdır. Hem sosyalizmin, hem de liberal kapitalizmin temel sorunlardan birini oluşturan bu iki kavrama yaklaşım tarzı. MHP ideolojisinde yeni bir "sentez"e dönüştürülmüştür. Bu sentezi belirleyen esas, insani salt bir iktisadi varlık olarak değil, aynı zamanda Millî ve manevi değerleri ve amaçları bulunan sosyal bir varlık olarak gören anlayıştır. Liberal kapitalizm ile Marksizm/Leninizm doktrinel anlamda karşı çıkışın altında yatan da budur.

Mülkiyet hakki ile emeğin taşıdığı mana ve fonksiyonları açısından "kutsal" oldukları kabul edilmiştir. Milletin yükselmesinde ve yaşamasında alın terinin ve emeğin çok hassas ve saygın bir yere sahip olduğu kabul edilmektedir. Alın terine saygı, aynı zamanda, tarihi ve dini temelleri olan manevi miraslardan biridir.

Aynı şey mülkiyet hakki için de söylenebilir. Bunun yanında, mülkiyet hakkıyla demokrasi arasında karşılıklı bir ilişki olduğu belirtilmiştir. Çünkü toplum içindeki sömürü ve yabancılaşmanın temel sebeplerinden biri, mülkiyetin birkaç kişinin ya da devletin elinde toplanmış olmasıdır. Çözüm mülkiyetin tabana yayılmasından geçmekte, dolayısıyla/maliye politikalarının hedeflerinden birinin bu olması gerekmektedir. Bunun aksi, mülkiyetin, hürriyetin teminatı olmaktan çıkartılarak ortadan kalkmalarına hizmet etmeye başlaması olacaktır.

Kısacası, iktisadi hayata esas olan araçlar ve değerler, tek başına fert olmanın yanında sösyal ve manevi bir varlık olan insan anlayışı, mülkiyet hakki ve alın terine saygılı serbest teşebbüstür. Bu durumda, devletin hızlı kalkınma ve sanayileşme amacına ulaşmadaki yeri, "yönlendirme", "teşvik" ve "denetim" seklinde özetlenebilecek bir konum olmaktadır. Kamu teşebbüsü, stratejik sektörlerde ve madenler üzerinde söz

konuşu olabilir. Milliyetçilik anlayışı, "şemsiye prensip" rolünü, iktisadi faaliyetlerin sinirini tayin ederek yerine getirir. Bu durumda temel sınır, "millet çıkarlarına aykırı olmak"tir.

Milliyetçi bakışın iktisadi alandaki bir diğer uzantısı "Millet Sektörü"dür. Bu kamu ve özel sektörün yanında üçüncü bir sektör olarak önerilmektedir. Millet sektörü, milletin altı sosyal dilim esasına göre sahip olacağı sermayenin iktisadi faaliyetlerde yerini alması ve böylece hem siyasi, hem de iktisadi alanda Millî hakimiyetin daha çok pekişmesini sağlamayı ifade etmektedir. Başka bir deyişle, bir taraftan siyasi demokrasinin, diğer taraftan da iktisadi demokrasinin geliştirilmesi mümkün olacaktır. Millet sektörü, siyasi temsil anlayışında da olduğu gibi, Millî birliğin sağlanmasının, toplumdaki çatışmaların en aza indirgenmesinin, kısaca sosyal barışın teminatı olarak görülmektedir. [238]

Tataristan Blimler Akademisi üyesi Rafael Muhametdin MHP'nin temsil ettiği Türk Milliyetçiliği anlayışını şu şekilde açıklamaktadır: "Sonuç olarak diyebiliriz ki, Alparslan Türkeş, umûmî Türkçülük ve Türkiye Milliyetçiliği düşüncelerini geliştirmiş ve derinleştirmiş ve en önemlisi, bu düşünceleri pratik ve gerçek siyaset ile bağdaştırmıştır. Fikrimizce "Dokuz Işık" doktrininin yazarı, devletin ayar ve denetiminde "halk kapitalizmi" ekonomik modeline en yakın bir ekonomik model vasıtasıyla, çağdaş ve aynı zamanda millî bir toplum oluşturmayı teklif etmiştir. Bu model yalnız Türk halkları için değil, gerek kapitalizm, gerekse sosyalizmden ümitleri kesilmiş, bütün halklar için gerçek bir modeldir."[239]

MHP altı sosyal dilimden birisi olarak gördüğü işçilerin haklarını Marksistler gibi istismar etme yerine teşkilatlandırarak toplum barışı içerisinde savunmak fikrindedir. "Komünizm ilk tecrübelerini gençliğimiz üzerinde yapmaya çabalanmış ama başarılı olamamıştır. Bu sefer işçi kesimine el atan komünizm hayli yol almış durundadır. İşçilerimize çeşitli vaatlerde bulunmamakta ve kendi rejimlerine uşaklık ettirmek istemektedirler.

---

[238] http:\www.mhp.org.tr\tarihçe

[239] Rafael MUHAMMETDİN - **Türkçülüğün Doğuşu ve Gelişimi**, İstanbul 1998, s. 140

... Ülkücü işçilerin çatısı altında birleşerek her türlü emperyalizme karşı sur gibi durmalıyız."[240]

MHP savunduğu tek tip sendikacılık görüşü vardır. Tek sendikacılık her iş kolunda tek sendikanın kurulması demektir. Liberal Kapitalist görüş çok sendikalı görüşü savunmuştur. Liberal Kapitalizm işveren menfaatini savunduğu için işçinin işveren karşısında güçlenmesini isteyecektir. Ancak tek sendikacılıkta birleşen işçiler büyük bir kuvveti teşkil edeceklerdir. Bu sistemin uygulanması halinde bütün sektörlerde çalışan işçi miktarının 3-4 milyon civarında olacağı hesap edilmektedir. Bu sendikacılık millî üretimin artmasını sağlarken artan millî gelirin âdil bölünebilmesini sağlayacaktır.[241]

5. İlimcilik: Türkeş, "Türkiye'nin ilimde. teknikte. hızla modern seviyeye çıkmasını, hızla modern sanayi kurmasını, tarımın modernleşmesinin sağlanmak için dünya çapında yüksek kaliteli, liyâkatli ilim adamları ve teknisyenler yetiştirmek mecbûriyeti vardır." Tespitini yaparken "Bu vasıfta insan gücü yetiştirmedikçe Türkiye'nin ilimde teknikte süratle ilerleme ve modern sanayie sahip olması, tarımın modernleşmesi mümkün olamaz" demektedir.[242].

Halkla aydının bütünleşmesi şart görülür. "Büyük bir gerçektir ki herhangi bir kimse hangi kavme benzemeye çalışırsa o kavmin efradından sayılır." millet kültür savaşında kendi dil, din, kültür değerlerini korumalıdır. Çünkü diğer milletlerce kendi değerlerinin yerleştirilmesi istenecektir.[243]

Memleket ihtiyacına göre ve sınıf hacmine göre sıra adedine göre öğrenci kabul etmek yerine öğrenci kabiliyetine göre üniversite açılması gereklidir.[244]

6. Hürriyetçilik ve şahsiyetçilik: İnsanların en iyi hürriyet[245] içinde gelişebilecekleri ve mutlu olacakları esasına dayanır.[246] İnsanların hür[247] olabilmesi için mülkiyet ve varlık sahibi olmaları lazımdır.

---

[240] Erol KILIÇ - **İşçi ve Sendikacılık**, Devlet Dergisi, 01 Aralık 1975

[241] KARACA - a.g.e., s. 110

[242] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 375-376

[243] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 405

[244] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 406

[245] Hürriyet kavramı Dokuz Işık'ta kısaca şu şekilde tarif edilir: *"Disiplinsiz bir hürriyet anarşi, hürriyetsiz bir disiplin anlayışı ise diktatörlüktür.* TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 464

Şahsiyetçilik. insanların kişiliğinin öneminden kaynaklanır. İnsanları sömürmek isteyen bir ferdiyetçilik şahsiyeti ezen bir toplumculuk bizim görüşümüz değildir. İnsanların şahsiyeti hürriyet ortamı içinde yetişir. Ferdiyetçiliği değil şahsiyetçiliği kabul ederiz.[248]

7. Köycülük: Bu esas Türkiye'de köy oranının %~65 olduğu dönemde yazılmıştır. Mevcut köy siyasetini eleştirir. "Bugünkü köy politikası merkezden çevreye doğru yapılmaktadır. Bu köy kalkınmasını imkansız hale getiren şehirlere akını çoğaltan bir görüştür. Köy kalkınması çevreden merkeze doğru yapılmalıdır.[249]

Türkeş toprak reformunu savunduğunu ancak toprak ve tarım reformunun sanayileşmenin sonrasında yapılması gerektiğini savunmuştur. Toprak toplulaştırılmasında önemli bir konu olarak alınıp verimin arttırılmasında şart görülür.

Türkiye'nin dertlerinin temelinde eğitim ve sanayileşme meselesi yatmaktadır. Bunlar çözüme kavuşturulmadıkça diğer işlerin yoluna girmesi mümkün olmayacaktır.

Tarım ve toprak reformu sanayileşmeyi takip etmelidir. Devlet büyük işletmeler kurmalı özel teşebbüsün gayretlerini teşvik etmeli ve sanayinin çekeceği nüfus yüzünden işlenmeyecek topraklan işletmek, en küçük işletme birimini tespit etmelidir.

Toprak reformu tarım ürünlerinin artması ve topraksız köylüye toprak verilmesidir. MHP toprak reformunu savunur. [250] Toprak meselesi için ilk adımı atan Milliyetçiliğin mümtaz isimlerinden Ş. Raşit Hatipoğlu'dur.[251]

---

[246] MHP'nin disipline bağlı hürriyetçilik anlayışı ve teşkilatlanmada gösterdiği "Lider-Teşkilat-Doktrin" esası muarızlan tarafından Milliyetçi Hareket'in Faşist bir nitelikli bir parti olduğu iddiasını gündeme getirmiştir. Bu iddiaya Türkeş şu şekilde karşılık vermiştir: *"Biz komünizme olduğu kasar, Faşizme de karşıyız. Hiçbir zaman da Faşist olmadık. Programımız, kitaplarımız hepsi meydandadır. Prensiplerimiz yazılı vesikalar halindedir. Faşist değiliz."* TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 473

[247] MHP sadece demokratik bir kaygıya dayanan hürriyet anlayışını kabul etmez. Bu konu Dokuz Işık'ta şu şekilde açıklanır: *"Ancak Türk Milletine yararlı olacak faaliyetler için Türkiye'de hürriyet tanınız. Türk Milletini bozacak, Türk Milletini zarara uğratacak hiçbir harekete hürriyet tanınamaz."* TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 568

[248] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 464-466

[249] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 520

[250] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 536

[251] Hatipoğlu 1936 yılında yayınlanan "Türkiye'de Zirai Buhran" isimli kitabı ile Tarım Kentlerinin prototipini ortaya koymuştur.

Dündar Taşer ise toprak reformu konusundaki görüşlerini şöyle açıklar: "Türkiye'nin ekilebilir sahaları 160 milyon dönümdür. Bu miktarın köylü sayısına bölümünden çıkan netice adam başına 7.5 dönümdür. O halde dünya şartları içinde Türkiye'yi şimdilik büyütmek kabil olmadığına göre çiftçi sayısını azaltmaktan başka çare olmadığı meydana çıkar. Çiftçilerin sayısı 22 milyon kaldığı sürece toprak reformu vs.den bahsetmek ve bu yoldan refah geleceğini iddia etmek cehalet değilse, halkın idraki ile alay etmektir." [252]

MHP'nin toprak, tarım ve köy meseleleri ile ilgili çözümleri Tarım Kentleri olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bu kentler 5.000 nüfuslu olacak, gece kondu teşekkülünü önleyecek, her evde akan suyu, seyyar bütan gazı, elektriği ile mamur ve müreffeh Türkiye'nin doğmasını sağlayacaktır. MHP'ye göre köy kalkınmasının temeli olan bu kentler bir meydanın etrafında toplanan camii, mektebi, dispanseri, tarım alet kooperatifini ve muntazam bina ve sokakları kapsayacaktır. Bu sayede köy ve şehir ayrımı kalkacaktır [253]

Türkiye'de köy sayısının fazlalığı ve dağınıklığı devletin köylere gerekli hizmetin götürülmesini engellemiştir. MHP'de bu probleme çözüm olarak "Tarım Kentleri"[254] projesi geliştirilmiştir. Bu projeye göre birbirlerine yakın bir bölgeye kurulacak bir cazibe merkezi aracılığı ile birleştirilecek, böylelikle beş altı köye münferiden götürülecek hizmetler bu tek cazibe merkezine götürülecek ve köyler daha iyi hizmet alacaktır. Bu merkezlerde çeşitli kooperatifler ve Köy-Ak adı verilen yardımlaşma sandıkları da bulunacak, köylünün refah seviyesi yükseltilecektir.[255]

8. Gelişmecilik ve Halkçılık : Dokuz Işık'ta gelişmecilik şu şekilde tanımlanır: "Daima daha iyiye, daha güzele, daha gelişmiş bir durumu elde etmek için araştırma yapmak; daha iyiye, daha mükemmele varmak arzusu taşımak ve bunun için ça-

---

[252] TAŞER - a.g.e., s. 15

[253] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 543

[254] MHP'den önce İttihat ve Terakki Partisi Tarım Kentlerine benzer bir projeyi programlarına geçirmiş, ancak uygulanma imkânı bulunamamıştır. MHP'den sonra Ecevit liderliğindeki CHP de benzer bir projeyi "Köy-Kentler" adı ile programına yerleştirmiştir.

[255] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 515-552

reler aramaktır."[256] Türkeş, halkçılığı ise "halkçılıktan maksadımız: her şeyin halk için. halkla beraber ve halka doğru olmasıdır."[257] Şeklinde açıklar. Bu arada halk ve millet kavramlarına şu şekilde bir açıklık getirilmiştir: "Halk. milletin dayandığı nüfus varlığıdır. Sosyal ve kültürel bütünlüğünü tamamlamış. kendi millî kültürünü yaşayan halklar 'millet' haline gelmiş demektir."[258]

9. Endüstri ve Teknikçilik : Türkeş bu ilkeyi şu şekilde açıklar: "Türk Milleti endüstri sahibi bir toplum olmakla beraber tarımını da modernleştirerek. tarıma da aynı derecede önem verecek ve modern bir tarım kuracaktır. Esasen modern bir tarım kurmak da endüstrisiz mümkün değildir..... Bu ne ile mümkün olabilir? Teknikle mümkün olur ve bir de milletlerin endüstri sahibi. ağır endüstri sahibi olmalarıyla mümkün olur. Endüstri de yine neye dayanır? Tekniğe dayanır."[259]

Landau'ya göre kendini Türk Milliyetçiliğinin. belki de Atatürkçülüğün piri olarak gördüğü kesin[260] olan Türkeş, 1969'da en az iki baskı yapan "Türkiye'nin Meseleleri" adlı kitapta daha geniş bir biçimde kendisinin(ve partisinin) ideolojisini geliştirmiştir; yayımcılara göre ilk baskı bir ayda tükenmiştir. Kitapta, çoğu Türkeş'i söylev verirken ya da halkla birlikte gösteren fotoğraflar da vardır. Yayımcının önsözünde Türkeş yalnızca partinin genel başkanı olarak değil, onun yaratıcı gücü ve ruhu olarak da tanıtılmaktadır. Bu kitap, Türkeş'in görüşlerinin en ayrıntılı açıklamasını kapsamaktadır. Genel okuyucu bunu Dokuz Işık'tan daha az sistematik bulursa, bunun nedeni kitabın konuşma ve makalelerden (dış politika ve Kıbrıs üzerine olan kitapçık da dahil) oluşmasıdır.

İlk makale olan "Türkiye'nin Meseleleri" öncelikle milliyetçilikle ilgilidir. Türkeş'in MHP'ye yaptığı bir konuşmadan alınan bu parçada, milliyetçilik "Dokuz Işık"takinden daha geniş olarak açıklanmaktadır. Türkeş milliyetçiler olarak görevimiz, Türkiye'nin durumunu düzeltmek ve bunu korumaktır demektedir. Türkiye'de bu ilkelere uymayan herhangi bir hareket yasa dışı sayılmalıdır. Çünkü ulus daha yüksek,

---

[256] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 559
[257] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 585
[258] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 585
[259] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 600-601
[260] LANDAU – a.g.e., s. 323

daha müreffeh, uygar ve ileri bir düzeye çıkmak ister. Bu kutsal inançtan yoksun uluslar geri kalmaya ve yok olmaya mahkumdur. Gerçek milliyetçilik, her şeyden önce ve her şeyin üstünde Türkiye'yi dünyanın en müreffeh, güçlü ve uygar ulusu yapmaya yöneliktir. Bu. bugünkü Türkiye'nin, yüzyıl öncesine göre. Almanya ve İngiltere'den çok daha geride olmasına karşın böyledir. Bu günkü kalkınma hızıyla Türkiye'nin Avrupa devletlerinin düzeyine çıkması 249 yıl sürecektir. Bunun büyük ölçüde hızlandırılması gereği açıktır.

Bundan sonra Türkeş Türkiye'nin temel sorunları ele almaktadır. Bunlardan ilki, ülkenin içinde bulunduğu manevi bunalımdır. Bu tür bunalımlara her yerde rastlanabilmekle birlikte düzensizlik ve karışıklık yaratanları yıkıcıdır. Bazıları Türkiye'nin geriliğine neden olarak İslamiyet'i göstermektedir. Ama Türkeş bunlara katılmamakta ikisi arasında doğrudan bir ilişki görmemektedir. Ona göre Türkiye'nin karşı karşıya olduğu bunalım yönetimin kararsızlığı. düşüncesizliği ve güçsüzlüğünde anlatımını bulmaktadır. Her şeyden önce, bu devlet düzeni korumalı ve otoritesini kurmalıdır yoksa devleti yıkmayı amaçlayan karşı hareketler emellerine ulaşabilirler. Başka bir acil sorunda yüksek nitelikli bilim adamı ve teknisyen yetiştirmek için, Türkiye'nin eğitin sistemini değiştirmektir. Gene bir başkası, Türkiye'deki toplumsal eşitsizlik ve toplumsal amaçlı kuruluşların yokluğudur. Ardından, (eskimiş üretim yöntemleri nedeniyle) düşük verimlilik ve yüksek tüketim (batı ülkelerine öykünmektedir) arsındaki uçurum gelmektedir. Çok kimse batıdaki tüketimi taklit etmeğe hazırdır, ama pek azı Türkiye'nin refah ve zenginliğini arttıracak üretim düzeyini ulaşmak için uğraşmaktadır. Bu vahim bir hatadır; üretim ve tüketim arasında bir denge zorunludur.

Bundan sonra Türkeş aydınlar sorununa geçmektedir. Ona göre aydınlar Türkiye'nin doğrultusundan uzak, yabancı yollarla eğitilmektedir. Bunlar fildişi kulelerde oturup vatandaşlarına yukarıdan bakmakta ve kitlelerin yaşamlarını paylaşmayı reddetmektedir. Bu tutum Türk halkının yavaş gelişmesindeki başlıca öğelerden biridir. Durum bütün öteki ülkelerde (aynen) farklıdır; buralarda gelişme aydınlarla kitlelerle arsındaki birliğin bir ürünüdür. Türkiye'de bu gerçekten muktedir yönetimlerin yokluğuna yol açmıştır. Pek çok Türk öğretmenin öğrencilerine milliyetçilik ruhu ve öteki değerleri aşılamayacak ölçüde bencil ve ham oluşlarına şaşmamak gerekir. Sonuçta okuldan yeni çıkan bir çok genç tarımda ya da zanaatkar olarak çalışmaktan kaçın-

makta bunun yerine büro işlerine üşüşerek toplum için yük olmaktadır. Bu da olmamışlığın bir başka göstergesidir.

Türkeş sorunlarımızdan bir başkası diye sanayi yokluğunu gösterir. Bu günün müreffeh ileri ve güçlü ulusları kendi modern sanayi üretim yollarını kurmayı ve denetlemeyi başarmışlardır. Türkiye'de çocuklar sanayinin gelişmesine uygun biçimde eğitilmemektedir. Zaman zaman yayılan en yıkıcı düşüncelerden biri, Türkiye'nin bir tarım ülkesi olduğu, tarım hafif sanayi ile birlikte küçük ölçekte geliştirilmesi gerektiği ve Türkiye'nin başka sanayilere gereksinimi olmadığıdır. Aslında Türkiye'nin kendi ayakları üzerinde durabilmesi güçlü olabilmesi için (varolabilmesi için gereklidir bu) Türk öğrencilerini teknik becerilerin ve bilimin öğretilmesi, modern çağa uymak için fabrikalar kurulması gerekir.

Vergileme ve bütçelerde yansıyan yatırım politikalarının tümü yanlıştır: yeni sorunlar doğurmaktadır. Türkiye'nin kalkınması için yatırımlar sanayiye yönlendirilmelidir. Öteki yatırımlar ikincil olmalıdır. Bunun yerinin tiyatro vb. binalar yapan bir hükümet akılsızca hareket etmektedir.

Kalkınmanın ön koşulları, ulusal birliğin kurulması ve korunması. güvenin sağlanması ve bölgesel birliğin savunulmasıdır. Tüm bunlar yıkıcı hareketlerin tehdidi altındadır. Bunların başında Türk ulusun içeriden zayıflatmayı, birliğini bozmayı ve ana vatanını bölmeyi amaçlayan komünizm gelmektedir. Komünizm yabancı bir ülkede bir Yahudi tarafından icat edilen bir öğretidir. Milliyetçilik din ve aile kavramlarıyla çalışır. Her yerde bir ulusu sabote etmek, en korkunç ve acımasız emperyalizme, Moskova'nınkine teslim etmek için öne sürülen bir yem olarak görülmektedir. Bu komünist blok ülkelerinde en başta da Çekoslovakya'da izlenebilir. Komünistler casus, Türkiye düşmanlarının uşakları ve Türk ulusuna ihanet edenlerdir.

Yüzyılı aşkın bir süre, Türk aydınları hatalı olarak Türkiye'nin kalkınmasını, yabancı devletlerin rejimlerini taklit etmeğe bağlı olduğuna inanmışlardır. Bu yanlış düşünce, taklidin Türkiye'nin hastalıkları için acil çözümün reçetesi olduğu inancından yola çıkmıştır. O sırada İngiltere ve Fransa liberal kapitalist bir sistemde olduklarından, Türkiye'nin koşullarına uymamasına karşın bu benimsenmiştir. Yalnızca taklit hiçbir zaman çözüm olmaz. Bu gün bazı Türk aydınları, aynı yaklaşımı göstermekte ya batı-

nın ne-o liberalizmini ya da Moskova komünizmini taklit etmek istemektedirler. Özel koşulların, kendi tarihi, milli gelenek ve özü olan Türkiye hiç bir zaman başkalarını taklit ederek kurtulamaz ve kalkınamaz. Kendi kalıtım ve özellikleri olan Türkiye' kendi yolunda ilerleyecektir. İşte bu sebeple, "Dokuz Işık"ı ortaya koyduğunu söylüyordu Türkeş, partinin hareketini ve ideolojisini Türk olarak ve dolayısıyla Türkiye'ye uygun olarak tanımlıyor.

Türkiye'yi güçlendirmek için dış Türklerle sıkı ilişkiler kurulmalıdır. Bu Kıbrıs'ı ve benzeri yerleri kapsamaktadır. Aynı nedenlerle, nüfusunu sınırlamayı Türkiye düşmanlarının bir planı olarak niteleyerek, Türkeş, doğum kontrolüne açıkça karşı çıkmaktadır. Ayrıca, üniversitelerin bazılarında İngilizce eğitim verilmektedir. Türkeş eğitim dilinin Türkçe olmasını savunmuştur.

Türk gençleri ile sorunlarına ve hedeflerine tekrar tekrar özel önem verilmektedir. Türkeş, kendisi için çok önemli olan Türkçülük ülkülerine geleneksel olarak yakınlık duyan Türk gençliğine özellikle öğrencilere önem vermektedir. Türk gençliğinin tutumunda bir bütünlük oluşturmadığını bildiği halde genel olarak oları Türkiye'nin öncüsü olarak görmektedir. Türk gençliğine milliyetçiliği aşılamaya çalışmaktadır. Bazı üniversiteli gençlerle Türk toplumunun bir kesimini niteleyen aynı kusur ve eksiklikleri gözlemlemiştir:'

a) Amaç ve yurtseverlik yokluğu,

b) Ciddiyet yokluğu,

c) Disipline karşı isteksizlik ve başkalarının haklarına karşı saygılı olmama. [261]

3.3.4 Esir Türkler Dâvâsı (Turancılık)

3.3.5 Faşizm-Nazizm, Irkçılık ve Anti-Komünistlik İddiaları

3.3.5.1 Faşizm-Nazizm :

Faşizm kapitalizmin emperyalist aşamasına aittir. Emperyalizm tek başına ekonomik bir olgu olarak değil, politikada çok derin değişiklikler ortaya çıkaran kapitalist sistemin eklemlenmesi olarak anlaşılmalıdır. Faşizm yükselmesi ve iktidara gelmesi e-

gemen sınıflar ve fraksiyonları arasındaki çelişkilerin derinleşmesi ve keskinleşmesine tekabül eder. Poluntzas'a göre faşist devlet hem iktidar bloğundan hem de hegemonyasını tesis ettiği büyük tekelci sermaye fraksiyonunda büyük özelliğe sahiptir. Bu özerklik ezilen ve ezen sınıf arasındaki çelişkilerden de ortaya çıkar. Faşizmin yükselişinin başlangıcı önemli ölçüde işçi sınıfının yenilgisini gerektirir. İşçi sınıfı burjuva ile olan mücadelesinde gerileyip hapsolurken, küçük burjuvazi faşizmin iktidara gelmesinde temel rolü oynar.[262]

"Faşizm buhranın eseridir... Faşizm liberal demokrasinin bir buhranın sonucunda doğdu. Buna bir ihtilal denebilir. Orta sınıfın iktidarı ele geçirmesi".[263]

İktisadi bakımdan geri kalmış ülkeler için faşizm uygun değildir. Çünkü muhafazakârdır. Faşizm Türkiye için uygunluğu sosyalizmden daha çok olan rejimdir. Bu memlekette sürü psikolojisi hakimdir. Tek şef, tek lider, ben değil biz duygusu, bunu okşar.[264] CKMP/MHP her fırsatta faşist olmadığını faşizme karşı olduğunu belirtip: "Türk Milliyetçiliğinin her çeşit taklitten arınmış kendi cemiyeti değerlerine bağlı ve değerleri geliştirici bir harekettir. Özentiye ihtiyacı yoktur" demiştir.[265]

"Nasyonal Sosyalizm Fransız ihtilalinden sonra gelişen sosyalizmin ve Milliyetçiliğin terkibidir. Hakim sınıflar milletin dışındadır, kozmopolittir; kalabalıklar Millîdir."[266] Naziler Almanya'da Alman ırkının saflığını ve üstünlüğünü savunmuşlardır.

"Türkiye'de bazı çevreler ve bilhassa parti liderleri Nasyonal Sosyalizm doktrinine hücum etmekte ve Nasyonal sosyalizm tabirin kullananları Hitler hayranı Alman taklitçisi olmakla suçlamaktadırlar... Nasyonal-Sosyalizm doktrini ne Alman milletinin malı ne de Hitler'in icadı ne de gökten zembille inmiş bir doktrindir. Zira bu izah ettiğimiz gibi Hitler'in hayalinden doğmamış tarihi, ekonomik, sosyolojik zaruretler altında

---

[261] LANDAU – a.g.e., s. 323-328

[262] Ernesto LACLAU - **İdeoloji ve Politika**, İstanbul 1985, s. 103-106

[263] Cemil MERİÇ - **Sosyoloji Notları ve Referansları**, İstanbul 1993, s. 129-131

[264] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 85

[265] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık**, s. 125

[266] MERİÇ - a.g.e., s.133

tevakün etmiş. Marksizm'e kaşı tez olarak doğmuş ve iktisat ilminin malı olarak iktisadi doktrine altın harflerle kaydedilmiş objektif ilmi bir doktrindir."[267]

MHP Lideri Türkeş Faşizm ve Nazizmi şu sözleriyle tanımlamaktadır: "Faşizm, İtalya'ya mahsus, korporatif bir sistemdir, hem de Marksistlere karşı bir reaksiyon olarak eski bir Marksist tarafından kurulup yürütülmüş bir sistemdir.

Nazizm ise, Avrupa milletleri arasında kökü hayli eskilere dayanan 'Âri ırkın üstünlüğü' ve 'Anti-semitizm'[268] ilkelerini siyasî bir tatbikat haline getiren Hitler'in Cermen ruhuna uygun doktrindir."[269]

Türkeş, Türk Milliyetçilerine yapılan Faşist ve Nazist suçlamalarına ise şöyle cevap verir: "Sol basın, solun kontrolündeki radyo ve yalınkat aydınlar da koroya katılıp faşizme ve nazizme karşıyız diye veryansın ederler. Böylece komünizmi meşru ve mubah hale getirmek istenir.".[270]

3.3.5.2 Irkçılık :

3.3.5.3 Anti-Komünistlik :

Çalık, MHP'nin 1973 Genel Seçimleri öncesindeki propagandasının temelini şu şekilde açıklamaktadır: "... saf bir anti komünizm esasına dayanan bu propaganda biçimi sadece yaklaşan seçimler için MHP'ye oy ve taraftar kazandırmakla kalmıyor, ileride her bakımdan ciddî bir siyasî gücün oluşmasına arayacak anti-sol bir tepki hareketinin teşkilâtlanmasına da temel teşkil ediyordu. İl çapında yürütülen MHP ve Milliyetçilik propagandası çok etkili ve sürekli bir biçimde anti-komünizmle aynîleştirilerek çok genel bir "anti-sol" tepkiye ivme kazandırırken başka bir tepki de en kuvvetli tercümanını yine "ülkücü-Milliyetçi" gençler ve öğretmenlerin şahsında bulacaktır. Anti-Batı veyahut anti-Batıcılık... "yabancı ideoloji ve sistemler" cümlesinden sayılan "liberal-kapitalizm" de bir Batı ürünüdür ve "Müslüman Türk'ün varlığına düşman"dır.[271]

---

[267] Mürşit ALTAYLI - **Türk Milliyetçi-Toplumcu Doktrininin Esasları,** İstanbul 1969, s. 35

[268] Yahudi düşmanlığı

[269] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık,** s. 122

[270] TÜRKEŞ - **Temel Görüşler,** s. 54

[271] ÇALIK - a.g.e., s. 117

3.3.6 Partideki İslâmlaşma Sürecinin Başlaması

Adana kongresinden sonra MHP ideolojisinde önemli bir değişiklik yaşanır. Parti İslâmlaşma sürecine girmiştir. Adana kongresinden sonra partide İslâmcı kesimin etkinliği artmıştır. Partide parti genel başkanının yanında yer alma mücadelesinde Türkçü kesim mağlûp olmuştur. Türkeş İslâmî söyleme yönelmiş "Biz Tanrı dağı kadar Türk, Hıra dağı kadar Müslüman'ız" demiştir. Tabana yayılma çabaları görülmektedir. Partinin dış görünüşünde de değişiklikler görülür. 1977 seçimleri öncesi Necip Fazıl Kısakürek'in MHP yi desteklemesi, tarikatlara yakın ilişkiler içine girmesi bunlardandır. Ancak dini gruplarla ilişkilerde partinin hakim durumda kalmasına dikkat edilirdi. Dini inançların güçlü olduğu bir ülkede başka türlü olması da düşünülemezdi. Milliyetçilik - İslâmcılık sentezini kabul etmeyen Atsız Beyin ayrılmasıyla başlayan İslâmîleşme süreci uzun sürdü.[272]

Landau Türkeş dönemindeki İslâmlaşma çizgisini şu şekilde açıklar: "Belki de. Türkeş'in ideolojisinde vazgeçtiği, hatta fikrini değiştirdiği tek nokta İslâmiyet'e karşı tutumudur. Kendi kılavuzluğu altında hazırlanan 1965 CKMP Programı'nda lâik bir devletten söz edilmektedir, oysa, yukarıda görüldüğü gibi, Türkeş'in daha sonraki açıklamalarında İslâmiyet Türk mirasının önemli bir parçası olarak övülmektedir. 1969 Millet Meclisi seçim kampanyasında, oy kazanma amacıyla İslâmiyet konusunda taktik bir davranış olarak gördükleri siyaseti onaylamadıkları için, yakın parti arkadaşlarından bir kaçı ile bozuşmuştur."[273]

3.3.7 12 Eylül Öncesi MHP ve Ülkücü Hareketin Fikrî Tabanının Temelleri

MHP diğer büyük partilere göre imkânları kıt bir parti olduğundan fikirlerini tabana aktarırken gayri resmî yayın organı durumundaki gazete ve dergilerini kullanmıştır. Çalık bunların önemini şu şekilde yansıtmaktadır: "Bilhassa sağdaki radikal hareketler açısından partinin yayın organı olan gazete ve dergilere yüklenen bir başka değişik fonksiyon da onların söz konusu hareketin hak 'hak ve hakikati' temsil ettiğinin sağlam bir karinesi, tâbir câiz ise 'hareketin aynası' mesabesinde görülmesidir. Yani,

---

[272] BEŞİRLİ - a.g.e., s.107

[273] LANDAU – a.g.e., s. 329

gazetę dâvânın doğrularını anlatmakla kalmayacaktır, toplumu yanlışlardan sakındırdığını da gösterecek ve her sayfası ve sütunuyla 'çizgi dışı' bir habere dahi yer vermemek suretiyle bu sıfatını belli edip pekiştirecektir."[274]

Çalık MHP'nin savunduğu Türk Milliyetçiliğinin ideolojik formülasyonu ile bilhassa 1980'li yıllarda Anayasaya dahi grip tam bir tanımı yapılmayan Atatürk Milliyetçiliğinin ideolojik formülasyonunu ayırmaktadır Atatürk Milliyetçiliğini, "İslâm öncesi Türk tarihi perspektifi + pozitivizm + laisizm + Tanzimatçı dış politika + bürokratik yönetim geleneği ve bürokratik yönetimin demokratik yönetime vesayeti... Böyle olunca Ziya Gökalp - Mümtaz Turhan - Dündar Taşer - Erol Güngör geleneğinde şekillenen Türk Milliyetçiliğinin bu formülasyona indirgenmesi veya hapsedilmesi mümkün mü?" şeklinde tanımlarken Türk Milliyetçiliğinin ideolojik formülasyonunu şu şekilde yapmaktadır: "Öncelikle merkezine Orhun Kitabeleri ve Selçuklu-Osmanlı geleneğinin oturduğu bir tarih şuuru + Türk kültürü + millet iradesinin bürokratik yönetime takaddümü yani demokratik yönetimin önceliği... Bir bütün olarak demokrasi talebi. Bilhassa bu son nokta yani millet iradesinin üstünlüğü, Milliyetçilik anlayışının, dünyanın her yerinde ve her devirde 'olmazsa olmaz' şartıdır."[275]

---

[274] ÇALIK - a.g.e., s. 121

[275] Mustafa ÇALIK - **Milliyetçilik Milliyetçiliğe Karşı**, Sabah Gazetesi, 30 Mayıs 1999

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

4 BÖLÜM : 1965-1980 ARASI MHP'NİN TEŞKİLAT YAPISI

4.1 MHP'NİN TEŞKİLAT YAPISININ ANA HATLARI

Çalık. MHP Hareketini şöyle tanımlamaktadır:[1] "MHP hareketi teşkilatçılık anlayışı ve politik eylem konusunda 'legalite'yi fazla umursamayan tavrıyla İttihat ve Terraki'yi; liderlik kodunun işleyişi ve siyasî ideolojinin manipülasyonu açısından tekparti döneminin CHP'ni: siyasî. sosyal ve ferdî davranışın tarihî-kültürel kodları bakımından ise klâsik göçebe ve yerleşik köy-kasaba kültürünün pederşahî, kavgacı, belli ölçüdę pagan ve mitolojik unsurlarının hiyerarşik bir otoriterlik ve tavizsiz bir disiplin kültü içinde eritilerek siyasî ideolojik alana tercüme edildiği despotik şark geleneğini tevarüs etmiştir."

4.1.1 MHP Parti Tüzüğü

Parti'de her ne kadar genel başkanlığa Alparslan Türkeş gelse de 1969 Genel Kongresi'ne kadar CKMP'nin eski tüzükleri kullanıla gelmiştir. Türkeş'in CKMP Genel Başkanı seçildiği Genel Kurul olan 30 Temmuz/1 Ağustos 1965 tarihli Kurultay'ın son gününde tüzük ve program değişikliği ile Merkez Karar Organlarının seçimi ile ilgili aşağıdaki kararlar alındı:

1. Parti meçlisi teşkil edilecek üyeler her ilin ve ilçenin içinden seçilecek birer kişi ile kurulacaktır.
2. Genel İdare Kurulu, 20 kişiden 28 kişiye çıkarılacaktır.
3. İl ve ilçe Kurultayları ile gençlik ve kadın kolu Kurultayları iki yılda bir yapılacaktır.[2]

8-9 Şubat 1969 tarihinde Adana'da toplanan Olağanüstü Büyük Kongre ile birlikte partinin adı CKMP'den Milliyetçi Hareket Partisi(MHP)'ne dönüşürken parti yeni bir tüzüğe kavuştu. MHP'nin 133 paragraf, 26 sayfadan oluşan bu yeni tüzüğü

---

[1] ÇALIK - a.g.e., s.205

[2] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 104

Landau tarafından "yalnızca karşılaştırma açısından bile olsa TİP tüzüğünün kısa bir çözümlemesi" olarak görülmüştür.[3]

Parti tüzüğünde parti genel merkezi Ankara'dadır. Lüzumu görülen yerlerde şube açılır. Partinin amacı ise "Türk milletinin refah ve saadetini sağlamak için kanunlar ve tüzükler çerçevesinde faaliyetlerde bulunmak partinin amacıdır" şeklinde tüzükte belirtilmiştir.[4]

MHP tüzüğünün uzun bir bölümü, çeşitli düzeylerdeki toplantıları ve bunlara ilişkin tüm formalite ve teknik işlemleri ayrıntılarıyla anlatmaktadır. Özellikle ilginç olan, MHP'nin en üst organı sayılan, genel kongrenin bileşimi ve yeteneğidir. Üyeler, partinin parlamento kesiminden gelenlerle birlikte, yerel örgütlerin kongre için seçtikleri delegelerdir. Genel Kongre, Genel Başkanı, genel idare kurulunu ve yüksek murakabe kurulunu seçer. Gerekirse parti program ve tüzüğünü değiştirebilir; bütçe ve hesapları red ya da kabul edilir, devlet ya da topluma ya da parti politikasına ilişkin kararlarda yol gösterebilir ya da bağlayıcı karalar alabilir (bunarın önce yazılı olarak Genel Başkan, genel idare kurulu ya da genel kongre delegelerinin yüzde 5'i tarafından verilmesi, sonra da bir komisyon tarafından incelenerek, üzerine bir rapor hazırlanması gerekir); partinin feshi yada bir başkası ile birleşmesine ve mal varlıklarını ne yapacağına karar verebilir. Bu gibi konularda karar verebilecek tek organdır.[5]

4.1.2 MHP'de Üyelik Sıfatını Kazanma

1969 Olağanüstü Genel Kongresi'nden sonra kabul edilen ilk MHP Tüzüğü'ne göre; Partiye reşit, Türk vatandaşı, kısıtlı olmayan, yüz kızartıcı bir suç nedeniyle ağır hapisle cezalandırılmamış olan cumhuriyet demokrasi, laiklik hukuk devleti esaslarına uyan ideolojilere saptanmış bulunmayan, öğrenci ve memur olmayan, kamu iktisadi teşebbüslerin ve özel kanun veya özel kanunun verdiği yetkiye dayanılarak kurulmuş bankaların ve teşekküllerin yönetim ve denetim işlerinde bulunmayan, komünist olmayan veya komünist temayüllü tanımlanmayanlar ve siyasal yaşama aktif olarak ka-

---

[3] LANDAU – a.g.e., s. 300

[4] MHP Genel Merkezi - **Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü**, Ankara 1969, Madde 2

[5] LANDAU – a.g.e., s. 303

tılması 1961'de yasaklanmış olmayan[6] her vatandaş üye olabilir. Üyeliğe haiz bulunanlar kendileri ile beraber iki partilinin imzalayacakları bir belge ile müracaat ederler. Reddedilen adaylar partinin daha yüksek bir düzeyine başvurabilirler. Dil, ırk, cinsiyet, din, mezhep, sınıf ya da işi nedeniyle hiç kimse reddedilemez.

Üyelerden her fırsatta halka partinin program ve kararlarını anlatmaları, tüm Türkler arasında içten bir dostluk havası yaratmaları, kötülük, nefret ya da partizanlık gibi Türk halkının huzurunu bozabilecek herhangi bir düşünce ya da başkalarının çıkarları için kullanmaktan kaçınmaktan kaçınmaları, tersine, tüm MHP üyeleri arasında halkın refah ve mutluluğu için hizmet aşkı olması, parti içinde birlik için çalışmaları parti birliğini tehdit eden bozguncu öğelere karşı çıkmaları beklenir.[7]

1969-1980 arası süreçte MHP üye kaydetme olayına çok önem vermemiştir. Kayıtlı üye yerine teşkilatların kabullendiği, Milliyetçi-Ülkücü her vatandaş, üyelik için yasal taşımasa dahi fiilî olarak MHP üyesi kabul edilmiştir. Bu yüzden ülkücü kuruluşlar ve parti arasında homojen bir üyelik örgüsü oluşmuştur. Bu yöntem ile MHP şu amaçları güttü:

a) Büyük çoğunluğu yasal olarak parti üyesi olamayacak durumda olan ülkücü gençleri(bunların çoğu reşit değil veya öğrenci idi) ve devlet memurlarını(ekseriyeti öğretmendi)nı aktif parti üyesi olarak çalıştırabilmek;

b) Her hangi bir ihtilâl durumunda veya parti kapatılması durumunda parti üyelerini başlarına gelebilecek tehlikelerden korumak.[8]

4.1.3 MHP'nin Malî Kaynakları ve İdaresi

Malî hükümler kısmında partinin gelir kaynakları şunlardır: üyelerin giriş, aylık veya yıllık aidat,lan, partiye mensup TBMM üyelerinden alınan aidatlar, adaylık için müraçaat edenlerden ön seçim veya yoklama için alınan özel müracaat edenlerden ön seçim veya yoklama için alınan özel aidat, parti yayınlarının satış bedeli, parti lokallerinin işletilmesinden sağlanan gelirler, parti bayrağı, flaması, rozetinin ve benzerlerinin

---

[6] Landau bu açıklamada kastedilenlerin 1961'de kapatılan Demokrat Parti(DP)'nin kısıtlı üyeleri olduğu düşüncesindedir. (LANDAU – a.g.e., s. 300)

[7] MHP Genel Merkezi - **Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü**, Ankara 1969

[8] Nitekim 1960 ihtilâli ardından bir hayli mağdur DP üyesi vatandaş bırakmıştı.

satış bedelleri parti hüviyet cüzdanlarının parti, makbuz, defter, kağıtlarının sağlanması karşılığında alınan paralar, partice tertiplenen balo, yemek, eğlence, müsamere, konser, spor, gezi gibi faaliyetlerden sağlanan gelir, partice tertiplenen piyango gelirler, parti mülklerinden elde edilen gelir. Bağışlar, krediler, kanun ve yasama meclisleri iç tüzüklerine göre devletçe sağlanan yardımlar.

4.1.4 Ülkü Ocaklarının MHP Teşkilatlarındaki Belirleyici Rolü

Alparslan Türkeş ve Ondörtlerden dokuz arkadaşı 1965'te CKMP'ye girerlerken onları ülke içerisinde şu dinamik güçler destekliyorlardı:

a) 1944'den beri Atsız çizgisinden gelen Türkçü ekip;

b) AP, CKMP ve YTP içerisindeki Türk Milliyetçileri;

c) 27 Mayıs'ta darbe yiyip AP'de aradıklarını bulamayan muhafazakâr kesim.

Uzun bir geçmişi olan bu fikrî gelenek için sadece bir siyasî parti içerisinde teşkilatlanmak yeterli olmayacaktı. Kaynakları gür olan bu fikrî hareket üstünde serpileceği bir yan teşkilata ihtiyaç duymaktaydı. "12 Mart Döneminin" hızlı devrimcilerinden Süleyman Genç bu teşkilatı şöyle anlatır: "Önce, İzmir'de yayınlanan Demokrat İzmir gazetesi, CKMP yöneticilerinden, eski MBK üyesi Rıfat Baykal'ın 12 Temmuz 1968'de İzmir'de yaptığı bir basın toplantısında 'gençleri her bakımdan dinamik ve etkin duruma getireceğiz' dediğini açıklıyor; 28 Temmuz 1968'de de İzmir'in Gümüldür bucağının Akrepkaya yöresinde CKMP'li yetmiş gencin katıldığı ilk komando eğitim kursunun Ankara'dan gelen iki komando uzmanı nezaretinde çalışmalarına başladığını duyuruyordu. Basında, ellerinde silahlarla atış talimi yapan gençlerin resimleri de yer alıyordu.[9]

CKMP-MHP'nin bir başka özelliği de, gençlik kollarının niteliğidir. Bunlar, merkezi değerleri genç kuşaklara taşımak için bir siyasal parti tarafından, programlanmış, koordine edilmiş bir girişimin araçları olarak görev yapabilir. Parti birkaç Türkçü kuruluşu (bir önceki bölümde sözü edilen) kendine çekmiştir; daha sonra *Türkiye Milliyetçiler Birliği* adını alan *Türkçüler Birliği* türünden kuruluşların CKMP-MHP ile birleş-

tiğine inanılmıştır. Daha küçük bir grup olan *Vatansever Türk Teşkilâtı* CKMP Milletvekili İsmail Hakkı Yılanlıoğlu tarafından yönetilmiştir. Gerek *Ülkü Ocakları Birliği*, gerek *Genç Ülkücüler Teşkilatı* parti tarafından korunmuştur. Daha sonra *Türkiye Ülkücü Gençlik Teşkilâtı* adını alan ikincisi, her iki cinsiyetten Türk gençliğine partinin mesajını ulaştıran aylık *Türkiye Ülkücü Gençlik Dergisi*'nin 1970-71 arasında İstanbul'da yayımından sorumluydu.

Her ne kadar Türkiye'deki siyasal partiler –farklı düzeyde başarıyla– gençlik örgütleri kurmaya çalışmışsa da. CKMP-MHP bu alanda ötekilerden çok daha fazla yatırım yapmıştır. Parti öğrenci örgütlerini ele geçirmek için büyük çaba harcamıştır; olumlu sonuç vermediğinde bile ikinci olmadığından bu başarılı olmuştur. Ayrıca yeni çizgiler üzerinde örgütlenen kendi gençlik örgütleri de kurulmuştur.

Tipik bir biçimde "komando" diye adlandırılan (ve kendilerini adlandıran) bu gençler, 1968 yazında eğitime başladıkları halde, ancak 1969'da varlıklarını duyurmaya başlamışlardır. Başlıca üç eğitim kampı, Türkiye'nin en büyük üç kenti olan İstanbul, Ankara ve İzmir'in yakınlarında kurulmuştur; daha küçüklerinin Samsun yakınlarında ve Anadolu'da kurulduğu yazılmıştır. Partinin toplam 34 kamp kurmayı tasarladığını ileri süren (100.000 kişiyi eğitmek üzere) gazete haberleri herhalde oldukça zorlamalıdır ve büyük bir komando birliğinin hazırlanmakta olduğu havasını yaratmaya yöneliktir. Gençlerin ateşli silahlarla eğitildiği yolundaki sürekli söylentiler parti tarafından sürekli olarak reddedilmiştir.

Partinin yarı resmî yayını olan aylık *Mili Hareket* (İstanbul basımı) o yazın üç haftalık kampının günlük programını şöyle açıklamaktadır: Dua, iki saat beden eğitimi (judo, güreş ve boks dahil), kahvaltı, okuma, öğle yemeği, iki saat daha beden eğitimi (yukarıdaki gibi, artı ipte yürüme ve duvara tırmanma), dua, uzun yürüyüşler ve spor, dua, akşam yemeği ve ders (örneğin komünizm karşısında milliyetçilik ruhu gibi). Duaların dindar üyeler için konulduğu anlaşılmaktadır.

Nihai amaç daha yüksek bir sayıya ulaşmak olsa da, 1969 ve 1970'de gerçek komando sayısı üzerine tahminler birkaç yüz ile beş bin arasında değişmektedir. "Komando" sözcüğü dış kaynaklı olduğu için, gençler partinin de onayıyla önce "Milliyetçi

---

[9] Süleyman GENÇ - **12 Marta Nasıl Gelindi**, Ankara 1971, s. 183-184

Toplumcular" sonrada "Bozkurtlar" diye adlandırılmayı yeğlemişlerdir. Önceleri olaysız sokak gösterileri yapmışlardır; şiddet kullandıkları ilk eylemleri, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde solcu yayınları satan kitapçıların vitrinlerini kırmışlar ve hattâ "Büyük Türk Ulusu kısırlaştırılacak" diye bağırarak Dünya Sağlık Teşkilatı'nın doğum kontrolü üzerine bir seminerine da saldırmışlardır. Yorumcular, bu gençlerin eğitimi ve davranışları ile 1970'lerde Avrupa'daki paramiliter kuruluşlara mensup gençler arasındaki bazı benzerlikleri gözden kaçırmıyordu. *Milli Hareket*'in, Nazi kitapların Türkçe çevirilerinin reklâmını yapması da, bu görünümü doğrulamıştır.

Parti'nin bildirdiği kadarıyla gençlik gruplarının gerçek amacı çok açık değildir. Parti'nin yarı resmî haftalık organı Devlet amacın, Türk-İslâm uygarlığını canlandırmak ve yeniden kurmak olduğunu ve yalnızca milliyetçi kılavuz edinmiş olarak politikada bir işleri olmadığını açıklamıştır. Kurtuluşun sorumluluğunu üzerine alan Türkeş Bozkurtlar'ın, Türkiye'yi komünizme karşı korumada partiye yardımcı olmak için kurulduğu belirtilmiştir. Türkeş'in en yakın arkadaşlarından ikisi (1960'daki aktif subaylardan) Dündar Taşer ve Rifat Baykal Ankara ve İzmir'deki komando eğitim kamplarını yönetmişlerdir. İstanbul'daki gençlik önderlerinden Yılmaz Yalçıner komandolar için daha yakın hedefler görmüştür. Kendisi de öğrenci olan Yalçıner, 1968 sonu ve 1969 başında (kendi deyişiyle) komünist öğrencilerin üniversite karışıklıklarında çok ileriye gittiklerini ve bunlara bir ders verilmesi gerektiğini savunuyordu. Bunun sonucu olarak, komandolar, solcuların yönetimindeki fakülte ve derneklere baskınlar düzenlemişlerdir. Karşı görüşlü basına göre, bu komandolar birkaç büyük kentteki rakip kuruluşların üyesi olan üniversite öğrencilerini dövmüşler ve ancak polis kanlı bir olayı önlemiştir. Karışıklık olarak Yalçıner de Ankara Üniversitesi SBF'ndeki sınıf arkadaşları tarafından dövülmüştür. Komando gösterileri Mart 19971'deki askerî müdahaleden sonra bile sürmüştür.

CKMP-MHP'nin siyasal eylemi ve propagandasına yakın ölçüde Bozkurtların örgütlenmesi ve bunun sonucundaki sert tutumları Türkiye'nin günlük yaşantısında giderek artan şiddetin kanıtlarıdır. Gerek sol, gerek sağın aşırı sloganlar kullanması ve en

az bunlar kadar aşırı eylemlere başvurması Türkiye'nin aşırı politikasında artan bir radikalliğin göstergesidir. CKMP-MHP'nin ideolojisi de buna kanıttır.[10]

MHP siyasi parti olarak 1969 seçimlerine 67 ilde girmiş teşkilatlanmasını tamamlamıştı. MHP hareketinde en önemli örgütlenme Ülkü Ocaklarının örgütlenmesi olarak görülür. Ülkü Ocakları ya da Ülkücü Gençlik Dernekleri daha göz önünde kitle tarafından sahiplenilen bir yapıdaydı. Bu yüzden ülkücü tabanın ,örgütsel yapısı buralarda daha iyi görülür. MHP iktidarı sadece siyasi değil sokak iktidarı olarak da ele almıştı. Bunu da yerine getiren her amaç için uyun olan Ülkü Ocakları idi. Aktif gençlik kitlesi burada harekete geçiriliyordu. Bu ocaklar legal örgütlerdi. 1970'lerin ortalarında illegal faaliyetlerin yürütülmesinde çok çeşitli zorluklarla karşılaşıldı. Ocaklar gençleri bir arada tutuyor. Ülkü birliğini sağlıyordu. Ancak ocakların sadece bir lokal olmadığını kabul etmek gerekir. Ocaklı gençler aldıkları seminerlerle kendilerinin yetişmelerini sağlıyorlardı. Birçok öğretim görevlisi ocaklarda seminer veriyor. Fikri yapıyı biçimlendiriyordu. 1974 yılında tekrar kurulan Ülkü Ocakları Derneğinin ilk başkanı Muharrem Şemsek olmuştu. UOD süper sayısı 1976'da 600'ü bulacaktı. 1974 yılından itibaren başka kitle örgütlerinde inşasına başlandı;

Ülkücü İşçiler Derneği (Ü.İ.B.D),
Büyük Ülkü Derneği,
Ülkücü Teknik Elemanlar Derneği (Ülkü-Tek),
Ülkücü Esnaf ve Sanatkarlar Derneği (Ülkü-Es),
Ülkücü Köylüler Derneği (Ülkü-Köy)
Ülkücü Maliyeciler ve İktisatçılar Derneği (Ümid-Bir)
Ülkücü Hanımlar Derneği (Ülkü-Han)
Ülkücü Gazeteciler Cemiyeti (Ülkü Cem)
Ülkücü Hukukçular Derneği
Ülkücü Polisler Birliği (Pol-Bir)
Ülkücü Siyasallılar Birliği (Üs-Bir)
Ülkücü Ressam ve Heykeltıraşlar Birliği
Tıbbiyeliler Birliği

[10] LANDAU – a.g.e., s. 304-309

Üniversite ve Yüksekokul Asistanları Birliği ğÜNAY)

Milliyetçi İşçi Sendikaları

Ak Ülkü Derneği

Ülkücü Sinema ve Kültür Sanat Derneği (Ülkü-San)

Bu kuruluşlar hızlı teşkilatlanmalarının yanı sıra ülkücü kesimin eğitim ve propaganda çalışmalarını da yapıyorlardı. Bu kuruluşlardan bazıları kapatma olasılığına karşın kendilerini fesh edebiliyorlardı.

Mahalle ve gecekondu sokak oba çatısı altında yerel önderliğe bağlı olarak örgütleniyordu. Bütün birimler bulundukları alanda kadrolaşıyorlardı.[11]

1970'lerin sonlarında terörle arasındaki ilişkiyi gözlemek için ETKO. SİT- TİT, TÜŞKO vb. illegal örgütler gündeme getiriliyordu. Örgütsel isimler enflasyonu perdeleme için kullanılıyordu. Musa Serdar Çelebi ise şöyle demektedir. "Bu örgütlerin bazıları pratikte hiç kurulmamıştı zaten. Yani 12 Eylül öncesinde naylon örgütlerdi"[12]

Çalık, 1980 öncesi MHP tabanının ruh halini aşağıdaki cümlelerde veciz bir biçimde açıklarken, bu yapını aslında MHP teşkilatlanmasının ruhunu da meydana getirdiğini ortaya koymaktadır.

"Biz gençlik yıllarımızda ülküdaştık. Bir tür siper arkadaşlığı gibi bir şeydi. 1970'lerin Ülkücü Hareketi bu câmiadaki kimseye bir ikbâl vaat etmiyordu. çünkü bu bir vatan müdafaası gibi idrâk ediliyordu. 1990'larda artık siyasî rekabet şartları kendini hissettirmeye başladı. 1983 öncesine göre siyasî mücadelenin külfeti ciddî ölçüde hafifledi. Böyle olunca siper arkadaşlığının yerini mesai arkadaşlığı alır ve arkadaşlar arasında belli bir siyasî yarışmanın doğması kaçınılmaz olur".[13]

MHP kurulduktan sonra geniş bir örgütlenmeye gitmek gereğini hissetmedi. Çünkü örgütler kendisini meydana geliyordu. Teşkilatlanma kendiliğinden oluşuyordu. MHP'nin bunları tek bir otorite etrafında toplaması yeterli oldu. Teşkilat pasif ya da

---

[11] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 116-118

[12] Musa Serdar ÇELEBİ - **Serdar Çelebi ile Yapılan Röportaj,** Nokta Dergisi. 17 Ocak 1972, Sayı. 44

[13] ÇALIK - *"a.g.m."*

aktif mücadelenin en önemli silahı olarak görülüyordu. "Teşkilat mücadele içinde mücadele için doğan ve mücadele halinde gelişen millî hareketin adıdır."[14] .

4.1.5 Lider-Teşkilat-Doktrin Prensibi

1977 yılına gelinceye kadar parlamentoda grup kuramayan MHP için de kütleye yönelik siyasî çalışmalarda yaygın teşkilât kümeleri bünyesindeki elit kadrolarının dolaysız temasları ve yine bu kadrolar eliyle propaganda dokümanı gibi kullanılan partinin yaygın resmî yayın organı mahiyetindeki gazete ve dergilerin telkin edilmesinden ve elden ele dolaştırılmasından başka çare kalmıyordu. 1970'lerin başından itibaren ildeki MHP'li teşkilât ve elitlerin kütleye yönelik faaliyetleri araştırılırken hareketin gayri resmî yayın organı mahiyetindeki gazete ve dergilerin yine dolaysız temaslar çerçevesinde ve değişik fonksiyonlar yüklenen bir propaganda malzemesi olarak kullanıldığına şâhit olunmuştur.[15]

Bilhassa 1977 yılından sonra hızlı bir büyüme sürecine giren Ülkü Ocakları ve MHP'nin teşkilat yapısının temelini oluşturan "Lider-Teşkilat-Doktrin" prensibi bazı sol yazar ve politikacılar tarafından Faşist bir model olarak görülmüş, ancak yine sol kökenli araştırmacılar olab Tanıl Bora ve Kemal Can bu görüşü kabul etmemektedirler: "Hızlı kitleselleşen hareketin bu denli süratli bir ivme için hazırlanmış ince bir örgüt modeli olmadığı gibi böyle bir modelin oluşturulmasının hayata geçirilmesinin de güçlükleri vardı. Ülkücü hareket bu açmazla birlikte yaşamak biçimindeki ara çözüme faşist örgüt yapısına hiç yakışmayan özellikler taşıyan kendiliğinden oluşmuş bir yapı içinde ama kitlesine cevap veren bir yapı içinde ulaştı. Bu ara çözüm sanıldığının aksine katı disipline ve merkezi otoriteye bağlı değildi; eylem dinamiğinin ayrışan unsurlarının ve dağılan otorite ilişkilerinin, "disiplinli merkez yapı" boyasıyla boyanarak ve Türk toplumunda yaygın kitle ruhuna uygun bir halde eklektik bir biçimde dengelenmesi, bir arada tutunabilmesi hiç değilse sunulabilmesiydi" [16]

Partide Türkeş ve onun temsil ettiği liderlik önemli bir konuma sahiptir. Türkeş Başbuğdur. Başbuğun durumu partiyi Faşist ve Nasyonal sosyalist partilere yaklaştıran

---

[14] Necdet SEVİNÇ - **Ülkücüye Notlar**, İstanbul 1979, s.53

[15] ÇALIK - a.g.e., s.120

[16] BORA, CAN - a.g.e., s.60

en önemli faktördür. Her fırsatta MHP'ye karşı olanlar İtalyanların Duçesi, Almanların Fuhreri ve Türklerin Başbuğu diyerek faşistlik ithamlarında bulunmuşlardır. Türkeş ideologluk hatiplik ve taktisyenlik görevlerini aksattıysa da yardımcılarının yardımıyla her zaman Başbuğ olarak ayakta kalmıştır. Lider-Teşkilat ve Doktrin ayrılmaz üçlemedir.

Doktrini daha önce belirttiğimiz gibi Dokuz Işık oluşturur. Dokuz Işık lider otoritesi, devlet tecrübesi, kurtları reçetenin bir unsurudur. Liderin engin devlet görüşüdür. Lideri lider yapan doktrin ve inançtır. Dündar Taşer'in deyişiyle "Bir duvarın yıkılması gerekse ben bir iki denerim. Olmuyorsa vazgeçerim. Ama Türkeş gerekiyorsa kafatasıyla vura vura yıkar. Onun için o liderdir. Alparslan Türkeş'in yanlışı, benim doğrumdan ileridir."[17]

Partide lider belirlidir. Ancak çıkan sorunlar liderin yanında yer almadan dolayı çıkan rekabetten kaynaklanır. Teşkilatlanma adem-i merkeziyetçi bir yapıdaydı. hareket belirli bir politikaya göre değil somut güncel harekete göre şekilleniyordu. Merkeziyetçilik iktidar amacına ulaşma çabasında olan bir yapı için uygundu. Bu yerel kadroları görevlendirmede önemli idi.[18]

18 Nisan 1999 Genel Seçimlerinde MHP Gümüşhane ikinci sıra milletvekili olan, ancak seçilemeyen Mustafa Çalık'ın önceden seçilemeyeceği bir sıradan aday gösterilmesine karşılık ne tepki gösterdiğini soran Sabah Gazetesi yazarına verdiği şu cevap teşkilattan yetişen her Ülkücünün sahip olduğu "Lider-Teşkilat-Doktrin" esasına iyi bir örnek teşkil etmektedir: "Ülkücü Hareket içinde hep "hak yok vazife vardır" düsturuna inandık. MHP'nin benim için uygun gördüğü adaylık sırasını seçilip seçilmeme ihtimaline göre değerlendirerek adaylıktan çekilmeyi kendi ülkücü geçmişimle bağdaştıramazdım. Şahsen hem milletime ve vatanıma karşı, hem de Ülkücü Milliyetçi Harekete karşı kendimi ölünceye kadar borçlu hissederek, borcumu ödemek için son nefesime kadar uğraşacağım."[19]

---

[17] ZEYBEK – a.g.e., s.128

[18] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 119-120

[19] ÇALIK - a.g.m.

4.2 MHP'DE LİDERLERİN VE PARTİ ORGANLARININ SEÇİMİ

4.2.1 Liderlerin Seçimi

CKMP tüzüğünde genel başkanlığın boşaldığı halde ne olacağı hakkında bir hüküm yoktur. Ancak genel başkanın kongre tarafından seçilmesi esası kabul edildiğine ve boşalma halinde uygulanacak özel bir hüküm de sevk edilmemiş bulunduğuna göre genel başkan seçmek yetkisine sahip olan kongrenin derhal toplantıya çağrılması gerekecektir.

1969 MHP Tüzüğü'ne göre MHP Genel Başkanı MHP Genel Kongresi tarafından seçilir. Genel Kongre üyeleri. il teşkilatları tarafından belirlenen delegelerden meydana gelir. Bu delegeler Kongrede Genel İdare Kurulu üyelerini seçerler. Genel İdare Kurulu seçilişini izleyen 48 saat içinde, arasından birini Genel Başkanı seçmek için toplanır. Genel Başkan, genel idare kurulu ya da genel kongre delegelerinin yüzde 5'i tarafından verilmesi, sonra da bir komisyon tarafından incelenerek, üzerine bir rapor hazırlanması gerekir); partinin feshi yada bir başkası ile birleşmesine ve mal varlıklarını ne yapacağına karar verebilir. Bu gibi konularda karar verebilecek tek organdır.[20]

MHP dikey bir otorite üzerine kurulmuştur. MHP genel başkanı çok güçlüdür ve hemen tüm merkezi organlarının başındadır.

4.2.2 Merkez Karar Organlarının Seçimi

Türkeş'in CKMP Genel Başkanı seçildiği Genel Kurul olan 30 Temmuz/1 Ağustos 1965 tarihli Kurultay'ın son gününde tüzük ve program değişikliği ile Merkez Karar Organlarının seçimi ile ilgili aşağıdaki kararlar alındı:

1. Parti meçlisi teşkil edilecek üyeler her ilin ve ilçenin içinden seçilecek birer kişi ile kurulacaktır.
2. Genel İdare Kurulu, 20 kişiden 28 kişiye çıkarılacaktır.

---

[20] LANDAU – a.g.e., s. 303

3. İl ve ilçe Kurultayları ile gençlik ve kadın kolu Kurultayları iki yılda bir yapılacaktır.[21]

1969'da kabul edilen MHP Parti Tüzüğü'ne göre. Partinin başlıca organları Genel Kongre, Genel İdare Kurulu, Genel Başkanlık Divanı, Haysiyet Divanı ve İstişare Meclisidir. Önde gelen yöneticiler, Genel Başkan, yardımcıları. Genel Sekreter ve Genel Muhasiptir.

Genel idare kurulu 37 kişiden oluşur. Bunlar; Parti Genel Başkanı, MHP Kadın ve Gençlik Kolları Genel Başkanları, MHP Kadın ve Gençlik Kolları genel başkanları. Genel Kongre tarafından seçilen 28, Genel İdare Kurulu tarafından üyeliği çağrılan 6 üyeden oluşmaktadır.

Genel İdare Kurulu seçilişini izleyen 48 saat içinde. arasından birini Genel Başkanı seçmek için toplanır. Genel İdare Kurulu, genel kongre toplantıları arasında tüm yönetime ilişkin, vb. kararları alır, parti yerel şubelerinin organlarını atar, anlaşmazlık durumunda üyeler arasında aracılık yapar, partinin malî kaynaklarını arttırmak için tedbir alır, parti tüzüğünü ve programını yorumlar, gerektiğinde bütçe ödeneklerini arttırır ve partinin yerel şubelerindeki temsilciler, milletvekilleri ve senatörlerle ilişki içinde bulunur.

Genel başkanlık divanı genel başkan, üç genel başkan yardımcısı, genel sekreter, üç genel sekreter yardımcısı bir genel merkez muhasibi ile iki muhasip yardımcısından oluşur. Genel başkanlık genel idare kurulu kararlarının tatbikatçısıdır.

Parti Genel Başkanı, kontrol komisyonları dışında tüm parti organlarına başkanlık eder; buna MHP'nin parlamento gruplarının toplantıları dahildir. Parti Tüzük ve programına, genel kongre ve genel idare kurulu kararlarına uygun olarak partiyi temsil eder. Tüm bunların yürütülmesini sağlayan da odur. Parti Genel Başkanı, Başkanlık Divanı'nın görüşünün aldıktan sonra parti adına hükûmet ve öteki partilerin temsilcileri ile görüşür. Parti adına bildiri yayınlar, propaganda gezileri düzenler. Genel Kurula hesap verme durumundadır.

---

[21] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 104

Genel başkan'ın 3 adet Genel Başkan Yardımcısı bulunmaktadır. Bunlar kendi aralarında şu görevleri bölüşmüşlerdir:

a) Basın- Yayın ve Propagandadan Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı : MHP propaganda malzemelerinin baskı, basım ve dağıtımı ile açık hava ve kapalı salon toplantıları ve basınla ilişkiler dahil propaganda ve enformasyon işlemleri.

b) Teşkilattan Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı : MHP ve yan kuruluşlarının gözetim ve denetlenmesi, Genel Başkan, genel idare kurulu üyeleri ve partinin Millet Meclisi ve Senato üyelerinin resmî yolculuklarını düzenlemesi, yerel düzeyde parti toplantılarının takibat ve kontrolü.

c) Seçim ve Malî İşlerden Sorumlu Genel Başkan Yardımcısı : Partinin seçim stratejisinin plânlanması, seçimler sırasında parti faaliyetlerinin yönetilmesi ve seçimden sonra sonuçların kontrolü ile yeni gelir kaynaklarının bulunmasını, gelir ve giderlerin, parti Genel Muhasibi tarafından tutulan hesapların denetimi.

Genel Sekreterlik, partinin bütün teşkilat işlerinin yönetim merkezidir. Genel Sekreter – Genel Başkanla birlikte – tüm yasal konularda partiyi temsil eder; ayrıca Genel Başkan ve üç yardımcısının işlerini koordine eder. Genel Sekreterin de üç yardımcısı vardır; bunlar, bilgi toplama, propaganda ve teşkilat konularından sorumludurlar.

Genel Muhasip ve yardımcıları partinin tüm malî işleri ile bunların denetiminden sorumludur.

Genel Başkan ve Genel İdare Kurulu üyeleri - görevleri ne olursa olsun – partiden hiçbir ödeme almazlar.

Yüksek Haysiyet Divânı partinin en üst disiplin organıdır. Sekiz üye bir başkandan oluşan Divân MHP'nin en üst denetleme organıdır. Haysiyet Divânı GİK'nu ve diğer parti organlarını denetlemekle memur olup MHP üyelerinin en üst düzeydeki ihraç organıdır.

İstişare meclisi, partinin ana danışma organıdır. Genel Başkanın yönetimindedir ve genel idare kurulu üyeleri. MHP Kadın ve Gençlik Kolları genel başkanları, tüm eski parti Genel Başkanları, partinin il örgütleri başkanları, tüm milletvekili ve senatörleri ile Türkiye'nin ekonomik ve kültürel yaşantısında sivrilmiş (ve bu nedenle MHP genel yönetim kurulu tarafından danışma meclisine atanan) öteki parti üyelerinden oluşur. Genel Başkanın çağrısı üzerine yılda en az iki kez toplanır ve partinin iç işleri ya da genel siyaseti üzerine görüş bildirir ya da bildiri hazırlar.

4.2.3 Yan Kuruluşların Seçimi

30 Temmuz 1 Ağustos 1965 tarihli Kurultay'ın son gününde tüzük ve program değişikliği ile "İl ve ilçe Kurultayları ile gençlik ve kadın kolu Kurultayları iki yılda bir yapılacaktır." kararı alındı.[22]

4.2.4 Meclis Gruplarının Seçimi

4.2.5 Yerel Organların Seçimi

Türkeş CKMP'ye girdiği 1965 yılında CKMP'nin ancak 25 ilde teşkilatı varken. Türkeş'in teşkilatçılığı sayesinde 24-25 Kasım 1967 yılında yapılan CKMP Büyük Kongresi öncesinde bu sayı 61 il ve 435 ilçeye çıkmıştı.[23]

4.3 MHP'DE PARTİ İÇİ DEMOKRASİ

4.3.1 Liderlerin Oligarşik Yapısı

4.3.2 Aday Belirleme Sistemi

4.3.3 Parti İçi Disiplin

[22] ÖZNUR - a.g.e., C.1, s. 104

[23] Millî Hareket Dergisi - 15 Aralık 1967, Sayı. 17

4.4 MHP'NİN SOSYO-EKONOMİK TABANI

Çalık, MHP hareketinin sosyo-kültürel tabanını belirlemek için Gümüşhane ve kırsal kesiminde uyguladığı bir ankette şu sonuçlara ulaşmıştır:

1. Ankete katılanların büyük bir kısmı MHP'ye katılmadan önce fikrî alt yapılarını anti-Siyonist, anti-komünist, anti-masonik, anti-ateist ve esir Türklerle ilgili kitaplarla beslemişlerdir.[24]

2. Ankete katılan deneklerin büyük bir kısmı okunsun, ya da okunmasın hareketin yayın organları olan Bizim Anadolu gazetesi ile Devlet, Töre ve Bozkurt dergilerinin mutlaka satın alınmasını dâvâ adamlığının bir gereği olarak görmektedirler.

3. Ankete katılanlar sırasıyla şu yazarlardan etkilendiklerini belirtmişlerdir: Necdet Sevinç. Nihâl Atsız, Osman Y. Serdengeçti, Galip Erdem, Necip fâzıl, Erol Güngör, Taha Akyol. Dündar Taşer, Mehmet Âkif...[25]

Çalık, anketi değerlendirirken MHP elitinin partiye girişinin esas sebebinin fikrî ve ideolojik kaygılar olduğunu ileri sürer. Ona göre MHP eliti iyi bir eğitim almasına rağmen köylülük karakterleri taşımaktadır.[26]

Çalık yaptığı anket sonucunda MHP'nin sosyo-ekonomik tabanını kısmen belirleyen şu sonuçlara varmıştır:[27]

1. Komünizmi büyük bir tehlike olarak tespit edip, bu tehlikeden kurtuluşun çaresinin MHP bünyesinde birleşmek olduğuna inananlar;

2. Çevrelerinin etkisiyle MHP'li olanlar;

---

[24] Çalık, MHP tabanının okuduğu kitapların nitcliğini tanımlarken bunların ihtisasa dayalı olmayan gayri ilmî, hattâ kaba bir propaganda ve hücûm üslûbu ile kaleme alınmış eserler olduğunu ileri sürer. Gerekçe olarak ise 20 yaş ve altı gençliğin heyecan ve reaksiyon yükünü gösterir. Bize göre bu eleştiri biraz insaf ölçüsünü aşmıştır; zirâ parti tabanı demek bir akademisyenler topluluğu olmadığı gibi diğer parti tabanlarında kitap okuyanların yoğunluğu bu kadar da yoktur. Ayrıca araştırmacı MHP tabanının okuduğu kitaplardan bazı örnekler vermiştir. Bu kitaplar arasında Türk Edebiyatının bazı değerli örnekleri de mevcuttur.

[25] ÇALIK - a.g.e., s.122-131

[26] Taşra ülkücülerinin üzerlerinden atamadıkları bu köylülük özelliği 1975'lerden sonra Ülkücü Hareketin ve MHP'nin merkezdeki fikrinin daha İslâmî motifler taşımasına sebep olmuştur.

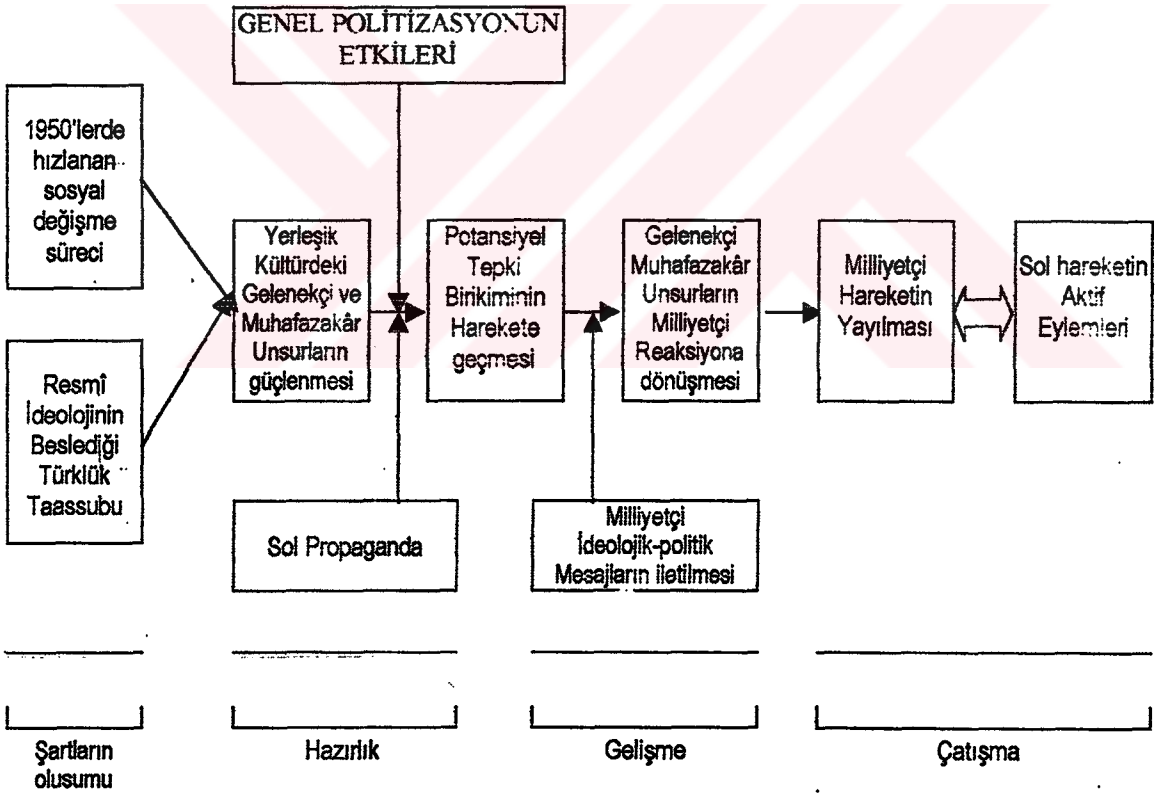
[27] ÇALIK - a.g.e., s.153-161

3. Millî ve İslâmî nitelikte bir düzenin ancak Milliyetçi Hareketin iktidarı ile tesis edilebileceğine inananlar;

4. Milliyetçi ve MHP'lilerden çok iyilik gördüğü, onların mertliklerini ve fedakârlıklarını çok takdir edenler:

Çalık, "MHP hareketinin ideolojik-politik olarak bayraktarlaştırdığı sembol ve sloganların bu 'erkeklik, şövalyelik, mertlik ve delikanlılık' kavramlarını din ve gelenek taassubu içinde yoğuran kültür ve zihniyet atmosferinde güçlü ve geniş yankılar bulması tabiî ki çok kolay olacaktı" [28] derken MHP'nin sosyo-ekonomik tabanının kavgacılığına yatkın Türk köylüsü ve taşralısı olduğu tespitinde bulunmaktadır. MHP hareketinin sosyo-kültürel tabanını ise aşağıdaki tablo ile açıklamaktadır:[29]

MHP HAREKETİNİN SSOSYO-KÜLTÜREL TEMELLERİ ve EYLEME DÖNÜŞME SÜRECİ İLE İLGİLİ BASİTLEŞTİRİLMİŞ BİR MODEL

[28] ÇALIK - a.g.e., s.190

[29] ÇALIK - a.g.e., s.198

1970'lerin ikini yarısında kapitalistleşme süreci içinde kendilerine hayat alanı açamayacakları korkusuna kapılan orta sınıf özellikle mülksüzleşerek aşağı doğru sınıf atlamanın eşiğindeki kesimler MHP'yi tepkilerini ifade edecek kanal olarak seçtiler. MHP kitleselleşme ivmesini anti-komünizm ile mülksüzleşmeye karşı tepkiyi ifade eden programıyla yakalayabildi. MHP orta sınıfa kendini koruyacağı, mesajını veriyordu.[30] MHP'nin sosyo-ekonomik tabanı taşra ve kentlerde farklılıklar göstermekteydi. Bu yüzden taşra ve kent tabanları ayrı olarak ele alınacaktır:

4.4.1 Taşradaki Kitle Tabanı

Taşra ve kitle tabanı olarak ayrım yapmak dinamik gençlik kesiminin yapısı dolayısıyla çok zordur. Ülkücü hareketin gençlik tabanı. anti-komünistliği benimsemiş batıcılığa karşı ve kendi geleneklerine bağlı bir yapıdaydı. İslâmi ideolojiyi özümseyememiş olsa da manevî değerlerin savunucusuydu.[31]

Kapitalizme tam entegre olamamış büyük sermayeye tepki duyan kasaba eşrafının sıkıntılarından siyasi yönelimlerinden etkilenir. Mevcut statüsünü koruduğu geleneksel mahalle, arkadaş, akraba (kısaca memleket) ilişkilerini hissettiği sürece kendisine ve çevresine güvenli, yalınlık ve içi-dışı bir olmak anlamında saftır. Memleket ortamının havasını bozduğunu düşündüğü etkilere karşı içte tepki duyar. Onların ülkücü harekete ve anti komünist eyleme yönelmesinde bu anlamda bir toplumsal psikolojik reaksiyonun payı büyüktür. [32]

Bu gençleri MHP'ye kazandıran büyük şehirden gelen eğitimini orta görmüş abileri ve öğretmenleridir. Abileri MHP'lilik kimliğini kazandırma sürecindedirler. Öğretmenler ise enstitülerden mezun olmuş MHP ideolojisini geniş kitlelere yaymaya çalışan misyonerlerdir. Eğitim temeldir. Lise ve orta okul öğretmeni ülkücü gençlik kadrolarına ulaşabilecek biridir.[33]

"Geçmişin ihtişamlı gösterilmesi, şimdiki zamanın küçük düşürülmesi için bir araç olarak kullanılabilir. Fakat ümitli bir geleceğe bağlanmadığı taktirde, geçmişin a-

---

[30] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 131
[31] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 131
[32] BORA, CAN - a.g.e., s. 53
[33] BEŞİRLİ - a.g.e., s. 132

bartmalı bir şekilde ortaya konması gözü pek davranışlardan ziyade ihtiyatlı davranışa sebep olur. Diğer yandan şimdiki zaman parlak bir geçmişle parlak bir gelecek arasında gösterecek kadar küçük düşürücü bir metot yoktur".[34]

MHP lideri Alparslan Türkeş'in aşağıdaki meşhur çağrısı Hofter'in tanımlarına çok uymaktadır:.

"Ben Türk Milletini:

Sokaklarda ıspanak fiyatına satılan demokrasiye

Rüşvetle çiğnenen çiğnetilen hukuk düzenlerine

Ahlaktan yoksun hürriyete

Tefeciliğe karaborsaya yer veren bir ekonomiye çağırmıyorum.

Türklük şuuru ve gururuna, İslâm ahlak ve faziletine, yoksullukla savaşa, adalette yarışa, birliğe, kardeşliğe. kısacası hak yolu tarikat yolu Allah yoluna çağırıyorum. Modern medeniyetin ön safına geçmek üzere çağlar üzerine sıçramağa çağırıyorum" [35]

4.4.2 Kentlerdeki Kitle Tabanı

Metropollerdeki ve kentlerdeki kitle ise Anadolu taşrasından hayli farklı bir bileşimi içeriyordu: Bu kitle ikinci üçüncü kuşak kentlilerin yanı sıra, taşradan okumak ya da iş bulmak için yeni gelmiş hemşehrilik unsurlarının meydana getirdiği bir toplumsal tabana dayanıyordu., Bu tabanın taşradan farklı koruyacak ya da savunacak bir statülerinin olmamasıydı. Bu yüzden harekete giriş saikleri aynı olmakla birlikte hareket içinde yer alış biçimleri ve oluşturdukları yapı farklıydı. Kentlerde tabanın partili şöyle çizilebilir: "Refleksleri muhafazakar ve geleneğe bağlı olmakla birlikte değer sistemleri kendi çevrelerinde hayli erozyona uğramış, islâmi kökleri de oldukça zayıflamış flûlaşmıştır. Kentsel kültürel değişim sürecini oldukça yıpratıcı bir biçimde yaşamış ve yaşamaktadırlar. [36]

Hemşehrilik ilişkisiyle birbirine bağlı bireyler birbirlerini iyi tanımışlar ve içinde bulundukları gruba adaptasyonu kolaylaştırmışlardır.

---

[34] Eric HOFTER - **Kesin İnançlılar,** İstanbul 1998, . 95

[35] TÜRKEŞ - **Dokuz Işık,** s. 187

[36] BORA, CAN - a.g.e., s.56

Kentlerde umduğunu bulamayan hayal kırıklığına uğramışlar bir yana ait olma arzusu içinde bulunurlar. Bunları gruba bağlamak kolay olur. Kentlerdeki taban saldırgan ve katı yapısıyla sağlam denetlenebilir olmayan bir yapı taşıyordu. Partide etkin görevlerde bulunmamakla beraber partinin günlük işleyişinde çok yardımcı oluyor farklı giyim. konuşma. ahlaklarıyla kendisine özgü bir alt gruba dönüşüyordu.

Tavanda da iki farklı eleman grubu göze çarpmaktaydı. Bir Türkün yakın ve sadık çevresini oluşturanlar ve entelektüel ve ideolojik kişiliği daha çok vurgulayanlar.

İlk grupta asker kökenliler ağırlıktaydı. MHP'nin 12 Eylülden önceki son genel idare kurulunda ağırlıklı meslek grubu eski askerlerdir. Genel bşk. Türkeş, Genel Sekreter Gültekin. Genel Bşk. Yardımcısı Ahmet Er, Genel İdare Kurulu üyeleri Tahsin Ünal. İhsan Kabadayı, Vacit Akkor, Necdet Şarman, Tepe kadrolardaki asker ağırlık elbette Türkeş'e bağlıdır.

İkinci grupta nadiren parlak bürokrat ve teknokratlar vardı.

Diğer partilerden devşirilen kadrolarda bu kısma sokulabilir. Aydın düşünür portreleri partide aktif göre almamış, Milliyetçi görüşü destekleyen yayınlarda bulunmuş, seminer faaliyetlerin yürütmüşlerdir. Türkeş'in bile hesaba katmağa gereğini duyduğu "Gün Sazak" gibi portreler istisnai portrelerdir.

Üst yönetimin hemen altında yer alan ve onun çevresini kuşatan ikinci kademe liderler ise alt kadro ve tabana daha yakın olan eğitimcilerdir. Üst önderlikle taban arasındaki ilişkileri sağlamak bakımından çok önemlidirler. Eğitimciler bir kaç ilden sorumlu ve seyyardırlar. Ülkü ocaklarından yetişmiş kişiler bulunduğu gibi Türkeş tarafından özellikle desteklenenlerde vardır.

Bu iki grubun etrafını saran, hareketin tabanını oluşturan kesimlerle ilişkiyi kuran üçüncü bir grup gazeteci vardır. Ocak başkanları yurt başkanları bu grubu oluştururdu.

Anadolu'daki kadro islâmi yönelimi fazla olan bir yapıdaydı. Şehitlik için mücadele ediyorlardı. Nizam-ı Alem, İlâyı Kelimetullah'ı temsil ediyorlardı.

MHP'ye karşı Rıfat Baykal ve Muzaffer Özdağ'ın verdiği demeçler kullanılarak taban, tavan ayrımcılığı yaratılmak istenmiş, Rıfat Baykal'ın ve Muzaffer Özdağ'ın. 1969 yılında yaptıkları konuşmalar kullanılmış "Bozkurt'a tapıyorlar" yaygarası koparılmak istenmiştir.

Kurt Karaca, A. Tuğcugil, Mürşit Altaylı çizgisinde başlayan fikir çizgisi s. Ahmet Arvasi de son halini buldu. Artık Türk İslâmi bir yapı hakim olmuş. önceleri çok kullanılan Milliyetçi toplumcu sloganı yasaklanmıştı.

5 BÖLÜM : SONUÇ

1965 yılında CKMP yönetiminin 1960 ihtilalini gerçekleştiren Millî Birlik Komitesi üyelerinin eline geçmişinden beri 1960 yılına kadar MHP çatısı altında gerçekleşen radikal millîyetçilik geniş kitlelere yayılma imkanını ilk defa MHP de bulmuştur. Bu Milliyetçilik Türk literatüründe ülkücü hareket diye ifade edilir.

Temel felsefesi devlet-i ebed müddet olan hareketin koyu bir devletçilik taraftarı olduğu Dündar Taşer'in "Ne hürriyet, ne demokrasi, ne insan hakları ne de başka bir şey ülke bütünlüğünden daha aziz, istiklalden daha değerlidir" tespitinde de açıktır (Özdağ, Demokrasi ve Ülkücü Yaklaşım, Sosyo-Politik Yaklaşım Dergisi, Şubat-Mart 1993, sayı 1). MHP devletçiliği CHP devletçiliğinden de koyudur. Ülkücü hareketin kesin sınırlarını çizmek oldukça zordur. Türkçü bir bakış açısıyla başlayan hareket 1969'dan sonra Türk-İslâm sentezi ile 1980 ihtilaline kadar gelmiştir. Türk-İslâm sentezi boş bir kalıp olarak kalmış, hiçbir zaman somut olarak sunulamamıştır.

Parti her zaman anti demokratik bir tutum içinde gözükmeye çaba göstermiştir. Bu çabasıyla da kitleleri üzerinde çok büyük etkide bulunarak kararlı bir parti imajını kazanmıştır.

Yaptığımız araştırma birinci savımızı doğrulamış, Milliyetçi hareketin gösterdiği gelişim ve ortaya çıkışı bunun aksiyon bir hareket olmayıp reaksiyoner bir hareket olduğunu ispatlamıştır.

1960 ihtilalini gerçekleştiren 14'lerin partiye girdikten sonra anti komünizme hemen yönelmeleri komünist hareket karşısında MHP'yi tepki olarak göstermektedir. 1977 yıllarından sonra ise MHP'nin aksiyoner bir nitelik kazandığını görmekteyiz. 1980 askeri darbesinin MHP üzerindeki etkisi de aşikardır.

Araştırmamızın ikinci sonucu da ikinci savımızın yanlışlayıcı olmasıdır. MHP Türkiye'deki anarşi olaylarının kaynağında yer almamaktadır. Bu konu anarşi ve MHP maddesinde daha iyi incelenmiştir. Anarşinin kaynağının 1968 olayları olarak literatüre geçen gençlik olayları oluşturur. Gerek 1971'e kadar ki olayların gerekse 1974'den sonraki olayların sebebi sol kesimdir. 1968 dönemi sol görüşün ülkede ve pek çok ül-

kede hakim olduğu dönemdir. Bu dönemde sol görüşün gerçekleştirdiği eylemler herkese bilinir. gerek ülkü ocaklarının açılmasında gerekse bu derneklerin solla çatışmaya girmesinde öğrencilerin eğitim ve öğretim, yurtlarda barınma haklarını geri alma istekleri vardır. Sol eğitim ve öğretimi engellemekte süresiz boykotlar, üniversite işgalleri yapmakta, aynı görüşü paylaşmayanları sindirmekte ve yurttan atmaktadır. Üniversite özerkliği nedeniyle devlet olaylara müdahale edememektedir. Bu şartlar altında hakları gasp edilen gençler bunları geri almak ve kendilerini savunmak için "Ülkü Ocakları Birliği"ni kurmuşlardır. 1971 yılından sonra sağda bir silahlanma görülmezken solun silahlanmaya devam etmesi de solun "kendi savunma" tezini yalanlamaktadır.

Üçüncü hipotezimizin doğruluğunu araştırma sonucunda gördük. 1977 yılına kadar %3'lerde oy alan MHP 1977 genel seçimlerinde %6 gibi bir oy alarak 16 milletvekili çıkarmıştır. Oy oranlan halkta MHP'ye karşı bir eğilimin olduğunu göstermektedir. Bu artışta şüphesiz en büyük etki I. MC hükümeti ve II. MC hükümetinin gösterdiği iyi performans olmuştur. MHP'nin komünizm karşısında gösterdiği kesin tavırda bunu desteklemiştir. Son yerel seçimlerde aldığı %8'lik oy onun halk tarafından benimsendiğinin en iyi göstergesidir.

1980 askeri darbesi olmasa idi MHP'nin kitle tabanının daha da genişleyeceği ve oy oranının daha da artacağı elde edilen veriler arasındadır.

6 EKLER

6.1 EK 1 – MHP Oylarının Yıllara ve İllere Göre Dağılımı

6.2 EK 2 – MHP Adaylarının Yıllara ve Mesleklerine Göre Dağılımı

10 EKİM 1965 GENEL SEÇİMLERİ
CKMP MİLLETVEKİLİ ADAYLARI [1]

İli	Adı ve Soyadı	Mesleği ve Sanatı
ADANA	1. Mustafa Zeki Sofuoğlu	İktisatçı ve Maliye Uzmanı. Düziçi Öğretmen Okulu Pedagoji Öğretmeni, Ankara Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu Müdürü, Ankara Ticaret Yüksek Öğret men Okulu Öğretim Üyesi, Başyazar
	2. Hasan Hüseyin Çulhaoğlu	İktisatçı
	3. Halil Keskin	Avukat
	4. Ömer Yüksel Çömelekoğlu	Bankacı
	5. İbrahim Dilcioğlu	Avukat
	6. İhsan Günsel	Çiftçi
	7. Mehmet Türkoğlu	Tüccar
	8. İsmail Turhan	Matbaacı
	9. Hasan Sümbüllü	Fabrikatör
	10.Orhan Tipi	Emekli Albay
	11. Suphi Taşkent	Emekli Albay
	12. Lütfi Onay	Emekli Müfettiş
AFYON	1. Kemal Çıracıoğlu	Emekli Kurmay Yarbay
	2. Hikmet Tanyu	İlahiyat Fakültesi Dinler Tarihi Öğretim Üyesi-Doç. Dr.
	3. Mustafa Kemal Cabioğlu	CKMP Genel İdare Kurulu Üyesi
	4. Macit Abi	Yozgat Kız Öğretmen Okulu Müdür Yardımcısı
	5. Yusuf Ziya Tekin	Çiftçi
	6. Gültekin Soytekin	Tüccar
	7. Mustafa Hacıömeroğlu	Veteriner
AĞRI	1. Abdülbaki Aydoğan	Yüksek Mühendis
	2. Zeynel Abidin Yakut	Çiftçi
	3. Memduh Kılıç	Çiftçi
AMASYA	1. Necati Özçer	Emekli Albay
	2. Tevfik Erdoğdu	Emekli Yarbay
	3. Tahsin Sağlam	Tüccar
	4. Seyfettin İnce	Dava Vekili
ANKARA	1. Alparslan Türkeş	CKMP Genel Başkanı

[1] Resmi Gazete - 1 Eylül 1965

	2. Muzaffer Özdağ	CKMP Genel Sekreter Yardımcısı
	3. İsmail Safa Akay	Avukat, CKMP Genel İdare K. Üyesi
	4. İffet Halim Oruz	İktisatçı, Basın Mensubu.
	5. Cevriye Özdemir	CKMP İl Kadınlar Kolu 2. Başkanı
	6. Hasan Gülsoy	CKMP Genel idare K. Üyesi
	7. Hüseyin Avni Ünsal	Emekli Yarbay
	8. Selahattin Ünan	Avukat
	9. Hacı Mehmet Erol	Tüccar
	10. Kamil Çörtoğlu	Avukat
	11. Mustafa Uzuncaova	Emekli Yarbay
	12. Kemal Ülkütan	Em. Kurmay Albay
	13. Recep Gönül	İmalatçı-Müteahhit
	14. Halide Nusret Zorlutuna	Şair-Edip
	15. Sırrı Çakmak	Müteahhit
	16. Ethem Silsüpüroğlu	Çiftçi
	17. Nevzat Akay	Emekli Binbaşı
	18. Kadri Kuzay	Kunduracı
	19. Fatih Kuzudişli	Sendikacı
	20. Nurettin Duruer	İşçi
	21. D. Ali Özbekler	İşçi
ANTALYA	1. Veli Çankaya	Eski Kaş Kaymakamı. Emniyet Umum Müdürlüğü Umumi Asayiş Dairesi Reisi. Birleşmiş Milletler Uyuşturucu Maddeler Konferansı Türk Delegesi. Ankara Belediyesi Reis Muavini. Mülkiye Müfettişi
	2. İzzet Yenisan	Avukat
	3. Latif Mutlu	Emekli Albay
	4. Mehmet Orhun	Kimya Mühendisi
	5. Şükrü Alptekin	Avukat
	6. Ali Bayrakçı	Memur
	7. Kamil Turan	Gazeteci
BALIKESİR	1. Hikmet Akkan	Sendikacı
	2. Derviş Koç	Mütehassıs
	3. Mustafa Dağlı	Tenekeci
	4. Hıdır Vardarlı	Müteahhit
	5. Faik Fidancı	Çiftçi
	6. İhsan Karagöz	Soğuk Demirci
	7. Zeynel Abidin Tuna	Avukat
	8. Hüseyin Balgun	Esnaf
	9. Hüseyin Kiremit	Tüccar
	10. Süleyman Sümer	Muhasip
	11. Hüseyin Yasa	Antrenör
BİLECİK	1. Abdülkadir Okyay	Emekli General - Avukat
	2. Fevzi Kortan	Emekli Birinci Sınıf Bşk.

BOLU	1. Fazıl Akkoyunlu	CKMP Genel İdare Kurulu Üyesi
	2. Celal Doğancı	Gazeteci
	3. Kemal Doğandoğu	Avukat
	4. Mustafa Kılıç	Sanatkar
	5. Mustafa Kepekçioğlu	Serbest Ormancı
	6. İrfan Tekin	İlköğretim Müfettişi
BURSA	1. Salih Bilen	Gazete Sahibi
	2. Orhan Kaftancı	İstanbul Bankası Eski Um. Müdürü
	3. Arif Karaaslan	Mali Müşavir
	4. Sabri Haksal	Tüccar
	5. Hüseyin Dinç	Tüccar
	6. Aziz Seçmen	Tüccar
	7. İsmet Kutsal	Avukat
	8. Mustafa Bucak	Muhasebeci
	9. Mehmet Gülbahar	Emekli İngilizce Öğretmeni
	10. Ahmet Pancaroğlu	Emekli Yarbay
	11. Vahit Karasu	Tütün Tüccarı
ÇANAKKALE	1. Numan Esin	CKMP Genel İdare Kurulu Üyesi
	2. Ahmet Uslu	Avukat
	3. Kenan Avşar	Mühendis
	4. Ali Zekai Sevinç	Dava Vekili
	5. Sıtkı Atanç	Y Mühendis
ÇANKIRI	1. Şükrü Dölen	Em. Halk Eğitim Başkanı
	2. Rahmi İnceler	CKMP Genel İdare Kurulu Üyesi, Çankırı Milletvekili
	3. Ali İrfan Hızal	Hızal Dershanesi Kurucusu
	4. Agah Çelenk	İktisatçı
ÇORUM	1. Faruk Küreli	Çorum Milletvekili
	2. Ahmet Emiroğlu	Gazeteci
	3. Selahattin Sönmez	Madenci
	4. Sait Benderli	Çiftçi
	5. Bedri Ayrancı	Avukat
	6. Osman Haboğlu	Ziraat Teknisyeni
	7. Hasan Kozan	Memur
DİYARBAKIR	1. Oğuz Özgür	Müteahhit
	2. Mustafa Erdem	Em. Yüzbaşı
	3. Veleddin Tepegöz	Esnaf
	4. Mazhar Nuri Takülke	Dava Vekili
	5. Abdullah Akçakoyun	Tüccar
	6. Hanefi Hatipoğlu	Çiftçi
	7. Metin Akansel	Fabrikatör
EDİRNE	1. Şefik Önengüt	Eczacı
	2. Celalettin Tülümen	Yüksek Ziraat Mühendisi

	3. Nurettin Süderbay	Emekli Binbaşı
	4. Enver Esenkova	Profesör
ELAZIĞ	1. Lütfü Özcan	Emekli Kurmay Albay
	2. Sadık Erzen (Bağımsız)	Çiftçi
	3. Mehmet Omruk	Tüccar
	4. Hıdır Cantürk	Tüccar Terzi
	5. Ali Tomak	Memur
ERZURUM	1. Kemal Tamer	CKMP Genel İdare Kurulu Üyesi, Türkiye Hukukçular Cemiyeti Başkanı, Avukat
	2. Tahsin Telli	CKMP Erzurum Milletvekili
	3. Süleyman Sürmen	Muharrir
	4. Necati Karacibooğlu	Oltu CKMP İlçe Başkanı, Dava Vekili
	5. Refet Körüklü	Memur
	6. Ahmet Kocaman	Tüccar
	7. Turgut Cınıslı	Tüccar
	8. Fehîman Topluoğlu	Yüksek Mühendis
	9. Mümtaz Örnek	Müteahhit
ESKİŞEHİR	1. M. Sıtkı Çörtoğlu	CKMP Genel İdare K. Üyesi
	2. Nazire Demiray	Em. Öğretmen
	3. Halim Sait Kayılı	Avukat
	4. Rasim Yavuzer	Sanatkâr
	5. Hasan Rifat Şatır	Em. Bucak Müdürü
	6. Adnan Beskin	İşçi
GAZİANTEP	1. Dündar Taşer	CKMP Genel İdare K. Üyesi
	2. Mustafa Bayramoğlu	CKMP Eski İl Başkanı
	3. Niyazi Alpaslan	Memur
	4. Azmi Dölen	Avukat
	5. Sadrettin Yüksel	Memur
	6. İhsan Bayrakçeken	Avukat
	7. İbrahim Yurtseven	Memur
GİRESUN	1. Ragıp Kutman	CKMP Eski G. İdare Kurulu Üyesi Müteahhit, Madenci
	2. Haydar Aydın	Emekli Deniz Albayı
	3. Ramiz Uzunhasanoğlu	Doktor
	4. Vedat Kınık	Emekli Kıdemli Albay
	5. Yahya Algün	Müteahhit
	6. şükrü Kuru	Kaptan
HAKKARİ	1. Rüştü Büyükçaylı	Veteriner, Bakteriyolog
HATAY	1. Ahmet Batılı	Tüccar

	2. Şaban Akar (Bağımsız)	Tüccar
	3. Fethi Gözler	Ortaokul Müdürü
	4. Şükran Uçar	Ev Kadını
	5. Osman Memcer	Tüccar
	6. Ethem İzzet Benice	Türk Basın Birliği Üyesi
	7. Münir Ulusoy	Memur
İSTANBUL	1. Ahmet Tahtakılıç	CKMP Uşak Milletvekili
	2. Mustafa Kaplan	CKMP Genel İdare K. Üyesi
	3. Fuat Uluç	CKMP Genel Sekreteri
	4. Selahattin Şar	Gazeteci
	5. Bedia Seven	Ev Kadını
	6. Ş. Muammer Günel	Avukat
	7. Mümtaz Seçkin	Emekli Hv Kurmay Albay
	8. Memduh Tarhan	Emekli Albay
	10. Erdoğan Zorlu	Fabrikatör
	11. Oğuz Küçükkutlu	Emekli Subay
	12. M. Turan Koçal	Tüccar
	13. İlhan Tandoğan	Avukat
	14. Edip Sezgin	Avukat
	15. Suphi Cebe	Avukat
	16. Ahmet Özel Türkay	Üst. Ticaret ve İnş. Sahibi
	17. İsmail Hakkı Pulat	Emekli Öğretmen
	18. K. Bekir Kuntak	Emekli Albay
	19. Süleyman Ateş	Çiftçi
	20. Mehmet Kırpat	İşçi
	21. Enver Malcan	Dahiliye Mütehassısı
	22. Hüsnü Zaim	İşçi
	23. Merih Gökmen	Tüccar
	24. F Celile Olgaç	Ev Kadını
	25. Hüseyin Şentürk	İşçi
	26. Edip Asya	Avukat
	27. Hüseyin Yusuf Atayman	Müteahhit
	28. Mahmut Özçay	Tüccar
	29. s. Niyazi Resnelioğlu	Ressam
	30. Yaşar Öke	İşçi
	31. Necmettin Durdabak	İşçi
İZMİR	1. Rıfat Baykal	CKMP Genel İdare Kurulu Üyesi
	2. Rıdvan Burtekin	Emekli Subay
	3. Beria Ener	Öğretmen
	4. Altan Sönmez	Hukuk Doktoru
	5. Turhan Onat	Deniz-Yol-İş Sendikası Başkanı
	6. İdris Meydi	İşçi
	7. Lütfi Doğutürk	Avukat
	8. Ziya Nebioğlu	Yüksek Mimar
	9. Osman Ünal	Avukat

	10. Osman Usman	Emekli Albay
	11. Bedii Şakir Toktay	Profesör
	12. Burhan Davran	Eksper
	13. Hüsamettin Gülcur	Muhasebeci
	14. Halit Başar	Manisa Vaizi
	15. Abdülkadir İnan	Profesör
	16. Şeref Üsküp	Matbaacı
	17. Cavit Güneysu	Eksper
KASTAMONU	1. İsmail Hakkı Yılanlıoğlu	CKMP Genel İdare K. Üyesi Kastamonu Milletvekili
	2. Cemil Topuz	Endüstri Y Müh.
	3. Necati Erdem	Avukat
	4. Cevdet Sözeri	Em. Yarbay
	5. Satılmış Akçaoğlu	Memur
	6. Eşref Günaydın	Em. Memur
	7. Mustafa Yılmaz Cincioğlu	Çiftçi
KAYSERİ	1. Kâzım Atakul (Bağımsız)	Eski Kayseri Valisi
	2. Halil Nuri Yurdakul	9. Devre Milletvekili
	3. Tahsin Karakaş	Hukukçu
	4. Fazıl Hisarcıklılar	Orman Mühendisi
	5. Lütfü Önsoy	Yüksek Mühendis
	6. Tarık Özhan	Memur
	7. Necdet Şarman	Emekli Albay
	8. Süleyman Bek Karayazılı	Edebiyatçı
KIRKLARELİ	1. Mehmet Atabey	Müteahhit
	2. Mehmet Edip Türkmen	Avukat
	3. Suphi Aksan	Serbest
	4. Şükrü Ustura	Esnaf
KIRŞEHIR	1. Remzi Dulkadiroğlu	Çiftçi
	2. Doğan Ateşalp	CKMP Yüksek Haysiyet Divanı Üyesi, Diş tabibi
	3. H. Süleyman Mutlu	Çiftçi
KOCAELİ	1. Gazanfer Kunt	Gazeteci
	2. Selahattin Tunagil	Em. Kur. Albay
	3. Kerim Konak	T Basın Birliği Üyesi
	4. Osman Ulucan	İnşaatçı
	5. Vefa Önen	Em. Yarbay
KONYA	1. Gökhan Evliyaoğlu	CKMP Balıkesir Milletvekili
	2. M. Kemal Erkovan	CKMP Ankara Milletvekili
	3. Mehdi Halıcı	Avukat
	4. Ömer Nergiz	Tüccar
	5. İlhan Benderlioğlu	Tüccar

	6. Seyyar Aksoylu	Sendikacı
	7. Rıza Orpen	Em. Albay
	8. Ali Atıl	Sarraf
	9. Lütfü Yavuz	Sendikacı
	10. Sadullah Selçuk	Em. Subay
	11. Enis Aran	İşçi
	12. Ahmet Dal	İşçi
	13. Recep Bingöloğlu	Tüccar
	14. Hamit Talayhan	Akaryakıt Bayii
	15. Hacı Kaya	Çiftçi
	16. Osman Taşyürek	Tüccar Şekerci
KÜTAHYA	1. Şefik Soyuyüce	CKMP Genel İdare Kurulu Üyesi
	2. Rıfat Gürpınar	Emekli Yüzbaşı
	3. Ömer Mutafoğlu	Tüccar
	4. Selim Erdil	Çiftçi
	5. Hilmi Erkök	Tüccar Terzi
	6. İhsan Özakhun	Çiftçi
MALATYA	1. Ali Arguvanlı	Osmaniye Kaymakamı
	2. Rıza Ünüvar	Çiftçi
	3. Talat Erdoğan	Tüccar Terzi
	4. İbrahim Erdoğan	Çiftçi
	5. İbrahim Ozan	Çiftçi
	6. Besim Pektaş	Çiftçi
MARDİN	1. Turgut Öztaşkın	CKMP Genel İdare Kurulu Üyesi
	2. İlhan Fidan	Tüccar
	3. Mehmet Ata Direkçi	Tüccar
	4. Niyazi Alpaslan	Memur
	5. Naki Tulgar	Emekli Kurmay Albay
	6. Fahrettin Yalçın	Doktor
MUĞLA	1. Mehmet Yönet	Tüccar
	2. Ali Necati Taban	Fabrikatör
	3. Memduh Ergül	Emekli Yarbay
	4. Mağfur Yeda	Murakıp
	5. Lütfa Aral	Emekli Albay
MUŞ	1. Kemal Aytaç	Çiftçi
	2. Ali Ayrık	Çiftçi
	3. Vahdettin Toplu	Gazeteci
NİĞDE	1. Mehmet Altınsoy	CKMP Niğde Milletvekili, Devlet Bakanı
	2. İbrahim Gençtürk	Avukat
	3. Rasim Tuncer	Avukat
	4. Yunus Somuncuoğlu	Maliyeci

	5. Münir Üstün	Çiftçi
ORDU	1. İbrahim Ekiz	Tüccar
	2. Süleyman Turan	Gazeteci
	3. Hamdi Akbaş	Ankara Noter Memurları Birliği Başkanı
	4. Cahit Günal	Turizm Tanıtma Bakanlığı Şube Müdürü
	5. Rasim Kutlu	Tüccar
	6. Altun Bilal Melikoğlu	Seyahat Acentası Sahibi
	7. Mustafa Kemal Özbucak	Avukat
	8. Cahit Aydoğan	İktisatçı
RİZE	1. Enis Naci Kepenek	Avukat
	2. Kemal Koşar	Mimar, Mühendis
	3. Halil İbrâhim Köseoğlu	Avukat
	4. Dursun Fikri Genç	Diş Tabibi
SAKARYA	1. Münür Köseoğlu	CKMP Genel İdare Kurulu Üyesi
	2. Müfit Şumnulu	Muhasip
	3. Cevat Metin	Mimar, Mühendis
	4. Hüseyin Avni Sakaryalı	Bankacı
	5. Rüştü Tekinalp	Emekli Albay
	6. Kerim Burak	Çiftçi
SAMSUN	1. Saadet Evren	CKMP İl Yöneticisi
	2. Hamit Dikmen	Doktor
	3. Zeki Velidi Togan	Profesör
	4. Osman Omacer	Doktor
	5. Sait Sadi Danişmentoğlu	Kimyager
	6. Muzaffer Eriş	Yüksek Mühendis
	7. Nimet Yalgın	Doktor
	8. Mustafa Altuğ	Sendikacı
	9. Galip Erdem	Gazeteci
	10. Suat Menderes	Gazeteci
	11. Fatma Sarı	Ev Kadını
SİNOP	1. Cemil Karahan	CKMP Sinop Milletvekili
	2. Bekir Erkovan	Tüccar
	3. Hayriye Soyeren	Ev Kadını
	4. Celal Ergül	Sigorta Acentesi
SİVAS	1. Cevat Odyakmaz	Sivas Milletvekili, Avukat
	2. Salim Demir	DMY Fb. Birinci Sınıf Uzman
	3. Fahrettin Tirkeş	Tüccar
	4. Ekrem Tural	Emekli Topçu Albay
	5. Dursun Sugök	Tüccar
	6. Remzi Koçdağ	Dava Vekili

	7. Hacı Yusuf Yorulmaz	İnşaat Müteahhidi
	8. Turan Şahin	Dava Vekili
	9. Sırrı Toka	Tüccar, Tuhafiyeciler Derneği Bşk.
	10. Nezir Kaynak	İşçi
	11. Vehbi Pençeçelik	İnşaat Müteahhidi
TEKİRDAĞ	1. İsmail Bekir Kuçur	Tüccar
	2. Saim Dora	Avukat.
	3. Mehmet Zeki Çift	Gazeteci
	4. Bahri Eskikaya	Gazeteci
TOKAT	1. Asım Kıryaman(Bağımsız)	Yüksek Mühendis
	2. Sahir Nariç	Yüksek Mühendis
	3. Hasan Altay	Avukat
	4. Muzaffer Dalkılıç	Türk Basın Birl. Üyesi
	5. Mustafa Kunt	Tüccar
	6. Bahattin Gündüz	Tüccar
	7. Muhittin Yazar	Çiftçi
TRABZON	1. Sadrettin Tosbi	CKMP Kütahya Milletvekili
	2. İhsan Yücesan	Avukat
	3. Hamza Atasoy	Esnaf
	4. Osman Ulusoy	Emekli Nüfus Müdürü
	5. Ömer Emin Baykam	Emekli Varidat Memuru
	6. Faik Gürer	Öğretmen, Maliyeci
	7. Ömer Lütfü Uzuner	Öğretmen
	8. Murat Yavuz	Avukat
	9. Mustafa Altuncu	Tüccar Terzi
UŞAK	1. Mustafa Özden	Avukat
	2. Kazım Yalçın	Tüccar
	3. Mehmet Nuri Sezgin	Çiftçi
YOZGAT	1. Mustafa Kepir	CKMP Yozgat Milletvekili, Bakan
	2. Mustafa Kemal Sayar	CKMP Eski İl Başkanı
	3. Ramazan Demirsoy	CKMP Nevşehir Milletvekili
	4. Ali Gökkaya	Çiftçi
	5. Zülfikar Karakuırt	Çiftçi
	6. Fazlı Metin	Tüccar
ZONGULDAK	1. Ziya Tansu	CKMP Genel İdare Kurulu Üyesi
	2. Sabahattin Ateşli	Emekli Muharip
	3. Ali Ragıp Sosyal	DDY Mütehassısı
	4. İbrahim Odabaşı	Emekli Mali Müşavir
	5. Hasan Yavuz Yılmaz	Tüccar
	6. Fikri Özçakmak	Tüccar

	7. Rıfat Ekinci	Gazeteci
	8. Ahmet Öner	Motor Mütehassısı
	9. İhsan Sarışal	Tüccar

5 HAZİRAN 1966 CUMHURİYET SENATOSU KISMÎ SEÇİMLERİ
CKMP SENATÖR ADAYLARI [2]

İli	Adı ve Soyadı	Mesleği ve Sanatı
ADANA	1. Mustafa Kaplan	Em. Kur. Yarbay (Eski MBK Üyesi
	2. Prof. Dr. Sait Ali Ankara	A. Ü. Fen Fakültesi-Fizikçi
	3. Dr. Nimet Balgın	Doktor
	4. Muzaffer Eriş	Yük. İnş. Müh.
AFYON	1. Dr. Hamit Dikmen	Doktor
	2. Cahit Günal	Em. Subay
	3. Mustafa Türker	Em. Subay
ANKARA	1. Şefik Soyuyüce	Eski MBK Üyesi
	2. Cemal Uncular	Tüccar
	3. Sadettin Pekmezciler	Yük. Maden Müh.
	4. Aziz Alpaut	Kimyager
	5. İhsan Sürek	Em. Kur. Albay
	6. Kadir Yazar	Em. Subay
	7. Mithat Erinanç	Em. Felsefe Öğretmeni
BURSA	1. Naci Kaptanoğlu	Em. Subay
	2. Selahattin Özdoğan	Tüccar
	3. Arif Şünear	Ser. Muh.
	4. Halim Sait Kayılı	Avukat
DİYARBAKIR	1. Nizamettin Hayalioğlu	Avukat
	2. Turgut Öztaşkın	Yük. Müh.
ELAZIĞ	1. Kemal Cabioğlu	İktisatçı
	2. Hasan Altay	Avukat

[2] Resmi Gazete - 9 Mayıs 1966

ESKİŞEHIR	1. Dr. Cemalettin Karamete	Doktor
	2. Mustafa Erdem	Em. Subay
GİRESUN	1. Remzi Göreli	Em. Albay
	2. Tevfik Erdoğdu	Em. Yarbay
İSTANBUL	1. İffet Halim Oruz	İktisatçı
KAYSERİ	l. Dr Hikmet Tanyu	İlahiyat Fak. Öğr. Üyesi
	2. Lütfü Önsoy	İnş. Yük. Müh.
	3. Prof. Abdülkadir İnan	Öğr. Üyesi
KOCAELİ	1. Ziya Uygur	Arkeoloji Uzmanı
	2. Selahattin Ürer	Em. Yarbay
MUĞLA	1. Prof. Dr. Bedii Şakir Toktar	Biyokimya Uzmanı
	2. Nafia Tanur	Öğretmen
NİĞDE	1. Kudret Bayhan	Hukukçu
	2. İzzet Erkan	Em. Albay
SAKARYA	l. Münir Köseoğlu	Em. Deniz Kur Yarbay
	2. Muharrem Özdoğan	Em. Kur Yarbay
TEKİRDAĞ	l. Fikret Güneş	Avukat
	2. Mehmet Atabey	Tüccar
TRABZON	1. Avni Kefeli	Doktor
	2. Enis Naci Kepenek	Avukat
	3. Faik Gürler	Öğretmen
UŞAK	1. Erhan Göker	Hukukçu

2 HAZİRAN 1968 CUMHURİYET SENATOSU KISMÎ SEÇİMLERİ

CKMP SENATÖR ADAYLARI [3]

İli	**Adı ve Soyadı**	**Mesleği ve Sanatı**
ADIYAMAN	1. Turgut Öztaşkın	Yük. Müh.
AYDIN	1. Nevzat Akay	Emekli Binbaşı
	2.Erhan Löker	Avukat
	3. Kemal Sicimoğlu	Avukat
BALIKESİR	1. Fethi Acar	Em. Subay

[3] Resmi Gazete - 6 Mayıs 1968

	2. Muharrem Özdoğan	Em. Subay
BİLEÇİK	1. Muzaffer Eriş	Yük. Müh
BOLU	1. Münir Köseoğlu	Em. Dz. Kur. Yarbay
	2. Mahfiz Birküt	Em. Vet. Albay
ÇANKIRI	1. Mehmet Orhun	Yük. Kim. Müh.
ÇORUM	1. Hamit Dikmen	Doktor
	2. İzzet Erkan	Em. Alb.
GAZİANTEP	1. Dündar Taşer	Em. Binbaşı, Genel Başkan Yrd.
	2. Mehmet Irmak	Avukat - CKMP Eskişehir İl Bşk.
İÇEL	1. Galip Çaka	Eczacı, Yazar
	2. Cemil Fuat Savaş	Em. Albay
İZMİR	1. Nevzat Ersuna	Em. Yarbay
	2. Nurettin Alper	Em. Yarbay
	3. Elmas Gencer	Em. Binbaşı
	4. Raci İnkaya	Em. Kd. Binbaşı
	5. İsmail Erdölen	Doktor
	6. Kemal Cabioğlu	İktisatçı
KASTAMONU	1. Lütfü Önsoy	Yük. Müh.
	2.Tevhid Turnalı	Em. Yarbay
KONYA	1. Cengiz Sümer	Doktor
	2. Halim Sait Kayılı	Avukat
	3. Cihat Malik Yazar	Doktor
	4. Dr. Aziz Alpaut	Em. Hakim
	5. Mehmet Ali Bayrakçı	Em. Tapu Müdürü
MANİSA	1. Enver Alpay	Em. Tümgeneral
	2. Abdülvahid Erdoğan	Em. Albay
	3. Salim Dora	Avukat
	4. Cahit Efeler	Tüccar, Öğretmen
ORDU	1. Enis Naci Kepenek	Avukat
	2. Muzaffer Celasun	Em. Yarbay
	3. Remzi Tüysüzoğlu	Em. Lv Albay
SİNOP	1. Mustafa Kaplan	Em. Kur. Yarbay
SİVAS	1. Muvaffak Çetindağ	Em. Binbaşı

	2. Alaattin Emmezoğlu	Doktor
	3. Şevki Ökten	Em. Albay
	4. Cahit Çanga	Em. Yarbay
ZONGULDAK	1. Mustafa Yılmaz İncioğlu	Avukat
	2. Necdet Menlioğlu	Em. Albay
	3. Bedii Şakir Toktay	Biyokimya Uzmanı, Prof.

6.3 EK 3 – Kurultaylara Göre Seçilen MHP Genel İdare Kurulu Üyeleri

30 TEMMUZ/1 AĞUSTOS 1965 GENEL KURULU

s. No	Adı ve Soyadı	Görevi	Mesleği
1.	Alparslan Türkeş	Genel Başkan	Emekli Subay
2.	Mustafa Kepir	Genel Bşk. Yar.	Köyişleri Bakanı, Yozgat Mv.
3.	Enver Kök	Genel Bşk. Yar	
4.	Fuat Uluç	Genel Sekreter	
5.	Cevat Odyakmaz	Genel Muhasip	Avukat. Sivas Mv.
6.	Muzaffer Özdağ	G. Sek. Yar.	Emekli Subay
7.	Mustafa Kemal Erkovanlı	G. Sek. Yar.	Ankara Milletvekili
8.	Hasan Gülsoy	G. Muh. Yar.	
9.	Hasan Dinçer (**)	GİK Üyesi	Afyon Milletvekili
10.	Ahmet Er (*)	GİK Üyesi	Emekli Subay
11.	Dündar Taşer	GİK Üyesi	Emekli Subay
12.	Kamil Koç	GİK Üyesi	
13.	İsmail Hakkı Yılanlıoğlu	GİK Üyesi	Kastamonu Milletvekili
14.	Rıfat Baykal	GİK Üyesi	Emekli Subay
15.	Mustafa Kaplan	GİK Üyesi	Emekli Subay
16.	Kemal Cabioğlu	GİK Üyesi	
17.	Numan Esin	GİK Üyesi	Emekli Subay
18.	M. Sıtkı Çörtoğlu	GİK Üyesi	
19.	Saadet Kaçar	GİK Üyesi	
20.	Turgut Öztaşkın	GİK Üyesi	
21.	İsmail Sefa Akay	GİK Üyesi	Avukat
22.	Gökhan Evliyaoğlu	GİK Üyesi	Balıkesir Milletvekili
23.	Seyfi Öztürk (**)	GİK Üyesi	Eskişehir Milletvekili
24.	Mehmet Altınsoy	GİK Üyesi	Devlet Bakanı Niğde Mv.
25.	Ahmet Tahtakılıç	GİK Üyesi	Uşak Milletvekili

s. No Adı ve Soyadı Görevi Mesleği

26.	Hikmet Tanyu	GİK Üyesi	İlâhiyatçı, Doç. Dr.
27.	Mehmet Kılıç	GİK Üyesi	
28.	Ahmet Oğuz (**)	GİK Üyesi	İstanbul Milletvekili
1.	Faruk Küreli.	Yedek GİK Üyesi	Çorum Milletvekili
2.	Abdülhadi Toplu	Yedek GİK Üyesi	
3.	İrfan Baran (**)	Yedek GİK Üyesi	Konya Milletvekili
4.	Rahmi İnceler	Yedek GİK Üyesi	Çankırı Milletvekili
5.	Nurettin Ok (**)	Yedek GİK Üyesi	Çankırı Milletvekili

(*) Ahmet Er Yüksek Haysiyet Divanı üyeliğini tercih ettiği için GİK üyeliğinden istifa etmiş, yerine eski CKMP'liler grubuna dahil Enver Kök yedekten Genel İdare Kurulu'na alındı.

(**) Bu üyeler Kurultay'dan hemen sonra CKMP'den istifa yolu ile ayrılmışlardır.

8. BÜYÜK KURULTAY (24-25 KASIM 1967)

s. No	Adı ve Soyadı	Görevi	Mesleği
1.	Alparslan Türkeş	Genel Başkan	Emekli Subay
2.	Mehmet Altınsoy	Genel Bşk. Yar.	
3.	Dündar Taşer	Genel Bşk. Yar	Emekli Subay
4.	Mustafa Kaplan	Genel Sekreter	
5.	M. Kemal Erkovanlı	Genel Sekreter Yrd.	
6.	Kamil Turan	Genel Sekreter Yrd.	
7.	Lütfü Önsoy	Genel Muhasip	
8.	Hayrullah Altınay	Genel Muhasip Yrd.	
9.	İsmail Yılmaz	Uzman Müşavir	
10.	Muzaffer Özdağ	GİK Üyesi	
11.	Kamil Koç	GİK Üyesi	
12.	İ. Hakkı Yılanlıoğlu	GİK Üyesi	
13.	Sami Binicioğlu	GİK Üyesi	
14.	Hikmet Tanyu	GİK Üyesi	

15.	Galip Erdem	GİK Üyesi
16.	Sadrettin Tosbi	GİK Üyesi
17.	Ahmet Er	GİK Üyesi
18.	Rıfat Baykal	GİK Üyesi
19.	Rahmi İnceler	GİK Üyesi
20.	Numan Esin	GİK Üyesi
21.	Şefik Soyuyüce	GİK Üyesi
22.	M. Kemal Cabioğlu	GİK Üyesi
23.	Sıtkı Çörtoğlu	GİK Üyesi
24.	Erhan Löker	GİK Üyesi
25	B. Şakir Toktay	GİK Üyesi
26.	Hayrullah Altınay	GİK Üyesi
27.	Rahmi Yeşil	GİK Üyesi

s. No	**Adı ve Soyadı**	**Görevi**	**Mesleği**
28.	Necati Uslu	GİK Üyesi	
29.	Mehmet Orhon	GİK Üyesi	
30.	Turgut Öztaşkın.	GİK Üyesi	

Yüksek Haysiyet Divanı:

s. No	**Adı ve Soyadı**	**Görevi**	**Mesleği**
1.	Saim Dora	YHD Üyesi	
2.	Enver Kök	YHD Üyesi	
3.	Kudret Bayhan	YHD Üyesi	
4.	Kamil Çörtoğlu	YHD Üyesi	
5.	M. Ali Erdinç	YHD Üyesi	
6.	Fikret Turhan	YHD Üyesi	
7.	Hülagu Balcılar.	YHD Üyesi	

7.4. EK 4 – Atsız'ın Başvekil Ş. Saraçoğlu'na Mektupları

NİHÂL ATSIZ'IN BAŞVEKİL ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU'NA BİRİNCİ AÇIK MEKTUBU:

Sayın Başvekil,

Hem Türkçü .hem de başvekil olduğunuz için size bu açık mektubu yazıyorum. Yalnız başvekil olsaydınız bunları yazmak emeğine katlanmazdım. Çünkü Türkçü olmayan bir başvekile hitap etmenin ne kadar boş olduğunu bilirim. Yalnız bir Türkçü olsaydınız yine yazmaya lüzum görmezdim. Çünkü .faydasız kalacak olduktan sonra.sizden daha eski Türkçülerle yurdun dertlerini her zaman konuşabilirim. Fakat Türkçü olarak idare mekanizmasının başında olduğunuz için sizinle konuşmaktan faydalar doğabileceğine inanıyor,onun için size hitap ediyorum.

Millet meclisinde, 5 Ağustos 1942 günü verdiğiniz nutukta : "Biz Türküz.Türkçüyüz ve daima Türkçü kalacağız. Bizim için Türkçülük bir kan meselesi olduğu kadar ve laakal o kadar bir vicdan ve kültür meselesidir." demiştiniz. Türk tarihi ile uğraşmış bir münevver olarak söyleyebilirim ki ne ırkımızın. ne de devletimizin tarihinde, Türk Milliyetçiliği resmî bir ağızdan bu kadar kesin sözlerle hiçbir zaman açığa vurulmamıştı. Bu sözlerin Türkçü çevrelerde nasıl sevinçle karşılandığını anlatmaya lüzum yoktur. Fakat ardından bir buçuk yılı aşan bir zaman geçtiği hâlde biz, bu Türkçülüğün iş alanına geçmediğini görmekten doğan bir sıkıntı içindeyiz. Fikirler iş hâline geldiği zaman manalıdır. Buna ülkü deriz. İş hâline gelmeyecek fikirler ise ham hayalden başka bir şey değildir. Yetmiş yıldan beri işlene işlene bugünkü duruma erişen kuvvetli Türkçülüğün artık tatbikat alanında da kendisini göstermesi zamanı elbette gelmiştir.

İşte bu satırların güttüğü istek ,size,Türkçülüğün niçin yalnız sözde kalarak, bugünün imkânları nispetinde iş hâline gelmediğini sormak ve Türkçülük tatbikat sahasına geçmediği için yurdumuzun düşmanı olan fikirlerin nasıl gelişip yayıldığını anlatmaktadır. Bir başvekile hangi sıfat ve cür'etle bu soruyu soruyorsun diyemezsiniz. Halkçı bir hükûmetin başvekili iseniz, mensup bulunduğunuz, partinin gazeteleri tarafından birçok defa tekrarlandığı gibi rejimimiz demokrat bir rejimse ve siz de birçok

defa söylediğiniz gibi halk arasından yetişmiş olmaktaki gururu belirten sözlerinizde samimî iseniz ve eğer Millet Meclisinin azaları hakikaten bizim vekillerimiz iseler, siz de bir başvekil, halk adamı, demokrat, halkçı ve Türkçü olmak dolayısıyla beni dinlemeye mecbursunuz. Yok, bunlar doğru değil de birer gösterişten ibaretse, şüphesiz, benim bu hitabım cüretkârlığı da aşan bir küstahlıktır ve bunun için ilk karşılığı da Orhun'un susturulmasıdır.

Sayın Başvekil.

Esefle söylemeye mecburum ki. Türkçülük nazariyat sahasında kalmaya devam ederken , bu milletin ve bu ülkenin düşmanı olan solcu fikirler bazen sinsi, bazen açık yürümekte, propagandasını yapmakta devam ediyor. Hâlbuki sizin Türkçü ve partinizin altı okundan bir tanesinin de Milliyetçilik olmasına göre bunun böyle olmaması icap ederdi. Pek uzun konuşarak esastan ayrılmaktansa örnek vererek bugünün gerçeklerini göstermek daha doğru olacağından size memleketimizin, kanunlarımızın Milliyetçiliği ile, sizin Türkçülüğünüzle bağdaşması kabil olmayan olayları göstereceğim.

Birkaç gün önce Baltacıoğlu İsmail Hakkı'nın Eminönü Halkevinde verdiği bir konferansta mühim bir hadise oldu. Gazetelerin ancak mizah sütunlarında yer alan bu hadiseyi bilmem işittiniz mi? Herhâlde işitmemiş olacağınız bu vak'ayı ben size kısaca anlatayım: Baltacıoğlu'nun Milliyetçilik lehinde söz söyleyeceğini haber alan bazı zümreler (yani solcular, komünistler, yani vatan hainleri), bu konferansta bir hadise çıkarmaya karar veriyorlar, konferans günü salonun sol tarafını (dikkatinizi çekerim!) dolduruyorlar ve konferansçıyı kürsüye geldiği zaman lüzumundan fazla dakikalarca süren alkışlarla ilk nümayişi yapıyorlar. Fakat bu nümayiş alkış şeklinde olduğu için kimsenin aklına kötü bir şey gelmiyor.

Herkes bunu terbiyesiz bir sevgi gösterisi sanıyor. Konferansın bir yerinde Baltacıoğlu hoşa giden bir jest ve teşbih yaptığı zaman herkes gülümsüyor. Fakat sol taraf bu gülümseyişi kahkahalar şeklinde uzun zaman devam ettiriyor. Yine kimsenin aklına bir şey gelmiyor. Herkes bunu da kıt terbiyelilerin bir gülüşü sanıyor. Fakat biraz sonra Baltacıoğlu Türk tiyatrosundan bahsettiği sırada yine aynı sol tarafta bir öksürme başlıyor, çoğalıyor, gürültü hâlini alıyor. Yine kimse bunun bir komünist nümayişi olduğunun farkında değil. Konferansçı gürültüden dolayı susmaya mecbur oluyor.

Herkesin gözü öksürenlerin üzerinde iken sol tarafın en arkasından bir nefer kalkıyor ve öksürenlere doğru: "Üniversite gençleri ! Dinlemeye mecbursunuz !" diye bağırıyor.

İşte o zaman salondakiler ilk önceki alkışın, daha sonraki kahkahanın ve şimdiki öksürüklerin manasını anlıyor. Münevver bir Türk olduğu anlaşılan nefer elbiseli gencin sert ihtarı üzerine bir anda öksürmeler kesiliyor ve o anda işi kavrayanlardan Milliyetçi bir tıbbiyeli sağ taraftan ayağa kalkarak öksürenlere:

"Namussuz komünistler! Milliyetçilik hakkında söz söylendiği için böyle yapıyorsunuz değil mi!" diye haykırıyor. Tabiîdir, haysiyet ve namusu bir burjuva uydurması diye telâkki eden komünistlerden kimse bu tahrike aldırmıyor, yalnız kendilerine çevrilmiş olan ateşli bakışlar altında sinip susuyorlar. O zaman Baltacıoğlu, nümayişçilere bakarak şöyle diyor : "Korktuğum için sustum sanmayın,sadece acıdığım için sustum". Hatip konferansına devam ediyor. Kendisine has olan belâgatla komünistliği paçavraya çeviren birkaç söz söylüyor. Artık bu kadarına dayanamayan ve konferansın bitmek üzere olduğunu sezen Marksist taslakları salonu terk etmeye başlıyorlar. Fakat bunu da nümayiş şeklinde ve kastî bir gürültü içinde yapıyorlar. Salonun dışında, hoîde, ikişer üçer kişilik gruplar hâlinde toplanan bu güruhun arasında merak dolayısıyla dolaşan Milliyetçi bir üniversite genci bu taslaklardan birinin Baltacıoğlu'ya tulumbacı ağzıyla bir küfür savurduktan sonra: ".... bize Milliyetçilik dolması yutturacaktı". dediğini işitiyor. Bu sırada içeriye resmî kılıklı dört beş polisin geldiğini görünce taslaklar çabucak sokağa fırlayıp kayboluyorlar.

Fakat şaşılacak nokta şu ki : Halk Partisinin bir mebusu Halk Partisi'nin bir müessesesinde atan ve millet düşmanları tarafından tahkir olunduğu hâlde kimsenin kılı kımıldamıyor. Ne halk evi, ne polis bir takibat veya tahkikat yapmaya lüzum görmüyor. Aynı gece Leylî tıp talebe yurtlarında Milliyetçilerle solcular arasında başlayan münakaşa dövüşe binmek üzere iken her iki yerde daima görülen uzlaştırıcı tarafsızların araya girmesiyle mesele kapanıyor.

Sayın Başvekil !

İşte Türkçülüğün hâkim olduğu bir Türk ülkesinde böyle bir olay oluyor. İşin en kötü ciheti de bu nümayişi yapanların hem üniversiteli, hele çoğunun devlet parasıyla

talebe yurtlarında okuyan talebeler oluşudur. Demek ki devlet bilmeden koynunda yılan besliyor. Kızıl gözlü, sinsi ve zehirli yılanlar. Bu yılanlar yarın birer doktor olup yurt köşelerinde vazife aldıkları zaman ilk işleri baltalama hareketlerine girmek olacak, vatanı arkadan vuracaklar.bekledikleri kızıl sabahı Türkiye'ye getirecek olan yabancı ordulara ajanlık edeceklerdir. Zaten toplu ve teşkilâtlı bir hâlde daha şimdiden konferanslarda nümayiş yapmaları da bu günden ajanlık etmeye başladıklarının delilidir. Bu nümayişi yapanların arasında, Almanya'ya tahsile gönderilerek komünistlik yaptığı için talebe müfettişi tarafından geri alınan, fakat bazı mebus amcalar sayesinde Ankara üniversitesine doçent olarak giren bir komünistin iki kardeşinin bulunması da bilmem ki ibretle bakılmaya değmez mi?

Acaba, böyle bir vak'a başka ülkelerde olabilir miydi ?

Rusya'da Marksizm'e, Almanya ve İtalya'da Milliyetçiliğe aykırı en ufak bir hareket nasıl karşılık görürdü?

Hatta şu küçük Bulgaristan'da Bulgarlık aleyhindeki bir söz veya hareket tasarlaması nasıl karşılanırdı?

Her hâlde kökünden kazınmak suretiyle karşılanırdı. Yazık ki anayasamızda yasak edilmiş olan yabancı fikirleri benimseyen ve yarın devlette münevver tabakayı teşkil edecek olan çocuklar Milliyetçiliğe karşı geldikleri hâlde onlara bir şey yapmıyoruz.

İstanbul'da Türklüğe karşı yapılan küstahlıklar bu kadar değildir. Yine halk evinde İstiklâl Marşı çalınırken ayağa kalkmayan melezler, bir erkek lisesinde Türkçülükle alay ederek: "Arabacı araba olmadığı gibi Türkçü de Türk değildir!" diyen tarih öğretmeni, bir kız ortaokulunda talebesine :"Türk değil misiniz? Allah belânızı versin. Alman veya İngiliz olmadığıma pişmanım", diyen başka bir tarih öğretmeni hep millî şefimize saldıran, fakat karşılık görmediği için küstahlığını arttırmakta devam eden mikroplardır. Bu mikropların tehlikesini artık örtbas edecek çağda ve durumda değiliz. Vaktiyle Başvekil İsmet Paşa : "Hava tehlikesi vardır en aşağı 500 uçağımız olmalı!" diyerek tehlikeleri olduğu gibi göstermek usulüne koymuş, sizden önceki Başvekil Refik Saydam da : "Devlet teşkilâtı A'dan Z'ye kadar bozuktur,düzeltmek ister" diyerek açık konuşma usulünde bir adım daha atmıştır. Sizde ihtikârla başa çıkamadığınızı, zey-

tinyağı ticaretiyle uğraşan bazı kimselerin devletin başına belâ olduğunu söylemekle bu çığırda devam etmekte olduğunuzu gösterdiniz. Bunlara bakarak kuvvetle umuyorum ki sizinle açık konuşmak kabildir. Gerek reisicumhur İsmet İnönü gerekse siz nutuklarınızda milletin iş birliğini istememiş mi idiniz? İşte ben de sizin samimî sözlerinize bütün millî ve şahsî samimiyetimle cevap vererek işbirliği yapıyor,devlet işlerine yukarıdan baktığınız için ancak aşağıdan görülmesi kabil olan ve sizin nazarınıza ulaşamayan bazı olayları size haber veriyorum.

Sayın Türkçü Başvekil !

Yukarıda anlattıklarımı münferit vak'alar olarak sayamayız. Solculuk. gördüğü müsamaha ve kayıksızlıktan faydalanarak sinsi sinsi ilerliyor. Liselerde bu fikre saplanmış hastalar görülüyor. Bunlar arkadaşlarına "Yakında hepiniz komünist zindanlarında çürüyeceksiniz!" demek cür'etini gösterebiliyor. Yüksek öğretimde bu hastalık daha çok artıyor. Arasına gayri memnunları, gayri Türkleri de alarak büyüyor. Yalnız mahrem ve samimî düşünce hâlinde kalmayarak hareket hâline geçiyor. Boy boy dergiler çıkıyor. Bu dergilerde aynı teranelerle ahlâka, vatan ve şeref duygusuna. millet hakikatına saldırılıyor. Taassupla mücadele ediliyormuş gibi gözükerek mukaddesatla eğleniliyor. Bu dergilerden biri kapatılınca aynı imzalarla bir başkası çıkıyor. Bu işsiz güçsüz serseriler parayı nereden buluyor? Satılmayan bedava dağıtılan dergileri nasıl yaşıyor. Fakat en zorlusu siz bunlara nasıl göz yumuyorsunuz? Dergilerle ve hatta günlük gazetelerle işlenen bu vatan düşmanı fikrin bazen devletçi, bazen vatancı, bazen insancı, bazen ilimci kılıklarla Türk milletini zehirlemesine niçin müsaade ediyorsunuz?

Niçin bu memlekete istiklâli çok görmüş,onu başkalarına köle etmek istemiş olanlara yüksek makamlarda yer veriyorsunuz? Bunlar demokrasinin icapları ise o zaman memlekette, bilhassa ilmî alanda da geniş bir fikir hürriyeti olması gerekir. Bu sözlerim, demokrasiye has tesamuh ile karşılanırsa daha söyleyecek çok sözlerim vardır. O zaman ben size ilmî sahada bile fikir hürriyetinin nasıl olmadığını, bu hürriyeti boğmaya çalışanların kimler olduğunu, bizi başkalarına köle etmek istedikleri hâlde mühim mevkiler işgal edenlerin listesini, Türkçülükle eğlenen, Türk geldiğine pişman olan öğretmenlerin kimler olduğunu söyleyebilirim ve inanın ki sözlerimi şahitler ve

maddî deliller ile ispat edebilirim. Fakat bunun için bu ön sözümün karşılanacağını bilmem lâzımdır. Bu sözlerimin göreceği Türkiye'de ciddî bir yazı hürriyetinin olup olmadığını gösterecek, millet fertlerinin hiçbir karşılık beklemeden hükümete yardım etmesi kabil midir bunu ortaya koyacak, sizinde hakikî bir demokrat olup olmadığınızı belirtmek bakımından pek önemli bir sonuç vererek daha birçok karanlık noktaları aydınlanmasına yardım edecektir. Aksi taktirde, eski bir tarihî efsaneyi tanzir ederek diyebilirim ki 700 yıl önce Anadolu'ya gelen 400 arslana karşılık bugün 400 koyun hâlinde çadırlarımızı yeniden dererek arslanların geldiği yolun tam dikine doğru yola koyulmamız gerekecektir.

Maltepe.20 Şubat 1944

ATSIZ

(H. Nihâl ATSIZ - **Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye,** Orkun Dergisi - Sayı 15, 01 Mart 1944)

BAŞVEKİL ŞÜKRÜ SARAÇOĞLU'NA İKİNCİ AÇIK MEKTUP

Sayın Başvekil,

Orhun'un mart sayısında size hitaben yazdığım açık mektup Türkçü çevrelerde çok iyi karşılandı. Yurdun türlü bölgelerinden aldığım mektuplarla telgraflar büyük bir efkârıumumiyeye tercüman olduğumu bana anlattı. Size gelince, bunu sizin de iyi karşıladığınızı biliyorum. Orhun'u okuduğunuz zaman hiçbir şey söylememiş, yalnız acı acı gülümsemiş olsanız bile yine iyi karşılamış olduğunuza inanırım. Çünkü ben o acı gülümseyişin manasını anlarım. Çünkü gönlünüzün bizimle birlikte çarptığına, yurt meselelerini tıpkı bizim gibi düşündüğünüze inancımız vardır.

Orhun'un resmî makamlar tarafından tamamen normal karşılanması da Türkiye'de yazı hürriyeti olduğunu göstermek, hükûmetin samimî Türkçülüğünü belirtmek bakımından çok iyi oldu. Çünkü her bakımdan su katılmamış Türk olan Orhun, bir Türk ülkesinde, bir Türk hükûmeti tarafından kapatılamazdı. Türklüğün davasını haykıran, Türklük düşmanları üzerine resmî bakışları çekmek isteyen Orhun gibi bir dergi ancak Türk düşmanlarının hâkim olduğu bir ülkede, meselâ çarların veya haleflerinin ülkesinde kapatılabilirdi.

Sayın Başvekil:

Bizim anayasamıza göre komünizm Türkiye'de yasaktır ve devletimiz Milliyetçi bir devlettir. Türk ırkının hususî yapısına, ahlâkî ve millî temayüllerine aykırı olan komünizmi Türkiye'ye sokmak isteyenler millet bakımından soysuz ve namert oldukları gibi kanun nazarında da haindirler. Hiçbir millet kendi millî yapısına düşman saydığı fikirleri kendi ülkesinde yaşatmaz. Hürriyetin ve demokrasinin ana yurdu olan İngiltere'de bile, savaş başlar başlamaz faşist fırkası lağvedilip azaları hapse atıldı. Bütün dünyada ,yurt düşmanlarına müsamaha gösteren hatta onlara mevki ve salâhiyet veren tek devlet Türkiye'dir. Bu müsamaha devletin kuvvetinden kendine güvencinden de doğabilir. Fakat Türkiye'nin en kuvvetli olduğu çağda, büyük ve şanlı Fatih'in yaptığı müsamahanın sonradan başımıza ne belâlar getirdiği düşünülürse yurt ve millet düşmanlarına müsamaha göstermekteki büyük tehlike derhâl anlaşılır. En sağlam gövdeleri yere vuran şey de küçücük birkaç mikrobun o gövdede köprü başı kurmasıdır. Derhâl temizlenmezlerse zamanla çoğalıp uzviyetin can alacak bir noktasını tahrip ederler. Sonrası yıkım ve ölümdür.

Türkiye'de komünistler var mıdır sorusu birtakımları tarafından sorulabilir. Şunu unutmamalı ki komünistler hiçbir zaman biz komünistiz diye açıkça kendilerini ortaya vermezler. Onlar Halk Partisi'nin çok elâstiki olan altı okundan halkçılığı alıp kendilerini halkçı yurtseverler gibi ortaya atarlar. Fakat onların hakikî benliğini anlamak için dahi olmaya gerek yoktur. Irk ve aile düşmanlığı ,din ve savaş aleyhtarlığı, faşistliğe hücum perdesi altında Milliyeti baltalama, yurdumuzdaki azınlıklara aşırı sevgi,her şeyi iktisadî gözle görüş onları açığa vuran damgalardır. En büyük düşmanları olan Milliyetçilere ırkçılık noktasından saldırmaları ,Milliyetçilikte ırkçılığın temel olduğunu bilmelerinden dolayıdır. Temeli yıkılan yapının bir anda çökeceğini de çok iyi kestirmişlerdir. İşte bu usta komünistler,komünizm aleyhtarı ve Türkçü Türkiye'de sinsi sinsi her yere el atmışlar, mühim mevkilere geçmişler, tuttukları köprü başlarından Türkiye'yi tahrip etmek için şiddetli bir taarruza girişmişlerdir. Fakat bunlar sınırlardan gelen mert düşman olmadıkları için kolayca sezilemezler. Bunlar paraşütle inen bozguncu casuslar gibi ülkenin üniformasını giymiş olduklarından her Türk bunları seçemez. Onun için bunlar sinsi silâhlarıyla birçok Türk'ü vurup Milliyetçilikten ayırabilirler.

Sayın Başvekil!

Sözü çok uzatmamak için bu ikinci mektubumda maarif sahasına girmiş olan komünistlerden bahsetmekle iktifa edeceğim. Bunlar vatan düşmanlarına karşı pek kayıtsız davranan Maarif Vekillerinin gafletinden faydalanarak mühim yerlere geçmişler ve oradan zehirlerini saçmaya başlamışlardır. Maarif Vekâleti Türklük düşmanlarına karşı o kadar gaflet içinde bulunuyor ki size yazdığım ilk mektupta talebesine: "Türk değil misiniz? Allah belânızı versin! Alman veya İngiliz olmadığıma pişmanım! " diyen bir tarih öğretmeninden bahsettiğim hâlde şimdiye kadar bu öğretmenin kim olduğunu araştırmak zahmetine bile katlanmadı. Bununla beraber Maarif Vekâletine hak vermemek de elden gelmiyor. Çünkü onun kullandığı memurlar arasında öyleleri var ki bu zavallı tarih öğretmeni onların yanında vatan kahramanı kadar asil kalıyor.

Örnek mi istiyorsunuz?İşte sırasıyla veriyorum:

1) Bugün Maarif Vekâletine bağlı Dil Kurumu azasından ve Ankara'daki Devlet Konservatuarı öğretmenlerinden bir Sabahattin Ali vardır. Hemen hemen bütün kendisini tanıyanların komünistliğini bildiği Sabahattin Ali 1931 yıllarında Konya'da 14 ay hapse mahkûm edilmişti. Sebebi de başta o zamanki Reisicumhur Atatürk olduğu hâlde bütün devlet erkanını ve rejimi tehzil eden manzum bir hezeyan name yazmasıydı. Bazı mısralarını bugünkü bazı mebuslarında bildiği bu hezeyan namenin tamamını Konya'daki adliye arşivinden bulup çıkarmak kabildir.

Sayın Başvekil!

Buraya bil mecburiye yazarken büyük ıstırap duyduğum iki mısraında (beni mazur görmenizi rica ederim) bu vatan haini şöyle diyordu :

İsmet girmedi mi hâlâ hapse

Kel Ali'nin boynu vurulmuş mudur?

Maarif Vekâletinin sevgili memuru bulunan bir komünistin hapse girmesini temenni ettiği İsmet, pek kolaylıkla anlayacağınız gibi o zaman ki başvekil,şimdiki reisicumhur ve hepsinin üstünde İnönü zaferlerinin Başkomutanı İsmet İnönü olduğu gibi,boynunun vurulmasını istediği Kel Ali de, Ayvalık'ta Yunana ilk kurşunu atan alayın

kumandanı Ali Çetinkaya'dır. Bu hezeyanları yazan Sabahattin Ali. bugün kültür işlerinin mühim bir mevkiinde,Maarif Vekili Hasan Ali'nin şahsî sempatisi sayesinde, batırmak istediği Türk milletinin parasıyla rahatça yaşamaktadır.

2) Bugün Ankara'daki Dil Fakültesinde folklor doçenti olan Pertev Naili Boratav vardır. Nasıl bir komünist olduğunu bilhassa ben çok iyi bilirim. 1936'da Maarif Vekâleti tarafından Asur ve Sümer dilleri öğrenmek için Almanya'ya gönderilmişti. Fakat daha Türkiye'de iken başladığı komünistliği orada azıttığı için arkadaşları Ziya Karamuk (Şimdi Samsun Lisesi müdürü), Fazıl Yinal (Şimdi Ankara'da Arşiv Mütehassısı) ve Şükrü Güllüoğlu (Şimdi İstanbul'da ticaretle meşgul) tarafından kendisine ihtar yapılmış. aldırmayınca resmen şikâyet edilmiş ve Maarif Vekâleti tarafından gönderilen Müfettiş Reşat Şemsettin (şimdi mebus) tarafından suçu sabit görülerek derhâl Türkiye'ye döndürülmüştür. Pertev Naili 6 yıl tahsil ettikten sonra doçent olacaktı. Fakat komünizmin faziletine bakınız ki yarıda kalan iki yıllık bir tahsilden sonra Türkiye'ye dönünce ilk önce maarif vekâletinde bir ambar memuru tayin edilmişken bazı mebusların araya girmesiyle folklor doçentliğine getirildi ve dört yıl daha kazanmış oldu. İlk mektubumda size anlatmış olduğum Eminönü Halkevi'ndeki nümayişte,salonun sol tarafına oturup gürültü çıkaranlar arasında işte bu Pertev Naili Boratav'ın iki tıbbiyeli kardeşi de vardır.

3) Bugün İstanbul Üniversitesi'nin pedagoji enstitüsü başında bir profesör Sadrettin Celâl vardır. Türkiye'de bu kürsüye lâyık bir çok kimseler varken onun buraya getirilmesinin sebebi sırf maarif vekili ile arasındaki şahsi dostluktur. Bu Sadrettin Celâl 1920'de Moskova'daki enternasyonal komünist kongresine Türkiye mümessiliyim diye giden, 1921-1924 yıllarında İstanbul'da Aydınlık diye azgın bir komünist dergisi çıkararak Türk Milliyetini baltalamaya çalışan ,Türkiye'de bir sınıf ihtilâli yaparak Türk milletini birbirine kırdırmaya uğraşan, birçok askerî tıbbiyelinin komünist olarak okuldan kovulmasına sebebiyet veren (şimdi Rusça'dan yaptığı tercümelerle edebi komünizm yapan Hasan Ali Ediz ve Anadolu'da bir kasabada mahpus olan Hikmet Kıvılcım bu askerî tıbbiyelilerdir), sonunda bu yüzden kendisi de hapse giren bir vatan hainidir. Bu vatan hainini ve hapisten çıkmış bir sabıkalıyı Türk üniversitesinde pedagoji enstitüsünün başına getirmek şaheser bir gaflettir.

4) Bugün Ankara'daki Dil Kurumu'nun azasından ve geçen devrenin mebuslarından (evet sayın başvekil. partinizin mebuslarından) bir Ahmet Cevat vardır. Türkçe'yi tıpkı İstanbul Rumları şivesiyle konuşan bu dilci de 1920 yıllarında Rusya'ya kaçmış ve orada "Türk Komünist Fırkası Merkezi Komitesinin Harici Bürosu" azası olmuştur. Trabzon'da 1921'de halk tarafından linç edilen 16 komünist hakkında Rus komünistlerden Pavloviç'e yazdığı mektubu, Orhun'un 20 Şubat 1934 tarihli dördüncü sayısında neşretmiştim. Pavloviç'in İnkılâpçı Türkiye adı ile 1921 de Moskova'da neşrettiği kitabın 119-121. sayfalarından alınan bu mektubu tekrar neşrediyorum :

"Aziz yoldaşım Pavloviç,

28 Kanunusanide Trabzon civarında vahşicesine öldürülerek denize atılmış olan Yoldaş Suphi ile Türkiye Komünist Fırkasının merkezi komitesi azalarından 4 kişi ve 12 diğer komünist yoldaşlar hakkında sizinle ciddî görüşmek istiyorum. Kaybolan yoldaşlarımız hakkında epey zaman malumat alamadık. Fakat sonra onların Trabzon burjuvazisi tarafından elde edilmiş cellâtlar tarafından öldürüldükleri anlaşıldı. Ta Erzurum'dan başlayarak bizim yoldaşlarımız aleyhinde nümayişler başlamıştı. Halka diyorlar ki:

Rusya'dan gelmiş olan komünistler Bolşeviklerdir. Onlar mağazaları kapatmak için geldiler. Kimsenin almak ve satmak salâhiyeti olmayacaktır. Sonra taharriyata başlanacak, herkesin eşyası ve parası müsadere olunacaktır. Komünistler dinsizdir. Allah'a inananların hepsini hapse atacaklardır. Din,ticaret ve hususi mülkiyet Bolşevikler tarafından men edilmiştir.

Nümayişçiler arasında burjuvazi tarafından para ile elde edilmiş ve polis teşkilâtı tarafından komünistler aleyhine tevcih edilmiş cahil şahsiyetler çoktu. Bunlar bizim yoldaşlara hücum ederek taşlamışlar ve parça parça etmeye kalkmışlardır. Yolda bizim yoldaşlara kimse ekmek ve atları için yem satmıyordu.

Komünistleri müdafaa için hükûmetin tedbir aldığı yalandır. Bizim mevsuk menbaalardan aldığımız haberlere göre polisler ahâliyi dükkânları kapamaya teşvik ettikleri gibi,müdafaasız kalmış olan yoldaşlarımızı taşlamak içinde halkı tahrik etmişler-

dir. Bu gibi hücumlara yoldaşlarımız dört yahut beş şehir ve kasabada maruz kalmışlardır. Fakat bu yoldaşlar en vahşî hücuma Trabzon'da uğramışlardır.

Bunlar Trabzon'a gelir gelmez ahâlinin bağırıp çağırmaları ve tahrikleri altında limana sevk edilmişlerdir. Burada onların üzerinde bulunan birkaç tabancayı aldılar ve sonra cebren bir motora koyarak denize açıldılar.

Bu motorun arkasından ikinci bir motorda sahilden ayrıldı. Bu motorda silahlı adamlar vardı. Bizim arkadaşları bağladılar ve süngüleyip denize attılar. Ve bunların tayfası herkese Türk komünistlerinin denizin dibine gittiklerini anlatıyorlardı. Rusya Şuralar Cumhuriyeti mümessili. yoldaşlarımızı istikbal etmek istemiş. fakat vali buna mani olarak mümessilin evinden çıkmamasını emretmiş. Aksi hâlde halk tarafından parçalanacağını bildirmiştir. Rus mümessilin bu vak'ayı Moskova ve Ankara'ya haber vermesi ve bizim yoldaşların cellâtlar elinden alınmasına çalışması lâzımdı. Fakat yazık ki o sırada Trabzon'daki Rus mümessili cesur bir adam değildi. Trabzon'da bunu bilmeyen yoktur. Motorlar ve sahipleri malumdur. Bu hadisenin Belediye Reisiyle Millî Müdafaa Cemiyeti riyaset divanı tarafından yapıldığı söyleniyor. Burada(Rusyada) ise bu meseleye dair henüz bir karar alınmamıştır. Fakat artık susmak da imkân haricindedir. En iyi ve cesur arkadaşlarımızdan 16 yahut 17 sini kaybettik. Bizimle hemfikir olup cellâtların tecziyelerini istemelisiniz. Trabzon'a gelecek her komünistin öldürülmesine karar verilmiştir.

Anadolu burjuvası barbarca yaptığı cinayetlerden mesul olmadığını gördüğünden komünistleri şiddetle takibe devam ediyor. Cellatlar tarafından öldürülmüş olan bizim en değerli yoldaşlarımızı müdafaa etmeyi üzerinize alacağınızı ümit ederim. Komünist selâmları ve hürmetler.

Ahmet Cevat
Türk Komünist Fırkası Merkezi
Komitesinin Harici Büro Azası"

Görülüyor ki Giritli Ahmet Cevat, millî ve dinî geleneklerine çok bağlı olan Trabzon halkının ,din ve mukaddesat aleyhine tahrikat yapan 16 komünisti yok etmesini "Anadolu burjuvalarının barbarlığı!" diye vasıflandırıyorlar. Bu hareketi Türk polisi

ve Millî Müdafaa Cemiyeti (yani Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti) yaptırmış diyerek kurtuluş savaşında önderlik eden ve Halk Partisi'nin başlangıcı olan teşkilâtı tahkir ediyor. 16 serşeri gebertildi diye yabancı bir devleti Türkiye işlerine karıştırmaya kışkırtıyor. Bütün bunları yaptıktan sonra da yılan gibi Türkiye'ye süzülerek sizin partinize girebiliyor ve geçen devrede mebusluğa kadar yükseliyor. Şimdi de Türk dilini yaratacak olan Dil Kurumu'nda bütün dillerin Türkçe'den çıktığını ispata yeltenecek kadar Milliyetçilik yapıyor. Biz buna razı değiliz. Siz,demokrat Türkiye'nin cidden demokrat olduğuna inandığımız başvekili herhâlde milletin arzusunu yerine getireceksiniz. Buna inanıyoruz.

Sayın Başvekil!

Bu saydıklarım komünist oldukları müspet vakalar ve vesikalarla bilinen kimselerdir. Yoksa bunların yanında daha birçoklarını saymak her zaman kabildir.

Boğaziçi Lisesi'nin son sınıfında iken arkadaşlarına karşı komünizmin müdafaa ve propagandasını yapan,onların millî mukaddesat diye bildikleri şeyleri tahkir eden. "günün birinde hepiniz komünist zindanlarında çürüyeceksiniz" diye mukabil tehdit savuran Doğan Aksoy,nihayet Rusya'ya kaçarken yakalandığı evrakı arasında Moskova damgalı mektup zarfları bulunduğu, dolabında Lenin vesairesin fotoğrafları yakalandığı ve millî mukaddesata karşı olan hareketleri arkadaşlarının şahitliği ile sabit olduğu hâlde maalesef mahkûm edilmedi. Davada şahit olarak benim de bulunduğum bu komünistin bilakis lise imtihanlarını vermesine müsaade edildi. Şimdi felsefe talebesi olarak üniversitede bulunuyor. Esefle söylemek icap edilmesi gereken bu mikrop,serbest bırakıldı.

Sayın Başvekil!

Bunları gören vatanperver Türk çocuklarının kafasından neler geçtiğini bir lâhza düşündünüz mü ? Bu çocuklar bazen bana: "Testiyi kıranla suyu getiren bir olduktan sonra niçin çalışalım ? Niçin yurdumuza bağlı olalım ? " diye sordukları zaman ben makul bir cevap veremedim. Bu cevabı sizden rica ediyorum. Evet! Komünistler gizli propagandalarla ordumuzun arasına kadar sokulmaya çalışıyorlar. Yine esefle söylüyorum ki hükûmet bir ordu mensubunu komünistliğe başlamış gördüğü zaman ciddileşiyor da binlerce maarif mensubunu kıpkızıl komünist gördüğü zaman aldırış etmiyor.

Maarif şurasında "aile bir zehirdir" diyerek cemiyetimizin temelini yıkmak isteyen bir Sadrettin Celâl'i pedagoji profesörlüğünde tutmakla bütün alay kumandanlarını komünistten seçmek arasında ne fark var? Talim heyeti arasında komünistlerle kaynaşan Dil Fakültesinde solcu doçentlerin yapacağı zarar iki yedek subay talebesinin komünistliğinden bin kere korkunç değil midir? Daha birkaç gün önce İstanbul Tıbbiyesi'nde kimya doçenti Halil, asker talebelere hitaben: "Askerden nefret ederim" diye bağırdı. Bu sözün altında solcu temayülün açığa vuruşunu sezmiyor musunuz? Bu solcuların, artık eski fikirlerinden caymış oldukları da müdafaa makamında söylenebilir. Fakat "sözü namus saymak" hususundaki geleneğimizi "burjuva budalalığı" diye gören komünistlerin verdiği söze inanmak ,vatan ve millet karşısında en büyük gaflet değil midir? Dün dönenlerin yarın yine dönmeyeceklerine hangi teminatla bakabiliriz? Onlar samimî olarak dönmüş olsalar bile vaktiyle işlemiş oldukları suçtan dolayı, hiç olmazsa bugün millet işlerine karışmak hakkından mahrum edilmeli değil mi idiler? Tövbekâr olmuş bir fahişe artık namuslu sayıldığı hâlde, nasıl namuslu ailelerin harimine alınmazsa, eski düşüncelerinden dönmüş olan komünistlerinde devlet harimine alınmamaları gerekirdi. Yüz ellilikler de affedildi. Fakat onlara makinesinde en küçük bir vazife veriliyor mu? Yüz ellikler acaba komünistlere göre daha mı suçludurlar? Unutmamak lâzımdır ki bu komünistler yurdumuzun içinde kalıp devlette yer işgal ettikçe yarın sınırlarda yurdu korumaya koşacak olan Türk çocukları kendileri ve cephe gerilerini emniyette sanmayacaklardır. Acaba hangi düşünce ve hangi taktik ,vatan çocuklarının bu emniyetsizlik duygusunu gidermekten daha üstün tutulabilir?

Fransa'da olup bitenler, hükûmette yer almış komünistlerin bir vatanı nasıl batırdıklarını parlak bir örnek hâlinde göstermiyor mu? Bu komünistleri ileride Türkiye için seve seve can verecek Türkçü gençlerin tutabileceği yerlerden uzaklaştırmak,farzı muhâl bir mesele doğursa bile, Türk oğullarını ıstırap içinde bırakmaktan doğacak millî zaaf kadar tehlikeli olabilir mi?

Sayın Başvekil!

Bütün Milliyetçi Türkler sizinle beraberdir. Sizden,tarihimizin bu çetin anında vatan düşmanı komünizmin ezilmesini,bir daha baş kaldıramayacak şekilde ezilmesini istiyorlar. Mevcut kanunlar kafi değilse bu bozguncular ocağının kökünü kurutmak için yeni kanunlar yapınız. Kanun, millet vicdanın ma'kesi olursa manası olur. Millî vicdan

vatan düşmanlarının tepelenmesini istiyor. Yurtsever Türk çocuklarının gözü önünde kötü bir örnek olan "komünistlere mevki vermek" usulünü derhâl kaldırınız. Yukarıda verdiğim örnekler yarının neslini yetiştirecek olan maarif sahasının bu mikroplarla nasıl bulaşmış olduğunu gösteriyor.

Haydarpaşa Lisesi'ndeki son hadise bu bulaşıklığın görülüp bilinen son delilidir. Bu olaylar karşısında Maarif Vekâletine de bir vazife düşüyor. Bu vazife klâsiklerin tercümesinden. sanki yabancı dil ve hatta Türkçe öğretimi pek yolunda gidiyormuş da sıra kendisine gelmiş gibi bazı liselere konulan Lâtince ve Yunanca derslerinden daha ileri ve üstün bir vazifedir. Bu vazife Türk maarifini öğretmen olsun,öğrenci olsun.bütün komünistlerden temizlemek vazifesidir.

Maarif Vekâleti bir yandan .dersine bir tek gün gelmeyen öğretmenlerden doktor raporu isteyecek kadar güvensizlik gösterirken,bir yandan kanunlarımıza yasak edilen fikirleri Türkiye'ye sokmaya çalışmış olanlara karşı şaşılacak bir güvenle hareket ediyor. Bunu maarif vekâletinin kötü niyetine veya kastî hareketlerine yoramayız. Çünkü o takdirde maarif vekâletinin de vatan ihanetinde ortaklığını kabul etmek icap eder. Bunu. olsa olsa gaflete verebiliriz. Her ne kadar bir vekilin gafleti mazur görülmezse de kendisine yapılan ihtarlarla bunu tamir ederek iyi niyetini göstermesi her zaman kabildir. Aksi takdirde vekillik sandalyesinin, dilediğine dilediği mevkii vermek için kurulmuş bir lüks sandalyesi olarak telâkkisi manası çıkar ki bunu da demokrat ve halkçı Türkiye hükûmetine yakıştıramayız. Maarif Vekâleti şimdiye kadar İnönü Ansiklopedisiyle ve birçok kitapların ithafıyla devlet başkanına olan bağlılığını göstermeye çalıştı. Bu bağlılığın samimî olduğunu ispat zamanı gelmiştir. Millî şefe karşı o hezeyanları yazmış olan vatan haini başta olmak üzere bütün bu saydığım komünistleri hâlâ mühim vazifelerde tutmak bu bağlılığa tezat teşkil eder. Bağlılığın ispatı için bunların vazifelerine derhal son verilmesi zaruridir. Hatta, şimdiye kadar her nasılsa bir gaflet eseri olarak bunları vazifede tutmaktan doğan utancı silebilmek için bizzat Maarif Vekilinin de o makamdan çekilmesi çok vatanperverane bir jest olurdu.

Maltepe, 21 Mart 1944,

ATSIZ

(H. Nihâl ATSIZ - **Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye**, Orkun Dergisi - Sayı 16, 01 Nisan 1944)

7 BİBLİYOGRAFYA

7.1 KİTAPLAR

AHMAD, Feroz – *"Demokrasi Sürecinde Türkiye 1945-1980"*. İstanbul 1996

AHMAD, Feroz ve Bedia Turgay – *"Türkiye'de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi 1945-1971"*. İstanbul 1976

AKÇURa Yusuf – *"Üç Tarz-ı Siyaset"*. Ankara 1976

ALTAYLI, Mürşit - *"Türk Milliyetçi-Toplumcu Doktrininin Esasları"*. İstanbul 1969

ARCAYÜREK, Cüneyt – *"Yeni Demokrasi Yeni Arayışlar 1960 1965"*. İstanbul 1985

ARSAL, Prof. Dr. Sadri Maksudi – *"Milliyet Duygusunun Sosyolojik Esasları"*. İstanbul 1975

AYDIN, Suavi – *"Modernleşme ve Milliyetçilik"*, Ankara 1993

BEŞİRLİ, Hayati – *"Sosyolojik Kurum Olarak Siyaset ve Siyasal Parti Örneği Olarak Milliyetçi Hareket Partisi"*, Hacettepe Ün. Lisans Tezi, Ankara 1994

BOLAY, Prof. Dr. Süleyman Hayri – *"Felsefi Doktrinler Sözlüğü"*, İstanbul 1979

BORA, Tanıl - CAN. Kemal - *"Devlet Ocak Dergah"*. İstanbul 1991

BOZKURT, Mahmut Esat – *"Yakınlardan Hatıralar"*, İstanbul 1955

BÖLÜKBAŞI, Osman – *"Zaruri Bir Açıklama"*. Ankara 1962

ÇALIK, Mustafa – *"MHP Hareketi – Kaynakları ve Gelişimi – 1965-1980"*, Ankara 1965

ÇAM, Prof. Dr. Esat – *"Siyaset Bilimine Giriş"*, İstanbul 1965

ÇAVDAR, Tevfik – *"Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950-1995"*, Ankara 1996

DARENDELİOĞLU, İlhan – *"Türkiye'de Milliyetçilik Hareketleri"*, İstanbul 1968

DUVERGER, M. – *"Siyasî Partiler"*, Ankara 1974

– *"Sosyal Bilimlere Giriş"*, Ankara 1980

EL-MAVERDÎ, Ebu'l-ulâ – *"El Ahkâmü's-Sultâniye"*, İstanbul 1990

ELİBOL, Selahattin – *"İlim ve İdeoloji"*, Ankara 1985

ERDEM, Galip – *"Suçlamalar I"*, Ankara 1974

ERDEM, Galip – *"Suçlamalar II"*, Ankara 1974

ERER, Tekin – *"Yassıada ve Sonrası"*. İstanbul 1965

ERGİL, Prof. Dr. Doğu – *"İdeoloji ve Milliyetçilik"*, Ankara 1983

GENÇ, Süleyman – *"12 Mart'a Nasıl Gelindi"*. Ankara 1971

GEVGİLİLİ, Ali – *"Yükseliş ve Düşüş"*. İstanbul 1981, s. 366

GİRGİN, Kemal – *"Çağdaş Politika ve Diplomasi"*. Ankara 1975

GÖKALP, Ziya – *"Türkçülüğün Esasları"*, İstanbul 1990

– *"Türkleşmek, İslâmlaşmak, Muasırlaşmak"*, İstanbul 1992

GÜNAYDIN, A. Visali – *"Sosyalist ve Radikal Sol Doktrinler ve Komünizm"*. Ankara 1978

GÜNGÖR, Prof. Dr. Erol – *"Türk Kültürü ve Milliyetçilik"*. İstanbul 1996

GÜRGÜR, Nuri – *"Alparslan Türkeş'TE Tarih Şuuru"*. Ankara 1998

HACIEMİNOĞLU, Doç. Dr. Necmettin – *"Milliyetçilik-Ülkücülük-Aydınlar"*. Ankara 1976

HAMİDULLAH, Muhammed – *"İslâm Peygamberi"*, İstanbul 1972

HANİOĞLU, Şükrü – *"Tanzimat'tan Günümüze Türkiye Tarihi Ansiklopedisi"*, İstanbul 1992, C.5

HEYD, Uriel – *"Ziya Gökalp'in Hayatı ve Eserleri"*, Çev. C. Meriç, İstanbul 1983

İŞÇİ, Metin – *"Genel Olarak ve Türkiye'de Siyasal Değişme"*, İstanbul 1997

KABAÇALI, Alpay – *"Türkiye'de Gençlik Hareketleri"*, İstanbul 1987

KAPANİ, Prof. Dr. Münci – *"Politika Bilimine Giriş"*, Ankara 1978

KARAÇA, Kurt - *"Milliyetçi Türkiye"*, Ankara 1971

KARAER, İbrahim – *"Türk Ocakları"*, Ankara 1992

KARASAR, Prof. Dr. Niyazi – *"Bilimsel Araştırma Yöntemi"*, Ankara 1994

KARPAT, Kemal – *"Türk Demokrasi Tarihi"*, İstanbul 1967

KEZER, Aydın – *"Türk ve Batı Kültüründe Siyaset Kavramı"*, Ankara 1987

KIRIMER, Cafer Seyitahmet - *"Ülkü ve Türkçülük"*, İstanbul 1977

KIŞLALI, Ahmet Taner – *"Siyaset Bilimi"*, Ankara 1992

HOFTER, Eric - *"Kesin İnançlılar"*, İstanbul 1998

ILICAK, Nazlı – *"27 Mayıs Yargılanıyor"*, İstanbul 1975

KÖSOĞLU, Nevzat – *"Devlet – Eski Türklerde, İslam'da ve Osmanlı'da"*, İstanbul 1997

KUMAŞ, Rahmi – *"Parlamentonun Boyutu"*, İstanbul 1985

LACLAU, Ernesto - *"İdeoloji ve Politika"*, İstanbul 1985

LANDAU, J. M. – *"Türkiye'de Sağ ve Sol Akımlar"*, Ankara 1972

MARDİN, Prof. Dr. Şerif – *"İdeoloji"*. İstanbul 1993, s. 20

MERİÇ, Cemil - *"Sosyoloji Notları ve Referansları"*, İstanbul 1993

MUHAMMETDİN, Rafael – *"Türkçülüğün Doğuşu ve Gelişimi"*. İstanbul 1998

NİYAZİ, Mehmed – *"Türk Devlet Felsefesi"*, İstanbul 1993

NUR, Ziya – *"Dündar Taşer'in Büyük Türkiyesi"*, İstanbul 1977

ÖRTÜLÜ, Erdoğan - *"3 İhtilâlin Hikayesi"*, Konya1975

ÖZBUDUN, Prof. Dr. Ergun – *"Siyasal Partiler"*, Ankara 1979

ÖZDAĞ, Ümit – *"Menderes Döneminde Ordu-Siyaset İlişkileri ve 27 Mayıs İhtilâli"*, İstanbul 1997

ÖZNUR, Hakkı – *"Ülkücü Hareket –I- 1908-1980"*. Alanya 1996

– *"Ülkücü Hareket – CKMP'den MHP'ye"*. Ankara 1999, 7 Cilt

ÖZTÜRK, Sırrı - *"12 Mart 1971'den Portreler III"*, İstanbul 1997

SARIBAY, Dr. Ali Yaşar – *"Siyasal Sosyoloji"* Ankara 1992

SARINAY, Dr. Yusuf – *"Atatürk'ün Millet ve Milliyetçilik Anlayışı"*, İstanbul 1996

– *"Türk Milliyetçiliğinin Tarihî Gelişimi ve Türk Ocakları"*, İstanbul

SEVİNÇ, Necdet - *"Ülkücüye Notlar"*, İstanbul 1979

TANERİ, Prof. Dr. Aydın – *"Türk Devlet Geleneği –Dün ve Bugün"*, Ankara 1975

TAYLAK, Muammer – *"27 Mayıs ve Türkeş"*, İstanbul 1994

TEMİR, Ahmet – *"Yusuf Akçura"*, Ankara 1987

TEZİÇ, Doç. Dr. Erdoğan – *"Yüz Soruda Siyasi Partiler"*, İstanbul 1976

TOKER, Metin – *"İsmet İnönü ile 10 Yıl"*, İstanbul 1969

TUĞCUGİL, Ayhan – *"Türk Milliyetçiliği Fikir Sistemi"*, Ankara 1977

TURAN, Prof. Dr. İlter – *"Siyasal Sistem ve Siyasal Davranış"*, İstanbul 1976

TURGUT, Hulûsi – *"Şahinlerin Dansı"*, İstanbul 1995

TURHAN, Prof. Dr. Mümtaz – *"Garplılaşmanın Neresindeyiz"*, İstanbul 1980

TÜRKEŞ, Alparslan – *"Temel Görüşler"*, Ankara 1976

– *"1944 Milliyetçilik Olayı"*, İstanbul 1976

- *"Dokuz Işık"*, İstanbul 1978

– *"Türkiye'nin Meseleleri"*, İstanbul 1976

ULUÇ, Fuat – ÖZDAĞ, Muzaffer – *"Alparslan Türkeş"*, Ankara 1965

ÜLKEN, Hilmi Ziya – *"Türkiye'de Çağdaş Düşünce Tarihi"*, İstanbul 1966, C. 2

ÜLKEN, Hilmi Ziya – *"Millet ve Tarih Şuuru"*, İstanbul 1976

ÜLKÜ, İrfan – *"12 Eylül'de Türkeş"*, İstanbul 1995

ZEYBEK - *"Ülkü Yolu"*, Ankara 1979

7.2 MAKALELER

AKGÖNENÇ, Dr. Oya – *"Küreselleşme. Etkileşme ve Dış Politika Oluşumu"*. Millî Kültürler ve Küreselleşme Kongresi, Konya 1998

AKYOL, Taha - *"1977 Seçimleri ve Partiler"*, 25 Haziran 1977

ATSIZ, H. Nihâl - *"Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye"*, Orkun Dergisi - Sayı 15, 01 Mart 1944

- *"Başvekil Saraçoğlu Şükrü'ye"*. Orkun Dergisi - Sayı 16, 01 Nisan 1944

- *"1944'de Basında Türkçülüğe Saldıranlar Kimlerdi?"*. Sayı 2, 1962

ÇALIK, Mustafa - *"Milliyetçilik Milliyetçiliğe Karşı"*. Sabah Gazetesi, 30 Mayıs 1999

ÇELEBİ, Musa Serdar - *"Serdar Çelebi ile Yapılan Röportaj"*, Nokta Dergisi, 17 Ocak 1972, Sayı. 44

DEMİRCİ, Prof. Dr. Rasih – *"Küreselleşme ve ve İktisat"*, Millî Kültürler ve Küreselleşme Kongresi, Konya 1998

GÖKALP, Ziya - *"İleri Gazetesi"*, Nu. 1679, 8 Teşrin-i Evvel 1338 (1922

GÖKÇE, Prof. Dr. Orhan – *"Millî Kültür ve Küreselleşme"*, ", Millî Kültürler ve Küreselleşme Kongresi, Konya 1998

GÜRGÜR, Nuri - *"Ortak Pazar ve Türkiye"*, Devlet Dergisi, 7 Haziran 1976

İNAN, Prof. Dr. Abdülkadir – *"Atatürk ve Dış Türkler"*, Türk Kültürü Dergisi, Ankara 1963, Sayı 13,

KEMAL, Mehmet – *"Millî Türk Sağı"*. Yön Dergisi, 27 Mayıs 1966, Sayı 165

KILIÇ, Erol - *" İşçi ve Sendikacılık"*. Devlet Dergisi, 01 Aralık 1975

SANÇAR, Nejdet - *"1944'de Kimler Türklük Düşmanlığı Yapmışlardı"*, Orkun Dergisi, Sayı 3-4, 1961

- *"Türkiye'de Fikir Partileri"*, Ötüken Dergisi, 16 Ağustos 1965

SAULNİER, Mine G. – *"Sarp Kuray Anlatıyor"*, Milliyet Gazetesi, 30 Kasım - 2 Aralık 1993

SEVİNÇ, Necdet - *"Bizim Anadolu Gazetesi"*, 12.04.1972

TAŞER, Dündar - *"Milliyetçi Hareket ve Gençlik"*, Devlet gazetesi, 5 Eylül 1969

TÜRKDOĞAN, Orhan - *"Türk İşçi Hareketi ve MHP"*. Devlet Dergisi, 6 Temmuz 1970

YILDIZ, Feridun – *"Atatürk ve Türk Tarih Tezi"*. Millî Kültür Dergisi, Kültür Bakanlığı, C.3, s. 8, Ocak 1982, s.21

7.3 CD ve INTERNET KAYNAKLARI

ÇAY, Prof. Dr. A. Halûk – YALÇIN, Doç. Dr. Semih – BULDUK, Y. Doç. Dr. Orhan - KİRİŞÇİOĞLU, Y. Doç. Dr. Fatih – *"Tarihte Türkler ve Alparslan Türkeş Cd-Rom)"*. Ankara 1998

http:/www.mhp.org.tr/tarihçe

http:/www.tbmm.gov.tr

7.4 SÜRELİ YAYINLAR

Bizim Anadolu Gazetesi

Devlet Gazetesi

Hergün Gazetesi

Milliyet Gazetesi

Resmi Gazete

Sabah Gazetesi

Tercüman Gazetesi

Yeni Gazete

Akis Dergisi

İlköğretim Mecmuası

Millî Hareket Dergisi

Milli Yol Dergisi

Nokta Dergisi

Orkun Dergisi

Ötüken Dergisi

Yankı Dergisi

Yön Dergisi

7.5 BAŞVURU KAYNAKLARI

Ana BRITANNICA – *"Millet Partisi md."*. İstanbul 1994

– *"Cumhuriyetçi Köylü Millet Partisi md."*, İstanbul 1994

Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri – Hazırlayan: Nimet Arsan, Ankara 1981

BAŞBAKANLIK - *"Türkiye Gerçekleri ve Terörizm (Beyaz Kitap)"*. Ankara 1972

CUMNURBAŞKANLARI, BAŞBAKANLAR VE MİLLÎ EĞİTİM BAKANLARININ MİLLÎ EĞİTİMLE İLGİLİ SÖYLEV VE DEMEÇLERİ - Türk Devrim Tarihi Enstitüsü, Ankara 1946

DİE - *"20 Ekim 1965 Milletvekili Genel Seçimi Sonuçları"*, Ankara 1965

- *"1966 Cumhuriyet Senatosu Kısmî Seçimleri"*. Ankara 1966

- *"1968 Cumhuriyet Senatosu Kısmî Seçimleri"*. Ankara 1969

- *"Devlet İstatistik Enstitüsü İstatistikleri Türkiye İstatistik Yıllığı 1981"*, Ankara 1981

İletişim Yayınları - *"Cumhuriyet Dönemi Türkiye Tarihi Ansiklopedisi"*, İstanbul 1990

- *"Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi"*, İstanbul 1988

Kaynak Yayınları - *"Ülkücü Komando Kampları - AP Hükümetinin 1970'te Hazırlattığı MHP Raporu"*, İstanbul 1997

CKMP Genel Merkezi – *"CKMP Programı"*, Ankara 1965, s. 3

– *"Osman Bölükbaşı'nın CKMP'den İstifası Hakkında Zaruri Bir Açıklama"*, Ankara 17 Haziran 1962

MHP Genel Merkezi - *"Milliyetçi Hareketin El Kitabı"*, Ankara 1976

- *"Temel İlkelerimiz. Ana Davalarımız. İcraat Planımız"*. Ankara 1965
- *"Milliyetçi Hareket Partisi Parti Tüzüğü"*. Ankara 1972
- *"MHP 1977 Genel Seçim Beyannamesi"*. Ankara 1977
- *"Alparslan Türkeş. Birinci Yıl Armağanı"*. Ankara 1998, s. 235-236